

שבוע פרשת תזריע - החודש

(3 - 9 April 16)

כ"ד אדר ב' - א' ניסן תשנ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרָתָּ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתָּ:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ וְיִדְעֵי שְׂמֵךְ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֵר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לְאָמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׂמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנוּ אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְנָתֶם לְבָנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפֹּת דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעֲרֶיךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְכוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנֵפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה'")) בצדוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
 ג הים ראה ויגם הירדן יפכ לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות פכניצאן: ה מהלך
 הים פי תגום הירדן תפכ לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות פכניצאן: ז מלפני אדון
 חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעיני-מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-לנו פילשמך תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו הגוים
 איהנא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
 ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
 ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יחלכו לא-יהגו בגוונם: ח פמוהם יהיו
 עשיהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו
 ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
 יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: יד יסוף
 יהוה עליכם עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
 שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא הפתים יהללויה ולא פל-ירדי דומה:
 יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא ותיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הנמול שעשה עמו:

א אהבתי פי-ישמע | יהוה את-קולי תחנוני: ב פי-הטה אזנו לי ובימי אקרא: ג אפפוני |
 חבלי-מוות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא: ד ובשם-יהוה אקרא אנה יהוה מלטה
 נפשי: ה חנון יהוה וצדיק ואלהינו מרחם: ו שמר פתאים יהוה דלתי ולי יהושיע: ז שובי
 נפשי למנוחתי פי-יהוה גמל עליכי: ח פי חלצת נפשי מן-דמעה את-רגלי
 מדחי: ט אתהלך לפני יהוה בארצות החיים: י האמנתי פי אדבר אני עניתי מאד: יא אני
 אמרתי בחפזי פלה-אדם כזב: יב מה-אשיב ליהוה פל-תגמולוהי עלי: יג פום-ישועות אשא
 ובשם יהוה אקרא: יד גדרי ליהוה אשלם נגדה-נא לכל-עמו: טו יקר בעיני יהוה המותה
 לחסידיו: טז אנה יהוה פי-אני עבדך אני-עבדך בן-אמתך פתחת למוסרי: יז לך אובח זבח
 תודה ובשם יהוה אקרא: יח גדרי ליהוה אשלם נגדה-נא לכל-עמו: יט בחצרות | בית
 יהוה בתוככי ירושלם הללויה:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו, קטז ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה אשה כי תזריע
שבת פרשת תזריע, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ה ..... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת תזריע,
פרשת החודש, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ה ..... יג
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת תזריע
(בלה"ק) כרך יז ..... טז
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... כ
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע ..... כב
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תזריע ..... כג
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע ..... מה
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תזריע ..... מו
- (יא) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן ..... נו
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תזריע ..... נז
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... ס
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תזריע ..... סג
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תזריע ..... קמד
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תזריע ..... קסח
- (יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כג, משלי פרק ל ..... קעא
- (יח) משניות – מסכת ברכות
ביאור קהתי ..... קעג
- (ט) עין יעקב מסכת יומא ..... קעט
- (כ) מסכת קידושין עם ביאורים
מדף כג עד דף כט ..... קפ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן ..... רח
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... רח
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ..... ריא
- (כד) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי ..... ריב
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... ריג
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... ריג
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב ..... ריד
- (כח) ספר המאמרים תשי"י
אדמו"ר מוהרי"צ ..... רטז
- (כט) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ ..... ריז
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ..... ריט
- (לא) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' תזריע ..... רכא
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע ..... רל
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... רלא

39 בָּשֶׁם 'אִישׁ', וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הַבְּחִינָה הָעֲלִיּוּנָה בְּאַלְקוּת שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשְׁכוּ
40 נִשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ בְּשֵׁם 'אִשָּׁה'⁵. וַיִּדְוַע בְּעֵנָי אֲתַעְרוּתָא־
41 דְּלַעֲיִלָא הַתַּעֲוֵרוֹת מִלְּמַעְלָה, כִּאֲשֶׁר אָדָם מִתְעוֹרֵר לְהִתְקַרֵּב לְאַלְקוּת
42 כְּתוּצָא מִכָּךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ וְנִשְׁפָּע עָלָיו אֹר מִלְּמַעְלָה וְאֲתַעְרוּתָא־דְּלַתְמָא⁶

43 הַתַּעֲוֵרוֹת מִלְּמַטָּה, כִּאֲשֶׁר אָדָם
44 מִתְעוֹרֵר לְהִתְקַרֵּב לְאַלְקוּת מִצִּדּוֹ,
45 מִלְּמַטָּה, שְׂבָכְל אֶחָד מֵהֶם הֵן
46 ב'אתערותא דלתתא' והן ב'אתערותא

47 דלעילא' יש מעלה מיוחדת לעומת
48 השני. דהמעלה והיתרון
49 באתערותא דלתתא לעומת
50 'אתערותא דלעילא' היא

51 ש'ההמשכה מלמעלה למטה
52 וההתגלות הבאה על-ידיה היא
53 מפנימיות האור⁷, כי כאשר
54 הַתַּעֲוֵרוֹת הֵיא מִלְּמַטָּה, מִצַּד הָאָדָם,

55 אוֹי הָאָדָם הַכֵּין וְהַכְּשִׁיר אֶת עֲצָמוֹ
56 לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר מִלְּמַעְלָה הוּא כְּלִי
57 רְאוּי לְקַלוֹט אֶת הָהָאָרָה וְהַמְּשַׁכָּה
58 מִלְּמַעְלָה כֵּךְ שֶׁתְּחַדְּרוֹ וְתֵאֵיר בּוֹ

59 בַּפְּנִימִיּוֹת, וְהַמְּעֵלָה
60 בְּאֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיִלָא מִצִּדְּ-
61 עֲצָמָה לֹא מִצַּד הָאוֹפֵן שֶׁבוֹ הֵיא

62 נִקְלָטָה בְּאָדָם הֵיא שְׁהַמְּשַׁכָּה
63 מִלְּמַעְלָה הֵיא מִמְּקוֹם נַעֲלָה
64 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַמְּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ
65 הָאוֹר ב'אתערותא דלתתא' כי האור

66 הַנִּמְשָׁךְ ב'אתערותא דלעילא' לֹא
67 מוֹתָאם לְאוֹפֵן הַתַּעֲוֵרוֹת שֶׁל הָאָדָם
68 וְלֹא מוּגַבֵּל בְּמִידַת הַהִכָּנָה שֶׁל הָאָדָם
69 לְקַלוֹט אוֹתוֹ וְלִכְּן הוּא נִמְשָׁךְ מִמְּקוֹם

70 נַעֲלָה כֹל כֵּךְ שְׂאִין אֲתַעְרוּתָא־
71 דְּלַתְמָא מְגַעַת לְשֵׁם (אֶלָּא
72 שְׁהַמְּשַׁכָּה מְשֵׁם הֵיא
73 מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת וְלֹא אֹר פְּנִימִי

74 וְהוּא אֹר 'מְקִיף' שֶׁאֵינֶם מֵאִיר לְאָדָם
75 אֲבָל לֹא חוֹדֵר בּוֹ בַּפְּנִימִיּוֹת).
76 וַיֵּשׁ לְזֹמֵר, שְׂמָזָה מִכּוּבָר לְעִיל

1 אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר¹, וְאָמְרוּ רַז"ל² בְּגִמְרָא אִשָּׁה
2 מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת זָכָר, אִישׁ מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת נְקֵבָה,
3 וּמִבִּיא אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן (ב'לקוטי תורה' דבור-המתחיל
4 בַּמֵּאֵר הַפּוֹתַח בַּפְּסוּק הַזֶּה³)

5 דְּהַפְּלוֹסוֹפִים פָּרְשׁוּ, דְּהַטַּעַם
6 עַל זֶה שְׂאִשָּׁה מְזַרְעַת תַּחֲלָה
7 יוֹלְדַת זָכָר הוּא כִּי כְּשִׂאִשָּׁה
8 מְזַרְעַת תַּחֲלָה, טַפַּת הָאִישׁ
9 בָּאָה בְּאַחְרוֹנָה וְעֵלְאָה גְּבַר⁴

10 וְהַעֲלִיין גּוֹבֵר וְלִכְּן יוֹלְדַת זָכָר, בְּדוּגְמַת
11 הָאִישׁ. וְאוֹמֵר אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן
12 שְׂפְרוֹשִׁם שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפִים הוּא
13 דוֹחֵק גְּדוֹל. וּמְפָרֵשׁ אֲדָמוֹר⁵

14 הַזֶּקֶן אֶת דְּבָרֵי חֲכִימֵינוּ ז"ל "אִשָּׁה
15 מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת זָכָר" כְּדָמוּכַח
16 כְּפִי שֶׁמּוֹכַח מִפְּשׁוּטוֹת הַלְּשׁוֹן שֶׁל
17 חֲכִימֵינוּ ז"ל "שְׁלִידַת הַזָּכָר בָּא
18 מְזַרְעַת הָאִשָּׁה (וְלֹא מְזַרְעַת

19 הָאִישׁ בָּא לְבִסּוּף לְאַחַר שְׁקוּדָם
20 לִכְּן 'אִשָּׁה מְזַרְעַת תַּחֲלָה', כְּפִי
21 שְׂאוֹמְרִים הַפִּילוֹסוֹפִים).
22 וַיֵּשׁ לְזֹמֵר, דְּזֶה שְׂמִבִּיא

23 ב'לקוטי תורה' גַּם הַפִּירוּשׁ
24 דְּלִידַת הַזָּכָר הוּא מְטַפַּת
25 הָאִישׁ (הַבָּאָה בְּאַחְרוֹנָה, כִּי 'עֵלְאָה
26 גְּבַר'), וַיִּתְרָה מְזוֹ, שְׂמִקְדִּים פִּירוּשׁ זֶה לְפִירוּשׁ

27 וְאִשָּׁה (בְּרוּחַנִיּוֹת) הֵם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת
28 יִשְׂרָאֵל, דְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם 'אִישׁ',
29 וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'אִשָּׁה'⁵. וַיִּדְוַע בְּעֵנָי
30 אֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיִלָא וְאֲתַעְרוּתָא־דְּלַתְמָא⁶, שְׂבָכְל

31 אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מְעֵלָה. דְּהַמְּעֵלָה בְּאֲתַעְרוּתָא־
32 דְּלַתְמָא הֵיא שְׁהַמְּשַׁכָּה הַבָּאָה עַל-יְדֵהּ הֵיא
33 מִפְּנִימִיּוֹת הָאוֹר⁷, וְהַמְּעֵלָה בְּאֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיִלָא
34 מִצִּדְּ-עֲצָמָה הֵיא שְׁהַמְּשַׁכָּה הֵיא מִמְּקוֹם נַעֲלָה

35 וְיִתְרָה מְזוֹ, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת
36 יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת
37 יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת
38 יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל

בס"ד. שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה*

1 אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר¹, וְאָמְרוּ רַז"ל²

2 אִשָּׁה מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת זָכָר, אִישׁ

3 מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת נְקֵבָה, וּמִבִּיא אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן

4 (ב'לקוטי תורה' דבור-המתחיל הַזֶּה³)

5 דְּהַפְּלוֹסוֹפִים פָּרְשׁוּ, דְּהַטַּעַם עַל זֶה שְׂאִשָּׁה

6 מְזַרְעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת זָכָר הוּא כִּי כְּשִׂאִשָּׁה

7 מְזַרְעַת תַּחֲלָה, טַפַּת הָאִישׁ בָּאָה בְּאַחְרוֹנָה

8 וְעֵלְאָה גְּבַר⁴. וְאוֹמֵר אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן שְׂפְרוֹשִׁם

9 הוּא דוֹחֵק גְּדוֹל. וּמְפָרֵשׁ כְּדָמוּכַח מִפְּשׁוּטוֹת

10 הַלְּשׁוֹן שְׁלִידַת הַזָּכָר בָּא מְזַרְעַת הָאִשָּׁה (וְלֹא מְזַרְעַת

11 הָאִישׁ בָּא לְבִסּוּף). וַיֵּשׁ לְזֹמֵר, דְּזֶה שְׂמִבִּיא

12 וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל גַּם הַפִּירוּשׁ דְּלִידַת הַזָּכָר

13 הוּא מְטַפַּת הָאִישׁ (הַבָּאָה בְּאַחְרוֹנָה, כִּי 'עֵלְאָה

14 גְּבַר'), וַיִּתְרָה מְזוֹ, שְׂמִקְדִּים פִּירוּשׁ זֶה לְפִירוּשׁ

15 וְאִשָּׁה (בְּרוּחַנִיּוֹת) הֵם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת

16 יִשְׂרָאֵל, דְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם 'אִישׁ',
17 וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'אִשָּׁה'⁵. וַיִּדְוַע בְּעֵנָי

18 אֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיִלָא וְאֲתַעְרוּתָא־דְּלַתְמָא⁶, שְׂבָכְל

19 אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מְעֵלָה. דְּהַמְּעֵלָה בְּאֲתַעְרוּתָא־

20 דְּלַתְמָא הֵיא שְׁהַמְּשַׁכָּה הַבָּאָה עַל-יְדֵהּ הֵיא

21 מִפְּנִימִיּוֹת הָאוֹר⁷, וְהַמְּעֵלָה בְּאֲתַעְרוּתָא־דְּלַעֲיִלָא

22 מִצִּדְּ-עֲצָמָה הֵיא שְׁהַמְּשַׁכָּה הֵיא מִמְּקוֹם נַעֲלָה

23 וְיִתְרָה מְזוֹ, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת
24 יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל,
25 וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס ב' ניסן - תשמ"ט. 1) פרשתנו (תזריע) יב, ב. 2) נדה לא, סע"א. וש"נ. 3) ריש פרשתנו (יט, ג). 4) לכאורה הי' אפ"ל, דזה שמביא הפירוש הראשון הוא ע"ד שאמרו "למה מזכירין דברי היחיד בין המרובים לבטלן" (עדיות פ"א מ"ו). אבל, נוסף לזה שבדרושי חסידות (פנימיות התורה) אין זה רגיל כלל - הרי נקודת החילוק דשני הפירושים הוא, דלפירוש הפלוסופים, ענינו של הראשון הוא בכדי לתת חיזוק בהבא אחריו, ולפירוש אדה"ז המעלה הוא בהראשון עצמו. ונמצא, שממאמר זה גופא נשמסיק כפירוש השני שהמעלה היא בהראשון עצמו, מוכח, שהכוונה בזה שמביא פירוש הראשון (פירוש הפלוסופים) הוא לא בכדי (לבטלו ו) לחזק הפירוש שלאחריו, אלא מצד הענין והעילוי שבפירוש זה עצמו. 5) וראה גם לקו"ת פרשתנו (כ, א) ובכ"מ, דפירוש "אשה מזרעת תחלה" הוא שהאתערותא דלתתא היא לפני האתערותא דלעילא. 6) לקו"ת שה"ש כג, ד ואל"ך. 7) ראה גם לקו"ת פרשתנו כ, ב.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על ההבדל בין 'אתערותא דלעילא' ו'אתערותא דלתתא' והמעלה שבכל אחד
2 מהם, כפי שהם ברוחניות, בעבודת ה', מְשַׁתְּלָשְׁלִים יורדים ובאים למטה
3 שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים ב"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר" כפשוטו.
4 דְּהַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מְזַרַע הָאִישׁ מְזַרַע דְּעֵלְאָה גְבַר',
5 מְשַׁתְּלָשֵׁל מְהַמְעֵלָה
6 שְׁבָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעִילָא⁸ שבה
7 ועל ידה נמשך אור נעלה יותר.
8 וְהַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא
9 מְזַרַע הָאִשָּׁה, מְשַׁתְּלָשֵׁל
10 מְהַמְעֵלָה שְׁבָאֲתַעְרוּתָא-
11 דְּלַתְתָּא שבה ועל ידה נמשך אור
12 פנימי. וְלָכֵן מְבִיא אַדְמוּר"ר הוֹקֵן
13 במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה' גַּם
14 הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא
15 מְזַרַע הָאִישׁ (אף שְׁבַגְשֻׁמִּיּוֹת,
16 פִּירוּשׁ זֶה הוּא דְּלֹא
17 הַמְּסַקְנָא, כפי שמובא לעיל),
18 בְּכַדִּי לְרַמְזוּ שֵׁשׁ גַּם מַעְלָה
19 בְּאַתְעָרוּתָא-דְּלַעִילָא אף על פי
20 שאין זו התעוררות מצד האדם עצמו.
21 (ב) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרְשַׁת תִּזְרִיעַ קוֹרְאִין (בְּכַמָּה
22 שָׁנִים) בְּחֹדֶשׁ נִיסָן⁹, שְׁעַנְיָנוּ הוּא
23 אֲתַעְרוּתָא-דְּלַעִילָא¹⁰, וְלָכֵן מְבִיא פִּירוּשׁ זֶה
24 (שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מְזַרַע הָאִישׁ) לְפָנֵי הַפִּירוּשׁ
25 שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מְזַרַע הָאִשָּׁה, כִּי בְּחֹדֶשׁ נִיסָן,
26 הַהֲדַגְּשָׁה הִיא בְּמַעְלָה שְׁבָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַעִילָא.
27 וְזֶה שְׁהַמְּסַקְנָא הִיא שְׁלִידַת הַזָּכָר הִיא מְזַרַע
28 הָאִשָּׁה, כִּי לְאַחֲרֵי מִתַּן תּוֹרָה, גַּם בְּחֹדֶשׁ נִיסָן
29 הַהֲדַגְּשָׁה הִיא בְּמַעְלַת עֲבוּדַת הָאָדָם (אֲתַעְרוּתָא-
30 דְּלַתְתָּא). וְכַמּוֹכֵן גַּם מְהַמְּאָמֵר דְּבוּר־הַמִּתְחִיל
31 "הַחֹדֶשׁ" שֶׁל אַדְמוּר"ר (מְהוֹרֶשׁ"ב) נְשַׁמְתוּ-עֲדָן¹¹
32 בְּעַל הַהִילּוּלָא דְּב' נִיסָן, שְׁמַדִּיק שָׁם (בְּתַחֲלַת
33 הַמְּאָמֵר¹²) "לְמָה צְרִיכִים עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ
34 דְּוָקָא, וּמָה הַמַּעְלָה בְּזָה, וְהִלָּא הָאֶהְבָּה וַיִּרְאָה
35 הַבָּאִים מִלְּמַעְלָה הֵם גְּבוּהִים הַרְבֵּה יוֹתֵר", דְּזֶה
36 שְׁמַדִּיק (מְהִי הַמַּעְלָה בְּעֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ), אֵף
37 שְׁבַכְמָה וְכַמָּה דְּרוּשִׁים מְבָאָר (פְּנוּזָר לְעִיל)
38 הַמַּעְלָה שְׁבָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְתָּא (עֲבוּדָה בְּכַח
39 מְזַרַע הָאִישׁ, 'עֵילָא גְבַר') לְפָנֵי
40 הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הוּא מְזַרַע הָאִשָּׁה (תַּחַה גְבַר), כִּי הַמַּעְלָה שְׁבָאֲתַעְרוּתָא-דְּלַתְתָּא (עֲבוּדָה בְּכַח עֲצָמוֹ) וְאֵם כֵּן

ושם, דוהו הטעם על זה שאשה מזרעת תחלה יולדת זכר, כי ההמשכה שע"י קדימת האתעדל"ת היא מפנימיות האור.
(8) אלא שגם לפירוש זה, עיקר המעלה דאתערותא דלעילא היא כשהיא באה לאחרי קדימת אתעדל"ת, כדלקמן סעיף ד.
(9) וגם בהשנים ששבת פ' תזריע הוא בחודש אייר - הקריאה דהתחלת הסדרה במנחת שבת, וכן הלימוד בשיעורים דחת"ת,
הוא בחודש ניסן (בכמה שנים). (10) נסמן ב'לקוטי ש"ח ע' 148 הערה 5. (11) דשנת תרס"ו. (12) המשך תרס"ו ריש ע' קנז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לכאורה לא מובן מהי התמיהה על כך, יש לומר, פי במאמר
 2 דבור-המתחיל "החדש" העוסק בביאור ענינו של חודש ניסן
 3 מודגשת המעלה שבאתערותא-דלעילא, כמובא לעיל שבדרך
 4 כלל מבואר בחסידות ענינו של חודש ניסן כזמן שבו מודגשת המעלה של
 5 'אתערותא דלעילא' (כפי שהיה בעת
 6 יציאת מצרים) ולכן יש מקום
 7 לשאלה מהי המעלה
 8 בעבודה של האדם בכוח עצמו.
 9 אבל מזה שענין זה (מהי
 10 המעלה בעבודה) הוא רק
 11 שאלה ואף שהדבר דרוש ביאור אין
 12 הכוונה לשלול את עצם הקביעה שאכן
 13 לעבודה בכוח עצמו, 'אתערותא
 14 דלתתא' יש מעלה ויתרון על עבודה
 15 כתוצאה מגילוי מלמעלה, 'אתערותא
 16 דלעילא', מובן, שגם בחדש
 17 ניסן (הזמן השייך למאמר דבור-
 18 המתחיל "החדש"), שבו
 19 מודגשת מעלת ההמשכה
 20 ההתגלות האלקית הבאה
 21 מלמעלה, המסקנא היא שיש
 22 (גם) מעלה בעבודה ככח
 23 האדם עצמו (אתערותא-
 24 דלתתא) לגבי האהבה ויראה
 25 הבאים ונמשכים מלמעלה
 26 (אתערותא-דלעילא). ויתרה
 27 מזו, דענין זה (המעלה
 28 שבאתערותא-דלתתא) הוא
 29 עקר המעלה אפילו בחודש ניסן,
 30 שלכן, המסקנא (ב'לקוטי
 31 תורה') היא שלידת הזכר
 32 היא מזרע האשה, המעלה
 33 שבאתערותא-דלתתא ולכן,
 34 בגלל שגם בחודש ניסן, יש לשים דגש
 35 על 'אתערותא דלתתא', גם במאמר
 36 הנזכר של אדמו"ר הזקן המסקנה היא
 37 שלידת הזכר היא מזרע האשה ('תתאה
 38 גבר'), להורות על המעלה והיתרון של
 39 עבודת האדם, 'אתערותא דלתתא'.
 40 והולך ומבאר את מעלתה של
 41 'אתערותא דלתתא' שהיא חשובה כל כך שמדגישים אותה גם בחודש ניסן
 42 שבכללות הוא זמן של 'אתערותא דלעילא'.
 43 (ג) והענין הוא, דהנה המעלה שבאתערותא-דלעילא

(שמצד-עצמה ללא הקדמה של עבודת האדם ב'אתערותא דלתתא')
 היא שההמשכה היא ממקום מקור כל כך נעלה שאין
 אתערותא-דלתתא מגעת לשם, וההמשכה היא לא בעקבות
 פעולה מסוימת מצד האדם אלא רק מצד "כפי 13 חפץ חסד הוא" 14
 כי הקדוש ברוך הוא מצינו ובחסרו
 רוצה לתת ולהשפיע.
 ועל-פי הידוע 15 בתורת החסידות
 בענין "במי נמלך התייען,
 כביכול, הקדוש ברוך הוא, האם לברוא
 את העולם בנשמותיהן של
 צדיקים" 16 (ובאופן כללי הכוונה
 לכל בני ישראל, ככתוב "ועמך
 כלם צדיקים" 17), דזה
 שנתעורר כביכול הקדוש ברוך
 הוא להיות "חפץ חסד" ולתת
 ולהשפיע הוא מצד זה שעלה
 במחשבה העליונה (מחשבה
 עצמית, ענין המחשבה כפי שהוא
 אצל הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 שלמעלה מהגלוי ד' חפץ
 חסד" כמבואר בחסידות שיש
 להבחין ולהבדיל בין 'עצם', הדבר כפי
 שהוא בעצם מהותו, ו'גילויים', היינו
 ההארה, ההתגלות וההתפשטות של
 הדבר, ובענינו, קודם התגלות הרצון
 לתת ולהשפיע מצד "חפץ חסד", יש
 כבר למעלה מחשבה עצמית על
 הבריאה שהיא המקור והשורש ל'חפץ
 וחסד', כתוצאה מכך) ש'עתידין
 ישראל לקיים תורה ומצות
 ולעשות דירה לו יתברך
 בתחתונים, לעשות את העולמות
 התחתונים מקום ראוי להשראת
 השכינה, מוכן, שהשרש
 דעבודתם של ישראל הוא
 למעלה יותר גם מהענין
 ד'חפץ חסד' כלומר, עבודתם
 של ישראל, בתורה ומצות, מושרשת
 במקום יותר עמוק ונעלה באלקות
 מאשר הרצון האלוקי להשפיע מצד
 שהקדוש ברוך הוא "חפץ חסד". ועל-ידי שהגלוי ד' חפץ חסד"
 נתעורר ונמשך ובא לידי גילוי וביטוי על-ידי עבודת האדם,
 מתוסף בו עליו נעלה יותר (מפמו) שהוא מצד

1 לכאורה לא מובן מהי התמיהה על כך, יש לומר, פי במאמר
 2 דבור-המתחיל "החדש" העוסק בביאור ענינו של חודש ניסן
 3 מודגשת המעלה שבאתערותא-דלעילא, כמובא לעיל שבדרך
 4 כלל מבואר בחסידות ענינו של חודש ניסן כזמן שבו מודגשת המעלה של
 5 'אתערותא דלעילא' (כפי שהיה בעת
 6 יציאת מצרים) ולכן יש מקום
 7 לשאלה מהי המעלה
 8 בעבודה של האדם בכוח עצמו.
 9 אבל מזה שענין זה (מהי
 10 המעלה בעבודה) הוא רק
 11 שאלה ואף שהדבר דרוש ביאור אין
 12 הכוונה לשלול את עצם הקביעה שאכן
 13 לעבודה בכוח עצמו, 'אתערותא
 14 דלתתא' יש מעלה ויתרון על עבודה
 15 כתוצאה מגילוי מלמעלה, 'אתערותא
 16 דלעילא', מובן, שגם בחדש
 17 ניסן (הזמן השייך למאמר דבור-
 18 המתחיל "החדש"), שבו
 19 מודגשת מעלת ההמשכה
 20 ההתגלות האלקית הבאה
 21 מלמעלה, המסקנא היא שיש
 22 (גם) מעלה בעבודה ככח
 23 האדם עצמו (אתערותא-
 24 דלתתא) לגבי האהבה ויראה
 25 הבאים ונמשכים מלמעלה
 26 (אתערותא-דלעילא). ויתרה
 27 מזו, דענין זה (המעלה
 28 שבאתערותא-דלתתא) הוא
 29 עקר המעלה אפילו בחודש ניסן,
 30 שלכן, המסקנא (ב'לקוטי
 31 תורה') היא שלידת הזכר
 32 היא מזרע האשה, המעלה
 33 שבאתערותא-דלתתא ולכן,
 34 בגלל שגם בחודש ניסן, יש לשים דגש
 35 על 'אתערותא דלתתא', גם במאמר
 36 הנזכר של אדמו"ר הזקן המסקנה היא
 37 שלידת הזכר היא מזרע האשה ('תתאה
 38 גבר'), להורות על המעלה והיתרון של
 39 עבודת האדם, 'אתערותא דלתתא'.
 40 והולך ומבאר את מעלתה של
 41 'אתערותא דלתתא' שהיא חשובה כל כך שמדגישים אותה גם בחודש ניסן
 42 שבכללות הוא זמן של 'אתערותא דלעילא'.
 43 (ג) והענין הוא, דהנה המעלה שבאתערותא-דלעילא

(13) לשון הכתוב - מיכה ז, יח. (14) לקו"ת שה"ש שם. (15) ראה בארוכה ד"ה זה היום ה'תשמ"ב ס"הו (תורת מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' מד ואילך), ובהמצויין שם. (16) ב"ר פ"ח, ז. רות רבא פ"ב א (ג). (17) ישעי' ס, כא.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יותר (מִמָּוָה שֶׁהוּא הַעֲנִין שֶׁל "חֲפֵץ חֶסֶד" מִצַּד עֲצָמוֹ, מִצַּד
2 לְמַעַל). שְׁנַמְשָׁף בּוֹ מֵהַמְחַשְׁבָּה עֲצָמִית שֶׁלְמַעַל מִגְלוֹי
3 וזו המעלה שבאה על ידי שהתעוררות היא כתוצאה מעבודת האדם, התגלות
4 מה'עצם' שמצד עצמו הוא למעלה מלבוא לידי גילוי.
5 וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לְבָאָר, דָּוָה
6 שְׁבַחְדָּשׁ נִסָּן (שְׁעֲנִינוּ הוּא
7 הַמְשָׁכָה וּגְלוֹי אֲלֻקוֹת מְלַמְעָלָה
8 'אתערותא דלעילא') ואם כן היה
9 מקום להודיש את מעלת ההתעוררות
10 וההמשכה מלמעלה קוֹרְאִין
11 "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיֻלְּדָה זָכָר"
12 (הַהֲדַגְשָׁה בְּמַעַלְת אֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא) הוּא, כִּי
13 דְלִתְמָא) הוּא, כִּי עֵקֶר הָעֵילוּי
14 בְּהַמְשָׁכָה מְלַמְעָלָה (וְהַגְלוֹי
15 ד'חֲפֵץ חֶסֶד") שֶׁמִּצַּד עֲצָמָה
16 אֵינָה תְלוּיָה בְּעִבּוּדַת הָאָדָם הוּא
17 כִּשְׂהִיא הַתְּעוּרוּת מִלְּמַעַל עֲצָמָה
18 נִמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי עֲבֻדָה שֶׁל
19 האדם ב'אתערותא דלתתא', כמבואר
20 לעיל לגבי שורש ועיקר הרצון לבריא
21 העולם.
22 ד) וְהִגָּה עֲנִין זֶה (ש"אִשָּׁה
23 מִזְרַעַת תְּחִלָּה יוֹלְדַת זָכָר"
24 מוֹרָה עַל הַמַּעַלָּה
25 שְׁבַאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא) הוּא
26 גַם לְפִי הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר
27 הִיא מְטַפֶּת הָאִישׁ הַבָּאָה
28 בְּאֲחֻרֹנָה, ד'עֲלָאָה גְבַר' וְזֹאת
29 למרות שלכאורה פירוש זה מדגיש את
30 מעלת העליון, המשפיע, ולא את מעלת
31 התחתון. אֲלָא שְׁלִפִירוּשׁ זֶה,
32 הַמַּעַלָּה בְּאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא
33 (זֶרַע הָאִשָּׁה) הִיא אֲכַן לֹא מַעַלָּה
34 וְיִתְרוֹן שֶׁל ה'אתערותא דלתתא' מצד
35 עצמה, אלא מעלתה כיון שְׂהִיא
36 סָבִיב טַעַם וְגוֹרָם לְכַךְ
37 שְׂהַאֲתַעְרוּתָא-דְלִעִילָא
38 הַנִּמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי תְהִיָּה
39 מִבְּחִינָה נְעִילִית יוֹתֵר¹⁸
40 ('עֲלָאָה גְבַר'), וּלְפִי הַפִּירוּשׁ
41 שְׁלִידַת הַזָּכָר הִיא מִזְרַע הָאִשָּׁה, הַמַּעַלָּה שְׁבַאֲתַעְרוּתָא-
דְלִתְמָא הִיא (גַּם) מִצַּד עֲצָמוֹ, מִצַּד
עֲצָמוֹ, מִצַּד לְמַעַל), שְׁנַמְשָׁף בּוֹ מֵהַמְחַשְׁבָּה
עֲצָמִית שֶׁלְמַעַל מִגְלוֹי. וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לְבָאָר,
דָּוָה שְׁבַחְדָּשׁ נִסָּן (שְׁעֲנִינוּ הוּא הַמְשָׁכָה
מְלַמְעָלָה) קוֹרְאִין "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיֻלְּדָה זָכָר"
(הַהֲדַגְשָׁה בְּמַעַלְת אֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא) הוּא, כִּי
עֵקֶר הָעֵילוּי בְּהַמְשָׁכָה מְלַמְעָלָה (וְהַגְלוֹי ד'חֲפֵץ
חֶסֶד") הוּא כִּשְׂהִיא נִמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי עֲבֻדָה.
ד) וְהִגָּה עֲנִין זֶה (ש"אִשָּׁה מִזְרַעַת תְּחִלָּה
יוֹלְדַת זָכָר" מוֹרָה עַל הַמַּעַלָּה
שְׁבַאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא) הוּא גַם לְפִי הַפִּירוּשׁ
הִיא מְטַפֶּת הָאִישׁ הַבָּאָה
בְּאֲחֻרֹנָה, ד'עֲלָאָה גְבַר'. אֲלָא שְׁלִפִירוּשׁ זֶה,
הַמַּעַלָּה בְּאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא (זֶרַע הָאִשָּׁה) הִיא
שְׂהִיא סָבִיב שְׂהַאֲתַעְרוּתָא-דְלִעִילָא הַנִּמְשָׁכֶת עַל-
יְדֵי תְהִיָּה מִבְּחִינָה נְעִילִית יוֹתֵר¹⁸ ('עֲלָאָה גְבַר'),
וּלְפִי הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר הִיא מִזְרַע הָאִשָּׁה,
הַמַּעַלָּה שְׁבַאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא הִיא (גַּם) מִצַּד-
עֲצָמָה. וְעַל-פִּיזָה יֵשׁ לְוֹמֵר הַרְמֹז בְּסֻדְר דְּשִׁנֵּי
הַפִּירוּשִׁים, דָּוָה שְׁמַקְדִּים הַפִּירוּשׁ שְׁלִידַת הַזָּכָר
הִיא מִזְרַע הָאִישׁ, אָף שְׂהַמְסַקְנָא הִיא שְׂהִיא
מִזְרַע הָאִשָּׁה, כִּי בְּתַחֲלַת הָעֲבֻדָה, מַעַלְת
הָאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא הִיא שְׂהַאֲתַעְרוּתָא-דְלִעִילָא
הַנִּמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי הִיא נְעִילִית יוֹתֵר, וְעַל-יְדֵיזֶה
מִתְגַּלֶּית אַחֲרֵי-כֵן הַמַּעַלָּה שְׁבַאֲתַעְרוּתָא-דְלִתְמָא
גּוֹפֵא.
וְיֻבְּן זֶה עַל-פִּי הַמְּבַאָר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'¹⁹ שִׁישׁ
בְּחִינָה שְׁלִישִׁית בְּאֲתַעְרוּתָא-דְלִעִילָא,
שְׂהִיא בְּדֶרֶךְ מִתְנָה כְּלוּמֵר, יֵשׁ אֲתַעְרוּתָא
דְלִעִילָא שְׁנַמְשָׁכֶת כְּתוּצָא
מֵאֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא, יֵשׁ אֲתַעְרוּתָא
דְלִעִילָא נְעִילִית יוֹתֵר שֶׁלֹּא נַמְשָׁכֶת עַל
יְדֵי עִבּוּדַת הָאָדָם אֲבֵל מִטְרַתָּה וְכוּנְתָה
הִיא לְגוֹרָם ל'אתערותא דלתתא', וְיֵשׁ
דְרָגָה שְׁלִישִׁית בְּחִינַת 'מִתְנָה' הַנִּמְשָׁכֶת
מִמְקוֹר פְּנִימִי וְנַעֲלָה בְּיוֹתֵר. שְׂגַם
שְׂהִיא מִזְרַע הָאִשָּׁה, הַמַּעַלָּה שְׁבַאֲתַעְרוּתָא-

18) ולכאורה יש לומר שהוא ע"ד המבואר בלקו"ת פרשתנו ד"ה שוש תשיש, שהולדת האהבה שבבחינת "זכר" (אהבה רבה) באה בפועל מהאתערותא דלעילא, אלא שזה שהאתערותא דלעילא נמשכת מפנימיות האור (שלכן נולד ממנה אהבה רבה) הוא מפני שבאה ע"י קדימת האתערותא דלתתא. 19) שה"ש שם (כד, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם כלל ואין בכוחה
 2 של 'אתערותא דלתתא' לפעול ולהמשיך אותה, אלא שבכדי שיהיה
 3 הגלוי של אתערותא דלעילא זו, הנעלית ביותר, צריך להיות
 4 תחלה השלמות דמעשה התחתונים, שהאדם יעשה את תלוי בו
 5 לעורר את האתערותא דלתתא
 6 והאתערותא דלעילא שם כלל, אלא שבכדי שיהיה הגלוי של
 7 שנמשכת על-ידה.
 8 וצריך להבין, הרי הפונה
 9 המטרה והתכלית של בריאת העולם
 10 דנתאנה הקדוש-ברוך-הוא
 11 להיות לו יתברך דירה
 12 בתחתונים²⁰ כאמור לעיל, היינו
 13 שהאדם יעשה את העולם הזה התחתון
 14 למקום ראוי לגלוי והשראת השכינה
 15 היא שעשית הדירה תהיה
 16 על-ידי עבודת האדם והמטרה
 17 הווי אנה נשלמת על ידי גלוי אלקות
 18 מלמעלה, דמזה מוכן, שגם
 19 גילויים של אלקות הכי נעלים
 20 ממקור הכי נעלה, גם האור האלקי
 21 שלמעלה מהשיכות לנבראים
 22 (שאין בכח האתערותא-
 23 דלתתא להגיע לשם כי עבודת
 24 האדם, גם העבודה באופן נעלה, היא
 25 מוגבלת), ועד לגלוי
 26 העצמות²¹ התגלות עצמותו
 27 ומהותו של הקדוש ברוך הוא בעצמו,
 28 נמשכים הם ויורדים ובאים
 29 מלמעלה למטה על-ידי עבודת
 30 האדם²², ואין זה מתאים עם
 31 המוכן לעיל מ'לקויטי תורה'
 32 שעל-ידי העבודה של האדם
 33 נמשך רק מבחינה
 34 שאתערותא דלתתא מגעת
 35 לשם, ובהמשכת הבחינות
 36 שלמעלה מזה - היא בדרך
 37 מתנה מלמעלה ואינה תלויה
 38 בעבודת האדם.
 39 ויש לומר הבאור בזה, דזה

שאתערותא דלתתא מגעת רק באור השיף לעולמות,
 ולמעלה מזה אין האדם המוגבל יכול 'לגעת' הוא מצד ענין הנבראים
 [אתערותא דלתתא כמו שהוא בבחינת 'תתא' תחתון, הנבדל
 מ'עילא' עליון, כלומר כפי שהדברים הם מצד הנבראים אכן יש הבדל בין
 'תחתון' ל'עליון' ויש הגבלה עד היכן
 מגעת 'אתערותא דלתתא'. אבל
 מצד פח העצמות שישנו
 בעבודתם של ישראל היינו
 שבתוך עבודת האדם עצמה, למרות
 שמצד עצמה, מצד המהות שלה
 והגדרים שלה, היא מוגבלת, יש בה
 את כוח העצמות [ויכמו שנתבאר
 לעיל (סעיף ג) בענין "במי
 נמלך הקדוש-ברוך-הוא על בריאת
 העולם בנשמותיהן של
 צדיקים", ששרש העבודה
 דישראל הוא ב'מחשבה
 העצמית' שבעצמותו יתברך,
 שלמעלה מכל הגילויים, גם
 מהגילויים הכי נעלים ואם כן
 יש בה כוח שלמעלה מכל מדידה
 והגבלה], ומצד כוח העצמות אין
 שיף לחלק בין 'תתא'
 ל'עילא', כי לגבי העצמות אין כל
 תפיסת מקום לגדרים של 'תחתון'
 ו'עליון' דישראל וקודשא-
 בריך-הוא פולא חד וכיון שבני
 ישראל והקדוש ברוך הוא הכול אחד,
 מציאות אחת, גם אצל בני ישראל ישנו
 מכוח העצמות שלמעלה מהגדרים
 ומצד זה יש להם את הכוח להמשיך
 אור נעלה יותר מהאור שה'אתערותא
 דלתתא' מגעת לשם, ועד להמשכת
 העצמות. אלא שגילוי ענין זה
 (השרש דעבודת ישראל כמו
 שהוא ב'מחשבה העצמית')
 וההמשכה שלו על האדם ובעולם
 הוא דוקא לאחרי שנשלם
 שהגיע לשלמותו כל השיף

(20) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. 21) שהרי ענין ה"דירה בתחתונים" הוא דירה לעצמותו (המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ - נסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים שבת ע' שח). 22) וכמוכן גם המבואר בתניא רפ"ז, שהגילויים דלעתיד תלויים "במעשינו ועבודתינו.. כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה, כי בעשייתה ממשך כו", היינו, שהעשי' היא לא הקדמה וסיבה להמשכה הבאה מצד למעלה, אלא שהעשי' היא הממשכת.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לעבודת האדם, היינו העבודה עצמה (אתערוותא-דלתתא)
 2 וההמשכה מלמעלה (אתערוותא-דלעילא) שבאה על-ידי
 3 ולאחר שהאדם עשה את התלוי בו בשלמות, בא השלב שבו בא לידי גילוי
 4 כוח ה'עצמות' שנמצא בעבודת האדם. ולכן, תחלת ההמשכה
 5 הבאה על-ידי העבודה (לפני
 6 שנתגלה פת העצמות שבה) 1 שונשלים כל השיף לעבודת האדם, העבודה
 7 עבודת האדם בשלב הראשון שלה
 8 היא רק מהאור האלוקי המוגבל
 9 והמצומצם השיף לעולמות,
 10 מקום שאתערוותא-דלתתא
 11 מוגבלת, כפי כוח האדם מצד עצמו,
 12 מגעת לשם, אבל לאחר
 13 השלמות דהעבודה (הן
 14 דהעבודה עצמה, והן
 15 דההמשכה מלמעלה ששל-
 16 ידה שלמות בסיבה ושלמות
 17 בתוצאה), שאז מתגלה
 18 ה'פנימיות' שלה, העומק
 19 והפנימיות הנמצאים בתוך עבודת
 20 האדם שהיא ה'נחת רוח'
 21 והתענוג שלמעלה באלקות
 22 שבעבודת ישראל, כמאמר
 23 חכמינו ז"ל לגבי לשון הכתוב האמור
 24 בקרבנות, "ריח ניחוח", והענין נכון
 25 לגבי כל התורה המצוות, "נחת רוח
 26 לפני שאמרתי ונעשה
 27 רצוני"²³, ד'נחת רוח'
 28 ותענוג זה (ש'נעשה רצוני"²⁴
 29 של הקדוש ברוך הוא בעצמו, על-
 30 ידי ישראל) הוא בעצמותו
 31 ותברך ("נחת רוח לפני")²⁴
 32 ולא רק בדרגות יותר נמוכות באלקות,
 33 על-ידי העבודה נמשך על
 34 העבודה בתורה ומצוות גם האור
 35 שלמעלה משכיכות
 36 לעולמות²⁵, ועד להמשכת
 37 העצמות כמבואר לעיל.
 38 ה) ועל-פיה יש לבאר
 39 הסדר דשני הפירושים
 40 ב'אשה מזרעת תחלה יולדת
 41 זכר" במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה',

שבתחלה בשלב הראשון של עבודת ה' (לפני שנתגלה
 ה'פנימיות' דעבודת ישראל והקשר שלה עם ה'עצמות'),
 העבודה ד'כנסת ישראל' וההמשכה מלמעלה שנמשכת על
 ידי עבודה זו הם שני דברים נפרדים, והיחס ביניהם הוא יחס של סיבה
 ותוצאה, ובמילא ההמשכה
 שבאה על-ידי היא מהאור
 השיף לעולמות (אתערוותא-דלתתא) שבאה על-ידי
 (אתערוותא-דלעילא) שבאה על-ידי. ולכן,
 תחלת ההמשכה על-ידי העבודה (לפני
 שנתגלה פת העצמות שבה) היא רק מהאור
 השיף לעולמות, מקום שאתערוותא-דלתתא
 מגעת לשם, אבל לאחר השלמות דהעבודה
 (הן דהעבודה עצמה, והן דההמשכה מלמעלה
 ששל-ידיה), שאז מתגלה ה'פנימיות' שלה,
 ה'נחת רוח' והתענוג שלמעלה שבעבודת
 ישראל, 'נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה
 רצוני'²³, ד'נחת רוח' ותענוג זה (ש'נעשה
 רצוני', על-ידי ישראל) הוא בעצמותו ותברך
 ("נחת רוח לפני")²⁴, על-ידי העבודה נמשך גם
 האור שלמעלה משכיכות לעולמות²⁵, ועד
 להמשכת העצמות.

ועל-פיה יש לבאר הסדר דשני
 הפירושים ב'אשה מזרעת
 תחלה יולדת זכר", שבתחלה (לפני שנתגלה
 ה'פנימיות' דעבודת ישראל), העבודה ד'כנסת
 ישראל' וההמשכה מלמעלה הם שני דברים,
 ובמילא ההמשכה שבאה על-ידי היא מהאור
 השיף לעולמות (שהאתערוותא-דלתתא מגעת
 לשם), והמעלה בהעבודה ד'ישראל א' היא
 שהעבודה היא סבה שהאתערוותא-דלעילא הנמשכת על-ידי תהיה מפנימיות
 האור - פירוש הראשון: שזרע האשה היא סבה להתגברות דזרע האיש
 ('עלאה גבר'), ועל-ידי-זה מתגלה הפנימיות דעבודת ישראל, פת העצמות
 שבה (מצד זה ש'ישראל וקודשא-ברוך-הוא כולא חד), וכל ההמשכות הן
 על-ידי העבודה גופא (ולא שהעבודה היא רק סבה להמשכה) - פירוש
 השני: שלידת הזכר היא מזרע האשה, ומעלת ההמשכה מלמעלה (לידת
 הזכר) היא לא רק המשכת הפנימיות של האור השיף
 לעולמות שגם הפנימיות שלו היא

(23) תו"כ (הובא בפירוש"י) עה"פ ויקרא א, ט. ספרי (הובא בפירוש"י) עה"פ פינחס כח, ח. (24) ראה גם ד"ה זה היום שבערה 15. 25) להעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו ע' קלא, ובסה"מ ה'תש"ה ע' 53, דהטעם על זה שהמשכת האור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ענין של גילוי ויש לו הגבלה, אָלֵא גַם) המְשַׁכֶּתֶת הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה
2 מְשַׁכֶּתֶת לְעוֹלָמוֹת, וְעַד לְהַמְשַׁכֶּת הַעֲצָמוֹת שֶׁלֹמְעֵלָה מִכֹּל
3 הגדרים של 'מעלה' רמטה, כמבואר לעיל.
4 (ו) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם יוֹם הַשְּׁנַיִם בְּנִיִּסָן שֶׁלֹמְחַרַת שַׁבַּת זו, דְּלִפִּי
5 הַדְּעָה²⁶ שְׁבַנְיִסָן נִבְרָא
6 הָעוֹלָם, הֵינּוּ שְׁבַרְיָאֵת הָאֲדָם 1
7 שנברא ביום השישי לבריאה הֵיִתָה 2
8 בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ נִיִּסָן, וּבְרֵיִאֵת 3
9 הָעוֹלָם הֵיִתָה בְּכ"ה אָדָר²⁷, 4
10 יוֹם הַשְּׁבַת הָרֵאשׁוֹן בְּרֵיִאֵת 5
11 הָעוֹלָם הֵיִתָה בְּשַׁנְיִסָן. וְעַל- 6
12 פִּי הַיְדוּעָה²⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת 7
13 בְּתוֹרוֹת שְׁתֵּי הַדְּעוֹת בְּזִמְן 8
14 הַבְּרֵיִאָה²⁶, הָאֵם בְּנִיִּסָן נִבְרָא 9
15 הָעוֹלָם אוֹ בְּתוֹרַת נִבְרָא הָעוֹלָם שֶׁלֹא 10
16 תהיה מחלוקת ביניהם, שְׁהַבְּרֵיִאָה 11
17 בְּפֹעֵל הֵיִתָה בְּתוֹרַת (ולפי זה 12
18 תחילת הבריאה היתה ביום כ"ה 13
19 אָלוֹל²⁹) וְהַמְחַשְּׁבָה לְבְרֵא 14
20 אֵת הָעוֹלָם הֵיִתָה בְּנִיִּסָן (ולפי 15
21 זה תחילת הענין היתה ביום כ"ה 16
22 אָדָר), יֵשׁ לֹמֵר, שְׁבַרְיָאֵת 17
23 בְּפֹעֵל שְׁהֵיִתָה בְּתוֹרַת, נִכְלָל 18
24 גַם הַגְּלוּי דְּחֶפֶץ חֶסֶד³⁰ 19
25 השפעה מצד הקדוש-ברוך-הוא שאינה 20
26 תלויה במעשי האדם. וְזֶה שְׁבַנְיִסָן 21
27 הֵיִתָה הַמְחַשְּׁבָה לְבְרֵא, יֵשׁ 22
28 לֹמֵר דְּמְחַשְּׁבָה זו היא על- 23
29 דֶּרֶךְ הַמְחַשְּׁבָה דְּבְמִי 24
30 נִמְלָךְ", הַפְּנִיָה וְהַתְּקִלִּית 25
31 דְּהַבְּרֵיִאָה שֶׁלֹא נִמְשַׁכָּה בְּגִלּוּי 26
32 בְּבְרֵיִאָה³¹ וּנְמַשַּׁכַת לֵאחֹר שַׁבְּוֹת
- האדם מצד עצמו וההמשכה שעל ידה הגיעו לשלמותם. וּבְיוֹם הַשְּׁבַת,³³
ב' בְּנִיִּסָן, נַעֲשֶׂה הַשְּׁלָמוֹת דְּהַמְחַשְּׁבָה.
וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה, גַם עִם זֶה שְׁיוֹם ב' נִיִּסָן הוּא יוֹם הַהִילּוּלָא
שֶׁל אֲדָמוֹר (מְהוֹרְש"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן שֶׁנִּסְתַּלַּק בְּשַׁנַּת תר"פ,³⁴
וְיוֹם שָׁבוּ הוֹכְתֵר כְּבוֹד-
קְדוּשַׁת מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹר (בְּנוֹ יְחִידוֹ שֶׁל בְּעַל הַהִילּוּלָא)
בְּכַתֵּר הַנְּשִׂיאוֹת³²,
כִּי הַפְּנִיָה וְהַתְּקִלִּית הַמְטָרָה
דְּהַבְּרֵיִאָה הִיא שְׁהֵיִתָה בְּעוֹלָם
הַגְּלוּי דְּאוֹר-אֵין-סוֹף
שְׁלֹמְעֵלָה מְשַׁכֶּתֶת לְעוֹלָמוֹת
(בְּנִזְכָּר לְעִיל) וְאֵינוּ מוֹגֵדֵר בְּגִדְרֵי
וְהַגְּבִילוֹת הָעוֹלָמוֹת, דְּגִלּוּי זֶה הוּא
(בְּעֶקֶר) עַל-יְדֵי הַלִּימוּד
וְהַתְּפִצָּה דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה.
דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מְצַד-עֲצָמָה
הִיא לְמַעַלָּה מְגִלּוּי (סְתִים)
דְּאוֹרֵיִתָּא הַחֶלֶק הַסְּתִים וְהַנְּעִלָם שֶׁל
הַתּוֹרָה, וְעַל-יְדֵי הַלִּימוּד
דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּהַבְּנָה
וְהַשְּׁגָה, וּבְפֶרֶט עַל-יְדֵי
הַשְּׁלָמוֹת דְּהַמְחַשְּׁבָה. וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה, גַם עִם זֶה שְׁיוֹם ב' נִיִּסָן הוּא יוֹם
הַהִילּוּלָא שֶׁל אֲדָמוֹר (מְהוֹרְש"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן, וְיוֹם שָׁבוּ הוֹכְתֵר כְּבוֹד-
קְדוּשַׁת מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹר (בְּנוֹ יְחִידוֹ שֶׁל בְּעַל הַהִילּוּלָא) בְּכַתֵּר הַנְּשִׂיאוֹת³²,
כִּי הַפְּנִיָה וְהַתְּקִלִּית דְּהַבְּרֵיִאָה הִיא שְׁהֵיִתָה בְּעוֹלָם הַגְּלוּי דְּאוֹר-אֵין-סוֹף
שְׁלֹמְעֵלָה מְשַׁכֶּתֶת לְעוֹלָמוֹת (בְּנִזְכָּר לְעִיל), דְּגִלּוּי זֶה הוּא (בְּעֶקֶר) עַל-יְדֵי
הַלִּימוּד וְהַתְּפִצָּה דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה. דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מְצַד-עֲצָמָה הִיא לְמַעַלָּה
מְגִלּוּי (סְתִים) דְּאוֹרֵיִתָּא, וְעַל-יְדֵי הַלִּימוּד דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּהַבְּנָה וְהַשְּׁגָה,

שלמעלה מהשתלשלות (הגם שהוא בדרך מתנה מלמעלה) הוא לאחרי שלימות העבודה דוקא, הוא* כי נתינת מתנה היא דוקא כשעביד ליי נייחא לנפשי (ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א). ויש לומר הכוונה בזה, שע"י שלימות העבודה מתגלה הנחת רוח' והתענוג העצמי שבעבודת ישראל, כנ"ל בפנים. (26) ר"ה י, סע"ב ואילך. וש"נ. (27) תוד"ה לתקופות - ר"ה ח, א. (28) ראה גם ד"ה החודש דכ"ה אדר ה'תשל"ט ס"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים אדר ע' קח) וש"נ. (29) תוד"ה הנ"ל שם. ועוד. - נסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים שם הערה 40. (30) להעיר גם מלקו"ת נצבים מז, ב. נח, ב. ועוד. (31) ראה גם ד"ה החודש הנ"ל שם. ובד"ה זה היום ה'תשמ"ב ס"ו (תורת מנחם - ספר המאמרים תשרי ח"א ע' מה) דמחשבה זו לא נמשכה (בגילוי) בענין דחפץ חסד. (32) להעיר מזה ש"אין מושחין מלך בן מלך א"א כ היתה שם מחלוקת" (רמב"ם הל' מלכים ספ"א), ובכך יחיד אין זה שייך.

(* בלקו"ת שה"ש שם (כד, סע"א ואילך) "אינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחנותים", היינו, שהשלימות דמעשה התחנותים היא בכדי שהתחנות יהי' כמו כלי להשראת וגילוי האור נוע"ד קוב"ה לא שריא אלא באתר שלים (ראה זח"ג צ, ב); אבל בהמשך תרס"ו ובסה"מ ה'תש"ה שם, שהשלימות דמעשה התחנותים היא (גם) בשביל ההמשכה מלמעלה, נתינת המתנה מצד הנותן.

שבת פרשת תזריע, ראש-חודש ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַפְּצָתָהּ חוּצָה (וְעַד 'חוּצָה' בַּתְּכֵלִית כפי שהרבי מתבטא פעמים
2 רבות 'חוצה שאין חוצה הימנו'), היינו על ידי גילוי עניני פנימיות התורה
3 הן בתוך האדם, כך שיהיו מובנים ומושגים בשכל, והן 'חוצה', מַמְשִׁיכִים
4 הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה מְשִׁיכוֹת לְעוֹלָמוֹת, וְעַד לְעֶצֶם הָאוֹר
5 שְׁלֹמְעֵלָה מְגִלּוֹי, שִׁיְהִיָּה
6 בְּגִלּוֹי פְּעוֹלָם כשם שפנימיות
7 התורה שלמעלה מגילוי באה בגילוי.
8 זוֹוְהִי הַשִּׁיכּוֹת דָּב' נִיָּסוֹן,
9 הַשְּׂבֵת הָרֵאשׁוֹן דְּמַעֲשֵׂה
10 בְּרֵאשִׁית בְּמַחְשָׁבָה (שָׁבוּ בִיּוֹם
11 זֶה הִיְתָה הַשְּׂלֹמּוֹת
12 דְּהַמְחָשָׁבָה בעת בריאת העולם)
13 לְבַעַל הַהִילּוּלָא וְלִבְנוֹ יְחִידוֹ
14 מְמַלָּא מְקוּמוֹ³³, כִּי עַל-יְדֵי
15 הַדְּרוּשִׁים מאמרי החסידות שֶׁל
16 בַּעַל הַהִילּוּלָא שֶׁהוּא
17 הַרְמַב"ם דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת³⁴
18 תּוֹרַר שְׁנִיתָן לוֹ בְּשַׁל הָעוֹבְרָה
19 שֶׁבַמְאֲרֵי הַחֲסִידוֹת שְׁלוֹ עֲנִינִים
20 יְסוּדִיִּים בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּאִים בְּעוֹרָה
21 מְבּוֹאֵרַת וּמְסוֹכְמַת הֵיטֵב וּבְכַהֲרוֹת
22 כְּמוֹ מְבִיאֹר וְסִיכּוּם הַלְכוֹת הַתּוֹרָה
23 בְּרַמְב"ם (דְּבָרִים הַמְתַּבְּאָרִים,
24 וְעַד שֶׁתְּהֵא סְדוּרָה בְּפִי
1 הַפְּצָתָהּ חוּצָה (וְעַד 'חוּצָה' בַּתְּכֵלִית) וּבַפְּרָט עַל-יְדֵי הַפְּצָתָהּ חוּצָה (וְעַד 'חוּצָה'
2 בַּתְּכֵלִית), מַמְשִׁיכִים הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה מְשִׁיכּוֹת
3 לְעוֹלָמוֹת, וְעַד לְעֶצֶם הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה מְגִלּוֹי,
4 שִׁיְהִיָּה בְּגִלּוֹי בְּעוֹלָם. זוֹוְהִי הַשִּׁיכּוֹת דָּב' נִיָּסוֹן,
5 הַשְּׂבֵת הָרֵאשׁוֹן דְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּמַחְשָׁבָה
6 (שָׁבוּ הִיְתָה הַשְּׂלֹמּוֹת דְּהַמְחָשָׁבָה) לְבַעַל
7 הַהִילּוּלָא וְלִבְנוֹ יְחִידוֹ מְמַלָּא מְקוּמוֹ³³, כִּי עַל-
8 יְדֵי הַדְּרוּשִׁים שֶׁל בַּעַל הַהִילּוּלָא שֶׁהוּא הַרְמַב"ם
9 דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת³⁴ (דְּבָרִים הַמְתַּבְּאָרִים, וְעַד
10 שֶׁתְּהֵא סְדוּרָה בְּפִי הַפְּלִטָּה), וּבַפְּרָט, עַל-יְדֵי
11 הַהִתְיַסְדּוֹת דְּתוֹמְכֵי תְּמִימִים, הוֹתַחַל שְׁלֹב
12 חֲדָשׁ בְּהַפְּצַת הַמַּעֲיָנוֹת, וְלֹא-חֲרִי-זֶה עַל-יְדֵי
13 כְּבוֹד-קְדוּשַׁת מוֹרֵי-יְחָמִי אֲדָמוֹר, נַעֲשֵׂה
14 הַהַפְּצָה עוֹד בְּיִתְרָא שְׂאֵת וְיִתְרָא עוֹז. שְׂזוֹ (הַפְּצַת
15 הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה) הִיא הַהֲכָנָה וְהַפְּלִי לְ"אֵתִי מֵר,
16 דָּא מְלָפָא מְשִׁיחָא"³⁶ (שְׂאֵז תּוֹשְׁלֵם הַכְּפֻנָּה³⁷
17 דְּ"דִירָה בְּתַחְתּוֹנִים"³⁸), בְּקָרוֹב מְמַשׁ.

17 דְּ"דִירָה בְּתַחְתּוֹנִים"³⁸), בְּקָרוֹב מְמַשׁ.

33) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1293. אלא שהביאור שם הוא מצד המעלה דשבת הראשון, שענין זה הוא גם בשני בתשרי, משא"כ להביאור שבפנים. 34) לקו"ד ח"ב רצו, א. וראה ספר השיחות ה'תש"א ע' 160. 35) לשון הרמב"ם בהקדמתו לספרו. וראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 209 בנוגע להמאמרים דבעל ההילולא. 36) אגה"ק דהבעש"ט הידועה - נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ. 37) דיש לומר שזוהי המחשבה (לברוא) שהיתה בניסן, כנ"ל בפנים. ויש לומר שזהו גם הקשר דניסן עם גאולה העתידה - "בניסן עתידין ליגאל" (ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, יא) - כי אז תושלם כוונה ומחשבה זו. 38) תניא פל"ו.

המשך ביאור מסכת קידושין ליום ראשון עמ' א

1 ידי עצמו, דתְּנִיָּא - וכפי ששינוי בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר
2 אָמַר, אִף בְּשִׁטְרָא עַל יְדֵי אַחֲרִים וְלֹא עַל יְדֵי עַצְמוֹ, שאין גיטו וידו
3 באים כאחד, וכל שכן בכסף שמשתחרר רק על ידי אחרים,
4 שלדעתו אין קנין לעבד בלא רבו ואין לו כסף שיוכל להשתחרר
5 בו לחירות. ובמשנה נאמרו שְׁלֹשׁ מַחְלֻקוֹת בְּדָבָר - שלש דעות
6 החולקות בדין שחרור עבד כנעני. רבי מאיר העבד משתחרר
7 בכסף על ידי אחרים ואפילו שלא מדעתו, ולא ע"י עצמו, ובשטר
8 ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו. ולדברי חכמים העבד
9 משתחרר בכסף ובשטר בין על ידי עצמו ובין על ידי אחרים.
10 ולדברי רבי שמעון בן אלעזר המובאים בסיפא שמשתחרר 'בשטר
11 על ידי אחרים', כן הדין בין בכסף ובין בשטר, שיצא על ידי
12 אחרים, אבל על ידי עצמו.

1 הגמרא מבארת את טעמו של רבי שמעון בן אלעזר: אָמַר רַבָּה,
2 מֵאִי טַעְמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר האומר שאין גיטו וידו באין
3 כאחד, ולכן אין משתחרר בשטר על ידי עצמו, גְּמַר - לפי שלמד
4 בגזירה שוה 'ל'ה' 'ל'ה' עבד מֵאִשָּׁה, מֵה אִשָּׁה אינה מתגרשת עַד
5 שְׂיֻצִיאָה הבעל את הַגָּט לְרֵשׁוֹת שְׂאִינָה שְׁלוֹ, שנאמר (דברים כד א)
6 'וְנָתַן בְּיָדָהּ, וּמֵאחַר וְהִיא אֵינָה קְנוּיָה לוֹ, כשנתן את הגט בידה
7 הוציאו מרשותו, אִף עֶבֶד נְמִי אינו משתחרר עַד שְׂיֻצִיאָה רבו את גַּט
8 השחרור לְרֵשׁוֹת שְׂאִינָה שְׁלוֹ, ואם נתן את השטר לידי העבד
9 כשעדיין הוא עבדו וידו כיד רבו, אינו משתחרר בכך, ולכן אין
10 מועיל שטר שחרור אלא על ידי אחרים.
11 הגמרא ממשיכה לדון בדברי רבי שמעון בן אלעזר: גְּעִי רַבָּה-
12 הסתפק רבה,

בס"ד. שיחת ש"פ תזריע, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות "אשה כי תזריע", ומפרש: "אמר ר' שמלאי כשם ששיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף".

ולכאורה הפירוש בזה - שבפשוטו של מקרא אינו מובן מדוע נאמרו דיני אשה בפרשת תזריע, לאחר דיני בהמה חיה ועוף שנאמרו בפרשת שמיני, וכדי לתרץ זאת, מביא רש"י מאמרו של ר' שמלאי. אבל על-פי-זה צריך להבין:

(א) ברוב המקומות אין דרכו של רש"י להזכיר שם בעל המאמר, כי בלימוד פשוטו של מקרא לא נוגע מי הוא בעל המאמר. - בחלק ההלכה שבתורה נוגע מי הוא בעל המאמר, בכדי לידע אם הלכה כמותו, או שאזיל לשיטתיה במקום אחר, וכיוצא בזה; אבל בלימוד על-דרך הפשט אין זה נוגע. ואם כן, מדוע כאן מזכיר רש"י שם בעל המאמר - "אמר ר' שמלאי"?

(ב) אם כוונת רש"י לתרץ מדוע נאמרו דיני אשה לאחר דיני בהמה חיה ועוף, היה צריך להעתיק מהפסוק רק תיבת "אשה", ולמה העתיק גם התיבות "כי תזריע"?

(ג) הדיוק בסדר הענינים בשתי פרשיות - שייך בחלק ההלכה שבתורה (וכן בחלק הרמז דרוש וסוד), כיון שדרשינן סמוכים (במשנה תורה - לכל הדעות, ולפי דעה אחת - גם בד' הספרים שלפני זה)¹, אבל בחלק הפשט שבתורה - אין מקום לקושיא מדוע נאמרה תחילה פרשה זו ואחר-כך פרשה זו (אלא-אם-כן אין זה בהתאם לסדר הזמנים), ולכן לא הביא רש"י בפירושו כמה וכמה מאמרי חז"ל שמבארים סדר הפרשיות.

ובנדון דידן: בשלמא בחלק ההלכה, יש מקום לשאלה - שכיון שהאדם הוא קדום במעלה, וכל המובחר והמקודש קודם, היתה תורתו צריכה להתפרש לפני תורת בהמה חיה ועוף; אבל בחלק הפשט - אין מקום לשאלה כזו. וכפי שמצינו בפירושו הראב"ע שכתב בפשטות "אחר שהשלים תורת הטהור והטמא בנאכלין, הזכיר טמא אדם", מבלי להביא את מאמרו של ר' שמלאי. ואם כן אינו מובן: למה הוצרך רש"י להביא את מאמר ר' שמלאי?

ב. ויש לומר הביאור בזה:

הקושי בפשוטו של מקרא הוא: מדוע נאמרו דיני טומאת "אשה כי תזריע" לפני דיני טומאת נדה (שנאמרו בפרשה שלאחרי זה)², דלכאורה, כיון שסדר הדברים הוא שתחילה ישנה טומאת נדה, ורק לאחר הטהרה מטומאת נדה, אזי יכול להיות "אשה כי תזריע" - היתה התורה צריכה לומר תחילה דיני טומאת נדה, ואחר כך "אשה כי תזריע"?

ואף שנתבאר לעיל שבדרך הפשט אין להקשות על סדר הענינים בשתי פרשיות, הרי בנדון דידן הקושיא גדולה יותר - שהרי בהמשך הכתוב נאמר "כימי נדת דוותה תטמא"³, "כסדר כל טומאה האמורה בנדה כו"³, ועדיין לא נתפרש בתורה דין טומאת נדה!?

ואף שמצינו על-דרך-זה בכמה מקומות, שבתחילה מזכירה התורה דין מסויים בדרך כלל, ורק לאחר זה מבארת התורה פרטי הדברים - הרי סוף-כל-סוף אין זה מחזור לגמרי.

וכדי להבהיר זאת, מביא רש"י "א"ר שמלאי כשם ששיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף" - שלכן נתפרשה תורתו של אדם בנוגע ליצירתו

(3) פרש"י עה"פ.

(1) ברכות כא, ב. וש"נ.
(2) מצורע טו, יט ואילך.

- 1 ("אשה כי תזריע") מיד לאחר תורת בהמה חיה ועוף (בפרשת שמיני), מבלי להפסיק באמצע בדיני
 2 טומאת נדה.
- 3 ולכן מעתיק רש"י גם את התיבות "כי תזריע" - כיון שהקושי בפשוטו של מקרא (שמתורץ על-ידי
 4 מאמרו של ר' שמלאי) הוא מדוע נאמר דין טומאת לידה ("אשה כי תזריע") לפני דין טומאת נדה.
- 5 והטעם שרש"י מביא זאת מדברי ר' שמלאי הוא - כי, רש"י מצד עצמו לא היה מוכרח לפרש דבר,
 6 כיון שבדרך הפשט אין הכרח כל-כך לתרץ קושיא כזו (למה נאמר דין טומאת לידה לפני דין טומאת
 7 נדה), אלא, כיון שישנו פירוש שאמר ר' שמלאי, מביא רש"י את דבריו, כיון שעל-פי-זה יתחוויר יותר
 8 גם בדרך הפשט.
- 9 ולכן כותב רש"י "אמר (ר' שמלאי)", ולא דרש, אף שמאמרו של ר' שמלאי הוא דרוש - כיון
 10 שעל-פי-זה מתחוויר ענין גם בפשטי הכתובים.
- 11 והטעם שרש"י מזכיר שם בעל המאמר "ר' שמלאי", ולא כותב סתם בשם רבותינו זכרונם לברכה -
 12 כי, בלאו הכי צריך רש"י לומר שישנו מאמר מסויים שעל-ידי-זה יתוסף ביאור גם בפשטות הכתובים
 13 (בכדי להדגיש שאין הכרח לבאר ענין זה בדרך הפשט), ולכן כותב "אמר ר' שמלאי", כיון שהזכרת
 14 בעל המאמר אינה הוספה ואריכות הלשון לגבי "אמרו רבותינו".
- 15 ג. המשך הביאור במאמר ר' שמלאי, "כשם כו' כך כו'" - שטעם יצירתו⁴ של אדם לבסוף הוא (לא
 16 מפני מעלת האדם, שיכנס לסעודה מיד, אלא אדרבה) מפני החסרון של האדם ("יתוש קדמך"⁵) שיכול
 17 להתאוות לדברים אסורים, ולכן גם תורתו נתפרשה⁶ לבסוף, כיון שסדר הלימוד הוא מן הקל אל הכבד,
 18 ובירור האדם קשה יותר מבירור שאר בעלי חיים. והשייכות לר' שמלאי - שלא היה מיוחס⁷, ולכן הדגיש

ויש לבאר בנוגע לפירוש הראשון - דלכאורה אינו מובן:
 בשלמא פירוש השני, "לפי שאינו מיוחסין" - הרי זה ע"ד
 שמצינו שהמחוסר אבר רח"ל אין לקרותו לתורה בפרשה
 שמדברת אודות חסרון זה, משום "לועג לרש" (ראה ס"ח ר"ס
 תשסח. הובא במג"א ס"ו"ס קלח). ואף שבנדר"ד, שרש"י בעצמו
 ביקש מר"י שילמד עמו ספר יוחסין, לא שייך הטעם דלועג לרש
 - יש טעם נוסף: ר"י חשש שמפני שרש"י אינו מיוחס, יש אצלו
 נטי' למעט במעלת היוחסין, ולכן ילמד ספר יוחסין שלא כדבעי,
 ולכן לא רצה ללמדו, מצד "ולפני עור לא תתן מכשול" (קדושים
 יט, יד); אבל הפירוש הראשון, "לדחוי' איכוון" - אין לו הבנה
 כלל, ולכאורה, גם אם לא רצה לומר לו הטעם האמיתי, הי' צריך
 לומר לו איזה טעם אחר שיונח אצלו, ולא לדחותו בקש?!

ויוכן בהקדם מארז"ל (ע"ז יט, א) "לעולם ילמוד אדם תורה
 במקום שלבו חפץ" - שלמרות שמדובר אודות ענין שכלי ששייך
 למוח שבראש, הנה כאשר לבו חפץ בזה, אזי הרצון מושל ושולט
 על כח השכל, ואז נעשית פעולת כח השכל באופן אחר לגמרי,
 וכפי שרואים במוחש (ראה גם תורת מנחם - התועודיות חל"ז
 ריש ע' 123. וש"נ).

[ואין זה בסתירה למארז"ל "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו
 ואין שפתותיו נוטפות מר כו'" (שבת ל, ב), ו"זרוק מרה
 בתלמידים" (כתובות קג, ב), והרי "לבו חפץ" הוא היפך הכיוון
 והביטול - כי, תנועת הכיוון והביטול היא רק הקדמה לקבלת
 הלימוד מהרב, ואילו קבלת הלימוד מהרב, שענינה הוא
 התפשטות כח שכלו של התלמיד בהסברא שקיבל, הרי זה תלוי
 בחפץ לבו].

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לתלמיד המקבל, כן הוא גם
 בנוגע לרב המשפיע - שאמיתית ההשפעה היא דוקא כאשר הרב
 הוא בתנועה של התקשרות אל המקבל, מתוך אהבה ורצון, וכמו
 ע"מ בהשפעת הטיפה כו', כמבואר באגה"ק (סט"ו).

4 "יצירתו" דייקא, היינו, כפי שהנבדאים הם בגילוי; אבל
 מצד הבריאה, היינו, תחילת ההתהוות, כפי שהיא מצד הכוונה -
 האדם קודם ובאין ערוך לכל הנבדאים, כמארז"ל (ב"ר פ"ח, ז.
 רות רבה פ"ב, ג) "במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים, כמ"ש
 (דברי הימים ד, כג) עם המלך במלאכתו ישבו שם", וכל כוונת
 הבריאה אינה אלא בשביל האדם, כפירוש רש"י על הפסוק
 (בראשית א, א) "בראשית ברא גו'", "אין המקרא הזה אומר אלא
 דרשוני... בשביל ישראל שנק' ראשית" (ולא בא המקרא להורות
 סדר הבריאה לומר שאלו קדמו כו", עד "נעשה אדם" שבא
 באחרונה - שהרי נאמר "בראשית ברא", תחילת וכוונת ההתהוות,
 ומצד הכוונה קודם האדם לכל הבריאה).

5 סנהדרין לח, א. ועוד.

6 דיוק הלשון "נתפרשה" - כי, גם תורת בהמה ח' ועוף
 היא חלק מתורת ועבודת האדם, כיון שאינם יכולים להתברר
 בעצמם, אלא ע"י האדם (ואפילו המלאכים שנקראים בשם
 "חיות", אינם יכולים להתעלות למדרגה עליונה יותר ממה
 שנתהוו, והבירור ועלי' שלהם היא רק ע"י עבודת האדם, ולכן
 אמרו רז"ל (חולין צא, ב) ש"אין מלאכי השרת אומרים שירה
 למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר (איוב לח, ז) ברן יחד
 כוכבי בקר והדר ויריעו כל בני אלקים", אלא שבפרשה זו
 "נתפרשה" תורתו של אדם - בנוגע לבירור האדם עצמו (וראה
 לקמן הערה 9).

7 כמסופר בגמרא (פסחים סב, ב. נתבאר בארוכה בלקוטי
 לוי"צ על פסוקי תנ"ך ומחז"ל ע' קיג ואילך) "רבי שמלאי אתא
 לקמי' דרבי יוחנן, אמר לי', ניתני לי מר ספר יוחסין, אמר לי'
 מהיכן את, אמר לי' מלוד, והיכן מותבך, בנהרדעא, אמר לי' אין
 שונין לא ללודים ולא לנהרדעים, וכל שכן דאת מלוד ומותבך
 בנהרדעא", ובפירוש רש"י: "לדחוי' איכוון, לישא אחרינא, לפי
 שאינן מיוחסין".

1 את מעלת העבודה בכח עצמו, ולא את המעלות שבאים במתנה מלמעלה (בניגוד לר' יוחנן, שהיה
2 מיוחס⁸, שמדגיש את מעלת האדם משעת יצירתו), ומצד ענין העבודה מודגש תחילה החסרון של האדם,
3 ואילו מעלתו תבוא לאחרי זה - על-ידי העבודה, שמאדם שנוצר מן האדמה נעשה אדם מלשון אדמה
4 לעליון, מציאות חדשה⁹, ועל-ידי-זו מתגלה כח העצמות. וזהו ש"תורת האדם" נקראת בשם "תזריע"¹⁰,
5 שמורה על העבודה באופן של אתערותא דלתתא שיש בה מעלת ההתחדשות - הוגה על-ידי כבוד קדושת
6 אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 74 ואילך.

* * *

7 ד. כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א הורה שכל אלו שסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' השבועי יאמרו
8 "לחיים"¹¹.
9 ואחר כך אמר מאמר (כעין שיחה) דבור המתחיל אשה כי תזריע (הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר
10 שליט"א)¹².

* * *

11 ה. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "וכובס שנית", "לשון טבילה, תרגום של כבוסיין שבפרשה
12 זו לשון לבון, ויתחורר, חוץ מזה שאינו ללבון אלא לטבול, לכך תרגומו ויצטבע, וכן כל כבוסי בגדים
13 שהן לטבילה מתורגמין ויצטבע" - שבטעם כיבוס הבגד לאחרי ש"סר . . הנגע" י"ל בב' אופנים: (א)
14 כיון שהסרת הנגע היתה על-ידי כיבוס לשם הסגר, ולא לשם טהרה, (ב) גם לאחרי הסרת הנגע צריך
15 כיבוס כדי לטהר את התפשטות הטומאה בכל הבגד. ומזה שנאמר "וכובס שנית", מוכח, שגם הכיבוס
16 הראשון פעל לטהרה (ולא רק לשם הסגר) - טהרה מהנגע עצמו, ונוסף לזה צריך להיות כיבוס שני לטהר
17 גם התפשטות הטומאה. ודוגמתו בענין החטאים - שעל-ידי התשובה נמחל לו לגמרי, ואילו התענית
18 שלאחרי זה, כדי שיהיה מרוצה וחביב כו', הוא ענין של טבילה, תשובה עילאה - הוגה על-ידי כבוד
19 קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 92 ואילך.

שנעשה דם ובשר כבשרו של האדם, ועי"ז שמברך עליו בתחילה ובסוף ה"ה מתעלה למעלה יותר, הרי נוסף לכך שגם קודם הכירור יש למאכל ערך אל האדם להיותו ראוי למאכל אדם, הנה כיון שזהו רק דברי הרשות (שנעשים "לשם שמים", ועד ש"בכל דרכיך דעהו"), ולא מצוה, אין בזה גילוי רצון העליון; ואילו ע"י תורת האדם בעצמו, שזהו"ע קיום המצוות, נעשית העלי' לבחי' רצון העליון, שזהו עילוי שבאין ערוך, כריחוק הנברא מן הבורא. (10) כמדובר כמ"פ (ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 264 ואילך. ועוד) ששמות הסדרות שבתורה אינם לשם סימן בלבד, אלא הם מורים על תוכן הסדרה, כמו כללות ענין השמות. וכדמוכח גם בנגלה דתורה - מדיני גיטין, שכאשר יש טעות בשם, הנה גם כאשר לאחרי הטעות יודעים בכירור מי הוא המגרש (כגון שיש לו כמה שמות, והוחזק בשם אחד, וכתבו בט את כל שאר השמות, מלבד השם שהוחזק בו), אזי הגט פסול (ראה שו"ע אה"ע סק"ט ס"ב), ועכ"ל, שהשם אינו סימן בעלמא, שהרי לא יתכן שטעות בענין חיצוני תפסול את הגט. ובפרט ע"פ המבואר בקבלה וחסידות (נסמן בתורת מנחם שם), שעי' השם נמשך חיות הרבר, הרי בודאי שהשם קשור ומורה על תוכן הדבר הנקרא בשם זה.

(11) ראה גם לעיל ע' 127. וש"נ.

(12) נדפס לעיל ע' 130 ואילך. עוד ענינים מהמאמר - נדפסו בלקו"ש ח"ב ע' 65 ואילך, וע' 70 ואילך.

[ואף שהשפעת השכל יכולה להיות גם בדרך הכרח (ורק בגשמיות הרי זה באופן ש"אין קישוי אלא לדעת" (יבמות נג, ב), משא"כ בענינים רוחניים), וכפי שמצינו ברבי עקיבא, שאף שלכתחילה לא הסכים ללמד תורה, הנה כאשר איימו עליו שימסרוהו למלכות, אזי לימד תורה (ראה פסחים קיב, א) - מ"מ, ההשפעה שבהכרח אינה דומה ואינה בערך כלל להשפעה שברצון].

ועפ"ז יש לומר בנוגע לב' הפירושים שברש"י - ששניהם אמת, אלא שמדברים בשתי מדרגות - שבתחילה (שזהו הפירוש הראשון) ה' אצלו רק רצון וכוונה לדחותו (שלא רצה ללמדו ולהשפיע לו), ולאחרי כן (שזהו "לישנא אחרינא") נמשך ובא רצון זה גם בטעם ושכל - "לפי שאינן מיוחסין" (מצד "לפני עור", כנ"ל).

(8) ולהעיר מהמסופר בגמרא (ברכות כז, סע"ב) שהחליטו למנות את ר' אלעזר בן עזרי' לנשיא בגלל ש"אית לי זכות אבות", ולא את ר' עקיבא "דלית לי זכות אבות", אף שמצד עבודתו גדלה ביותר מעלת ר"ע, עד כדי כך, שאפילו משה רבינו לא ה' יכול להשיג את דברי ר"ע (ראה מנחות כט, ב. וראה גם תוד"ה דחשיב - כתובות קה, א).

(9) שזוהי המעלה בתורת האדם עצמו לגבי עבודתו בתורת בהמה ח' ועוף (ראה לעיל הערה 6) - כי, עבודת האדם "להבדיל בין הטהור ובין הטמא" בבהמה ח' ועוף, הנה אפילו בהעלאת הטוב שבנוגה (נוסף על דחיית האסור והרע) ע"י אכילת המאכל

לקוטי שיחות פרשת תזריע כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

22 ממדרש זה יוצא שבני ישראל מלו עצמם בליל
פסח¹¹, יתר על כן משתמע מן המדרש, ובמיוחד כפי
23 שהוא מובא בשיר השירים רבה, ש"משה רבנו כלל לא
24 מסר לבני ישראל את הציוי "וכל ערל לא יאכל בו",
25 עד הלילה, כאשר באו בני ישראל לבקש ממנו
26 "האכילנו מפסחך"¹².
27

28 אין מובן איפוא: אמנם אפשר היה למול בלילה,
29 כי זה היה לפני מתן תורה, אך בכל זאת, ולפחות
30 בפנימיות הענינים, דורש הענין הסבר: כיון שבני
31 ישראל ("הרבה מהן") לא נימולו אז מעצמם, אלא
32 מפני ש"גזר הקב"ה לד' רוחות...", והריח גרם להם
33 שירצו לאכול מפסחו של משה, הרי יכול היה הקב"ה
34 לעשות דבר זה, או דבר בדומה לו, לפני החשיכה, כך
35 ש"משה ימסור אז לבני ישראל את הציוי "וכל ערל לא
36 יאכל בו"¹³, ובני ישראל ימולו את עצמם ביום¹⁴?

ג.

סברת ה"יפה תואר" - המילה הזאת היתה ביום,
וסתירתה

37 ה"יפה תואר"¹⁵ מציע סברה, שהיה זה לפני
38 חשיכה, והוא טוען שהכרחי לומר כך מפני שתי
39 סיבות: (א) משחשכה הוא יום טוב, ומילה שאיננה
40 בזמנה איננה דוחה יום-טוב¹⁶, (ב) אין מלין בלילה¹⁷.
41 אך אי אפשר לומר כך, כיוון שמהסיפור המובא
42 בשיר השירים רבה¹⁸ (על הפסוק¹⁹ "עד שהמלך
43 במסבו") ברור שהיה זה בלילה. שם כתוב במפורש
44 שהדבר ארע "עד שהמלך במסבו" - "עד ש"משה

א.

מילה רק ביום - דין שנחדש לאחר מ"ת
1 על הפסוק¹ "וביום השמיני ימול בשר ערלתו"
2 דורשים חז"ל ב"תורת כהנים"² (ובגמרא³) "ביום ולא
3 בלילה". לפי זה יוצא שהדין שאין מלין בלילה⁴
4 נתחדש לאחר מתן תורה, אך לפני מתן תורה יכלה
5 המילה להיעשות גם בלילה.
6 אף לפי המקור האחר לדין זה, במסכת שבת⁵,
7 שלומדים זאת מ"ובן שמונת ימים..." - פסוק הנאמר
8 בפרשת לך-לך⁶ (ובמיוחד לפי דברי ה"תוספות"⁷
9 האומר שדין זה נלמד בעיקר מפסוק זה), הרי זה רק
10 בקשר למילה בזמנה, אך לגבי מילה שאיננה בזמנה,
11 לומדים שהיא צריכה להיעשות ביום⁸ מן הוא"ו של
12 "וביום השמיני..." - בפרשתנו, כהסבר ה"תוספות"⁹,
13 וזה ודאי נתחדש לאחר מתן תורה.

ב.

מדוע לא גרם הקב"ה לכך שימולו עצמם
ביום?

14 כדי להסביר את הדברים יש להבין תחלה את דברי
15 המדרש¹⁰, שבהיותם במצרים "הרבה מהן (מבני
16 ישראל) לא היו מקבלים עליהם למול, אמר הקב"ה
17 שיעשו הפסח, וכיוון שעשה משה את הפסח, גזר
18 הקב"ה לד' רוחות העולם... הלכו ונדבקו באותו
19 פסח... נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו בבקשה
20 ממך האכילנו מפסחך... היה אומר... אם אין אתם
21 נימולין אין אתם אוכלים... מיד נתנו עצמן ומלו...".

לא יאכל בו "מיד" מלו עצמם.
(13) בא יב, מח.
(14) וראה גם משכיל לדוד לפרש"י בא שם.
(15) שמו"ר שם. וכן תירץ גם בשו"ת תורת חסד אור"ח סכ"ה אות ו.
(16) שבת שם, ב.
ולהעיר דאברהם נימול ביוה"כ (פדר"א פכ"ט), או בט"ו ניסן -
יו"ט דפסח (ראה תוד"ה אלא - ר"ה יא, א) - אף שקיים כה"ת עד שלא
ינתנה. ו"ל דמכיון שאז נצטווה על המילה - דבו ביום שצוהו מל (תוס'
שם. רש"י לך יז, כג) - ה"ז כמו מילה בזמנה ובמילא - דוחה שבת
(וי"ט). וראה לקמן הערה 48.
(17) וגם במילה שלא בזמנה קיי"ל כת"ק ביבמות (שם, סע"א) דאין
נימולין אלא ביום. ודוחק לומר (כמ"ש בתורת חסד שם) דאתי כראב"ש
(ביבמות שם) דמילה שלא בזמנה נימולין בלילה.
(18) פ"א שם.
(19) שה"ש א, יב.

(1) פרשתנו יב, ג.
(2) עה"פ.
(3) מגילה כ, א.
(4) מגילה שם (במשנה).
(5) קלב, א.
(6) יז, יב.
(7) שבת שם ד"ה ההיא. מגילה שם ד"ה דכתיב.
(8) תור"כ כאן. יבמות עב, ב.
(9) יבמות שם ד"ה מר.
(10) שמו"ר פ"ט, ה. ועד"ז בששה"ר פ"א, יב (ג). פ"ג, ו (ד). וכדלקמן
בפנים.
(11) וראה גם פרש"י בא יב, ו. בעל הטורים שם, יג.
(12) ראה שהש"ר פ"א שם, דבתחילה א"ל "כל בן נכר גוי", ואח"כ
- "וכל עבד איש מקנת כסף גוי", ורק אח"כ - "כל ערל לא יאכל בו".
וראה בהמצויין בהערה 10 דכשאל משה דכך אמר לי הקב"ה כל ערל

מצרים. ג) בפסח מצרים לא היה בכלל "יום הראשון",³⁰
אלא "יום אחד".³¹

ד.

הם מלו עצמם בצורה המותרת מן התורה בשבת
גם לפי דעת הר"ן²⁶, שבפסח מצרים היה קיים
איסור מלאכה, ניתן ליישב את הקושי על המדרש לגבי
דחיית יום טוב על-ידי מילה שלא בזמנה.³⁴

לשם כך יש להבין תחלה את הדיוק בלשון המדרש
בשיר השירים²⁷: "כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה
איש חרבו על ירכו²⁸, שבשעה שאמר להם משה... מיד
כל אחד ואחד נטל חרבו על ירכו ומל עצמו" – שהרי
לכאורה קשה: א) מדוע חשוב לציין שהם מלו את
עצמם בחרב – העיקר הוא שהם מלו את עצמם
"מיד"? ב) לשם מה מודגש "חרבו" – חרב שלו –
מדוע חשוב אם זו חרב שלו או של אחר?

אלא שבכך מתורצת השאלה שצויינה לעיל: מילה
היא מלאכה אסורה ביום טוב כאשר היא נעשית
כדרכה – באיזמל²⁹. אבל מילה בחרב היא מלאכה
שלא כדרכה, המותרת בשבת מן התורה³⁰. ולכן מודגש
במדרש (ובפסוק שהוא מצטט), שהם נימולו בחרב.
אם היה כתוב חרב סתם, היינו יכולים עדיין
לחשוב שהכוונה היא לחרב שמלין בה, כפי שכתוב³¹
"עשה לך חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל
שנית", לכן מודגש בפסוק "חרבו" – חרב שלו: חרב
של "מלומדי מלחמה" שאיננה חרב שמלין בה.

ולפי זה, שבפסח מצרים נימולו בלילה, נשארה
השאלה בעינה: מדוע לא גרם הקב"ה לכך שבני
ישראל ימולו ביום, לפני חשיכה?

וישראל מסובין ואוכלין פסחיהם במצרים, והרי
אכילת פסח היא "בלילה הזה"²⁰, בליל ט"ו ניסן (ולא
"קודם חשיכה"²¹).

ואין הכרח לסברתו של ה"יפה תואר" מן הסיבות
שהוא מביא, כמוסבר להלן:

א) כפי שצויין כבר, נתחדש הדין, שאין מילה
(שלא בזמנה) בלילה, לאחר מתן תורה²².

ב) ברומה לכך, אין אנו מוצאים איסור מלאכה
ביום טוב בפסח מצרים²³: למרות שהפסוק "וביום
הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש יהיה
לכם כל מלאכה לא יעשה בהם..." כתוב בפרשת בא²⁴,
הרי בכל זאת הכרחי לומר שפסוק זה אינו אמור אודות
פסח מצרים, כי פסח מצרים הוא יום אחד בלבד²⁵,
ובפסוק זה כתוב "וביום השביעי מקרא קודש..."²⁶.

חלוקת פסוק זה לשני ענינים שונים שאינם קשורים
זה בזה: (א) "וביום הראשון מקרא קודש", שהיה גם
בפסח מצרים, (ב) "וביום השביעי מקרא קודש"
שקשור רק לפסח דורות – איננה מתקבלת, מפני
הסיבות הבאות:

א) בפסוק כתוב "כל מלאכה לא יעשה בהם".
כלומר, איסור מלאכה ביום הראשון וביום השביעי
נכללים באותו ציווי. ב) על "כל מלאכה לא יעשה
בהם" כתוב במכילתא: "אין לי אלא יום טוב האחרון
שהוא אסור בעשיית מלאכה, יום טוב הראשון מנין,
תלמוד לומר ביום הראשון מקרא קודש". יוצא אפוא,
שעיקר האיסור כתוב על "ביום השביעי", ובאמצעותו
לומדים גם "ביום הראשון". וכיוון שבפסח מצרים לא
היה עיקר האיסור ("ביום השביעי"), מובן שגם
האיסור הנוסף ("ביום הראשון") אינו אמור לגבי פסח

וכן צ"ל בהערות לסידור דף סב (שעב): דאי אכילת חמץ ה' רק
יום אחד הוא ט"ס.

(27) פ"ג שם. ועד"ז בפ"א שם.

(28) שה"ש ג, ח.

(29) כלי הש"ס – שבת קל, סע"א. ובכ"מ. וברע"ב כלים (פ"ג מ"ד):
איזמל – תער קטן שמלין בו את התינוק, ולהעיר מרמב"ם (הלי מילה
פ"ב ה"א. נעתק בטורש"ע י"ד סרס"ד): ונהגו כל ישראל בסכין.

(30) שהרי הענין ד"תקוני גברא" (ראה שבת קו, א ובפרש"י שם ד"ה
מה ל"י מצד עצמו [גם את"ל דבוה לא שייך הפטור דלא כדרכה] הוא
רק שבות – ראה מנחת חינוך מוסף השבת (מלאכת מכה בפטיש). וראה
השקו"ט בחמדת ישראל בקונט" נר מצוה (נט, ד ואל"ך) ומסיק דלא
כהמנ"ח.

(31) יהושע ה, ב. ובתרגום (ופרש"י) שם: אזמלון.

(20) בא יב, ח.

זכחים נו, ב (במשנה). שם נו, ב. פסחים מא, ב. וראה תוספתא
פסחים ספ"ב (הובא בתור"ה ער שתחשך – פסחים צט, ב).

(22) וכ"כ ברש"י לשהש"ר פ"א שם.

(23) כמ"ש בתוי"ט פסחים פ"י מ"ה. ועוד (ראה הדיעות בתו"ש
מילואים לפ' בא (כרך י"א) סכ"ו). וכן תירץ בשר"ת יד אליהו
(אמשטרדם, תעב) סנ"א (ע"פ המהרי"ט). רש"י לשהש"ר שם. וראה
תורת חסד שם.

(24) יב, טז.

(25) פסחים צו, ב. וראה לקו"ט צו יא, ד. סידור ד"ה והגדת (רצו,
ג). אוה"ת וראו (ב' תקסט). שם ד"ה והגדת (ויקרא כרך ג' ע' תשלא
ואילך)*.

(26) לפסחים קטז, א. וראה עוד דיעות בזה בתו"ש שם. וכן מסיק
בתורת חסד שם (אות ד).

* ומ"ש באוה"ת שם: ומ"ש בסידור שבשאר הימים היו אוכלין חמץ הוא ט"ס – בא בהמשך למש"כ לפני זה דמפני שלא הספיק בצקת כ"י גם אז לא אכלו חמץ כל
ד' הימים. אף דאיסורו ה' רק יום אחד.

25 והגבלה, מכל סדר השתלשלות⁴⁶.

26 כיוון שכל הענינים צריכים לבוא באמצעות

27 התורה⁴⁷, הם צריכים תחלה להיות בתורה, הרי גם ענין

28 זה צריך להיות תחלה בתורה: בתורה נמשכת השפעה

29 ממקור נעלה יותר מן הדרגה של התורה כשלעצמה,

30 כביכול, נעלה יותר מהגבלות התורה.

31 לפיכך גרם הקב"ה לכך שמשנה רבנו לא ימסור את

32 הציווי ש"וכל ערל לא יאכל בו" קודם חשיכה, אלא

33 דוקא בלילה, כדי שמילת בני ישראל תתבצע בלילה,

34 ולא כפי שלאחר מתן תורה יורד הענין למדידות

35 והגבלות התורה⁴⁸. כי גילוי האור שהאיר בלילה זה,

36 היה באופן הנעלה מכל סדר ההשתלשלות עד כדי כך

37 שזה נעלה מהגבלות התורה, כביכול. ולכן נתבטלו על

38 ידי כך ההגבלות של סדר השתלשלות – המשכת האור

39 היתה בדרך דילוג: היתה השפעת אלקות בארץ מצרים

40 כמות שהיא מלאה בגילולים⁴⁹, השפעה שלפי סדר

41 השתלשלות אין לה כל מקום, וכך נתבטלו כל הגבלות

42 הטבע גם כאן למטה – היה פסח, דילוג – ונגרמה

43 יציאת מצרים שהיא בניגוד לטבע.

ז.

**מצות מילה - ביטול ההגבלות בעבודתם
הרוחנית של בני ישראל**

44 כשם שהיה צורך שענין ה"דילוג" יהיה בתורה, כדי

45 שתוכל להתבצע יציאת מצרים, כך היתה צריכה להיות

46 אצל בני ישראל עבודה מסוג של "דילוג" – למעלה

47 מהשתלשלות שבאדם.

48 לפיכך היתה ההכנה ליציאת מצרים דם פסח ודם

49 מילה⁵⁰, כי שתי מצוות אלו – פסח ומילה, הן עבודות

50 שמעבר להגבלות⁵¹: "פסח הוא מלשון דילוג⁵², ומילה

ה.

**לליל יציאת מצרים היה דין של יום, לגבי מצות
מילה**

1 כדי להבין את הענין יש להקדים ולציין תירוץ נוסף

2 שמובא באחרונים³² על הקושי, כיצד מלו ישראל את

3 עצמם בלילה. תירוץ זה אומר, שליל יציאת מצרים

4 היה, כפי שכתוב בזוהר³³, באופן של "ולילה כיום

5 יאיר"³⁴, ולפיכך היה לו דין של "יום".

6 על כך מקשים³⁵: אם ללילה של יציאת מצרים היה

7 דין של יום, כיצד קיימו בני ישראל אז את המצוות

8 הקשורות ללילה (אכילת פסח³⁶, מצה³⁷, מרור וכדו')³⁸?

9 הכרחי איפוא לומר, שליל יציאת מצרים היה בגדר

10 של "יום" רק לגבי מצות מילה, ולא לגבי המצוות

11 האחרות. וההבדל מובן בפשטות: היה על כך ציווי

12 מפורש³⁹: "ואכלו את הבשר בלילה הזה... מתניכם

13 חגורים..."

ו.

ההסבר בפנימיות הענינים

14 הביאור בפנימיות הענינים⁴⁰ ליחודה של מצות

15 מילה, שלגביה היה לילה זה "כיום יאיר": ענין יציאת

16 מצרים היה כולו בדרך של "פסח" – דילוג⁴¹, למעלה

17 מהגבלות הטבע, כי בדרך הטבע לא יכלו בני ישראל

18 לצאת ממצרים, בין בגשמיות – לא היה עבד יכול

19 לברוח ממצרים⁴², ובין ברוחניות – בני ישראל היו

20 שקועים במ"ט שערי טומאה ר"ל⁴³.

21 הגבלות ומדידות הטבע למטה יכולות להתבטל

22 על-ידי שמתבטלות המדידות וההגבלות (מצרים –

23 גבולים⁴⁴) של כ"ו סדר השתלשלות⁴⁵, דבר הנגרם

24 על-ידי כך שמאיר אור נעלה לגמרי מכל מדידה

(43) ז"ח ר"פ יתרו.
 (44) תו"א ע"א, ג. ועוד.
 (45) ראה תו"א שם דכל סדר ההשתלשלות נק' בשם מצרים.
 (46) ראה לקו"ת שם. ובכ"מ.
 (47) ראה ב"ר בתחילתה.
 (48) ולהעיר מהמובא לעיל (הערה 16) דאברהם נימול ביוהכ"פ (או ביו"ט דפסח) ע"פ הדבור – דלא כפי המדידה ע"פ תורה (לאחר מ"ת).
 ואף את"ל (ככהערה הנ"ל) דמכיון שכן ה" הציווי ה"ז כמילה בומנה – הרי זה גופא ה" רק מצד הציווי, וכמו בנדר"ד שנצטוו באכילת פסח וכ"ו בלילה כיום יאיר.
 (49) ראה מכילתא בא יב, א. תנחומא שם ה. שמור" פ"ב, ה. פרש"י וארא ט, כט.
 (50) ראה תיב"ע בא (יב, יג), פדר"א פכ"ט וזח"ב לה, ב דגם מדם מילה נתנו לאות על הבתים. וראה פדר"א שם, מכילתא (והובא ברש"י) בא שם, ו (וראה גם שמור"ר כאן) דבזכות קיום ב' מצות אלו נגאלו ממצרים.
 (51) ראה גם לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 121 ואילך.
 (52) נסמן לעיל הערה 40.

(32) שו"ת יד אליהו שם. שמחת הרגל (להחיד"א) פסקא מעשה בר"א כ"ו. אר"א בן עזרי' כ"ו. ועוד.
 (33) ח"ב לה, א. וראה בהנסמך בנצוצי זהר שם.
 (34) תהלים קלט, יב.
 (35) שו"ת תורת חסד שם.
 (36) נסמן לעיל הערה 20.
 (37) בא יב, ח. ית. תוספתא שבעה הנ"ל.
 (38) אבל ראה שמחה"ר שם (פסקא אר"א ב"ע כ"ו) דלילה כיום יאיר היינו "כחשכה כאורה שקולים.. ונמצאת לילה זו שתיים עלתה לה כ"ו.
 (39) הטעם לציווי באופן זה י"ל כי מצות אלו אינן תלויין בגדר דלילה, כ"א בחזון דהתחלת (ליל) טו ניסן, זמן החפזון לכאור"א כדאית ל"י (ברכות ט, א), ולכן אע"פ שאז ה" "לילה כיום יאיר" בכ"ז ה" חזון דחפזון.
 (40) ובפרט שענין החפזון ה"ה תלוי בלילה דוקא, וכמחז"ל שמור"ר ס"פ בא (ס"פ יח, פ"ט, טו). וראה אוה"ת בא ד"ה וככה. וככה תרל"ז בתחלתו. ובכ"מ.
 (41) ראה רש"י בא יב, יא. מכילתא (ובפרש"י) שם, יג. וראה לקו"ת צו יג, סע"ד. תו"ח שמות קצא, א ואילך.
 (42) מכילתא יתרו יח, יא. פרש"י שם, ט.

29 אך לא כן לאחר מתן תורה: אז נכנסו בני ישראל
 30 לתחום של "סדר" בקדושה⁶⁰, ו"ברית עולם" שעל-ידי
 31 מצות מילה, אף היא ב"סדר" של קדושה, ולכן היא
 32 הפכה לעבודה שלפי מדידות והגבלות, שבה קיימים
 33 הבדלים בין יום ללילה וכו'.

ט.

ההוראה: יציאה מהגבלות

34 ההוראה מכך בעבודת ה' בפועל:
 35 עבודה מסוג יציאת מצרים קיימת וצריכה להיות
 36 בכל דור ודור ובכל יום ויום⁶¹, כי כל דרגה בעבודת
 37 ה' הרוחנית היא בבחינת מצרים (מלשון מצרים
 38 וגבולים⁶²) לגבי דרגה נעלית יותר ממנה⁶³. וכאשר
 39 צריך "לצאת ממצרים", יש לדעת שאין קיימים בכך
 40 שום מדידות והגבלות, ואפילו לא מדידות של תורה,
 41 כביכול.

42 זאת בדומה למוסבר בתניא⁶⁴, שכאשר מדובר על
 43 עבירה על רצון העליון ח"ו, בבחינת גלות מצרים, הרי
 44 אין כאן כל הבדל בין קלה שבקלות לחמורה
 45 שבחמורות⁶⁵, כי מצד רצון העליון, הנעלה מהבנה,
 46 מטעם ודעת, ואפילו מטעם ודעת שלמעלה – כל
 47 המצוות שוות. דבר זה מעורר אפילו אצל קל שבקלים
 48 את הנכונות למסור נפשו אפילו על דקדוק קל של דברי
 49 סופרים ללא שום שיקולים וחשובים.

50 ובודאי אין בעבודה מסוג זה הגבלות של יום
 51 ולילה: אין הוא מתחשב אם יש בסביבתו אור או
 52 חושך, אין הוא מתחשב בעייפותו, ברצונות ותאוות
 53 וכדומה. הוא שולף בגבורה (למעלה מטעם ודעת) את
 54 חרבו ומל את עצמו מיד, מתקשר אל ה' באמצעות
 55 קיום רצונו בבחינת יסוד, "ברית עולם" עם הקב"ה.
 (משיחת אחש"פ תשכ"ה)

1 ענינה "ברית עולם"⁵³ עם הקב"ה – קשר נצחי בלי
 2 שום הגבלות⁵⁴.

3 בכך יובן מדוע בפסח ובמילה, שלא כבשאר מצוות
 4 עשה, יש חיוב כרת⁵⁵: כאשר מדובר אודות ענינים
 5 שלמעלה מהשתלשלות, לא קיימות דרגות ביניים. קיים
 6 אחד מהשניים: או התקשרות עם הקב"ה בברית עולם,
 7 למעלה משינויי הזמן – בלי גבול, או לאו – ואז
 8 "ונכרתה..." – אין לו שום קשר לאלקות.

9 [זאת בדומה לכלל הענין של יציאת מצרים, כפי
 10 שהוסבר לעיל: יש הכרח בביטול ההגבלות, גם
 11 הגבלות של תורה, כביכול, ואם לא – נשארים שקועים
 12 במצרים, ארץ מלאה גילולים].

13 לפיכך היה צריך להיות קשר בין הגילוי של
 14 "ולילה כיום יאיר" ביציאת מצרים, לבין מצות מילה,
 15 כי הענין של "ולילה כיום יאיר" בגילוי אור שלמעלה,
 16 קשור עם "ולילה כיום יאיר" בעבודת בני ישראל,
 17 וזוהי עבודת דם מילה⁵⁶.

ח.

ההבדל בין מצות מילה לפני מ"ת ולאחריו

18 לפי האמור לעיל מובן ההבדל במצות מילה שלפני
 19 מתן תורה ולאחרי מתן תורה:

20 הענין האמיתי של דילוג במצות מילה הוא דוקא
 21 במצות מילה שלפני מתן תורה⁵⁷. אז מביאה המצוה
 22 ל"דילוג" עצום, יותר מאשר מן הקצה אל הקצה:
 23 הדבר הביא ליציאת בני ישראל מרשות ה"קליפה" –
 24 הטומאה, ולכניסתם לרשות הקדושה, ובמעבר זה
 25 עצמו: ממ"ט שערי טומאה, ל"גגלה עליהם הקב"ה
 26 בכבודו ובעצמו⁵⁸, דברים הרחוקים זה מזה באין
 27 ערוך לגמרי, ולכן אין כאן שום מדידות והגבלות,
 28 ולפיכך אין כל הבדל בין יום ללילה⁵⁹.

ע' עה).

59 וי"ל הטעם שמילה בזמנה הוא רק ביום גם קודם מ"ת – כי לפני
 מ"ת ה' צ"ל ע"י מילה פעולה בעולם – לבטל יראת הגוים והליצנים
 והאויבים וכו', וכמש"ל: בעצם היום הזה, ולא בלילה (לך יז, כג. פרש"י
 שם).

ועוד: מילה בזמנה מורה על עבודה הקשורה בזמן (ע"פ סוד
 וטו"ד) וענינה ה"ה גילוי מן הערלה ו) הסתר ולכן הוא רק ביום, משא"כ
 מילה שלא בזמנה היא עבודה שלא ע"פ סדר, ע"ד בחי' דילוג.

60 ראה לקו"ת ר"פ ראה. ובכ"מ. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 5
 ואילך.

61 תניא פמ"ז. ובכ"מ.

62 נסמן לעיל הערה 43.

63 ראה ג"כ לקו"ש ח"ב [המתורגם] ע' 52 ואילך.

64 פכ"ד-כה.

65 כמרו"ל בתנחומא עקב ב. דבר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמו חצר. ועוד.

53 לך יז, יג.

54 ראה ג"כ לקו"ת פרשתנו ד"ה למנצח על השמינית.

55 משנה כריתות בתחילתה. וראה אוה"ת יתרו (כרך ד' ע' ב'
 תרצ"ח) בביאור למ"ש "בהשמטות ח"א כו' מ"ט פסח ומילה כו' ואת
 בהו כרת". לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 88 הערה 23.

56 להעיר מאוה"ת שם (מזהר שם) דמילה (פסח) הוא "ע"ד"
 התכללות מדת יום בלילה". ושם (ע' ב'תרח"צ) דעיי"ז "נמשך מבחי' ישת
 חושך סתרו כו'", עיי"ש.

ומה שהקרבת הפסח היתה ביום י"ד ולא בליל ט"ו – י"ל, דאי"ז
 משום שהקרבנה אז היתה צ"ל ביום ולא בלילה, כ"א מפני שצ"ל ב"ד
 ניסן (ולא בט"ו) – ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 113.

57 ויש לקשר זה עם הענין ד"ואשביעך" בנקיטת חפץ ה' אפשרי
 רק ע"י "שים נא ירך תחת ירכי" – "חפץ" היחידי או "ח"ש כד, ב. תוס'
 שבועות לה, סע"ב).

58 מלכות דאין סוף ועצמות דא"ס שלפני הצמצום (סה"מ אע"ר

ילקוט מתורת לוי יצחק

חסדים קו הימין, מליצחק קו השמאל⁹ גבורות. וכמו שביעקב נאמר על אברהם אביך, משא"כ על יצחק לא נאמר אביך, בפרשת ויצא.

וכמו בהג' הדסים¹⁰ שהם לנגד חסד גבורה תפארת, ההדס האמצעי שלנגד תפארת, צריך להיות נוטה¹¹ וסמוך יותר להדס הימני, מלהדס השמאלי.

וכן בסדר הא"ב, הנה הא"ב בסדר ישר¹² שהוא בדרך מוסיף והולך, כי ב' יותר מא', וכן הלאה, הוא מצד החסדים. והא"ב בסדר למפרע, תשר"ק¹³ שפוחת והולך הוא מצד¹⁴ הגבורות.

כי מוסיף והולך הוא מצד החסדים, ופוחת והולך מצד הגבורות. והראי' מפלוגת בית שמאי ובית הלל בנרות חנוכה¹⁵. שב"ה שבחינתו חסדים¹⁶ ס"ל שמוסיף והולך, וב"ש שבחינתו גבורות ס"ל שפוחת והולך.

והא"ב דסדר א"ת¹⁷ ב"ש כו' — שהוא מוסיף והולך מן א' עד כ', ובדרך פוחת והולך מן ת' עד ל' — הוא מצד קו האמצעי, הכולל חסדים וגבורות גם יחד.

ומ"מ האותיות בסדר ישר דמוסיף והולך, הן קודמין בו להאותיות דסדר למפרע דפוחת והולך, כי הא"ב הוא בסדר אתב"ש, לא ת"א ש"ב כו'.

והיינו, כשכתוב כל הא"ב מא' עד ת', הנה אם מתחילין מימין חסדים אז הוא הסדר דאבג"ד כו', בדרך מוסיף והולך, ואם מתחילין מצד השמאל גבורות, אז הוא הסדר דתשר"ק כו', בדרך פוחת והולך.

בראשית כח, יג: וְהָנָה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאַלְהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנְנָה וְלִנְרָעָה:

ו

יעקב (בחי' תפארת) נוטה ומתייחס לחסד (בחי' אברהם), כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד, ולכן דוקא באברהם כתוב אביך

יעקב מתייחס לאברהם ביחוד, שהוא לו לבן ואברהם לו לאב כמ"ש אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, שעל אברהם¹ — חסד, אמר אביך דיעקב — תפארת, ולא על יצחק — גבורה, כי תפארת² נוטה ומתייחס לחסד, כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד, וכתוב³ ליעקב אשר פדה את אברהם, א"כ יעקב תפארת הנוטה ושייך לחסד.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזר בראשית ע' קלב

ז

מעם שרק באברהם כתוב בפסוק אביך, ולא ביצחק

צד החסדים — קו הימין.

צד הגבורות — קו השמאל.

ומצד קו האמצעי, הכולל ומחבר קו הימין חסדים וקו השמאל גבורות גם יחד, מ"מ הוא נוטה⁴ יותר לקו הימין חסדים, מלקו השמאל גבורות.

כמו שיעקב⁵ קו האמצעי, נוטה יותר לאברהם⁶

1) אברהם בחי' חסד: כמ"ש (מיכה ז, כ) חסד לאברהם". ראה גם זהר ח"א בראשית דף מז, ב. תניא — אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.

2) יעקב בחי' תפארת: ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן עמוד ה, ב. ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי פרשת ויחי כט, ג. מובא לקמן סימן טז הערה 6.

3) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד. לקוטי שיחות חלק ה' עמוד 357 ואילך. חלק כ' עמוד 101 ואילך.

4) ראה עוד בזה לעיל סימן ה. לקמן סימן ז, ח. ילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת בראשית סימן סב. עט. קטז. קכג. ר. רא הערה 21.

5) ישע"י כט, כב.

6) ראה עוד ער"ז לעיל סימן ה. ו. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן סב. עט. קטז. קכג. ר. רא הערה 21.

7) שיעקב קו האמצעי: ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן עמוד ה, ב. לקמן סימן טז הערה 6.

8) אברהם בחי' חסד: כמ"ש (מיכה ז, כ) חסד לאברהם". ראה גם זהר ח"א בראשית דף מז, ב. תניא — אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.

9) מליצחק... גבורות: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד. לקוטי שיחות חלק ה' עמוד 357 ואילך. חלק כ' עמוד 101 ואילך.

10) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"א.

11) ראה סידור עם דא"ח מאדמו"ר הזקן עמוד ריד דיני לולב" וז"ל... ויהיה ג' הדסים אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באמצע השדרה נוטה קצת לימין".

12) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' בראשית-תולדות סוף סימן רג.

13) ראה תורת מנחם התוועדיות חלק לו (ה'תשכ"ג ח"ג) ע' 253. שיחות קודש ה'תש"ל ריש פרשת חיי שרה. ה'תשל"ד פ' תולדות סעיף ב'. ספר המאמרים ה'תשל"ז ד"ה החודש. תורת מנחם התוועדיות ה'תשנ"ב חלק א' עמוד 98.

14) ראה גם לקמן סימן סט.

15) ראה שבת כא:

16) בית הלל בחי' חסדים, ובית שמאי גבורה: ראה תניא — אגרת הקודש סימן יג (עמוד קיט, א). לקוטי תורה שיר השירים עמוד מח, ג. ספר הליקוטים דא"ח מהצמח צדק" אות ב' עמוד רטו ואילך. תורת מנחם התוועדיות ה'תשנ"א חלק ג' עמוד 278 ואילך, ובעיקר שם סעיפים יג. טז.

17) פירושו: (ראה שבת קד). האל"ף ב"ת בסדר א"ת ב"ש הוא כזה: א"ת, ב"ש, ג"ר, ד"ק, ה"ץ, ו"פ, ז"ע, ח"ס, ט"נ, י"מ, כ"ל.

ילקוט מתורת לוי יצחק

כא

הנה האותיות שבשם ע"ב היוצאים מפסוק ויטע
שלנגד אברהם חסדים, הוא בסדר ישר.

והאותיות שבו היוצאים מפסוק ויבא שלנגד יצחק
גבורות, הוא בסדר הפוך, למפרע.

והאותיות שבו היוצאים מפסוק ויט שלנגד יעקב
תפארת קו האמצעי הם גם כן בסדר ישר.

הרי שמצד בחי' חסדים קו הימין הוא בסדר ישר, וכן
מצד תפארת קו האמצעי הוא גם כן בסדר ישר. ומכל
מקום בו יתכן לומר גם בסדר הפוך, ומצד בחי' גבורות
הוא רק בסדר למפרע.

לקוטי לוי יצחק, לקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד נא

התוועודיות ה'תשמ"ח חלק א' עמוד 591 הערה 45.

ואם מתחילין מימין ומשמאל יחדיו, (ומ"מ
מקד ימין מימין לשמאל, כי קו האמצעי נוטה יותר לימין
כנ"ל), אז הוא הסדר דאתב"ש כו' בדרך מוסיף והולך
ופוחת והולך גם יחד.

וכמו כן בשם ע"ב, היוצא מג' פסוקים¹⁸ יסע ויבא ויט.

18) שמות יד, פסוקים יט, כ, כא. ראה סוכה דף מה ע"א רש"י ד"ה אני
והו. קהלת יעקב ערך ע"ב. דיש בכל הג' פסוקים אלו ע"ב אותיות, סך
הכל ר"ו אותיות, ומצרפין ג' אותיות ביחד — אות א' מכל פסוק —
והושבין האותיות בפסוק יט ויסע" בסדר ישר (בחי' חסד), ובפסוק
כ' ויבא" חושבין האותיות למפרע (בחי' גבורה), ובפסוק כא ויט"
בסדר ישר (בחי' תפארת), ומצרפין כל ג' אותיות ביחד (מפסוקים
יט, כא בסדר ישר, ופסוק כ' למפרע) ונעשה ע"ב שמות ע"ש. ראה
גם תורת מנחם — ספר המאמרים ה'תשח"י ע' שיא"ב. תורת מנחם

המשך ביאור מסכת קידושין ליום שני עמ' ב

לְבָרְתֵינָא - לדין זה ששנינו בברייתא. רבי אליעזר אומר, הרי
שְׁהוּשִׁים האדון את ידו לְמַעַי שְׁפָחְתוּ המעוברת בכדי להוציא את
עובריה, וְתוֹךְ כּדִּי כִּךְ סִימָא בלא כוונה את עינו של העובר שְׁפָחְתָּהּ,
פְּסוּר, ואין העובר יוצא לחירות, מֵאֵי טַעְמָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵפִי
עַד שִׁכְבוּן לְשַׁחְתָּהּ, והואיל ולא נתכוין האדון לשחת את עינו של
העובר אין יוצא לחירות בכך. אבל אם כיוון לכחול את העין
ולבסוף סימאה, יוצא העבד לחירות, מפני שכיוון לעין עצמה.
שואלת הגמרא, וְאִיֵּךְ רבן שמעון בן גמליאל, מהיכן הוא לומד
שאין העבד יוצא לחירות אף כשהאדון נתכוין לעין אלא שלא
היה בדעתו להפילה. משיבה הגמרא, מ'ושחת' שְׁחַתְתָּהּ - נִפְקָא -
שום היה כתוב 'ושחת', והיינו לומדים שאם לא התכוין לעין כלל
אין העבד יוצא בכך, ומכך שנאמר 'ושחתה' אנו לומדים דבר
נוסף, שאף כאשר הוא עסוק בה, עליו להתכוון לשחת את העין,
ואם התכוון רק לרפואתה, אין העבד יוצא לחירות. וְאִיֵּךְ -
והכמים, 'שחת' שְׁחַתְתָּהּ לא דריש - אין דורשים שתי דרשות מתיבת
ושיחתה.
רב ששת מחדש דין נוסף בהפלת עין: אָמַר רב שְׁשֵׁת, הרי שְׁחִיתָה
עֵינִי של העבד כְּמוֹת כּבֵר וְנִטְמָה האדון והוציאה החוצה לגמרי,
עָבֵד יוֹצֵא כְּהֵן לְחִירוֹת. מֵאֵי טַעְמָא, מכיון שכעת העבד מְחוּסָר אָבִיר
הוא, ואף שבעין זו לא ראה כלל מקודם לכן, מכל מקום עקירת
האבר, מוציאתו לחירות. וְתָנָא הוּנָא - וגם התנא שנה לנו דין זה
בברייתא. תַּמְתָּ וְנִכְרִית כְּבִהְמָה, הדין שאין להקריב לעולה אלא
זכר תמים שאין בו מום, אינו נוהג אלא אם מקריב בהמה לעולה,
וְאִין תַּמְתָּ וְנִכְרִית כְּעוֹפֹת, אבל המקריב עוף לעולה יכול להביא
בעל מום ונקבה. וְכֹל - אִיֵּיךְ אומר שגם אם יִבְשֶׁה גֶפֶת - כּנָה
העוף, או נִכְמָה נִגְלָה, או נִחְמָה עֵינָה - שהיתה עין הבהמה
סמויה ויצאה לחוץ, תהיה כשרה למזבח, שכשם שמום אינו פוסל
בה אף חסרון אבר לא יפסול עוף מלהקריבו לעולה, תִּלְמוּד לִזְמַר
יָאֵם מִן הָעוֹף עֵלָה קָרְבָנוּ לַה' (ויקרא א יד), וְמִן הָעוֹף נִדְרָשׁ,
שרק מקצת העופות ראינו להקריבם לעולה, וְלֹא כֹל הָעוֹף - שאין
כל העופות כשרים לעולה, ומחוסר אבר פסול הוא להקריבה.
ומברייתא זו למד רב ששת שהוצאת עין סמויה לחוץ ועשיית
העבד למחוסר אבר, מום גדול הוא, ולפיכך כאשר האדון עשה
כן לעבדו, יוצא בכך לחירות.
הגמרא מביאה דין נוסף באבר שהעבד יוצא בו לחירות: אָמַר רב
חִיָּא בְרַ אִשֵּׁי אָמַר רב, הִתָּה לֹו לעבד

1) שאינו יכול לאכול בשן זו, עָבֵד יוֹצֵא כְּהֵן לְחִירוֹת, אף שלא נפלה
2) השן ולא נתעורר לגמרי. תָּנָא אִיֵּךְ, הרי שְׁחִיתָה עֵינִי של העבד
3) כְּהוּיָה שאינו רואה בה כראוי אף קודם שהכחו רבו, וְנִפְקָא האדון
4) לגמרי, או שהיתה שֵׁנוּ נִדְוָה - ומתנדנדת) וְהִפִּילָה האדון, אִם יוֹכֵל
5) היה העבד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּהֵן כְּבֵר קודם שהכחו האדון, עָבֵד יוֹצֵא כְּהֵן
6) לְחִירוֹת, מאחר והאדון ביטל שימוש, וְאִם לֹא שאף קודם שהכחו
7) האדון, לא היה יכול העבד להשתמש בהם, אִין עָבֵד יוֹצֵא כְּהֵן
8) לְחִירוֹת, ואף בלא שהכחו אדונו לא היו השן והעין ראיות
9) לשימוש. וְצִרְיָא - צריך לשנות את שתי הברייתות, דְּאִי אֲשַׁמְעִינִי
10) הֵךְ כְּפִיִּיתָא - שאם היה התנא משמיענו את הברייתא הראשונה,
11) היינו סבורים שרק כאשר האדון מכהה עין בריאה, יוצא העבד
12) לחירות, מִשּׁוֹם דְּמַעֲיָקְרָא נְהוּרָא בְּרִיָּא וְהִשְׁתָּה נְהוּרָא כְּהִישָׁא - משום
13) שמתחילה היה העבד בעל ראייה טובה ועתה ראייתו כחושה, אָכֵל
14) הָאֵא - אבל כאן, במקרה האמור בברייתא השניה, שסימא עין כו,
15) דְּמַעֲיָקְרָא נְמִי נְהוּרָא כְּהִישָׁא - שבתחילה גם היתה ראייתו כחושה,
16) לִמְמָא לֹא יוצא בכך לחירות, לפיכך הוצרכה הברייתא השניה,
17) ללמדנו שהעבד יוצא לחירות גם בהכאה כזו. וְאִי אֲשַׁמְעִינִי הָא -
18) ואם היה התנא משמיענו רק את הברייתא השניה, היינו סבורים
19) שרק באופן זה יוצא לחירות, מִשּׁוֹם דְּמַעֲיָא - עיוורו לְגַמְרִי, אָכֵל
20) הָתָם - אבל שם בברייתא הראשונה, דְּלֹא סִמָּא לְגַמְרִי אלא רק
21) הכהה את עינו, אִיֵּמָא לֹא יצא בהכאה זו לחירות, צִרְיָא - לפיכך
22) צריכים את שתי הברייתות, ואין די באחת מהן.
23) הגמרא מביאה ברייתא הדנה בהפלת שן ועין שנעשתה בלא
24) כוונה: תָּנָא רַבְּנָן, הרי שְׁחִיתָה רַבּוּ רִפְאָא וְאָמַר לֹו העבד לאדונו הרופא
25) לְכַחֵל לֹו עֵינִי - להניח לו בעינו סם לרפואה, ועשה כן האדון
26) וְנִפְקָא לעינו, או שאמר לו העבד לאדונו לְחַתוּר לֹו שֵׁנוּ - לנקות
27) ולגרר את הלכלוך מסביב למקום מושב השן, והאדון עשה כן
28) וְהִפִּילָה לשן, שִׁחַךְ כְּאָדוֹן - העבד שחך והערים על האדון בבקשה
29) זו, וְיֹצֵא לְחִירוֹת, אף שלא כיוון האדון אלא לרפאותו. רַבָּן שְׁמַעוֹן
30) בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, נאמר בתורה יוכי יכה איש את עין עבדו או את
31) עין אמתו וְשַׁחְתָּה לחפשי ישלחנו תחת עינו, ויש ללמוד מכך,
32) שאינו יוצא לחירות עַד שִׁחְתְּבוּן האדון לְשַׁחְתָּהּ, אבל אם התכוון
33) לרפואתו ובשגגה שיחת את עינו, אינו יוצא לחירות. שואלת
34) הגמרא: וְרַבְּנָן, הסוברים שגם בהפלת שן ועין בלא כוונה יוצא
35) העבד לחירות, הֵאִי וְשַׁחְתָּה מֵאֵי עָבֵד לִיָּה - מה דורשים הם
36) מתיבת 'ושחתה' מיישבת הגמרא: מִכְּעֵי לָהּ - נצרך פסוק זה

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע

– "וטמאה שבעת ימים" (גלות בבל), "כימי נדת" (גלות מדי), "דותה" (גלות יון), "טמא" (גלות אדום), ואח"כ גאולה שלימה

יב, ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה טמא

אשה כי תזריע וילדה זכר. הנה הגאון של"ה במסכת פסחים כתב על הא דאמרו חז"ל תורה וארץ ישראל ועולם הבא ביסורין, שקודם קבלת התורה הי' יסורין של מצרים, וקודם ארץ ישראל הי' יסורין של עיכוב במדבר ארבעים שנה, וקודם עוה"ב הם ד' גלויות כדי שיזדככו, וזהו (קהלת ב) כיתרון האור מן החושך, למען שיקבלו ישראל עול תורה כנגד עול מצרים, ועול מצות כנגד מדבר, ועול יראת הרוממות כנגד ד' גלויות שהוא עיקר עוה"ב, שישגו יראה ואהבה בשלימות, שיהיו מרכבה כמו האבות מרכבה בחייהם שנאמר (בראשית יז) ויעל אלקים מעל אברהם.

הגאולה האחרונה הי' בבחינת זכר שאין אחריו גלות, ויהי' שיר חדש ל' זכר, וכתוב וזרעתי לי בית ישראל, שעיקר פיזור הגלות להוסיף גרים על ישראל לקבץ נפוצות הניצוצות.

וזהו שכתוב אשה כי תזריע, אשה היא כנסת ישראל שנקרא הכל בלשון נקיבה, שהגאולות הראשונות יש אחריהם גלות, ואמר כי תזריע, שיהיו זרועים בארבע כנפות הארץ. וילדה זכר, שהיא גאולה אחרונה שהוא בחינת זכר שאין אחריו גלות. רק צריך לזכות מאוד שיזכו לגאולה אחרונה שהוא עוה"ב חיות הנצחיות, ובזה צריך לד' גלויות.

והנה בגלות בבל היו ישראל בטומאת ארץ העמים, ובגלות מדי ויון היו ישראל בארץ ישראל, ובתחלת מלכות פרס היו ישראל בבבל קודם בנין בית המקדש ואח"כ היו בארץ ישראל, לכך כתיב וטמאה שבעת ימים, רמז על גלות בבל שהיו בארץ טמאה שבעת ימים, היינו שבעין שנים.

כימי נדת, רמז על גלות מדי, שבתחלתם היו בבבל ואחר כך בארץ ישראל, וז"ש כימי נדת לרמז על טומאה, ולא נכתב טומאה בפירוש.

דותה מרמז על גלות יון, שהיו בא"י רק שצרות גדולות היו בימי יון, לכך פירש רש"י דותה לשון מדה וחולה ולא לשון טומאה.

טמא מרמז על גלות אדום, לכך כתיב טמא"ר ר"ת 'תהיה טמאה מגלות אדום.

ואח"כ הי' גאולה שלימה במהרה בימינו, לכך כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שלא ישאר ערל וטמא, ויום השמיני מרמז על בחינת מדה השמינית שהוא עוה"ב שאז הי' גאולה שלימה בב"א.

גנזי יוסף

ביאור המחלוקת (ר"ה יא.) אם בניסן עתידין ליגאל או בתשרי, ומפרש בזה מאחז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרעית תחלה יולדת נקבה וכו'

אשה כי תזריע וילדה זכר. אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזרעית תחילה יולדת נקבה (ברכות ס.). ובו יבואר הפלוגתא חד אמר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, וחד אמר בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא.).

הכלל יש שהקדוש ברוך הוא בעצמו ברוב רחמיו מרחם על עמו ישראל, בלי שום התעוררות התחתונים. ויש שהקדוש ברוך הוא מרחם עצמו על עמו ישראל מחמת מעשה התחתונים מעמו ישראל, במעשייהם הנאים כמה שעושים ומקיימים מצותיו, והבחינה הב' יותר טוב לפני עמו ישראל.

וזהו הרמז, כי הקדוש ברוך הוא המשפיע חיות בכל עת ורגע על כל העולמות נקרא בשם "איש", והעולמות המקבלים חיות מאתו בכל עת ורגע נקראים בבחינת "אשה".

וזהו אשה מזרעת תחילה, דהיינו כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, יולדת זכר, מרמז כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, אין בו שום קטרוג ח"ו, וזהו יולדת זכר, על הרמז כאיש גבורתו (שופטים ח, כא). איש מזרעית תחילה, דהיינו כשהקב"ה בעצמו מעורר השפע על עמו ישראל, זהו הרמז יולדת נקבה, על הרמז תש כחו כנקבה (ברכות לב.), כי שם ח"ו יש קטרוג.

וזהו הרמז בגמרא, ולא פליגי, כי כשיהי' אי"ה הגאולה במהרה בימינו מחמת התעוררות התחתון, אז הי' הגאולה בתשרי, אפילו שהחודש הזה מורה על הדין, כיון שהגאולה הי' אי"ה מחמת התעוררות התחתון, אבל כשיהי' הגאולה מחמת רוב רחמיו, אז הי' דווקא בניסן, בעת שאין דינין שורה כלל, כי על זה רומז שהחודש ניסן נקרא חודש אביב, אל"ף בי"ת כסדר, ותשרי הוא אותיות תשר"ק (זוה"ק ח"ב קפג.), כי ניסן הוא אור הישר מורה על חסד, ותשרי הוא אור החוזר מורה על דין (זוה"ק שם)'.¹

קדושת לוי

גאולה האחרונה בחי' "שיר לשון זכר" וזהו "וילדה זכר", וקודם לזה הי' ד' גלויות, המרומז בפ'

(1) ראה [קדושת לוי] פר' בא ד"ה היום אתם יוצאים.

♦ יום ראשון כ"ד אדר ב' ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

יב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב מלל עם פני ישראל למימר אתמא ארי תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא שבעת יומין פיומי רחוק סוכתה תהי מסאבא:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ: תטמא:

כ"ד אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ • (ויקרא רבה) אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי: כְּשֶׁם שֶׁיִצְיָרְתוּ שֶׁל אָדָם אַחַר כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כִּף תּוֹרְתוֹ נִתְפָּרֶשֶׁת אַחַר תּוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. כִּי תִזְרִיעַ • (נדה כז) לְרַבּוֹת שְׁאֵפְלוּ יְלִדְתוֹ מַחֲוֵי, שִׁנְמַחָה וְנַעֲשֶׂה כְּמִין זָרַע, אִמּוֹ טָמְאָה לְדָה. כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא • כִּסְדָר כָּל טָמְאָה הָאִמּוּרָה בְּנִדָּה, מִטָּמְאָה בְּטָמְאָת לְדָה, וְאֵפְלוּ נִפְתַּח חֲקָבָר בְּלֹא דָם. דְּוֹתָהּ • לְשׁוֹן דְּבָר הַזֶּב מְגוּפָה. לְשׁוֹן אַחֵר: לְשׁוֹן מְדוּהָ וְחֲלִי, שְׁאִין אִשָּׁה רוֹאֶה דָם שְׁלֹא תִחְלָה רֹאשָׁה, וְאִבְרִיָּה כְּבָדִין עָלֶיהָ.

(~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיום כ"ח אייר)

איש מזריע תחלה יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר (ברכות ס)

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הגזן, בתוף שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר, אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זוהי אמת (הרבנית דבורה לאה, בתו של אדמו"ר הגזן). "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אמת.

(~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך א. עמ' 732)

אשה כי תזריע (יב. ב)

"אשה" - רמז לתשיבת הנשמה לחזור אל שרשה האלקי, שכן השם אשה הוא על שם מקורה של האשה, "כי מאיש לוקחה" (בראשית ב).

"כי תזריע" - הזריעה אינה אפשרית אלא בארץ. לומר לה, כי למרות התשוקה האמורה, אין אדם רשאי 'לברוח' מן העולם, אלא עליו לעבוד עם העולם ובתוכו - לבררו ולהעלותו.

(~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר שיחות חלק ג. עמוד 74 - מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת תורת הבהמה לתורת האדם

אשה כי תזריע וילדה זכר

אמר רבי שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה וחיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת הבהמה חיה ועוף. (יב. ב. ובפירוש רש"י)

יצריו להבין מה השכינות בין יצירתו של אדם בסוף מעשה בראשית - לבין זה שנתפרשה תורתו אחר בהמה ועוף, דעל-זה אמר רבי שמלאי "כשם כו' כו", היינו שב' ענינים אלו שוים הם.

ויש לבאר על-פי דברי אדמו"ר הגזן בתניא, שהאדם נחות מכל הנבראים בזאת שהוא בעל בחירה וביכולתו לחטא, מה שאין-כן בשאר הנבראים שאינם יכולים לעבור כלל על רצונו ותבונה, הינו שההבדל ביניהם הוא לא רק במעשה החטא בפועל אלא גם באפשרות לחטא, שאצלם אין בכלל האפשרות לחטא, מה שאין-כן באדם.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כי אם שבעה, וטהרתה שלשים ושלשה. וכשהיא שוכבת על שמאל יולדת נקבה, ואין הטומאה ממהרת לצאת ולקח טמאה שבועים. וזהו שאמר הכתוב (שיר השירים ב ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, להוליד זכרים: תורה ו

נקבים, שלשה מימין ושלשה משמאל ואחד באמצע, אם נכנס הזרע באותו של ימין תלד זכר, ואם בשל שמאל תלד נקבה, ואם באמצע תלד טומטום או אנדרויגינוס. כשהיא שוכבת על ימין נכנס הזרע באותן של ימין ותלד זכר, וממהרת הטומאה לצאת, ולפיכך אינה טמאה

יב (ב-ה) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ. כִּי תִזְרִיעַ תִּחְלָה, אִן וְיִלְדָה זָכָר, וְאִם נִקְבָּה תִלְד, כְּלוּמַר וְאִם יִזְרִיעַ הָאִישׁ תִּחְלָה אִן נִקְבָּה תִלְד, וְזֶה לְשׁוֹן וְאִם, וּמִכָּאן אָמְרוּ ז"ל (נדה לא) אִשָּׁה מְזַרְעַת תִּחְלָה יוֹלְדֵת זָכָר, אִישׁ מְזַרְעַת יוֹלְדֵת נִקְבָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּצְאָה כִּסְפָר הַטְּבַע שֶׁיֵּשׁ בָּאִשָּׁה שְׁבַעַת

ומזה נבוא גם פן לבאור סדר פרשיותיהם בתורה, דהסדר הוא מהקל אל הכבד, דתחלה נשנית תורת הבמה כו', שהברור והעילוי דבמה חיה ועוף - שאינם יכולים לחטא, הוא בנקל יותר מהברור דהאדם - שיש בו האפשרות לחטא, ולכן רק לאחר־יזה נשנית תורת האדם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 236)

אשה פי תזריע (יב, ב) **יִרְמֹז . . על כִּנֹּסֶת יִשְׂרָאֵל . . שְׁנֹקְרָאֵת אִשָּׁה . . הַזְרַעַת מִצּוֹת** (אור החיים) הקב"ה נקרא 'איש', ועל שמו נקראת כִּנֹּסֶת יִשְׂרָאֵל בשם 'אשה' - 'כי מאיש לקחה זאת'. השם אשה מבטא, אפוא, יהודי שקשור לה, וכל רצונו הוא להתקרב אליו. והנה, אדם קצה עלול להגיע ל'כלות הנפש', שאיפה להנתק מהגוף והעולם. מלמדנו הכתוב, שגם הוא חייב ל'זרע' מצות גשמיות וארציות (כשם שזריעה כפשוטה היא בארץ, ורק כך היא מביאה לידי צמיחה).

(ג) **וביום השמיני ימול בשר ערלתו:**

ג ובימימא תמינא יגור בסרא דערלתה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק ל"ה עמוד 57 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מסירות נפש של מוהל

בקשר לפסוק "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב, ג), ישנה הלכה ב'שלקח ערוך' "מילה בזמנה דוחה את השבת, שנאמר: וביום השמיני ימול בשר ערלתו - ביום, ואפילו בשבת" (שו"ע אדה"ז תחילת סימן שלא).

ענין זה של מילה בשבת, יש בו דבר פלא. דבשלא אסור הוא שמל את בנו ביום השבת - מובן, שהרי זו היא מצוה דידיה; אבל פאשר בא מוהל ומל את הבן - וכמו שהוא ברובא דרובא - הרי לכאורה, פינו שאין המצוה מוטלת עליו בדוקא, למה לו להכניס עצמו בזה ולעשות פעולה היפך משמירת השבת?

ויש לומר דאדרבה, בזה בא לידי ביטוי ענין המילה לאמיתותו. דהנה מבאר בספרים שענין המילה מדגיש את ענין ה'מסירות נפש', שיהודי מוכן למסור את נפשו להקב"ה בלי שום חשבונות, ואפילו כשעלפי התורה יש בזה שאלות וספקות (וע"ד מעשה פינחס - ראה ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ז). והינו, כי מסירות־נפש זו היא מצד דרגת ישראל כפי שהם למעלה אפילו מהתורה, וכמאמר רבותינו ז"ל מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה (ראה ב"ר פ"א, ד. תדבאר פ"ח).

וכיון שענין המילה הוא גילוי ה'עצם' ד'ישראל שלמעלה מהתורה, לכן הרי זה מודגש בפעולת המילה, שמוכן המוהל למסור נפשו ברוחניות, לעשות מעשה של חלול שבת - ולמול את התינוק.

ומוהל שאינו מוכן למסור נפשו ולמול בשבת - אינו יכול למול גם בחול; כי הרי על־ידי המילה נעשית תחילת כניסת נפש זו הקדושה (שו"ע אדה"ז או"ח מהד"ת ס"ד), והינו התקשרות העצמית ד'ישראל בקודש־שא־ברין־הוא שלמעלה מהתורה, ודבר זה אפשרי אם תכונה זו נראית במוהל הבא למול את התינוק ולהכניסו בברית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 46)

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב, ג) **מכאן, שהאב מצוה על בנו למולו** (ירושלמי) בבבלי נלמדת חובה זו ממה שנאמר וימול אברהם את יצחק בנו. ויש לבאר: **וביום השמיני** - המצוה מטלת על הבן (שהרי לא נזכר בכתוב שהיא מטלת על האב), אלא שמאחר שהתינוק אינו יכול לקימה, הטילה אותה התורה על האב. **וימול אברהם** - המצוה מטלת מלכתחלה על האב. ואיכא בינייהו, פאשר הבן הגיע לבגרות ולא נמול: האם מטלת המצוה עליו או על האב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך 2, עמוד 53 - מתוך 'לקראת שבת')

בריתו של אברהם אבינו

וביום השמיני ימול בשר ערלתו: (יב, ג)

למול את הבן שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו (רמב"ם ספר היד, במנין המצוות) מצוה רטו היא שצונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר. (ספר המצוות מצוה רטו) וצריך להבין טעם השנוי בין ספר המצוות לספר ה"ד", דבספר המצוות למד זאת ממה שנאמר (בפרשתנו) "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ובספר ה"ד" למד זאת ממה שנאמר לאברהם אבינו "המול לכם כל זכר"?

ויובן בהקדים מה שכתב הרמב"ם בפרוש המשניות (חולין סוף פרק ז) "כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצוות הקב"ה על־ידי משה רבינו עליו־השלום, לא שהקב"ה אמר זה לנביאי שלפניו, כגון . . אין אנו קולין מפני שאברהם אבינו עליו־השלום מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו על־ידי משה רבינו שנמול כמו שפול אברהם אבינו עליו־השלום".

היננו שקיים המצות עתה - אף המצות שנוצטוינו עליהם קודם מתן-תורה, הוא אף ורק מפני צווי הקב"ה על-ידי משה. ויש לומר, שיש הבדל בין מצות מילה לשאר המצות שנוצטוינו עליהם אף קודם מתן-תורה, שמצות מילה אף לאחר מתן-תורה, תוכנה הוא "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", דאף-על-פי שחייב המצוה הוא מפני שצוינו הקב"ה על-ידי משה רבינו ולא בגלל הצווי לאברהם, עם כל זה תוכנה ומהותה הוא "בריתו של אברהם אבינו", פי מתקשרים באותו ברית שנקרתה עם אברהם.

וזהו טעם השינוי בין ספר המצות לספר ה"יד": שספר ה"יד" הוא ספר הלכה, ולכן מביא מקור החיוב דהמצוה שהוא בפרשת תזריע (לאחרי מתן-תורה), וספר המצות שענינו הוא פרוש המצות (תוכנם והלכותיהם), מביא הפתובים המבארים מהותה וגדרה של המצוה, הפתובים אצל אברהם אבינו.

ד ויתלתי ויתלמא יומין תיתב דבם דכו דכו בכל קודשא לא תקרב ולמקדשא לא תעול עד משלם יומי דכותה:

(ד) ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה:

כ"י - תשב • אין "תשב" אלא לשון עפכה, כמו: (דברים א) "ותשבבו בקדש", (בראשית יג) "וישב באלני מקרא". בדמי טהרה • אף-על-פי שרואה, טהרה. בדמי טהרה • לא מפיק ה"א", והוא שם דבר כמו 'טהר'. ימי טהרה • מפיק ה"א" - ימי טהר שלה. לא-תגע. אזהרה לאוכל, כמו ששנויה ב'יבמות' (דף עה). בכל-קדש • (מכות יד. יבמות שם) לרבות את התרומה, לפי שזו טבולת יום ארוך, ששבלה לסוף שבועה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר תביא את כפרת טהרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 90. ע"פ ביאורי החומש)

תשב בדמי טהרה (יב, ד) בדמי טהרה: אף-על-פי שרואה טהרה. בדמי טהרה: לא מפיק ה"א", והוא שם דבר כמו טהר (רש"י) תפקידו של האדם להפוך את חשף העולם לאור באמצעות התורה והמצוות. אף לכל-לראש עליו לודא שאין החשף משפיע עליו, ורק אז יכול להפוך את החשף לאור. ענין זה נרמז בסדר פרוש רש"י: "אף-על-פי שרואה טהרה" - גם כשאדם רואה סביבו דם (שרומז על הטמאה), הוא אינו מתחשב ומשפע מזה, אלא נשאר טהור. ועל-ידי-זה מגיע לדרגה גלית יותר - "והוא שם דבר כמו טהר", לא רק שהאדם טהור, אלא הוא הופך ומשנה את טבעו של ה"דם" ל"דם טהר".

ה) ואם-נקבה תלד וטמאה שבועים כנדתה ושלשים יום ושלשת ימים תשב על-דמי טהרה:

ה ואם נקובתא תליד ויהי מסאבא ארבעה עשר פרוקיה ושתין ושתא יומין תיתב על דם דכו:

(ו) ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבה כן-שנתו לעלה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן:

ו ובמשלם יומי דכותה לברא או לברתא תיתי אמר בר שתה לעלתא ובר יונה או שפנינא לחטאתא לתרע משפן זמנא לת דהנא:

(ז) והקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה:

ז ויקרבנה דבם יי וכפר עליה ותדפי מסובבת דמיה דא אורייתא דילדתא לדוכרא או לנקובתא:

כ"י - והקריבו • (ובחים יט. סנהדרין פג) ללמדך, שאין מעפכה לאכל בקדשים אלא אחד מהם. ואי זה הוא? זה חטאת, שצאמר: "וכפר עליה הכהן וטהרה", מי שהוא בא לכפר, בו הטהרה תלויה. וטהרה • מקלל שצד כאן קרויה טמאה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(ז) וטהרה ממקור דמיה. מאי קאמר, והלא אפילו רואה כל ימי טהרה דמיה טהורין, ואפילו אם תמצא לומר אדמי טומאה קאי, מפל מקום לא הנה לו להזכיר דמיה, כי אין הדבר תלוי בדמים, דאפילו בלידה יבישתא טמאה. ויש לומר דהכי קאמר, וטהרה מדין מקור דמיה שדינם להיות בתרומה ובקדשים: תורה ח

(ח) וְאִם-לֹא תִמְצָא יְדָהּ דֵּי שָׁהּ וְלִקְחָהּ שְׁתֵּי-תָרִים
 אֹר שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֵּר
 עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָה: פ

כ"ט - אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקריבה - חטאת קודם לעולה, כן שנינו ב'זבחים' בפרק 'פל התדיר' (דף ז' ע"א).

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:
 (ב) אָדָם פִּי-יְהִיָּה בְעוֹר-בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ-סַפְּחַת אוֹ
 בְּהֶרֶת וְהִיָּה בְעוֹר-בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבָא
 אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים:

כ"י - שְׂאֵת אוֹ-סַפְּחַת וְגו' • (נגעים פ"א) שְׂמוֹת נִגְעִים הֵם, וְלִבְנוֹת זֹו מִזֹּו. בְּהֶרֶת • חֲבֵרבוֹרוֹת טִיִּיא"ר בְּלַע"ז, וְכֵן (איוב לז): "בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים". אֶל אַהֲרֹן וְגו' • גִּזְרַת הַכְּתוּב הִיא, שְׂאִין טְמֵאָת נִגְעִים וְטָהַרְתָּן אֶלָּא עַל-פִּי כֹהֵן (ת"כ).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים (יג, ב)
 כָּל הַנִּגְעִים אָדָם רוּאָה חוּץ מִנְגְעֵי עֲצָמוֹ (נגעים פ"ב)
 "כָּל הַנִּגְעִים אָדָם רוּאָה" - כָּל 'נַגְע' וּמוֹם רוּחַנִי שְׂאָדָם רוּאָה, "חוּץ" - בְּחוּץ, אֶצֶל זִוְלָתוֹ, עָלָיו לְדַעַת שְׂאִין זֶה אֶלָּא "מִנְגְעֵי עֲצָמוֹ" - הוּא רוּאָה אוֹתָם בְּחִבְרוֹ, מִפִּינָן שְׁהוּא עֲצָמוֹ לְקוּי בְּמוּמִים אֵלּוֹ. וְכַתּוּרַת הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הִזְדוּשָׁה, שְׂכַפְּשׁוֹר אָדָם רוּאָה רַע בְּזוּלָתוֹ, הִרִי זֹו הוֹכְחָה שְׂמַעִין אוֹתוֹ רַע - נִמְצָא בּוֹ עֲצָמוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 492)

וְהִיָּה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **רַק פְּסֻלַּת שְׂבָסוֹף לְבוּשֵׁי עֲדִין לֹא נִתְבַּרְרָה, לְכֵן נוֹלְדוּ בְּבִשְׂרוֹ . . בְּחִיצוֹנִיּוֹת**
 (לקוטי תורה) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף: **כִּי יְהִיָּה** - אִין זֶה דְבַר הַרְגִיל, אֶלָּא מִקְרָה נִקְרִית. **בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ** - הַנִּגַּע אִינוֹ שִׁיף לְעֵצָם הָאָדָם וְאִף לֹא לְבִשְׂרוֹ, כִּי אִם לְעוֹרוֹ בְּלִבְד. **נַגַע צָרַעַת** - נַגַּע גַּם מִלְשׁוֹן נִגְיָעָה; הַנִּגַּע אִינוֹ שִׁיף אֶפְלוֹ לְחִיצוֹנִיּוֹתוֹ, אֶלָּא רַק נוֹגַע בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 65)

וְהִיָּה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **רַק פְּסֻלַּת שְׂבָסוֹף לְבוּשֵׁי עֲדִין לֹא נִתְבַּרְרָה, לְכֵן נוֹלְדוּ בְּבִשְׂרוֹ . . בְּחִיצוֹנִיּוֹת**
 (לקוטי תורה) יֵשׁ לְשַׂאֵל, הִרִי נִגְעִים בָּאִים עַל לְשׁוֹן הַרְעֵ, שְׁהוּא עוֹן חֲמוּר בְּיִתְרֵ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁהַפְּנָה לְמִי שְׂמִדְבַר לְשׁוֹן הַרְעֵ מִתּוֹף חֲסֵר שִׁמֵּת לֵב, לֹלָא פְּנָה רַעָה. וְנִמְצָא, שְׁהַרְעֵ אִינוֹ בְּנִפְשׁ הַדּוֹבֵר, בְּפִנְיִמִיוֹתוֹ, אֶלָּא רַק בְּדַבּוּרוֹ, הִיָּינוּ בְּחִיצוֹנִיּוֹתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 89)

וְהִיָּה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **רַק פְּסֻלַּת שְׂבָסוֹף לְבוּשֵׁי עֲדִין לֹא נִתְבַּרְרָה, לְכֵן נוֹלְדוּ בְּבִשְׂרוֹ . . בְּחִיצוֹנִיּוֹת**
 (לקוטי תורה) לְפִי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ, מִדּוּעַ כֹּהֵן שְׂחִשְׁף מְאוּרוֹ אִינוֹ רוּאָה אֶת הַנִּגְעִים. דְּהַנְּהָ, אֶצֶל אָדָם כְּזֶה אוֹר הַרְאִיָּה הוּא בְּתַקְף גְּדוֹל, וְאִינוֹ יְכוֹל לְהַתְצַמְצֵם בְּרְאִיָּה גְשְׁמִית (שְׁלִכְן נִקְרָא הַסּוּמָא 'סְגִי נְהַר'); וְעִנְיָנוּ בְּרוּחַנִיּוֹת הוּא, שְׁרוּאָה רַק אֶת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאָדָם, שְׂכַלָּה טוֹב. וְלְכֵן אִין הוּא רוּאָה אֶת הַנִּגַּע - פְּסֻלַּת חִיצוֹנִית.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ח) **וְכִפֵּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן**. יֵשׁ לְפָרֵשׁוֹ לְשׁוֹן נִקְיוֹן, כְּמוֹ הוּא דְכַפֵּר יְדִיהַ בְּגִלְמֵא דְחִבְרִיהַ (כ"מ כד.) וְכֵן וְכִפֵּר עַל הַמְּשַׁהַר (להלן יד ט) דְּמִצּוֹרַע, וְכֵן וְכִפֵּר עַל הַבֵּית (שם פסוק ג) דְּנִגְעִים, וְכֵן וְכִפֵּר עָלָיו (להלן טו טז) דְּגִבֵי זָב, דְּבַכָּל אֵלּוֹ לֹא בְּפָרָה מִמֶּשׁ דְּחִטָּא שְׁיִיף בְּהוּ, אִף עַל גַּב דְּעַל עִבִירוֹת נִגְעִים בָּאִין, מִכָּל מְקוֹם הָאֵיכְפֵּר בְּנִגְעִים. וְיִוְלְדַת אִף עַל פִּי שְׂאָמְרוֹ רְבוּתִינוּ וְז"ל (נדה לא) שְׂחוּטָא, שְׂבִשְׂעָה שְׂכוּרְעַת לִילֵד נוֹדְרַת שְׂלָא

תִּזְקַק עוֹד לְבַעֲלָהּ, מִכָּל מְקוֹם לְפִי פְּשִׁטִּיהַ דְּקִרָא לֹא מְשֻׁמַּע שְׁיָיָה קִרְבָּנָה בָּא עַל חִטָּא, וְאִין **וְכִפֵּר** אֶלָּא נְקִיּוֹת, כְּמוֹ וְחִטָּא אֶת הַבֵּית (להלן יד טז) תורה א

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 34)

וְהָיָה בַעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קַשְׂיָא דְקַדְשָׁה (לקוטי תורה) גְבוּרָה בְּשָׂרָהּ אֵינָה צְמוּצוֹם, מְנִיעַת הַשְּׁפַע, אֲלֵא תַגְבְּרַת הַשְּׁפַע, שְׁלִמְעֵלָה מְכִילֵי הַמְּקַבֵּל, וְלִכְּנָן מִשְׁתַּלְשֵׁל מִמְּנֹנָה צְמוּצוֹם וְדִין כְּפִשׁוּטוֹ. וְאָף כָּאֵין: נֹגַע בְּשָׂרָהּ הוּא תַגְבְּרַת שֶׁל קַדְשָׁה, "אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים", אֲלֵא שְׁנִשְׁתַּלְשֵׁל מִמֶּה דִינִים קָשִׁים, וּמִמֶּה מִשְׁתַּלְשֵׁל מִרְאָה נֹגַע טָמֵא. וְהַדְּבָר בָּא לְיַד בְּטוֹי גַם בְּנֹגַע כְּפִשׁוּטוֹ – בְּמִרְאָה טְהוֹר מְלַכְתַּחְלָה: אֲמִירַת הַכֹּהֵן 'טְהוֹר' אֵינָה טְהוֹרָה מִן הַטָּמְאָה, אֲלֵא הַמִּתְקַת הַגְּבוּרָה וְהַפִּיכָתָה לְחֶסֶד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 493)

וְהָיָה בַעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קַשְׂיָא דְקַדְשָׁה (לקוטי תורה) "אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים" הֵינִי אוֹרוֹת דְּתַהוּ, אוֹרוֹת שְׂאֵינָם יְכוּלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּכֻלֵּים. וּבַעֲבוּדַת הָאֲדָם הֵינִי 'רְצוּא בְּלִי שׁוֹב', הַתְּשׁוּקָה לְצֵאת מִכְּלִי הַגּוֹף וְלְכָלל בְּאוֹר ה', 'כְּלוֹת הַנְּפֶשׁ'. וּמִזֶּה יְכוּל לְהִיֹּת יְנִיקַת הַחַיּוֹנִים, "כְּמוֹ שְׂאֵחַר הַהִתְלַהֲבוֹת בְּתַפְלָה, אִם אֵינִי עוֹסֵק בְּתוֹרָה, יוֹכֵל לְהִתְהוּוֹת . . . בְּחִינַת דִּינִים, קַפִּידָא וְכַעס". וַיֵּשׁ לְהַעִיר מִתּוֹרַת לִוי יְצַחְקָה: הַמְצוּרָה - ע - בְּגִימִטְרִיא תה"ו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 495)

וְהָיָה בַעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרַעַת (יג, ב) נִגְעִים . . . הֵם אוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים . . . דִּינָא קַשְׂיָא דְקַדְשָׁה (לקוטי תורה) לְפִי זֶה יֵשׁ לְבַאֵר מַה שְׂפָתוֹב בְּמִצְרַע "בְּדָד יֵשֵׁב" לְמַעֲלִיחָא, וְהֵינִי, שְׂמִדְבָר בְּדַרְגָּה נְעִלִית בְּיוֹתֵר, שְׂמִבְדָּלַת לְגַמְרֵי מִשְׂאֵר הַדְּרָגוֹת. וְלִהְיוֹת, שְׂגַם מְשִׁיחַ, שְׂנִקְרָא 'מְצוּרַע', מְבָדֵל לְגַמְרֵי מְכַל הָעַם, כְּפָתוֹב בּוֹ "הִנֵּה יִשְׁפִּיל עַבְדִּי יְרוֹם וְנִשְׂא וְגַבַּהּ מְאֹד" (לְמַעַל מִהַאֲבוֹת וְלְמַעַל מִמֹּשֶׁה רַבְּנוֹ).

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך כו. עמוד 88 - מותר לזקאת שבת)

טומאת הנגעים - על ידי איש החסד

אָדָם כִּי יִהְיֶה בַעוֹר-בְּשָׂרוֹ שָׂאת . . . וְהוּבָא אֶל-אֶהָרֵן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים: (יג, ב).

אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַכֹּל כְּשֶׁרִין לְרֵאוֹת נִגְעִים – הַטּוֹמְאָה וְהַטְּהָרָה תְלוּיָה בַּכֹּהֵן. כִּי צַד, כֵּהֵן שְׂאֵינוֹ יוֹדַע לְרֵאוֹת, הַחֶכֶם רוֹאֶהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ, אֲמוֹר טָמֵא, וְהַכֹּהֵן אוֹמֵר טָמֵא (רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט הלכה ב) דִּין זֶה הוּא דְבַר פְּלֵא: דְּאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַכֹּהֵן הוּא קָטָן אוֹ שׁוֹטָה, וְאֵינוֹ יוֹדַע אֶת הַדִּין וְהַהֲלָכָה (וְלִכְּנָן סוֹמֵךְ עַל דְּבָרֵי הַחֶכֶם), אוֹמְרַת הַתּוֹרָה דְּדוֹקָא הוּא יְהִיָּה מִי שְׂיַפְסוֹק הַדִּין וַיֹּאמֶר לְפִועַל 'טָמֵא'.

וַיֵּשׁ לוֹמַר בְּדָרְךָ הַדְּרוּשׁ וְעִבּוּדַת הָאֲדָם, דְּבִטְמֵאת צָרַעַת יֵשׁ חוֹמְרָא שְׂאֵינָה בְּשָׂרָא טוֹמְאוֹת: "בְּדָד יֵשֵׁב מְחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבֵוֹ", שְׂהַמְצוּרַע נִשְׁלַח מְחוּץ לְג' מַחְנוֹת, וְגַם שֶׁם הוּא צָרִיף לְשִׁבְתָּ לְבַד "בְּדָד", אֲפִילוֹ לֹא עִם טָמְאִים אֲחֵרִים. וְכִמוֹ כֵּן בְּרוּחָנִיּוֹת, הַצָּרַעַת הִיא טוֹמְאָה חֲמוּרָה כְּל-כָּף, עַד שְׁלֵמִי שְׂנַטְמָא עַל-יְדָה אֵין לוֹ כָּל שְׂיָכוֹת לְמַחֲנֶה הַקְּדוּשָׁה "מְחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבֵוֹ".

עַל-יְזֵה מִלְמַדַּת הַתּוֹרָה שְׂדָבַר חֲמוּר כְּל-כָּף, אִי-אֲפֶשֶׁר לְהַעֲשׂוֹת אֲלֵא עַל-יְדֵי כֹהֵן, שְׂעֲנִינֵנוּ "לְכַרְךָ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאֶהָבָה". רַק אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל בְּאֶמֶת יְכוּל לְפַסּוֹק כְּזֶה דִּין חֲמוּר עַל יְהוּדִי. כִּי רַק עַלִּי אֲפֶשֶׁר לְסַמּוֹךְ שְׂלֵא יְנוּחַ וְלֹא יִשְׁקוּט, וַיַּחֲפֹשׂ אֶת כָּל הַטְּעֵמִים עַל-פִּי תוֹרָה לְהַתִּיר, וְרַק כְּשֵׁלֵא יִמְצֵא, יִטְמֵא אֶת הַנֶּגַע. וְהַנֶּמְשֵׁל בְּחַיֵּי הַיּוֹם-יוֹם מוֹבָן.

(ג) וְרֵאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשַׁעַר בְּנֹגַע הַפֶּה | לָזָן וּמִרְאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נֹגַע צָרַעַת הוּא וְרֵאָהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ:

כִּי-יֵשׁ וְשַׁעַר בְּנֹגַע הַפֶּה לָזָן • מִתְחַלָּה שְׂחוֹר וְהַפֶּה לְלָזָן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע; וּמַעוֹט שַׁעַר שְׁנַיִם (ת"ס). עִמָּךְ מְעוֹר בְּשָׂרוֹ • (ת"ס) כָּל מִרְאָה לָזָן עִמָּךְ הוּא, כְּמִרְאָה חֲמָה עִמָּךְ מִן הַצֵּל. וְטָמֵא אֹתוֹ • יֹאמֵר לוֹ: 'טָמֵא אֹתָהּ', שְׂשַׁעַר לָזָן סִימָן טָמְאָה הוּא, גְּזֵרַת הַכְּתוּב.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

יג (ג) וְשַׁעַר בְּנֹגַע. פירושו, שער שחור שהיה בו קודם שנולד בו הנגע והפך ללָזָן, טָמֵא הוּא, שֶׁהַשַּׁעַר שְׂנִתְלַבֵּן סִימָן הוּא שְׂנִחַלֵּשׁ הַבָּשָׂר, שֶׁהַנֶּגַע מִמִּית הַבָּשָׂר, כְּדָכְתִּיב גְּבִי מְרִיָּם (במדבר יב יב) אֵל נָא תְהִי כַּפְמַת, וְגַם הַזְּקִנִים כְּשֶׁנִּחַלְשִׁים שַׁעַר שְׁלֵתָם מִתְלַבֵּן. אֲבָל אִם הַשַּׁעַר לָזָן קָדְמָה לְנֹגַע, אִזְּ אֵינוֹ סִימָן טוֹמְאָה שֶׁהָרִי לֹא נִתְלַבֵּן מִחֲמַת הַנֶּגַע, וְכֵן אֲמָרוּ וְיָל (נגעים פ"ד מ"א) בְּהֵרַת קוֹדְמַת לְשַׁעַר לָזָן טָמֵא, שַׁעַר לָזָן קוֹדֵם לְבְהֵרַת טְהוֹר: תורה ד

וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשֶׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרֵאָתוֹ (ז) אֶל־הַכֹּהֵן לְמַהֲרָתוֹ וְנִרְאָה שְׁנֵית אֶל־הַכֹּהֵן:

ח וְנִרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר וּמָמָוּ הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: פ

כ"ט - וְטָמְאוּ הַכֹּהֵן. ומשטמאו הרי הוא מחלט, וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרנף והאמור בפרשת "זאת תהיה". צרעת הוא. המספחת הזאת. צרעת, לשון נקבה. נגע, לשון זכר.

ט מִמַּתֵּשׁ סְגִירוֹ אֵרִי תֵּהִי בְּאִנְשָׁא וְיִתְחִי לָוֶה (ט) נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבֵא אֶל־הַכֹּהֵן:

- נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 81)

נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן (יג, ט) יש לשאל, מדוע נקט סגנון של ענין חדש, והרי בהקדמה לדיני צרעת כבר אמורה לעיל. ויש לומר, והנה להלן נאמר "כלו הפך לבן טהור הוא", ובדרך הפשט אינה גזרת הפתוב אלא סבא - תופעה זו מוכיחה שאין זה חלי אלא טבע הגוף. הרי שנתחדש כאן דין כללי: כאשר פלו הפך לבן, אין כאן חלות "נגע צרעת", ולכן אין כאן "הובא אל הכהן".

י וְנִרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לִבְנָה בְּעוֹר וְהִיא הַפֶּכֶה (י) שְׁעַר לִבָּן וּמַחִית בְּשַׂר חֵי בַשְּׂאֵת:

כ"י - ומחית. שנימיני"ט בלע"ז, שנהפך מקצת הלבן שבתוף השאת למראה בשר, אף הוא סימן טמאה - שער לבן בלא מחיה, ומחיה בלא שער לבן; ואף-על-פי שלא נאמרה מחיה אלא ב"שאת", אף בכל המראות ותולדותיהן הוא סימן טמאה.

יא צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וּמָמָוּ הַכֹּהֵן (יא) לֹא יִסְגְּרוּנוּ כִּי טָמֵא הוּא:

כ"ב - צרעת נושנת היא. מכה ישנה היא תחת המחיה, וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה ותחתיה מלאה לחה; שלא תאמר: הואיל ועלתה מחיה - אטהרנה.

יב וְאִם־פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת (יב) אֵת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מֵרֵאשׁוֹ וְעַד־רִגְלָיו לְכָל־מֵרְאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן:

כ"ג - מראשו. של אדם ועד רגליו. לכל-מראה עיני הכהן. פרט לכהן שחשף מאורו.

יג וְנִרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְתָהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ (יג) וְטָהַר אֶת־הַנֶּגַע כָּלּוֹ הַפֶּךְ לִבָּן טָהוֹר הוּא:

כ"ד - ויחזי כהנא והא חפת סגירותא ית כל בסרה וידפי ית מכמשא פלה אתהפידי למחור דכי הוא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ז) וְנִרְאָה שְׁנֵית. מן הדין היה לו לכתוב שלישית, דלגבי ראיות היא שלישית: תורה ח (יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת. כאן לא דקדק רש"י ו"ל כל הצורך. ובתורת פהנים (פסוק a) הוא לשון זכר: תורה ט (יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת. כאן לא דקדק רש"י ו"ל כל הצורך. ובתורת פהנים (ח) צָרַעַת הוּא. גבי צרעת פתוב היא מסיק שער לבן סימן טמאה, ומחיה סימן טמאה, מלמד שטמאה מחיה בלא הפכה, והא דרשינו מדכתיב היא: תורה יב

(יד) וּבַיּוֹם הַרְאוֹת בּוֹ בֶּשֶׂר חַי וְטָמֵא: יד וּבַיּוֹמָא דְאַתְחִזִּי בֵּהּ בְּסַרְא חַיָּא יְהִי מְסָאָב:

כ"י - וּבַיּוֹם הַרְאוֹת בּוֹ בֶּשֶׂר חַי • אם צמחה בו מחיה, הרי כבר פרש שהמחיה סימן טמאה! (ת"כ) אלא הרי שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי אברים שאין מטמאין משום מחיה לפי שאין נראה הנגע כלו באחד ששופע אילף ואילף, וחסר ראש האבר ונתגלה שפועו על-ידי שומן, כגון שהבריא ונעשה רחב ונראית בו המחיה, למדנו הפתויב שתטמא. וביום • מה תלמוד לומר? ללמד, יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו. מכאן אמרו: חתן, נותנין לו כל שבעת ימי המשטה, לו, ולאצטליתו, ולקסותו ולביתו. וכן ברגל, נותנין לו כל ימי הרגל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך 12, עמוד 37 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

גדר ה"יום שאי אתה רואה בו"

וביום הראות בו בשר חי וטמא: (יג, יד)

איתא בגמרא (מועד קטן ז, ב): "וביום הראות בו, יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו, חתן שנולד בו נגע, נותנין לו ז' ימי המשטה כו', דברי רבי יהודה. רבי אומר, אינו צריך. הרי הוא אומר וצוה הכהן ופנו את הבית, אם ממותינים לו לדבר הרשות, כל-שכן לדבר מצוה".

ונראה, שחלוקים רבי ורבי יהודה בגדר הדין שאין רואים נגעים בימים מסוימים, דיש לומר בשני אופנים: א. שדוחים ראית הנגע לימים אחרים. ב. שהופקעו ימים אלו מדיני ראית נגעים, ולא חלים עליהם כלל.

[והנפקא מינה' בין שני האופנים הוא, אם עבר הכהן וראה את הנגע בימים אלו, דאם אומרים שדוחים את ראית הנגע, הנה אם לא דחה הכהן, וראה את הנגע בין כך, הרי זה טמא. אך אם אומרים פאופן הב', שהופקעו ימים אלו מדיני ראית הנגע, הנה גם אם ראה את הנגע, אין בכך כלום].

וזהו טעם המחלקת בין רבי לרבי יהודה. דרבי הלומד את הדין מ"וצוה הכהן ופנו את הבית", משמע דסבירא ליה שהוא בגדר דחיה, ש"ממותינים לו" עד שיוציא את כליו מהבית, ודוחים את ראית הנגע לזמן מוה. מה-שאינן לרבי יהודה הלומד מהפסוק "וביום הראות בו" ד"יש יום שאי אתה רואה בו", אין זה רק שדוחים את ראית הנגע, אלא שיום זה הופקע מראית נגעים, ולא חלים עליו דינים אלו כלל.

(ויעוין במקור הדברים, שנתבאר שם לפי-הא מחלוקת רבי ורבי יהודה, אם ממתינים גם לדבר הרשות).

(טו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַבֶּשֶׂר הַחַי וְטָמֵא הַבֶּשֶׂר הַחַי טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא: טו וְיַחֲזִי כַּהֲנָא יַת בְּסַרְא חַיָּא וְיַסְאֲבֵהּ בְּסַרְא חַיָּא מְסָאָב הוּא סְגִירוֹת הוּא:

כ"י - צָרַעַת הוּא • הבשר ההוא. בשר, לשון זכר.

(טז) או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל-הכהן: טז או ארי יתויב בְּסַרְא חַיָּא וְיַתְהַפִּיף לְמַחְנֵר וְיַתְמִי לְוֹת כַּהֲנָא:

(יז) וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ הַנֶּגַע לְלָבָן וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע טָהוֹר הוּא: יז וְיַחֲזִינָה כַּהֲנָא וְהָא אֶתְהַפִּיף מִכְתָּשָׂא לְמַחְנֵר וְיַדְכִּי כַּהֲנָא יַת מִכְתָּשָׂא דְכִּי הוּא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יד) **וביום הראות.** פירש רש"י, אף על פי שמפורש בקידושין (כה) שאין נגע ולא מחיה מטמאין בעשרים וארבע ראשי אברים משום דבעי לכל מראה עיני הכהן (פסוק יב), ואתא קרא למימר שאם פרח בהם נגע עד שנתגלה ונראה להדיא, כגון שהבריא בשומן ונעשה ראש האבר רחב, שהוא טמא. ולא דקדק, דלכאורה לאו בנתגלה מיירי, אלא מחיה או נגע

מטמאין בראשי אברים בלבד גזרת מלך הוא שהוא סימן טומאה, כמו בשאר שאריות לטמא בנגעים שאם נתגלה בו שחזור לטומאה, וכן משמע בתורת פהנים: תורה טו

♦ יום שלישי כ"ו אדר ב' ♦

(יא) וּבֶשֶׁר פִּי־יְהִיָּה בּוֹ־בְעֵרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא: יח ובסרא ארי יהי בה במשקה שחנא ויתסי:

כ"ט • שְׁחִין (חולין ח) לְשׁוֹן חֲמוּם, שְׁנַתְחַמֵּם הַבֶּשֶׂר בְּלִקוּי הַבָּא לוֹ מִחֲמַת מֶכָה, שֶׁלֹּא מִחֲמַת הָאוּר. וְנִרְפָּא • הַשְּׁחִין הַעֲלָה אֲרוּכָה, וּבִמְקוֹמוֹ עָלָה נִגַע אַחֵר.

(יב) וְהָיָה בַּמָּקוֹם הַשְּׁחִין שְׁאֵת לְבָנָה אוֹ בַּהֲרַת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֶל־הַפֶּה: יט ויהי באמר שחנא עמקא חנרא או בהרא חנרא סמקא ויתחזי לכהנא:

כ"ט • או בַּהֲרַת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת • שְׁאִין הַנִּגַּע לְבָן חֶלֶק, אֶלֶּא פְתוּף וּמְעֹרָב בְּשָׁנֵי מְרֵאוֹת - לְבָן וְאֲדָם.

(כ) וְרָאָה הַפֶּה וְהִנֵּה מִרְאָהוּ שְׁפַל מִן־הָעוֹר וּשְׁעָרָה הַפֶּה לְבָן וְטִמְאָו הַפֶּה נִגַע־צָרְעַת הוּא בְּשְׁחִין פְּרַחָה: כ ויחזי כהנא והא מחזקה מכיף מן משפא וישערה אתהפיף למחור ויסאבינה כהנא מכתש סגירותא היא בשחנא סגיאת:

כ"ט • מִרְאָהוּ שְׁפַל • וְאִין מִמְשָׁה שְׁפַל, אֶלֶּא מִתּוֹךְ לְבַנְיָנוֹתוֹ הוּא נִרְאָה שְׁפַל וְעַמֵּק כְּמִרְאָה חֲמָה עֲמֻקָּה מִן הַצֶּל.

(כא) וְאִם יִרְאֶנָּה הַפֶּה וְהִנֵּה אִין־בָּהּ שַׁעַר לְבָן וְשַׁפְלָה אִינְנָה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֶּהָה וְהַסְּגִירוֹ הַפֶּה שִׁבְעַת יָמִים: כא ואם יחזנה כהנא והא לית בה שער חנר ומכיא ליתהא מן משפא והיא עמיא ויסגרנה כהנא שבעא יומין:

(כב) וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה בְּעוֹר וְטִמְאָה הַפֶּה אִתּוֹ נִגַע הוּא: כב ואם אוספא תוסף במשפא ויסאב כהנא תהא מכתשא היא:

(כג) וְאִם־תִּחְתִּיָּה תַעֲמֹד הַבְּהֲרַת לֹא פִשְׁתָּה צָרְבַת הַשְּׁחִין הוּא וְטִהְרוּ הַפֶּה: ס כג ואם באתרהא קמת כהרתא לא אוספת רשם שחנא היא וידכנה כהנא:

כ"ט • תִּחְתִּיָּה • בַּמְקוֹמָה • צָרְבַת הַשְּׁחִין • כְּתִרְגוֹמוֹ 'רִשֵּׁם שְׁחִנָּא', אִינּוּ אֶלֶּא רִשֵּׁם הַחֲמוּם הַנִּכְפָּר בְּבֶשֶׂר. כָּל "צָרְבַת" לְשׁוֹן רְגִיעָה, עוֹר הַנִּרְגָּע מִחֲמַת חֲמוּם, כְּמוֹ (יחזקאל כא א): "וְנִצְרְבוּ־בָּהּ כָּל־פְּנִים". רִיטְרִי"ר בְּלַע"ז. צָרְבַת • רִיטְרִישְׁמַעֲנָ"ט בְּלַע"ז.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יח) וְנִרְפָּא. צָרִיף עִיּוֹן תִּיבָה זוֹ לְמֵאֵי אֲתָא. אֲמַנָּם בְּתוֹרַת כְּהֵנִים דְּרִישׁ פֶּרֶט וְזוֹהוּ שְׁחִין יְכוּל וְכוּ' תִּלְמוּד לְוֹמֵר וְנִרְפָּא. פִּירוּשׁ שְׁאֵם הוֹכָה בְּדָבָר שְׂמִיבֵיא לִידֵי שְׁחִין כְּגוֹן לְקָה בְּעַץ אוֹ בְּאֶבֶן, וְתַפַּח הַבֶּשֶׂר בַּמָּקוֹם הַהִכָּאָה וְאֲחֵר כִּף פֶּרַח בּוֹ שְׁחִין, שֶׁלֹּא יְהִי טִמְאָה אֶלֶּא אִם כֵּן נִרְפָּא וְחֹזֵר הַבֶּשֶׂר בַּמָּקוֹם הַהִכָּאָה וּפְרַח בּוֹ הַשְּׁחִין: תוֹרָה יט

♦ יום רביעי כ"ז אדר ב' ♦

(כד) או בשר פִּי־יְהוָה בְּעֹרֹ מְכוֹת־אֵשׁ וְהִיְתָה מַחִית הַמְכוֹה בַּהֲרַת לְבָנָה אֲדַמְדַּמֶּת אוֹ לְבָנָה:

כ"ד • שנימני"ט בלעז. פִּשְׁחֵי־הַמְכוֹה נִהְפְּכָה לְבַהֲרַת פְּתוּכָה, אוֹ לְבָנָה חֲלָקָה; וְסִימְנֵי מְכוֹה וְסִימְנֵי שְׁחִין שְׂוִים הֵם. (חולין ט) וְלָמָּה חֲלָקֵן הַכְּתוּב? לוֹמַר, שְׂאִין מְצֻטְרָפִין זֶה עִם זֶה: נוֹלַד חֲצִי גָרִים בְּשְׁחִין וְחֲצִי גָרִים בַּמְכוֹה, לֹא יִדְוֹנוּ בְּגָרִים.

(כה) וְרָאָה אֶת־הַחֶהָן וְהִנֵּה נִהְפֵּד שְׁעַר לָבָן בַּבְּהֵרַת וּמִרְאֵה עֵמֶק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא בַּמְכוֹה פְּרָחָה וְטִמָּא אֹתוֹ הַחֶהָן נִגַּע צָרַעַת הוּא:

כה וְיַחֲזִי יְתֵהּ פִּתְּנָה וְהָא אֲתֵהֲפִיד שְׁעַר חֹרֵר בַּבְּהֵרַתָּא וּמִחֲזֵהָא עֵמִיק מִן מִשְׁפָּא סְגִירוּתָא הִיא בְּכוּרָה סְגִיָּה וְיִסְאָב יְתֵהּ פִּתְּנָה מְכַתְּשׁ סְגִירוּתָא הִיא:

(כו) וְאִם יִרְאֶנָּה הַחֶהָן וְהִנֵּה אֵין־בַּבְּהֵרַת שְׁעַר לָבָן וְשִׁפְלָה אֵינְנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כֹּהֵה וְהִסְגִּירוֹ הַחֶהָן שִׁבְעַת יָמִים:

כו וְאִם יַחֲזֵנָה פִּתְּנָה וְהָא לִית בַּבְּהֵרַתָּא שְׁעַר חֹרֵר וּמִכִּיכָא לִיתְהָא מִן מִשְׁפָּא וְהִיא עֵמִינָא וְיִסְגְּרָנָה פִּתְּנָה שְׁבַעַת יוֹמִין:

(כז) וְרָאָהוּ הַחֶהָן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי אִם־פָּשָׂה תִּפְשָׂה בְּעוֹר וְטִמָּא הַחֶהָן אֹתוֹ נִגַּע צָרַעַת הוּא:

כז וְיַחֲזֵנָה פִּתְּנָה בַּיּוֹמָא שְׂבִיעָאָה אִם אוֹסְפָא תוֹסֵף בְּמִשְׁפָּא וְיִסְאָב פִּתְּנָה יְתֵהּ מְכַתְּשׁ סְגִירוּתָא הִיא:

(כח) וְאִם־תַּחֲתִיָּהּ תַּעֲמֹד הַבְּהֵרַת לֹא־פָּשְׂתָהּ בְּעוֹר וְהוּא כֹּהֵה שְׂאֵת הַמְכוֹה הוּא וְטִהְרוּ הַחֶהָן פִּי־צִרְכַּת הַמְכוֹה הוּא:

כח וְאִם בְּאַתְרָהָא קָמַת בַּהֲרַתָּא לֹא אוֹסַפְתָּ בְּמִשְׁפָּא וְהִיא עֵמִינָא עֵמֶק פְּנֹאָה הִיא וְיִדְכָנָה פִּתְּנָה אֲרִי רִשָּׁם פְּנֹאָה הִיא:

♦ יום חמישי כ"ח אדר ב' ♦

(כט) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה פִּי־יְהוָה בּוֹ נִגַּע בְּרָאשׁ אוֹ בְּזָקֵן:

כט וְיִגְבֵּר אוֹ אֲתֵתָא אֲרִי יְהִי בֵהּ מְכַתְּשָא בְּרִישָא אוֹ בְּזָקֵן:

כ"ט • בְּרָאשׁ אוֹ בְּזָקֵן • בָּא הַכְּתוּב לְחַלֵּק בֵּין נִגַּע שְׁבַמְקוֹם שְׁעַר לְנִגַּע שְׁבַמְקוֹם בְּשׂוֹר, שְׂזָה סִימְנוֹ בְּשְׁעַר לָבָן וְזֶה סִימְנוֹ בְּשְׁעַר צֹהֵב.

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהֵנָּה מְרֵאָהוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְכוּ שְׁעַר צָהָב דָּק וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִתְּקָה הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן הוּא:

כ"י - וכו' שער צהב - שנהפך שער שחור שבו לצהב. נתק הוא - כך שמו של נגע (ח"ט) שבמקום שער.

וְכִי־רָאָה הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק וְהֵנָּה אֵינְךָ מְרֵאָהוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְשָׁחַר אֵינְךָ בּוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שְׁבַעַת יָמִים:

כ"י - ושער שחר אין בו - הא אם היה בו שער שחור - טהור ואין צריך להסגר, ששער שחור - סימן טהרה הוא בנתקים, כמו שנאמר: "ושער שחר צמח-בו וגו'".

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהֵנָּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק וְלֹא־הָיָה בּוֹ שְׁעַר צָהָב וּמְרֵאָה הַנֶּתֶק אֵין עִמָּךְ מִן־הָעוֹר:

כ"י - והנה לא פשה וגו' - הא אם פשה, או היה בו שער צהב - טמא.

וְהִתְגַּלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

כ"י - והתגלח - סביבות הנתק. ואת הנתק לא יגלח - מניח שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא נפר אם פשה, שאם פשה יעבור השערות ויצא למקום הגלוח.

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהֵנָּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק בְּעוֹר וּמְרֵאָהוּ אֵינְנוֹ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וּכְבָס בְּגָדָיו וְטָהַר:

וְאִם־פָּשָׂה יִפְשָׂה הַנֶּתֶק בְּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ:

כ"י - אחרי טהרתו - אין לי אלא פושה לאחר הפטור, מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני? תלמוד לומר: "פשה יפשה".

וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק בְּעוֹר לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצָּהָב טָמֵא הוּא:

ל"ו - והנה פשה הנתק בעור וגו' - תימה הא קרא למה טמא הוא. תימה הא קרא למה לא יבקר הנתק הכי, כלומר אם (לא) פשה וגם שער שחור אין בו טמא, אבל

מפשוין בלבד לא יטמא, תלמוד לומר והנה פשה דמפשוין בלבד טמא: תורה לו ושמא יש לומר דאי לאו האי קרא הייתי מפרש קרא ויהנה לא פשה הנתק הכי, כלומר אם (לא) פשה וגם שער שחור אין בו טמא, אבל

(לו) **וְאִם-בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשָׁעַר שַׁחַר צָמַח-בּוֹ** לֹא וְאִם כִּד הוּא קָם נִתְקָא וְשָׁעַר אָפֶס צָמַח
 בַּה אַתְפִּי נִתְקָא דְכִי הוּא וַיִּדְכָּנָה פְּהֵנָּא:
נִרְפָּא הַנֶּתֶק מְהוּר הוּא וּמְהוּר הַפְּהֵן: ם

כ"ט"י ◀ **וְשָׁעַר שַׁחַר** • מַגִּין אַף הִרְק וְהָאָדָם שְׂאִינוּ צָהִב? תְּלַמּוּד לֹמַר: "וְשָׁעַר". וְלִשׁוֹן "צָהִב" דּוּמָה
 לַמִּבְנֵית הַזֶּהָב, "צָהִב", כְּמוֹ "זָהָב", אֹרֶפֶל"א בְּלַע"ז. טְהוּר הוּא וּמְהוּר הַפְּהֵן. הָא טְמָא שְׂטְהוּרֵוּ
 הַפְּהֵן, לֹא טְהוּר (מ"ק ט).

(לח) **וְאִישׁ אִוְ-אִשָּׁה פִּי-יְהִיָּה בְּעוֹר-בְּשָׂרָם בְּהֵרַת** לַח וַיִּגְבֵּר אוֹ אַתְמָא אַרִי יְהִי בְּמִשְׁפַּח בְּסִרְהוּן
 בְּהוּרֵוּ בְּהֵרַן מְהוּרֵוּ:
בְּהֵרַת לְבָנֹת:

כ"ט"י ◀ **בְּהֵרַת** • חֲבַרְבוּרוֹת.

(לט) **וְרָאָה הַפְּהֵן וְהֵנָּה בְּעוֹר-בְּשָׂרָם בְּהֵרַת פְּהוֹת** לֹט וַיִּחַזִּי כְּהֵנָּא וְהָא בְּמִשְׁפַּח בְּסִרְהוּן בְּהֵרַן
 עֲמִזָּן מְהוּרֵוּ בְּהֵרַת הוּא סְגִי בְּמִשְׁפָּא דְכִי
 הוּא:
לְבָנֹת בְּהֵק הוּא פָּרַח בְּעוֹר מְהוּר הוּא: ם

כ"ט"י ◀ **פְּהוֹת לְבָנֹת** • שְׂאִין לְכֹן שְׁלֵהֵן עַז אֵלָא בְּהָה. **בְּהֵק** • כְּמִין לְכֹן הַנֶּרְאָה בְּבִשָּׂר אָדָם אָדָם, שְׁקוּרִין
 רוש"ו, בֵּין חֲבַרְבוּרוֹת אֲדַמִּימוֹתוֹ, קְרוּי בְּהֵק, כְּאִישׁ עַדְשָׁן שְׂבִין עַדְשָׁה לְעַדְשָׁה מְבַהִיק הַבִּשָּׂר בְּלִכְן צַח.

♦ יום שישי כ"ט אדר ב' ♦

(מ) **וְאִישׁ כִּי יִמְרַט רֹאשׁוֹ קִרַּח הוּא מְהוּר הוּא:** לַח וַיִּגְבֵּר אַרִי יְתֵר שְׁעַר רִישָׁה קִרַּח הוּא דְכִי
 הוּא:

כ"ט"י ◀ **קִרַּח הוּא מְהוּר הוּא** • טְהוּר מְטַמְּאָת נִתְקִין, שְׂאִינוּ נִדוּן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקָן, שְׁהֵם מְקוּם שְׁעַר, אֵלָא
 בְּסִימְנֵי נִגְעֵי עוֹר בְּשָׂר: בְּשָׁעַר לְכֹן, וּמַחֲזִיָּה וּפְשִׁיזוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 93)

שְׂאִינוּ נִדוּן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקָן . . אֵלָא בְּסִימְנֵי נִגְעֵי עוֹר בְּשָׂר (רש"י יג, מ) אִינוּ מְפָרֵשׁ שְׂבָא לְלַמּוּד שׁ"י יִמְרַט רֹאשׁוֹ"
 אִינוּ מְטַמְּא. וְנִמּוּקוֹ עֲמוּז: עַל "נִתְקָה הוּא" מְפָרֵשׁ רִש"י "כִּף שָׂמוֹ שֶׁל נִגַּע שֶׁבְּמִקוּם שְׁעַר", הֵינּוּ שֶׁהִנְגַע אִינוּ נוֹצֵר מִנְשִׁירָה
 דִּנְקָא (וְדִלָּא כְּהַרְמַב"ן, שֶׁכְּתִב "שְׁנִתְקַמ מִשֶּׁם הַשְׁעַר", הֵינּוּ שֶׁנִּגַּע בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקָן עֵינָיו נִשְׁרִית שְׁעַר). וּמִכִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁרִית
 שְׁעֵרוֹת אֵינָה נִגַּע, אֵין סְבָרָא לֹמַר שׁ"י יִמְרַט רֹאשׁוֹ" הוּא סְמוּן טְמֵאָה, וְאֵין צָרָף לְשַׁלֵּל אֶת זֶה; אֵלָא הַכְּתוּב מְלַמֵּד דֵּינֵוּ
 שֶׁל נִגַּע שְׁנוּלֵד בְּמִקוּם זֶה.

(מא) **וְאִם מִפְּאֵת פָּנָיו יִמְרַט רֹאשׁוֹ גִּבַּח הוּא מְהוּר** מֵא וְאִם מְלַקְבֵּל אֶפּוּהֵי יְתֵר שְׁעַר רִישָׁה
 גְּלוּשׁ הוּא דְכִי הוּא:
הוּא:

כ"ט"י ◀ **וְאִם מִפְּאֵת פָּנָיו** • מִשְׁפּוּע קִדְקֵד כְּלַפֵּי פָּנָיו, קְרוּי "גִּבַּחַת", וְאַף הַצְּדָעִין שְׂמַכְפָּאן וּמְכָאן בְּכִלְל, וּמִשְׁפּוּע
 קִדְקֵד כְּלַפֵּי אַחֲרָיו קְרוּי "קִרַּחַת".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(לו) **וְאִם בְּעֵינָיו** וְצָרִיף עֵינֵן מַה בָּא זֶה לְלַמְדֵּנּוּ, וְהֵלָא כְּבָר נֶאֱמַר אִם לֹא פְּשָׁה טְהוּר (ראה פסוק לח) וְשָׂמָא דִּין דְּשָׁעַר שַׁחַר צָמַח בּוֹ בָּא לְלַמְדֵּנּוּ בְּפִירוּשׁ:
וְשָׁעַר שַׁחַר. סִימָן אַחַר שֶׁל טְהוּרָה. וְיִשׁ לְשִׂאֹל אִם בָּא זֶה בְּלֹא זֶה מַהוּ. וְאֹמַר הָרַב כְּבוֹר שׁוֹר שׁוּזָה תְּלוּי בְּפִלּוּגְתָּא דְּרַבֵּי נֶתָן וְרַבֵּי יֵאִשְׁיָה (סנהדרין טו, א), לְמֵאן
 דְּאָמַר מִשְׁמַע (זה בלא זה ומשמע) שְׁנִיָּהִם כְּאֶחָד בְּעֵי שְׁנֵי סִימְנֵין, וְלְמֵאן דְּאָמַר מִשְׁמַע כֹּל אֶחָד בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ סְגִי בְּחַד סִימָן: תורה לח

שיעור יומי ליום שישי כ"ט אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום - יג - פרשת תזריע לה

מבוארי יהי בקרחותה או בגלושתה
מכתש חרר סמוך סגירות סגיא היא
בקרחותה או בגלושתה:

(מב) וְכִי־יְהִי בַקְרָחַת או בַגְּבַחַת נִגַע לֶבֶן אֲדָמָה
צֶרַעַת פִּרְחַת הוּא בַקְרָחַתוֹ או בַגְּבַחַתוֹ:

כ"ט - נגע לבן אדמדם • פתוד. מנין שאר המראות? תלמוד לומר: "כמראה צרעת עור בשר" - כמראה הצרעת האמור בפרשת 'עור בשר': "אדם כי יהיה בעור-בשרו". ומהו אמור בו? שמשמא בארבע מראות ונדון בשני שבועות, ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכה, שהוא נדון בשבוע אחד, ולא כמראה נתקין של מקום שער, שאין משמאין בארבע מראות: שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה.

מג ויחזי יתה פהנא והא עמיק מכתשא
חורא סמקא בקרחותה או בגלושתה
כמחזי סגירותא משך בסרא:

(מג) וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָה
אֲדָמָדִמַת בַּקְרָחַתוֹ או בַגְּבַחַתוֹ כְּמִרְאֵה צֶרַעַת עוֹר
בְּשָׂר׃

מד גבר סגיר הוא מסאב הוא סאבא וסאבנה
פהנא ברישה מכתשה:

(מד) אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טָמֵא יִטְמָאֵנוּ הַכֹּהֵן
בְּרֵאשׁוֹ נִגְעוֹ:

כ"ט - בראשו נגעו • אין לי אלא נתקין, מנין לרבות שאר המנגעים? תלמוד לומר: "טמא יטמאנו", לרבות את כלן. על כלן הוא אומר: "בגדיו יהיו פרמים וגו'".

מה וסגירא די בה מכתשא לבושהי והון
מבועין ורישה יהי פריע ועל שפם כאבלא
יתעסף ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי:

(מה) וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים
וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׁפָם יַעֲמֶה וְטָמֵא טָמֵא
יִקְרָא:

כ"ט - פרמים • קרועים • פרוע • מגדל שער. ועל-שפם יעטה • כאבל. שפם • שער השפתיים, גרינו"ן בלע"ז. וטמא טמא יקרא • משמיע שהוא טמא, ויפרשו ממנו (מ"ק ה).

מו כל יומי די מכתשא בה יהי מסאב מסאב
הוא בלחודוהי ייתב מברא למשריתא
מוחבה:

(מו) כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד
יֵשֵׁב מַחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ ׀ ׀

כ"ט - בדר ישב • שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו: מה נשתנה משאר טמאים לישב בדר? הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל. מחוץ למחנה • חוץ לשלש מחנות (פסחים טו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך לו עמ' 39)

הואיל והוא הבדיל בלשון הרע . . אף הוא יבדל (רש"י יג, מו) כתב בספר 'מאור עינים': השם יתברך מקבל תענוג מכל אחד מישראל, אפלו מרשע גדול . . וכשמדבר לשון הרע על אחד מישראל, אפלו כשאומר אמת, הוא מבטל תענוג הבורא . . ומביא בו מדת עצבות בביכול . . ומהפך מענג לנגע. לכן שכרו מדה פגוד מדה - נגעים באים עליו.

(מז) וְהִכְנִיד בְּיַהֲיֶיהָ בּוֹ נִגַע צִרְעַת בְּכַנָּד צֹמֵר אֹ
 מִזֹּלְבוּשָׁא אַרְיִי יְהִי בַּהּ מִקְתָּשׁ סְגִירוֹ
 בְּלְבוּשׁ עֶמֶר אֹ בְּלְבוּשׁ פֶּתֶן :
בְּכַנָּד פְּשָׁתִים:

(מח) אֹ בִשְׁתִּי אֹ בְעֶרְב־לְפִשְׁתִּים וְלִצְמֹר אֹ בְעֹר
 מִח אֹ בִשְׁתִּיא אֹ בְעֶרְבָא לְכַתְנָא וְלַעֲמָרָא
 אֹ בְמִשְׁפָּא אֹ בְכָל עֲבִיד מִשְׁפָּ: **אֹ בְכָל־מְלֹאכֶת עֹר:**

כ"ט - לְפִשְׁתִּים וְלִצְמֹר - שֶׁל פְּשָׁתִים, אֹ שֶׁל צְמֹר. אֹ בְעֹר - זֶה עֹר שֶׁלֹּא נִעְשָׂה בּוֹ מְלֹאכָה. אֹ בְכָל־מְלֹאכֶת עֹר - זֶה עֹר שֶׁנִּעְשָׂה בּוֹ מְלֹאכָה.

(מט) וְהָיָה הַנֶּגַע יִרְקָק אֹ אֹ אֲדַמְדָּם בְּכַנָּד אֹ בְעֹר
 אֹ־בִשְׁתִּי אֹ־בְעֶרְב־אֹ בְכָל־כְּלִי־עֹר נִגַע צִרְעַת
 הוּא וְהָרָאָה אֶת־הַכֹּהֵן:
 כ"ט - יִרְקָק - יֵרֶק שֶׁבִירְקִין. אֲדַמְדָּם - אֲדָם שֶׁבְּאֲדָמִים.

(נ) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַע־
 יָמִים:

(נא) וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי כִּי־פָשָׂה הַנֶּגַע
 בְּכַנָּד אֹ־בִשְׁתִּי אֹ־בְעֶרְב־אֹ בְעֹר לְכָל אֲשֶׁר־
 יַעֲשֶׂה הָעֹר לְמְלֹאכָה צִרְעַת מִמְּאֲרַת הַנֶּגַע טָמֵא
 הוּא:

כ"ט - צִרְעַת מִמְּאֲרַת - לְשׁוֹן "סְלוֹן מִמְּאִיר" (יחזקאל כח) פּוֹיִינַט"ש בְּלַע"ז. וּמְדַרְשׁוֹ: 'תֵּן בּוֹ מְאָרָה, שֶׁלֹּא תִהְיֶה הַיִּמְנוֹ'.

(נב) וְשָׂרַף אֶת־הַכְּנָד אֹ אֶת־הַשְּׁתִּי אֹ אֶת־הָעֶרְב־
 בְּצֹמֵר אֹ בְפִשְׁתִּים אֹ אֶת־כְּלִי־הָעֹר אֲשֶׁר־
 יְהִי בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צִרְעַת מִמְּאֲרַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף:

כ"ט - בְּצֹמֵר אֹ בְפִשְׁתִּים - שֶׁל צְמֹר אֹ שֶׁל פְּשָׁתִים, זֶהוּ פְּשׁוּט. וּמְדַרְשׁוֹ: יְכוּל לְבִיא גְזֵי צְמֹר וְאֲנִיצֵי פִשְׁתָּן וְיִשְׂרָפֻם עִמּוֹ? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף" - אֵינָה צְרִיכָה דְבַר אַחַר עִמָּה. אִם־כֵּן, מַה תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "בְּצֹמֵר אֹ בְפִשְׁתִּים"? לְהוֹצִיא אֶת הָאֲמֵרוֹת שָׁבוּ, שֶׁהֵן מִמִּין אַחַר (פסחים סח). אֲמֵרוֹת, לְשׁוֹן שְׁפָה, כִּמוֹ אֲמָרָא.

(נג) וְאִם יִרָאָה הַכֹּהֵן וְהָיָה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בְּכַנָּד
 אֹ בִשְׁתִּי אֹ בְעֶרְב־אֹ בְכָל־כְּלִי־עֹר:

נַג וְאִם יִחֲזִי כִּהְנָא וְהָא לֹא אוֹסֵף מִקְתָּשָׁא בְּלְבוּשָׁא אֹ בִשְׁתִּיא אֹ בְעֶרְבָא אֹ בְכָל מִאֵן דְּמִשְׁפָּ: **דְּמִשְׁפָּ:**

לז שיעור יומי ליום שבת קודש א' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יג - פרשת תזריע

(נד) וְצוּהָ הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֶת אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע וְהַסְגִּירוּ
שְׁבַע־יָמִים שְׁנִית׃
נד ויפקד כהנא ויחזירון ית די בה מכתשא
ונסגרנה שבעת יומין תנגנות׃

כט"ו ◀ את אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע • יכול מקום הנגע בלבד? תלמוד לומר: "את אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע". יכול כל הבגד
כלו טעון כפוס? תלמוד לומר: "הנגע". הא כיצד? כיכס מן הבגד עמו.

♦ יום שבת קודש א' ניסן ♦

(נה) וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרָיו הַכֶּפֶס אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה
לֹא־הַפֵּךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׁה טָמֵא הוּא
בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּנוּ פָּחַתָּהּ הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ׃
נה ויחזי כהנא פתר דחזירי ית מכתשא והא
לא שנא מכתשא מן פד הנה ומכתשא לא
אוסף מסאב הוא כנורא תוקדנה תכרא היא
בשחיקותה או בחדותה׃

כט"ו ◀ אחרי הכפס • לשון העשות. לא־הַפֵּךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ • לא הכהה ממראיתו. והַנֶּגַע לֹא־פָשָׁה •
שמענו, שאם לא הפך ולא פשה, טמא. ואין צריך לומר לא הפך ופשה. הפך ולא פשה, איני יודע מה
יעשה לו? תלמוד לומר: "והסגיר את הנגע", מכל־מקום, דברי רבי יהודה. ודכמים אומרים וכו', כדאימא
ב'תורת כהנים', ורמזתיך כאן לישוב המקרא על אפניו. פָּחַתָּהּ הוּא • לשון גמא, כמו (שמואל ב ז'): "באחת
הפחתים", כלומר שפלה היא, נגע שפראיו שוקעין. בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ • פתרגומו: בשחיקותה או
בחדותה. קִרְחָתוֹ • שחקים ישנים. ומפני ה'מדרש' שהצריך ל'גזרה־שוה': מנין לפריחה בבגדים שהיא
טהורה? נאמרה "קרחת וגבחת" באדם, ונאמרה "קרחת וגבחת" בבגדים. מה להלן פרח בכלו - טהור,
אף כאן פרח בכלו - טהור, לכך אמז הכתוב לשון "קרחת וגבחת". ולענין פרושו ופתרגומו, זהו משמעו:
קרחת - לשון ישנים, וגבחת - לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו, שהקרחת לשון אחרים
והגבחת לשון פנים, כמו שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרחת, כל ששופע ויורד מן הקדקד וילאחריו,
כך מפרש בתורת כהנים'.

(נו) וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פִּתָּה אַחֲרָיו הַכֶּפֶס
אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשִּׁטִּי
אוֹ מִן־הָעֶרְב׃
נו ואם ראה כהן והנה פתה אחרי הכפס
אתו וקרע אתו מן־הבגד או מן־העור או מן־השטי
או מן־הערב׃

כט"ו ◀ וקרע אתו • קרע מקום הנגע מן הבגד וישרפנו.

(נז) וְאִם־תִּרְאָה עוֹד כְּבֹגֵד אוֹ־בִשְׁתִּי אוֹ־בְעֶרְבִי אוֹ
בְּכָל־כְּלִי־עוֹר פָּרַחַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּנוּ אֶת
אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע׃
נז ואם תתחזי עוד בלבושא או בשתיא או
בערבא או בכל מאן דמשך סגיא היא
כנורא תוקדנה ית די בה מכתשא׃

כט"ו ◀ פרחת הוא • דבר החוזר וצומח. באש תשרפנו • את כל הבגד.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(נה) פָּחַתָּהּ הוּא. פוחת והולך הוא, מקום הצרעת מן הבגד; בְּקִרְחָתוֹ [או בְּגִבְחָתוֹ]. בין במקום שאין בו שער בין במקום שיש בו שער; וְלִכְךָ בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפוּנוּ, ולא סגי לקרוע

והַבֶּגֶד אֹהֶשְׁתִּי אֹהֶעָרַב אֹכְלֵי־כֶלִי הָעוֹר
אֲשֶׁר תִּכְבְּסוּ וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכַבֵּס שְׁנֵית וְטָהַר:
נח ולבושא או שתנא או ערבא או כל מאן
דמשוף די יתתור ויעדי מנהון מכתשא
ויצטבע תנינות וידבי:

כ"י - וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע • אם כְּשֶׁכִּבְּסוּהוּ בַתְּחִלָּה עַל־פִּי כֹהֵן, סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגַמְרִי. וְכַבֵּס שְׁנֵית • לְשׁוֹן טְבִילָה. תַּרְגוּמֵי שֶׁל 'כְּבוּסִין' שֶׁבְּפָרְשָׁה זֶה לְשׁוֹן לְבוּן: "וַיִּתְתֹּר". חוץ מִזֶּה, שְׂאִינוּ לְלוּבֹן אֶלָּא לְטָבֵל, לְכַךְ תַּרְגוּמוֹ 'וַיִּצְטַבַּע'. וְכֵן כָּל כְּבוּסֵי בְּגָדִים שֶׁהֵן לְטְבִילָה, מִתְּרַגְּמִין 'וַיִּצְטַבַּע'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I. עמ' 99)

והַבֶּגֶד או השתי... אֲשֶׁר תִּכְבְּסוּ וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכַבֵּס שְׁנֵית וְטָהַר (יג, נח)

וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע: אם כְּשֶׁכִּבְּסוּהוּ בַתְּחִלָּה עַל־פִּי כֹהֵן, סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגַמְרִי. וְכַבֵּס שְׁנֵית: לְשׁוֹן טְבִילָה (רש"י)
באור ענין "וְכַבֵּס שְׁנֵית" בַּעֲבוּדַת הָאֲדָם:

"כְּשֶׁכִּבְּסוּהוּ בַתְּחִלָּה" - כְּשֶׁאָדָם שָׁב בַּתְּשׁוּבָה עַל חַטָּא שֶׁחָטָא, "סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגַמְרִי" - "נִמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי מַה שֶׁעָבַר עַל מִצְוֹת הַמִּלֻּךְ" (אגרת התשובה ב"ב), "וְכַבֵּס שְׁנֵית" - "אֲמַנֵם שִׁיחֵיהֶּ לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה'... הִיָּה צָרִיד לְהִבִּיא קַרְבָּן... וְעַכְשָׁיו... הַתַּעֲנִית הוּא בְּמִקוֹם קַרְבָּן" (שם).

"לְשׁוֹן טְבִילָה" - כְּדִי לְהִיּוֹת "לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה'" - עַל הָאֲדָם לְהִיּוֹת "כָּל יְמֵיו בַּתְּשׁוּבָה", עַל־יְדֵי טְבִילָה בְּמִי הַדַּעַת הַטְּהוֹר שֶׁל הַתּוֹרָה. וְכַמְבָּאֵר בְּאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה (פּרָק ט) שֶׁ"כָּל יְמֵיו בַּתְּשׁוּבָה" הֵינּוּ 'תְּשׁוּבָה עֲלָאָה', הַנַּעֲשִׂית עַל־יְדֵי הָעֶסֶק וְהַשְׂקִידָה בַּתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I עמ' 93)

לְשׁוֹן טְבִילָה (רש"י יג, נח) אֲפֶשֶׁר לְבָאֵר אֶת הַמִּטְרָה שֶׁל כְּבוּס זֶה בְּשְׁנֵי פָּנִים. א. הַסֵּרַת הַנֶּגַע, וּלְפִי זֶה מִשְׁמַעוּתָהּ - לְבוּן. ב. הַסֵּרַת טְמֵאָת הַנֶּגַע שֶׁהַתַּפְשׁוּטָה בְּכָל הַבֶּגֶד, וְאִזּוּ מִשְׁמַעוּתָהּ - טְבִילָה. וּמִפֹּה שֶׁנֶּאֱמַר "וְכַבֵּס שְׁנֵית" מִשְׁמַע שֶׁהוּא בָּא בְּהַמְשׁוֹךְ לְרֵאשׁוֹן וַיֵּשׁ לָהֶם תִּכּוֹן דּוּמָה. לְכֵן מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן 'טְבִילָה', הֵינּוּ שֶׁשְׁנֵיהֶם מְטַהְרִים אֶת הַבֶּגֶד: הָרֵאשׁוֹן מְסִיר אֶת הַנֶּגַע, וְהַשְּׁנִי אֶת הַטְּמֵאָה. אֲךָ אִם הוּא לְשׁוֹן 'לְבוּן' - נִמְצָא שֶׁהָרֵאשׁוֹן כֹּלֵל לֹא טַהַר אֶת הַבֶּגֶד, רַק הַשְּׁנִי.

וְזֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צִרְעָת בְּגֵד הַצֹּמֵר, אוּ הַפְּשֻׁתִים
אוּ הַשְּׁתִי אוּ הָעָרַב אוּ כְּלֵי־עוֹר לְטָהֲרוּ אוּ
לְטַמְּאוּ: פפפ
נט דא אורינא דמכתש סגירו בלבוש עמר
או כתנא או שתנא או ערבא או כל מאן
דמשוף לדכיותה או לסאבותה: פ פ פ

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן. חסלת פרשת תזריע

שי למורא

מב) מִבְּעַל שְׁלִשָּׁה, שֵׁם מְקוֹם בְּרוּם הָאָרֶץ. לְאִישׁ הָאֱלֹהִים, לְנִבְיָא אֱלִישֵׁעַ. לָחֶם בְּכוּרִים, לָחֶם הָעֵשׂוּי מְקַצֵּר רֵאשׁוֹן שֶׁנֶּקְצַר אַחַר הַעֲמָר. עֲשָׂרִים לָחֶם שְׁעוּרִים, וְהוּוּ בְּמִסְפַּר עֲשָׂרִים לָחֶם מְקַמַּח שְׁעוּרִים. וְכַרְמֵל בְּצַקְלוֹנוֹ, וְשִׁבְלִים רִפִּים וּמְלֹאִים כְּפִי שֶׁהֵם עָרֹן בְּקַלְפוֹתֵיהֶם. "בְּצַקְלוֹנוֹ", בְּקַלְפָתוֹ וּכְכַסּוּיֹ. פְּרוּשׁ אַחַר, "בְּצַקְלוֹנוֹ", מִן שֶׁק שָׁבוּ וְנָשָׂא אֶת הַדְּבָרִים שֶׁנֶּקְצְרוּ בְּפִסְטֹק. לָעָם, לְתַלְמִידִים שֶׁהוּוּ עִם הַנְּבִיא אֱלִישֵׁעַ. מִגַּ (מִגַּ) מִה אֶתָּן זֶה, הֲלֹא מַעֲט הוּא. אָכּוֹל וְהוֹתֵר,

עטרת מרים

מב ואיש בא בזמן הרעב היה מבעל שלשה שם מקום ויבא לאיש האלהים לחם בכורים מן השעורים הראשונים שקצרו עשרים לחם שעורים וכרמל שבלים רכות ומלאות בצקלנו בקלפותיהן, והאיש חשב שאיכלם אלישע, אבל אלישע צוה ויאמר תן לעם לתלמידים שהיה שם ויאכלו כי באה בהם ברכה בדרך גם, עד שקל הלחם חספיק למאה איש: מג ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש הלא מעט הזה ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול יהוה די לאכול

הפטרות לפרשת תזריע לשנים מקרא

ואחד תרגום מלכים ב ד

ד מב ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש

הָאֱלֹהִים לָחֶם בְּכוּרִים עֲשָׂרִים־לָחֶם שְׁעוּרִים וְכַרְמֵל בְּצַקְלָנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ: מג וַיֹּאמֶר מְשַׁרְתּוֹ מַה אֶתָּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכּוֹל וְהוֹתֵר:

בפוח שהובא וזהו די לאכל, ועוד וזהו מותר. (א) איש גדול וגו', כלומר, חשוב לפניו. ונשוא פנים, והכל היו נושאים לו פנים לכבודו. כי בו נתן ה' תשועה לארם, כי על ידו באה תשועה לארם. גבור חיל מצרע, ומפני צרעתו היה נמנע הרבה מללכת למלחמותיו, וזהו מצר על קדו (ג) אחלי אדוני לפני הנביא, אם בקשת אדוני תהיה לפני הנביא. יאסף אותו מצרעתו, רפואת המצרע נקראת אספה, לפי שבעודו מצרעתו הרי מושבו מחוץ למחנה, וכאשר יתרפא יאסף ויכנס אל המחנה. (ד) ויבא ויגד לאדוניו, נעמן ספר הדבר לפני המלך. (ה) לך בא, הנה (התפונן) ובוא אל הנביא. ספר, אגרת. זהב, מטבעות זהב. (להביא מנחה לנביא). (ו) ועתה, לא פרח הכתוב מה שקטב בראש האגרת, כי מוכן שקטב כפי המנהג לפרקו בשלום, וכסף דבריו קטב 'ועתה כבוא הספר וגו' ואספתו מצרעתו, כלומר, שהוא יצוה את הנביא לאספו מצרעתו. (ז) להמית ולהחיות, כי אין מי שיוכל לרפא המצרע, אלא מי שבידו להמית ולהחיות. ואחאב בהיותו רשע, לא האמין בנביא, וחשב שמלך ארם מתפון שהוא בעצמו ורפאהו. מתאנה הוא לי, כגותו למצא עלילה להחלל עליו ולהלחם בו. (ח) וידע כי יש נביא בישראל, לא למענך ארפא אותו, אלא למען קדשת ה'. (יא) אלי יצא וגו', חשבתו שלכבודי יצא

והותר ועוד וזהו מותר: מד ויתן לפניהם ויאכלו ויותרו פדבר יהוה: א ונעמן שרצבא מלך-ארם היה איש גדול חשוב לפני אדניו ונשא פנים בולם כבדו אותו כירכו נתן-יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל חשק לדרת למלחמה, אבל היה מצרע וזה מנע זאת:

מד ויתן לפניהם ויאכלו ויותרו פדבר יהוה: ה א ונעמן שרצבא מלך-ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשא פנים כירכו נתן-יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל מצרע: כוארם יצאו גדולים וישבו מארץ ישראל נערה קמנה ותהי לפני אשת נעמן: ג ותאמר אל-גברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז יאסף ורפא אהו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו מלך ארם לאמר פזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך-ארם לך-בא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל וילך וינקה בידו עשר כפרי-כסף וששת אלפים חליפות כנדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה שלחתי אליך את-נעמן עבדי ואספתו וצרעתו ויחיה את הנביא לאספו מצרעתו: ז ויהי כקרא מלך-ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר וי האלהים אני לחיות בדי להמית ולהחיות כיהו שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי אד-דעונא וראו כירמתאנה הוא לי מבקש עלילה כדי שלחם עמי: ח ויהי בשמע א אלישע איש-האלהים כירקע מלך-ישראל את-בגדיו וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וכרכבו ויעמד פתח-הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלוך ורחצת שבע-פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: יא ויקצה נעמן וילך

וראו כירמתאנה הוא לי: ח ויהי בשמע א אלישע איש-האלהים כירקע מלך-ישראל את-בגדיו וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וכרכבו ויעמד פתח-הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלוך ורחצת שבע-פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר: יא ויקצה נעמן וילך

כוארם יצאו גדולים קמנות לשלול וישבו מארץ ישראל נערה קמנה ותהי משמשת לפני אשת נעמן: ג ותאמר אל-גברתה אחלי עם בקשת אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז יאסף ורפא אהו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו מלך ארם לאמר פזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך-ארם לך-בא אל הנביא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל שהוא יצוה את הנביא על זאת וילך וינקה בידו מנחה נביא עשר כפרי-כסף וששת אלפים חליפות כנדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה שלחתי אליך את-נעמן עבדי ואספתו וצרעתו ויחיה את הנביא לאספו מצרעתו: ז ויהי כקרא מלך-ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר וי האלהים אני לחיות בדי להמית ולהחיות כיהו שלח אלי לאסף איש מצרעתו כי אד-דעונא וראו כירמתאנה הוא לי מבקש עלילה כדי שלחם עמי: ח ויהי בשמע א אלישע איש-האלהים כירקע מלך-ישראל את-בגדיו וישלח אל-המלך לאמר למה קרעת בגדיך יבא-נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ט ויבא נעמן בסוסיו וכרכבו ויעמד פתח-הבית לאלישע: י וישלח אליו אלישע מלאך שלח לאמר הלוך ורחצת שבע-פעמים בירדן וישב בשרך לך וטהר מן הצרעת: יא ויקצה נעמן וילך ויאמר הנה

שי למורא

עטרת מרים

אָמַרְתִּי כְבוֹד הָיִיתִי אֵלַי | יֵצֵא יֵצוּא הַנְּבִיא וְעַמּוּד וְעַמּוּד וְקָרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהָיו וְהִנֵּף וַיִּנְּפֵף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר שָׁם הִצְרַעַת
לְהַשְׁפִּיעַ שָׁם הַרְפוּאָה עַל פִּי נֶם וְאֶסְפֵּה הַמִּצְרַעַת כַּאֲפוֹן זֶה: יב הֲלֹא טוֹב
אֲמַנָּה וּפְרָפֵר נִהְרֹת דְּמִשְׁק מִכָּל מִימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא כָּל יוֹם

אֵלַי וְעַמּוּד לְפָנַי, כִּדְרָךְ הַכְּבוֹד שְׁעוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם לְשָׂרִים הַגְּדוֹלִים. וְלַעֲנֹן
הַרְפוּאָה, הַשְׂבָּתִי שֶׁקָּרָא בְּשֵׁם ה' וַיִּנְּפֵף יָדוֹ אֶל מָקוֹם הַצְרַעַת לְהַשְׁפִּיעַ
שָׁם אֶת הַרְפוּאָה עַל פִּי נֶם וְתִתְרַפֵּא הַצְרַעַת. (יב) הֲלֹא טוֹב וְגו',
כְּלוּמֵר, כִּי־שָׂמַר הַנְּבִיא שְׂרַחֲמִן שֶׁבַע פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן, אִם כֵּן נִרְאָה שֶׁאִמְרָ

אֶרְחִץ בָּהֶם וְטַהַרְתִּי בְּחִמָּה, אִם
לֹא יוֹעִילוּ נִהְרֹת דְּמִשְׁק אֵיךְ יוֹעִיל
הַיַּרְדֵּן? וַיִּפֶן וַיִּלְךְ בַּחֲמָה: יג וַיִּגְשׂוּ
עֲבָדָיו וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי
אֲדוּנִי, אִם דְּבַר גְּדוֹל דְּבַר טוֹרַח גְּדוֹל
תָּה הַנְּבִיא דְבַר אֱלֹהִים הֲלֹא
תַעֲשֶׂה וְכִי לֹא תַעֲשֶׂה? וְאָף פִּי
מִכָּל־שָׂבוֹן שֶׁדְּבַר כָּל "אִמְרָ אֱלֹהִים
רַחֵם וּטַהַר: יד וַיֵּרֵד וַיִּטְבֹּל
בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ
הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ צַח וַיִּזְכָּר
כִּכְשֶׁר נֶעַר קָטָן וַיִּטְהַר מִן
הַצְרַעַת: טו וַיִּשָּׁב אֶל־אִישׁ
הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחְנֵהוּ וַיִּבְאֹ
וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו כַּעֲבָד לְפָנֵי הָאֲדוּנִי
וַיֹּאמֶר הַנְּהַינָא יְדַעְתִּי כִּי אֵין
אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־
בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה בַעֲבוּר הַרְפוּאָה
וְהַחֲדוּאָה הוֹאֵת קַח־נָא מִמֶּנִּי בְרָכָה
מִנְּחָה מֵאֵת עֲבָדֶיךָ: טז וַיֹּאמֶר חַי־
יְהוָה אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי שָׂאֵנִי רִגְלִי
לְעַמּוּד לְפָנָיו בְּתַפְלָה אִם־אֶקַּח
וַיַּפְצֵר־בּוֹ לְקַחַת וַיִּמְאֵן: יז וַיֹּאמֶר
נִשְׁמָן וְלֹא הֲלֹא יִתְנַנֵּא לְעַבְדֶּיךָ
מוֹשֵׁא צִמּוּד וּג: פְּרָדִים שֶׁל אֲדָמָה
מֵאֲרִץ יִשְׂרָאֵל לְשֹׂאֵת אוֹתָהּ לְעִיר,
וְאֵעֲשֶׂה אוֹתָהּ מִזְבֵּחַ כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה
עוֹד עַבְדֶּיךָ עֲלֶיהָ וְזָבַח לְאֱלֹהִים
אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה: יח שָׂאל
נָא מִד' לְדְבַר הַזֶּה שִׁסְלַח יְהוָה
לְעַבְדֶּיךָ כִּי כָּבוֹא אֲדַנִּי מִלֶּד אֲרָם
בֵּית־רַמּוֹן שֵׁם עִבְדֵי־יְהוָה
לְהַשְׁתַּחֲוֹת שְׂמָהּ וְהוּא | נִשְׁעָן
עַל־יָדָיו וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן עַל־
לְכַפּוֹת קוֹמֵתֵי כְּדִי שִׁיכַל הַמֶּלֶךְ
לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְעוֹד בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי שְׂנִית

וַיֹּאמֶר הַזֶּה אֲמַרְתִּי אֵלַי | יֵצֵא יֵצוּא וְעַמּוּד
וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהָיו וְהִנֵּף יָדוֹ אֶל־
הַמָּקוֹם וְאֶסְפֵּה הַמִּצְרַעַת: יב הֲלֹא טוֹב אֲמַנָּה
וּפְרָפֵר נִהְרֹת דְּמִשְׁק מִכָּל מִימֵי יִשְׂרָאֵל
הֲלֹא־אֶרְחִץ בָּהֶם וְטַהַרְתִּי וַיִּפֶן וַיִּלְךְ בַּחֲמָה:
יג וַיִּגְשׂוּ עֲבָדָיו וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי דְבַר
גְּדוֹל הַנְּבִיא דְבַר אֱלֹהִים הֲלֹא תַעֲשֶׂה וְאָף
כִּי־אִמְרָ אֱלֹהִים רַחֵם וּטַהַר: יד וַיֵּרֵד וַיִּטְבֹּל
בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כַּעֲבָד נֶעַר קָטָן וַיִּטְהַר: טו וַיִּשָּׁב
אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחְנֵהוּ וַיִּבְאֹ
וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הַנְּהַינָא יְדַעְתִּי כִּי אֵין
אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה
קַח־נָא בְרָכָה מֵאֵת עֲבָדֶיךָ: טז וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה
אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקַּח וַיַּפְצֵר־בּוֹ
לְקַחַת וַיִּמְאֵן: יז וַיֹּאמֶר נִשְׁמָן וְלֹא יִתְנַנֵּא לְעַבְדֶּיךָ מוֹשֵׁא צִמּוּד־פְּרָדִים
אֲדָמָה כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדֶּיךָ עֲלֶיהָ וְזָבַח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי
אִם־לַיהוָה: יח לְדְבַר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדֶּיךָ כָּבוֹא אֲדַנִּי בֵּית־רַמּוֹן
לְהַשְׁתַּחֲוֹת שְׂמָהּ וְהוּא | נִשְׁעָן עַל־יָדָיו וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן
בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן יִסְלַח־נָא יְהוָה לְעַבְדֶּיךָ כִּדְבַר הַזֶּה: יט וַיֹּאמֶר לוֹ
לֵךְ לְשָׂלוֹם וַיִּלְךְ מֵאֵתוֹ כְּבָרַת אֶרֶץ:

דְּבָרָיו עַל דְּרָךְ רְפוּאָה טְבִיעִית, וְהֵלֵא
כְּוֹדָא אֵין בְּדְבָרָיו מִשֵּׁשׁ, שֶׁהָרִי
נִהְרֹת דְּמִשְׁק טוֹבִים יוֹתֵר מִכָּל מִימֵי
יִשְׂרָאֵל, וְאָף עַל פִּי שְׂמַתְמוּד אֵנִי
לְהַתְרַחֵץ בָּהֶם לֹא הוֹעִילוּ לִי לְהַפְתֵּר
מִצְרַעַתִּי. (יג) אָבִי, כִּמוֹ "אֲדוּנִי".
דְּבַר גְּדוֹל, דְּבַר טוֹרַח גְּדוֹל וְאָף
כִּי אִמְרָ, וְכָל־שָׂבוֹן שֶׁאִמְרָ
(יד) וַיִּטְהַר, וְהַתְרַפֵּא.
(טו) וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו, כַּעֲבָד לְפָנֵי
הָאֲדוּנִי. בְּרָכָה, מִנְּחַת שְׂלוֹם. כִּמוֹ
"קַח נָא אֶת בְּרַכְתִּי" (בְּרַאשִׁית
ג' יא). (יז) וְלֹא, לְשׁוֹן בְּקִשְׁתָּהּ, כִּמוֹ
"הֲלֹאִי". מוֹשֵׁא צִמּוּד פְּרָדִים
אֲדָמָה, עֵפֶר מֵאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעוֹר
מִשָּׂא שֶׁל שְׁנֵי פְרָדִים. בְּשִׁבְלֵי לְמִלֵּא
מִהֶם מִזְבֵּחַ לְזָבַח עֲלֶיהָ לַה'. וְלֹא רָצָה
לַעֲשׂוֹת כֵּן מִכִּלֵּי שֶׁהַנְּבִיא יָתֵן לוֹ
רְשׁוּת לַזֶּה. (יח) בֵּית רַמּוֹן, בֵּית
עִבְדֵי־יְהוָה שְׂמָהּ רַמּוֹן.
וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן, וַיַּעֲלֵ
כְרַחֵי אֲשַׁתְּמוּתָה נֶם אֵנִי עִמּוֹ.
(יט) כְּבָרַת אֶרֶץ, מִדַּת כְּרַמְעֵי,
וְהוּא שְׁעוֹר מִיֵּל.

בֵּית רַמּוֹן אַחַר כֵּךְ לְבַד כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְגֵשׁ הַמֶּלֶךְ שֶׁכְּפָרְתִי בַעֲבוּדֵי־זִנְיָה וְיִסְלַח־נָא יְהוָה לְעַבְדֶּיךָ כִּדְבַר הַזֶּה שִׂידַע שִׁימְדֵתִי עִבְדֵתִי אֵלָיו, וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי הַשְּׂנִיָּה
הִיא רַק מִיִּדְּתֵי הַמֶּלֶךְ: יט וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׂלוֹם נָתַן לוֹ בְּקִשְׁתוֹ כִּמֹּה שֶׁבִקֵּשׁ לוֹ לְעַבְדוֹ אֶת הַשֵּׁם וַיִּתְבַּרַךְ וַיִּלְךְ מֵאֵתוֹ כְּבָרַת אֶרֶץ מִיֵּל:

א) הַשְּׁמַיִם כְּסֵאֵי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו. והארץ הדרם רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם בן מה שיש לבנות לי בית ומקום מנוחה. ב) וְאֵל זֶה אֲבִימֶ, אף-על-פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוח. וחרד על דברי, מודרו לעשות את מצותי. ג) שׁוֹחֵט הַשׁוֹר מִפֶּה אִישׁ, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאלו מפה איש. זוכח השוה עורף פֶּלֶב, אם הביא שוה לקרבן, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פֶּלֶב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו העלה דם חזיר. מִזְכִּיר לְבֹנֵה מִכְרֶךְ אֲנֹן, אם הוא מקטיר לבונה, הרי הוא כאלו מביא דבר אֲנֹן. "מִכְרֶךְ", מביא מתנה, כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לג,א). ג) גם המה בחרו בדרביהם,

כלומר, הואיל וגם הם בחרו בדרביהם הרעים מתוך רצון, ולא שפך הודמן להם. ד) אֲבָחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם, אֲבָחַר לְהַתְּעַלֵּל בָּהֶם. ומגורתם, מה שהם מפתרים פן יבוא יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. ה) הַחֲרָדִים אֵל מִשְׁלֵם דְּבָרוֹ, הצדיקים המודרים לעשות את דבר ה'. אֲמָרוּ אַחֲיֵכֶם, אֲמָרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם אַחֲיֵכֶם. וכו'.

שׁוֹנְאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם, השונאים אתכם (ומנדים) ומרחיקים אתכם. לְמַעַן שְׂמִי יִכְבַּד ה', כל אחד מהם אומר, בגלל פרסום שמי בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתכבד בי. וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ, והנביא אומר לחרדים אל דבר ה', לא בן הוא בדברי פושעי ישראל, ונראה בעיניו בשמחתכם שלכם החרדים אל דבר ה', והרשעים ההם יבשו, כי הלכו אחרי ההבל. ו) קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר, קול רעש יצא או מעיר ציון. קוֹל מַהֲיִכָּל, קול מההיכל העומד בציון. מִשְׁלֵם גְּמוּל בְּטָרָם מַעִיר לְדָה, כמו שכתוב "וַיֵּצֵא ה' וַנִּלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱם" (זכריה יד,א). ז) בְּטָרָם תַּחֲוִל יִלְדָה, בטרם תחיל ציון חבלי תלדה תלד, כלומר ותקבצו בניה לתוכה פאלו ילדה אותם זה עתה, מפלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה.

א פה אמר יהוה השמים כסאי אני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הדרם עניו שרפה רגלי איוה בית אשר תבנו לי ואיוה מקום תרצו לתור בעת מנוחתי להשרות שכינתי, אינו כדאי לי: ב ואת-כל-אלה שמים והארץ ידי עשתה ורק אחרי כן ויהיו כל-אלה שמים והארץ, ואינם קדושים כמוני נאם-יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואלוה אביט אל-עני ונכה-רוח שרוחו נשברת בעבור הצער והתנזר, ובכל זאת וחרד על-דברי נחר לשמוע בקולי: ג אבל עתה אין לי חפץ בכם, שהרי שוחט השור הוא מפה-איש את בעליו של השור וגילו ממנו, לפיכך זוכח השוה דומה לפני פֶּעֶרָה פֶּלֶב והמעלה מנחה הרי הוא לפני פֶּדִם-חֲזִיר מִזְכִּיר והמקטיר לְבֹנֵה מִכְרֶךְ אותי אֲנֹן בתשורת אונם, גַּם-הֵמָּה שׁוֹחֵטִים הַשׁוֹר וְזֹכְחִים הַשֶּׁה, גַּם הֵמָּה כְּמוֹ עוֹרֵף פֶּלֶב וּמַעֲלֵה דֵם חֲזִיר הוּאִיל כִּי בָחֲרוּ בְּדַרְבֵּיהֶם וּבִשְׂקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה: ד לכן גַּם-אֲנִי אֲבָחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם לְהַתְּעַלֵּל בָּהֶם בְּהַבַּאת הַרְעוּת וּמְגוֹרָתָם וְדָבַר אֲשֶׁר הֵם יִרְאִים אֲבִיא לָהֶם יַעַן עֲבוּר קִרְאֹתִי אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים לְהַחֲרִים לִישֵׁר דְרָכָם וְאִין עוֹנָה לִישֵׁר דְרָכֵי דְבִרְתִי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הַרַע בְּעֵינֵי וּבְאֲשֶׁר לֹא-חֲפָצָתִי בָּחֲרוּ:

ה שָׁמְעוּ דְבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֵל-דְּבָרוֹ אֲמָרוּ אַחֲיֵכֶם שְׁנֵאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׂמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: ו קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר קוֹל מַהֲיִכָּל קוֹל יְהוָה מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֵיכֵיו: ז בְּטָרָם תַּחֲוִל יִלְדָה בְּטָרָם יְהוָה עַל יְדֵי הַתְּקַבּוּת, מִשִּׁב לָהֶם הַנְּבִיא, לֹא בֵן הוּא דְבַרְיָהֶם כִּי בְּעֵינֵי וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם הַרְשָׁעִים וּבִשׁוּ וַיִּרְאוּ כִּי לֹא יִרְצָה ה' בְּחֻנּוֹף רַק בְּעֹבֶדֶת הַלֵּב בְּאֵמֶת, וְכֵךְ בֹּא כְבוֹד ה': ז או לימות המשח יצא קול שאון מעיר וירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהוה היצא לאדם על עכו"ם וכו' משלם ה' גְּמוּל לְאֵיכֵיו וְנִלְחַם בְּגוֹיִם: ז על ציון יאמר בְּטָרָם תַּחֲוִל מִתְּחִלִּים פֶּאֱבִי יִלְדָה כֵּךְ יִלְדָה וְתִקְבְּצוּ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּטָרָם יְבֹאוּ לְאֵיכֵיו, לְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֵיכֵיו, הֵם גּוֹג וּמְגוּג שִׁילְחָמוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם. כְּמוֹ שְׂחָבוּב "וַיֵּצֵא ה' וַנִּלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱם" (זכריה יד,א). ז) בְּטָרָם תַּחֲוִל יִלְדָה, בטרם תחיל ציון חבלי תלדה תלד, כלומר ותקבצו בניה לתוכה פאלו ילדה אותם זה עתה, מפלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה.

יהוה על ידי התקבנות, משיב להם הנביא, לא בן הוא בדריהם כי בעיניו ונראה בשמחתכם והם הרשעים ובשו ויראו כי לא ירצה ה' בחנוף רק בעבודת הלב באמת, וכך בא כבוד לה': ז או לימות המשח יצא קול שאון מעיר וירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהוה היצא לאדם על עכו"ם וכו' משלם ה' גְּמוּל לְאֵיכֵיו וְנִלְחַם בְּגוֹיִם: ז על ציון יאמר בְּטָרָם תַּחֲוִל מִתְּחִלִּים פֶּאֱבִי יִלְדָה כֵּךְ יִלְדָה וְתִקְבְּצוּ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּטָרָם יְבֹאוּ לְאֵיכֵיו, לְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֵיכֵיו, הם גוג ומגוג שילחמו על ירושלים. כמו שכתוב "וַיֵּצֵא ה' וַנִּלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱם" (זכריה יד,א). ז) בְּטָרָם תַּחֲוִל יִלְדָה, בטרם תחיל ציון חבלי תלדה תלד, כלומר ותקבצו בניה לתוכה פאלו ילדה אותם זה עתה, מפלי פחד ותכלי לדה, כי כל האמות יביאום לתוכה.

שי למורא

עטרת מרים

ח) מי שָׁמַע בְּזוֹאת, מי שָׁמַע דְּבַר פְּלֵא בְּשִׁמְעָהּ הַזֹּאת. הַיּוֹחֵל אֶרְצָן בְּיוֹם אֶחָד, הָאֵם מַעֲלִים בָּאוּ חֲבָלֵי לְדָה לְכָל נִשֵּׁי הָאֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד. אִם יוֹלֵד גּוֹי פְּעַם אֶחָת, הָאֵם מַעֲלִים נוֹלְדָה אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפַעַם אֶחָת. כִּי חָלָה גַם יוֹלְדָה, כִּי זֶה הַפְּלֵא נִגְשָׁה בְּצִיּוֹן, שֶׁהַתְּכִינָה לְלֶדֶת

וְגַם הַלְּדָה הָיוּ בְּיַחַד בְּבֵת אֶחָת וְיוֹלְדָה אֶת בְּנִיָּהּ. בְּלוֹמְרֵי, כְּלָם כְּאֶחָד בָּאוּ מְנַלּוּתִים לְצִיּוֹן. ט) הַאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד, הָאֵם אֲנִי אֲבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמְּשַׁבֵּר וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי שְׂמַלְרֵי. בְּלוֹמְרֵי, וְכִי אֲנִי אֶתְחִיל בְּדַבָּר וְלֹא אוֹכַל לְכַמֵּר. אִם אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי, אֲנִי הוּא הַמּוֹלִיד אֲרֻצוֹת הַגּוֹיִם עַד הַיּוֹמָן הַהוּא, וְאִזְ אֶעְצֵר אוֹתָם מִלְּדוֹת, כִּי הַגְּדוּלָה וְהַכְּבוֹד יִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם. י) שְׂמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם, אֲתֵם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה, שְׂמַחוּ עִם יְרוּשָׁלַיִם כְּבּוֹאֲכֶם אֵלֶיהָ. כָּל הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ, כָּל אֵלוֹ שֶׁהִתְאֲבָלוּ עֲלֶיהָ בַּעַת חֲרָבָהּ. יא) לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תְּנַחֲמֶיהָ, מֵהַשְׂהַתְאֲבָלְתֶם עֲלֶיהָ הַכִּיּוֹ לָכֶם שֶׁתְּרַאוּ בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִינָקוּ וְתִשְׂבַּעוּ מִשֹּׁדֵי תְּנַחֲמֶיהָ. תִּמְצָצוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם, וְתִהְיוּ מוֹצִצִים וּמִתְעַנְּגִים. מוֹיז כְּבוֹדָהּ, מֵהַכְּבוֹד הַגְּדוֹל הָיוּ וּמִשְׂמִשֵּׁם לְבּוֹא לָהּ. יב) עַל צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל בְּרָפִים תִּשְׁעֲשָׂעוּ, וּבְכֹרֶכֶם הַגּוֹיִם מֵאֵד. וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוּ לָהֶם כְּמוֹ שְׂנוֹשָׂאִים הַתּוֹנוֹק עַל הַדּוֹעַ צַד הַגּוֹף, וּמִשְׁעָשִׂים אוֹתוֹ עַל הַכְּרָפִים לְשִׁמְחוֹ. יג) אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ, דְּרַךְ הָאֵם לָנֶחֱם אֶת בְּנָהּ יוֹמֵר מִן הָאֵב. וּבִירוּשָׁלַיִם תְּנַחֲמוּ, כָּל הַתְּנַחֲמוּסִים שְׁלָכֶם יִהְיוּ בִירוּשָׁלַיִם, כִּי שֵׁם תִּקְבְּלוּ הַרְבֵּה טוֹבָה וְזֶה יִחַשֵׁב לְנַחֲמוּסִים עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ. יד)

יְבֹוא חֲבַל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר: ח מִי־שָׁמַע בְּזוֹאת מִי רָאָה בְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרְצָן בְּיוֹם אֶחָד אִם־יוֹלֵד גּוֹי פְּעַם אֶחָת כִּי־חָלָה גַם־יוֹלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנִיָּהּ: ט הַאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יִהְיֶה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: י שְׂמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֵיהָ שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תְּנַחֲמֶיהָ לְמַעַן תִּמְצָצוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מוֹיז כְּבוֹדָהּ: יב כִּי־יָכֵחַ | אֲמַר יִהְיֶה הַגְּנִי נִטְהַר אֲלֵיהָ כְּנֶהֱרַ שְׁלֹום וּכְנַחַל שׁוֹמֵר כְּבוֹד גּוֹיִם וְיִנְקַתֶּם עַל־צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל־בְּרָפִים תִּשְׁעֲשָׂעוּ: יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ כֵן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַיִם תְּנַחֲמוּ: יד וְרֵאִיתֶם וְשִׂישׁ לְבַבְכֶם וְעֲצַמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה וְגוֹדַעָה יִדְיִהוּלָה אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אִיְבָיו: טו כִּי־יִהְיֶה יְהוָה בָּאִשׁ יְבֹוא וְכַסּוּפָה מֵרַכְבָּתָיו לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפוֹ וְגַעַרְתוֹ בְּלַחֲבֵי־אֵשׁ: טז כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה גִשְׁפָּט וּבְחֶרְבּוֹ אֶת־כָּל־בֶּשֶׂר וְרַבּוֹ חֲלָלֵי יְהוָה: יז הַמַּתְקַדְּשִׁים וְהַמַּטְהָרִים אֶל־

חָבַל לָהּ שֶׁהִיא מַלְחָמוֹת גּוֹי וּמְגוֹן וְהַמְלִיטָה הַלְּדָה זָכָר וְאִזְ יִתְחַל הַקּוֹבֵץ הַגְּדוֹל הַכְּלָלִי: ח מִי־שָׁמַע פְּלֵא בְּזוֹאת מִי רָאָה פְּלֵא בְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל הָאֵם מַעֲלִים בָּא חֵיל יוֹלְדָה לְכָל נִשֵּׁי אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד הָאֵם מַעֲלִים בְּפַעַם אֶחָת כִּי חָלָה גַם יוֹלְדָה אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפַעַם אֶחָת. כִּי חָלָה גַם יוֹלְדָה, כִּי זֶה הַפְּלֵא נִגְשָׁה בְּצִיּוֹן, שֶׁהַתְּכִינָה לְלֶדֶת וְגַם הַלְּדָה הָיוּ בְּיַחַד בְּבֵת אֶחָת וְיוֹלְדָה אֶת בְּנִיָּהּ. בְּלוֹמְרֵי, כְּלָם כְּאֶחָד בָּאוּ מְנַלּוּתִים לְצִיּוֹן. ט) הַאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד, הָאֵם אֲנִי אֲבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמְּשַׁבֵּר וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי שְׂמַלְרֵי, רוֹצֵה לֹמֵר: שְׂמַחוּ אֶתְחִיל בְּדַבָּר וְלֹא אוֹכַל לְכַמֵּר יֹאמֶר יִהְיֶה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי בַּתְּמִיחָה אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: י) אֲתֵם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה שְׂמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם כְּבּוֹאֲכֶם אֵלֶיהָ וְגִילוּ בָּהּ כָּת כָּל־אֲהֲבֵיהָ כָּל מִי שֶׁתֵּאָב לְרֵאוֹתָהּ כְּבִנְיָהּ שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ בַּעַת חֲרָבָהּ: יא הַתְּאֲבָלְתֶם עֲלֶיהָ לְמַעַן שֶׁתְּרַאוּ בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִינָקוּ מִלְּשׁוֹן וְיִקַּח וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תְּנַחֲמֶיהָ לְמַעַן תִּמְצָצוּ וְתִהְיוּ מוֹצִצִים וּמִתְעַנְּגִים. מוֹיז כְּבוֹדָהּ, מֵהַכְּבוֹד הַגְּדוֹל הָיוּ וּמִשְׂמִשֵּׁם לְבּוֹא לָהּ. יב) עַל צַד תִּנְשָׂאוּ וְעַל בְּרָפִים תִּשְׁעֲשָׂעוּ, וּבְכֹרֶכֶם הַגּוֹיִם מֵאֵד. וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוּ לָהֶם כְּמוֹ שְׂנוֹשָׂאִים הַתּוֹנוֹק עַל הַדּוֹעַ צַד הַגּוֹף, וּמִשְׁעָשִׂים אוֹתוֹ עַל הַכְּרָפִים לְשִׁמְחוֹ. יג) אֲשֶׁר אִמּוֹ תְּנַחֲמֶנּוּ, דְּרַךְ הָאֵם לָנֶחֱם אֶת בְּנָהּ יוֹמֵר מִן הָאֵב. וּבִירוּשָׁלַיִם תְּנַחֲמוּ, כָּל הַתְּנַחֲמוּסִים שְׁלָכֶם יִהְיוּ בִירוּשָׁלַיִם, כִּי שֵׁם תִּקְבְּלוּ הַרְבֵּה טוֹבָה וְזֶה יִחַשֵׁב לְנַחֲמוּסִים עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ. יד)

עִם עַבְדָּיו לְטוֹבָה גַם יִדְעוּ אֲשֶׁר וְזַעַם אֶת־אִיְבָיו בְּמַלְחָמַת גּוֹי וּמְגוֹן: טו כִּי־יִהְיֶה יְהוָה בָּאֵשׁ יְבֹוא לְאֵבֶד בּוֹ אֶת חֵיל גּוֹי וּמְגוֹן וְכַסּוּפָה פִּסְעָהּ יְבֹאוּ מֵרַכְבָּתָיו גּוֹרָתָיו לְהָשִׁיב לְצִיּוֹן גְּמוּלָה אָפוֹ רַבָּה וְגַעַרְתוֹ תִּתֵּה בְּלַחֲבֵי־אֵשׁ: טז כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה גִשְׁפָּט יִתֵּה מִתּוֹפֵחַ עֲמָהּ וּבְחֶרְבּוֹ אִישׁ בְּאִחֵיו וְהֵם אֶת־כָּל־בֶּשֶׂר וְרַבּוֹ וְחֶרְבּוֹ חֲלָלֵי יְהוָה (ע) יְחֻקֵּי יִגֵּא: יז) ז' הַמַּתְקַדְּשִׁים הַמְּיַדְּנִים יִדְר וְהַמַּטְהָרִים עֲצִים לְלֶכֶת אֶל הַעֲבוֹתֵי הַעֲמֻדוֹת אֶל־הַגְּבוּלוֹת אַחַר אַחַת קְבוּצָה אַחַר קְבוּצָה בְּתוֹךְ בְּאִמְצַע

וְרֵאִיתֶם וְשִׂישׁ לְבַבְכֶם, כְּאֲשֶׁר תְּרַאוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם כְּבִנְיָהּ שִׂישׁ לְבַבְכֶם. וְעֲצַמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה, בְּלוֹמְרֵי יִתְחַקּוּ בְּכִרְיאוֹת. וְגוֹדַעָה יִד ה' אֶת עַבְדָּיו, אִזְ יִדְעוּ עַבְדָּיו אֶת כַּח גְּבוּרַת ה'. טו) בָּאֵשׁ יְבֹוא, לְאֵבֶד אֶת חֵיל גּוֹי וּמְגוֹן. וְכַסּוּפָה מֵרַכְבָּתָיו, בְּלוֹמְרֵי גּוֹרָתָיו הַיּוֹדוֹת מִן הַשָּׁמַיִם, יִרְדוּ עֲלֵיהֶם כְּרוֹחַ סוּפָה. לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפוֹ, לְהָשִׁיב לְצִיּוֹן גְּמוּלָה בְּאִף וּבְחַמָּה רַבָּה. טז) גִּשְׁפָּט, מִתּוֹפֵחַ. וְרַבּוֹ חֲלָלֵי ה', הַחֲלָלִים שִׁפְלוּ בְּמַלְחָמַת גּוֹי וּמְגוֹן. יז) הַמַּתְקַדְּשִׁים וְהַמַּטְהָרִים

אל הגנות, הפומינים עצמם ומטהרים עצמם במו טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגנות. אחר אחר, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקן, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו. יח) ואנכי,

ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקיני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק בשרו וגו'" כפתוב בגנותא זכריה (זכריה י"ב). ושמתו בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים איש אחד מן האותות שדונו חבריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. מושכי קשת, המלמדים לירות חצים בקשת. יט) והביאו את כל אחיכם, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, יביאו את אחיכם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מקפות. ובכפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם כעין רקדה. פרוש אחר, "בכפרות" ברקודים של שמחה, כמו "ודוד מרפר ככל עו" (שמואל ב' ו' ד). ג) וגם מהם אקח לפנהיגים ללויים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המביאים, אקח מהם פנהיגים ולויים

הגנה מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלו בשר החזיר והשקן והעכבר יחדו כולם יחד יספו נאמ'יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את-פלהגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שפעשיהם

הכל ואו ובאו וראו את-כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתו בהם אות בכל הבאים אישים אות והוה מה שנאמר ועינו תפקנה בחזיתן וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת אל הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד מושבי המלמדים לירות חצים בקשת תבל ויון ואל היושבים האיים הרחוקים אשר לא-שמעו מעולם את-שמעי ולא-ראו את-כבודי והגידו אלה הפליטים אשר בהם את-כבודי בגוים כי ראו את האותות ששמתי בהם: כ כשישמעו הפלא הגדול שעשה המקום במחנה גוג ומגוג והביאו את-פלהאחיכם ו בני ישראל הרחוקים שלא עלו על אחיהם מפלהגוים ו יביאו אותם העכו"ם למנחה ו ליהוה בפסוים וברכב במרכבות ובצבים עגלות מכוסות וכן עגלות צב (במדבר ז') ובכפרים הם המלמדים מן הפסוק והחמור ובכפרות ברקודים של שמחה על תר קדשי ירושלים אמר יהוה באשר יביאו בני ישראל את-המנחה בכלי טהור כן יביאו העכו"ם את ישראל בכפרים טהורים ונאים עד בית יהוה: כא וגם-מהם מהמובאים מכל הגוים, אף אם מהם נשתפח יחוסם אקח להיות לפנהיגים ללויים אמר יהוה כי לפני גלוי מי היה ממשפחת כהונה ולויה: כב כי כאשר השמים תחדשים והארץ תחדשה אשר אני עשה עמדים לפני כי אני סבת קיימם ועמידתם בחדשים נאמ'יהוה כן יעמד ורעכם אחריכם ושמכם כל ימי עולם כימי השמים על הארץ כי לעולם לא יאבר שם ישראל ולא יגלו עוד מארצם: כג והיה מדיי-חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם

הגנות אחר אחר בתוך אכלו בשר החזיר והשקן והעכבר יחדו יספו נאמ'יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה לקבץ את-פלהגוים והלשונות ובאו וראו את-כבודי: יט ושמתו בהם אות ושלחתי מהם פליטים אל-הגוים תרשיש פול ולוד מושבי קשת תבל ויון האיים הרחוקים אשר לא-שמעו את-שמעי ולא-ראו את-כבודי והגידו את-כבודי בגוים: כ והביאו את-פלהאחיכם ו מפלהגוים ו מנחה ו ליהוה בפסוים וברכב ובצבים ובכפרים ובכפרות על תר קדשי ירושלים אמר יהוה באשר יביאו בני ישראל את-המנחה בכלי טהור בית יהוה: כא וגם-מהם אקח לפנהיגים ללויים אמר יהוה: כב כי כאשר השמים תחדשים והארץ תחדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאמ'יהוה כן יעמד ורעכם ושמכם: כג והיה מדיי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר

שהיו מערכים בין הגוים פאנם, ולפני גלויים הפנהיגים והלויים שבהם, ואבר אותם מהם ורדו משמשים לפני. אמר ה', והיון אמר, "הנסמרות לה' אלהינו" (דברים כ"ב). כב) השמים תחדשים, קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדשים כמו שנקראו ולא יכלו. והארץ תחדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד כמו שנקראה ולא תכלה, אלא שתלדויתה בליום. וכן אמר שלמה "דור חולף ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א.ד.א). אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושים. עומדים לפני,

שאני סבת קיימם ועמידתם. כן יעמד ורעכם ושמכם, באותה המוכה שתהיו אתם שתהיה הנאלה בימיכם, כן יעמדו גם ורעכם אחריכם כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שחשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להלחם על ירושלים, שחשבו להגלות את ישראל ולאבר את שמם, אלא לעולם יעמד ורעכם ושמכם. כג) מדי חדש בחדשו, ככל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, ככל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני

שי למורא

עטרת מרים

אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כִּד וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ
בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי, אוֹתָם תְּגוּזִים שִׁיבֹאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ,
וְצָאוּ מִירוּשָׁלַם לְעִמְק וְהוֹשִׁפְטוּ, וַרְאוּ
אֶת פָּנָיו מִחֲנֵה גֹז וּמִגֹּז שִׁשְׁפָּעוּ
בָּה' וַחֲשָׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּנִגְדוֹ לְהַגְלוֹת
אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם. וַיְהִי וַיְהִי בְּתוֹךְ
שִׁבְעָה חֳדָשִׁים כִּשְׁעוֹד לֹא יִסְפִּיקוּ
לְקַבֵּר אֶת הַחֲלָלִים. תּוֹלְעֵתָם,
הַרְפָּה הַאוֹכְלֵת אֶת בְּשָׂרָם. וְאִשָּׁם
לֹא תִכְבֶּה, הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת בָּהֶם
לֹא תִכְבֶּה. וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל
בְּשָׂר, פָּנָיו מִחֲנֵה גֹז וּמִגֹּז יְהִיוּ
לְחֶרֶף וּלְבִזְיוֹן בְּעֵינַי כָּל בְּשָׂר הַבָּאִים
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי ה'. כִּנּוּ מִדֵּי חֲדָשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמִדֵּי שֶׁבַת בְּשֶׁבַתוֹ,
כָּל שֶׁבַע יוֹם הַשֶּׁבַת. כָּל בְּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ.

אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כִּד וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ
בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים בִּי, אוֹתָם תְּגוּזִים שִׁיבֹאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ,
וְצָאוּ מִירוּשָׁלַם לְעִמְק וְהוֹשִׁפְטוּ, וַרְאוּ
אֶת פָּנָיו מִחֲנֵה גֹז וּמִגֹּז שִׁשְׁפָּעוּ
בָּה' וַחֲשָׁבוּ לַעֲשׂוֹת כְּנִגְדוֹ לְהַגְלוֹת
אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם. וַיְהִי וַיְהִי בְּתוֹךְ
שִׁבְעָה חֳדָשִׁים כִּשְׁעוֹד לֹא יִסְפִּיקוּ
לְקַבֵּר אֶת הַחֲלָלִים. תּוֹלְעֵתָם,
הַרְפָּה הַאוֹכְלֵת אֶת בְּשָׂרָם. וְאִשָּׁם
לֹא תִכְבֶּה, הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת בָּהֶם
לֹא תִכְבֶּה. וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל
בְּשָׂר, פָּנָיו מִחֲנֵה גֹז וּמִגֹּז יְהִיוּ
לְחֶרֶף וּלְבִזְיוֹן בְּעֵינַי כָּל בְּשָׂר הַבָּאִים
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי ה'. כִּנּוּ מִדֵּי חֲדָשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיוֹם רֵאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמִדֵּי שֶׁבַת בְּשֶׁבַתוֹ,
כָּל שֶׁבַע יוֹם הַשֶּׁבַת. כָּל בְּשָׂר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֶפְלוּ שְׂאֵר הָעַמִּים. לְפָנַי, בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ.

הַפְטָרָה לַפְרֶשֶׁת הַחֹדֶשׁ לְשָׁנִים מִקְרָא וְאֶחָד תְּרוּגוֹם וּלְקִרְיָאָה בְּצִיבּוֹר נִדְפְסָה בְּעִמּוּד רַכּוֹ

אגרות קודש

ב"ה כ"ז אדר, תשכ"א

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבה מיו"ד אדר, וכבבקשתה נשלח המכתב מבלי לחכות על התור.

בו כותבת אודות בעיות בנה הבכור שי, ואיך להשפיע עליו וכו',

והנה מובן שאין כללים קבועים במצב כגון זה, כיון ששונה הוא מאחד לחבירו, שאין דיעותיהם שוות ואין תכונות נפשם שוות. וכן תלוי בעד היכן הגיעו הדברים [בהתדברות שבין שני האישים], אבל הצד השווה בכל מצב שיהי, שבדרכי נועם - ברוב המכריע מצליחים יותר מאשר בשיטה ובדרך הפכית. ועוד שכריכת שני עניינים ביחד [נשואים וחינוך לחיים דתיים, כוונתי לשנות השקפת עולם של הצד השני ביחד עם הנשואין עמו] הרי זו קשה ביותר. ועכ"פ - מוכרח שתתנהג בהנהגה דתית בחיי היום יומים - משך זמן לפני הנשואין, בכדי שתדע עכ"פ את הנטל שבדבר, והקישוים שבוה שלא הורגלה בזה מלפנים, ובסגנון חז"ל אין אדם מקנה ומתחייב בענין שאינו יודע מהותו וטבעו.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותבת אודותם - על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבה, ויהי רצון שתבשר טוב בהנוגע לכאז"א.

ועלי החובה להעיר [אף שבלתי נעים זה, ובפרט שכבר רמזתי אודות זה במכתבי לפנים לבעלה שי, והוא], שתופעה האמורה וכן עוד כגון זו שהזכירה במכתבה, קרוב לוודאי שזה תוצאה מהמצאו בבתי ספר חינוכים שלא לפי המקווה ממנה ומבעלה שי.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ז אדר ב' מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	<p>יום ראשון - כ"ד אדר ב' מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>
<p>יום חמישי - כ"ח אדר ב' מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום שני - כ"ה אדר ב' מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>יום שישי - כ"ט אדר ב' מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום שלישי - כ"ו אדר ב' פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>שבת קודש - א' ניסן פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, ושכלו בו ית'.

1 וּמְלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשׁ אֶחָד בְּכֶלֶן שֶׁהוּא לְבוֹשׁ נִגְה - ובכל זאת, 37
 2 אֵין הָאָרָה וְהַמְשַׁכַּת הַחַיּוֹת שְׂבֻדוֹמָם וְצוּמָח שׁוּה, לְהָאָרָה 38
 3 וְלַהֲמַשְׁכַּת הָאוּר שְׂבֻחֵי וּמְדַבֵּר. שְׁכַן, בְּחַי וּבְמַדְבַּר רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ 39
 4 שֶׁהֵם חַיִּים, רַק שֶׁלֹּא נִיכַר שֶׁהַחַיּוֹת הֵיא אֲלֻקוֹת, כְּפִי שֶׁלְּמַדְנֵנו 40
 5 לְעִיל בְּפִירוּט, וְכִשֶּׁם 41
 6 שֶׁהַחַיּוֹת וְהָאָרָה 42
 7 הָאֲלֻקִּית שְׂבֻדוֹמָם וּבְצוּמָח 43
 8 אֵין לְהֵן עֵרֶךְ וְדַמְיוֹן כֻּלָּל 44
 9 לְחַיּוֹת וְלַהֲאָרָה הָאֲלֻקִּית 45
 10 שְׂבֻחֵי וּבְמַדְבֵּר - כֶּךָ אֵין 46
 11 עֵרֶךְ וְדַמְיוֹן כֻּלָּל בֵּין 47
 12 הָאָרֶת וְהַמְשַׁכַּת אוֹר 48
 13 אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, 49
 14 שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת רְצוּנוֹ 50
 15 יִתְבַּרְךָ כִּלֵּי הַסֵּתֵר פְּנִים 51
 16 וְלִבְבוֹשׁ כֻּלָּל, הַמְאִירָה 52
 17 וּמְלַבֵּשׁת בְּמַצוֹת 53
 18 מַעֲשִׂיּוֹת מִמֶּשׁ, וְכֵן 54
 19 בְּמַצוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּדַבּוּר 55
 20 וְכַמּוֹי שְׁפָתַיִם כֻּלֵּי בְּנֵה, 56
 21 שֶׁהוּא - הַדִּיבּוּר, נֶחֱשֵׁב 57
 22 כְּמַעֲשֵׂה מִמֶּשׁ כְּנֻזָּר 58
 23 לְעִיל, - הָאָרָה וְהַמְשַׁכָּה 59
 24 זו, מִפְּנִימִיּוֹת רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן, 60
 25 הַנְּמַשְׁכַּת בְּמַצוֹת 61
 26 הַמַּעֲשִׂיּוֹת וּבְמַצוֹת 62
 27 שְׂבִיבּוּר, כִּשְׁהֵן נַעֲשׂוֹת 63
 28 בְּלִי כוּוֹנָה, אֵין לְהֵן עֵרֶךְ 64
 29 וְדַמְיוֹן כֻּלָּל, לְגַבֵּי הַהָאָרָה 65
 30 וְהַמְשַׁכַּת אוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא הַמְאִירָה וּמְלַבֵּשׁת 66
 31 בְּכֹנֶת הַמַּצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהָאָדָם מִתְּכַנֵּן פְּעִשִׁיתָן בְּדִי 67
 32 לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ עַל-יַדֵּי קִיּוֹם רְצוּנוֹ, שֶׁהוּא וְרְצוּנוֹ אֶחָד. 68
 33 וְכֵן כְּכֹנֶת הַתְּפִלָּה וְקִרְיַאת שְׁמַע וְכְרִכּוּתָהּ וְשֵׁאֵר בְּרִכּוּת, 69
 34 שְׂכֻכּוּנָתוֹ בְּהֵן - מְדַבֵּק מִחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ בּוֹ יִתְבַּרְךָ. - שׁוֹ 70
 35 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הָרַעִיּוֹן שֶׁהַמַּעֲשֵׂה (וְהַדִּיבּוּר) נֶחֱשֵׁב לְגוֹף וְאֵילוֹ 71
 36 הַכוּוֹנָה לְנַשְׂמָה - שֶׁהַבְּדֵל הוּא בְּמַדַּת הָאָרָה שְׂבָהֵם. 72

1 כִּי בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי - וּב'עצם' חַי, וְהַדּוּמָם מִמֶּשׁ בְּאֲכָנִים וְעֵפֶר 1
 2 - שֶׁלֹּא נִרְאוֹת בְּהֵם חַיּוֹת וְרוּחְנִיּוֹת, גַּם שֶׁל צְמִיחָה מִקֶּטֶן לְגַדּוֹל 2
 3 - הֵנָּה בְּהֵם הַהָאָרָה הֵיא בְּבַחֲנֵינָת צְמֻצוֹם גְּדוֹל אֲשֶׁר אֵין 3
 4 כְּמוֹהוֹ, וְהַחַיּוֹת שְׂבֻחוֹ - בְּגוֹף וּבְדוּמָם, שֶׁגַּם בּוֹ יִשְׁנֵה חַיּוֹת, הֵיא 4
 5 מוֹעֲטַת כָּל כֶּךָ, עַד 5
 6 שֶׁאֵין בּוֹ אֲפִלוֹ כֵּה 6
 7 הַצּוּמָח, וּבְצוּמָח - 7
 8 הַהָאָרָה אֵינָה בְּצְמֻצוֹם 8
 9 גְּדוֹל כָּל כֶּךָ. - שְׁכַן, 9
 10 בְּצוּמָח נִרְאִית עַל-כֻּל - 10
 11 פְּנִים תְּנוּעָה מְסוּיִמַת שֶׁל 11
 12 חַיּוֹת, בְּכֶךָ שֶׁהוּא גַדֵּל 12
 13 מִקֶּטֶן לְגַדּוֹל, וְאֵין הוּא 13
 14 חוֹמֵר סַתְמִי כְּמוֹ דוּמָם. 14
 15 וְדַרְךָ כֻּלָּל נֶחֱלָקוֹת - כֻּל 15
 16 הַנְּבִרְאִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, 16
 17 לְאִרְבַּע מְדַרְגּוֹת: דּוּמָם, 17
 18 צוּמָח, חַי, מְדַבֵּר - 18
 19 "דוּמָם" דְּבִרִים שֶׁאֵין בְּהֵם 19
 20 חַיִּים וְלֹא כּוּחַ לְצַמּוֹח 20
 21 וְלִנְבוֹט, "צוּמָח" - כֻּל דַּבֵּר 21
 22 צַמּוֹחַ וְנוֹבֵט, "חַי" - 22
 23 בְּרוֹאִים חַיִּים, "מְדַבֵּר" - 23
 24 הַמְצִיּוֹן אֶת הָאָדָם שִׁישׁ בּוֹ 24
 25 שְׂכַל, וְהֵן: כְּנֻזָּר ד' 25
 26 אוֹתִיּוֹת שֶׁם הֵן"ה" 26
 27 בְּרוּךְ-הוּא, שְׂמַמְנוֹ 27
 28 מְשַׁפְּעִים. - כֻּל אֲרַבַּעַת 28
 29 סוּגֵי הַנְּבִרְאִים, מִקְּבָלִים 29
 30 הַשְּׁפָעֵתָם וְחַיּוֹתָם מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁם הוּי' בְּרוּךְ הוּא, כֻּל סוּג 30
 31 מֵאוֹת אַחֲרָת. וְכִמּוֹ שֶׁאֵין עֵרֶךְ וְדַמְיוֹן הַהָאָרָה וְהַמְשַׁכַּת 31
 32 הַחַיּוֹת שְׂבֻדוֹמָם וְצוּמָח, לְהָאָרָה וְהַמְשַׁכַּת הַחַיּוֹת 32
 33 הַמְּלַבֵּשׁת בְּחַי וּמְדַבֵּר, - וְכִשֶּׁם שֶׁאֵינָה דוּמָה הָאָרָה שְׂבַכֵּל 33
 34 אַחַד מִן הַסּוּגִים הָאֵלֶּה זו לְזוֹ, אֵף שְׂכֻכְלָן - בְּכֻל אֲרַבַּעַת 34
 35 הַסּוּגִים הָאֲמוּרִים, אוֹר אֶחָד שְׁוֹה - וְהַהֲשׁוּאוּה מִתְּבַטָּאֵת, 35
 36 בְּבַחֲנֵינָת הַסֵּתֵר פְּנִים, - שְׂפִנְיִמִיּוֹת הָאוּר מוּסְתַרֵּת בְּכוּלָּם, 36

יום שני כ"ה אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

ליקוטי אמרים

77 מעשיות בפעל ממש, 77
 78 כמו שיתבאר לקמן, - 78
 79 שהדביקות בהקב"ה, 79
 80 בנפשו של יהודי, על ידי 80

ולא שדביקות המחשבה ושל האדם בו ית' 73
 ושכל האדם בו יתברך 74
 היא מצד עצמה למעלה 75
 בפועל ממש כמו"ש לקמן אלא מפני שזהו ג"כ רצונו ית' 76

73 ולא שדביקות המחשבה 73
 74 ושכל האדם בו יתברך 74
 75 היא מצד עצמה למעלה 75
 76 מדביקות קיום המצות 76

1 יותר או פחות מהרצון העליון, וּמִיָּחָד - הרצון, פְּמָהוּתוֹ
 2 וְעֲצֻמוֹתָיו וְתִפְרָדָה פְּתִילֵי תִיחֹד - אֶהְיֶה עַל־פִּירְכֵן הַהָאָרֶה
 3 - וההתגלות בנפש, אֵינָה שְׁנֵה פְּכִיחֵינִי צִמְצוּם וְהַתְּפַשְׁמוֹת.
 4 - שביחס לקיום המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת

5 באופן גלוי בדביקות נפש
 6 האדם בהקב"ה. ואילו,
 7 בכוונת המצוות, ההארה
 8 היא בהתפשטות
 9 ובהתגלות יתר, בדביקות
 10 מחשבתו ושכלו אתו
 11 יתברך. הגהה (בהגהה)
 12 הבאה, מסביר רבנו הזקן,
 13 שבשורש, בספירות
 14 העליונות, כוונת המצוות
 15 היא במדרגת "אור",
 16 ואילו גוף המצוות -
 17 בבחינת "כלים". שכן,
 18 בספירות ישנם הרי אורות
 19 וכלים, האור הוא פשוט
 20 ובלי גבול לגבי הכלי,
 21 שהוא כבר מוגדר בגדר
 22 של חכמה או חסד
 23 וכדומה. כדי להיות בגדר
 24 חכמה וחסד וכו' - יש
 25 צורך בענין הצמצום. הרי,
 26 ש"אור" הוא בבחינת
 27 התפשטות, ו"כלי" בבחינת

28 צמצום. כך גם ביחס לכוונת המצוות ולגוף המצוות - וכך
 29 מוסבר בהגהה: (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁכּוֹנֵנֵת הַמִּצְוֹת
 30 וְתִלְמוּד תּוֹרָה הִיא מְדַרְגֶּת אֹר, וְגוֹף הַמִּצְוֹת הֵן מְדַרְגֹת
 31 וּבְחִינֹת כָּלִים, שֶׁהֵם פְּכִיחֵינִי צִמְצוּם, שֶׁעַל־יְדֵי צִמְצוּם
 32 הָאֹר נִתְהוּוּ הַכָּלִים, כִּידוּעַ לְיֹדְעֵי ח"ו) - חכמה נסתרה,
 33 כך גם ההבדל בין כוונת המצוות לבין גוף המצוות, ביחס
 34 לצמצום והתפשטות). על כל פנים, למדנו שכשם שאינה דומה
 35 החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי ובמדבר, כך אינה דומה
 36 הארת הרצון העליון המאירה בגוף המצוה, להארת הרצון
 37 העליון המאירה בכוונת המצוה. עתה נלמד שכשם שבמשל
 38 ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר, וארבעה סוגים
 39 אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: א) דומם וצומח ב) חי
 40 ומדבר - כך גם בנמשל של מצוות וכוונת המצוות - כדלהלן:
 41 וְנַחֲלָקָת - מצוות וכוונת המצוות, גַּם בֵּין לְאַרְבַּע מְדַרְגֹת,
 42 כִּי גוֹף הַמִּצְוֹת עֲצָמָן מִשׁ - הֵן שְׁתֵּי מְדַרְגֹת, שֶׁהֵן מִצְוֹת
 43 מְעֻשׂוֹת מִשׁ - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק נחשב
 44 כמעשה, ומִצְוֹת הַתְּלוּיֹת - בקיומן, כְּדַבּוּר וּמַחְשָׁבָה, כְּמוֹ
 45 תִּלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְּלָה וּבְרַבֵּת הַמּוֹזֵן - שמן
 46 התורה, וּשְׂאָר פְּרָכּוֹת; - שמדברנן, שתי מדרגות אלו
 47 במצוות - מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך - הן שתיחן

1 קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים עליה "קדשנו
 2 במצוותיו", שזה, למשל, כמו בשמקדשים אשה להתאחד אתה
 3 ביחוד גמור - כך הוא יחודו של יהודי עם הקב"ה על ידי קיום
 4 מצוות. יחוד זה אינו נעשה בכוחו ועבודתו של יהודי בלבד.

5 שכן, בעבודתו העצמית
 6 בלבד, לא היה אף פעם
 7 מגיע לדביקות כזו
 8 בהקב"ה; אלא יש בכך
 9 משום צדקה וחסד
 10 מהקב"ה שציוונו לקיים
 11 מצוות, ובכך גופא נתן בנו
 12 הכוח להתייחד ולהתאחד
 13 אתו יתברך על ידי
 14 המצוה. הרי, מובן,
 15 שהעבודה של דביקות,
 16 במחשבה ושכל, בכוונת
 17 המצוות או בשאר ענינים
 18 הנזכרים, אי אפשר
 19 שתהיה לה מעלה עליונה
 20 יותר מהדביקות בקיום
 21 המצוות, הבאה, כאמור,
 22 בנתינת כוח מהקב"ה. אך
 23 העדיפות בכוונת המצוות
 24 לגבי קיומן בלי כוונה,
 25 מתבטאת (לא בעצם
 26 הדביקות, כי אם) בהארת
 27 הרצון העליון (שכן, כמו
 28 במעשה המצוות, כך גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של
 29 הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)
 30 כוונת המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון
 31 העליון המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות
 32 זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁזֶהוּ גַּם בֵּין
 33 רִצּוֹנוֹ יִתְפָּרֵד לְדַבְּקָה - עם הקב"ה, כְּשֶׁכָּל וּמַחְשָׁבָה וּכְוֵנֵת
 34 הַמִּצְוֹת מְעֻשׂוֹת וּכְוֵנֵת קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְּלָה וּשְׂאָר
 35 פְּרָכּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון -
 36 וְהָאָרֶת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הִיא הַמִּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּוֵנָה זו, הִיא
 37 גְדוּלָה לְאִין קִיָּן לְמַעְלָה מִמֶּלֶה מִהָאָרֶת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
 38 הַמִּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת עֲצָמָן - שהוא מקיים
 39 כְּמַעֲשֵׂה וּכְדַבּוּר בְּלִי כְוֵנָה, - והעליונות שבהארת הרצון
 40 העליון שבי"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: כְּגִדּוּל
 41 מִעֲלֵת אֹר הַנִּשְׁמָה עַל הַגּוֹף, שֶׁהוּא כָּלִי וּמְלַבּוֹשׁ הַנִּשְׁמָה,
 42 כְּמוֹ גוֹף הַמִּצְוֹת עֲצָמָה שֶׁהוּא כָּלִי וּמְלַבּוֹשׁ לְכְוֵנָתָה. -
 43 לכן, מדמים את מעשה המצוה - ל"גוף", ואת הכוונה -
 44 ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה".
 45 וְאֵף שֶׁבְּשִׁתִּיחָן, כְּמַצְוָה וּכְכְוֵנָתָה, מְלַבֵּשׁ רִצּוֹן אֶחָד -
 46 הרצון העליון, פְּשׁוּט פְּתִילֵי תִיחֹד הַפְּשׁוּטוֹת, כָּלִי שׁוּם שְׁנוֹי
 47 וְרַבּוּי חִסְדִּי וְשִׁלּוּם, - ואם כן, הרי לא שייך לומר שבכך ישנו

ליקוטי אמרים

לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצוות מעשיו' ובכוונ' ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הוה המאירה ומלוכשת בכוונה זו היא גדולה לאין קץ למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלוכשת בקיום המצוות עצמן כמעשה וכדבור בלי כוונה כגודל מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכוונתה ואף שבשתייהן כמצוה ובכוונתה מלוכש רצון אחד פשוט בתכלית הפשימות בלי שום שינוי וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת

הגה"ה
 (וכמ"ש בע"ה שכונת המצוות ותלמוד תורה היא במדרגת אור וגוף המצוות הן מדרגות ובחי' כלים שהם בחי' צמצום שע"י צמצום האור נתהוו הכלים כידוע ל"ח):

וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצוות לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי

צמצום והתפשטות*
 ונחלקת גם כן לארבע מדרגות כי גוף המצוות עצמן ממש הן ב' מדרגות שהן מצוות מעשיות ממש ומצוות התלויות בדבור ומחשבה כמו תלמוד תורה

וכן גם בכוונת המצוות, קיים רצונו של
 הקב"ה) - ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של)
 כוונת המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון
 העליון המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות
 זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁזֶהוּ גַּם בֵּין
 רִצּוֹנוֹ יִתְפָּרֵד לְדַבְּקָה - עם הקב"ה, כְּשֶׁכָּל וּמַחְשָׁבָה וּכְוֵנֵת
 הַמִּצְוֹת מְעֻשׂוֹת וּכְוֵנֵת קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְּלָה וּשְׂאָר
 פְּרָכּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון -
 וְהָאָרֶת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הִיא הַמִּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּוֵנָה זו, הִיא
 גְדוּלָה לְאִין קִיָּן לְמַעְלָה מִמֶּלֶה מִהָאָרֶת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
 הַמִּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת כְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת עֲצָמָן - שהוא מקיים
 כְּמַעֲשֵׂה וּכְדַבּוּר בְּלִי כְוֵנָה, - והעליונות שבהארת הרצון
 העליון שבי"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: כְּגִדּוּל
 מִעֲלֵת אֹר הַנִּשְׁמָה עַל הַגּוֹף, שֶׁהוּא כָּלִי וּמְלַבּוֹשׁ הַנִּשְׁמָה,
 כְּמוֹ גוֹף הַמִּצְוֹת עֲצָמָה שֶׁהוּא כָּלִי וּמְלַבּוֹשׁ לְכְוֵנָתָה. -
 לכן, מדמים את מעשה המצוה - ל"גוף", ואת הכוונה -
 ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה".
 וְאֵף שֶׁבְּשִׁתִּיחָן, כְּמַצְוָה וּכְכְוֵנָתָה, מְלַבֵּשׁ רִצּוֹן אֶחָד -
 הרצון העליון, פְּשׁוּט פְּתִילֵי תִיחֹד הַפְּשׁוּטוֹת, כָּלִי שׁוּם שְׁנוֹי
 וְרַבּוּי חִסְדִּי וְשִׁלּוּם, - ואם כן, הרי לא שייך לומר שבכך ישנו

1	בסוג של גוף המצוות; וְכֹונֵת הַמִּצְוֹת לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבַּרְךָ, - בְּגוֹף הַחֲמִרִי, שֶׁהֵן: חֵי וּמְדַבֵּר.	8
2	על ידי קיום המצוות,	
3	שְׁהִיא - הַכוּונה, בְּנִשְׁמָה	9
4	לְגוֹף, - של המצוה,	10
5	נִחְלָקֶת גַּם בֵּן לְשֵׁתִי	11
6	מְדַרְגּוֹת, כְּמוֹ שֵׁתִי	12
7	מְדַרְגּוֹת הַנִּשְׁמָה שֶׁהֵן	13
		14

ליקוטי אמרים

מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי שהן חי ומדבר.

יום שלישי כ"ו אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נא, כי מי שדעתו... עד עמ' 102, כנפשותינו כנו"ל.

ה' - מסביר רבנו הזקן, שקימו תורה ומצוות בא לאדם כזה מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה מסותרת זו, כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח ובפרק י"ט). כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא מעורר בתוכו את האהבה

המסותרת. ולמרות שאין הוא יכול להביא את האהבה המסותרת ולהפכה לאהבה גלויה בלבו - אבל היא מתגלה במוחו, ופירוש הדבר שבמוחו קיים רצון גלוי להתדבק בהקב"ה. דבר זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי שתהיה לו, על ידי כך, דביקות בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו והתבוננותו, אלא על ידי התעוררות האהבה הטבעית (המסותרת) שבנשמתו - הרי זה, משום כך, למשל, כנשמת

בעל חי, שאינו בעל שכל, ואהבתו ויראתו הן טבעיות (ולא "נולדות" משכלו) - זוהי משמעות הדברים שזה עתה למדנו - שמי שדעתו קצרה להוליד בתוכו, על ידי התבוננותו, אהבה "בהתגלות לבו" ו"יראה במוחו ופחד ה' בלבו" - רק שְׂוֹכֵר וּמְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה הַטְּבִיעִית הַמְּסֻתֶרֶת בְּלִבּוֹ, וּמוֹצִיאָהּ מִתְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגְּלוּי כְּמוֹ עַל־כִּלְפָּיִים, - אם אין בכוחו להביא להרגשת אהבה גלויה להקב"ה בלבו, הרי, על-כילפנים הרי במוחו הוא מגלה אהבה זו, שִׁיְהִיָּה רְצוֹנוֹ שְׂכֻמָּחוֹ וְתַעֲלֹמוֹת לָבוֹ מִסְכִּים וּמִתְרַצָּה בְּרָצוֹנוֹ גְּמוֹר כְּאִמַּת לְאִמָּתוֹ, לְמִסַּר נַפְשׁוֹ בְּפַעַל מִמַּשׁ עַל יְחוּד ה', - כלומר, מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו, של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד ה'. זאת - כְּדִי לְדַבְּקָה בּוֹ נַפְשׁוֹ הַאֱלֹהִית וּלְבוֹשֶׁיהָ, - מחשבה, דיבור ומעשה, וּלְכַלְלָן בְּיַחְדוֹ

15 כִּי מִי שְׁדַעְתּוֹ יִפֶּה לְדַעַת אֶת ה' וְלִהְתְּבוֹנֵן בְּגִדְלָתוֹ יִתְבַּרְךָ, וְלִהְיוֹלִיד מִבִּינְתּוֹ יִרְאֶה עֲלָאָה כְּמוֹהוּ וְאֱהַבְתָּ ה' בְּחֻלָּל הַיְמִינִי שְׂבָלְבוֹ, - בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה, להיות נִפְשׁוֹ צְמֵאָה לָהּ, לְדַבְּקָה בּוֹ עַל־יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן - התורה והמצוות, הַמְּשַׁכֶּת 21 וְהָאֲרֵת אֹרֵי אֵינְסוֹף 22 בְּרוּחָהּ הוּא עַל נַפְשׁוֹ - 23 לְדַבְּקָה בּוֹ, - כלומר: 24 כוונתו לרצות להתדבק 25 בהקב"ה, על ידי לימוד 26 תורה וקיום מצוות, באה 27 מכך, שהתבונן תחילה 28 בגדלות ה'. התבוננות זו 29 יצרה בו יראה ואהבה - 30 צמאון להיות דבוק 31 בהקב"ה; ומכיוון שהדרך 32 להתדבקות בה' היא רק 33 על ידי לימוד תורה וקיום 34 מצוות - לכן הוא רוצה 35 ללמוד תורה ולקיים 36 מצוות מתוך כוונה 37 להתדבק עם הקב"ה, 38 וּבְכִינּוּהָ זֶה הוּא לְיִמּוֹד

39 וּמְקִיָּם הַמִּצְוֹת, וְכֵן בְּכִינּוּהָ זֶה מִתְפַּלֵּל וּמְכַרֵּךְ - הֲרִי בְּוִנָּה 40 זֶה, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁלָל, כְּמוֹ נִשְׁמַת הַמְּדַבֵּר, שְׁהוּא - ה"מדבר", 41 בְּעַל שֶׁכָּל וּבְחִירָה וּבְדַעַת יְדַבֵּר. - כך גם ה"כוונה" שלו, 42 להיות דבוק בהקב"ה - באה מדעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו 43 הוא יצר בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. וְיִמִּי 44 שְׁדַעְתּוֹ קִצְרָה לִידַע וְלִהְתְּבוֹנֵן בְּגִדְלָת אֵינְסוֹף בְּרוּחָהּ הוּא, 45 הַלְּוִלִיד הָאֱהָבָה מִבִּינְתּוֹ בְּתַגְלּוֹת לָבוֹ, - מי שאינו מסוגל 46 להוליד אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו ויחברך, 47 שכן דעתו קצרה לשם כך; וְכֵן - אין הוא יכול ליצור את 48 הִירְאָה כְּמוֹהוּ וּפְחַד ה' בְּלִבּוֹ, - כי שכלו קצר מכדי לעורר 49 על ידי התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) - 50 כיצד, איפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות, הרי, שלמות 51 קיומה של מצוות-עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלמות 52 ההישמרות מלעבור על מצוות-לא-תעשה, באה על ידי יראת

1 וההתבוננות, אלא מן האהבה המסותרת, הרי זה על־דַרְדְּרֵי מִשְׁלַּל
 2 כְּמוֹ נִשְׁמַת הַחַי שְׁאִינוּ בְּעַל שֶׁכָּל וּבְחִירָה, וְכָל מְדוּתָיו, –
 3 של הבעל חי, שֶׁהֵן יִרְאָתוֹ מְדַבְּרִים הַמְזִיקִים אוֹתוֹ וְאֶהְבְּתוֹ
 4 לְדַבְּרִים הַנְּהַאֲהָבִים אֲצֵלוֹ, הֵן – המדות הללו, רק טְבַעִיִּים
 5 אֲצֵלוֹ – אצל בעל חי, וְלֹא
 6 – ואינן באות מְבִינָתוֹ
 7 וְדַעְתּוֹ; וְכֵן הֵן עַל־דַרְדְּרֵי
 8 מִשְׁלַּל הִירְאָה וְהַאֲהָבָה
 9 הַטְּבַעִיּוֹת הַמְסֻתְרוֹת
 10 בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, – גם הן
 11 אינן "תוצר" של שכל
 12 ובחירה, אלא קיימות
 13 באופן טבעי בנשמתו של
 14 כל אחד מישראל, כִּי הֵן
 15 יִרְשָׁה לָנוּ מְאֻבּוֹתֵינוּ,
 16 וְכֵמוֹ טֶבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ,
 17 כְּנֹכַח לְעֵיל: – בפרק י"ח,
 18 שהאבות הורישו לכל
 19 אחד מילדיהם ("עד עולם") – נשמה של קדושה, ובאותה נשמה
 20 ישנה האהבה (המסותרת והכוללת בתוכה גם יראה) להקב"ה.
 21 ומכיוון שאהבה זו אינה שכלית, אלא טבעית, לכן היא נמשלת
 22 לנשמה של בעל־חי. הרי, שבגוף המצוות, ישנן שתי מדרגות:
 23 מצוות מעשיות ומצוות שבדיבור ומחשבה, המשולות לדיומם
 24 ולצומח; ובכוונת המצוות גם כן שני ענינים: חי ומדבר. הכוונה
 25 הבאה מן השכל וההתבוננות היא כמו נשמתו של "מדבר",
 26 שהוא בעל שכל ובחירה, והכוונה הבאה מן האהבה המסותרת
 27 (ובה כלולה גם יראה) – היא, על־דַרְדְּרֵי־מִשְׁלַּל, כמו נשמתו של
 28 בעל־חי.

1 וְאֶהְדוּתוֹ, שְׁהוּא רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלַבֵּשׁ בְּתִלְמוּד תּוֹרָה
 2 וּבְקִיּוּם הַמְּצוּת, – כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות –
 3 מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, כְּנֹכַח לְעֵיל;
 4 – שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות
 5 נפרד ממנו, הרי בשעה
 6 שמעוררים ומגלים את
 7 האהבה המסותרת, היא
 8 מביאה ללימוד התורה
 9 ולקיום המצוות, כדי
 10 לבצע את רצונו, להיות
 11 דבוק בהקב"ה; וְגַם
 12 הִירְאָה – הנדרשת כדי
 13 להישמר מלעבור על
 14 מצוות־לא־תעשה, כְּלֹאֲהָ
 15 בָּהּ, – באהבה מסותרת
 16 זו, לְקַבֵּל – על עצמו, עול
 17 מְלִבוֹתוֹ שֶׁלֹא לְמַד בּוֹ
 18 חֶסֶד וְשִׁלּוּם; – על ידי
 19 עבירה של מצוות־לא־תעשה; וּבְכֹונָה זו – הבאה מהאהבה
 20 והיראה הטבעיות שבנשמת כל יהודי, הוּא כֶּר מְרַע – הוא
 21 שומר עצמו מלעבור עבירה, וְעוֹשֶׂה טוֹב, – בקיום מצוות
 22 עשה, וְלוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל וּמְבַרְךְ בְּפִירוֹשׁ הַמַּלּוֹת לְבָדוֹ, בְּלֹא
 23 דְחִילוֹ וְרִחְמוֹ – בלי שתהיה לו יראה ואהבה, בְּהִתְנַלּוֹת לְבָדוֹ
 24 וְחִמוֹ – שכן, אם היו לו יראה ואהבה בלבו ובמוחו, היו אז
 25 לימודו ותפילתו לא רק בפירוש המלות, אלא גם בהרגש החיות
 26 של אהבה ויראה – הִרְי כְּוִנָּה זו – שיש לו בשעת לימוד התורה
 27 וקיום המצוות, כדי להתדבק עם הקב"ה, שרצון זה וכוונה זו
 28 אינם באים אצלו, כאמור, מתוך אהבה ויראה שמצד השכל

ליקוטי אמרים

1 שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצוות
 2 כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד
 3 בו ח"ו ובכוונה זו הוא סוד מרע ועושה טוב ולומד
 4 ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו
 5 ורחימו בהתגלות לבו ומוחו הרי כוונה זו עד"מ כמו
 6 נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה וכל מדותיו
 7 שהן יראתו מדברים המזיקים אותו ואהבתו לדברים
 8 הנאהבים אצלו הן רק טבעיים אצלו ולא מבינתו ודעתו
 9 וכך הן על ד"מ היראה והאהבה הטבעיות המסותרות
 10 בלב כל ישראל כי הן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע
 11 בנפשותינו כנז"ל:

יום רביעי כ"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 102, פרק לט. ומפני... עד עמ' 104, היא מצוה עצמה.

73 טבעית ומסותרת להקב"ה שבירושה מהאבות בכל אחד מישראל –
 74 הרי רצון זה וכוונה זו, הם, למשל, כנשמה של בעל־חי, שכל
 75 מדותיו, אהבתו ויראתו, אינן "נולדות" משכל והבנה, אלא טבעיות.
 76 בפרק זה, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו חזקוני, שמפני אותו
 77 טעם, הרי גם מלאכים –
 78 שאהבתם ויראתם הן
 79 טבעיות ולא נוצרות מהשכל
 80 – נקראים בשם חיות
 81 ובהמות.
 82 ומפני זה גם כן נקראים
 83 המלאכים בשם חיות
 84 ובהמות, כְּדַבְּרֵיכֶם: – כמו שכתוב: "וּפְנֵי אֲרִיָּה אֵל הַיָּמִין
 85 וְגו' וּפְנֵי שׁוֹר מִהַשְּׂמָאל" וְגו', – המדובר ב"פני אריה" ו"פני
 86 שור" שב"מרכבה" העליונה. הרי שהמלאכים נקראים "אריה"
 87 ו"שור". ואלה הם שמות של חיות ובהמות. וכל כך למה? – לְפִי
 88 שְׁאִינָם – "חיות הקודש" – המלאכים אינם בְּעֵלֵי בְחִירָה, –

57 פְּרָק לט. בפרק הקודם, הסביר רבנו חזקוני, מדוע חמיינו ז"ל,
 58 מדמים את עשיית המצוה ל"גוף", ואת כוונת המצוה – ל"נשמה".
 59 כן הסביר שישנן שתי מדרגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי
 60 מדרגות של נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבבעל־חי והנשמה
 61 שבאדם. כשהכוונה והרצון
 62 במצוה, להיות דבוק
 63 בהקב"ה על ידי עשיית
 64 המצוה, נוצרו באדם על ידי
 65 שכלו והתבוננותו בגדלות
 66 ה', בעוררם בו את האהבה
 67 בגילוי בלבו, ורצון להתאחד
 68 עם הקב"ה על ידי תורה ומצוות – הרי כוונה זו ורצון זה, הם,
 69 למשל, כנשמה של אדם, "מדבר", שהוא בעל שכל ובחירה; ואילו,
 70 אם שכלו קצר מדאי ואין בכוח ה"התבוננות" שלו, לעורר אהבה
 71 כזו ורצון כזה – ורצונו וכוונתו (כלומר: ה"נשמה" שבקיום המצוות
 72 שלו), באים מהתעוררות ה"אהבה מסותרת" שבו, אותה אהבה

44 בו', - אהבה, פחד ויראה, הן מדות של "חסד" ו"גבורה". כך
 45 מאירות שם גם שאר המדות של איך-סוף ב"ה. וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב
 46 [בְּתִיקוּנִים - ב"תיקוני זוהר", וְעֵץ חַיִּים] דְּשִׁית סְפִירֵין
 47 מְקַנְנֵין בְּיַצִּירָה. - שש הספירות, מ"חסד" עד "יסוד" מקנות,

מאירות, ב"עולם
 היצירה, כי ארבעה
 הפרצופים של "עולם
 האצילות", כלומר, עשר
 הספירות כפי שהן
 מתחלקות לארבעה
 חלקים כלליים - (א)
 חכמה, (ב) בינה, (ג) זעיר
 אנפין (=מדות), (ד)
 מלכות - מאירות
 בארבעת העולמות:
 "אצילות", "בריאה",
 "יצירה", "עשיה", והם
 מהווים האלקות שבכל
 עולם: ב"עולם האצילות"
 מאירה ספירת ה"חכמה"
 - ולכן, תכלית הביטול
 לאלקות, היא ב"עולם

האצילות", כי שם מורגש איך-סוף ברוך-הוא, הוא לבדו ואין
 זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה בפרק
 ל"ה; ב"עולם הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה ספירת
 ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים
 שבאותו עולם הם בעלי השגה גדולים; ב"עולם היצירה",
 מאירות שש הספירות של "עולם האצילות", זעיר אנפין, ולכן
 עבודת הנבראים של "עולם היצירה" - היא עבודת המדות;
 ב"עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה
 מתוך קבלת עול מלכות שמים. - הרי, שב"עולם היצירה"
 מאירות המדות של איך-סוף ברוך-הוא. וְלִכְּנֹ, זֹאת הִיא
 עֲבוֹדַת הַמְּלָאכִים - שמקומם ב"עולם היצירה": תְּמִיד, יוֹמָם
 וְלַיְלָה לֹא יִשְׁקוּ, לְעַמֵּד בִּירְאָה וּפְחָד כּוֹ, - לפני הקב"ה,
 וְהֵינּוּ כָּל מַחְנֵה גְבִירָאֵל שְׂמַה־שְׂמַאל, - שמבחינת ה"גבורה"
 הנקראת "שמאל" - שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה
 ופחד; וְעֲבוֹדַת מַחְנֵה מִיכָאֵל הִיא הָאֲהָבָה כּוֹ, - ועבודת
 מחנה מיכאל, היא תמיד מתוך אהבה להקב"ה. שכן, כאמור,
 ב"עולם היצירה" מאירות מדותיו של איך-סוף ברוך הוא, ולכן,
 גם עבודתם של הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא
 תמיד בענין המדות. אָבְל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שֵׁם
 הַקְּבָרָה וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ שֶׁל אִיךְ-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, - בחינות
 חכמה-בינה-דעת של "עולם האצילות", שֶׁהֵן - חכמה-בינה

1 אין להם הבחירה החפשית הקיימת באדם, לבחור בטוב או ברע,
 2 וְיִרְאָתָם וְאֲהָבָתָם - להקב"ה, הִיא מְבַעֵית לָהֶם, - ואין הם
 3 צריכים לעורר אותן, על ידי הבנתם השכלית בגדלות ה' כְּמוֹ
 4 שְׁפָתוֹב כְּ"רַעִיא מְהִימְנָא" פְּרִשְׁתַּ פִּינְהָם. - ומכיוון שיראתם
 5 ואהבתם קבועות בהם
 6 בטבע, לכן הם משולים

7 למדותיהן הטבעיות של
 8 חיות ובהמות. וְלִכְּנֹ
 9 מְעֵלָת - ומדריגת,
 10 הַצְּדִיקִים גְּדוּלָה מְהֵם, -
 11 מהמלאכים², כִּי מְדוּר
 12 נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הוּא
 13 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, וּמְדוּר
 14 הַמְּלָאכִים בְּעוֹלָם
 15 הַיַּצִּירָה. - ו"עולם"
 16 הבריאה" הוא למעלה
 17 מ"עולם היצירה", כפי
 18 שיוסבר להלן, שהאהבה
 19 והיראה הבאות מן השכל,
 20 שייכות ל"עולם הבריאה",
 21 שהוא עולם ההשגה
 22 וההבנה; ואילו אהבה

23 ויראה טבעיות שייכות ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות.
 24 ב"הגהה" הבאה, מסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו מהמלאכים
 25 הם ב"עולם היצירה", המדובר במלאכים סתם. אך, ישנם גם
 26 מלאכים שמקומם ב"עולם הבריאה", כי אופן עבודתם, הוא
 27 באהבה ויראה הבאות מהבנתם הגדולה בגדלות ה'. הגהה
 28 *וְהֵינּוּ - מה שלמדנו מהמלאכים הם ב"עולם היצירה",
 29 המדובר הוא: בְּסֵתָם מְלָאכִים, אָבְל יֵשׁ מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים
 30 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה - היינו מאלה שְׁעֲבוֹדָתָם בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ
 31 שְׁכָלִיִּים, - יראה ואהבה שכליות, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב כְּ"רַעִיא
 32 מְהִימְנָא" שֵׁם, שְׁיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חַיִּוֹת הַקְּרִישׁ: מְבַעֵיִים -
 33 שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, וְשְׁכָלִיִּים, -
 34 שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה שכליות, וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב
 35 [בְּעֵץ חַיִּים]: - עד כאן למדנו, שמקומן של נשמות הצדיקים,
 36 שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא ב"עולם הבריאה";
 37 ומקום המלאכים, שאהבתם ויראתם "טבעיות", הוא ב"עולם
 38 היצירה". להלן - תוסבר השייכות של אהבה ויראה שכליות,
 39 ל"עולם הבריאה", ושייכות אהבה ויראה טבעיות, ל"עולם
 40 היצירה": וְהַקְּבָרָה שְׂפִינְיָהֶם - בין "עולם הבריאה" ל"עולם
 41 היצירה", הוּא, כִּי בְּעוֹלָם הַיַּצִּירָה מְאִירוֹת שֵׁם מְדוּתוֹ שֶׁל
 42 אִיךְ-סוּף בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוֹ, - ולא בחינות חכמה-בינה-דעת
 43 של איך-סוף ברוך-הוא, שֶׁהֵן - המדות: אֲהָבָתוֹ וּפְחָדוֹ וְיִרְאָתוֹ

ליקוטי אמרים

בעלי בחירה ויראתם ואהבתם היא טבעית להם
 כמ"ש בר"מ פ' פנחס ולכן מעלת הצדיקים גדולה מהם
 כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה ומדור
 המלאכי בעולם היצירה*

הגה"ה

(והיינו בסתם מלאכים אבל יש
 מלאכים עליונים בעולם הבריאה
 שעבודתם בדחילו ורחימו שכליים
 כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני
 חיות הקדש טבעיים ושכליים
 וכמ"ש בע"ח):

ספירין מקננין ביצירה ולכן זאת היא עבודת המלאכים
 תמיד יומם ולילה לא ישקוטו לעמוד ביראה ופחד וכו'
 והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה
 מיכאל היא האהבה כו'. אבל בעולם הבריאה מאירות
 שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהן מקור

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים - שאי"ז כלל מענין ש"ב - בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים
 ברו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו - במעלת העובדים ברו"ר טבעיים [שזה
 נוגע יותר לשש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך - לכאור"א] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים
 [ובמילא גם ה"לעשות" שלהם (שנמשכת מהדו"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדרי' המלאכים
 בהמרכבה דפני אר"י כו'. ומוכן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומה מוכן דקרוב אליך לכאור"א בלבכך

1 מדותיהן נכללות במוחין ובשכל שלהם, עד שכל עבודתם
 2 מתוארת כ"עבודת מוחין". ואילו, נשמות שהשגתם איננה נעלה
 3 כזו, הרי למרות שאהבתן ויראתן באות על ידי התבוננות ושכל,
 4 הרי זה רק שהשכל משמש לעורר וליצור את מדות האהבה
 5 והיראה, אבל עיקר
 6 עבודתן היא "עבודת
 7 המדות" – ולכן, שייכות
 8 נשמות אלו, ל"עולם
 9 היצירה", שהוא עולם
 10 המדות. ומכל-שכן שאותן
 11 נשמות שעבודתן היא
 12 מתוך "אהבה מסותרת" –
 13 המדות הטבעיות, שאינן
 14 באות מן השכל ומן
 15 המוחין, בודאי ובודאי
 16 שמקומן הוא ב"עולם
 17 היצירה"; רק בזמנים
 18 מסויימים עלות גם
 19 נשמות אלו ב"גן עדן העליון", ב"עולם הבריאה". אף – מה
 20 שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה", הַיְנוּ
 21 דִּקְא נְשָׁמוֹת מַמְשָׁה, – ו"נשמה" היא הרי ענין השכל, כמו
 22 שכתוב: "ונשמת שדי תבינים", שֶׁהֵן פְּחִינַת מַחִין דְּגַדְלוּת
 23 אִינִי־סוּף פְּרוּךְ-הוּא, – השגתן היא באופן של "מוחין דגדלות",
 24 שהן מבינות אלקות כמו שהוא, בלי לבושי השגה ובלי משלים
 25 של הסברה, ולכן עבודתן היא "עבודת המוחין", שיש לה
 26 שייכות ל"עולם הבריאה", ול"גן עדן העליון" שב"עולם
 27 הבריאה". אַבְל פְּחִינַת הַרוּחַ שֶׁל הַצְּדִיקִים, – שעבודתם היא
 28 עבודת ה"רוח", עבודת המדות. שכן, גם השגתם בגדלות ה',
 29 אינה מגיעה לאופן ההשגה של אלה שהם בדרגה של "נשמה",
 30 כך שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת המדות", כי גם המוחין
 31 שלהם שייכים למדות, בשמשם כמעוררי המדות. וְכֵן שְׂאָר כָּל
 32 נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲבָדוּ אֶת ה' פְּדִיחוּ וְרַחֲמוּ – ביראה
 33 ואהבה, הַמְּסֻתְרוֹת פְּלֶבַע פְּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל – ולא מתוך אהבה
 34 ויראה הבאות מן השכל – אִין עוֹלוֹת לְשָׁם, – ל"גן עדן

1 דעת, מְקוֹר הַמְּדוּת וְאִם וְשֵׁרֵשׁ לָהֶן, – למדות, כפי שלמדנו
 2 בפרק ג'. וְכֵדֵאִיתָא בְּתִקּוּנִים – וכמו שכתוב ב"תיקוני זוהר":
 3 דְאִמָּא עֲלָאָה – ספירת "בינה" דאצילות, מְקַנְנָא – מקננת
 4 ומאירה ב"עולם הבריאה", הנקרא "כורסיא", עולם הכסא,
 5 בְּתַלְתּ סְפִירָן בְּכִרְסֵיא,
 6 שְׁהוּא עוֹלָם הַפְּרִיאָה. –
 7 ואלו הן חכמה-בינה-דעת
 8 שב"אצילות". וְלָבֵן –
 9 מפני שב"עולם הבריאה"
 10 מאירות בחינות חכמה
 11 בינה-דעת של אינ־סוף,
 12 לכן הוא – "עולם
 13 הבריאה", מְדוּר נְשָׁמוֹת
 14 הַצְּדִיקִים, עוֹבְדֵי ה'
 15 פְּדִיחוּ וְרַחֲמוּ, –
 16 ביראה ואהבה, הַנְּמַשְׁבּוֹת
 17 מִן הַבִּינָה וְדַעַת דְּגַדְלוּת
 18 אִינִי־סוּף פְּרוּךְ-הוּא,
 19 שְׂאֵהָבָה זֶה נִקְרָא "רְעוּתָא דְלָבָא", – רצון שמן הלב, שנתעורר
 20 על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה מהשכל, פְּנִיכָר
 21 לְעֵיל; וּמִ"רְעוּתָא דְלָבָא" נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם
 22 הַפְּרִיאָה, שְׁהוּא גֵן עַדן הָעֵלְיוֹן, פְּדִלְקָמֵן, – כפי שיתבאר
 23 להלן, וְכֵמוֹ שְׁתָּבוּב בְּזֵהָר – פרשת וַיִּקְהַל. – הרי, שהנשמות
 24 שעבודתם מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל וההתבוננות
 25 בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא "גן עדן העליון",
 26 כי "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ו"גן עדן העליון" –
 27 ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן", הוא, ש"ושבין
 28 ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם והשגתם גדלות ה'
 29 – וזהו השכר עבור העבודה הקשורה בהשגה והתבוננות
 30 בגדלות ה'. לחלוף, מסביר רבנו הזקן, שבכך מתכוונים לאותן
 31 נשמות שהן במדרגת נשמה ממש – אלה שהשגתם הנעלה
 32 ביותר מתוארת כבחינת "מוחין דגדלות"; ולא רק השגתם
 33 ושכלם יש להם שייכות ל"עולם הבריאה", אלא גם מדותיהם,
 34 אהבתם ויראתם, יש להן שייכות ל"עולם הבריאה". כי, גם

ליקוטי אמרים

1 המדות ואם ושרש להן וכדאיתא בתיקונים דאימא
 2 עילאה מקננא בתלת ספירן בכרסיא שהוא עולם
 3 הבריאה ולכן הוא מדור נשמות הצדיקים עובדי ה'
 4 בדחילו ורחימו הנמשכות מן הבינה ודעת דגדלות א"ס
 5 ב"ה שאהבה זו נקרא רעותא דלבא כנ"ל ומרעותא
 6 דלבא נעשה לבוש לנשמה בעולם הבריאה שהוא
 7 גן עדן העליון כדלקמן וכמ"ש בזהר ויקהל אך
 8 היינו דווקא נשמות ממש שהן בחי' מוחין דגדלות
 9 א"ס ב"ה אבל בחי' הרוח של הצדיקים וכן שאר כל
 10 נשמות ישראל שעבדו את ה' בדחילו ורחימו המסותרות
 11 בלב כללו ישראל אין עלות לשם רק בשבת ור"ה לבד
 12 שנתעורר
 13 כמו הרצון שלמעלה מהשכל, פְּנִיכָר
 14 לְעֵיל; וּמִ"רְעוּתָא דְלָבָא" נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם
 15 הַפְּרִיאָה, שְׁהוּא גֵן עַדן הָעֵלְיוֹן, פְּדִלְקָמֵן, – כפי שיתבאר
 16 להלן, וְכֵמוֹ שְׁתָּבוּב בְּזֵהָר – פרשת וַיִּקְהַל. – הרי, שהנשמות
 17 שעבודתם מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל וההתבוננות
 18 בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא "גן עדן העליון",
 19 כי "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ו"גן עדן העליון" –
 20 ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן", הוא, ש"ושבין
 21 ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם והשגתם גדלות ה'
 22 – וזהו השכר עבור העבודה הקשורה בהשגה והתבוננות
 23 בגדלות ה'. לחלוף, מסביר רבנו הזקן, שבכך מתכוונים לאותן
 24 נשמות שהן במדרגת נשמה ממש – אלה שהשגתם הנעלה
 25 ביותר מתוארת כבחינת "מוחין דגדלות"; ולא רק השגתם
 26 ושכלם יש להם שייכות ל"עולם הבריאה", אלא גם מדותיהם,
 27 אהבתם ויראתם, יש להן שייכות ל"עולם הבריאה". כי, גם

(דו"ר) – הוא לא רק שבכאור"א יש דו"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'. כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל. אלא הענין הוא, שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות, שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר – ממשך הרבי שליט"א – אפשר לומר, שרבנו הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך האהבה המסותרת – דבר זה כבר נוגע באופן ממש לתוכנו של "ספר של בינונים", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך", כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגיש הלב ובחיות של אהבת ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב שאהבתו ויראתו – אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף – לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדלותה ותוקפה של עבודה זו: אלא – זוהי עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך – בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה – לא זו בלבד שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף, שכן, האהבה והיראה הטבעיות בבני ישראל הן על דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו" להיות בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבת ה' ויראת ה'. 3. איוב לב, ח.

45 ידי כר, לְכַבֵּשׁ הַתְּאוּוֹת וְלִשְׁכְּרָן, – התאוה נשברת כשלא
 46 נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, בדיבור או אפילו במחשבה
 47 של עבירה – דבר שבא כתוצאה מהיראה שלה, וּבֵין בְּכַחֲנֵית
 48 וְעֵשָׂה טוֹב – לעשות מצוות ומעשים טובים כנגד הטבע
 49 והרצון של הנפש

50 הבהמית, שהיא נפש של
 51 "סִטְרָא־אֲחָרָא". ענין
 52 ה"זעשה טוב" בא להן
 53 בעיקר מאהבתן להקב"ה,
 54 בְּנוֹכַר לְעִיל, וְהֵם –
 55 הנשמות בהיותן בעולם
 56 הזה, הֵיוּ בְּעֵלֵי בְּחִירָה
 57 לְבַחַר פְּרַע חֲסִי־וְשִׁלוֹם
 58 וּבְחִירוֹ בְּטוֹב, לְאִכְפִּיא
 59 לְסִטְרָא־אֲחָרָא – לכפות
 60 את ה"סִטְרָא־אֲחָרָא",
 61 לְאִסְתַּלְקָא
 62 דְּקָדְשָׁא־בְּרִיָּהּ הוּא בּוֹ,
 63 – שיתרומם כבודו של
 64 הקב"ה, כביכול, בכל
 65 העולמות, בְּיִתְרוֹן הָאוֹר

66 בּוֹ, – כיתרון האור הבא מן החושך דוקא, שכן על ידי שבירתן
 67 את החושך של ה"סִטְרָא־אֲחָרָא", המשיכו יתרון באור הקדושה,
 68 בְּנוֹכַר לְעִיל. – הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות,
 69 היו טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות
 70 באהבתן ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא
 71 למעלה מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן
 72 זכותן לעלות, בזמנים מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין
 73 המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו
 74 שמקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא
 75 בעולם הבריאה, ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה
 76 הטבעיות, הוא בעולם היצירה – מדובר ביחס לנשמות עצמן.
 77 ואילו, התורה והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות,
 78 של העולם בו עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות
 79 הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות של העולם – הן
 80 מתאחדות באי"סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא
 81 ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של
 82 אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד של אותו עולם –
 83 כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו
 84 ומהמצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן מבינות
 85 אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מהות האהרה, וזה
 86 יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון ה"תניא":
 87 וְהֵנָּה, כֹּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹם עֲמִידָתָן, –
 88 לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע – כמו בשעת

1 העליון" שב"עולם הבריאה", רק בְּשִׁפְת וְרֵאשִׁיחֵדֶשׁ לְבָד, –
 2 שבת וראש חודש הם הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף
 3 ספר ישעיה): "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא
 4 כל בשר להשתחוות וגו'" – בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו
 5 ל"גן עדן העליון", הִרְךָ

6 הַעֲמוּד הַעֲמוּד שְׁמֹנֶת־עֶדֶן
 7 הַתְּחִתּוֹן לְגַן עֶדֶן
 8 הַעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא עוֹלָם
 9 הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא גִּן־עֶדֶן
 10 הַעֲלִיּוֹן, לְהַתְּעַנֵּג עַל ה' ה'
 11 וְלְהִנּוֹת מִזִּיו הַשְּׂכִינָה, –
 12 התענוג וההנאה מאלקות
 13 הם בעיקר ב"גן־עדן
 14 העליון" שב"עולם
 15 הבריאה" – עולם ההשגה.
 16 שכן, התענוג שיש לנשמה
 17 מאלקות, בא מהשגתה
 18 והבנתה אלקות, עד כמה
 19 שאפשר להשיג; ב"גן־עין
 20 הַנָּאָה וְהַתְּעַנּוּג לְשִׁכַּל
 21 נִבְרָא אֱלֹא בְּמָה

22 שְׁמִשְׁכִּיל וּמִכִּין וְיֹדֵעַ וּמִשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ, – "משכיל",
 23 "מבין", "יודע" – מכוונות לכוחות חכמה־בינה־דעת, מֵה
 24 שְׁאִפְשֵׁר לוֹ לְהִכִּין וְלְהִשִּׁיג מֵאוֹר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, – ומה
 25 שנשמות אלו מבינות בשכל ומשיגות אור אי"סוף ברוך־הוא
 26 ב"גן־עדן העליון" שב"עולם הבריאה", בא: עַל־יְדֵי הַתְּכַמֵּתוֹ
 27 וּבִינָתוֹ וְהַבְּרָךְ – על ידי ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם
 28 האצילות", הנקראות חכמתו ובינתו, הַמְּאִידוֹת שֶׁם בְּעוֹלָם
 29 הַבְּרִיאָה. – ב"עולם הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות
 30 "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות", ולכן הנשמות שב"גן עדן העליון"
 31 מבינות ומשיגות אור אי"סוף ברוך־הוא, ומזה בא ה"תענוג"
 32 שלהן. ובשבת וראש חודש עולות גם שאר הנשמות ל"גן עדן
 33 העליון", כדי שגם הן יהיה להן התענוג הבא מהשגה. וְמָה
 34 שְׁזוֹכוֹת נְשָׁמוֹת אֵלוֹ – שעבדו את השי"ת מתוך מדות אהבה
 35 ויראה טבעיות, לְעֵלּוֹת לְמַעְלָה מֵהַמְּלָאכִים, – מקומם של
 36 המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם היצירה", בגלל עבודתם
 37 במדות טבעיות, ואין אנו אומרים שאי־פעם הם עולים ל"עולם
 38 הבריאה" – אֵף שְׁעֵבְדוּ – אותן נשמות, בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמֵינוּ –
 39 ביראה ואהבה, טְבַעִיִּים לְבָד, – באותו סוג אהבה ויראה
 40 טבעיות כמו המלאכים – מדוע, איפוא, ביחס לנשמות אלו, אנו
 41 אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים ל"עולם הבריאה"? אלא –
 42 הֵינָּה, מִפְּנֵי שְׁעַל־יְדֵי דַחֲלוֹ וְרַחֲמֵינוּ שְׁלָהֶם – יראה ואהבה
 43 של אותן נשמות, אֲתַכְפִּיא – נכפתה, סִטְרָא־אֲחָרָא הַמְּלַבֶּשֶׁת
 44 בְּנוֹפֵם, בֵּין בְּכַחֲנֵית "סוֹר מִרְעַ" – להימנע מלעשות רע, ועל

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראוי דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו"ו. כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקת קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הם שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

עם איך־סוף ברוך־הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן –
 והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר
 להבין גדולתה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה,
 ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד

של תורה ועבודה, יש
 לנשמה תענוג נפלא כזה
 בגן עדן! גדלות התענוג
 אנו למדים ממה שחכמינו
 ז"ל אומרים בנוגע
 ל"אחר", שמוטב שידונו
 אותו בגיהנום, כדי שיוכל
 לבוא ל"עלמא דאתי",
 לעולם הבא – לשכר של
 "גן עדן". כלומר: כדאים
 כל יסורי גיהנום (ועליהם)
 אומר הרמב"ן שכל יסורי
 איוב במשך שבעים שנה,

אין להם ערך כלל ליסורי הנפש בגיהנום אפילו שעה אחת
 (וכדלקמן "אגרת התשובה" פרק י"ב), ובלבד שיוכלו לאחר מכן
 להגיע לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה
 בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה.
 שכן, את עצם התורה והמצוה לא היה בכוח הנשמה לקלוט
 ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן. ה"עצם" של
 התורה והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד
 לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה בלבד. בכך מובן
 מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
 בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כי בעולם הבא, ב"גן עדן",
 נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה ועבודתה. ואילו,
 בהיותה בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של התורה והעבודה,
 שעל ידו היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו. המעלה שבגן עדן
 מתבטאת רק בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית,
 היא משיגה שם את מהותו של הזיו – והשגת המהות של
 אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה
 שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" –
 כולל, קורת הרוח מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת
 הרוח והתענוג האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה
 משיגה ומבינה אלקות בהשגת המהות. אחרי שרבנו הזקן
 הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא
 מתוך אהבה ויראה שכליות, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות
 שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשיך
 להסביר ש"עולם האצילות" הוא מקום הנשמות של צדיקים
 גדולים שעבודתם למעלה גם מאהבה ויראה שכליות. עבודתם
 של אותם צדיקים היא בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם היו
 בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה קיים בהם רצון אחר כלל,
 אלא מה שהוא רצון העליון בלבד.

עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי חודשים. ובלשון
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקום עמידתן – שזוהו לפעמים לא
 במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות לבריאה אף שמדורן
 ביצירה)". אף תורתן ועבודתן נכללות ממש בעשר ספירות,

שָׁהָן – עשר הספירות,
 בחינת אלהות, ואור
 איך־סוף מתנהג בהן –
 בעשר הספירות, בתכלית
 תיחוד; – האור האין
 סופי המאיר בעולם,
 מתאחד עם הספירות של
 אותו עולם בתכלית
 התיחוד; והינו – מה שאנו
 אומרים שהתורה
 והעבודה עולות ונכללות
 בעשר הספירות, הרי זה
 בעשר ספירות דבריאה

על־ידי דחילו ורחימו שכליים, – יראה ואהבה שכליות.
 כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן
 נכללות או בעשר הספירות של "עולם הבריאה", ובעשר
 ספירות היצירה על־ידי דחילו ורחימו טבעיים; – יראה
 ואהבה טבעיות, כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה
 טבעיות, הן נכללות או בעשר הספירות של "עולם היצירה",
 ובתוכן מלכשות עשר ספירות האצילות ומיוחדות בהן
 בתכלית, – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות
 ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן
 גם בעשר ספירות "עולם היצירה", ו"ספירות האצילות"
 מיוחדות בתכלית במאצילן איך־סוף ברוך־הוא. – שהאציל
 וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאומרים לגבי
 נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים – שעשר
 ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן, הרי,
 שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן
 נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" –
 הן מתאחדות עם איך־סוף ברוך הוא. מה שאין־כן הנשמות,
 – כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אינן נכללות באלהות
 בעשר ספירות, אלא עומדות בהיכלות ומדורין דבריאה
 או יצירה, – היכלות ו"מדורים" הם ענין של "עולם ו"יש",
 ואינם בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, ונהנין –
 הנשמות, מזיו השכינה, הוא אור איך־סוף ברוך־הוא
 המתנהג בעשר ספירות דבריאה או יצירה, – "זיו השכינה"
 ממנו הן נהנין" – הוא אור איך־סוף ברוך־הוא המאוחד בעשר
 ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה",
 והוא זיו תורתן ועבודתן ממש – הזיו של תורתן ועבודתן של
 אותן נשמות, [עין זהר ויקהל דף רי], כי שכר מצוה – היא
 מצוה עצמה; – שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהאחדות

יום חמישי כ"ח אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 104, ועולם האצילות... עד עמ' 104, אלקות ממש.

<p>23 ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה 24 לשכל נברא, - שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של 25 "עולם הבריאה", הוא בכל זאת "נברא", ו"עולם האצילות" 26 הוא למעלה גם מהשגתו. טעמו של דבר: כי חכמתו ובינתו 27 ודעתו של אינסוף 28 ברוך הוא מיוחדות שם 29 בו בתכלית היחוד, 30 ביחוד עצום ונפלא, 31 בותר שאת ויתר עז 32 לאין קץ מפעולם 33 הבריאה. כי שם 34 ב"עולם הבריאה", ירדו 35 להאיר בכח צמצום, 36 חכמה-בינה-דעת של 37 "עולם האצילות", 38 הנקראות "חכמתו ובינתו 39 ודעתו של אינסוף ברוך 40 הוא", מאירות ב"עולם הבריאה", רק אחרי שהצטמצמו במדה 41 כזה, כדי שיוכלו שכלים נבראים - השכל של הנשמות 42 והמלאכים של "עולם הבריאה", לקבל מהן - ענין של, 43 חכמה-בינה-דעת, לידע את ה', ולהבין ולהשיג איזו 44 השגה באור אינסוף ברוך-הוא, כפי כח שכלים</p>	<p>הנבראים, שהם בעלי גבול ותכלית, שלא יתבטלו במציאותם, - בלי הצמצום האמור, ויתירה מזה: ולא יהיו בגדר נבראים כלל, רק יחזרו למקורם ושרשם שהוא בחינת אלהות ממש. - אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של "עולם האצילות", היו מאירות ב"עולם הבריאה", בלי צמצום, והנבראים של "עולם הבריאה" היו מקבלים מהן השגה להבין אלקות כפי שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן בעצם - היו אז אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח השגתם "לקלוט" אור נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך ירידת והארת חכמה-בינה-דעת של "אצילות", ב"עולם הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש בכוח שכלו של הנברא, לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף ברוך-הוא, עד כמה ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור אינסוף.</p>
---	--

ליקוטי אמרים

ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה מיוחדות שם בו בתכלית היחוד ביחוד עצום ונפלא בותר שאת ויתר עז לאין קץ מפעולם הבריאה כי שם ירדו להאיר בכח צמצום כדי שיוכלו שכלים נבראים לקבל מהן חכ"ד לידע את ה' ולהבין ולהשיג איזו השגה באור א"ס ב"ה כפי כח שכלים הנבראים שהם בעלי גבול ותכלית שלא יתבטלו במציאותם ולא יהיו בגדר נבראים כלל רק יחזרו למקורם ושרשם שהוא בחי' אלהות ממש.

יום שישי כ"ט אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 104, והנה צמצום זה... עד עמ' נג, זאת עבודתם.

<p>63 ב"עולם הבריאה". שהרי, בכל זאת, בהיותן ענין של "ספירות", 64 יש כבר בכך משום צמצום מסויים, אלא לא צמצום כזה כמו 65 שהוא ב"עולם הבריאה", ולכן אי אפשר לשכלים נבראים 66 לקבל מהן, - מהספירות שב"אצילות", ולכן לית מחשבתא 67 דילהון תפיסא שם כלל. 68 - אין ל"מחשבה" של 69 הנבראים "תפיסה" 70 (השגה) שם כלל. 71 המחשבה וההשגה של 72 נבראים אינן יכולות כלל 73 "לקלוט" את האור המאיר 74 ב"אצילות". לכן הוא - 75 "עולם האצילות", מדור 76 לצדיקים הגדולים, 77 שעבודתם היא למעלה 78 מעלה אפלו מבחינת דחילו ורחימו - יראה ואהבה, 79 הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולתו ית' כמו שעולם 80 האצילות הוא למעלה מעלה מבחי' בינה ודעת לשכל</p>	<p>45 אך, ב"עולם האצילות", בו ספירות חכמה-בינה-דעת הן, כמו 46 שהן בעצם - אין בכוח שכלם של נבראים לקבל מהן השגה 47 באור אינסוף ברוך-הוא - ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה, צמצום 48 זה - מה ספירות חכמה-בינה-דעת של "אצילות" נצטמצמו, 49 כדי להאיר ב"עולם 50 הבריאה", היא סבת 51 ההארה שמאירות שם 52 חכמה-בינה-דעת של 53 אינסוף ברוך-הוא - משא"כ באצילות שאינם בכח א"א 54 חכמה-בינה-דעת של 55 "עולם האצילות", 56 לנשמות אלו פעולם 57 הבריאה, - שכן, בגלל 58 שהאור בא על ידי צמצום 59 - יכולות הנשמות לקבל 60 ממנו, שתהיה להן השגה באור אינסוף ברוך הוא. מחשבתא 61 בן באצילות, שאינם - ספירות חכמה-בינה-דעת 62 שב"אצילות", אינן בכח צמצום כל כך - כפי שהדבר</p>
---	--

ליקוטי אמרים

והנה צמצום זה היא סבת ההארה שמאירות שם חכ"ד של א"ס ב"ה לנשמות אלו בעולם הבריאה. משא"כ באצילות שאינם בכח א"א לשכלים נבראים לקבל מהן ולכן לית מחשבתא דילהון תפיסא שם כלל לכן הוא מדור לצדיקי' הגדולים שעבודתם היא למעלה מעלה אפי' מבחי' דחילו ורחימו הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולתו ית' כמו שעולם האצילות הוא למעלה מעלה מבחי' בינה ודעת לשכל מעלה אפלו מבחינת דחילו ורחימו - יראה ואהבה, הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולתו ית' כמו שעולם האצילות הוא למעלה מעלה מבחינת בינה ודעת לשכל

6. ולא שזה (ש"לא יהיו בגדר נבראים כלל") הוא תוצאה (ממה שיתבטלו ממציותן), (כ"א הוא הוספה על זה, דהיינו שיתבטלו ממציותן, ויתירה מזה... הם לא יהיו... גדר נבראים), וכדלקמן "וליבטל כו' וליכלל" ע"פ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

12	לְפִי שָׁפַל יְמֵיהֶם הִיְתָה זֹאת עֲבוּדָתָם. – האבות היו תמיד	1	נִכְרָא, – כך גם עבודתם היא הרבה למעלה מהאבה והיראה
13	בהתבטלות של "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם	2	הבאות מן השכל; אֵלֵא עֲבוּדָתָם הִיְתָה בְּבַחֲנֵינֵת מְרַבְּנָה
14	יוצרים, על עצמם ועל כל	3	מִמֶּשׁ לְאַיִן־סוֹף בְּרוּךְ־
15	עניניהם את דרגת	4	הוא, וְלִכְפֹּל אֵלָיו
16	ההתבטלות העליונה	5	בְּמִצִּיאוֹת, וְלִהְפֹּלֵל
17	ביותר להקב"ה, כך שאין	6	בְּאוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵם וְכָל
18	להם רצון אחר כלל, אלא	7	אֲשֶׁר לָהֶם, עַל־יְדֵי קִיּוֹם
19	רק מה שהוא רצון ה' –	8	הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל־
20	ולכן מקומם של צדיקים	9	רַבֵּךְ שְׂאֵמְרוּ: – חֲכַמֵּינוּ
21	אלה הוא ב"עולם	10	ד'ל ⁸ : "הָאֲבוֹת הֵן הֵן
22	האצילות", בו מורגש אותו סוג של ביטול.	11	הַמְרַבְּנָה", וְהֵינּוּ – מֵה שֶׁהָאֲבוֹת מֵתוֹאֲרִים בְּ"מִרְכַּבָּה", הוּא:

יום שבת קודש א' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נג, אך מי ששרש... עד עמ' נג, כידוע ל"ח]:

43	חָשִׁיב קְמִיָּה בְּלֵא מְמֶשׁ, – להיות חשוב לפני הקב"ה, כלא	23	אך מי ששרש נשמתו קָמֵן מְהִיל עֲבוּדָה תָּמָה זו, – של
44	ממש; אֵינִי גַם בֵּן – כשעומד בבחינת ביטול גמור רק "לפרקים	24	בחינת "מרכבה", לְכַפֹּל וְלִכְלֹל בְּאוּרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֲבוּדָתוֹ
45	ועתים", כמו למשל בשעת "שמונה עשרה" בכלל,	25	בְּקִבְעוֹת, – לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו יתברך, רק
46	ובהשתחוואות שב"שמונה עשרה" בפרט, עֵקֶר קְבִיעוֹת נִשְׁמָתוֹ	26	לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת רְצוֹן לְמַעְלָה, וְכִמוֹ בַתְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה
47	הוא בעולם הַבְּרִיאָה –	27	עֶשְׂרֵה שֶׁהִיא בְּאֲצִילוֹת,
48	שכן, מדובר כאן בקשר	28	– שכן ארבעת השלבים
49	לנשמה, ששייכותה היא	29	שבסולם התפילה, הם
50	"לעולם הבריאה", [רק	30	כנגד ארבעת העולמות: 7
51	לְפָרְקִים בְּעֵת רְצוֹן	31	חלק התפילה עד "ברוך" 8
52	תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת	32	שאמר", הוא בבחינת 9
53	בְּבַחֲנֵינֵת "מִיּוֹן נִוְקָבִין",	33	"עולם העשיה"; "פסוקי 10
54	בְּיָדוּעַ לְיִוְדַעֵי ח'": – רק	34	דומרה" – בבחינת "עולם 11
55	בשעת רצון, תעלה נשמתו	35	היצירה"; "קריאת שמע" – 12
56	"לעולם האצילות", על ידי	36	בבחינת "עולם הבריאה": 13
57	התעוררות מלמטה, כפי	37	"שמונה עשרה" – בבחינת 14
58	הידוע ללומדי תורת	38	"עולם האצילות", וּבְפֶרֶט
59	הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של	39	בְּהִשְׁתַּחֲוֹאוֹת שָׂבָה, – כשכורעים בשמונה־עשרה, שָׁפַל
60	הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו	40	הַשְׁתַּחֲוֹאָה הִיא בְּבַחֲנֵינֵת אֲצִילוֹת [כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב ב'פְּרִי עֵץ
61	הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות	41	חַיִּים' בְּקִבְלַת שֵׁבֶת – שההשתחוואות הן בבחינת "אצילות"],
62	העבודה עצמה:	42	כִּי הִיא – ההשתחוואה היא, עֵנִין בְּטוֹל בְּאוּרוֹ יִתְבָּרַךְ, לְהִיּוֹת

7. "לכאורה צ"ל 'היא' וכלפני זה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. בראשית רבה מז, ו. זהר ח"א רי, ב.

אגרות קודש

[אדר ה'תשל"ב]

כיון שכבר נמצא כאן – ניצל זה לחזק בריאותו ולהתקדם ככל האפשרי בתומ"צ.

כיון שרק שנה אי' נשארה לקבלת ב.א. – כדאי להשתדל בזה.

כן כדאי לברר אולי יכול לגמור זה כאן בהקדם (ע"י שיקחו בחשבון לימודיו בארץ ישראל).

מובן שאין לדחות החתונה לזמן ארוך.

(2 מנהגי יום הולדת.

אזכיר עה"צ.

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום כיזמו מי"ב נשיאים. וכיום י"ג זאת הנזכרת המזכרת. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהיה רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

שבת קודש, ר"ח ניסן

וַיְהִי בַיּוֹם בְּלוֹת מִשֶׁה לְהִקִּים אֶת־הַמִּזְבֵּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־בְּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־בְּלָיו וַיִּמְשַׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּפְתָּח הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צֶבַע וְשְׁנֵי עֶשְׂרֵי בָקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת | שְׁתֵּי הָעֶגְלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מֶרְרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בֵּיד אֵיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וְלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֹּהֵן יִשְׂאוּ: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֵת הַנֶּזֶב הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נְשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קַרְבָּנָם לְחֻנְפַת הַמִּזְבֵּחַ: וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קַרְבָּנָם נְחֹשֶׁן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמִטֵּה יְהוּדָה: וְקַרְבָּנוֹ קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמֹרֶת: כֶּף אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קַרְבַּן נְחֹשֶׁן בֶּן־עַמִּינָדָב:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בתפלתך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכניס ותעיל הנד ציפרי קדישין לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ר"ח ניסן

יהודה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני ורעי ורעי מעתה ועד עולם אמן:

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

יום ראשון

יום רביעי

כד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית.
תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

בְּאֵמִירַת "אֲנָא בְּכַח" צְרִיךְ לְרְאוּת – אוּ לְצַיֵר בְּמִתְשֵׁבָה – הַשְּׁמוּת, שֶׁהֵם הָרְאשִׁי תְבוּת, אֲבָל לֹא לְאִמְרָם.

יום שני

יום חמישי

כה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: ולא שדבקות . . . נא חי ומדבר.

הַחֲסִיד ר' מֵרְדִכִי הָאֵרֵאדֶאקֶר סִיפֵר: פִּתְגָם הָרְאשׁוֹן שֶׁשְּׁמַעְנוּ מֵרְבִּינוּ הַזֶּקֶן כִּשְׁבָאנוּ לְלִיאֲזֹנָא הִי: וּוְאִם מֵעַן טָאָר נִיט טָאָר מֵעַן נִיט, אוֹן וּוְאִם מֵעַן מֵעַן דָּאָרְף מֵעַן נִיט. – כִּשְׁלֹש אַרְבַּע שָׁנִים עֲבַדְנוּ בְּזֶה עַד שֶׁהִבְאֵנוּ אוֹפֵן זֶה בְּעֵינֵי חֵינּוּ, וְרַק אִז נִכְנַסְנוּ לִיחִידוֹת לְשֹׂאֵל דֶּרֶךְ בְּעִבּוּדָה.

הַחֲסִיד ר' מֵרְדִכִי מֵהָאֵרֵאדֶאקֶ סִיפֵר: פִּתְגָם הָרְאשׁוֹן שֶׁשְּׁמַעְנוּ מֵרְבִּינוּ הַזֶּקֶן כִּשְׁבָאנוּ לְלִיאֲזֹנָא הִיָּה: "הָאָסוּר – אָסוּר, וְהַמֵּתָר – מֵיָתֵר". כִּשְׁלֹש אַרְבַּע שָׁנִים עֲבַדְנוּ בְּזֶה, עַד שֶׁהִבְאֵנוּ אִפְּן זֶה בְּעֵינֵי חֵינּוּ, וְרַק אִז נִכְנַסְנוּ לִיחִידוֹת לְשֹׂאֵל דֶּרֶךְ בְּעִבּוּדָה.

יום שלישי

יום ששי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנוז"ל.

כָּל הַקְּדוּשׁ בְּעַם אֱלֹקֵי אֲבֹרָהֶם וְיִסוּד בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּהַעֲמַדַת דּוֹר יִשְׂרָיִם וְחֲנוּכָם, בְּכִשְׁרוֹת הָאֵל, וְאֲצִילוֹת טֵהַר קִדְשַׁת הַשֶּׁבֶת, מָסַר וְנָתַן הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא עַל יְדֵי נְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְרָם וּלְעִבְדָם.
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּמְלֵא חוֹבָתָהּ וְתַעֲוֶדְתָּהּ בְּחַיֵּי הַמְּשֻׁפָּחָה, בְּהִנְהִיגַת הַבַּיִת וּבְחֲנוּךְ עַל פִּי הַתּוֹרָה, עָלֶיהָ הַפְּתוּב אוֹמֵר "חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה".

יום רביעי

שבת

כז אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֵאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן. אֵמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הַתְּעוּדוֹת.
הַפְּטוּרָה: כַּה אָמַר – עוֹלַת תְּמִיד.
שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

מְשִׁיחַת אֲמו"ר: חֲטָא בְּנֵי אַהֲרֹן הִי בְּקִרְבַּתָם לִפְנֵי ה' וּיְמוּתוּ. רְצוּא בְּלֵי שׁוּב.
דַּעַר אֲמַת אִיזוּ אוּ מ'קוּמַט לִפְנֵי ה' דָּאָרְף זֵינן תְּטַהֲרוּ, רִיין אוֹן קְלָאָהֵר, עַס מוּזוּ זִיךְ דַּעַרְהַעֲרַעַן אִינן מַעֲשָׂה בְּפוּעַל, כָּל הַגְּבוּהָ גְבוּהָ בִּיּוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה מִטָּה בִּיּוֹתֵר, וְרְצוּא בְּלֵי שׁוּב, הִיא מִיתָה. וְעַל זֶה בָּא צִיּוּי ה' אֵל מִשָּׁה (וּיקרא טז ב) שִׂיאֵמֵר לֵאחֲרָן, אוֹתִיוֹת נִרְאָה, וּבְכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא הַשְּׁכֵלָה, לֵאמֹר, בְּשִׁבִיל לְבוֹא אֵל הַקֹּדֶשׁ גַּם מִבֵּית לְפָרוּכַת שֶׁהוּא לִפְנֵי הַצְּמִצּוּם, דָּאָרְף מֵעַן וּוִיסַעַן אוּ עַל הָאֲרָן, אוֹתִיוֹת נִרְאָה, הַשְּׁכֵלָה,

היום יום . . .

איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען נישט בלייבען באַם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, נישט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאָן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' וימותו". 'רצוא' בלי 'שוב'. האמת היא, שכאשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" - נקי וזך. תיבים להפנים במעשה בפעל, שכל הגבה גבה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ו'רצוא' בלי 'שוב' היא מיתה. ועל זה בא צווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן - אותיות נראה - ובכחות הנפש הוא השפלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת שעל הארץ - אותיות "נראה", השפלה, ישנה "כפרת", כונה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על כן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאיר ברצוא בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כונתו הגילוי, והמבוא לכך הוא ה'ואל", בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז - "יבא אל הקדש".

יום חמישי

יום ראשון

כח אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: קלה קלט.
 תנאי: ועולם . . . 104 אלקות ממש.
 "תרחמן" דברית מילה - אומרים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאל לערנען - (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): - דאָס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים, "כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה ולחפה ולמעשים טובים". ונוהגים אצלנו, שנותנים דמי קדימה שהילד ילמד (ונתן כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"צ נשמתו-עדן] סכום מסוים באמרו): זה עבור הישיבה.

יום שישי

יום שני

כט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.
 תהלים: קמ"ג.
 תנאי: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתועדות אמר אדמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאַכען מיש לאין, פון די גשמיות מאַכען רוחניות. די עבודה מאַכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאַכען א כלי פאר רוחניות, דאָס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתועדות אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הקדוש ברוך הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות - זוהי מטלה אישית. בזה מחייב כל אחד ואחד בפרט.

שבת קודש

יום שלישי

א ניסן, ר"ח

ה'תש"ג

בְּלִיל הַחֹדֶשׁ אֵין אוֹמְרִים תְּחַנּוּן.
אַחַר אֲמִירַת הַנְּשִׂיא אוֹמְרִים "יְהִי רְצוֹן" הַנֶּדְפָס בְּסִדּוֹר תּוֹרַה אוֹר, וְגַם כְּהַגִּים וְלִיָּם אוֹמְרִים אוֹתוֹ.

שיעורים. חומש: תוריע, שלישי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: אך מי . . . נג לי"ח.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] צָנָה לְגִיסוֹ הָרַב מֹשֶׁה הוֹרְנֵשְׁטֵיין הַכֹּהֵן לֵאמֹר ה"יְהִי רְצוֹן"
שְׂאֵחַר הַנְּשִׂיא, וְאָמַר לוֹ כִּי אֶפְלוּ כֹהֵן וְלוֹי צָרִיךְ לְאָמְרוֹ, כִּי זֶה שִׁיךְ לְעִבּוֹר.

המשך מעמוד מד

ולצערנו - בטבע האדם ורגילה ב**יותר** השגיאה - שכשמקוים מילדים רמה ידועה בהשקפת עולם ובהנהגתם דתית, מונחים אותם באופן, וכמעט בהקפדה, שלא יבואו לרמה יותר גבוה ואעכו"כ לרמה יותר גבוה מאשר מעמד ומצב ההורים. ואין מביאים כלל וכלל בחשבון - שבאם בגיל העמידה מתקיים האדם במעמד דתי במדה מסוימה - הוא רק הודות לזה שבימי הנערות והבחרות עמד ברמה יותר גבוה, שאז אף שקושי החיים ומלחמת החיים (והסביבה ג"כ) הפחיתו את רמת ימי הבחרות, נשאר עכ"פ ברמה דימי העמידה. שמזה מובן - שהאיש שבימי הבחרות יעמוד ברמה מופחתה - הרי טבעי שלאחרי איזה שנים ירד ממדרגתו וימצא בדרגה למטה מהמקווה.

המורס מהאמור - שכשהיי ברצונם (שלה ושל בעלה שיי) שיראת שמים בפועל של ילידיהם תהיי בשווה ליראת שמים שלהם, צריכים היו הילדים להתחנך במוסד חינוך הדורש מתלמידיו אותה מדת היראת שמים שדרשה מאביהם הישיבה תומכי תמימים, אבל כשמתחנכים הילדים במוסד חינוך כהמוזכר במכתבה, שכפי השמועה דרגת היר"ש הנדרשת בו - היא פחותה **בכמה** דרגות מאותה מדת היר"ש שדרשה ישיבת תומכי תמימים ודוגמתה, הרי מה פלא כשירודים לדרגה שלמטה מזה ויש אפשריות למאורעות אלו שכותבת.

מובן שאין כוונתי להטפת מוסר כ"א בהנוגע לשאר הילדים - שיחיו - שלהם שעדיין ברשותם הם, שפשוט צריכים ללמוד ולהתחנך בד' אמות של מוסד כזה הדורש מתלמידיו מדת יר"ש שלימה, ואז יש לדרוש ולקוות מהילדים כל עניני התורה והמצוה, כיון שההורים נתנו להם כל האפשרית לזה ומעולם לא נמצאו בסביבה שהיחס שלה יחס פושרי וכו'.

והרי בשנים האחרונות הנה באה"ק ת"ו כמה מההורים שינו יחסם ופועלים בכיוון האמור, ז. א. להכניס בניהם ובנותיהם לישיבה שלומדים בה אך ורק לימודי קדש ולבית יעקב ובית רבקה וכיו"ב, ומזמן לזמן הולכת תנועה זו ומתפשטת. ואם בהנוגע לכ"א - האמור לעיל צודק הוא, עאכו"כ בהנוגע לאלה (לה ולבעלה שיי) שרואים במוחש תוצאות החינוך בבתי ספר ממלכתיים ואפילו בבתי ספר שבדרגה אחת למעלה מהם וכו'. ואין עניני להאריך בדבר המצער ואינו מדבר בטובתן של ישראל.

פשוט שכל האמור לעיל גם לבעלה שיי הדברים מכוונים, וכן תקותי חזקה שלא יקפידו על מה שכופל הנני עוה"פ את הנ"ל, והטעם - שמרגיש הנני חובתי שלא לעבור בשתיקה, כיון שכתבו המצב אלי.

בברכה לבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

ז"ע נתקבל מכו' בעלה שיי והמענה נכלל בהנ"ל.

מתי יש טורח לעלות לירושלים? יום ראשון כ"ד אדר ב' ה'תשע"ו

"אם נתערבו בירושלים אסורין בכל שהן", אך בסוף הפרק (ה"ט"ו) כתב: "מעשר שני בטל ברוב, באיזה מעשר אמרו, במעשר שנכנס לירושלים ויצא ונפלו מחיצות, שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם, ואי אפשר לפדותו מאחר שנכנס...". ומזה יש לדייק שדווקא כאשר "אין שם מחיצות להחזירו לשם" המעשר בטל, אבל אם היו מחיצות המאפשרות לאכול את המעשר בירושלים, היו מטריחים אותו להעלות ולאכול את התערובת בירושלים, ואם כן גם חוץ לירושלים נקראת התערובת דבר שיש לו מתירין!

ותירין (ע"פ דברי התוספות, ב"מ נג,א):

כאשר התערובת נמצאת במרחק מועט מירושלים, הרי זה נחשב דבר שיש לו מתירין מחמת האפשרות להעלות לירושלים, אבל ברחוק הרבה מירושלים ויש טורח גדול להעלות לירושלים נקרא דבר שאין לו מתירין. ולפי זה מבאר גם שאין מחלוקת בין מפרשי המשנה, אלא "מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי", כי הרמב"ם מדבר במרחק גדול מירושלים (ואז התערובת בטלה), ואילו הר"ש מדבר במרחק מועט מירושלים (ואז הרי זה דבר שיש לו מתירין).

הלכות מעשר שני פרק ו', הלכה יד: אם נתערבו בירושלים – אסורין בכל שהן פמנין; הואיל והוא בירושלים, הרי הוא כדבר שיש לו מתירין; ונאכל הכל פטהרה.

מקור ההלכה הוא בדברי המשנה (בכורים פ"ב מ"ב) שפירות מעשר שני וביכורים שנתערבו בפירות חולין, אסורין בכל שהן. אולם נחלקו מפרשי המשנה בדין זה.

לדעת הרמב"ם (בפירוש המשניות) המשנה מדברת כשהפירות נתערבו בירושלים דווקא, והתערובת אינה בטלה "לפי שנאמר לבעליו, כיון שאתה בירושלים והוא מקום אכילת המעשר.. אכול הכל בתורת מעשר" והרי זה דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף. ואם הפירות נתערבו מחוץ לירושלים, "אינן אסורין בכל שהוא, הואיל ויש טורח להעלותן, לא מקרי דבר שיש לו מתירין" (הרע"ב שם).

אך לדעת הר"ש (שם) המשנה מדברת גם בתערובת מחוץ לירושלים, ומכל-מקום נחשבת התערובת דבר שיש לו מתירין כי אפשר להעלותה לירושלים ולאכלה שם כמעשר.

והקשה ה'פרי חדש' (י"ד סי' קב סק"ח):

בהלכה זו הרמב"ם פוסק כשיטתו בפירוש המשנה וכתב

שלש שנים לערלה יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשע"ו

שנים רצופות, אך מיד לאחר ראש השנה הפירות אינם אסורים משום ערלה, כי "דווקא בנטיעה שהקלנו עליה בתחילתה, שעלו לה שלשים יום לשנה תמימה – לפיכך מחמירין עליה בסופה להמשיך שנתה עד חמשה עשר בשבט שהוא ר"ה לאילן" (ר"ן על הר"ף – ר"ה ב, ב ד"ה והא) אבל בנטיעה זו שמונים לה שלש שנים מלאות, אין להחמיר ולהמתין עד ט"ו בשבט.

אך לדעת הר"ה בכל מקרה יש להמתין עד ט"ו בשבט של השנה הרביעית: "דהא מילתא בטעמא תליא ולא משום חומרא בעלמא.. דכיון שאילן גדל על רוב מים של שנה שעברה, וכל שהוא חונט בין תשרי לט"ו בשבט היינו מחמת יניקת מים שלפני ראש השנה ומאותה יניקה חנטו פירות הללו.. וכיון דהיינו טעמא מילתא ליכא לאיפלוגי בין נטעה שלשים יום לפני ראש השנה או פחות" (ר"ן שם).

והרא"ש (הלכות קטנות, הלכות ערלה סי' ט) הביא את שתי הדעות וכתב: "יראה דהאידינא אין חנטה בשום אילן קודם ט"ו בשבט, ולכן אין נזהרין אלא שלש שנים".

הלכות מעשר שני פרק ט, הלכה ט: ...הנוטע ארבעה וארבעים יום קדם ראש השנה – ערלה לו שנה. ואף על פי כן, אין פירות הנטיעה האות מתרות בערלה אלא ברביעית עד חמשה עשר בשבט, שהוא ראש השנה לאילנות.

מבואר בגמרא (ר"ה י, א) שהנוטע שלושים יום קודם ראש השנה (בנוסף ל"ד יום קודם לכן, עבור הקליטה באדמה) – נחשבים שלושים הימים לשנה אחת, והפירות יהיו אסורים משום ערלה רק לשנתיים נוספות. ומכל מקום, גם בהגיע השנה הרביעית, הפירות יהיו אסורים משום ערלה עד ט"ו בשבט. "שארף-על-פי שתשרי ר"ה לנטיעה – ט"ו בשבט ר"ה לאילן, וזו כבר נעשית אילן, לפיכך אין שנתה מתחדשת לצאת מידי ערלה עד חמשה עשר בשבט" (רש"י שם ד"ה ופירות).

אך אם נטע פחות משלושים יום קודם ראש השנה, אין ימים אלו נחשבים לשנה, אלא ספירת שלש השנים מתחילה מראש השנה. ונחלקו ראשונים האם גם כאן עליו להמתין עד ט"ו בשבט של השנה הרביעית.

לדעת הרמב"ם (להלן ה"א) יש למנות מראש השנה שלש

כיצד מתוודים? יום שלישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ו

מבאר ה'מנחת חינוך' (מצוה תרו): בשונה משאר מצוות שבדיבור, כגון קידוש או ברכת המזון, שאדם יכול לצאת ידי חובתו על ידי שמיעה מחבירו מדין 'שומע כעונה', כאן אינו יוצא בשמיעה מחבירו אלא עליו להתוודות בעצמו.

הלכות מעשר שני פרק יא, הלכה ה: ודוי זה נאמר בכל לשון... וכל אחד ואחד אומרו בפני עצמו, ואם רצו רבים להתוודות פאחד – מתוודין.

מהי כוונת הרמב"ם בדבריו 'כל אחד ואחד אומרו בפני עצמו'?

ועל כך כותב הרמב"ם כאן כי למרות שלגבי ביכורים אין לקרוא את הוידוי בעצמו, אך בוידוי מעשרות יכול כל אחד לקרוא, כי וידוי זה אינו נאמר לפני הכהן אלא בינו לבין עצמו ולכן אין חשש בושה, ומי שיודע יקרא ומי שאינו יודע לא יקרא.

ועל כך ממשיך הרמב"ם וכותב: "ואם רצו רבים להתוודות כאחד מתוודין". כלומר, אף שבוידוי מעשרות יכול כל אחד לקרוא בעצמו, אין זו חובה אלא אפשר גם לצאת ידי חובה על ידי שרבים ישמעו מאחד ויוצאים ידי חובתם מדין 'שומע כעונה'.

(להורות נון ה, סי' פ)

אך לפירוש זה, קשה המשך דברי הרמב"ם: 'ואם רצו רבים להתוודות כאחד מתוודין', ולפי האמור הרי אין הכוונה שאחד מוציא את כולם ידי חובתם, שהרי זה אינו מועיל, אלא שכולם יאמרו ביחד, ואם כן מה החידוש בכך? ולכן יש לפרש את כוונת הרמב"ם באופן אחר:

לגבי וידוי ביכורים תיקנו חז"ל שלא יאמר כל אחד את הוידוי בעצמו אלא יצא ידי חובה בשמיעה מאחר (ביכורים פ"ג מ"ז), כי בזמנם היו אנשים שלא ידעו לקרוא ומחמת הבושה נמנעו מלהביא ביכורים, ולכן תיקנו שכולם יצאו על ידי שמיעה וכך לא יוכלו להכיר מי אינו יודע לקרוא.

תערובת שיש לה מתירין לגבי אחרים יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשע"ו

הם אסורים גם לזרים, אף שלגביהם הרי זה 'דבר שאין לו מתירין', כי לכהנים הוא דבר שיש לו מתירין. ויש שחלקו עליו (חוות-דעת ופרי-מגדים, יו"ד סוף סי' קב), ולדעתם מותר למבשל לאכול את התערובת אפילו בשבת, כי כיון שלגביו 'אין לו מתירין מכל וכל', התבטל מתבטל. ומה שלענין ביכורים נחשבת התערובת ל'דבר שיש לו מתירין' אף לגבי הזרים, מבאר ה'פרי מגדים', שזו חומרא מיוחדת בביכורים ומעשר שני, כלשון הרמב"ם כאן "עשאוּם כדבר שיש לו מתירין", כי "נתנו תערובת אלו השני דברים [מעשר שני וביכורים] בירושלים בלבד כדבר שיש לו מתירין, כיון שיכול לאכול שם בקדושה" (פיה"מ לרמב"ם ביכורים שם).

ואדמו"ר הזקן (או"ח שם ס"ד) פסק כה'מגן אברהם', שתבטל שנתבשל בשבת במזיד ונתערב אינו מתבטל, כי כיון "שבו ביום חל עליו שם דבר שיש לו מתירין לגבי אחרים שאין בטל להם ברוב, חל עליו שם דבר שיש לו מתירין גם לגבי המבשל".

הלכות בכורים פרק ד, הלכה טו: הפסוקים... אם נתערבו פחלין בירושלים – אסורין בקל שהן פנים, פמערש שני. מפני שהוא מקום אכילתו, עשאוּם בקרב שיש לו מתירין. תערובת ביכורים בחולין אינה בטילה, כי היא נחשבת כ'דבר שיש לו מתירין'. ולמרות שהביכורים מותרים באכילה רק לכהנים בירושלים, ולישראל אסור לאוכלם בכל מקום ולגביהם הרי זה 'דבר שאין לו מתירין', אין התערובת בטלה אף לגבי ישראל, כי "כיון דחל על התערובת שם ביכורים... ליאסר לאכלן חוץ לירושלים, חל נמי לענין זה ליאסר לאכול לזרים" (רע"ב, ביכורים פ"ב מ"ב).

והנה, "המבשל בשבת במזיד אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד" (או"ח סי' שיה ס"א). וכתב ה'מגן אברהם' (שם ס"ב) שאם התבטל שנתבשל בשבת נתערב עם מאכלים מותרים התערובת אסורה, כי כיון שלאחרים (המותרים באכילת התבטל במוצאי שבת) התבטל הוא 'דבר שיש לו מתירין', גם למבשל אין התערובת בטילה, והביא ראייה מהלכה זו שאם נתערבו הביכורים בחולין הרי

האם מותר להיפטר ממצוה? יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשע"ו

בנידון דידן בוודאי אין לחוש שיפסיקו לחלוטין לאפות לחם שהוא עיקר מזון האדם. ועוד יש לומר:

קיים הבדל מהותי בין חובת הפרשת חלה לחובת ברכת המזון: חיוב ברכת המזון חל רק כתוצאה מהאכילה, וממילא אין איסור לגרום לשינוי ברכתו של המאכל על ידי מעשה המוציא אותו מתורת לחם, כי כל עוד אין האדם אוכל לחם אין כל סיבה לחייבו בברכת המזון, אבל חיוב הפרשת חלה חל מצד עצם העיסה ואינו תלוי באכילת האדם, אלא מיד בלישת העיסה הרי היא 'טבל' וחייבת בחלה, וכאשר אדם עושה את העיסה פחות מכשיעור הפרשת חלה הרי הוא מפקיע אותה מהמצוה השייכת לעיסה זו, ולכן אסור לעשות כן.

(שר"ת קנה בושם ח"ג, ט)

הלכות בכורים פרק ו, הלכה טז: אסור ל'אדם לעשות עֲפָתוּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִכְשֵׁעוֹר, כְּדִי לְפַתְרָהּ מִן הַחֲלָה.

האם מותר לבשל חתיכות לחם או מצה בחלב כאשר בכך משתנית ברכתם מ'המוציא' ל'מזונות'?

בהלכה זו מבואר שאסור לאדם לחלק את העיסה לחלקים קטנים ולאפותה כדי שתיפטר מחיוב חלה, הרי שאסור לעשות מעשה הגורם להפקיע ממצוה, ולפי זה לכאורה ייאסר לבשל את הלחם, מאחר שבכך מפקיעו מברכת 'המוציא' וברכת המזון מהתורה.

אך למעשה מפורש בדברי הראשונים שמותר לעשות כן לכתחילה (ראה תוספות ברכות לו, ב ד"ה אמר רבא), ובביאור החילוק יש לומר:

טעם האיסור לגבי חלה הוא משום שאם תמיד יעשו כן, לבסוף תישכח לחלוטין תורת חלה (ב"י יו"ד סי' שכד), אבל

ברכת שהחיינו על פדיון הבן ועל פרי חדש יום שישי כ"ט אדר ב' ה'תשע"ו

טעמו.

וה'כתב סופר' (ש"ת א"ח סי' כה) כתב לחלק בין הדינים, כי בטעמו של הרמב"ם שיש להקדים את ברכת פדיון הבן לברכת שהחיינו יש לבאר שזהו משום שיש אופנים שבהם אין מברכים שהחיינו, כגון אם מת הבן, וכן אם נעשה הפדיון על ידי שליח, כדברי הרמב"ם בהלכות ברכות (פ"א ה"ה) ששליח העושה מצוה לאחרים אינו מברך שהחיינו, ואילו את ברכת 'על פדיון הבן' מברכים תמיד, ונמצא שברכה זו תדירה יותר מברכת שהחיינו ולכן יש להקדימה. אך בברכת שהחיינו על פרי חדש, בכל מקרה שמברך ברכת הפרי מברך גם ברכת שהחיינו, ולכן אין טעם להקדים את ברכת הפרי לברכת שהחיינו. ואדרבה, יש לברך ברכת שהחיינו קודם ברכת הנהנין כדי להסמיך את ברכת הנהנין לאכילה ככל האפשר (ולא להפסיק ביניהם בברכת שהחיינו).

הלכות בכורים פרק יא, הלכה ה: הַפּוּדָה אֶת כְּנֹו –

מִכְרָד: אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ כְּמִצּוֹתָיו וְצָנָנוּ עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן, וְחֹזֵר וּמְכַרְדָּ שְׁחֵחֵנוּ.

בברכת 'שהחיינו' על פרי חדש, יש אומרים שמברכים אותה לאחר ברכת הנהנין של הפרי (באר היטב שו"ע א"ח סי' רכה סק"ו), ולדעת אדמו"ר הזקן (סדר ברה"י פ"א הי"ב) וה'פרי מגדים' (א"א ש"ע שם סק"ז) מברכים אותה לפני.

וכתב ה'חתם סופר' (בהגהות ל"ש"ע שם ס"ג) שמהלכה זו יש להוכיח כדעה הראשונה, שהרי מבואר כאן שאת ברכת שהחיינו על פדיון הבן מברכים לאחר ברכת על פדיון הבן, ולכאורה יש ללמוד מזה שגם את ברכת שהחיינו על פרי חדש מברכים לאחר ברכת הפרי.

אך למעשה כתב שהוא נוהג כמנהג רבו (רבי נתן אדלר) שברך שהחיינו קודם ברכת הנהנין, אף שאינו יודע את

שבת קודש אי ניסן ה'תשע"ו

שביתת הארץ או שביתת האדם

(ש"ע אדה"ז א"ח סי' רמו ס"ז) - כך גם בשביתת השדה בשביעית, בעל השדה עובר אף על מלאכה שאדם אחר עושה בשדהו. וכן כתב גם בספר 'פנים יפות' (שמות כג, יב): "יש בקדושת שביעית מה שאין בשבת, דהיינו אמירה לנכרי לחרוש ולזרוע שדה של ישראל... הזהיר על שביתת הארץ, כדכתיב ושביתה הארץ שבת לה', שאפילו על ידי נכרי אסור". והגר"י פערלא (סהמ"צ לרס"ג ח"א עמ' רסג, ג) תמה מהי שיטת הרמב"ם:

במנין המצוות כאן (בתחילת הלכות שמיטה ויובל) כתב: "א. שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית. ב. שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו". והדברים מדויקים: במצוות ה'עשה' כתב 'שתשבות הארץ', ואילו בלאו כתב 'שלא יעבוד עבודת הארץ...', כי הלאו חל על ה'גברא' ואם אדם אחר יעשה מלאכה בשדהו אינו עובר, ואילו ה'עשה' הוא ששהדה תשבות ממלאכה ואף אם ישכור גוי לעבוד בשדהו, בעל השדה עובר על ה'עשה' של שביתת הארץ.

ואילו בהלכה עצמה כתב: "מצות-עשה לשבות... מעבודת הארץ ועבודת האילנות... וכל העושה מלאכה... בשנה זו, ביטל מצות-עשה ועבר על לא-תעשה". וכאן השווה את ה'עשה' והלאו, ומשמע שבשניהם האזהרה היא על ה'גברא' ואין חובה שהקרקע תשבות!

הלכות שמיטה ויובל פרק א, הלכה א: מְצוֹת עֲשֵׂה

לְשִׁבַת מְעֻבְדַת הָאָרֶץ וְעִבּוֹדַת הָאֵילָן... וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה מְעֻבְדַת הָאָרֶץ אוּ הָאֵילָנוֹת בְּשָׁנָה זוּ – כִּיטַל מְצוֹת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

כתב ה'מנחת חינוך' (מצוה קיב):

שביעית חמורה משבת ויום-טוב בענין זה שהעושה מלאכה בשבת ויום-טוב עובר עליה מן התורה רק אם הוא עושה את המלאכה בעצמו, ואם יעשה אותה על ידי גוי לא יעבור עליה (ואסור משום 'שבות' מדרבנן), ואילו בשביעית - גם העושה מלאכה בשדה על ידי גוי, עובר על איסור ה'עשה', כי המצוה היא שהארץ תשבות, ככתוב "שבת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה, ד) וכן "ושבתה הארץ" (שם). וגם אם ישכיר את הקרקע לאחר יעבור המשכיר בעל השדה על אי שביתת הקרקע, אך על איסורי ה'לא תעשה' לא יעבור (מן התורה) כי חיובם הוא על ה'גברא' שהרי האיסור נאמר בלשון 'נוכח' - "שדך לא תזרע..." (ויקרא שם).

ומביא ראיה מהגמרא (ע"ז טו, ב) המשווה דין שביתת בהמה בשבת לדין שביתת השדה בשביעית, וכשם שבשביתת בהמה בשבת האיסור הוא גם אם אדם אחר עושה מלאכה בבהמה, ולכן "אסור להשאיל בהמתו לנכרי לעשות המלאכה, מפני שהנכרי עושה בה מלאכה בשבת"

אגרות קודש

[ט' ניסן, ה'תשל"ב]

ת"ח על הקורת רוח וכו' מביקורו כאן בימים אלו.

ויה"ר שיהא ג"כ לתועלת הרבים (נוסף על שכל יחיד – עולם מלא הוא).

אזכיר עה"צ להנ"ל ולחה"פ כשר ושמת.

ודאי נת' מכתב הברכה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד אדר ב' - א' ניסן תשע"ו

11 ברייתא במנחות פב. "המתפיס מעות מעשר שני לשלמים, כשהוא פודן מוסיף עליהן שני חומשין, אחת לקודש, ואחד למעשר". (12 כלומר, מעות מעשר שני, שפדה פירות המעשר, עליהן. (13 על הקרן, ולא על החומש הראשון.

ג. פְּדָה פְּרוֹת מֵעֶשְׂרוֹ וְהוֹסִיף חֲמֵשׁ, וְחָזַר וּפְדָה 10
הַפְּדִיּוֹן לְעֶצְמוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה 14 - מוֹסִיף חֲמֵשׁ שְׁנֵי עַל 11
הַקֶּרֶן בְּלִבָּד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֲמֵשׁ עַל הַחֲמֵשׁ 12 15.

14 שהוא מוסיף חומש. (15 בניגוד לאוכל תרומה בשוגג, שמוסיף חומש על חומש.

ד. מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי 16 שְׁאִין בְּחֲמֹשׁוֹ שָׁוָה פְּרוּטָה 17 - אֵינוֹ 13
מוֹסִיף עָלָיו חֲמֵשׁ 18. וְכֵן מֵעֶשֶׂר שְׁאִין דְּמִי יְדוּעִין 19
- דִּי שְׁאִימָר 20: הוּא וְחֲמֹשׁוֹ מְחֻלָּל עַל הַסֵּלַע הַזֶּה 21.
וְכֵל 22 מֵעֶשֶׂר שֶׁהוּא אֵינוֹ פּוֹדְהוֹ מִשְׁלֹ 23 - אֵינוֹ 16
מוֹסִיף חֲמֵשׁ 24. וּמֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל דְּמָאֵי - אֵינוֹ מוֹסִיף 17
עָלָיו חֲמֵשׁ 25. 18

16 שם נג: "תנו רבנן אם גאל יגאל איש ממעשרו, ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שווה פרוטה. איתמר רב אמי אמר אין בו (= אין שווה פרוטה במעשר שני עצמו), רב אסי אמר אין בחומשו". ופסק רבינו כרב אסי. ופירש רש"י שם, שאם אין בחומש שווה פרוטה, אינו בר פדיון. אבל בירושלמי מפורש: "מעשר שני שאין בחומשו שווה פרוטה, אינו מוסיף חומש". וכן פסק רבינו. (17 כשהמעשר עצמו אינו שווה ארבע פרוטות. והחומש הוא מלבר (= מבחוץ). (18 אבל הוא עצמו קדוש מדבריהם. ועיין בהלכה הסמוכה, שאם יש לו מעות שחילל עליהן מעשר שני אחר - אומר: "הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות". (19 ואפשר שאין בו ארבע פרוטות, שאז אין בחומשו שווה פרוטה, ואינו אלא מדבריהם. (20 כלומר, ואין צריך לפדותו על פי שלושה תגרים, כמו למעלה בפרק ד הלכה יט, ששם מדובר כשהמעשר מן התורה, כגון שיש בו וודאי ארבע פרוטות, שאז אינו אלא מדבריהם - הקלו בפדיונו. וכן אין צריך להמתין עד שיהא לו עוד מעשר שני, שיצטרף עם זה, ויהא בחומשם שווה פרוטה. (21 כלומר, על סלע שכבר חיללו עליו, מעשר שני אחר. (22 ירושלמי שם ראש הלכה ג: "אמר ר' יוחנן, כל מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש. ר' יוסי בי ר' בון בשם ר' חנינא, טעמא דר' יוחנן, ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו (כלומר, חמישית משלו) יוסיף עליו, כדי שיהא הוא ופדיונו משלו". (23 בכתב-יד מעשה רוקח: "שאינו הוא ופדיונו משלו", וכלשון הירושלמי. (24 אבל עיקר הפדיון חל מן התורה. (25 כיוון שהחומש אינו מעכב. ובירושלמי דמאי שם: "בדין היה מעשר שני של דמאי, שיפריש עליו חומש (כשהוא פודה אותו כדרך שמפריש כשאוכל תרומת מעשר של דמאי), ולמה אמרו שלא יפריש, מפני גדריו (כלומר, גזרה) שאם את אומר לו

יום א' כ"ד אדר ב' ה'תשע"ו

הִלְכוֹת מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי

וְנִטְעָ רְבִיעֵי

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 (יאבאר שהפודה מעשרו לעצמו מוסיף חומש, ואם האשה חייבת בו. מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה. והפודה מעשר ביותר על דמיו. סלע בסלע בעה"ב קודם. ואם מותר להערים בפדיון מעשרו. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני. והפודה מעשר שני לעצמו ולא נתן את החומש. מעות מעשר שני אם צורפים בדיגריי זהב. ואם יחלל כסף מעשר עם פירות מעשר על הכסף.

1 א. הַפּוֹדָה מֵעֶשְׂרוֹ לְעֶצְמוֹ 24 - בֵּין שֶׁהוּא שְׁלוֹ 3, בֵּין 1
שֶׁנֶּפֶל לוֹ בִּירְשָׁה 4, בֵּין שְׁנֹתָן לוֹ בְּטַבְלוֹ מִתְנַה 5 כְּמוֹ 2
שֶׁבְּאַרְנוֹ - הֲרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו חֲמֵשׁ. אִם הָיָה שָׁוָה 3
אַרְבָּעָה - נֹתֵן חֲמֵשֶׁה 6. שְׁנָאֵמַר: וְאִם גָּאֵל יְגָאֵל 4
אִישׁ מִמֵּעֶשְׂרוֹ, חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו. 5

2 רוצה לומר שגם המעות, שהוא מחלל עליהן, הן שלו, ומחלל לעצמו, שלעולם אינו מוסיף חומש אלא אם גם הפירות וגם הפדיון (= המעות) הם שלו. (3 שהפרישו מפירות שדהו. ואף על פי שאין המעשר קנוי לו, שהרי ממון גבוה הוא, אלא, חידוש הוא שחידשה התורה שעשאתו כשלו, לעניין פדיון והוספת חומש. (4 כלומר, המעשר עצמו (לא בטבלו). ואף על פי שממון גבוה הוא - חידשה התורה שלעניין פדיון חידוש קונה את המעשר, והרי הוא כשלו, כשם שחידשה בבעל השדה. (5 במשנה שם: "שנותן לו במתנה". ואמרו בקידושין נד: שלרבי מאיר הסובר שמעשר שני ממון גבוה הוא, המדובר "כגון דיהיב ניהליה בטבליה". (6 היינו "חומש מלבר" וכן אמרו בבבא מציעא נג: "אבעיא להו, חומשא מלגיו (=מבפנים, כלומר על חמישה מוסיף אחד), או חומשא מלבר (=מבחוץ, כלומר על ארבעה מוסיף אחד)", ובמסקנא החליטו: "חומשא מלבר".

6 ב. וְאִשָּׁה 7 שֶׁפְּדָתָ מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שְׁלָהּ לְעֶצְמָהּ 8 - אֵינָה 6
מוֹסִיפָה חֲמֵשׁ. מִפֵּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ: אִישׁ מִמֵּעֶשְׂרוֹ 7
- וְלֹא אִשָּׁה 9. וְכֵן 10 אִם 11 פְּדָה פְּדִיּוֹן פְּרוֹת הַמֵּעֶשֶׂר 12
לְעֶצְמוֹ - מוֹסִיף חֲמֵשׁ 13. 9

7 קדושין כד. "בוזויי דידה ומעשר דידה, איש אמר רחמנא ולא אשה". (8 כלומר: גם הפירות וגם המעות שלה, שהאיש מוסיף חומש באופן זה. (9 ואם הפירות של הבעל, והיא פודה בשבילו - מוסיפה חומש, ששלוcho של אדם כמותו. (10 כלומר, כשם שהפודה פירות מעשר שני מוסיף חומש, כמו כן הפודה פדיון המעשר, מוסיף חומש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 ופדה פירות מעשר שני שלי על המעות שלך. שכיוון שאמר
18 לו: "על המעות שלך" - הרי זו מתנה.
19 ט. אָבָל לֹא יִתֵּן הַמְּעוֹת לַפְּדוּת³⁹ לְבָנוּ וּלְבִתּוֹ
20 הַקְּטַנִּים⁴⁰ וּלְעַבְדּוֹ וּשְׁפַחְתּוֹ הַכְּנַעֲנִים, מִפְּנֵי שְׂיִדֵּן
21 קִיְדוֹ⁴¹. נִתֵּן לְשְׁפַחְתּוֹ הָעֵבְרִיָּה, אִם מְעַשֵּׂר שְׁנֵי זֵה
22 מִדְּבַרְיָהֶם, כְּגוֹן שֶׁהִיא מְעַצִּין שְׂאִינוֹ נְקוּב - דְּבַרְיוֹ
23 קִיְמִין; שְׂאֵמָה הָעֵבְרִיָּה קִטְנָה הִיא, וְאִין הַקֶּטָן זֹכֶה
24 לְאַחֲרֵיהֶם⁴² אֲלֵא פְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּבַרְיָהֶם⁴³.

39 עליהן. (40 לדעת התוספות, המדובר בשהגיעו לעונת
נדרים, שתרומתם תרומה והוא הדין שפדיונו פדיון.
41) ונמצא שהמעות ברשותו, וחייב בחומש. (42 כלומר,
אף על פי שהוא זוכה לעצמו מן התורה, כיוון שדעת אחרת
מקנה להן - אינו יכול להקנות לאחרים. וכמו כן לפדות
מעשר שני של אחרים. (43) אבל לא בדבר שהוא מן
התורה.

23 י. וְכֵן מְעַרִים וְנוֹתֵן הַמְּעַשֵּׂר מִתְּנָה כִּשְׁהוּא בְּטַבְלוֹ⁴⁴,
24 וְאוֹמֵר הַנּוֹתֵן: הֲרֵי הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מְחַלְלִין עַל מְעוֹת
25 שְׁבִיבִית⁴⁵.

44 קודם שהפריש מן הכרי, ולא לאחר מכן, שכיוון
שמעשר שני ממון גבוה הוא, אינו נקנה במתנה.
45) "בראשונה היו עושיין כן במעות (כלומר, היה מקנה
המעות לחבירו, והלה פודה הפירות על מעותיו) היו נוטלין
אותן (את המעות) ובורחיין, התקינו שיהו עושיין כן בפירות
[שאינם נוחים כל כך לתפיסה ובריחה]".

26 יא. שְׁנֵי אַחֲיִין אוֹ שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִן, [אָב וּבָנוּ]⁴⁶ - פּוֹדִין
27 זֶה לְזֶה מְעַשֵּׂר שְׁנֵי, כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹסִיף חֲמִשָּׁה. אִשָּׁה
28 שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעְלָהּ מְעַשֵּׂר שְׁנֵי, הוֹאִיל וְהוּא מְמוֹן
29 גְּבוּהָ כְּמוֹ שְׁבִיבָאָרְנוּ - לֹא קָנָה בַּעַל. לְפִיכֵךְ, אִם
30 פְּדָהּ⁴⁷ - אֵינוֹ מוֹסִיף חֲמִשָּׁה⁴⁸.

46) ואף שכבר כתב רבינו (למעלה הלכה ח), שכן פודה
לאביו, הוסיף וכתב כאן, שאף האב פודה לבנו, אף על פי
שהבן קרוב ללב אביו, יותר משהאב קרוב לבנו. (47) על
מעות שלו. (48) וכמו כן אם פדתה האשה, אינה מוסיפה
חומש.

31 יב. הַפּוֹדָה מְעַשֵּׂר שְׁנֵי⁴⁹ לְעַצְמוֹ, וְנִתֵּן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא
32 נִתֵּן אֶת הַחֲמִשָּׁה, אֲפֹּךְ עַל פִּי שְׂאִין הַחֲמִשָּׁה מְעַכְבֵּב וְהֲרִי
33 נִתְחַלֵּל - לֹא יֵאָכֵל עַד שְׂיִתֵּן הַחֲמִשָּׁה, וְאֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ.
34 גְּזָרָה שְׂמָא יִפְשַׁע וְלֹא יִתֵּן.

49) שהוא מוסיף חומש.

35 יג. מְעוֹת מְעַשֵּׂר שְׁנֵי, אִם רָצָה לְצַרְפֵּם⁵⁰ בְּדִינֵי זֵהָב
36 כְּדִי לְהַקֵּל מִשְׁאֵן - מְצַרְפֵּן. וְאִם צָרְפֵן לְעַצְמוֹ - אֵינוֹ
37 מוֹסִיף חֲמִשָּׁה, שְׂאִין זֶה דֶּרֶךְ פְּדִיָּה.

50) לפרטם.

38 יד. הַפּוֹדֵט סֵלַע מִמְּעוֹת מְעַשֵּׂר שְׁנֵי⁵¹, בֵּין

שיפריש, אף הוא אינו מפריש [פודה] כל עיקר "ויאכלנו
חוץ לירושלים בלא פדיון".

1 ה. הַפּוֹדָה מְעַשֵּׂר שְׁנֵי, וְהִיא לוֹ מְעַשֵּׂר שְׁנֵי אַחַר
2 שֶׁלֹּא נִפְדָּה, אִם אֵין בְּחִמְשׁוֹ²⁶ שְׁוֵה פְּרוּטָה - דִּי
3 שְׂיֵאמַר²⁷: הוּא וְחִמְשׁוֹ מְחַלְלֵל עַל מְעוֹת הִרְאוּשׁוֹנוֹת;
4 לְפִי שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְאָדָם לְצַמְצֵם אֶת מְעוֹתָיו.

26) של המעשר שלא נפדה. (27) כלומר, "ולא אמרין
ימתין עד שיעלה לירושלים, או ימתין עד שיצרפנו עם
אחר".

5 ו. הַפּוֹדָה מְעַשֵּׂר בִּיחָד עַל דְּמִיּוֹ²⁸ - לֹא נִתְפָּסָה
6 הַתּוֹסֶפֶת לְמְעַשֵּׂר.

28) כלומר, הדמים, שעליהם הוא פודה, שווים יותר
מהפירות. ירושלמי מעשר שני פרק ד הלכה ב: "אמר ר'
יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס את הכל, מעשר שני
שפדאו יותר על דמיו לא תפס את הכל. מה בין הקדש מה
בין מעשר שני? אמר רבי אימי, שכן אדם מצוי להיות מרבה
בהקדשו (כיוון שהוא נותנו לגזבר, אבל מעשר שני שנאכל
לבעליו, אף שהוא ממון גבוה אינו פודהו אלא על שוויו)".

7 ז. בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר²⁹ בְּסֵלַע³⁰, וְאַחֲרָי³¹ אוֹמֵר בְּסֵלַע
8 - בַּעַל הַבֵּית קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף חֲמִשָּׁה. בַּעַל
9 הַבֵּית אוֹמֵר בְּסֵלַע, וְאַחֲרָי אוֹמֵר בְּסֵלַע וּפְרוּטָה³² -
10 הָאַחֲרָי קוֹדֵם, מִפְּנֵי שְׂמוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן³³.

29) שהרי כופין אותו לפתוח ראשון. (30) לפדיון המעשר.
31) ראה להלן פרק ט הלכה ז ובכסף משנה שם, שאחר
יכול לחלל שלא מדעת בעל הפירות. (32) במשנה שם:
"בסלע ואיסר". (33) ובירושלמי שם: "ואין חומשו של זה
(בעל-הבית) מרובה על תוספתו של זה? אמר רבי אבין
שנייא היא שהוא יכול להערים עליו (על המעשר) ולפוטרו
מן החומש".

11 ח. מִתֵּר לְהַעֲרִים³⁴ עַל פְּדִיּוֹן מְעַשֵּׂרוֹ. כִּיצַד? אוֹמֵר
12 אָדָם לְבָנוּ וּלְבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים וּלְעַבְדּוֹ הָעֵבְרִי³⁵: הֵא
13 לָךְ³⁶ אֶת הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ וּפְדָה לָךְ בְּהֵן מְעַשֵּׂר, כְּדִי
14 שֶׁלֹּא יוֹסִיף חֲמִשָּׁה. אָבָל לֹא יֵאמַר לוֹ: פְּדָה לִי בְּהֵן³⁷.
15 וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: פְּדָה לִי מִשְׁלָךְ - אֵינוֹ מוֹסִיף
16 חֲמִשָּׁה³⁸.

34) "תחבולת ההיתר תיקרא הערמה, ושאינו להיתר, תיקרא
מרמה". (35) "עבד עברי אין גופו קנוי, אלא מעשה ידיו
בלבד. והוא כמו שכיר, כמו שאמר השם יתברך כי משנה
שכר שכיר וכי". [ולא הזכירו כאן "אשתו", שכיוון שאין
זו מתנה גמורה אלא על מנת להחזיר - קנתה והבעל אוכל
פירות. ומה שאמרו "במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות",
אין זה אלא במתנה גמורה שהנותן בעין יפה הוא נותן,
ובמתנה על מנת להחזיר לא אמרו כן. ובפרק א מהלכות
עירובין הלכה כ, הזכירו "אשתו", לפי ששם מדובר במתנה
גמורה]. (36) [נראה מדברי רש"י בגיטין סה. שזו היא
מתנה על מנת להחזיר]. (37) שאין זו לשון מתנה אלא
לשון שליחות וחייב בחומש. (38) כלומר: הא לך מעות

18 - לְמַעַשְׂרֵי שְׁנֵי, וְהַנְּבִלְיִין¹² - לְפִי חֶשְׁבוֹן. מִתְּנָה¹³ 18
 19 וְאוֹמֵר: אִם אֵלֹהֵי שְׂפִידֵי הֵן הַמַּעַשֵׂר - הַשָּׂאֵר חֲלִיץ¹⁴; 19
 20 וְאִם הֵן חֲלִיץ¹⁵ - הֲרֵי מַעוֹת הַמַּעַשֵׂר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן 20
 21 מִחֲלָלִין עֲלֵיהֶם¹⁶.

(2) מעשר שני פ"ב משנה ה. (3) ירושלמי שם: "אמר רבי יונה, והוא (זה שאמרו במשנה: "מה שלקט לקט למעשר") שליקט מכאן ומכאן (שכיון שאינו מלקט ממקום אחד, ייתכן שעלו בידו מעות המעשר. ומכל-מקום צריך להתנות, כדלהלן, שהרי אין הדבר ברור, ואולי מעות חולין בידו, ומעשר על גבי הקרקע), אבל אם לקט על אומן (כלומר, בשורה, מצד אחד) ככולל וחופן הוא." (4) ירושלמי שם: "אמר רבי זעירא כדי לשכר שני (כלומר, מה שאמרו "לקט למעשר", הוא כדי שמעשר שני ישתכר), שמא יאבדו השאר (שלא לקט עדיין) ויהיו אלו שבידו תפוסין על השני (כלומר, וינהוג בהן כבמעשר שני, וראה להלן). (5) "מנין - של מעשר שני" (פירוש המשנה). (6) "ואם נאבד מהן דבר, של חולין נאבד" (שם). (7) כלומר, עירבן יחד ולקטן מלא חפניו. (8) ראה בירושלמי שהוא למעלה. (9) שוודאי שחפן מחולין וממעשר שני ביחד. (10) שאבדו שלשים. (11) מכאן ומכאן, כנ"ל. (12) או שנלקטו מצד אחד, כנ"ל. (13) ירושלמי שם. ונראה מדברי רבינו, שזה מוסב גם על המתלקטים וגם על הנבללים (מעשה רוקח ומראה הפנים, ועיין רע"ב). (14) כלומר, ממילא הן חולין. (15) כולן או חלקן. (16) צריך עיון: הרי אין מחללים כסף על כסף או נחושת על נחושת, אף בשעת הדחק, כמפורש למעלה פ"ד הלכות ה"ז (תוספות יום-טוב). [נשמא התירו כאן מפני שהדבר ספק, שמא אלו שבידו הן המעשר, כשם שהתירו בדמאי, כמפורש שם הלכה ח]. ומעשה רוקח כתב שלא אסרו אלא לכתחילה. וכאן הרי זה בדיעבד. ועיין תוספות בבבצה י' ד"ה חולין.

22 ב. סֵלַע¹⁷ שֶׁל מַעַשֵׂר שְׁנֵי וְשֶׁל חֲלִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ - 22
 23 מְבִיא בְּסֵלַע מַעוֹת¹⁸, וְאֵפְלוּ מַעוֹת נְחֻשֶׁת¹⁹, וְאוֹמֵר: 23
 24 סֵלַע שֶׁל מַעַשֵׂר שְׁנֵי בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא מִחֲלָלֶת עַל 24
 25 הַמַּעוֹת הָאֵלוּ; וְאַחַר כֵּן בּוֹרֵר אֶת הַיִּפֶּה שֶׁבִּשְׂתֵּיהֶן²⁰ 25
 26 וּמִחֲלָל מַעוֹת שֶׁל נְחֻשֶׁת עֲלֵיהָ, וְתִחְזֹר הַסֵּלַע הַיִּפֶּה 26
 27 לְמַעַשֵׂר.

(17) שם משנה ו. (18) של כסף. וראה בהלכה הקודמת משום מה התירו כאן לחלל כסף על כסף. ואינו יכול לקחת סלע אחד משני הסלעים הנ"ל ולחלל בתנאי - גזירה שמא ישכח ויקח בלי תנאי (רע"ב). ובהלכה הקודמת, שנתערבו הרבה מעות, לא חששו שמא ישכח, מכיון שיש לו שם טירחא רבה ללקט הרבה מעות - ייזכר (תוספות יום-טוב). (19) נראה שעל מעות של כסף יותר קל, וזה צריך עיון, שהרי אדרבה כסף על כסף אין מחללים אפילו בשעת הדחק, ואילו כסף על נחושת מחללין בשעת הדחק (למעלה פ"ד הלכות ר"ז). וראה בר"י קורקוס. (20) שמא היא היתה של מעשר שני.

28 ג. הָאוֹמֵר²¹ לְבָנוּ: מַעַשֵׂר שְׁנֵי בְּזוּיֵת זֶה, וְנִמְצָא 28
 29 בְּזוּיֵת אַחֶרֶת - הֲרֵי אֵלֹהֵי חֲלִין²². אָמַר לוֹ: הֲרֵי שָׁם 29

1 בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - לֹא יִצְרְפְּנָה⁵² פְּלָה 1
 2 בְּמַעוֹת נְחֻשֶׁת⁵³, אֲלֵא בְּשִׁקְלַ מַעוֹת פֶּסֶף וּבְשִׁקְלַ 2
 3 מַעוֹת נְחֻשֶׁת⁵⁴.

(51) כלומר: יש לו סלע של מעשר שני ורוצה לפרטו על מעות של נחושת. (52) יפרטנה. (53) שכיוון שאינו מוציא כל הכסף בבת אחת, לא התירו לפרוט כולו במעות נחושת, שכבוד הוא למעשר כשהוא מחולל על כסף. (54) וצריך לומר, שמדובר כאן בשעת הדחק, שהרי אין מחללין כסף על נחושת אלא בשעת הדחק. וכשמחלל כסף על נחושת התירו גם לחלל כסף על כסף, אף שאין מחללין כסף על כסף אפילו בשעת הדחק. ולכן לא נמנתה משנה זו בעדיות פרק א, בין הדברים שבית הלל לחומרא ובית שמאי לקולא, כיוון שיש בדברי בית הלל קולא, שהתירו לחלל כסף על כסף בשעת הדחק, אגב חילול כסף על נחושת.

4 טו. מִתֵּר לְחַלֵּל פֶּסֶף מַעַשֵׂר עִם פְּרוֹת מַעַשֵׂר עַל 4
 5 הַפֶּסֶף⁵⁵. וְהוּא⁵⁶ שְׁוֵהוּ בְּפְרוֹת פְּחוֹת מְשֻׁהָ דִּינָר⁵⁷; 5
 6 אֲבָל אִם הִיא בְּהֵן שְׁוֵהָ דִּינָר⁵⁸ - לֹא יִחַלְלֵם עִם 6
 7 הַפֶּסֶף⁵⁹, אֲלֵא בְּפִנֵי עֲצָמָן. פִּיצָד? הִיוּ לוֹ פְּרוֹת שְׁוֵהָ 7
 8 דִּינָר וְשִׁלְשָׁה דִּינָרִין שֶׁל מַעַשֵׂר שְׁנֵי - אֵינּוּ מִחֲלָל 8
 9 הַפֶּל עַל סֵלַע אַחַת; אֲבָל אִם הִיא לוֹ חֲצֵי דִּינָר פְּרוֹת 9
 10 וְחֲצֵי דִּינָר מַעוֹת - מִחֲלָל שְׁנֵיהֶם עַל דִּינָר אַחַד.

(55) אף שכסף מעשר לבדו אין מחללין על כסף - ביחד עם הפירות, מותר. (56) ירושלמי שם: "רבי שמעון בן לקיש אוקמה פליגיין רבי מאיר ורבנן, בפירות שאין בהן כדי כסף (כלומר, שאינם שווים כדי חילולם על מטבע כסף חשובה), אבל בפירות שיש בהם כדי כסף אף רבנן מודו (שאינן מחללין כסף עמהם). חצי דינר כסף וחצי דינר פירות, מותר, דינר כסף ודינר פירות, אסור, כל שכן שני דינרי כסף ושני דינרי פירות שאסור." (57) שקשה לחללם בפני עצמם. (58) שאפשר לחללם בפני עצמם. (59) שאין מחללים כסף על כסף.

פֶּרֶק נִשְׁעִי

(1) יבאר מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו ולקט מכאן ומכאן. סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו. האומר לבנו מעשר בזוית זו ונמצא בזוית אחרת. מי שנשתתק או מי שאמרו לו בחלום מעשר שני של אביך במקום פלוני. האומר לבניו אל תגעו בזוית פלונית או טמן מעות בפניהם ואמר של פלוני הם. המוציא כלי וכתוב עליו מ' או ד' או ט' או ת' או ק'. ומעות הנמצאות בירושלים. ודין תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר שני, ומעשר של ודאי ושל דמאי שנתערבו. הזורע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים.

11 א. מַעוֹת² חֲלִין וּמַעוֹת מַעַשֵׂר שֶׁנִּתְפָּזְרוּ, וְלִקַּט מִכֵּן 11
 12 וּמִכֵּן³ - מִה שֶׁלִּקַּט לִקַּט לְמַעַשֵׂר, עַד שִׁשְׁשָׁלִים⁴, 12
 13 וְהַשָּׂאֵר חֲלִין⁶. וְאִם בָּלַל וְחָפֵן⁷ או⁸ שֶׁלִּקַּט מִצַּד 13
 14 אַחֶד⁹ וּמְצָא חֶסֶר - הֲרֵי זֶה לְפִי חֶשְׁבוֹן. פִּיצָד? הִיוּ 14
 15 מְאֵתִים מַעַשֵׂר שְׁנֵי וּמְאָה חֲלִין, נִתְפָּזְרוּ וּבִלְלוּ וְחָפֵן 15
 16 הַפֶּל, נִמְצָאוּ מְאֵתִים וְשִׁבְעִים¹⁰ - הֲרֵי מְאָה וְשִׁמוֹנִים 16
 17 מֵהֵן מַעַשֵׂר, וְתִשְׁעִים חֲלִין. זֶה הַכֶּלֶל: הַמִּתְלַקְטִין¹¹ 17

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33) שם הלכה ת. (34) כלומר, ניטל ממנו כח הדיבור, אבל הוא שומע. (35) כלומר, בלשון שאלה. (36) "שירמוז בראשו וכו' תשובה נכונה לשאלה" (פירוש המשנה לגיטין פ"ז משנה א.). (37) פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. וראה גם בפכ"ט מהלכות מכירה הלכה ג. (38) כלומר, אם עמד בבדיקת.

ו. אָמְרוּ³⁹ לֹוּ בְּחֻלוֹם⁴⁰: מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁל אַבְיָה שְׁאֵתָהּ¹³ מִבְּקֵשׁ הָרִי הוּא בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, אָף עַל פִּי שְׁמִצָּא¹⁴ שָׁם מִה שֶׁנֶּאֱמַר לֹוּ - אֵינִי מַעֲשֵׂר⁴¹. דְּבָרֵי חֻלּוֹמוֹת¹⁵ לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין⁴².¹⁶

(39) תוספתא שם, הלכה ט (הובאה בסנהדרין ל.). (40) ראה בתוספתא כפשוטה. (41) ואוכלו לכתחילה בלי חילול. (42) "שפועלת המדמה אף-על-פי שצודקת במקצת, הרבה פסולת מתערב עמו, ואין חוששין לו עד שיתברר" (מאירי לסנהדרין עמוד 821). וראה בפ"י מהלכות זכיה ומתנת הלכה ז, וביו"ד ס"ו רנט סעיף ו בהגהות הרמ"א, ובפתי תשובה שם.

ז. הָאֹמְרִים⁴³ לְבָנָיו: אֶפְלוּ אֵתֶם מֵתִים⁴⁴ אֵל תִּגְעוּ¹⁷ בְּזוּיֹת זֶו, וְנִמְצְאוּ שָׁם מְעוֹת - הָרִי אֵלֹו חֻלְיִן⁴⁵.¹⁸ טְמֵן⁴⁶ מְעוֹת מִפְּנֵיהֶם וְאָמַר לָהֶם: שָׁל פְּלוּנִי הֵן, אֹו שָׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן, אִם פְּמַעְרִים⁴⁷ - אֵין חוֹשְׁשִׁין²⁰ לְדַבְּרֵיו, וְאִם פְּמַתְפַּנֵּן⁴⁸ - דְּבָרָיו קְיָמִין⁴⁹.²¹

(43) תוספתא שם, הלכה י. (44) כלומר, ברעב (תוספתא כפשוטה). (45) שהוא כמערים (ראה להלן), אף-על-פי שאינו נראה כן, שאם היו המעות מעשר, היה לו לפרש זאת, וראה להלן. (46) שם, הלכה יא. (47) "שעושה שלא יחזיקוהו כעשיר, או כדי שלא יקחו בניו" (הגהות מרדכי לבבא בתרא פ"א סוף ס"ו תרנח). (48) למסור להם עדות. (49) וראה בתוספתא כפשוטה, ובהלכה זכיה ומתנת שם, הלכה ה. וצ"ע, מדוע לא כתב רבינו כאן, מה שכתב שם בהלכה ו.

ח. הַמוֹצֵא⁵⁰ פְּלוּנִי⁵¹ וְכָתוּב עָלָיו מ' - הָרִי מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי⁵². ד' - דְּמָאִי. ט' - טָבַל. ת' - תְּרוּמָה. ק' - קָרְבָן⁵³. וְאִם⁵⁴ הִיָּה שָׁל מִתְּקַת ? הוּא וּמֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ קָרְבָן⁵⁵. שְׁפָן⁵⁶ הִיָּו פּוֹתְבִין אוֹת אַחַת²⁵ מִן הַשָּׁם בְּשַׁעַת הַסְּכָנָה⁵⁷.²⁶

(50) מעשר שני פ"ד משנה יא, ותוספתא שם פ"ה, כחכמים ולא כרבי יוסי. (51) של חרס. וראה להלן. (52) ואין לומר שהכוונה למעשר ראשון או למעשר שני, שהרי הם מותרים לזרים ומדוע יכתוב עליו כלל. ואם משום תרומת מעשר שבו, היה כותב ת"מ. אלא ודאי הכוונה למעשר שני, ומפני החשש שמא יכשל בו באכילה מחוץ לירושלים כתבו כן (תוס' אנשי שם). (53) אבל הכלי עצמו, חולין. ש"דמי מה שבתוכו יותר מדמי הכלי, והוא אצל בני אדם גרוע כל כך, שאין מקדיש אותם שום אדם לבדק הבית. ומה שחלקו (חכמים) על רבי יהודה (שם משנה ט), הוא בכלי של מתכת (אבל לא בכלי חרס שמודים בו שהוא חולין" - פירוש

1 מְנָה, וְנִמְצָא מֵאֵתִים - הַשָּׂאָר חֻלְיִן²³. הָרִי שָׁם
2 מֵאֵתִים, וְנִמְצָא מְנָה - הָרִי הוּא חֻלְיִן²⁴. הַנִּיחַ²⁵ מְנָה
3 מַעֲשֵׂר וְנִמְצָא מֵאֵתִים, מֵאֵתִים וְנִמְצָא מְנָה, אֶפְלוּ²⁶
4 הֵן²⁷ בְּשְׁנֵי פִיסִין - הַכֹּל חֻלְיִן²⁸.

(21) שם פ"ד משנה יב. (22) שאני אומר פירות מעשר נלקחו, ואלו אחרים הם. (23) שאנו אומרים: יודע היה האב שיש שם עוד מנה חולין, אבל לא הוצרך להזכיר לו אלא המנה של מעשר שני, בכדי להזהירו שיאכלו בקדושה, מה שאין-כן בהניח מנה ונמצא מאתים, דלהלן, שודאי אחרים הן, והכל חולין. (24) במשנה שלפנינו שם: "הכל מעשר", ועל-פי-זה השיגו הראב"ד. אבל בכתיב-יד מינכן שם: "הכל חולין, (תוספתא כפשוטה), וכחכמים בתוספתא שם, ודלא כרבי שאמר: "מנה מונח ומנה מוטל", וראה למעלה. (25) תוספתא שם וביצה שם. (26) בביצה שם: "דרבי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר בשני כיסין מחלוקת (רבי וחכמים), אבל בכיס אחד דברי הכל חולין (שכיון שנטל הכיס, נטלו שניהם, ואלו אחרים הם). וחד אמר בכיס אחד מחלוקת, אבל בשני כיסין דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל". ופסק רבינו כמאן-דאמר הראשון, שהמחלוקת בשני כיסין, וכחכמים, שאפילו באופן זה הכל חולין. ואף שרב אשי שם העמיד התוספתא בכיסים מקושרים, דעת רבינו שלא אמר רב אשי זאת אלא לתרץ מה שהקשו שם על האומר בכיס אחד מחלוקת. וכן הוא ברש"י ובמאירי, ולא כהר"ח. וראה בפ"ב מהלכות יו"ט הלכה ו, שאף שם לא הזכיר רבינו "מקושרים", ובבית-יוסף אורח-חיים ס"ו יג. (27) שני המנים. (28) שלא כרבי שם, שאמר במנה ומצא מאתים - "חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה" (וראה למעלה, וצריך עיון), ובמאתים ומצא מנה - "מנה מונח ומנה מוטל", אלא כחכמים שאמרו בשני האופנים הנ"ל: "הכל חולין", שאני אומר: של מעשר ניטלו, ואלו אחרים הם.

5 ד. אָמְרוּ²⁹ לֹוּ אָבִיו: פִּיס מַעֲשֵׂר שְׁנֵי³⁰ לִי בְּבֵית, הֲלֵךְ
6 וּמִצָּא שָׁם שְׁלֹשָׁה פִיסִים - הַגְּדוֹל שֶׁבְּכֵלֵן מַעֲשֵׂר³¹,
7 וְהַשָּׂאָר חֻלְיִן. וְאָף עַל פִּי כֵן, לֹא יֵאָכַל מִן הַקְּטָנִים
8 עַד שְׁיַחֲלָלֵם עַל הַגְּדוֹל³².

(29) תוספתא שם פ"ה הלכה ה. (30) פירות מעשר שני, וראה להלן. (31) שהרי באב המצווה לבנו, אין אומרים, שמא מה שהיה ניטל, ואלו אחרים הם (בהלכה הקודמת), אלא אומרים, ודאי הוסיף על המעשר שהניח מתחילה. ואם כן, כשאומר סתם "כיס מעשר לי בבית", ודאי לגדול הוא מתכוין. (32) מלשון זה נראה, שמחלל בלא תנאי, ואינו אומר "ואם כ"ס זה אינו מעשר, יהיו הללו מחוללים עליו" כיון שקרוב לוודאי שהגדול הוא המעשר, וראה בתוספתא כפשוטה.

9 ה. מִי³³ שֶׁנִּשְׁתַּתְקָה³⁴, וְאָמְרוּ לֹוּ: מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁלֹף
10 בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי³⁵, וְהִרְפִּין בְּרָאשׁוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשׁ
11 פְּעָמִים³⁶, פְּדָרָף שְׁבוּדְקִין לְגִטְיִין³⁷, וְהָרִי דְּבָרָיו
12 קְיָמִין³⁸.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סוחרי הבהמות בקר וצאן, נאמר שמה (לשון ספק, וכאן משמע שהן מעשר ודאי) ממועות מעשר שני נפלו מיד הקונה (קודם שקנו הבהמות ונתחללה קדושת המעות על הבהמות) - פירוש המשנה. וראה בבבא מציעא כו. בתוס' הקדש קונה המעות מדין חצר, שאין חצר להקדש (רשב"ם ותוספות בבבא בתרא עט. וראה בקצות-החושן סימן ר סעיף א). (74 ירושלמי שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שאין הכהן מוציא מן הלשכה מעות עד שהוא מחללן על הבהמה". (75) ומזה שלא כתב רבינו, שהמעות באו מבני אדם שהכניסום בניענא להר הבית (פסחים ובבא מציעא שם ברש"י ותוספות ד"ה בהר הבית), נראה שמה שכתב בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ב, "לא יכנס אדם להר הבית וכו' במעות הצוררין לו בסדינו", כוונתו בין בפרהסיא ובין בניענא. וראה בירושלמי סוף מסכת ברכות, ובמשנת מכוון הערי פישל שם עמ' 67 הערה נוספת 1 של הגרמ"ל זק"ש.

יא. תבה⁷⁶ שְׁנַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ חֲלִין וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְנִמְצָא בְּתוֹכָהּ מְעוֹת: אִם רַב מְנִיחִין מַעֲשֵׂר⁷⁷ - הֲרֵי הַמְּעוֹת מַעֲשֵׂר⁷⁸; וְאִם רַב מְנִיחִין חֲלִין - חֲלִין; מְחַצֵּה⁷⁹ לְמַחְצָה⁸⁰ - חֲלִין⁸¹.

(76) תוספתא מעשר שני פ"ב, והובאה בפסחים שם. (77) כלומר, רוב בני אדם המניחין בתיבה זו, מניחין בה מעות מעשר. וראה ברש"י שם ד"ה אם רוב חולין. (78) אף-על-פי שהמניח חולין, מניח יותר מהמניח מעשר, מכל-מקום כיון שרוב מכניסין מעשר, מן הסתם רוב המעות מעשר. (79) פיסקא זו אינה בברייתא. (80) כלומר, מחצית המשתמשים, מניחין חולין, ומחציתם מעשר. (81) כיון שרוב המעות חולין. וראה ברדב"ז כאן, ובסוף ההלכה הסמוכה. וכן הגירסא בכל כתבי-היד בדברי רבינו, וכן גרס בדברי רבינו, המאירי לפסחים שם. ברם המהרי"ק כתב: "מצאתי השגות ישנות כתוב בהן מחצה על מחצה חולין. אמר אברהם (הראב"ד) ספרים אחרים, מעשר (כלומר, כך הגירסא בדברי רבינו - תוספתא כפשוטה שם), ובוודאי שהיא הנוסחא האמיתית וכו'". ובפסחים שם, הקשו מברייתא זו לנאמר שם, שהולכים אחר אחרון, ולא אחר הרוב, והעמידו הברייתא באוקימתות שונות, ורבינו השמיטן, וצריך עיון למה (כסף-משנה).

יב. מְצָא⁸² פְּרוֹת בֵּין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר לְפְרוֹת תְּרוּמָה - יִפְלוּ לְקְרוֹב⁸³. מְחַצֵּה לְמַחְצָה - יֵאָכְלוּ כְּחֻמְרֵי שְׁנֵיהֶן: אֶסְרוּרִין לְזָרִים וּטְעוּנִין רְחִיצַת יָדִים⁸⁴ וְהַעֲרַב שָׁמֶשׁ - כְּתוּרָה⁸⁵; וְאֶסְרוּרִים לְאוּנוֹן וּטְעוּנִים הִכָּאת מְקוֹם - כְּמַעֲשֵׂר⁸⁶. וְכֵן⁸⁷ הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בֵּין חֲלִין לְמַעֲשֵׂר⁸⁸.

(82) תוספתא שם. (83) אין המדובר כשנפלו הפירות מאחת הערימות ואין אנו יודעים מאיזה מהן, שאם לא כן לא היה רבינו פוסק שהולכים אחר הקרוב, שהרי רוב וקרוב הולכים אחר הרוב (פ"ט מהלכות רוצח הלכות וז, ופ"ז מהלכות גזילה הלכה יח), אלא המדובר באופן שרצו להוסיף פירות

(המשנה). (54) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (55) שכלי של מתכת דרך בני אדם להקדיש. (56) שם משנה יא. וזה מוסב על כל ההלכה. (57) שגורו על המצוות ופחדו לכתוב במפורש, ולכן כתבו רק ברמז. "ומשום שעת הסכנה הורגלו בכך לעולם, לכתוב אות אחת מן השם" (משנה ראשונה).

ט. מְעוֹת⁵⁸ הַנִּמְצָאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם⁵⁹, אֶפְלוּ דִּינָי זֶהָב עִם הַכֶּסֶף וְעִם הַמְּעוֹת - הֲרֵי אֵלוֹ חֲלִין⁶⁰, הוֹאִילִי⁶¹ וְשׂוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם מִתְּכַפְּדִין בְּכָל יוֹם⁶². מְצָא⁶³ בְּתוֹכָן חֶרֶס וְכֶתוּב בּוֹ מַעֲשֵׂר - הֲרֵי אֵלוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי⁶⁴. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁶⁵? בְּשֵׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה⁶⁶; אֲבָל בְּרִגְלֵי⁶⁷ - הִכָּל מַעֲשֵׂר⁶⁸.

(58) שם משנה ט, ופירשה רבינו בירושלים, על פי שקלים פ"ז משנה ב, ובקצת נוסחאות כתוב כן במשנתנו (מלאכת שלמה). (59) "בכל השווקים" (פירוש המשנה לשקלים שם), ולא לפני סוחרי בהמה, דלהלן. (60) ירושלמי מעשר שני שם: "שלא תאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן (לערב מינים שונים של מטבעות) היא (מעשר) שני, לפום כן (לפיכך) צריך מימר, חולין" (יולא נחוש ונאמר שמה אלו המעות חזר וחיללן על הכסף הזה או על הזהב) - ומעות מעשר הן שנשתיירו כאן משעת הרגל - פירוש המשנה למעשר שני שם), וראה להלן. (61) פסחים ז. ובבא מציעא כו. בשם רבי שמעיא בר זירא. (62) ולכן אומרים: "קמאי קמאי (מעות המעשר שנפלו ברגל) אזלי (כבר נתכבדו) והני אחריני נינהו" (שם ושם). ודעת רבינו היא, שלא הוצרך רב שמעיא לטעם "הואיל ושוקי ירושלים מתכבדים בכל יום", אלא כדי לומר, אם מצא דינרי זהב עם כסף ועם מעות, שהם חולין, אף שיש מקום לומר שהם מעשר (ראה למעלה), אבל אם מצא סתם מעות, פשוט שהולכין אחר הרוב, ואין צורך לטעם הנ"ל. ולא כדעת רש"י והמאירי בפסחים שם. וראה להלן בהלכה יא. (63) מעשר שני שם. (64) "ולא נאמר שמה הן חולין, וזה החרס הוא מכלי שהיה בו מעשר נתון בתוכו וכתבו עליו מעשר" - כבהלכה הקודמת (פירוש המשנה שם). (65) שקלים שם. וקאי על הרישא. (66) שרוב המעות שבעיר חולין הן. (67) "שכל ישראל עולין לרגל, וכל מי שיש אצלו מעות מעשר שני, מעלה אותן עמו" (פירוש המשנה). (68) כלומר, אף כשלא היה חרס שכתוב עליו: "מעשר", בין המעות, ואף המעות שבתערובת. וראה למעלה הערה נב בשם פירוש המשנה על הירושלמי.

י. מְעוֹת⁶⁹ הַנִּמְצָאוֹת לְפָנֵי סוֹחְרֵי בְּהֵמָה בִּירוּשָׁלַיִם - לְעוֹלָם⁷⁰ מַעֲשֵׂר; שִׁחְזַקְתָּ רַב הָעֵם מְבִיאִין מְעוֹת מַעֲשֵׂר וְקוֹנִין בּוֹ בְּהֵמוֹת⁷¹. וְהַנִּמְצָאוֹת בְּהַר הַבֵּית - לְעוֹלָם⁷² חֲלִין⁷³; שִׁחְזַקְתָּן⁷⁴ מִתְּרוּמַת הַלְּשָׁפָה שִׁחְלִיָּהוּם הַגְּזָבְרִין עַל בְּהֵמָה⁷⁵.

(69) שקלים שם. (70) אף בשאר ימות השנה. (71) שנאמר (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך בבקר ובצאן וגו'". וראה ברש"י ובר"ח לפסחים ז. ובמנחות פב. ורבינו גרשום שם. "וכל מה שימצא לפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב, שמה שאמרו: דבר שיש לו מתירין אינו בטל, אין זה אלא במין במינו (תוספות יום-טוב שם, ומשנה-למלך כאן). 99 שהוא מקום אכילתו. אבל אם נתערבו חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ראה למעלה. ועיין להלן. 100) שאוסר תערובתו במין במינו (הלכות מאכלות אסורות שם).

8 טו. הזרע¹⁰¹ מעשר שני אחר שנגננס לירושלים - הגדולים מעשר שני¹⁰². זרעו קדם שינגנס - הגדולין חליין¹⁰³, ונאפלו¹⁰⁴ פדבר שאין זרעו פלה. ופודין¹⁰⁵ אותו¹⁰⁶ בשעת זריעתו¹⁰⁷.

101) ביכורים שם. 102) אפילו בדבר שזרעו כלה, ראה בירושלמי שם. 103) בירושלמי שם הלכה ב: "אתא חד סב שאל וכו' תמן (תרומות פ"ט משנה ד) את אמר גידוליהן (של מעשר שני) מותרין, והכא (בכורים שם) את אמר גידוליהן אסורין וכו' רבי ירמיה רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש, הן דתימר גידוליהן אסורין איסור מחיצה (כשנגנס לירושלים), והן דתימר גידוליהן מותרין, היתר זרות (קודם שינגנס לירושלים) - כסף-משנה. וטעמם של דברים הוא, כמבואר למעלה, שבירושלים דינו של מעשר שני כדבר שיש לו מתירין, אבל חוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, ומתבטל הזרע בגידולין. 104) ירושלמי ביכורים שם, ובתרומות שם הלכה ב. 105) תרומות שם. 106) את המעשר. 107) כלומר, לכתחילה צריך לפדותו בשעת הזריעה, שאם לא כן, הרי הוא בכלל "מבטל איסור לכתחילה" שאסור (פט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה יב). אולם אם בדיעבד לא פדה - הגידולין חולין, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהלכות מעילה הלכה יא, לענין הקדש, שהרי דין מעשר שני ודין הקדש, נשנו יחד בענין זה במסכת תרומות שם.

12 טז. מעשר שני¹⁰⁸ בטל ברב. באיזה מעשר אמרו? 13 במעשר שנגננס לירושלים ויצא, ונפלו מחיצות¹⁰⁹. 14 שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם¹¹⁰, ואי אפשר לפדותו מאחר שנגננס¹¹¹ ואף על פי¹¹² שאין בו¹¹³ שוה פרוטה; ונמצא דבר שאין לו מתירין, ובטל ברב, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות¹¹⁴.

108) ברייתא בבבא מציעא נג. 109) שם: במסקנת הגמרא, שלא חילקו חכמים בין אם ישנן מחיצות לבין אם אינן, אלא לעולם נקלט הוא במחיצות ואינו נפדה שוב. 110) המדובר כשיצא רק פסיעה אחת מירושלים, שאין טורח להחזירו, ואף-על-פי-כן אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שנפלו מחיצות, ואי אפשר להחזירו. אבל אם לא נפלו מחיצות, הרי הוא דבר שיש לו מתירין. ואם הוציאווהו למקום רחוק, אפילו אם לא נפלו מחיצות, אינו דבר שיש לו מתירין, כיון שיש טורח רב בהעלאתו, כמו שכתבנו למעלה בהלכה יד, וראה בפרי-חדש ליו"ד סימן קב ס"ק ח. 111) משמע שאם יכול לפדותו, דינו כדבר שיש לו מתירין. וזה צריך עיון, שהרי למעלה שם, נראה מדברי רבינו שחוץ לירושלים אינו כדבר שיש לו מתירין, לא מצד אפשרות של העלאה ולא מצד אפשרות של פדייה, לפי

על הערימות הללו ונפלו מידו של זה, ואין אנו יודעים מה היו בידו אם מעשר שני, ואם-כן רצה לתת אותם על ערימת מעשר שני, או תרומה, ורצה להסיפם על ערימת התרומה, ולכן פסקו בזה ללכת אחר הקרוב ולא אחר הרוב. וכן נראה מפירוש המשנה לשקלים פ"ז מ"א (שכתב רבינו בסוף הלכה זו) שכתב שם: "לפי שזכר (התנא) הספק הנוול בין השופרות (כלומר, מעות שנמצאו בין שופרות השקלים נדבחה), זכר גם כן כשנפל כיוצא בו לאדם בין מעות חולין ובין מעות מעשר שני באיזה מקום שיהיה". וראה ברדב"ז ובתוספתא כפשוטה שם. 84) פ"א מהלכות תרומות הלכה ז. 85) שם פ"ז הלכה ב. 86) למעלה פ"ב הלכה א, ופ"ג הלכה ה. 87) שקלים פ"ז סוף משנה א. 88) ראה למעלה בהערה פב.

1 יג. מעשר שני⁸⁹ של דמאי ושל ודאי שנתערבו⁹⁰ - יאכלו כחמור שבהן⁹¹.

89) תוספתא שם. 90) באופן שאין באחד מהם לבטל את חברו. 91) (לא כתב רבינו כאן: "כחומרי שניהן" כמו שכתב בהלכה הקודמת, אלא "כחמור שבהן", לפי שכאן אין חומר בשניהם אלא אך ורק במעשר שני של ודאי, וחומר זה בזה שאינו נאכל באנינות (למעלה פ"ג שם), בניגוד למעשר שני של דמאי שהוא קל ונאכל באנינות (שם הלכה ח, וראה בתוספתא כפשוטה). וכעין זה גם בפ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב, בחתיכות של קדשי קדשים שנתערבו בחתיכות קדשם קלים, או הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני ימים, שיאכלו כחמור שבהן - שגם שם הכוונה לאכלו כקדשי קדשים או כנאכלין ליום אחד, ולא כחמור שבשניהם, שהרי בקדשים קלים אין שום חומר שאינו בקדשי קדשים, ובנאכלים לשני ימים אין שום חומר שאינו בנאכלין ליום אחד).

3 יד. פרות מעשר שנתערבו בפרות חליין⁹² - יאכל הפל בטהרה⁹³ במקום⁹⁴ או יפדה את המעשר. 4 לפיכך⁹⁵, אם⁹⁶ נתערבו⁹⁷ בירושלים - אסורין בכל שיהן פמנין⁹⁸; הואיל והוא בירושלים⁹⁹, הרי הוא 7 פדבר שיש לו מתירין¹⁰⁰; ויאכל הפל בטהרה.

92) חוץ לירושלים. ובאופן שאין באחד לבטל את חברו, כנ"ל. אבל אם יש בחולין כדי לבטל את המעשר, הרי הוא מבטלו, שכיון שהמעשר אסור באכילה מחוץ לירושלים, הרי הוא כדבר שאין לו מתירין, שהוא מתבטל. ואף שהוא עומד להעלותו לירושלים, ושם הוא מותר באכילה, כיון שיש טורח בהעלאתו, אין זה קרוי "יש לו מתירין" (רע"ב לביכורים פ"ב משנה ב, על-פי דברי רבינו בפירוש המשנה שם). ומשום שאפשר לפדותו, אינו כדבר שיש לו מתירין, כיון שאין מצוה בפדייתו (תוספות אנשי שם, שם). וראה להלן. 93) ראה למעלה פ"ג הלכה א. 94) כלומר, בירושלים (למעלה פ"ב הלכה א). 95) כלומר לפי שהמעשר נאכל בירושלים. 96) ביכורים שם. 97) פירות מעשר בפירות חולין כנ"ל. 98) בדפוס רומי: "במנין". וצ"ל: "במנין", וכן כתב להלן בפ"ד מהלכות ביכורים הלכה טו. וכן פסק בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מחיצה תופסת (מדבריהם, כנ"ל שם ה"ט) והלוקח תופס (מדבריהם, שעשאוהו כאילו לקח הפירות בירושלים, ראה למעלה), כשם שנאמר במחיצה (שאינה תופסת, אלא-אם-כן נטמאו פירות המעשר באב הטומאה), כך נאמר בלוקח". וראה ב'אור שמח' וברידב"ז. (14) הפירות שלקח בכסף מעשר. (15) בדפוס רומי, ליתא מילה זו. ולגירסא שלפנינו הכוונה, שאין ודא הטומאה (כלומר: ראשון לטומאה), עושה שני לטומאה אלא מדרבנן, וראה בפ"ב הי"ב-יג, ובהערות. (16) שכיון שמן התורה הפירות טהורים, ופירות טהורים אינם נפדים בריחוק מקום, כנ"ל, החמירו חכמים אף בטומאה שלהם, שיפדם ויאכלם בקירוב מקום.

7 ג. אין¹⁷ נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם¹⁸
8 שגדוליו מן הארץ¹⁹, או גדולי גדוליו²⁰ מן הארץ,
9 כגון הפרט²¹ המפוש בתורה: כפקר ובצאן ובין
10 ובשכר.

(17) ברייתא בעירובין כז, ב: 'ונתתה הכסף בכל אשר תאזה נפשך, כלל. בבקר ובצאן ובין ובשכר, פרט. ובכל אשר תשאלך נפשך, חזר וכלל. כלל ופרט כלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש, פרי מפרי (כלומר, גידולי גידולין) וגידולי קרקע, אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע". (18) שהרי הפרט המפורש בתורה (= בקר וצאן יין ושכר) הם מאכל אדם. וראה למעלה פ"ג הי"א, שמעשר שני שנפסל מאוכל אדם פקעה קדושה ממנו, ואם כן קל-וחומר הוא שאין ליקח אותו בכסף מעשר שני ולקדשו בקדושתו, ועי' בפירוש המשנה (שביעית פ"א מ"ה). וכן הוא ב'ספרי זוטא' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' שלח, רמז תשמח) "ראשית עריסותיכם כו' של חיה אינה חייבת וכו' עיסת הכלבים שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה וכו' ונקחית בכסף מעשר ומטמא טומאת אוכלין, ואם אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה וכו'". [וכן אמרו בנדה נא, ב - שלקחה במעות מעשר תלויה בדין טומאת אוכלין, שהמיטמא בטומאת אוכלין, נלקח בכסף מעשר, ושאינו מיטמא בטומאת אוכלין, אינו נלקח בכסף מעשר (וראה ב'תוספות' שם ד"ה אם). והרי אינו מיטמא בטומאת אוכלין אלא מאכל אדם, ולא מאכל בהמה, ראה בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"א, ובפ"ב הי"ד]. (19) שניזונים מן הקרקע, כמו בהמות, שאוכלות מן המחובר. (20) הוא "פרי מפרי", הנזכר בברייתא הנ"ל. (21) הרי שרבינו פסק כהברייתא הנ"ל, שדרשו "כלל ופרט וכלל", ולא "ריבוי ומיעוט וריבוי" (כברייתא קודמת בגמרא שם. וראה להלן ה"ח).

11 ד. לפיכך אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח²²,
12 כמהין ופטריה²³, לפי שאין גדוליהם מן הארץ²⁴.
13 ולא²⁵ פרות מחפריין לקרקע, ולא פרות שאינן
14 יבולים להגיע לירושלים²⁶, לפי שאינן דומין לבקר
15 וצאן²⁷.

(22) משנה, עירובין כז, ב. וכן במס' מעשר שני פ"א מ"ה. והכוונה אף כשהמים והמלח מעורבין (רדב"ז), ראה להלן בסוף ה"י ובהערות. (23) אף שהם מאכל, שהרי מברכים

שאינ מצוה בפדייתו, וראה בספר היובל לרב"מ לוינ מעמוד מו ואילך. (112) שם: "לא מיבעיא יש בו (בחומשו שיה פרוטה) דאורייתא, דקלטן ליה מחיצות, אבל אין בו (בחומשו) דרבנן (שאינ המעשר אלא מדבריהם), אימא לא קלטו מחיצות, קא-משמעלן". וראה למעלה פ"ב הלכה ט. ובהערות שם. (113) כלומר, בחומשו, כנ"ל. (114) פט"ו.

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) יבאר חומר הלוקח מכסף מעשר מפירות עצמם, ושאינ לוקחים בכסף מעשר אלא מאכל אדם. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר וכיצא בזה. הלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים בכסף מעשר. ואם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום. האוכל מעשר שני בתורת חולין.

1 א. פרות² הנלקחות³ בכסף מעשר שני - אינן נפדין⁴
2 בריחוק מקום, אלא אם פין⁵ נטמאו באב הטמאה⁶;
3 אלא יעלו⁷ הן עצמן ויאכלו בירושלים⁸.

(2) מעשר שני פ"ג מ"י, ופ"א מ"ה. (3) חוץ לירושלים, ואסור לעשות כן, ראה למעלה פ"ד ה"ו, ולהלן הט"ו. (4) מדרבנן, כדלהלן. (5) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. (6) במשנה שם: "הלוקח בכסף מעשר שנטמא, ייפדה". ופירש אותה רבינו באב הטומאה, ראה בסוף ההלכה הסמוכה. (7) אם לא נטמאו. (8) במשנה שם: אמר להם (רבי יהודה לחכמים): לא, אם אמרתם במעשר שני שהוא נפדה בטהור (כשהוא טהור) בריחוק מקום, תאמרו בלוקח בכסף מעשר שאינו נפדה בטהור בריחוק מקום". ופירש רבינו שם: "וזה לדברי הכל", וראה בפסחים לח, א - ב'תוספות' סוף ד"ה רבי יהודה, ובגליון הש"ס שם. וראה עוד למעלה פ"ד ה"ח. וטעמו של דבר: כיון שפדה פירות המעשר על כסף, היה לו להעלות הכסף לירושלים, וכיון שלא עשה כן אלא לקח בכסף פירות, עשאו חכמים כאילו קנאו בירושלים (וראה בהלכה הסמוכה), ולא התירו לו לפדותם שוב. וראה ברדב"ז, וב'חזון איש' פ"ד ה"ד, ד"ה ובלקוח.

4 ב. זה⁹ חמור¹⁰ בלקוח בכסף מעשר¹¹ מפרות מעשר
5 עצמן¹². ואם¹³ נטמא¹⁴ פולד הטמאה מדבריהם¹⁵ -
6 יפדו ויאכלו בירושלים¹⁶.

(9) כלומר, בדין הנזכר למעלה. שאין פירות הנלקחים בכסף מעשר נפדין בריחוק מקום, וכן בדין הנזכר להלן. (10) בלשון זה, כיוון רבינו למה שאמרו בזבחים מת, ב: "אמר רבינא, הא קשיא ליה לרב אדא בר אבהא, כלום מצינו טפל חמור מן העיקר, אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא, ולא, והרי מעשר דהוא נפדה (בריחוק מקום כנ"ל בפ"ד), ואילו לקוח בכסף מעשר אינו נפדה וכו' ("אור שמח"). (11) שהוא טפל. (12) שהם כעיקר לו. (13) 'ירושלמי' שם סוף ה"ה: "רבי יונה בעי, אף ללוקח כן (כלומר, האם בלוקח פירות בכסף מעשר, שאינם נפדים בריחוק מקום, כנ"ל, חילקו בין אם נטמאו באב הטומאה, שנפדים ונאכלים בכל מקום, לבין אם נטמאו בוולד הטומאה, שאז יפדו ויאכלו בירושלים, כמו שחילקו בפירות מעשר עצמן, כנ"ל בפ"ב הי"ב, או לא). אמר רבי מנא,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליהם (ברכות מ:). (24) 'ספרא' תחילת פרשת ויקרא (הלכה ז) "כלל ופרט וכלל וכו', אין לי אלא כל דבר שהוא

ולד וולדות הארץ וגידולי קרקע, יצאו כמהין ופטירות".

וכן הוא ב'ירושלמי' מעשר שני פ"א ה"ג לדעת רבי

ישמעאל. ולדעת הגר"א מפורש כן גם בעירובין כז, א.

עיי"ש בהגהות מהר"ב ורנשבורג. אבל צ"ע שהרי

ב'ירושלמי' שם מפורש שדגים דינם ככמהין ופטירות, וכן

הוא במסקנת הגמרא בבבלי שם כח, א - שאין מערבים

בהם, ורבינו השמיט זאת ('משנה ראשונה' ו'אור שמח').

וְנִמָּה שכתב להלן ה"ח שמערבין במורייס, שהוא ציר

שמעורבים בו קרבי דגים, היינו כשמעורב בו גם יין, ראה

בחולין ו, א. ועבודה זרה כט, ב]. (25) מס' מעשר שני,

שם. (26) אלא ירקבו בדרך. (27) שגדלים מן הארץ, והם

תלושים ובני קיימא. ואף שלא נזכר בשום מקום שזה טעם

משנתנו (ראה ב'תוספות אנשי שם'), למד זאת רבינו, ממה

שנסמכה במשנה זו גם הדין של "הלוקח מים ומלח",

ובעירובין שם למדו זאת מכלל ופרט וכלל, אם כן, זהו גם

טעם ליתר המנויים במשנה. ועיי"ש בפירוש המשנה.

ה. הַדְּבָשׁ²⁸ וְהַבִּיצִים וְהַחֶלֶב - הָרִי הֵן כְּבָקֵךְ וְצֹאן;

שָׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינָן גְּדוּלֵי קֶרְקַע, הָרִי הֵן גְּדוּלֵי

גְּדוּלֵיָהּ.

(28) כן מפורש בתוספתא מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב הי"ח.

וכתב הרדב"ז שהטעם הוא לפי שהדבורים כונסין את

הדבש מן העשבים בתוך פיהן ומקיאין אותו ככוורת, ואינו

מתמצית גופן, כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' מאכלות

אסורות ה"ג. וחזן מזה, הרי גם הדבורים אוכלים מן

המחובר לקרקע, והרי הם כבקר וצאן, וכן נראה מדברי

רבינו.

ו. הַתְּמָד²⁹, עַד שְׁלֹא הִחְמִיץ - אֵינוֹ נִלְקָח בְּכֶסֶף

מְעֻשָׂר, מִפְּנֵי שְׁהוּא פְּמִימִים³⁰; וּמִשֵּׁהִחְמִיץ - נִלְקָח

בִּיָּיִן וּבְשִׁכְרֵי³¹. לְקַח³² עַד שְׁלֹא הִחְמִיץ וְהִחְמִיץ -

קָנָה מְעֻשָׂר.

(29) מס' מעשר שני שם, מ"ג. 'התמד, היא פסולת הענבים

שנותנין עליהם מים, ומניחים אותם זמן ידוע ונעשה חומץ"

(פירוש המשנה). (30) שם. (31) בעירובין כז, ב - למדו

זאת מייטור המילה "ובשכר". (32) חולין שם: "אמר רבה

בר אבוה, תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמיץ - קנה

מעשר, מאי טעמא: איגלאי מילתא למפרע דפירא הוא

(שנכנס במים כח החרצנים, אלא שעדיין לא נגמר, וחילול

טוב הוא, שאם לא היה יין בחרצנים לא היה מחמיץ לעולם

- רש"י).

ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים³³? בְּנִתּוּם³⁴ שְׁלֵשָׁה מִיּוֹם³⁵

וּמִצָּא פְּחוֹת מְאֻרְבְּעָה³⁶; אָבָל אִם נָתַן שְׁלֵשָׁה

וְהוֹצִיא אֲרָבְעָה - הָרִי זֶה פְּנִינֵי מְזוּוג וְנִלְקָח בְּכֶסֶף

מְעֻשָׂר³⁷.

(33) שתמד עד שלא החמיץ, אינו נלקח בכסף מעשר.

(34) בבא-בתרא צו, ב. ודף צז, א. (35) שלש מדות

מסוימות של מים. (36) ואף-על-פי שמצא יותר ממה

שנתן, ויש בו טעם יין, אין זה אלא "קיוהא", ולא יין. (37) אף שלא החמיץ. וראה בפ"ב מהל' מעשר ה"ז.

ח. לֹולֵבִי³⁸ זְרָדִין³⁹ וְהַחֲרוּבִין⁴⁰, עַד שְׁלֹא יִמְתִּיקוּ⁴¹

- אֵין נִלְקָחִין⁴²; אַחַר שְׁיִמְתִּיקוּ⁴³ - נִלְקָחִין⁴⁴. אָבָל⁴⁵

הַלוּף⁴⁶ וְהַחֲרָדֵל וְהַתְּרַמוּסִין⁴⁷ וְשָׂאֵף כָּל הַנֶּכְבָּשִׁים,

בֵּין מְשִׁימְתִּיקוּ בֵּין עַד שְׁלֹא הִמְתִּיקוּ - נִלְקָחִין⁴⁸.

וְהַקּוּר⁴⁹ - נִלְקָח בְּכֶסֶף מְעֻשָׂר⁵⁰.

(38) תוספתא מעשר שני פ"א ה"ג. (39) קצוות הענפים

הרכים של הזרדים, והם מין קנה. והיו אוכלים אותם ע"י

כבישה בחומץ או במי מלח. וראה בפירוש המשנה לעוקצין

פ"ג מ"ד. (40) כלומר, הלולבים של החרובים.

(41) טעמם (של הלולבים) בכבישה (כלומר, בידי אדם.

אבל מעצמם אינם מתמתקים), ותסור עפציותן" (פירוש

המשנה, שם). וראה להלן. (42) שמחמת מרירותם אינם

ראויים לאכילה, וכל זה דוקא בלולבים של החרובים. אבל

החרובים עצמם, מאכל אדם הם, ונלקחים בכסף מעשר.

וראה למעלה פ"א ה"ג. (43) בידי אדם, כנ"ל. (44) לא

כתב רבינו כאן "לקחם עד שלא המתיקו והמתיקו, קנה

מעשר", כמו שכתב למעלה סוף ה"ו לענין תמד, שלא אמרו

כן אלא בתמד, שנתברר הדבר למפרע שעמד להחמיץ, אלא

שעדיין לא נגמר הדבר, אבל כאן שאינם מתמתקים אלא

בידי אדם, לא שייך לומר "איגלאי מילתא למפרע". ובפי"ח

מהל' שבת ה"ו, כתב רבינו לפי התוספתא במס' שבת פ"ט

(לפי ד' צוקרמנדל פ"ח עמ' 120) "לולבי זרדין והחרובין

עד שלא ימתיקו - כגרוגרת, ומשימתיקו כמלא פי גדי".

הרי כתב להיפך ממה שכתב כאן: עד שלא ימתיקו הם

אוכל אדם ששיעורו כגרוגרת (שם ה"א) ומשימתיקו הרי

הם כאוכל בהמה ששיעורו כמלא פי גדי (שם ה"ג). וראה

בהקדמת ספר 'מעשה רוקח' שהביא מפירוש אנונימי

(ברמב"ם הוצאת "פרדס ישראל" קבעו שזהו מהר"י בי רב)

שעל דברי רבינו שם (הובא קצת בהערה עה שם), וזה

לשונו שם: "החרובין בתחילתם אינן מתוקים, ואינן ראויין

לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה, ואפשר שהם ראויים

לרפואה, לפיכך שיעורם כגרוגרת. ואחר שימתיקו,

אף-על-פי שהם ראויין למאכל אדם, הואיל ואין אוכל אותם

ברוב אלא הבהמות, לפיכך שיעורן כמלא פי גדי". ולפי זה

אין כל סתירה בדברי רבינו, ומה שכתב כאן שמשמתיקו

נלקחין בכסף מעשר, היינו משום שהם ראויים גם למאכל

אדם. ובספר הרמב"ם כת"י ששון, כתוב שם: "עד שלא

ימתקו כגרוגרת, ומי שלא ימתקו כמלא פי גדי", כלומר "עד

שלא ימתקו", אבל ראויים להמתקה, הרי הם כאוכל אדם,

וחייבים עליהם כגרוגרת, "ומי שלא ימתקו", כלומר, אלה

שאינם ראויים להמתקה - "כמלא פי גדי". ואם כן, סוף

הדברים אינם סותרים לדברי רבינו כאן, אבל תחילת

הדברים קשה ליישב, שאין לומר שלעניין קנייה בכסף

מעשר צריך שבשעת קנייה יהא אוכל, ולא שיהיה ראוי

לאחר המתקה, שהרי זה נסתר ממה שכתבנו להלן בסוף

הלכה זו בענין "קורר". וראה ב'תוספתא כפשוטה' מס'

מעשר שני, שם]. (45) תוספתא, שם. (46) "מין בצל"

(פירוש המשנה, שביעית פ"ז מ"א, ועוקצין שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 וְלִקְחָהּ מִהֶן בְּכֶסֶף מַעֲשָׂרוֹ. וּמִבְּלִיעַ דְּמֵי הַמַּיִם
12 וְהַמִּלְחָה בְּדַמֵּי הַשֶּׁמֶן.⁶⁶

59) הוא "אניס", ראה בפט"ו מהל' תרומות הי"ב.
60) נדה, שם. ככל אלו הנזכרים בהלכה הקודמת.
61) נדה, שם. 62) הוא מאכל הנעשה מתערובת לחם ומי חלב, ונקרא גם "כותח". ראה ב'ערוך' ערך כמך.
63) עירובין כז, ב. מימרא של רב יוסף. 64) הנזכר בתוספתא (מעשר שני פ"א ה"י, ופ"ב ה"ח), שלוקחין אותו בכסף מעשר (וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם). [וראה למעלה בהערה כג שכתבנו, שאין הדברים אמורים אלא אם עירב בו יין]. 65) אבל בלי שמן אינו לוקח מהם, אף כשהם מעורבים, וראה למעלה ה"ד, ובהערות שם. 66) "פירוש, ששוה השמן לבדו חצי איסר, ואומר לו, הריני קונה מאצלך השמן לבדו באיסר, והמים והמלח בחינם" (ר"ח עירובין, שם).

יא. אֵינִי לִוְקָחִין⁶⁷ תְּרוּמוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר, מִפְּנֵי
13 שֶׁהוּא מִמַּעַט אֲכִילָתוֹ⁶⁹ וְאֲכִילָתוֹ⁷⁰. שְׂאִינִי⁷¹ אוֹכְלִין
14 אוֹתָהּ אֲלָא פְּהַנִּים מְעַרְבֵי שֶׁמֶן⁷², וּמִתַּרְתֵּי לְאוֹנֵי⁷³,
15 וְנֹאכְלָת בְּכָל מְקוֹם; וְהַמַּעֲשָׂר מִתֵּר לְזוּרִים וְלִטְבוּל
16 יוֹם⁷⁴, וְאִסוּר לְאוֹנֵי⁷⁵, וְאִינוֹ נֹאכֵל אֲלָא בִירוּשָׁלַיִם⁷⁶; וְכִי
17 נִמְצָא מִמַּעַט אֲכִילָת מַעֲשָׂר וְאֲכִילָת הַתְּרוּמָה⁷⁷.
18

67) מעשר שני פ"ג מ"ב, כת"ק ולא כרבי שמעון.
68) אפילו כהנים (רש"י זבחים עו. ד"ה אין, וה'משנה ראשונה' כתב כן מדעתו). וראה להלן. 69) של המעשר.
70) של התרומה. והנה במשנה שם לא אמרו אלא: "מפני שהוא ממעט אכילתו", אבל ב'ירושלמי' שם אמרו: "וכשם שהוא ממעט באכילתו, כך הוא ממעט באכילתה וכו'".
71) במלאכת שלמה' במשנה שם. 72) 'ירושלמי' שם.
73) אחר טבילתם. ראה למעלה פ"ז מהל' תרומות ה"ב.
74) פ"ב מהל' אבות הטומאות הט"ו. 75) שטבל ולא העריב שמשו, ראה למעלה פ"ג סוף ה"ד. 76) שם ה"ה.
77) למעלה פ"ב ה"א. 78) וכשם שאין מביאין קדשים לבית הפסול, כן אין ממעטין באכילתן. וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין סוף הי"ב.

יב. לִוְקָחִין⁷⁸ בְּהֵמָה לְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים מִכֶּסֶף
19 הַמַּעֲשָׂר⁷⁹, שֶׁהַשְּׁלָמִים נֹאכְלִים לְזוּרִים⁸⁰. בְּרֵאשׁוֹנָה⁸¹
20 הֵיז לִוְקָחִין בְּהֵמֹת לְאֶכְלָן חֲלִין מִכֶּסֶף מַעֲשָׂר שְׁנֵי,
21 כִּדֵּי לְהַבְרִיחֵם מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ⁸²; גְּזָרוּ בֵּית דִּין, שְׂאִין
22 לִוְקָחִין בְּהֵמָה מִמְּעוֹת מַעֲשָׂר אֲלָא לְשְׁלָמִים. אָבֵל
23 תִּהְיֶה וְעוֹף - לִוְקָחִין⁸³, שְׂאִינִי רְאוּיִין לְשְׁלָמִים⁸⁴.
24

78) שהרי אמרה תורה (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך ושמחת אתה וביתך", ואמרו על זה ב'ספרי' שם (לפי 'ילקוט שמעוני' שם רמז תתצז): "נאמר כאן שמחה, ונאמר להלן (שם כז, ז) שמחה (= 'וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך')". מה שמחה האמורה להלן - שלמים, אף שמחה האמורה כאן - שלמים", וכן הוא במעשר שני שם.

47) "מין קטנית עגול כמין ערשה ורחב כמעשה קטנה, והוא מר מאד עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שיאכל למטעמים בקינוח סעודה" (רש"י ביצה כה: ד"ה תורמוס). 48) כן הוא לענין שבת (הל' שבת, שם), ולענין טומאת אוכלין (הל' טומאת אוכלין שם הט"ו). 49) משנה, עוקצין פ"ג מ"ז: "הקור הרי הוא כעץ לכל דבר, אלא שהוא נלקח בכסף מעשר". וכן הוא בתוספתא מס' מעשר שני שם ה"יד. והקור "הוא ראש דקל, והוא עץ לבן רך, כורתין אותו מעלי הדקל בדמות גבינה יבשה ואוכלין אותו בני אדם" (פירוש המשנה, שם). 50) ואף-על-פי שאינו מקבל טומאה, ש"הרי הוא כעץ לכל דבר" (ראה למעלה) - כיון שעל-ידי שליכה וטיגון הוא ראוי לאכילה (ראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"י), אינו גרוע מבקר וצאן, שאף הם אינם ראויים לאכילה אלא על-ידי שחיטה ובישול, ונלקחים בכסף מעשר (פירוש הרא"ש, שם). וראה למעלה בהלכה זו לענין לולבי זרדין וחרובין.

ט. הַפְּרָכּוּם⁵¹ - אִינוֹ נִלְקָח⁵², שְׂאִינוֹ אֲלָא לְמִרְאָה⁵³.
1 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בּוֹ מִגּוֹתֵי רִיחַ וּמִרְאָה וְטַעַם, הוֹאִיל⁵⁴
2 וְאִינוֹ לְאֲכִילָת גּוֹפֵן, אֲלָא לְטַעַם שְׁנוֹתֵינִי - אִינוֹ
3 נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר. לְפִיכָף, רְאִישֵׁי בְשָׂמִים⁵⁵
4 וְהַפְּלִיגִין וְהַקְּשֻׁטִים⁵⁶ וְהַחֲלִיתִית⁵⁷ וְחִלּוֹת חֲרִיעַ⁵⁸ וְכֵל
5 פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ - אִינוֹ נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר.
6

51) תוספתא שם. והוא מה שנאמר בשיר השירים (ד, יד) "גוד ורכוים". וקוראים לו זאפראן. 52) בכסף מעשר.
53) משתמשים בו כדי לתת צבע לאוכלין ('תוספתא כפשוטה'), או שנותנים אותו באגרטל לנוי. ובתוספתא: "לפי שאין בו טעם, אלא למראה". והשמיט רבינו את הרישא, כיון שלדעתו, אפילו דבר שהוא לטעם ולא לאכילה, אינו נלקח בכסף מעשר, כמו שכתב להלן.
54) מדרש תנאים לפרשת ראה (סוף עמוד 78): "יכול שאני מרבה הקושט וכו' וחלות חריע והפלפלין, תלמוד-לומר: בבקר ובצאן וכו', מה אלו לאכילת גופו, [אף כל לאכילת גופו]. יצאו אלו שאינן לאכילת גופו, אלא לטעם או ריח שבהן". וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. 55) 'צמחי הבושם נקראים ראשי בשמים. רצונו לומר, קצות הבושם, וזה כגון הקנה והקנמון ואגוז הבושם ונרד וכו' וכיוצא באלו הצמחים" (פירוש המשנה, שם). 56) מין בושם, והוא נזכר בכריתא בכריתות ו, א. 57) מין פרי חריף. וראה בעבודה זרה פ"ב מ"ו, ובפירוש המשנה שם.
58) "זה שמוציאין לבו (= תוכו) ושוחקין אותו ועושין ממנו עוגות ומשתמשים בו בטעמים" (פירוש המשנה, עוקצין שם). וראה ב'תוספתא כפשוטה'. ורבינו פסק כרבי יוחנן בן נורי בעוקצין שם מ"ה, ולא כרבי עקיבא, וכמו שנמנו וגמרו בנדה נא, ב. וראה בהל' טומאת אוכלין שם ה"ו.

י. הַשְּׂבֵת⁵⁹, אִם לִתֵּן טַעַם בְּקִדְרָה - אִינְהָ נִלְקָחַת
7 בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר⁶⁰; וְאִם⁶¹ לְכַמְדָּה⁶² וְכִיּוּצָא בּוֹ, שֶׁהוּא
8 אוֹכֵל גּוֹפָה - נִלְקָחַת בְּכֶסֶף מַעֲשָׂר. עִרְבֵי מִיִּם
9 וּמְלַחָה, אִם נִתֵּן לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן - הֲרִי הֵן פְּמוֹרֵי⁶⁴,
10

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 יַעֲלֶה הַפְּרוֹת וַיֵּאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם⁹⁸. וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ⁹⁹
10 - וַיִּנְיָחֵם עַד שְׁתֵּי קָבֹרֹת¹⁰⁰.

92) משנה, שם: "הלוקח פירות שוגג, יחזרו דמים למקומן". ומפרש אותה רבינו בלוקח חוץ לירושלים, שהרי בירושלים זהו עיקר המצוה, לקנות פירות (רדב"ן). וכתב רבינו "הלוקח" לשון דיעבד, מפני שלכתחילה אסור לעשות כן, כמו שכתב למעלה פ"ד ה"ו. 93) "שלא ידע שהן מעות מעשר שני" (פירוש המשנה). 94) "ויקח [המוכר] פירותיו שמכר" (שם). 95) המעות. 96) שהוא כמקח טעות, שאם היה יודע הלוקח שהם דמי מעשר, לא היה לוקח בהם הפירות הללו (רע"ב שם). 97) "שהוא יודע שאלו המעות הן מעות מעשר שני" (פירוש המשנה). 98) שלא הפקיעו חכמים המקח, אבל אסור לפדותם (למעלה ה"א), אלא יעלו ויאכלו בירושלים. 99) כלומר, מזבח (מעשה רוקח). וראה למעלה פ"ב ה"א. 100) משנה, שם. וראה למעלה שם ה"ד.

11 טז. וְכֵן אֵין¹⁰¹ לִדְקוּחֵין בְּהֵמָה¹⁰² בְּכֶסֶף מְעַשֵׂר חוּץ
12 לִירוּשָׁלַיִם¹⁰³. וְאִם¹⁰⁴ לָקַח: בְּשׁוּגְגִים¹⁰⁵ - יַחֲזֹרוּ
13 הַדָּמִים לְמִקְוֵי¹⁰⁶; בְּמִזֵּיד תַעֲלֶה וְתֵאָכֵל בִירוּשָׁלַיִם.
14 וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ - תִּקְבְּרָה הִיא וְעוֹרָה¹⁰⁷.

101) לשון הברייתא בקידושין נח, ב. 102) בהמה תמימה זבחי שלמים (ראה למעלה ה"ב). וזוהו אין חשש שמא יגדל עדרים עדרים (ראה למעלה פ"ד ה"ו), ולפיכך אם עשה כן במזיד - תעלה ותאכל בירושלים. 103) כשם שאסור לקנות פירות חוץ לירושלים (בהלכה הקודמת). 104) שם, מ"ו. 105) ברוב הדפוסים הישנים וכתבי-היד, הגירסא כאן "במזיד", ולהלן "בשוגג", וכן היתה הגירסא לפני "המאירי" (קידושין ע"ב 270), וטעות סופר היא, וצריך להיות כמו שהוא לפנינו ברפוס (כסף-משנה. וראה ב'תוספתא כפשוטה' ע"ב 727 הערה 73). 106) שהמקח היה בטעות, כנ"ל. 107) במשנה: "ואם אין מקדש, תקבר על ידי עורה". ופירש שם רבינו: "ענינה, שתקבר בעורה אם מתה, כדי שלא יהנה אדם בעורה".

15 יז. לָקַח¹⁰⁸ עֲבָדִים¹⁰⁹ וְקָרְקְעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה¹¹⁰, בֵּין
16 בְּמִזֵּיד בֵּין בְּשׁוּגְגִים¹¹¹, אִם¹¹² פָּרַח הַמּוֹכֵר - הָרִי זֶה
17 יֵאָכֵל¹¹³ פְּגָדָה אֹתָן הַמְּעוֹת¹¹⁴ בִירוּשָׁלַיִם בְּתוֹרַת
18 מְעַשֵׂר¹¹⁵. זֶה הַכֶּלֶל¹¹⁶: כֹּל שֶׁהוֹצִיא חוּץ לְאַכִּילָה
19 וְשִׁתָּהּ וְסִיכָהּ¹¹⁷ מִדְּמֵי מְעַשֵׂר¹¹⁸, וּבְרַח הַמּוֹכֵר אֹ
20 מֵת¹¹⁹ - יֵאָכֵל פְּגָדוֹ¹²⁰; וְאִם הָיָה הַמּוֹכֵר קָיָם¹²¹ -
21 יַחֲזֹרוּ הַדָּמִים לְמִקְוֵי¹²². וְכֵן¹²³ אִם הֵבִיא עוֹלוֹת¹²⁴
22 וְחִטָּאוֹת וְאֲשָׁמוֹת מִדְּמֵי מְעַשֵׂר - יֵאָכֵל פְּגָדוֹ¹²⁵.

108) שם, מ"ז. 109) במשנה שלפנינו שם, גם: "ושפחות". אבל בכמה נוסחאות איננה, וראה בחילופי גרסאות שם וב'מלאכת שלמה'. 110) שאין ליקח אותם בכסף מעשר, לפי שאינם ניתנים למאכל, ראה למעלה פ"ג ה"ג. 111) שהרי לא חילקו כאן בין שוגג ומזיד, כמו במשניות הקודמות. וראה להלן. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה, וראה ב'תוספות חדשים'. 112) קידושין נו, ב:

ובפ"ב מ"ד, שנינו שאין לוקחין בהמה לבשר תאווה אלא זבחי שלמים, כדלהלן בדברי רבינו. ומדובר בלוקח בירושלים, אבל מחוצה לה אין קונים בהמה וחייה, מטעם אחר, ראה למעלה פ"ד ה"ו ולהלן ה"טז. 79) וחלו על הבהמה שתי הקדושות: קדושת השלמים וקדושת המעשר. וראה להלן ה"ט. 80) ונמצא שאינו ממעט אוכלי המעשר. ומה שהאימורים נקטרים על גבי המזבח, אין זה מיעוט, אלא מבליע הוא דמי האימורים בבשר, כעירב מים ומלח ושמן (למעלה ה"י), וכקונה בקר על גב עורו (להלן פ"ח ה"א - תפארת ישראל' פ"ג שם). אבל צ"ע, הרי השלמים אינם נאכלים אלא לשני ימים ולילה אחד, ואם כן הרי הוא ממעט זמן אכילת המעשר, ככפירות שביעית דלהלן. וראה ב'מלאכת שלמה' שם. 81) 'ירושלמי' שם פ"א סוף ה"ב: "בראשונה היו אומרין לוקחין בהמה לבשר תאווה, והיו מבריחין אותה מעל גבי המזבח. חזרו לומר לא יקחו אפילו חיה אפילו עופות וכו', רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק גזרו אותן (חיה ועופות) שלא ירעו אותן עדרים עדרים (מחוץ לירושלים, כנ"ל פ"ד ה"ו, אבל בירושלים קונים חיה ועוף כדלהלן)". וראה ב'כסף משנה' וב'מראה הפנים' שם. 82) שלא יפסידו מתנות כהונה שצריכין ליתן כשמוקריבים על המזבח. 83) לאכלן חולין. וכדעת ברייתא אחת בעירובין כח, א - שלוקחים עופות בכסף מעשר שני. 84) ואינם בכלל הגזירה, הנ"ל.

1 יג. אֵין⁸⁵ לִדְקוּחֵין פְּרוֹת שְׁבִיעִית בְּכֶסֶף מְעַשֵׂר, לְפִי
2 שֶׁהוּא חֵיב לְבַעַר⁸⁶, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁸⁷.

85) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ב. 86) את פירות השביעית בשנה שלאחר שנת השמיטה. ואילו כסף מעשר שני אינו מתבער אלא בשנה הרביעית (להלן פ"א ה"ג). 87) בפ"ז מהל' שמיטה ויובל ה"א. ונמצא ממעט אכילת המעשר.

3 יד. הַלּוֹקֵחַ⁸⁸ מֵיָם וּמְלַח, אֹ פְרוֹת מְחַבְּרִין, אֹ פְרוֹת
4 שְׂאִינָן יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם⁸⁹ - לֹא קָנָה
5 הַמְּעַשֵׂר⁹⁰, אִף עַל פִּי שְׁיִצְאוּ הַמְּעוֹת לְחִלְיָן⁹¹.

88) מס' מעשר שני פ"א מ"ה. 89) שכל אלה אינם נלקחים בכסף מעשר, כנ"ל ה"ד. ואף-על-פי שגם כמהין ופטירות דינם ככל אלה (שם) - כתב רבינו כלשון המשנה והשמיטם. 90) כלומר, לא חלה עליהם קדושת המעשר. 91) כלומר, שנתחללו המעות על המים והמלח, אלא שפקעה הקדושה מהם, כיון שאינם כפרט המפורש בתורה, כנ"ל שם ('חזון איש'). ולמד רבינו כן, שהמעות יצאו לחולין, מלשון המשנה, שם: "לא קנה מעשר", ולא אמרו: "יחזרו דמים למקומם", כמו בבא השנייה שם, משמע שאין הדמים חוזרים, ואף-על-פי-כן לא קנה המעשר, והמעות חולין. והסוגיא ב'ירושלמי' (שם תחילת ה"ג) שנראה ממנה שהדמים חוזרים למקומם, אינה סובבת על "הלוקח מים ומלח וכו'", אלא על הסיפא "לוקח פירות וכו'" (רדב"ן).

6 טו. הַלּוֹקֵחַ⁹² פְּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מְעַשֵׂר:
7 בְּשׁוּגְגִים⁹³ - פּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לְהַחֲזִיר הַדָּמִים
8 לְבַעֲלֵי⁹⁴, וְהֵן⁹⁵ מְעַשֵׂר כְּמוֹת שְׁהִי⁹⁶; בְּמִזֵּיד⁹⁷ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החיה, למאמר השם יתברך (ויקרא א, ב) מן הבקר ומן הצאן" (פירוש המשנה). (128) תמימה הראויה לשלמים. (129) שאסור לעשות כן (למעלה ה"ב). (130) מנחות פב, א - בשם רבה. (131) בכסף מעשר שני, שכיון שאין לעשות כן, לא אמרו בו "יצא העור לחולין" (וקדוש בקדושת מעשר שני), שלא אמרו "יצא העור לחולין", אלא בלוקח בהמה לזבחי שלמים או חיה לבשר תאוה (שם מ"ג), שבשני אלה עשה כדין וכתורה, אבל בלוקח שלא כדין, כלוקח שור לחרישה, או חיה לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאוה, קנסוהו חכמים שלא "יצא העור לחולין", וראה רדב"ז ו'משנה ראשונה' שם. (132) אולי צ"ל "ולא קנו". (133) מנחות, שם. וזה מוסב על "חיה לזבחי שלמים". (134) 'ירושלמי' שם פ"ג סוף ה"ב: "שלמים שלקחן בכסף מעשר, פקע מהן קדושת מעשר", ומפרש אותה רבינו כשקנה בהמת חולין מכסף מעשר לעשותה שלמים, ראה להלן. ומדובר כשהוממה, כדלהלן. (135) כלומר, לקח בהמת חולין מכסף מעשר, וחלו עליה שתי קדושות: קדושת מעשר וקדושת שלמים. (136) [שלא קנה אותה אלא על דעת להקריבה שלמים, אבל לא על דעת לפדותה ולאכלה חולין, ולכן פקעה קדושת המעשר ממנה]. (137) מקדושת שלמים, כדין שלמים שהוממו. (138) שם: "רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן, שלמים שלקחן בכסף מעשר שני הוממו ופדאן, עוד אין חוזרין (= המעות) לכמות שהיו להיעשות שני", שקדושת המעשר פוקעת לאחר שנפל בה מום, אף קודם פדיה, כנ"ל. (139) כלומר, אף-על-פי שאין מוסיפין חומש אלא בהקדש ראשון ולא בהקדש שני (פ"ז מהל' ערכין ה"ד, כרבי יהושע בן לוי ב'ירושלמי' שם), והיה מקום לומר שקדושת השלמים שחלה ביחד עם קדושת המעשר, הרי היא כהקדש שני, קא-משמע-לן שכיון שקדושת המעשר פקעה, נמצאת קדושת השלמים כהקדש ראשון (ראה ב'מראה הפנים' שם ד"ה שלמים). (140) אבל אם פודה לאחר, אינו מוסיף חומש, ראה בהל' ערכין שם.

"אמר מר (במשנתנו), אם לקח יאכל כנגדן. ואמאי, יחזור דמיו למקומם, כי התם (כלומר, כמו שאמרו בתוספתא שם פ"א סוף ה"ט: "אם היתה בהמה בעלת מום, בין בשוגג בין במזיד יחזור דמיו למקומם. אם היו פירות טמאין, בין בשוגג בין במזיד יחזור דמיו למקומם", ועיי"ש בהגהות הגר"א) אמר שמואל כשברח". וכן הוא ב'ירושלמי' מעשר שני שם ה"ג. (113) הלוקח. (114) של המעשר, שביד המוכר. (115) ואף שלא נתחללו המעות על העבדים, אפילו אם היה המקח במזיד, ש"הרי בהמה טמאה ועבדים וקרקעות דאדם יודע שאין מעות מעשר שני מתחללין עליהן", ואין הוא יכול לחלל המעות שביד המוכר על מעות שבידו כיון שאינן ברשותו (למעלה פ"ד ה"א), מכל-מקום אוכל כנגדן, שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יבואו להקל בכך. וראה בפ"ג ה"ח-ט, מה שהעירונו בשם ה'חזון איש'. (116) משנה, שם. (117) כגון עבדים וכיוצא בהם. (118) בין בשוגג בין במזיד, כנ"ל. (119) אין זה בגמרא שם, והוסיפו רבינו מדעתו. ומדובר כשאין המעות בידם, שאם הן בידם - כופים אותם להחזיר, ועי' 'משנה ראשונה' שם. (120) כנ"ל. (121) לפנינו ולא ברחו. (122) בין בשוגג ובין במזיד. בשוגג, משום שהוא מקח טעות, כנ"ל. ובמזיד, אמרו ב'קידושין' נו, ב: "וטעמא דברח (שאוכל הלוקח כנגד המעות). הא לא ברח, קנסינן למוכר. ונקנסיה ללוקח (שיאכל כנגדן בירושלים) וכו', מסתברא כל היכא דאיכא איסורא (מעות המעשר) התם, קנסינן". וכל זה כשהוציא חוץ לאכילה ושתייה וסביבה, אבל אם לקח פירות ובהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים, כנ"ל בהלכות הקודמות, שהם ראויים לאכילה, אלא שאסור לקחת אותם מסיבה אחרת, כנ"ל, לא החמירו לחייב את הלוקח לאכול כנגד המעות, כשברח המוכר והמקח היה בשוגג, וכן אם המוכר לפנינו, לא קנסו אותו להחזיר הדמים למקומם, כשהמקח היה במזיד. (123) משנה, שם. (124) שם: "אין מביאין קיני זבים וקיני זבות (כשנטהרו), וקיני יולדות, חטאות ואשמות מדמי מעשר שני, ואם הביא יאכל כנגדם". ופירש רבינו שם: "הם (הקינים) שתי תורים או שני בני יונה, שאלו (הזבים והיולדות) הם חייבים בהם, והם אחד לחטאת ואחד לעולה. וכל אלו אין אוכלים אותם בעליהם, אבל העולה נשרפות, והכהנים אוכלין החטאת, וכמו כן האשם אוכלין אותו הכהנים, וכבר ביארנו, שאין קונים במעות מעשר שני אלא דבר הראוי לאכילה ולשתייה וכו'". וכיון שאחד התורים הוא חטאת, הרי הוא בכלל חטאות, והשני עולה הוא, ולכן כתב כאן "עולות". (125) כשברח המוכר או מת, אבל אם הוא קיים, יחזור הדמים למקומם, כנ"ל.

7 יט. המתפסים¹⁴¹ מעות מעשר לשלמים¹⁴² - לא קנו
8 שלמים¹⁴³; שקדשת שלמים אינה חלה על קדשת
9 מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא¹⁴⁴. ואין צריך
10 לומר, אם התפס המעשר עצמן¹⁴⁵ לשלמים - שלא
11 קנו שלמים¹⁴⁶.

(141) מנחות פב, א. כרבי אלעזר ורבי אמי ולא כרבי יוחנן. וראה ב'כסף משנה'. (142) כלומר, הקדישן לשם שלמים. (143) ויכול לקנות בהן כל מה שירצה. (144) מנחות, שם. וראה בפ"ג ה"ז. [ומכאן שאף מעות מעשר שני הן ממון גבוה, והצל"ח בפסחים ז, א - לא הביא דברי רבינו אלה]. (145) כלומר, הפירות שעדיין לא פדו. ומכאן נראה, שהפדיה גורעת ומקלישה את קדושת המעשר. וכן כתב ה'חזון איש' פ"ד ה"ב, סוף ד"ה ולקוח. (146) ודוקא כשהתפס מעות המעשר לשלמים, שאז אינו רוצה שקדושת המעשר תפקע, ולכן לא קנו שלמים, אבל כשלוקח בהמה בכסף מעשר, לשלמים, כיון שפוקעת קדושת המעשר, שוב יכולה קדושת השלמים לחול. ועוד, שכשהוא מתפס, אזי

1 יח. לקח¹²⁶ חיה לזבחי שלמים¹²⁷, ובהמה¹²⁸ לבשר
2 תאוה¹²⁹ - הרי זה¹³⁰ כמי שקנה שור לחרישה¹³¹,
3 ולא קנה¹³² שלמים¹³³. לקח¹³⁴ בהמה לשלמים¹³⁵
4 ונפל בה מום - פקעה ממנה קדשת מעשר¹³⁶,
5 ופודה אותה¹³⁷ ואין¹³⁸ הדמים מעשר. ואף על פי
6 כן¹³⁹, אם פדאה לעצמו¹⁴⁰ - מוסיף המש.

(126) שם, מ"ד. (127) "וזה אסור, כי הקרבן אינו בא מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) וכדין וכתורה עשה. (3) ירושלמי שם הלכה א: "אמר רבי זעירא, הדא דתימא (שיצאו העור והקנקן לחולין) כשהיה המוכר הדיוט (שאינו יודע בסחורה, כי אינו חושב שמכר, אלא הבשר והיין בלבד, ואינו מקפיד על העור והקנקן). ולפיכך יצאו לחולין, לפי שלא קנאם במעות מעשר שני). אבל אם היה המוכר אומן (סוחר, שיודע דמי הבשר והעור), נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו (ולא יצאו לחולין)". (4) כלומר, אינו מקפיד על העור. (5) כלומר, אין צריך לאכול דמיו בקדושה, בירושלים, לפי שלא נתקדש כלל בקדושת מעשר שני, שהרי הוא כמתנה בירי הלוקח, שאין המוכר מקפיד על כך, ודין העור המחובר לגוף הבהמה, כדין חביות סתומות. (6) שנבלעים דמי העור בדמי הבשר. (7) ודינו כלוקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה.

ב. וכן הלוקח פדי יין סתומות⁸ במקום שדרבן¹⁰ להמכר סתומות⁹ ממנו שאינו תגר - יצא הקנקן לחולין¹⁰. לפיכך¹¹ צריך¹² המוכר לפתח ראשי הפדים¹³, פדי שלא יצא הקנקן לחולין¹⁴. ואם רצה¹⁵ להחמיר על עצמו ולמכר במדה¹⁶ - יצא הקנקן לחולין¹⁷.

(8) אבל פתוחות, לא יצא הקנקן לחולין. (9) אבל הלוקח במקום שדרכם להימכר פתוחות, לא יצא הקנקן לחולין. (10) שאז אינו מקפיד עליו, ונותנו בחינם אגב היין שבתוכו. (11) כלומר, לפי שאמרנו שאם המוכר אינו תגר, ומכר סתומות ובמקום שדרכם להימכר סתומות, יצאו הקנקנים לחולין. (12) שם פרק ג משנה יג. כבית הלל שאמרו: "מפתח (=פותח), ואינו צריך לערות", ולא כבית שמאי שהצריכו גם לערות את היין. (13) ומדובר במקום שדרכה להימכר סתומות כנ"ל, ובוה שהוא מוכרם פתוחות, הוא מגלה דעתו שהוא מקפיד עליהם, והלוקח משלם בכסף המעשר גם עבור הכדים. (14) וכל זה כדי שיתרבה המעשר, שהרי יאכל בקדושה כנגד הקנקן, ונראה שהוא הדין במוכר בהמה, שיאמר בפירוש שהוא מוכר העור בפני עצמו, כדי שלא יצא לחולין. (15) המוכר שאינו תגר. (16) כלומר, למדוד את היין בדיוק, כדי שלא יבוא להונות את חבריו (כשהוא מוכר לו בבת אחת), ולמכור לו פחות יין ממה שהוא משלם עבורו. (17) אף על פי שהוא פותח את ראשי הכדים כדי למדוד את היין, שבנידון זה אין פתיחת ראשי הכדים הוכחה לכך שהוא מקפיד על הקנקנים.

ג. לקחן פתוחות¹⁸ או סתומות¹⁹ במקום שדרבן¹⁶ להמכר פתוחות²⁰, או שלקח מן התגר שמוקדקד¹⁷ במקירתו - לא יצא הקנקן לחולין²¹. לקח סלי תאנים ונענבים עם הפלי²² - לא יצאו דמי הפלי לחולין²³.

(18) שאז נמכר הקנקן לחוד. (19) והמוכר אינו תגר. (20) שמכירתן פתוחות, היא הוכחה שמוכרין כל אחד בפני עצמו. (21) ונמצא ששילם הלוקח בכסף המעשר גם עבור הקנקן, וצריך לאכול כנגדו בירושלים. (22) שמניחים הסלים בתוכו. (23) שוודאי מוכר הוא הכלי בפני עצמו אף

שתי הקדושות צריכות לחול זו אחר זו, וזה לא ייתכן, ולכן לא קנו השלמים, אבל כשלוקח בהמה לשלמים, ששתי הקדושות חלות בבת אחת, קנו השלמים. וראה ברבב"ז.

כ. האוכל¹⁴⁷ מעשר שני בתורת חלין¹⁴⁸, אפלו במזיד¹⁴⁹: אם פירות המעשר עצמן אכל - יצא ידי שמים¹⁵⁰; ואם פספס מעשר אכל¹⁵¹ - יחזור דמים למקומם ויעלו ויאכלו בירושלים¹⁵², או יאכל פנגדן בירושלים, אם אין יכול¹⁵³ להחזיר את הדמים.

(147) תוספתא מעשר שני פ"ג ה"ט, הובאה בירושלמי שם פ"א ה"א. (148) כלומר, חוץ לירושלים. (149) ירושלמי שם: "רבי זריקא בשם חזקיה, הלכה כרבי במעות (שהאוכל מעות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יחזור דמים למקומן), וכרבן שמעון בן גמליאל בפירות (שהאוכל פירות מעשר, בין שוגג בין מזיד, יצעק לשמים). (150) בירושלמי ותוספתא שם: "יצעק לשמים", וכן הנוסחא בספרים מדוייקים בדברי רבינו (מהר"י קורקוס) ובכמה כתבי-יד ('תוספתא כפשוטה'). וכך היא הגירסה הנכונה (כסף-משנה), וכן הגיה הראב"ד. (וראה בדפוס רומי.) ורוצה לומר: יבקש מהש"ת שימחול לו, אבל תקנה אחרת אין לו, שהרי הפירות כבר אינם בעולם, ואם כסף מעשר אכל, שהמעות עדיין בעין, קנסוהו, כדלהלן. (151) שקנה בכסף פירות ואכלם בתורת חולין, או ששילם בכסף חוב ולא יצאו המעות לחולין (ספר הגיר על הירושלמי שם). ובשני האופנים הנ"ל ישנן המעות בעולם, אלא שבאופן הראשון - נתחללו, ובאופן השני - לא נתחללו, ולפיכך קנסוהו חכמים. ראה להלן. ומדובר בין בשוגג בין במזיד, ראה למעלה. (152) באופן שקנה פירות בכסף המעשר, שנתחללו המעות, יש כאן קנס כפול: א) שיחזור לקדושת מעשר שני; ב) שיעלום ויאכלום בירושלים כמעשר שני. ואם שילמם בחוב, שלא נתחללו (ראה למעלה), שדין הוא שהם קודם, אין כאן אלא קנס אחד: שיעלם לירושלים. (153) בדפוס רומי, בטעות: "אם יכול".

יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שמיני

(1) יבאר הלוקח בהמה לשלמים ממי שאינו תגר. והלוקח כדי יין סתומות במקום שדרכן להמכר כך. מי שהיה לו יין של מעשר שני והשאל קנקניו לאותו מעשר. צבי שלקחו בכסף מעשר ומת. והמניח דינר מעשר להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולין. הלוקח פירות של מעשר ומשך הפירות ולא נתן הסלע עד שהוקרו. מי שהיו לו פירות חולין בירושלים ומעות מעשר חוץ ממנה. אם מותר לחלל מעשר שני על פירות ע"ה או על מעותיו. טמאים וטהורים שהיו אוכלים או שותים כאחד בירושלים.

א. הלוקח בהמה לזבחי שלמים ונתה לבשר תאנה² ממנו שאינו תגר ואינו מדקדק³ - יצא העור לחולין⁴, אפלו היו דמי העור מרבין על דמי הפסו⁶. אכל הלוקח מן התגר - לא יצא העור לחולין⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גפם קנה מעשר". (43) בכתובות קח: אמרו: "ירמון בלי קליפתו לא מינטר (אינו נשמר), שמן מינטר בלא קנקנים". (44) הוא שמן דגים. ואינו חייב כלל במעשר, ולא נזכר בתוספתא שם אלא באשגרה מפרק א שם (תוספתא כפשוטה). או שעירבו בו שמן זית. (45) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים ולא קרא שם עדיין. (46) שקרא שם. (47) את פי הקנקנים. (48) שכל אלו אינם כיון הצריך לקנקן, אלא נשמרים בלעדו, ואינם כמפריש פרי בקליפתו.

15 ו. צבי שְׁלֶקְחוּ⁴⁹ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר וְמַת - יִקְבֹּר
16 בְּעוֹרוֹ⁵⁰. לְקָחוּ חֵי וְשִׁחֲטוּ⁵¹ וְנִטְמָא - הָרִי זֶה
17 יִפְדֶּה פְּשָׁאָר פְּרוֹת שְׁנִטְמָאוּ⁵². הַמְּנִיחַ דִּינָר מַעֲשֵׂר
18 שְׁנֵי לְהֵיֹת אוֹכַל כְּנֶגְדָּו⁵³ עַד שְׁנֵינָא לְחֻלִּין⁵⁴,
19 וְהֵיחָה דִּינָר יוֹצֵא בְּעֵשְׂרִים מְעָה⁵⁵, אֲכַל עָלָיו
20 בְּעֵשְׂרִי מְעָה⁵⁶ וְהוֹזְלוּ⁵⁷ הַמְּעוֹת לְאַחַר זְמַן וְהָרִי
21 הַדִּינָר יוֹצֵא בְּאַרְבָּעִים מְעָה⁵⁸ - צָרִיף לְאַכְלֵי⁵⁹
22 עָלָיו בְּעֵשְׂרִים מְעָה וְאַחַר כֶּף יֵצֵא לְחֻלִּין⁶⁰.
23 הוֹקְרוּ הַמְּעוֹת וְהָרִי הַדִּינָר יוֹצֵא בְּעֵשְׂרִי מְעִין -
24 אוֹכַל עָלָיו בְּחֻמֶּשׁ מְעִין⁶¹ וְאַחַר כֶּף יֵצֵא לְחֻלִּין.

(49) לבשר תאוה. (50) "שאיין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ומעשר שני קרוי "קדש". ואף על פי שכתב רבינו בהלכה א, שהלוקח חיה לבשר תאוה ממי שאינו תגר, יצא העור לחולין, זה אינו אלא כשהיא כשרה לאכילה, שאז אינו נותן דעתו אלא לבשר, אבל כשמת, שאינו ראוי לאכילה, הרי זה כאילו נתן עיניו בעור, ולכן החמירו לקברו עם עורו. (51) שראוי לאכילה, ואינו פודה להאכיל לכלבים. וקל וחומר כשלקחו שחוט. (52) שהם נפדים. (53) כלומר, כששקונה פירות בירושלים מחלל מעות המעשר שבדינר על הפירות. (54) כלומר, כשיאכל פירות בשווי של כל הדינר. (55) כלומר, היו עשרים מעות בדינר. (56) ונמצא חצי הדינר מעשר וחציו חולין. ודווקא כשלא אכל אלא כנגד חציו של הדינר, אבל אם אכל כנגד כולו, הרי נתחלל, ושוב אינו יכול לאכול כנגדו. (57) במשנה שם: "והלך למקום אחר וכו'". ולפי ששם מדובר באיסור של חולין וחוף לירושלים, ואילו דברי רבינו בדינר של מעשר שני בירושלים, ולפיכך השמיט בבא זו שהרי אסור להוציא חוץ לחומת ירושלים. (58) והשאלה היא אם יאכל רק כנגד עשר מעות שנתו בדינר, וכפי שהיה שווה לפני שחלל עליו את פירות המעשר, או שיאכל כנגד כ' מעות, וכפי שהוא שווה עתה, ונמצא המעשר נפסד. (59) שאם לא כן יהא מוציא מעשר בתורת חולין. (60) שכשם שהולכין אחר מקום הפדייה, כן הולכין אחר זמן הפדייה. (61) ולא יותר, וכאן לא כתב רבינו "צריך", כיוון שאין בכך כלום אם יאכל עליו ביותר מחמש מעות, שאז יימצא שאכל חולין בתורת מעשר.

25 ז. הַלּוֹקְחֵי⁶² פְּרוֹת⁶³ בְּסֻלְעַ שֶׁל כֶּסֶף מַעֲשֵׂר, וּמִשֶּׁף
26 הַפְּרוֹת⁶⁴ וְלֹא הַסְּפִיק לְתֵן הַסֻּלְעַ⁶⁵ עַד שֶׁהוֹקְרוּ
27 הַפְּרוֹת וְעָמְדוּ בְּשִׂתִּים - הָרִי זֶה מְפָרִישׁ עָלֵיהֶן סֻלְעַ
28 בְּלִבְד⁶⁶; שְׁנַאֲמַר: וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ - בְּנִתְיַנַּת
29 הַכֶּסֶף קוֹנְהָ⁶⁷, וְהִשְׁכֵּר לַמְּעֵשֶׂר⁶⁸.

אם אינו תגר, והרי הוא כמוכר חביות פתוחות. אבל הסלים יצאו לחולין, שאינו מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר.

1 ד. לְקַח אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - יֵצֵאוּ לְחֻלִּין
2 לְחֻלִּין²⁴. לְקַח חוֹתְלָל²⁵ שֶׁל תְּמָרִים - יֵצֵא הַחוֹתְלָל
3 לְחֻלִּין²⁶. קָפָה שֶׁל תְּמָרִים, אִם דְּרוֹסוֹת²⁷ - יֵצֵאוּ
4 הַקְּפוֹת²⁸ לְחֻלִּין²⁹, וְאִם לֹא - לֹא יֵצֵאוּ לְחֻלִּין³⁰.

(24) שוודאי אין המוכר מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. (25) סל. (26) שאין המוכר מקפיד עליו, והרי הוא כסלי תאנים וענבים. (27) שאז הן מחוברות לקופה מחמת דריכתן, וצריכות לו. (28) פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. (29) שטפלות הקופות לתמרים, ואין המוכר מקפיד עליהן. (30) ודינן כדין הכלי של סלי התאנים הנזכר בסוף ההלכה הקודמת.

5 ה. מִי שֶׁהֵיחָה לוֹ זֵינָן³¹ שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵינָא³², וְהִשְׁאִיל
6 קְנָגְוִי לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂר³³, אִף עַל פִּי שְׁפִתֶם אֵת פִּיהֶם³⁴
7 - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר אֵת הַקְּנָגְוִים³⁵. כְּנֶס הַיַּיִן³⁶ לְתוֹכָן
8 סִתֵּם³⁷, אִם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעֲשֵׂר³⁸ עַד שֶׁלֹּא סִתֵּם
9 אֵת פִּיהֶם - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר אֵת הַקְּנָגְוִים³⁹; וְאִם
10 מִשְׁפִּתֶם פִּיהֶן קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעֲשֵׂר - קָנָה מַעֲשֵׂר
11 אֵת הַקְּנָגְוִין⁴⁰. הַפְּקִיד לְתוֹף הַקְּנָגְוִין רַבִּיעִית חֻלִּין⁴¹, או
12 שְׁכַנְס⁴² לְתוֹכָן שְׁמֶן⁴³ או חֶמֶץ או צִיר⁴⁴ או דְּבַשׁ שֶׁל
13 מַעֲשֵׂר שְׁנֵי סִתֵּם⁴⁵, בִּינָן⁴⁶ מִשְׁפִּתֶם⁴⁷ בֵּין עַד שֶׁלֹּא
14 סִתֵּם - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר אֵת הַקְּנָגְוִים⁴⁸.

(31) דווקא יין. (32) שעשאו מעשר שני על יין אחר. (33) אמר במפורש שהם מושאלים להולין בהם מעשר שני. (34) של הקנקנים, ונמצא שהם בטלים ליין שיתקלקל אם ייפתחו הקנקנים. (35) כיוון שפירש שהוא רק משאיל, ועוד שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך הכניסם לקליפתם, שבוודאי אינו פודה אלא כנגד הפרי גרידא והרי כאן תרתי לגריעותא. (36) שהוא עתה יין מעשר שני. (37) שלא פירש שהוא משאיל הקנקנים, ולא קרא לו שם עדיין, אלא כנסו כשהוא טבול למעשר שני. (38) על יין אחר. (39) אף שלאחר הסתימה צריך היין לקנקן, ואף שלא פירש שאינו אלא משאיל הקנקנים, בכל זאת לא קנה מעשר את הקנקן שהרי הוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך מכניסם לקליפתם. (40) שכיוון שצריך היין לקנקן, הרי הוא כמפריש רמון בקליפתו, שפודה את כל הפרי עם הקליפה. אבל פשוט הוא שאין הקנקן נתפס בקדושת מעשר ואין אומרים שלאחר שתיית היין יישאר בקדושתו, שלא עדיף הוא מקליפות שנקלפו מן הפירות. (41) כלומר, טבל (שלבסוף יפריש עליה תרומות ומעשרות ממקום אחר), ועל רביעית זו הוסיף יין, ואפילו קרא שם ועשאו מעשר לאחר שסתם פי הקנקן, לא קנה המעשר את הקנקן, שכיוון שיש לו רביעית יין טבל חוץ מן המעשר, לא בטל הקנקן לגבי המעשר. (42) בתוספתא שם: "במי דברים אמורים (שקנה המעשר את הקנקן), בשל יין (שהיין צריך לקנקן, כנ"ל) אבל של ציר, של חומץ, של מוריס, של שמן, של דבש, בין גפם בין שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 פְּדָה⁷⁹, וּמְדַת הַדִּין בְּיַיְהִיָּם. שְׁהַמְעֵשֶׂר שְׁנֵי - פְּדִיתוּ
13 הִיא מְשִׁיכְתוֹ.⁸⁰

(79) כלומר, הסלעים יצאו לחולין, והפירות שעתה שווים סלע אחד, הם פירות מעשר, והפסיד המעשר. (80) כלומר: נתינת הכסף במעשר שני קונה, כמו המשיכה בחולין.

14 י. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת חֲלִין בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ לוֹ מְעוֹת
15 מְעֵשֶׂר שְׁנֵי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם⁸¹ - אוֹמֵר: הֲרֵי הַמְעוֹת
16 הֵם מְחֻלְלִין עַל הַפְּרוֹת הָאֵלוּ; וְיֹאכְלֵם שָׁם⁸²
17 בְּטַהֲרָה, וְיִצְאוּ אוֹתָן הַמְעוֹת לְחִלִּין בְּמִקְוֵי⁸³.

(81) במשנה: "פירות בירושלים ומעות במדינה". ופירש רבינו שם: "מדינה נקראת, כל מדינה ומדינה ממדינת ארץ ישראל לבד מירושלים". (82) בירושלים. (83) שאין אנו צריכים שהמעות והפירות יהיו במקום אחד בשעת החילול.

18 יא. הָיוּ לוֹ מְעוֹת מְעֵשֶׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, וְיֵשׁ לוֹ
19 פְּרוֹת⁸⁴ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - אוֹמֵר⁸⁵: הֲרֵי הַמְעוֹת הָאֵלוּ
20 מְחֻלְלִין עַל פְּרוֹת הֵם; וְיִצְאוּ הַמְעוֹת לְחִלִּין, וְיִעָלוּ
21 הַפְּרוֹת וְיֹאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם⁸⁶. שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְהִיּוֹת
22 הַמְעוֹת וְהַפְּרוֹת בְּמִקְוֵי אֶחָד בְּשַׁעַת הַחִלּוּל.

(84) חולין. (85) ומה שכתב רבינו למעלה בפרק ד הלכה ו, שאין מחללין מעות מעשר שני על פירות של חולין חוץ לירושלים, אין זה אלא באופן שגם המעות של מעשר שני וגם הפירות של חולין מחוץ לירושלים, ולמדו כן בירושלמי ממה שנאמר "והלכת אל המקום וגו' ונתת את הכסף וגו' בבקר ובצאן", שאינו אלא בקירוב מקום (= בירושלים) ולא בריחוק מקום. אבל אם מעות מעשר שני בירושלים, אף על פי שפירות חולין מחוצה לה - מחללים, כשם שמחללים אם המעות מעשר שני מחוץ לירושלים ופירות חולין בירושלים. (86) ודווקא כשפירות חולין או מעות מעשר שני בירושלים, אבל אם פירות מעשר שני בירושלים, אין מחללים אותם לא על מעות חולין שבירושלים ולא שמחוצה לה.

23 יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ מְעוֹת מְעֵשֶׂר בִירוּשָׁלַיִם וְצָרִיךְ
24 לָהֶם⁸⁷, וְיֵשׁ לַחֲבֵרוֹ פְּרוֹת חֲלִין⁸⁸ שְׁרוּצָה לְאָכְלָן⁸⁹
25 - אוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: הֲרֵי הַמְעוֹת הָאֵלוּ מְחֻלְלִין עַל
26 פְּרוֹתֶיךָ. וְנִמְצְאוּ אוֹתָם הַפְּרוֹת לְקוּחוֹת בְּכֶסֶף
27 מְעֵשֶׂר, וְיֹאכְל אוֹתָם חֲבֵרוֹ בְּטַהֲרָה⁹⁰ וְלֹא הַפְּסִיד
28 בָּלֵוִם⁹¹, וְיִצְאוּ הַמְעוֹת לְחִלִּין.

(87) לדברים שאינם בכלל אכילה, שתייה וסיכה, שאסור להוציא עבורם מעות מעשר שני. (88) בין בירושלים ובין מחוצה לה. (89) ולא למכרם ולקנות בהם דברים אחרים, ואם כן לא איכפת לו להתפסם בקדושת מעשר שני שאינו עומד אלא לאכילה. (90) כדין פירות שנקנו בכסף מעשר שני. (91) בעל הפירות, אלא טבילה לשם מעשר שני, שאף על פי שטבל לחולין, אינו אוכל במעשר שני, אלא אם טבל לשם מעשר שני.

(62) והמדובר בלוקח בירושלים. (63) של חולין על דעת לחלל עליהם סלע של מעשר שני שבירו. (64) ואילו לא משך על דעת לחלל, היה קונה אותם במשיכה כדין מטלטלין הנקנים במשיכה, אבל כיוון שמשך על דעת לפדות, אין הקניין נגמר לגבי החילול, אלא בנתינת הכסף. (65) ואילו נתן הסלע מייד, ונתפסו אז הפירות בקדושת המעשר, אין כל ספק שאם נתייקרו, נתייקרו למעשר שני. (66) כלומר, נותן למוכר סלע בלבד, לפי שגבי דין מקח וממכר, קנה הפירות במשיכה כדין כל המטלטלין, ובוה נתפסה קדושת הסלע על כל הפירות, אף על פי שהם שווים עתה שני סלעים, לפי שלגבי קדושת המעשר אין המקח (שהוא המחלל) נגמר, אלא בכסף. (67) קידושין נד: לרבי מאיר שמעשר שני ממון גבוה, והלכה כמותו. (68) כלומר, כל הפירות, ששווים עתה שני סלעים, נתפסים בקדושת המעשר.

1 ח. מִשְׁךְ פְּרוֹת בְּשֵׁתֵי סְלָעִים, וְלֹא הַסְפִיק לְתֵן
2 הַמְעוֹת עַד שֶׁהוֹזְלוּ הַפְּרוֹת וְעָמְדוּ בְּסֻלַּע - אֵינּוּ
3 מְפָרֵשׁ עֲלֵיהֶן⁶⁹ מְמַעוֹת מְעֵשֶׂר שְׁנֵי אֶלָּא סְלַע
4 אֶחָד⁷⁰, וּמוֹסִיף עָלֶיהָ סְלַע שְׁנֵי מִן הַחֲלִין⁷¹ וְנוֹתֵן
5 לְמוֹכְרָה⁷². וְאִם הָיָה הַמוֹכֵר עִם הָאָרֶץ⁷³ - הֲרֵי זֶה
6 מִתֵּן לְתֵן סְלַע שְׁנֵי מְמַעוֹת מְעֵשֶׂר שְׁנֵי שְׁלֹשָׁה⁷⁴
7 דְּמָאִי⁷⁵. נִתֵּן לוֹ⁷⁶ סְלַע שֶׁל מְעֵשֶׂר, וְלֹא הַסְפִיק
8 לְמִשְׁךְ הַפְּרוֹת עַד שֶׁעָמְדוּ בְּשֵׁתֵימִם - מֵה שֶׁפְּדָה
9 פְּדָה⁷⁷, וְהַדִּין בְּיַיְהִיָּם⁷⁸.

(69) כלומר, אינו מחלל עליהם. (70) שהרי עתה, בשעת החילול אין הפירות שווים אלא סלע אחד. (71) אבל לא מן המעשר, שהרי אינו מתחלל על הפירות אלא סלע אחד בלבד, והרי המוכר צריך לקבל חולין ולא מעשר ששווי פחות משווי של חולין. (72) שהרי לענין מקח וממכר קנה במשיכה, ואז היו שווים שני סלעים. (73) אבל לחבר הנזכה בקדושת מעשר שני של דמאי, אינו יכול לפטור עצמו בדמאי אלא בחולין, כפי שנתחייב. (74) "לפי שעם הארץ נופל ברוב בזה המכשול, והזקתו שהוא משמש בדמאי, ואינו מוציא ממנו מעשר [כלומר, אינו מחלל מעות מעשר של דמאי מספק, וכיוון שהוא בין כה וכה מזולל בדמאי, אין בכך כלום אם נמציא לו מעות דמאי]". ולא אסרו למכור דמאי לעם הארץ, אלא בפירות עצמן, אבל לא במעות. (75) אבל של ודאי לא, לפי שאין מוסרין מעות מעשר שני של ודאי לעם הארץ. (76) הלוקח למוכר. (77) כלומר, השכר למעשר, כי הפירות שהיו שווים אז סלע, ועכשיו שנים - נעשו מעשר שפדיית מעשר היא משיכתו, אף שיכול המוכר לחזור בו. (78) כלומר, לענין קניין הפירות, הרי ההלכה היא כמו בקניין שאר מטלטלין שאינם נקנים אלא במשיכה, ואם המוכר רוצה לקבל "מי שפרע", מחזיר לו ללוקח את הסלע שנתחלל, ונשארים בידו פירות מעשר בשווי של שני סלעים, שאין פדיון המעשר קשור בקנייני הממון הרגילים.

10 ט. נִתֵּן לוֹ סְלָעִים שֵׁתֵימִם שֶׁל מְעֵשֶׂר, וְלֹא הַסְפִיק
11 לְמִשְׁךְ הַפְּרוֹת עַד שֶׁחֲזְרוּ לְהִיּוֹת בְּסֻלַּע - מֵה שֶׁפְּדָה

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1 יבאר שנטע רבעי הוא קודש, והיכן דינו להאכל, ואם פודים אותו במחובר. אם משנים אותו מברייתו ואם מפרישין ממנו תרומה ומעשרות. שמהלך יום מעלים כרם רבעי לירושלים. וכיצד פודין אותו. מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה או בשני הערלה. אימתי הוא ר"ה לערלה ולרבעי, ומאימתי מונין להם. העלין והלולבין והגפנים אם מותרין בערלה וברבעי.

21 א. נָטַע רְבִיעִי²¹ - הָרִי הוּא קֹדֶשׁ; שְׁנָאֲמַר: וּבִשְׁנָה הַרְבִּיעִתָּהּ יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלִים לֵינִי. וְדִינוֹ לְהֵאֱכַל בִּירוּשָׁלַיִם²² לְבַעְלָיו²³, כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי²⁴. וּכְשֶׁם שְׂאִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּסוּרְיָא²⁵, כִּף אֵין נָטַע רְבִיעִי בְּסוּרְיָא²⁶. וּבְנָטַע רְבִיעִי הוּא אֹמֵר: וְאִישׁ אֶת קֹדְשֵׁי לֹו יִהְיֶה; שְׂאִין לָךְ קֹדֶשׁ שְׂאֵל נִתְּפַרֵשׁ דִּינוֹ בַּתּוֹרָה לְמִי שֶׁהוּא²⁷ חוץ מְנָטַע רְבִיעִי²⁸.

2 נטיעה בת ארבע שנים (פרה פ"א משנה א). ובברכות לה. אמרו: "רבי חייה ורבי שמעון ברבי: חד תני כרם רבעי, וחד תני נטע רבעי (כל פירות האילן בתורת רבעי - רש"י) ופסק רבינו כמאן דאמר "נטע רבעי". וראה במראה הפנים לברכות, ראש פ"ו ד"ה רבי חייה. (3) כן הוא בספרי פרשת נשא (לבמדבר ה, י), וראה במעשר שני פ"ה משנה ב. (4) כן הוא בספרי שם, ובספרא פרשת קדושים פרשה ג הלכה ט. וראה בספר המצוות, עשה קיט. (5) למעלה פ"ב הלכה א. כן הוא בספרי שם. (6) ראה למעלה פ"א הלכה יד. (7) שהרי הוקש למעשר שני (ירושלמי פאה פ"ז הלכה ה, ומעשר שני פ"ה הלכה ב). (8) כלומר, למי שהוא צריך להנתן. (9) בספר המצוות שם, כתב רבינו: "ולשון ספרי, ואיש את קדשיו לו יהיו, משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן, ולא שייר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי, שיהיו לבעלים".

28 ב. הַרְוָצָה לְפָדוֹת נָטַע רְבִיעִי - פּוֹדְהוּ, כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי²⁹. וְאֵם פְּדוּהוּ לְעַצְמוֹ - מוֹסִיף הַמְּשִׁי³⁰. וְאֵין פּוֹדִין³¹ אוֹתוֹ עַד שְׁיַגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעֲשֵׂר; שְׁנָאֲמַר: לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ - עַד שְׁיַעֲשֶׂה תְּבוּאָה. וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּמַחְבֵּר³², כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי³³. וְהָרִי הוּא מְמוֹן גְּבוּהָ³⁴, כְּמַעֲשֵׂר³⁵. לְפִיכָךְ³⁶ אֵינוֹ נִקְנָה בְּמַתְנָה³⁷, אֲלָא אֵם נִתְּנוּ בְּסוּר³⁸. וְדִינוֹ בְּשֶׂאֵר הַדְּבָרִים - לְעַנְנֵן אֲכִילָה וְשִׁתָּה וּפְדִיָה - כְּמַעֲשֵׂר³⁹.

10 ספרי שם. (11) מעשר שני פ"ה משנה ג, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. וראה למעלה בפ"ה הלכה א. (12) ספרא שם הלכה י: "תבואתו, מלמד שאין נפדין אלא תבואה. מכאן אמרו אין פודין את הרבעי עד שיבוא לעונת המעשרות". וראה למעלה פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג-ה. ובירושלמי ערלה סוף פרק א: "תני, פרי אתה פודה, ואין אתה פודה לא בוסר ולא גפנים". ובוסר הם ענבים שאין החרצן שלהם נראה מבחוץ (למעלה שם - 'תוספות יום-טוב' מעשר שני שם, משנה ה בסוף דבריו). או כל זמן שלא הגיעו לכפול הלבן (שם בתחילת דבריו, וראה בפ"ה

1 יג. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים⁹²? בְּשֶׁהָיָה חֶבְרוֹ בַּעַל הַפְּרוֹת חֶבְרוֹ⁹³; שְׂאִין מוֹסְרִין פְּרוֹת שְׂל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׂל וְדָאִי אֲלָא לְחֶבְרוֹ⁹⁴. לְפִיכָךְ⁹⁵, אֵם הָיוּ הַמַּעֲוֹת שְׂל דְּמָאִי - אֹמֵר בְּן אָף לְעַם הָאֲרָץ⁹⁶. וּמִתָּר לְחַלֵּל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁹⁷ עַל פְּרוֹת⁹⁸ עִם הָאֲרָץ וְעַל מְעוֹתָיו⁹⁹, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם שְׂמָא שְׂל מַעֲשֵׂר שְׁנִי הֵם¹⁰⁰.

92 שהתירו לחלל מעות מעשר שלו, על פירות חולין של חבירו. (93) אבל לעם הארץ אסור ליתן במעשר שני של וודאי. (94) אבל לא לעם הארץ, שהוא בחזקת טומאה. (95) לפי שלא אסרו לומר לחבירו, אלא כשהמעות של מעשר וודאי. (96) כלומר, מחלל על פירותיו. (97) פירות ומעות מעשר שני של דמאי. (98) ראה למעלה פרק ד הלכה ב שלדעת רבינו מחללים פירות על פירות. (99) במשנה שם: "בראשונה היו אומרים, מחללין (מעות של מעשר דמאי) על פירות עם הארץ. חזרו לומר, אף על מעותיו". (100) "ואין קודש פודה קודש".

7 יד. הַמְּנִיחַ דִּינָר שְׂל מַעֲשֵׂר לְהִיּוֹת אוֹכַל כְּנַגְדֵי¹⁰¹ וְהוֹלֵךְ - בֵּין שְׂאֵכַל עָלָיו עַד שְׂאֵל נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ אֲלָא פְּחוֹת מִפְּרוּטָה יִצָּא לְחַלִּין. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים? בְּשֶׁל דְּמָאִים¹⁰²; אֲבָל בְּשֶׁל וְדָאִי - לֹא יִצָּא לְחַלִּין עַד שְׁיִשְׂאָר מִמֶּנּוּ פְּחוֹת מִשְׁוֵה פְּרוּטָה אַחַר שְׁמוֹסִיפִין אֶת הַחֶמֶשׁ, כְּגוֹן שְׁנִשְׂאָר מִמֶּנּוּ פְּחוֹת מֵאַרְבַּעַה חֶמְשֵׁי שְׁוֵה פְּרוּטָה¹⁰³.

101 כלומר, מחללו על הפירות בירושלים, ואוכלם שם. (102) שאינו מוסיף עליו חומש. (103) אבל אם יש בו ארבעה חומשי שווה פרוטה, יכול לאכול כנגדו עוד פירות בשיווי פרוטה, שהרי הוא מוסיף עליו חומש מלבר, שהוא רובע מלגיו, והרי הכל ביחד, פרוטה שלמה.

14 טו. טְמָאִין וְטְהוֹרִין שְׁהִיוּ אוֹכְלִין אוֹ שוֹתִין¹⁰⁴ כְּאֶחָד בִּירוּשָׁלַיִם, וְרָצוּ הַטְּהוֹרִין לְהִיּוֹת אוֹכְלִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁלָהֶם - מְנִיחִין סְלַע שְׂל מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְאֹמְרִין: כָּל שֶׁהִטְהוֹרִים אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין - סְלַע זֹו מִחֻלֵּל עָלָיו. וְתִצָּא הַסְּלַע לְחַלִּין, שֶׁהָרִי אָכְלוּ וְשָׁתוּ בְּשׁוֹיָה בְּטְהוֹרָה¹⁰⁵. וּבִלְבָד שְׂאֵל יִגְעוּ הַטְּמָאִים בְּמֵאֲכָל, שְׂאֵל יִטְמְאוּהוּ.

104 המדובר כשהמעשר בכד של חרס, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, והטמאים לא היו זבים שמטמאים גם כלי חרס בהיסט אלא טמאי מת. וכל אחד מהם מערה מהכד אל הכלי שלו, והחילול תופש כשמערה מן הכד אל הכלי שלו. [וצריך לומר שאינם מסובים על שולחן אחד, או אינם מכירים זה את זה, שאם לא כן אסורים לאכול ביחד זה מעשר שני טהור, וזה חולין טמאים]. (105) [מכאן שאם חילל מעות של מעשר שני על פירות טמאים, שאם יתפשו בקדושת מעשר יהיו אסורים באכילה, כדין מעשר שני טמא - הרי זה כקונה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאם המוכר כאן יחזרו הדמים למקומן].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכרם רבעי פטור מפרט ועוללות, כיון שאמרו בית-הלל: "כולו לגת", משמע שפטור מכל המתנות כמעשר שני (תוספות אנשי שם, לפאה שם). (32) שהקדימו בשבליים שפטור מן התרומות ומן המעשרות, ראה בר"ש לתרומות פ"א משנה ה.

ה. עֲנָבִים³³ שֶׁל פְּרִים רְבָעִי³⁴ - הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין³⁵,
שֶׁהָיוּ עוֹלִין³⁶ לִירוּשָׁלַיִם מִהַלֵּךְ יוֹם לְכָל צֵד, פְּדֵי¹⁰
לְעֹטָר³⁷ שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפִירוֹת³⁸. וּמִשְׁחָרֵב בֵּית¹¹
הַמִּקְדָּשׁ³⁹ - נִפְדָּה אֶפְלוֹ סְמוּךְ לַחֹמָה. וְשָׂאָר כָּל¹²
הַפִּירוֹת⁴⁰ - אֶפְלוֹ בְּזֶמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְדִּין סְמוּךְ¹³
לַחֹמָה.¹⁴

שם משנה ב, ותוספתא שם הלכה יד, והדגיש רבינו "ענבים", מפני שביתר הפירות לא תקנו, ראה להלן בסוף ההלכה. (34) לא התקינו אלא ברבעי ולא במעשר שני, ראה להלן בסוף ההלכה. (35) בביצה ה: "והא כרם רבעי דרבנן (זה שהוצרך להעלות הפירות עצמן - רש"י)". (36) הפירות עצמם, ולא יפדם במעות. (37) שם. ותוספתא מעשר שני שם. (38) כלומר, ימכרו אותם לבעלי החנויות והם ימכרו אותם בשוק. ואף-על-פי שמעשר שני אסור במכירה (למעלה פ"ג הלכה יז) והוא-הדין לרבעי (וכן מפורש בקידושין נד: שאפילו במתנה אסור, וראה במשנה ראשונה שם) - כל זה אינו אלא למכרם בקדושתם, אבל לפדותם ולעשותם חולין אינו אלא אסור מדרבנן. ראה בבבא מציעא נג: ש"מחיצה לקלוט - דרבנן". ומשום עיטור שוקי ירושלים בפירות, התיירו חכמים (תוספתא כפשוטה). ועיין רע"ב שם. (39) והעיר ניתנה ביד האויבים - לא חששו לעטרה בפירות (פירוש המשנה). והנה במשנה: "ומשרבו הפירות (בירושלים) התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה (כלומר, החזירו את הדין לקדמותו, שאין צורך להעלות הפירות עצמם לירושלים) וכו'. רבי יוסי אומר, משחרב בית המקדש היה התנאי הזה וכו'". והביא רבינו כרבי יוסי והשמיט דברי תנא-קמא, ועיין תוספות יום-טוב שם, ומראה הפנים לירושלמי שם הלכה ב ד"ה כרם. (40) בתוספתא (שם פ"ה הלכות יד-טו): "ושאר כל האילן, הרי זה נפדה סמוך לחומה - ושאר כל האילן נטע רבעי כמעשר שני". וטעם החילוק בין שאר הפירות לענבים, מצאנו בירושלמי שם: "אמר רב הילא, בראשונה היו עושין יין בטהרה לנסכים, ולא היו ענבים מצויות, התקינו שיהו עולין (הענבים) לירושלים מהלך יום לכל צד וכו'". הרי שמיעוט הפירות בירושלים, היה מחמת הנסכים. ואם כן, אין זה אלא בענבים ולא בשאר הפירות. ומה שלא התקינו כן גם במעשר שני, הוא, מפני שענבים שסתמם עומדים ליין, אין מפרישים מהם תרומות ומעשרות, לכתחילה, אלא לאחר שיעשו יין ותיגמר מלאכתם (ראה למעלה פ"ה מהלכות תרומות, הלכות ד, ו, יח). ואין עיטור שוקי ירושלים אלא בפירות, ולא ביין, ראה צל"ח לביצה שם.

ו. כִּיצַד⁴¹ פּוֹדִין נְטַע רְבָעִי? מֵנִיחַ אֶת הַסֵּל⁴² עַל פֵּי¹⁵
שְׁלֵשָׁה⁴³, וְאוֹמְדִין⁴⁴ פְּמָה⁴⁵ אֲדָם רוּצָה לְפָדוֹת לֹו¹⁶
בְּסֵלֶעָ⁴⁶ עַל מְנַת שְׁיֹצִיאָ יִצְיֹאוֹת הַשּׁוּמְרִים¹⁷
וְהַחֲמָרִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ. וְאַחַר שְׁקוֹצְבֵין אֶת¹⁸

מהלכות כלאים הלכה יד). (13) תוספתא מעשר שני פ"ה סוף הלכה יט: "הכל מודים (בית-שמאי ובית-הלל), שאין פודין (נטע רבעי) במחובר לקרקע". וכן משמע בירושלמי שם הלכה ב. (14) שאינו במחובר, כמפורש בתרומות פ"א משנה ה, ובביכורים פ"ב משנה ד. ואם כן, אפילו בדיעבד אינו פדוי, ולא כדעת הר"ש במעשר שני שם משנה ה. (15) מע"ש שם, כבית-הלל. (16) ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (17) כלומר, לפי שהוא ממון גבוה. (18) ראה למעלה שם. (19) בקידושין נד: "תא שמע, הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חמישיתו, בין משלו בין שניתן לו במתנה. מני, אילימא רבי מאיר (הסובר, מעשר שני ממון גבוה הוא), מי מצי יהיה ליה (במתנה), והא גמרי קודש קודש ממעשר, וכו'. לעולם רבי מאיר, והכא במאי עסקינן, כגון דיהיב כשהוא סמדר (כשהענבים ניכרים, לאחר שנפל הפרח - רש"י)". הרי שרק סמדר אינו פרי, אבל בוסר שהוא גדול מסמדר הרי הוא פרי. ורבינו סמך על הירושלמי והספרא שהובאו למעלה. וראה להלן הלכה יג וצ"ע. ועיין מאירי לקידושין שם (עמ' 862) ובכסף-משנה וחזון-איש. (20) שהרי הוקשו זה לזה, כנ"ל.

ג. וְהַפּוֹדָה²¹ פְּרִים רְבָעִי - רְצָה פּוֹדָהּ עֲנָבִים²², רְצָה¹
פּוֹדָהּ יֵין. וְכֵן הִזְיִיתִים²³. אֲבָל²⁴ שָׂאָר הַפִּירוֹת - אֵין²
מְשַׁנֵּין אוֹתָן מִבְּרִיתָן²⁵.³

(21) תוספתא מעשר שני שם. (22) כבית-הלל, ולא כבית-שמאי, שאין פודים אותו ענבים אלא יין, שגם שומת הענבים ידועה, ולא יבואו לזלזל בשומא שלהם. וראה בתוספתא כפשוטה. (23) שהרי מותר לעשות מזיתים, שמן, כמפורש בתרומות פ"א משנה ג. (24) תרומות שם. (25) "שאסור לו להחזיר האוכל משקה, כשהאוכל אוכל של תרומה (פ"א מהלכות תרומות הלכה ב) או של מעשר שני, אלא הזיתים והענבים בלבד, למאמר השם יתברך, כל חלב דגן תירוש ויצהר. ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית, כמו שקרא הביכורים ראשית וחייב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה בין שיהיו תרומה או מעשר שני" (פירוש המשנה שם). ולמדו נטע רבעי ממעשר שני בגזירה-שוה, כנ"ל.

ד. פְּרִים רְבָעִי²⁶ - אֵין לֹו לֹא שְׁכָחָה²⁷ וְלֹא פָּאָה²⁸
וְלֹא פָּרַט²⁹ וְלֹא עוֹלָלוֹת³⁰. וְאֵין מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ
תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת³¹, בְּשֵׁם שְׂאֵין מִפְּרִישֵׁין מִמַּעֲשֵׁר
שְׁנִי³²; אֲלֵא כָּלוּ עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם, אוֹ נִפְדָּה וְיַעֲלוּ
הַדָּמִים וַיֹּאכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, כְּמַעֲשֵׁר.³

(26) מעשר שני שם, ופאה פ"ז משנה ו, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. (27) ראה בפ"ה מהלכות מתנות עניים. (28) ראה שם פ"א. (29) שם פ"ד הלכה טו. (30) שם הלכה יז. ונקט רבינו "כרם רבעי", מפני שבכרם ישנן ארבע מתנות אלו לעניים, ראה שם פ"א הלכה ז. (31) "לפי שהוא ממון גבוה" (פירוש המשנה). וראה בירושלמי שם סוף הלכה ב, ובמשנה: "בית-שמאי אומרים יש לו (לכרם רבעי) פרט ויש לו עוללות, והעניים פודין לעצמן. ובית הלל אומרים, כולו לגת". ואף-על-פי שלא נזכר במשנה אלא

1 השער⁴⁷, מניח את המעות ואומר: פל הנלקט
 2 מזה⁴⁸ מחלל על המעות אלו⁴⁹ משער כן וכך סלים
 3 פסלע⁵⁰. ובשביעית⁵¹ פודה⁵² בשויו⁵³, שאין שם
 4 לא שומרים ולא פועלים⁵⁴. ואם⁵⁵ היה הפקר⁵⁶ -
 5 אין לו אלא שכר לקיטה בלבד.

15 במחבר, כמו שבארנו⁷⁶.

57 שם, משנה א. 58 במשנה: "כרם רבעי", ורבינו פסק
 (למעלה הלכה א) כמאן-דאמר "נטע רבעי". 59 שם,
 כרבן שמעון בן גמליאל. 60 שכל הפירות הפקר. אבל
 בשאר השנים, שהנטול מן הפירות הוא גזול, אין צורך
 לציין, אלא "הלעיטהו לרשע וימות" (בבא קמא סט.),
 כלומר: "אין לנו לעשות תקנה לגזולן שלא יבוא לידי
 מכשול, לפי שעוון הגזולנות יותר גדול" (פירוש המשנה).
 61 לסמנו. 62 "תלותיות [גושים של עפר] מן האדמה"
 (פירוש המשנה). 63 שעד אז אסור הוא באכילה, אף-
 על-פי שעוד לא נכנס לירושלים, ראה למעלה פ"ב הלכה
 ו, שלוקה על זה מכת מרדות, ושיש אומרים שעבר גם
 בעשה. 64 שם. 65 בשלש השנים הראשונות
 לנטיעות. 66 "הוא הטיט השרוף" (פירוש המשנה).
 67 כלומר, מן נטע הערלה. 68 [מקורו בירושלמי (מעשר
 שני פ"ה הלכה א) "כרם רבע מציינים אותו בקוזוות אדמה
 שהוא לשעה (ומפרש רבינו שהציון אינו אלא לשעה, שהוא
 עשוי להתפרר), ושל ערלה בחסית בחיורא שהוא יותר
 מיכן" (כלומר, הציון הזה מחזיק יותר), וראה במפרשים].
 ובבבלי בבא קמא סט. אמרו בזה: "כרם רבעי היו מציינין
 אותו בקוזוות אדמה. סימנא כי אדמה, מה אדמה איכא
 הנאה מינה, אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה".
 אבל יש אומרים כי אין זה מגוף הגמרא, אלא הוספה היא
 מבעל הלכות גדולות (העמק שאלה לשאלתות פרשת
 קדושים שאילתא ק אות טז). 69 כלומר, הערלה.
 70 למעלה פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה י, ולהלן
 פ"י הלכה כ. ורוצה למעט איסור נטע רבעי שהוא קל ממנו,
 שאינו אסור אלא באכילה ולא בהנאה (כמפורש בפירוש
 המשנה לערלה פ"א משנה ח - שער המלך להלכות
 מאכלות אסורות שם הלכה טז). [ומה שכתבו התוספות
 (קידושין לח. ד"ה והוא-הדין) שרבעי אסור בהנאה - אינו
 אלא ביחס לאיסור חדש, שאינו אסור אלא באכילה אבל
 מותר הוא בכל ההנאות שבעולם. ואילו רבעי, שדינו
 כמעשר שני (למעלה הלכה א), אסור להוציאו בשאר צרכיו,
 כגון ליקח בו כלים ובגדים ועבדים, כשם שאסור במעשר
 שני (למעלה פ"ג הלכה ט), ואין הבדל בזה בין אם נמצא
 בירושלים ובין אם הוא חוצה לה. וראה בשער המלך שם,
 ובהעמק שאלה שם). 71 משנה שם. והם "בני אדם שהם
 מדקדקים על עצמם בדת" (פירוש המשנה). 72 כלומר,
 מעות חולין. ולא היו מסתפקין בקוזוות אדמה - שמא
 יתפררו. 73 שיד הכל שוה, אבל בשאר שני שבוע -
 "הלעיטהו לרשע וימות", כ"ל, וראה בבבא קמא שם בתוס'
 ד"ה והצנועין. 74 בינוני נפעל, שהוא מתפרש גם הווה
 גם עתיד וגם עבר. וכאן הפירוש, עתיד. כלומר, כל מה
 שיילקט. וראה במבוא לנוסח המשנה להרי"ג אפשטיין

(41 שם משנה ד. 42) עם פירות רבעי, לשער בו, כדלהלן.
 ויש מפרשים סל ריק, ומשערים על פי כמה הוא שוה, אם
 הוא מלא (תפארת ישראל). 43 אנשים, הבקאים בשומא.
 ויש אומרים שבענין זה אין סומכים על שלשה תגרים ואחד
 גוי וכו', כמו שאמרו במעשר שני, ראה למעלה פ"ד הלכה
 כ (ר"י קורקוס). ולא חלק רבינו בין אם דמי הפירות ידועים
 או אינם ידועים, כמו שחילק למעלה שם לענין מעשר שני.
 וטעם הדבר הוא, שמעשר שני כיון שאין מפרשיין אותו
 במחובר, ואף בתלוש אין חיובו חל אלא-אם-כן ראה פני
 הבית, ולכן כל ההוצאות על השומרים, החמרים והפועלים,
 אינם על חשבון המעשר, שם הלכה כב, אבל פירות נטע
 רבעי, שקדושים בעודם מחוברים באילן אין ההוצאות על
 חשבון המלקט, אלא על חשבון הפירות, כדלהלן (ראה
 בר"י קורקוס, תוספות יום-טוב ומשנה ראשונה). ומה
 שאמרו במשנה (סנהדרין ב.): "נטע רבעי ומעשר שני שאין
 דמיו ידועים" - אין התנאי הזה (= "אין דמיו ידועים") אלא
 במעשר שני, ולא בנטע רבעי (ועיין תוספות שם יד: ד"ה
 נטע). וכן מוכיח לשון המשנה שאמרו: "שאיין דמיו"
 (בלשון יחיד), ולא: "שאיין דמיהם". ורש"י שם ב. גרס
 "שאיין דמיהן". 44 בדפוס רומי: "ואומרין", ובמשנה שם
 "ואומר". ראה ב"משנה ראשונה" שם. 45 כלומר, כמה
 סלים עם פירות. 46 כלומר, אלו היה אדם פודה את
 הפירות כשהם מחוברים, לפני שהוציאו עליהם את
 ההוצאות דלהלן, כמה פירות היה פודה, בהתחשב עם
 ההוצאות שעליו להוציא (שם). 47 כלומר, כמות הפירות
 עבור סלע אחד. 48 משדה זו. 49 במשנה שם:
 "האלו". 50 כפי שאמדו מתחילה לסלע אחד, כן לכל
 סלע וסלע, כמספר הסלים שישנם. 51 שם משנה ה,
 שהארץ אינה נעבדת ואינה נשמרת (פירוש המשנה שם).
 52 את נטע הרבעי, אם חלה השנה הרביעית של הפירות,
 בשביעית. 53 כלומר, בלי ניכוי ההוצאות הנ"ל.
 54 שהרי אין קוצרין בשביעית כדרך שקוצרין כל השנים,
 אלא קוצר מעט מעט וחובטי ואוכל (פ"ד מהלכות שמיטה
 הלכה א). וגם שכר לקיטה אין כאן, לפי שכל אחד מלקט
 לעצמו (פירוש המשנה שם). וראה במשנה ראשונה שם.
 [ומכאן ששביעית נוהגת בפירות של הקדש, שהרי נטע
 רבעי הוא ממון גבוה (למעלה הלכה ב) וכן הוא בתוספתא
 פאה פ"ג, ובירושלמי שם פ"ז הלכה ז שהנטע להקדש
 חייב בשביעית. וראה בתוספות מנחות פד. ד"ה שומרין.
 55 שם. 56 כלומר: פירות רבעי שבשאר השנים (לא
 בשנת השמיטה) שהיו הפקר.

6 ז. מי שהיה לו⁵⁷ נטע רבעי⁵⁸ בשנת השמיטה⁵⁹, שיד
 7 הפל שנה⁶⁰ - צריך לצינו⁶¹ בקוזוות אדמה⁶², פדי
 8 שיפירו בו ולא יאכלו ממנו עד שיפדו⁶³. ואם היה⁶⁴
 9 בתוך שני ערלה⁶⁵ - מצינין אותו בחרסים⁶⁶, פדי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתשובה, הוצאת פריימן סימן קלז, וכן כתב רב נתן אב הישיבה בשביעית עמ' (כב). (82 כלומר, אין אומרים שהנוטע מאמצע השנה, ימנה שלש שנים שלמות מראש השנה הבא. (83 ראש השנה ט: "תנו רבנן, אחד הנוטע וכו' שלשים יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (למנין שני ערלה - רש"י). (84 "וימי הקליטה אין עולין לה, דכמאן דמנח בביתא דמיא (כאילו מונחת הנטיעה בבית), כל זמן שלא קלטה" (רש"י שם י: ד"ה שלשים). (85 בכ"י: "זמן" (מעשה רוקח). (86 כלומר, שני שבועות = ארבעה עשר יום. שם י: "ר"י אומר, כל הרכבה שאינה קולטת בג' ימים, שוב אינה קולטת. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, שתי שבתות. ואמר רב נחמן בר אבהו וכו', לדברי האומר שתי שבתות, צריך (כדי שתעלה לנטיעה שנה, כנ"ל), שתי שבתות (לקליטה) ושלשים יום". וביבמות פג. "אמרי בי רב משמיה דרב, הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס (פ"ב מהלכות אישות הלכה כד) ובהרכבה". ובהרכבה היינו לענין הרכבה שלפנינו (תוספות שם ד"ה לדברי, ובראש השנה שם ד"ה שלשים). ואף-על-פי שלכאורה דברי ר' יוסי, כדברי ר' יהודה שם, בהרכבה - סובר רבינו, שאין לחלק בין הרכבה לנטיעה, וראה בספר "זמנים" להגרמ"ל זק"ש מע' קט ואילך.

- ט. נְמַצָּאת לְמַד⁸⁷, שֶׁהַנוֹטֵעַ אֲרָבָעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם⁸⁸
 קֵדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה - עֲלָתָה לּוֹ שָׁנָה. וְאִף עַל פִּי כֵן,
 אֵין⁸⁹ פְּרוֹת הַנְּטִיעָה הַזֹּאת⁹⁰ מִתְּרוֹת בְּעֶרְלָה⁹¹ אֶלָּא
 בְּרִבְעִית⁹² עַד חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּשַׁבָּט⁹³, שֶׁהוּא רֹאשׁ
 הַשָּׁנָה לְאֵילָנוֹת⁹⁴.

(87 מההלכה הנ"ל, ששלשים יום בשנה חשובים כשנה. (88 מעת לעת. היינו: שתי שבתות של קליטה ושלשים של שנה ראשונה. והוא-הדין כשנטע מטו בשבט עד מד יום קודם ראש השנה. וראה בשו"ע יו"ד סימן רצד, בביאור הגר"א אות יג. (89 ראש השנה שם. "ופירות נטיעה זו אסורין עד טו בשבט, אם לערלה (בתוך שני ערלה) ערלה, אם לרבעי - רבעי. מנא הני מילי, אמר ר' חייא בא אבא אמר ר' יוחנן, וכו', אמר קרא, ובשנה הרביעית (וי"ו מוסיף על ענין ראשון, יהיה לכם ערלים, אף בתוך שנה רביעית - רש"י) ובשנה החמישית (אף כאן וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ראה שם), פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה, ופעמים בחמישית ועדיין אסורה משום רבעי". (90 דווקא זאת, לפי שישנה נטיעה אחרת המותרת מיד, בראש השנה, כדלהלן הלכה יא. (91 מאיסור ערלה. (92 בשנה ברביעית. ובדפוס רומי: "אלא ברבעי". וטעות היא, וצ"ל: "או (תיבה זו נשתבשה לאלא) ברבעי" (ראה בגליון הרמב"ם בשם ספרים אחרים). ובכתב-יד: "וברבעי" (מעשה רוקח). וכן הוא בברייתא שם, וכן נראה מדברי רבינו להלן. (93 כלומר, אם נחנטו (ראה בהלכה הסמוכה) מטו בשבט (וטו בשבט בכלל) ואילך. (94 למעלה פ"א הלכה ב. ואף-על-פי שבתחילת נטיעתו הלכו בו אחר אחד בתשרי, כיון שגדל הרי הוא כאילן (רש"י בראש השנה שם). ובירושלמי ראש השנה פ"א הלכה ב "מאי כדון (כלומר, למה אסרו עד טו בשבט). אמר רב

עמוד 145. (75 כשיתלקט. ולפיכך אין לזה שום ענין לדין "ברירה", שאינו אלא לברר הדבר למפרע (רדב"ז). (76 בהלכה ב. ובבבא קמא שם אמרו: "אמר רבי יוחנן, גזל ולא נתייטעו הבעלים, שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו. ומי אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן, כרם רבעי וכו' (כלומר, משנתנו. והרי הצנועין מחללים את הפירות לכשילקטו, אז אינם ברשותם), ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח וכו' (וסמך עליה, נגד משנתנו). ונראה שסמך רבינו על מה שאמרו שם: "אמר רבא, אי לאו דאמר רבי יוחנן וכו' הוא אמינא, מאן תנא צנועין רבי מאיר היא, לאו אמר רבי מאיר מעשר ממון גבוה הוא, ואפילו הכי לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה (שיכול אדם לפדות מעשר שני שלו) וכו', כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר וכו', אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי (לחלל דבר שאינו ברשותו, כמו בצנועין הנ"ל) אוקמיה רחמנא ברשותיה, דהא כי איתיה ברשותיה, נמי הא לאו דידיה הוא (שהרי ממון גבוה הוא, כמעשר) והא מצי אחיל, משום הכי מצי אחיל (אף כשאינו ברשותו)". ואף שלא אמר כן רבא אלא אלמלא דברי רבי יוחנן, יתכן כי לא אמר כן אלא לכבודו של ר' יוחנן, אבל לאמיתו של דבר חולק הוא על ר' יוחנן. וראה לכך מירושלמי מעשר שני שם, שגם שם אמרו כסברא של רבא, שיש לחלק בין גזל שלא נתייטעו הבעלים, לחילול כרם רבעי. וזה לשון הירושלמי שם סוף הלכה א: "אמר רבי ירמיה, עד דאת מקשי לי, למאן דאמר בשחרית (כלומר, שחילולם של הצנועין חל מיד בשחרית, אף שהפירות מחוברים) קשייתה למאן דאמר לעיתותי ערב (לכשילקטו, הרי אין הפירות ברשותם). אמר ליה, מאן דאית ליה לעיתותי ערב, לית ליה לאילין קשייתא" שהרי אין הפירות מחוברים, ויש לחלק בין חילול לגזל, כנ"ל. אבל להאומר, שהחילול חל מיד בשחרית, יש להקשות הרי אין פודין במחורב - פני משה). וראה בכסף-משנה, ובחזון-איש.

- ח. פְּאָחַד⁷⁷ בְּתִשְׂרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעֶרְלָה⁷⁸ וְלְרִבְעִיעִי⁷⁹.
 וּמֵאֵימָתִי מוֹנִין לָהֶם⁸⁰? מִשְׁעַת נְטִיעָה⁸¹. וְאֵינוֹ מוֹנֶה
 מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁸², אֶלָּא⁸³ שְׁלִשִׁים יוֹם
 בְּשָׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה. וְהוּא שֶׁתִּקְלַט הַנְּטִיעָה קֵדָם⁸⁴
 שְׁלִשִׁים יוֹם. וְכִמָּה הוּא סֵתָם⁸⁵ הַקְּלִיטָה לְכָל
 הָאֵילָנוֹת? שְׁתֵּי שַׁבְּתוֹת⁸⁶.

(77 משנה בראש השנה ב. "באחד בתשרי ראש השנה וכו' לנטיעה" - "למנין שני ערלה" (רש"י). והוא-הדין לרבעי, שבא מיד לאחר שנות הערלה. ומה שאמרו: "טו בשבט הוא ראש השנה לאילנות" (למעלה פ"א הלכה ב) - אין זה אלא באילנות, ואלו אינן אלא נטיעות (רש"י שם י:). (78 לשלש שנות הערלה, שמונים אותן מראש השנה במקרים מסוימים, כדלהלן בהלכות י"א. (79 לשנה רביעית הבאה לאחריהן. (80 לשנות הערלה, כשנוהגים שלש שנים שלמות, כדלהלן בהלכה יב. (81 תוספתא בתחילת מסכת ערלה (לפי כ"י ויין, ראה בתוספתא כפשוטה) וספרא פ' קדושים פרשה ג הלכה ג. ובא ללמד שמונין משעת נטיעה ולא משעה שמוציא פירות (רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 עֲלֶתָהּ לֹא שָׁנַת עֶשְׂרִים¹¹⁰, אֲלֵא הֲרִי הוּא עֲרֵלָה שְׁנַת
13 אַחַת עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרִים כְּלֵה¹¹¹;
14 וְהֲרִי הוּא נָטַע רְבִיעִי מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת אַרְבַּע
15 עֶשְׂרִים עַד סוֹפָהּ.

108) את אילן המאכל. (109) ביובל, כנ"ל. (110) שהרי
לאחר יד יום של קליטה, לא יארו שלשים יום של גידול
בשנה זו. (111) למד זאת רבינו מירושלמי ראש השנה
שם: "אמר רבי בא בר ממל קומי (= לפני) רבי זעירא,
נאיים דברים (שהפירות אסורים עד טו בשבט), בשנטע
שלשים יום לפני ראש השנה, אבל אם נטע פחות משלשים
יום לפני ראש השנה, שנה שלימה מונין לו" (כגירסת
הראב"ד. ונמצא לפי זה, שכשמונה שלש שנים שלמות, אין
מוסיפין לו יותר - שם, וראה בביאור הגר"א ביו"ד סימן
רצד אות יג). וראה בראב"ד ראיות נוספות לדברי רבינו.

16 יב. נָטַע הַנְּטִיעָה מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ תִּשְׁרִי עַד חֲמִשָּׁה
17 עֶשְׂרִים בְּשִׁבְטֵ - מִזְנֵה לָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם¹¹²
18 לְעֲרֵלָהּ, וּמִיּוֹם לְיוֹם לְרַבְעִי. וְרֵאִיתִי לְגֵאוֹנִים¹¹³
19 דְּכָרִים בְּחֻשְׁבוֹן עֲרֵלָה וְרַבְעִי, אִין רְאוּי לְהֶאֱרִיף
20 וּלְהִשִּׁיב עֲלֵיהֶן, וּבְנֻדָּא טְעוֹת סוֹפְרִים הֵם, וְהָאִמַּת
21 כְּבָר בְּאַרְנֵי דְרַבְּהִי.

112) משעת הנטיעה ממש, אף קודם הקליטה. וראה למעלה
בהלכה ח ובהערות. וכן הוא בתורת כהנים: "מאימתי הוא
מונה לו, משעת נטיעתו", וכן הוא בירושלמי ערלה פ"א
(ביאור הגר"א שם אות א, יג). ואין מחסרין ימי קליטה אלא
כשחושבין ל יום לשנה, כנ"ל בהלכה י. וצ"ע, שבהלכה
הקודמת, כשאין חושבין יום לשנה, אבל מונים ג' שנים
שלמות, מדוע אין מונים מיום ליום. וראה בחזון-איש.
113) ראה בתוס' ראש השנה י. ד"ה ופירות, בשם בה"ג
(כסף-משנה). וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכות
טו, יח.

22 יג. הָעֲלִיין¹¹⁴ וְהַלּוֹבֵיין¹¹⁵ וּמִי גִפְנִים¹¹⁶ וְהַסְּמֵדֵין¹¹⁷ -
23 מִתְרִין בְּעֲרֵלָה וּבְרַבְעִי¹¹⁸. וְהַעֲנָבִים¹¹⁹ שֶׁשָּׂרְפָם
24 הַקָּדִים¹²⁰ וְהַפְּסִידֵין¹²¹, וְהַחֲרָצִים¹²² וְהַגִּיץ¹²³ וְהַתְּמִד
25 שֶׁלְּהֵן¹²⁴, וְקִלְפֵי רְמוֹן¹²⁵ וְהַגִּיץ¹²⁶ שֶׁלוֹ, וְקִלְפֵי
26 אֲגוֹזִים¹²⁷ וְהַגִּרְעִינִים¹²⁸ - אֲסוּרִין בְּעֲרֵלָה¹²⁹, וּמִתְרִין
27 בְּרַבְעִי¹³⁰. וְהַנּוֹבְלוֹת¹³¹ - פְּלִן אֲסוּרוֹת¹³².

114) ערלה פ"א משנה ז. (115) הם הענפים הרכים
היוצאים בראשי הברים הקשים, והם רכים מאד" (פירוש
המשנה שם). (116) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעין
וחותכין הגפן או הזמורות בימי ניסן" (שם). (117) "הוא
הפרח שממנו יהיה הפרי (ופסק רבינו כתנא-קמא ולא כרבי
יוסי), אבל בבוסר אין חולק שהוא אסור, והשם יתברך אמר
(ויקרא יט, כג) וערלתם ערלתו את פריו, ואמר בספרא:
פריו, פרט לעלים ולולבים ומי גפנים וסמדר" (שאנים פרי"
- פירוש המשנה שם). ונראה שחזר בו רבינו מפירושו
למשנה, ודעתו שאף בוסר אינו פרי (כנ"ל בהלכה ב), וכתב
כאן: "סמדר", ולא "בוסר", משום שנקט לשון המשנה.
ובמשנה רצו לחדש שלרבי יוסי אף סמדר קרוי פרי, אבל

מנא, מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן (שהיא מטו
בשבט לטו בשבט), משלים שנתו".

1 י. פִּיצְרָה? הַנוֹטֵעַ אֵילָן מֵאֲכָל⁹⁶ בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִים
2 בְּאֵב⁹⁷ מִשָּׁנָה עֶשְׂרִית בַּיּוֹבֵל - הֲרִי הוּא⁹⁸ בְּתוֹךְ שְׁנֵי
3 עֲרֵלָה עַד חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים בְּשִׁבְטֵ מִשְׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִים,
4 וְכָל מֵה שִׁיּוּצִיא⁹⁹ הָאֵילָן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי הוּא
5 עֲרֵלָה¹⁰⁰, אִף עַל פִּי שְׁנַגְמָרִיא¹⁰¹ לְאַחַר כְּמֵה יָמִים¹⁰².
6 וּמִחֻמְשָׁה עֶשְׂרִים בְּשִׁבְטֵ¹⁰³ מִשְׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִים בַּיּוֹבֵל
7 עַד חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים בְּשִׁבְטֵ מִשְׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרִים - הוּא
8 נָטַע רְבִיעִי¹⁰⁴, וְכָל מֵה שִׁיּוּצִיא¹⁰⁵ בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי
9 הוּא רְבִיעִי וְצָרִיף פְּדִיין. וְאִם¹⁰⁶ נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה -
10 נִתְעַבְּרָה לְעֲרֵלָה¹⁰⁷ אוֹ לְרַבְעִי.

95) כלומר, באיזה אופן אסורות הן עד טו בשבט, כנ"ל.
96) כמו שנאמר (ויקרא יט, כג): "ונטעתם כל עץ מאכל
וערלתם ערלתו את פריו, שלש שנים וגו' ובשנה הרביעית
וגו' קודש". וצריך גם שייטע למאכל (להלן פ"י הלכה ב).
וראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט.
97) כלומר, אפילו בסוף היום, שישנם ארבעים וארבעה
ימים מעת לעת (= ארבעה עשר יום לקליטה, ושלשים יום
שיחשבו שנה, כנ"ל) לפני האחד בתשרי, היינו מסוף טו
באב עד סוף טז בו, יום אחד, עד סוף יז - שני ימים, וכן
הלאה: יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף
כט, הרי ארבעה עשר לקליטה. עד סוף ל באב (שחודש אב
לעולם מלא = שלשים יום) הרי אחד, א באלול, ב, ג, ד,
ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, יט, כ, כא,
כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, עד סוף כט (שהרי חודש אלול
לעולם חסר, ואין בו אלא עשרים ותשעה ימים), הרי
שלשים יום לפני ראש השנה (ועיין ש"ך ליוורה-דעה סימן
רצד, סעיף קטן ח). (98) האילן. (99) שהגיעו הפירות
לעונת המעשרות. וכן למעלה בפ"א הלכה ב (לענין מעשר
שני), ולהלן בפ"ד בהלכות שמיטה הלכה ט (לענין
שביעית), פירש רבינו שחנטה היא, כשהגיעו הפירות לעונת
המעשרות, וראה להלן. ודברי החזון-איש כאן צ"ע.
100) ואסור בהנאה לעולם (הלכות מאכלות אסורות שם).
101) שהגיעו לעונת המעשרות. (102) כלומר, לאחר טו
בשבט. (103) כלומר, מה שיוציא האילן מטו בשבט.
104) ראה למעלה הערה צא. (105) כלומר, שיגיעו לעונת
המעשרות, שהרי נטע רביעי הוקש למעשר שני, ובמעשר
שני, חנטה פירושה, עונת המעשרות כנ"ל. (106) ירושלמי
ראש השנה שם: "אמר ליה ואין כיני, ואפילו נטעו שלשים
יום לפני ראש השנה, יהא אסור עד שלשים יום לפני ראש
השנה (כלומר, לאחר שלש שנים שלמות, והרי אין שלש
שנים שאין שנה מעוברת ביניהן)". ובירושלמי ביכורים פ"ב
ה"ד: "רבי יוחנן שאל לרבי יונתן, כסדרן של שנים (כפי
שאנו מונים) או כסדרן של תקופות. אמר ליה כסדרן של
שנים, ואפילו שנה מעוברת". וראה בפני-משה.
107) כלומר, אין נגרע משלש שנים שלמות, כולל חדש
העיבור.

11 יא. נָטַעוּ¹⁰⁸ בְּשִׁשָּׁה עֶשְׂרִים בְּאֵב מִשְׁנַת עֶשְׂרִים¹⁰⁹ - לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3 שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים וְגוֹמֵר, וּבַשָּׁנָה
4 הַרְבִּיעֵת.

(2) 'ירושלמי' ערלה פ"א ה"א: "אמר רבי יוחנן, דברי רבי ישמעאל, כל שאין לו ערלה אין לו רבעי". (3) כלומר, כל אילן שחייב בערלה, יש לו רבעי. אבל אין כוונת רבינו לומר, שכל מקום שחייב בערלה חייב ברבעי, שהרי ערלה נהגת אף בחוץ לארץ על-פי הלכה למשה מסיני, ורבעי אינו נהג שם כלל (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"י וט"ו). וכן אין כוונתו לומר, שכל האסור בערלה, אסור ברבעי, שהרי למעלה בפ"ט ה"ג, נזכרו דברים שאסורים בערלה ומותרים ברבעי. (4) כלומר, ממילא יש לו רבעי, שרבעי אינו אלא המשך לשלש שנות הערלה, אלא שדיניהם שונים: ערלה אסורה בהנאה, ורבעי נפדה או נאכל בירושלים. (5) לא כתב רבינו "פטור מרבעי", וכן למעלה: "חייב ברבעי", כיון שאין רבעי דין נפרד מערלה, אלא המשך לו כנ"ל, ולכן אם חייב בערלה ממילא יש כאן דין רבעי, וכן אם פטור מערלה לא שייך חיוב רבעי כלל. (6) ב'ירושלמי' שם לא למדו זאת מן הפסוק.

5 ב. הַנוֹטֵעַ אֵילָן מֵאֲכָלָם וְדַעְתוּ עֲלֵיוֹ שְׁיִהְיֶה סִיג
6 לְגִינָה, או שְׁנָטְעוּ¹⁰ לְקוֹרוֹת לֹא לְפָרוֹת - הָרִי זֶה
7 פְּטוּר מִן הָעֲרָלָה. נָטְעוּ¹¹ לְסִיג וְחִזְרוּ¹² וְחָשַׁב עָלָיו
8 לְמֵאֲכָל, או שְׁנָטְעוּ לְמֵאֲכָל וְחִזְרוּ וְחָשַׁב עָלָיו לְסִיג
9 - פִּינִין¹³ שְׁעָרָב בִּי¹⁴ מִחֻשְׁבַּת חֵיבִיב חֵיב¹⁵. נָטְעוּ¹⁶
10 שְׁלֹשׁ שָׁנִים לְסִיג, וּמִכָּאן וְאֵלָף לְמֵאֲכָל¹⁷ - אֵין לוֹ
11 רְבִיעִי¹⁸; שְׁפַל שְׁאֵין לוֹ עֲרָלָה¹⁹ - אֵין לוֹ רְבִיעִי²⁰.

(7) ערלה פ"א מ"א. ופירש רבינו שם: "אמר השם יתברך, ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו. ולפיכך, כשנתכוון בנטיעתו לאכילה, אז יתחייב בערלה, אבל אם נתכוון בשעת נטיעת האילן שיהיה סייג (גדר לגינה), או ליקח ממנו קורות (לבנין) או עצים (להסקה - 'תוספות יום טוב'), אינו חייב בערלה". וכל זה ב'ירושלמי' שם. (8) שאין ערלה נהגת אלא באילנות מאכל, שנאמר (ויקרא יט, כג) "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו את פריו". וראה בהל' מאכלות אסורות שם ה"ט. (9) בשעת נטיעה, כנ"ל. (10) כלומר, לא היתה עיקר נטיעתו בשביל אכילה הפירות, שבאופן כזה אף אם חישב גם לעצים - חייב (בית יוסף ל'טור' יורה-דעה סי' רצד, ד"ה הנוטע עץ מאכל). וראה להלן ה"ז בדברי ה'ירושלמי'. (11) 'ירושלמי' שם. (12) לאחר זמן, תוך שלש שנים לנטיעתו. (13) שם. (14) באילן. (15) בערלה. ומונה לו משעת נטיעתו (ספרא) פ' קדושים פ"ג ה"ג, שכיון שחשב למאכל תוך שלש השנים הראשונות, חל חיוב הערלה למפרע בשעת נטיעה (ועי' בלשון המחבר בשו"ע י"ד שם סעיף כג. וראה ב'חזון איש'). (16) 'ירושלמי' שם. (17) כלומר, ולאחר שלש שנים חזר וחישב עליו למאכל, כנ"ל ('חזון איש'). (18) בשנה הרביעית. אבל אם חשב עליו למאכל בתוך שלש שנים, יש לו רבעי, שהרי אנו אומרים אז שמתחייב למפרע משעת נטיעה, כנ"ל, וראה שם. (19) שהרי מחשבת החיוב באה לאחר שלש שנים ראשונות, ואין לחיוב ערלה על מה

אין הכי נמי שתנא-קמא, אף בוסר אינו פרי, כנ"ל. (118) "שמותר לאכול כל אלו הדברים מנטע רבעי בלא פריון, לפי שהשם אמר בו (שם): יהיה כל פריו קודש הולולים לה, ואלו אינם פרי" (שם). (119) שם משנה א: "ענוקולות". ובירושלמי: "רבי זעירא וכו' בשם רב, ענבים שלקו, עד שלא הביאו שלישי (וכן פירש רבינו שם) אמר רבי יוסי בי רבי בון, אפילו לקו משהביאו שלישי". (120) רוח מזרחית המפסדת את האילנות. (121) בין קודם שהביאו שלישי ובין לאחר מכן, כרבי יוסי בירושלמי (רדב"ז). (122) "הם הגרעינים" (של הענבים, וראה להלן - פירוש המשנה). (123) "הקליפות שהם על גרגירי הענבים" (שם). ופסק רבי יוסי בנוזר פ"ו משנה א. וראה בפ"ה מהלכות נזירות הלכה ב, ובהערות שם. (124) "השריית החרצנים והזגים במים" (שם). (125) כלומר, אפילו "קליפתו החיצונה" (שם). (126) "הפרח" (שם). (127) ולא כתב: "והגן שלהם", לפי שאין להם פרח. וראה בשו"ע י"ד שם סעיף א, ובביאור הגר"א אות ד, וש"ך אות ג. (128) "שבתוך הפרי, מכל דבר שיש לו גרעינים, כגון התמרים והזיתים והאפרסקים ודומיהן" (פירוש המשנה שם). ולמעלה הזכיר רבינו את גרעיני הענבים בפני עצמם. ולא כללם בכלל כל הגרעינים, כיון שבענבים אף הזגים והתמד בכלל. (129) "וטעם איסור כל אלו הדברים וכו', בערלה וכו', לא מפני שהם פרי, אלא לפי שהם ראויים לצבוע (ואלו שאינם ראויים לצביעה, ראויים להנאה אחרת), ואסור לצבוע בערלה, ואמר בספרי: "לא יאכל, אין לי אלא שלא יאכל, מנין שלא יצבע ולא יהנה, תלמוד לומר, וערלתם ערלתו ערלים, לרבות את כולם" (שם). וטעם איסורם של כל הקליפות הנ"ל, שנאמר: "וערלתם ערלתו את פריו", ודרשו: "את, לרבות הטפל לפרי", כלומר, הקליפות. (130) "לפי שנטע רבעי אינו אסור בהנאה, אבל הוא כמעשר שני ונאכל לבעליו, וכו', ולא יתקדש בו אלא פרי הראוי לאכילה" (שם). (131) כלומר, הנופלות "מן האילנות מן הפרי, קודם שיגמר בישולו" (שם). וראה שם סוף משנה ז, בביאור המלה "פגין", ובפ"ח מהלכות ברכות הלכה ח. (132) "אסורות בכל, רצונו לומר, בערלה וברבעי וכו'" (פירוש המשנה שם). וטעם הדבר, לפי שהם נקראים פרי, אף שעדיין לא נגמר בישולם. וראה בביאור הגר"א שם אות ט, ובש"ך אות ה.

פָּרָק עֲשׂוּרִי

(1) יבאר שכל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי. הנוטע אילן מאכל לסייג או נטעו לסייג וחשב עליו למאכל. הנוטע לרבים בתוך שדהו, והנוטע בר"ה. ונכרי או גזלן שנטעו. הנוטע למצוה, או הקדישו ואח"כ נטעו, או איפכא. גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק. הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן ממקומו לעניין ערלה. ילדה פחותה מטפח. ודין נוטעין ייחור של ערלה ולא אגוז ערלה. ודין עבר ונטע אגוז של ערלה.

1 א. פל² שהוא חייב³ פְּעֲרָלָה - יֵשׁ לוֹ רְבִיעִי, וְכַל
2 שְׁפִטוּר מִן הָעֲרָלָה - אֵינוֹ חֵיב בְּרְבִיעִי; שְׁנֵאמַר⁶:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחול. ועי' בלשון המחבר שם. (20) כנ"ל, בראש ההלכה הקודמת.

ג. נטע²¹ אילן וְחֶשֶׁב שְׂהִיָּה הַצֵּד הַפְּנִימִי שְׁלוֹ לְמֵאכְל²² וְהַחִיצוֹן לְסִיג, או שְׂהִיָּה²³ הַצֵּד הַתַּחְתּוֹן לְמֵאכְל²⁴ וְהַעֲלִיּוֹן לְסִיג - זֶה שְׂחֶשֶׁב עָלָיו לְמֵאכְל חֵיב בְּעֶרְלָה, וְזֶה שְׂחֶשֶׁב עָלָיו לְסִיג או לְעֵצִים פְּטוּר; שְׂהִדְבָר תְּלוּי בְּדַעְתּוֹ שֶׁל נוֹטֵעַ. וְהַצֵּלָף²⁵ - חֵיב בְּעֶרְלָה הָאֲבִינוּת²⁶ בְּלִבְד, אֲבָל הַקְּפָרִיסִין²⁷ - מְתוּרָת²⁸.

21 משנה שם, כרבי יוסי. ואף שנראה מלשון המשנה, שבא לחלוק על חכמים, פסק רבינו כמותו, כיון ששקלו-וטרו בדבריו ב'ירושלמי' שם. וראה ב'כסף משנה' וברדב"ז, ובביאור הגר"א ליו"ד שם אות נט, וב'תוספות יום טוב' שם. וחזר בו רבינו מפירושו למשנה, שכתב שם: "ואין הלכה כרבי יוסי". (22) והוא-הדין להיפך, שהחיצוני לסיג והפנימי למאכל, אלא שאין דרך לעשות כן. וראה בשו"ע שם. (23) 'ירושלמי' שם: "ר"ש בן יקים, בעא קומי רבי יוחנן, נטעו צד תחתון לסייג והעליון למאכל, צד התחתון למאכל והעליון לסייג. אמר ליה, היא הדא היא הדא (כלומר, דין זה כדין הנוטע וחשב צד הפנימי למאכל והחיצוני לסייג, הנ"ל וכו'". ואף ששם הקשה ר' זעירא: "צד תחתון למאכל והעליון לסייג, גדל מתוך איסור, ואת אמרת הכין וכו'", פסק רבינו כרבי יוחנן, כיון שלא עלו דבריו בחיובתא. וראה ברשב"ם - בבא-בתרא נב, ב - ד"ה ופסק, ובביאור הגר"א שם אות ס. ואף שבפ"ה מהל' כלאים ה"ד, ולהלן ה"טז, כתב רבינו שהיתר הגדל מאיסור, הרי הוא איסור - זה אינו אלא במקום שמה שגדל והולך שייך בו האיסור, אבל כאן שמה שגדל עשוי לסייג ואינו אילן מאכל, לא שייך בו איסור ערלה. וראה לדבר, שרבי יוחנן שהוא בעל המימרא של הלכה זו, הוא בעל המימרא שכתב רבינו להלן בהט"ז ('חזון איש'). (24) כלומר, אפילו באופן שכזה שיש מקום לאסור, כיון שההיתר גדל מן האיסור, ראה למעלה וב'ירושלמי' שם: "כיצד הוא יודע (היכן מסתיים התחתון), אמר רבי יונה, מביא זמורה ומסיים, עד כאן לסייג, מכאן ואילך למאכל". (25) מין עץ. (26) "הצלף וכו' יש ממנו עלין והוא הנקרא קפריסין, ויש ממנו פרי מבושל כל צרכו וכו' והוא הנקרא אבינות" (פירוש המשנה, מעשרות פ"ד מ"ו). (27) עליון, כנ"ל. וראה בפ"ח ה"ג. (28) מעשרות שם, כרבי עקיבא ולא כרבי אליעזר. ואף שבברכות לו, א - פסק רב כרבי עקיבא רק בחוץ-לארץ, שהמיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ-לארץ, אבל בארץ אף הקפריסין אסורות - רבינו פסק כמו ברב אשי שם, שנראה כסובר כרבי עקיבא אף בארץ. וראה בשו"ע שם ס"ג ובביאור הגר"א אות יא.

ה. הנוטע³⁵ בְּרִשׁוֹת הָרְבִים³⁶ או בְּסַפְיָנָה³⁷, וְהַעוֹלָה¹² מֵאֲלִיּוֹ³⁸ בְּרִשׁוֹת הַיְחִידִים³⁹, וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁנֻטֵעַ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעַצְמוֹ⁴⁰, וְהַגְּזֵלָן שְׁנֻטֵעַ⁴¹ - חֵיבִין¹⁴ בְּעֶרְלָה וּבְרִבְעִי.¹⁵

35 משנה שם. (36) לצורך עצמו. אבל לצורך הרבים פטור מערלה, שאין דרך לנטוע כן. וראה בהלכה הקודמת. (37) אף שאינה גוששת בקרקע, שלענין זרעים דינה כדין עציץ שאינו נקוב (ראה בפ"א מהל' תרומות הכ"ג) - לענין אילן, הרי היא כעציץ נקוב, כדלהלן ה"ח. (38) "הצומח מאליו, שלא נטעו שום אדם" (פירוש המשנה). (39) שאז האילן של בעל השדה, אבל העולה מאליו ברשות הרבים, פטור מערלה, שהפקר אינו חייב בערלה. וזוהי כוונת ה'ספרא' שם (ה"ב): "ונטעתם, פרט לעולה מאליו", היינו ברשות הרבים, כנ"ל (כסף-משנה). וראה בתוספתא שם, וב'תוספתא כפשוטה'. (40) שהרי בערלה שם, לא פטור אלא אילנות שניטעו על ידי גויים לפני שנכנסו ישראל לארץ, משמע שמה שניטעו הגויים משבאו לארץ, חייב בערלה. וראה להלן ה"ט, וכן מפורש ב'ירושלמי' (שם פ"ג ה"ו): "רבי יונה בעי קומי רבי יוסי, ולמה לא תנינן אף החלה עמהן (כלומר, עם ערלה וכלאים שנוהגים בחוץ לארץ), אמר ליה לא אתינן מתניתא אלא דבר שהוא נוהג בישראל ובגויים וכו'". הרי שערלה נוהגת גם בשל גויים. וכן הוא בתוספתא (תרומות פ"ב ה"ג). וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם, ובשו"ע שם ס"ח, ובביאור הגר"א שם אות לא, וב'חזון איש'. וחזר בו רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה, שגוי שנטע לעצמו פטור. (41) בין אם נתיאשו הבעלים מן השתיל שגזל, שהוא שלו, ובין אם לא נתיאשו, שהוא של הבעלים.

ד. הנוטע²⁹ לְרַבִּים³⁰ בְּתוֹךְ שְׂהִיָּה³¹ - חֵיב בְּעֶרְלָה; שְׂנֵאמַר: וְנִטְעָתָם - אֶפְלוּ לְרַבִּים³². בְּמָה דְּרַבִּים אֲמוּרִים³³? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְּטוּר³⁴.

29 ערלה פ"א מ"ב, כחכמים ולא כרבי יהודה. (30) "ענינו

12 ה. הנוטע³⁵ בְּרִשׁוֹת הָרְבִים³⁶ או בְּסַפְיָנָה³⁷, וְהַעוֹלָה¹² מֵאֲלִיּוֹ³⁸ בְּרִשׁוֹת הַיְחִידִים³⁹, וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁנֻטֵעַ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעַצְמוֹ⁴⁰, וְהַגְּזֵלָן שְׁנֻטֵעַ⁴¹ - חֵיבִין¹⁴ בְּעֶרְלָה וּבְרִבְעִי.¹⁵

13 מֵאֲלִיּוֹ³⁸ בְּרִשׁוֹת הַיְחִידִים³⁹, וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁנֻטֵעַ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעַצְמוֹ⁴⁰, וְהַגְּזֵלָן שְׁנֻטֵעַ⁴¹ - חֵיבִין¹⁴ בְּעֶרְלָה וּבְרִבְעִי.¹⁵

14 לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעַצְמוֹ⁴⁰, וְהַגְּזֵלָן שְׁנֻטֵעַ⁴¹ - חֵיבִין¹⁴ בְּעֶרְלָה וּבְרִבְעִי.¹⁵

15 בְּעֶרְלָה וּבְרִבְעִי.¹⁵

16 ו. הַעוֹלָה⁴² מֵאֲלִיּוֹ בְּמִקּוֹם טְרָשִׁים⁴³ - פְּטוּר⁴⁴. אֶפְלוּ הַנוֹטֵעַ⁴⁵ בְּמִקּוֹם שְׂאִינּוֹ יִשׁוּב⁴⁶ - פְּטוּר. וְהוּא שְׂלֵא יְהִיָּה⁴⁷ עוֹשֶׂה⁴⁸ כְּדִי טְפוּל⁴⁹ שְׁמֻטְפָל בְּפּוֹרְתָיו עַד שְׁמֻבִיאָן לְיִשׁוּב⁵⁰; אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדִי טְפוּלוֹ - חֵיב בְּעֶרְלָה.

42 העולה מאליו במקום טרשים. (43) פטור. (44) אפלו הנוטע במקום שאינו ישוב. (45) פטור. והוא שלא יהיה עושה כדי טפול שמטפל בפורתיו עד שמוביאן לישוב. (46) אבל אם היה עושה כדי טפולו - חייב בערלה.

16 ו. הַעוֹלָה⁴² מֵאֲלִיּוֹ בְּמִקּוֹם טְרָשִׁים⁴³ - פְּטוּר⁴⁴. אֶפְלוּ הַנוֹטֵעַ⁴⁵ בְּמִקּוֹם שְׂאִינּוֹ יִשׁוּב⁴⁶ - פְּטוּר. וְהוּא שְׂלֵא יְהִיָּה⁴⁷ עוֹשֶׂה⁴⁸ כְּדִי טְפוּל⁴⁹ שְׁמֻטְפָל בְּפּוֹרְתָיו עַד שְׁמֻבִיאָן לְיִשׁוּב⁵⁰; אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדִי טְפוּלוֹ - חֵיב בְּעֶרְלָה.

17 הַנוֹטֵעַ⁴⁵ בְּמִקּוֹם שְׂאִינּוֹ יִשׁוּב⁴⁶ - פְּטוּר. וְהוּא שְׂלֵא יְהִיָּה⁴⁷ עוֹשֶׂה⁴⁸ כְּדִי טְפוּל⁴⁹ שְׁמֻטְפָל בְּפּוֹרְתָיו עַד שְׁמֻבִיאָן לְיִשׁוּב⁵⁰; אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדִי טְפוּלוֹ - חֵיב בְּעֶרְלָה.

18 יְהִיָּה⁴⁷ עוֹשֶׂה⁴⁸ כְּדִי טְפוּל⁴⁹ שְׁמֻטְפָל בְּפּוֹרְתָיו עַד שְׁמֻבִיאָן לְיִשׁוּב⁵⁰; אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדִי טְפוּלוֹ - חֵיב בְּעֶרְלָה.

19 אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדִי טְפוּלוֹ - חֵיב בְּעֶרְלָה.

20 חֵיב בְּעֶרְלָה.

8 ד. הנוטע²⁹ לְרַבִּים³⁰ בְּתוֹךְ שְׂהִיָּה³¹ - חֵיב בְּעֶרְלָה; שְׂנֵאמַר: וְנִטְעָתָם - אֶפְלוּ לְרַבִּים³². בְּמָה דְּרַבִּים אֲמוּרִים³³? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְּטוּר³⁴.

9 שְׂנֵאמַר: וְנִטְעָתָם - אֶפְלוּ לְרַבִּים³². בְּמָה דְּרַבִּים אֲמוּרִים³³? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְּטוּר³⁴.

10 בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - פְּטוּר³⁴.

11 פְּטוּר³⁴.

(42) 'ירושלמי' ערלה פ"א ה"א: "רבי יוחנן בשם רבי שמעון

(29) ערלה פ"א מ"ב, כחכמים ולא כרבי יהודה. (30) "ענינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנטיעה. וראה בפ"ד מהל' שחיטה ה"ג, וב'אור שמח' ו'תוספתא כפשוטה'.

ח. הנוטע⁶⁰ בעציץ שאינו נקוב - חיב בערלה. אף על פי שאינו פארץ לזרעים⁶¹, הרי הוא פארץ לאילנות⁶².

60 'ירושלמי' שם סוף ה"ב. 61 שאין בכוחם לינוק מהארץ אלא בעציץ נקוב. 62 שם: "רבי יוסי אמר, מפני שהשרשין מפעפעין אותו". והכוונה, שהאילנות יונקים מן הארץ. וכן למעלה בה"ה, לענין ספינה.

ט. אילן⁶³ שנטעו בתוך הבית - חיב בערלה. זה⁶⁴ שנטעו עובדי פוכבים עד שלא באו אבותינו לארץ - פטור⁶⁵; אבל משבאו לארץ⁶⁶, אף מה שנטעו עובדי פוכבים - חיב⁶⁷; שנקמר: כי תבאו אל הארץ ונטעתם - משעת ביאה⁶⁸.

63 'ירושלמי' שם: "רבי יוחנן בשם רבי ינאי, אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה, ופטור מן המעשרות. דכתיב, עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה [אבל בערלה לא נזכר "שדה" כלל, ולכן אף הנוטע בבית חייב]". וראה בפ"א מהל' מעשר ה"י. 64 שם פ"א מ"ב. 65 [ונפקא-מינה גם בדורנו, שכשיתקבצו כל גליות ישראל ויבואו לארץ ישראל וימצאו נטוע מקודם, לפני ביאת כולם, אינו חייב בערלה מן התורה, כי כן דעת רבינו (בפ"א מהל' תרומות הכ"ו), שבמקום שנאמר "כי תבואו", הכוונה ל"ביאת כולם". ויתכן כי גם מהלכה למשה מסיני אינו חייב, אף-על-פי שחוצה לארץ חייב בערלה מהלכה למשה מסיני (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"י), שיתכן כי חוצה לארץ אינה חייבת מצד ההלכה, אלא כשארץ ישראל חייבת מן התורה, ואם כן לפני ביאת כולם שארץ ישראל אינה חייבת מן התורה, וחוצה לארץ אינה חייבת מההלכה, גם ארץ ישראל אינה חייבת אלא מדרבנן. וראה 'מנחת חינוך' מצוה רמו אות ה, וב'תפארת ישראל' כאן]. 66 אפילו קודם שכבשו וחילקו. 67 ראה למעלה בה"ה. 68 ועל כרחנו שהפסוק מדבר גם על גויים שנטעו לאחר שבאו ישראל לארץ, שאם לא בא לחייב אלא ישראל שנטע, למה הוצרך לכתוב "כי תבואו", וכי איך יטעו קודם שיבואו? ('שנות אליהו' שם). וב'ספרא' (פ' קדושים פ"ג ה"ב) דרשו: 'ונטעתם, פרט לשנטען גויים עד שלא באו לארץ. או יכול שאני מוציא את שנטעו גויים משבאו לארץ. תלמוד לומר, כל עץ, מכאן אמרו: (עד) [עת] שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע - פטור, נטעו אף-על-פי שלא כיבשו - חייב".

י. עובד פוכבים⁶⁹ שהרקיב אילן מאכל על גבי אילן סרק⁷⁰ - חיב בערלה⁷¹. ויש⁷² לעובד פוכבים נטע⁷³ רבעי. שאם פא לנהג⁷⁴ במצוה זו - הרי הוא קדש פנטע רבעי⁷⁵ של ישראל.

69 'ירושלמי' שם. 70 אבל בסרק על מאכל, לא שייך ערלה, שהרי סרק אין לו פירות. 71 כמבואר להלן הי"ד, שהרכבה היא כנטיעה חדשה. והנה ב'ירושלמי' שם אמרו:

בן יוצק, גפן שעלתה במקום חורשין (ויתכן כי רבינו גרס שם "טרשין" - ר"י קורקוס), פטורה מן הערלה. אמר רבי יוסי, אפילו נטעה. והתנינן, העולה מאליו חייב בערלה, תמן בשנטעה במקום יישוב, ברם הכא שנטעה במקום חורשין. אמר רבי ליעזר, הדא דתימר, כשאינה עושה כדי טפילתה, אבל אם היתה עושה כפי טפילתה, חייבת". וראה להלן. 43 כלומר, במקום שאין בו ישוב, אף שהמקום שלו. שאילו ברשות הרבים - פטור העולה מאליו, אפילו אם הוא מקום ישוב, כנ"ל (רדב"ז). והכסף משנה הביא בלשון רבינו "חורשין", היינו יערות. וכן הגיה רדב"ז. וראה למעלה בלשון ה'ירושלמי'. 44 שכיון שאין הקרקע טובה, אין האילנות מגדלים אלא פירות מועטים שאין כדאי להתעסק בהם, והרי הוא כנוטע אילן שאינו למאכל ('חזון איש'). 45 'ירושלמי' שם. 46 כלומר, במקום טרשים, או חורשין, כנ"ל. 47 האילן. 48 פירות. 49 כלומר, שיהא כדאי לטפל בו. 50 ואף שהנוטע מתעסק גם בפירות המועטים שגדלו, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואין אילן זה קרוי אילן מאכל.

ז. הנוטע⁵¹ למצוה, פגון שנטע אתרוג⁵² ללולב⁵³ או זית⁵⁴ למנורה⁵⁵ - חיב בערלה⁵⁶. הקדיש⁵⁷ ואחר פך נטע - פטור מן הערלה⁵⁸; נטע ואחר פך הקדיש - חיב בערלה⁵⁹.

51 'ירושלמי' שם: "חזר רב הונא ואמר, אתרוג שנטעו למצוותו חייב בערלה וכו', מה בינו למשמר פירותיו לעצים (שאינו חייב בערלה), כשם שהוא רוצה בפריו, כך הוא רוצה (בעצמו) [בעצו] (כלומר: אין עיקר נטיעתו בשביל הפירות, ראה למעלה ה"ב), ברם הכא רוצה הוא בפריו (האתרוג), ואינו רוצה (בעצמו) [בעצו]" (כלומר, עיקר נטיעתו בשביל הפירות). 52 כלומר, לאגודה של ארבעת המינים, שהלולב העיקר שבהם וכולם נקראים על שמו, שכן מברכים עליהם "על נטילת לולב" (סוכה לז:). [והרא"ש (הלכות ערלה פ"א) כתב: "נטעו למצוה ללולב ולאתרוג, חייב" ויתכן כי כן גרס בדברי רבינו: "הנוטע למצוה, כגון שנטע [ל]אתרוג [ל]לולב". ואף-על-פי שהלולב אינו אלא כעץ (ראה סוכה מ.), אינו כנוטע לעצים, שהרי אין אדם יוצא ידי חובתו בלולב אלא אם הדקל עושה פירות, משום שנאמר (ויקרא כג, מ) "כפות תמרים", כמו שכתב ה'צפנת-פענח' (פ"ז מהל' לולב ה"א), ואם כן הרי הוא כנוטע עצים ולפירות, ואף-על-פי שגם באופן זה אינו חייב (ראה למעלה שם) - כיון שהפירות האלו הם כתנאי לקיום המצוה, הרי זה כעיקרו לפירות. ראה מש"כ בספרי "זמנים" עמ' עה, ו"אור המזרח" שנה ב חוברת א' עמ' 21-31]. 54 'ירושלמי' שם. 55 לשמן המנורה בבית המקדש. 56 אף שאינו אוכל את האתרוג ואינו שותה את השמן, כיון שעיקר נטיעתו לפרי ולא לעצים, אף שאינו רוצה לאכלו, חייב בערלה. 57 'ירושלמי' שם ה"ג, ותוספתא שם פ"א ה"ד. 58 שהקדש אינו חייב בערלה, משום שנאמר (שם יט, כג) "יהיה לכם ערלים", והקדש אינו "לכם" (ר"י קורקוס). 59 שאין כח בהקדש להפקיע חיוב הערלה שחל בשעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה אדר ב' - ספר זרעים - הל' מעשר שני פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 "גוי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק, אף-על-פי שאין
 2 ישראל ראוי לעשות כן - חייב בערלה", ורבינו השמיט
 3 בהל' כלאים (פ"א ה"ה) ולא כתב איסור הרכבת אילן מאכל
 4 באילן סרק, בישראל, הנאמר ב"ירושלמי" שם, אלא הרכבת
 5 אילן סרק באילן מאכל, הנאמר ב"ירושלמי" כלאים (פ"א
 6 ה"ז), ואם דעתו להיתר בשני אלה, הרי שמה שכתב כאן
 "גוי" הוא לאו דוקא, ולשון ה"ירושלמי" נקט. (72) תרומות
 פ"ג מ"ט, כחכמים ולא כרבי יהודה. (73) שם: "כרם
 רבעי". ושינה רבינו מלשון המשנה, כיון שפסק (למעלה
 פ"ט ה"א) "נטע רבעי". (74) ראה בפ"י מהל' מלכים ה"י.
 (75) שכל שהוא חייב בערלה, יש לו רבעי (למעלה ה"א).
- 7 יא. אַחַד הַנוֹטֵעַ גִּרְעִינָה⁷⁶ או יְחֹרֵר⁷⁷ מִן הָאֵילָן, או
 8 שְׁעָקַר אֶת כָּל הָאֵילָן מִמְקוֹמוֹ⁷⁸ וְנִטְעוּ בְּמָקוֹם אַחֵר⁷⁹
 9 - הֲרֵי זֶה חֵיב בְּעֵרְלָה⁸⁰. וּמוֹנֵה מִשְׁעַת נְטִיעָתוֹ.
 10 זַעֲזְעוּ⁸¹ וְלֹא עֲקְרוּ⁸² וְאֵחֵר כֶּף מְלֵא סְבִיבוֹתָיו עֶפְרָא⁸³:
 11 אִם יָכוֹל לְחַיֹּת אֹלוֹ לֹא מְלֵא סְבִיבוֹתָיו - הֲרֵי זֶה
 12 פְּטוּר⁸⁴; וְאִם לֹא - הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שְׁעָקַר וְנִטְעוּ, וְחֵיב.
- (76) גרעין. ומדובר בארצות החמות, שעושה פרי בתוך שלש
 שנים (רדב"ז). (77) ענף. וב'ספרא' שם: "אין לי אלא
 שנטע אגוז ושקד, נטע ייחור מנין, תלמוד-לומר: כל עץ".
 (78) ולא נשאר ממנו אפילו שורש אחד מחובר לקרקע,
 כבהלכה הסמוכה, וכשלא נשאר אתו הסלע, כדלהלן שם.
 (79) צ"ע, הרי אף אם נטעו במקומו, חייב, כדלהלן. וראה
 ב'משנה ראשונה' ערלה פ"א מ"ג. (80) שהיא כנטיעה
 חדשה. (81) שם בסוף המשנה. (82) שאם עקרו, פשוט
 הוא שחייב בערלה, אם חזר ונטעו, כנ"ל. (83) כדי לכסות
 הבקעים שנוצרו מן הזעזוע. (84) שהרי הוא כאילו לא
 זעזעו כלל, אלא נטוע כשהיה.
- 13 יב. וְכֵן⁸⁵ אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר וְנִשְׁאָר מִמֶּנּוּ שְׂרֵשׁ אַחַד,
 14 אֶפְלוּ כְּמַחֲט⁸⁶ שֶׁמְלַפְּפִין עָלָיו הַרוֹקְמִין אֶת הַשָּׁנִי,
 15 וְהַחֲזִירוּ לְמָקוֹמוֹ וְנִטְעוּ - פְּטוּר, מִפְּנֵי שְׂיָכוֹל
 16 לְחַיֹּת⁸⁷. נֶעְקַר⁸⁸ כָּלוּ וְנִעְקְרָה הַסְּלֵעָ⁸⁹ שֶׁשְׂרָשָׁיו בָּה
 17 עֲמוּ, וְחֹזֵר וְנִטְעוּ כְּמָה שֶׁהוּא⁹⁰ בְּכָל הָאֲדָמָה
 18 שֶׁסְּבִיבוֹת שְׂרָשָׁיו: אִם הָיָה יָכוֹל לְחַיֹּת מְאוֹתָהּ
 19 אֲדָמָה אֹלוֹ לֹא נִטְעוּ⁹¹ - הֲרֵי הוּא כְּמוֹ שְׂלֵא נֶעְקַר⁹²;
 20 וְאִם לֹא - חֵיב.
- (85) שם, מ"ד. (86) במשנה, שם: "כמחט של מיתון".
 ופירש רבינו שם: "אצל האורגים קנה או עץ, בשתי קצותיו
 שני ברזלים ארוכים, ויש לכל אחד מהם כמו שניים דקים
 כמחט, ומתחזין בו רוחב הבגד כשאורגין אותו וכו'".
 (87) אף אם לא היה נטעו. (88) שם, מ"ג. (89) "העפר
 המתעבה על עיקר האילן, קורין אותו סלע, והם קראו זה
 השם, לפי שהעפר הקשה היוצא אחר שמעמיק אדם לחפור,
 נקרא סלע אצלם, וממנה האילנות שיימשכו שרשיהם
 בארץ הרכה, ויתעבה עליהם העפר, עד שיהיה סביב האילן
 כמו האבן, אפילו אחר עקירתו" (פירוש המשנה, שם).
- 90 כלומר, בלא למלא סביבותיו בעפר. (91) כלומר, לא
 חזר ונטעו. (92) ופטור.
- 21 יג. אֵילָן⁹³ שֶׁקֶצְצוּ מֵעַם הָאָרֶץ וְהִתְלַיְחָ⁹⁴ - חֵיב
 22 בְּעֵרְלָה⁹⁵. וּמוֹנֵין לוֹ מִשְׁעַת קְצִיצָה⁹⁶.
- (93) "ירושלמי" שביעית סוף פ"א: "דאמר רבי שמואל בר
 נחמן וכו' בשם רבי אליעזר בן יעקב, הגומם (הקוצץ) את
 כרמו, פחות מטפח (אם נשתייר כן), חייב בערלה, מפני
 מראית העין. דברי חכמים (כלומר, וחכמים אומרים) עד
 שיגום מעם הארץ (כלומר, עד פני הקרקע, אין חוששין
 למראית העין ופטור מערלה)". ופסק רבינו כחכמים.
 (94) שחזר האילן וגדל. (95) שהרי הוא כנטוע מחדש.
 ומדובר ביוצא האילן החדש מן השרשים, כדלהלן בהי"ט.
 (96) שהיא כנטיעתו. ואף-על-פי שבפ"ג מהל' שמיטה ה"ח,
 פסק רבינו כרבי שמעון בשביעית שם, שאף אם נשתייר
 פחות מטפח הרי הוא כנטיעה - שם לענין שביעית, כיון
 שהוא נמוך מאד לאחר קציצה ונקרא נטיעה, דינו כנטיעה
 לגבי חרישה בשביעית, ואין עליו שם אילן. אבל לענין
 ערלה אין לחייב אלא-אם-כן היא נטיעה חדשה, ונטיעה
 חדשה - אינה. וראה בגליון הש"ס על ה"ירושלמי" שם,
 וב'חזון איש' להל' שמיטה שם.
- 23 יד. אַחַד⁹⁷ הַנוֹטֵעַ וְאֶחָד הַמְּבָרֵךְ וְאֶחָד הַמְּרַכֵּב -
 24 חֵיב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשַׁחֲתָךְ בַּד⁹⁸ אַחַד מִן
 25 הָאֵילָן וְהַבְּרִיכוֹ בְּאָרֶץ או הַרְפִּיבוֹ בְּאֵילָן אַחֵר; אֲבָל
 26 אִם מִתַּחַת⁹⁹ בַּד אַחַד מִן הָאֵילָן הַזֶּקֶן וְהַבְּרִיךְ בְּאָרֶץ
 27 או הַרְפִּיבוֹ בְּאֵילָן אַחֵר, וְעָקַר הַבַּד מְעַרְהָ בְּאֵילָן
 28 הַזֶּקֶן - הֲרֵי זֶה פְּטוּר¹⁰⁰.
- (97) כן הוא בראש השנה ט, ב: "תנו רבנן, אחד הנוטע
 ואחד המברך (כופף את הזמורות בארץ ומכסהו בעפר
 והוא משריש בארץ) ואחר המרכיב (אילן בחבירו), שלשים
 יום לפני ראש השנה, עלתה לו שנה (כלומר שנת ערלה)".
 (98) ענף. (99) ערלה פ"א מ"ה: "סיפוק הגפנים, וסיפוק על
 גבי סיפוק, אף-על-פי שהבריכן בארץ, מותר (כלומר, פטור
 מערלה)". ופירש רבינו שם: "הוא, שיקח אדם ענף מזו
 הגפן, וימתח אותו עד שיגיע בגפן אחרת, וירכיב קצתו בה.
 אפילו הטמינו בארץ, רצונו לומר, אפילו לקח הענף וטמינו
 בארץ. וסיפוק על גבי סיפוק הוא שירכיב קצת ענף זה
 האילן בזה האילן האחר, וקוצץ ענף זה האילן בזה האילן,
 וכל זה הענין פטור מן הערלה. ואמר ב'ספרא': ונטעתם,
 פרט למברך ולמרכיב וכו', מכאן אמרו, סיפוק הגפנים וכו',
 מותר. וזו ההברכה וההרכבה שזכר ב'ספרא', שאין חייבין
 בערלה וכו'. אבל אם פסק ענף והרכיבו באילן או הטמינו
 בארץ, הרי זה חייב בערלה". וראה בר"ן לראש השנה שם,
 ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רצד אות מת. (100) שכיון
 שהוא מחובר לאילן הזקן, אין זו נטיעה חדשה.
- 29 טו. גְּדֹל¹⁰¹ זֶה הַיֵּלֶד¹⁰² שֶׁהַבְּרִיךְ וְעָשָׂה פְּרוֹת, וְאַחֵר
 30 כֶּף פֶּסֶק עֲקְרוּ שֶׁהוּא מְעַרְהָ בְּאֵילָן הַזֶּקֶן - מוֹנֵה
 31 מִשְׁעַת שֶׁנִּפְסַק¹⁰³. וְאוֹתָן הַפְּרוֹת - מְתָרִין, מִפְּנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְשִׁגְדְלוּ בַהֲתָרָה¹⁰⁴. וְאִם¹⁰⁵ הִנִּיחַן אַחַר שְׁנֵפֶסֶק הָעֵקֶר
2 עַד שֶׁהוֹסִיפוּ בְּמֵאֲתָיִם¹⁰⁶ - הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין¹⁰⁷.

15 וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעֵקֶר הָרֵאשׁוֹן - הִפְלֵ מִתָּר¹²⁰. וְאִם¹²¹
16 נִפְסְקָ עֵקֶר הָרֵאשׁוֹן - מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שְׁנֵפֶסֶק.

17 יֵט. אֵילָן¹²² הַיּוֹצֵא מִן הַגִּזְעָה¹²³ - פְּטוּר מִן
18 הָעֵרְלָה¹²⁴; מִן הַשְּׂרָשִׁים - חֵיב¹²⁵. יְלִדָה¹²⁶ פְּחוּתָה
19 מִטְּפַח¹²⁷ - חֵיבַת בְּעֵרְלָה כָּל שְׁנוֹתֶיהָ¹²⁸, מִפְּנֵי
20 שְׁנֵרְאִית כְּנִטְעִיָה בַת שְׁנֵתָה¹²⁹. בְּמָה דְבָרִים
21 אֲמוּרִים¹³⁰? כְּנִטְעִיָה אַחַת¹³¹, או שְׁתַּיִם כְּנִגְד שְׁתַּיִם
22 וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֵב¹³²; אֲבָל אִם הִיא הִפְרָם כְּלוּ פְחוּת
23 מִטְּפַח - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ קוּל¹³³, וּמוֹנִין כְּדָרְךָ שְׁמוֹנִין
24 לְשֹׁאֵר הָאֵילָנוֹת.

122) תוספתא ערלה (הובאה בבבא-מציעא ק"ט), כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. (123) בבבא-בבא-בבא, א: "היכי דמי מן הגזע, והיכי דמי מן השרשין. אמר רבי יוחנן, כל שרואה פני חמה (היינו, כל האילן חוץ מן הקרקע - רשב"ם), זהו מן הגזע. ושאינו רואה פני חמה (היינו, מתחת לקרקע - שם) זהו מן השרשין", ומדובר באילן שכבר עברו עליו שנות ערלה, ונקצץ עד לקרקע. כנ"ל בהי"ג. (124) שכיון שהוא יוצא מן הגזע, הרי הוא כהמשך מן האילן הקודם, שכבר עברו עליו שנות ערלה, כנ"ל. (125) שהרי הוא כנטיעה חדשה, כנ"ל. (126) סוטה שם, בשם רבי אליעזר בן יעקב. (127) "שהיא שפל[ת] קומה, ולא תגבה לעולם עד טפח" (רש"י שם). (128) מדרבנן. אף שעברו עליה שנות הערלה (שם). (129) "והרואה שאוכלין פיירותיה, אומר שפירות ערלה מותרין" (שם). (130) סוטה, שם. (131) בפני עצמה, או בתוך כרם. (132) שם: "והני מילי, שתיים כנגד שתיים ואת יוצאה זנב (שהוא כרם קטן - פ"ז מהל' כלאים ה"ז), אבל כולו כרם קלא אית ליה". ולפי פשוט דברי הגמרא הוכרח רש"י לפרש, שלמאן-דאמר כרם רבעי ולא נטע רבעי (ברכות לה.) אין ערלה נוהגת אלא בכרם ולא כנטיעה אחת, אבל רבינו הוסיף וכתב: "במה דברים אמורים, כנטיעה אחת או שתיים כנגד שתיים וכו'", ולפי"ז מה שאמרו "שתיים כנגד שתיים", להשמיענו חידוש, שגם בכרם קטן יש איסור משום מראית העין, וכל-שכן כנטיעה אחת. (133) "הכל אמורים, כרם יש לפלוני משונה מכל הכרמים ויודעין שהיא זקינה" (רש"י שם).

25 כ. נוֹטְעִין¹³⁴ יְחוּר¹³⁵ שֶׁל עֵרְלָה¹³⁶, וְאִין נוֹטְעִין
26 אֲגוּז¹³⁷ שֶׁל עֵרְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְרִי, וּפְרוֹת עֵרְלָה
27 אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה¹³⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת אֲסוּרֵי
28 מְאֻכְלוֹת¹³⁹. וְאִם עֵבֶר וְנִטְעָה¹⁴⁰ אֲגוּז שֶׁל עֵרְלָה - הָרִי
29 הַצּוֹמֵחַ מִתָּר¹⁴¹ כְּשֹׁאֵר הָאֵילָנוֹת¹⁴².

134) ערלה פ"א מ"ט, ותוספתא שם. (135) ענף. (136) של אילן שעדיין לא מלאו לו שלוש שנים. והטעם: "לפי שאינו אסור בהנאה אלא הפרי, לא העץ" (פירוש

101) ערלה שם: "וכן בריכה (ענף שהברין בקרקע) שנפסקה (מן האילן הזקן), והיא מלאה פירות". "וזהו חוזר על מאמרם בתחילת ההלכה מונה משעה שנפסקה" (פירוש המשנה, שם). (102) הבה שמתח מן האילן הזה, שכתבו רבינו בסוף ההלכה הקודמת. [וכן הוא נקרא בתורה (בראשית מט, כב) "בן פורת יוסף" - "ענף פורה וגו'", ראה ב'תורה שלמה' שם ס' רצב]. (103) אף-על-פי שלא נטעו עכשיו, כיון שעשאו על ידי פסיקה זו לאילן בפני עצמו, הרי הוא כנטיעה חדשה, וראה להלן בהי"ז. (104) בהיותם מחוברים לאילן הזקן. (105) שם. (106) כלומר, חלק אחד ממאתיים ממה שהיו הפירות בשעת פסיקת העיקר, וראה בפ"ה מהל' כלאים הכ"ב, כיצד משערין שיעור זה. (107) ואין אמורים: קמא קמא (ראשון, ראשון) בטיל. אבל בפחות ממאתיים לא נאסר, ראה בפט"ו מהל' מאכלות אסורות הי"ד, שזהו שיעור האוסר בערלה.

3 טז. יְלִדָה¹⁰⁸ שֶׁשִׁבְכָה¹⁰⁹ בְּזִקְנָה¹¹⁰, וְהִיוּ פְרוֹת¹¹¹
4 בְּיְלִדָה, אֲפֵלוּ הוֹסִיפוּ¹¹² מֵאֲתָיִם¹¹³ - הָרִי אֵלָיו הַפְרוֹת
5 שֶׁל יְלִדָה אֲסוּרִין¹¹⁴, שְׁאִין גְּדוּלֵי הַתָּר מַעְלִין אֶת
6 הָעֵקֶר הָאֲסוּרִין¹¹⁵.

108) מימרא של רבי אבהו בשם רבי יוחנן בנדרים נו, ב. והכוונה שעדיין לא מלאו לה שלוש שנים. (109) שהרכיבה. (110) שמלאו לה שלוש שנים. (111) של ערלה. אבל אם לא היו בה פירות, בטילה היא לגבי הזקנה, ראה להלן. (112) הפירות שבילדה, לאחר שסיבכוה. (113) כלומר, שעתה יש מאתיים כנגד מה שהיו הפירות בשעה שסיבכו את הילדה. (114) ואין הערלה מתבטלת במאתיים, כמו תמיד. ומה שאמר רבי אבהו בסוטה מג, ב: "ילדה שסיבכה בזקינה, בטלה ילדה בזקינה, ואין בה דין ערלה", המדובר שאין בילדה פירות כלל (ר"ן שם). (115) כיון שהוא עיקר. אבל בכל תערובת שאין עיקר וטפל שייך בה, מתבטלת הערלה באחד ממאתיים. וראה בפ"ו מהל' מעשר ה"ו, ובפ"א מהל' תרומות הכ"א ובהערות.

7 יז. אֵילָן¹¹⁶ שֶׁהִבְרִיף מִמֶּנּוּ בַד בְּאַרְץ, וְאַחַר כֶּף נִעְקַר
8 הָאֵילָן כְּלוּ וְהָרִי הוּא חִי מִן הַפֶּד שֶׁהִבְרִיף בְּאַרְץ -
9 נַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אֵילָן כְּאֵלוֹ עֵתָה נִטְעָה, וְחֵיב בְּעֵרְלָה¹¹⁷.
10 וּמוֹנֶה¹¹⁸ לְאֵילָן וְלִמָּה שְׁצֻמַח מִן הַהִבְרָכָה מִשְׁעָה
11 שְׁנֵעֲקֶר.

116) ערלה פ"א מ"ה. (117) והחידוש כאן לגבי מה שכתב בהט"ו, שאף שגם לפני שנעקר היה האילן, אילן בפני עצמו, כיון שעתה הוא חי מן הבה, הרי הוא טפל לו, והבה הרי הוא כנטוע מחדש, כנ"ל שם. (118) שלש שנות ערלה.

12 יח. הָרִי¹¹⁹ שֶׁהִבְרִיף בַד בְּאַרְץ וְצֻמַח, וְהִבְרִיף בַד
13 אַחַד מִמָּה שְׁצֻמַח בְּאַרְץ וְצֻמַח, וְחִזַּר וְהִבְרִיף מִן
14 הַשְּׁלִישִׁי, אֲפֵלוּ הֵן [מֵאָה] מְעִרִין זֶה בְּזֶה, הוּאֵיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולעניים, ומעשר שני ונטע רבעי הוא מבער על ידי זריקה לים או שריפה באש. (4) היינו מתנות כהונה ולוייה ועניים. ואף מעשר שני בכלל זה, שהוא מתנה לה' שנאמר "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש לה'", והוא ממון גבוה. (5) היינו תרומות ומעשרות ומתנות עניים, לאפוקי מתנות אחרות שבבמהה ושבאדם, שאין להן כל קשר עם הוידוי. (6) בלשון חכמים. (7) אף על פי שהוידוי הוא על ביעור כל המתנות שבזרע הארץ, קראוהו "וידוי מעשר", מפני שיעקר הוידוי הוא במעשר שני.

10 ב. ואין מתודין ודוי זה אלא אחר השנה שפרישין
11 בה מעשר עני; שפנאמר: פי תכלה לעשרי ואמרת!¹⁰
12 לפני יי אלהיך בערתי הקדש מן הבית.

(8) כלומר, ברביעית ובשביעית שהן לאחר השנה השלישית והשישית, שהן שנות מעשר עני. (9) וגומר: "את כל מעשר תבואתך" וכו', היינו אף מעשר עני. (10) וזו היא מצוות וידוי מעשר.

13 ג. אימתי מתודין? במנחה¹¹ ביום טוב האחרון של
14 פסח¹² של רביעית ושל שביעית. שפנאמר: פי תכלה
15 לעשר - ברגל שפול המעשרות קלים בו¹³; ואין
16 הפסח¹⁴ מגיע משנה רביעית אלא קל¹⁵ פרות
17 שלישית נתעשרו, בין פרות האילן¹⁶ בין פרות
18 הארץ.

(11) ואף על פי ש"כל היום כשר לוידוי" - איחרוהו לוידוי כל עוד שיכולים לאחרו. ואין לך זמן מאוחר ביום טוב אלא מנחה. (12) "ויתודה ביום טוב ראשון של פסח - כדי שיהיה לו מה לוכל (=לאכול) ברגל (כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם נאכלים לבעלים, שאף על פי שכבר ביער מערב יום טוב, מותר להשאיר לעצמו לצורך סעודת יום טוב, ואינו יכול לומר "ביערת הקודש מן הבית") ויתודה בשחרית - עד כאן מצוה לאכול (כלומר, סעודת שחרית של יום טוב שהיא מצוה. אבל סעודה שלישית אינה ביום טוב, ולכן מתודה במנחה)". (13) כלומר, כשהרגל בא כבר הספיק לעשר את כל הפירות של השנה הקודמת. (14) ירושלמי שם הלכה ג: "אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות, בפסח של רביעית", והוא הדין של שישיית בשביעית. (15) כלומר, כשכל. (16) לדעת רבינו גם פירות האילן מתעשרים מן התורה.

19 ד. אין מתודין אלא ביום¹⁷, וכל היום¹⁸ כשר לוידוי
20 המעשר. ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית -
21 חיב לבער ולהתודות¹⁹.

(17) ולא בלילה. (18) משנה שם: "זה הכלל, דבר שמצוותו ביום, כשר כל היום". (19) אלא שבפני הבית מצוה להתודות במקדש, שנאמר: לפני ה', וכיוון שאף בפני הבית, אם התודה בכל מקום יצא, בדיעבד, לכן מתודה אף שלא בפני הבית, שכיוון שאין לנו מקדש, הרי זה כדיעבד. ובירושלמי תענית פרק א הלכה ד: "חד בר נש הווה מפיך מעשרותיו כתיקנן (=שהוציא מעשרותיו

המשנה, שם). (137) פרי האגוז. (138) ואם יטע האגוז ויצמיח פירות, נמצא נהנה מן האגוז. וראה בעבודה זרה מט, א - תוספות ד"ה שאם נטע ב, ורש"י שם מה: ד"ה שאם נטע. (139) בפ"י ה"ט. (140) בעבודה זרה שם הסיקו, שאף לרבי יוסי, בדיעבד מותר, וראה בתוספות' שם ד"ה ואין, וב'תוספתא כפשוטה'. (141) אף באכילה. (142) וטעמו של דבר, כיון שזה וזה גורם מותר, כבסוף ההלכה הסמוכה.

1 כא. וכך¹⁴³ אין מרביבין בפניות¹⁴⁴ של ערלה
2 בדקלים, מפני שהן פפרי¹⁴⁵. עבר והרביב - מתר.
3 שפל דבר¹⁴⁶ שיש לו שני גורמין. אחד אסור ואחד
4 מתר - הרי זה הנגרם משניהם מתר. לפיכך, הצומח
5 מפירות ערלה¹⁴⁷ - מתר, שהרי גרם לצומח הפרי
6 האסור והארץ המתרת.

(143) משנה ותוספתא שם. (144) "לולבי תמרים" (פירוש המשנה). (145) ובירושלמי' שם: "רבי יצחק שאל, מאן תנא אין מרכיבין כפניות של ערלה [ומתרחץ], רבי יוסי [הסובר בפ"א מ"ז, שסמדר אסור משום פרי]. ואף שרבינו פוסק שלא כרבי יוסי, אלא סמדר מותר, כנ"ל בפ"ט הי"ג, נראה שאין רבינו סובר כרבי יצחק שמשנתנו כרבי יוסי, אלא ככולי עלמא (ויש בירושלמי' שם הסוברים כך). ואף סמדר מותר בערלה, בהרכבה החמירו לכתחילה, שכיון שהדבר ניכר מאד, הרי הוא כנטע ערלה ('מראה הפנים' שם). (146) עבודה זרה, שם. (147) כלומר, מאגוז שעבר ונטעו, כסוף ההלכה הקודמת.

יום שלישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ו

פרק אחד עשר

(1) יבאר מהו וידוי מעשר, ובאיזו שנה הוא הוידוי. ואם מתודה ביום או בלילה. ודין שאינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מהמתנות. וכיצד הוא עושה אם נשאר. שצריך להפריש כל המתנות על הסדר, ואח"כ יתודה. נשרף טבלו או אם נתן מעשר ראשון לכהן אם מתודה. מי שאין לו אלא ביכורים או שאין לו אלא תרומה, אם הוא מתודה. פסוקי הוידוי.

7 א. מצות עשה להתודות² לפני יי אחר שמוציאין³
8 פל המתנות⁴ שפזרע הארץ⁵. וזהו הנקרא⁶ ודוי
9 מעשר⁷.

(2) כל הוידויים הם על החטא כמו "והתודה אשר חטא עליה", "והתודה עליו את כל עוונות בני ישראל", ואף כאן הוא מתודה על כי בחטאינו ובעוונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות אשר להם היו ראיות תרומות ומעשרות כאמרו "ואטמא אותם במתנותם, בהעביר כל פטר רחם" וזהו וידוי מעשר שהזכירו רבותינו ז"ל. והוידוי הוא: לקרוא את פסוקי התורה בדברים: "בערתי הקודש מן הבית וגו' כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש". ואינו אומר הדרשות שבמעשר שני. (3) כלומר, מוציאין מרשותו: תרומות ומעשרות, ולקט שכחה ופאה - לכהנים, ללויים,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוב; וְאֵבֶל אִם נִשְׁאַר תִּבְשִׁיל שֶׁל מַעְשֵׂר שְׁנֵי וְנִטַּע 20
 רִבְעֵי - אֵינּוּ צְרִיף לְבַעַר, שֶׁהַתְּבַשִּׁיל מִמֶּבְעָר³⁶. וְכֵן³⁷
 22 יֵיז וְתִבְלִין - הֲרִי הֵן מִמֶּבְעָרִין³⁸.

34 כלומר, שחייב לבער. (35) כשהם חיים ולא מבושלים.
 36 "לפי שאם יישאר וישהה (את התבשיל), יפסיד".
 37 ירושלמי שם: "הכל מודים בפת ושמן שהוא צריך
 לבער [צריך לומר, שפת שהתקשתה אפשר לרככה במים
 ולא נפסדה] ביין ותבלין שהוא כמבוער. מה פליגין [=במה
 נחלקין] בתבשיל". (38) שהיין אם ישהה יחמיץ והתבלין,
 יפוג טעמו.

23 י. פרות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת
 24 הבעור³⁹ - אין מעפכין אותו להתודות, ואינו חיב
 25 לבער.

39 כלומר, בערב יום טוב אחרון של פסח.

26 יא. מי שהיו פרותיו⁴⁰ רחוקין ממנו והגיע יום
 27 הבעור - הרי זה קורא שם⁴¹ למתנות, ומזכה להן
 28 לבעליהן על גב קרקע⁴² או למי שזוכה להן⁴³
 29 לבעליהן, ומתודה למחר. שנתנית המטלטלין על
 30 גבי קרקע אינה אלא מתנה שיש בה חזוקה⁴⁴. אכל
 31 אינו יכול להקנות להם המעשר בחליפין, מפני
 32 שגוראה ממכירה, והמעשרות⁴⁵ והתרומות והמתנות⁴⁶
 33 - נאמר בהן נתינה⁴⁷, לא מכירה.

40 שהם טבל. (41) וצריך לציין מקום המתנות בכרי:
 "בצפוני או בדרומי". אבל בלי ציון מקום לא אמר כלום.
 42 בבבא מציעא יא: "אמר ליה ההוא מדרבנן, רבן
 גמליאל, מטלטלי אגב קרקע הקנה להם". (43) כמו שזיכה
 רבן גמליאל לעניים, ביד עקיבא בן יוסף. (44) כלומר, אף
 שהקרקע עצמה נקנית בכסף, והרי זה כמכר המתנות, אינן
 אלא מתנה אגב הקרקע, ולא נקנו יחד עם הקרקע תמורת
 הכסף. (45) מעשר ראשון, תרומה גדולה ותרומת מעשר.
 46 מתנות עניים. (47) במעשרות: "נתתיו ללוי" "זה
 מעשר לוי". ובתרומות: "וגם נתתיו" "זו תרומה ותרומת
 מעשר". ובמתנות עניים: "ולגר ליתום ואלמנה" "זה
 מעשר עני, הלקט והשכחה והפאה".

34 יב. ומנין שאינו יכול להתודות עד שיוציא כל
 35 המתנות? שגאמר: בערתי הקדש מן הבית. הקדש
 36 - זה מעשר שני ונטע רבעי, הקרוי קדש. מן הבית
 37 - זו חלה, שהיא המתנה של פהגים בבית. נתתיו
 38 ללוי - זה מעשר ראשון. וגם נתתיו - מכלל
 39 שנקדמתו מתנה אחרת⁴⁸, והיא תרומה גדולה
 40 ותרומת מעשר⁴⁹. לגר ליתום ולאלמנה - זה מעשר
 41 עני⁵⁰ ולקט שכחה ופאה⁵¹. אף על פי שאין לקט
 42 שכחה ופאה מעפכין את הודיו⁵².

48 "ואמרו: וגם נתתיו ללוי, יורה על מעלה שניה קדמה
 לו [למעשר ראשון], לפי שמלת "וגם" אצלם, תוספת, כמו
 הנוסף עליו". (49) אין הכוונה לומר ש"וגם נתתיו" מדבר

כתיקונן), אמר ליה רבי מנא, קום אמור: ביערתי הקודש מן
 הבית". הרי שמתוודין אף שלא בפני הבית. והראב"ד חולק
 וסובר שאין וידוי מעשר אלא במקדש.

1 ה. ודוי זה²⁰ נאמר בכל לשון²¹; שגאמר: ואמר
 2 לפני יי אלהיך - בכל לשון שאתה אומר. וכל אחד
 3 ואחד אומר בפני עצמו²², ואם רצו רבים להתודות
 4 בק אחד²³ - מתודין.

20 אבל וידוי בכורים אינו אלא בלשון הקודש.
 21 במשנה סוטה לב. "אלו נאמרין בכל לשון וכו', וידוי
 מעשר". ובגמרא שם: "מנלן, דכתיב, 'ואמרת לפני ד'
 אלוקיך ביערתי הקודש מן הבית", ויליף (=לומד) אמירה
 מסוטה, בכל לשון שהוא אומר". (22) ולא שיתוודו שניים
 בבת אחת, ולמד כן ממה שנאמרה כל הפרשה בלשון יחיד,
 ואולי מצא כן רבינו דברי חכמינו ז"ל. (23) כלומר, אחד
 אומר וכולם שומעים.

5 ו. ומצות²⁴ במקדש, שגאמר: לפני יי; ואם התודה
 6 בכל מקום²⁵ - יצא²⁶.

24 של הוידוי, לכתחילה. (25) אפילו בזמן הבית.
 26 למד כן רבינו, ממה שאמרו בירושלמי, שוידוי מעשר
 נוהג אף שלא בפני הבית, משמע שאף בזמן הבית יצא
 בדיעבד אם התודה חוץ למקדש.

7 ז. אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מן
 8 המתנות, שכן הוא אומר בודוי: בערתי הקדש מן
 9 הבית²⁷. וערב יום טוב האחרון²⁸ היה הבעור²⁹,
 10 ולמחר מתודין.

27 ואם נשתירו בידו מתנות, הרי הוא משקר. (28) של
 פסח. (29) ואינו מבער ביום טוב עצמו, שאם עדיין לא
 הפריש אסור להפריש בחג.

11 ח. כיצד הוא עושה? אם נשאר אצלו תרומה ותרומת
 12 מעשר - נותנה לכהן; מעשר ראשון - נותנו ללוי³⁰;
 13 מעשר עני - נותנו לעניים. נשאר אצלו פרות מעשר
 14 שני של ודאי או נטע רבעי או מעות פדיהן³¹ - הרי
 15 זה מבערן ומשליף לים או שורף. נשאר אצלו מעשר
 16 שני של דמאי - אינו חיב לבערו³². נשאר אצלו
 17 בכורים - הרי הן מתפערין בכל מקום³³.

30 שלא קנס עזרא, שלא יתנו ללויים מעשר ראשון, אלא
 בזמנו. (31) כלומר, מעת שחילל עליהן מעשר שני או נטע
 רבעי. (32) דמאי פרק א משנה ב: "הדמאי וכו' ואין לו
 ביעור. והמדובר שם במעשר שני, ותרומת מעשר של דמאי
 שנותנו לכהן - גם בשעת הביעור נותנו לכהן, ומעשר
 ראשון ומעשר עני של דמאי, שאף בתחילה אינו נותנם
 לכהן, גם בשעת הביעור אינו נותנם. (33) כלומר, אף
 שמצוות עשה להביא בכורים למקדש, יכול לבערם בכל
 מקום כשמגיע זמן הביעור.

18 ט. במה דברים אמורים ששורף ומבער³⁴? פשגארו
 19 אצלו פרות³⁵ שאינו יכול לאכל כלן קדם שיפגס יום

25 עֲשִׂיתִי כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי - שְׁשֻׁמָּה⁶⁹ וְשֻׁמָּה בִּי⁷⁰; 26 שְׁנֵאָמַר: וְשֻׁמָּתָּ בְּכָל הַטּוֹב.

על תרומת מעשר, שהרי אף על פי שבדיעבד חלה הפרשת תרומת מעשר לפני הפרשת מעשר ראשון, אבל הרי לכתחילה אין לעשות כן, אלא הכוונה שלמדים תרומת מעשר מתרומה גדולה. (50) [המתחלק בתוך הבית. אבל מעשר עני המתחלק בגורן אינו בכלל פסוק זה. (51) [אף על פי שאין בהם מצוות נתינה, שהרי "עזיבה" נאמר בהם - נראה שחכמים תקנו כן למצוה לכתחילה, שלא יתוודה עד שיקיים גם מצוות אלו. ואם כן גם מעשר עני המתחלק בגורן, שגם בו לא נאמרה נתינה אלא עזיבה אף הוא בכלל זה, מדרבנן]. (52) כיוון שלא נאמרה "נתינה", אלא "עזיבה" ולכן אינם בכלל "וגם נתתיו", האמור בפרשת הוידי.

1 יג. וְצִרְיָהּ לְהַפְרִישׁ הַמִּתְנַתָּה עַל הַסֶּדֶר וְאַחַר כֵּן
2 יתְּוֹדָה. שְׁנֵאָמַר: כָּכָל מִצְוַתְּךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי; הֵא אִם
3 הַקְּדִים מִמֶּעֶשֶׂר שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן⁵³ - אֵינֹו יָכוֹל
4 לְהִתְוֹדֹת⁵⁴. נִשְׂרָף טָבֵלוֹ - אֵינֹו יָכוֹל לְהִתְוֹדֹת,
5 שֶׁהִי לֹא הַפְרִישׁ מִתְנַתָּה וְלֹא נִתְּנָה לְבַעֲלֶיהָ. וּבִזְמַן
6 שֶׁהִי נוֹתְנִין מִמֶּעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן לְכֹהֲנִים⁵⁵ - לֹא הִי
7 מִתְּוֹדֵין; שְׁנֵאָמַר: וְגַם נִתְּתִיו לְלֹוִי⁵⁶.

(53) שעבר על לא תעשה. (54) שאינו יכול לומר: "עשיתי ככל אשר צויתני". (55) היינו בזמנו של עזרא. (56) שהרי הוא נותנו לכהן.

8 יד. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא מִמֶּעֶשֶׂר שְׁנֵי בְּלֶבֶד - מִתְּוֹדָה;
9 שֶׁעָקַר הַיְּדֵוִי בְּמִעֶשֶׂר הוּא⁵⁷. וְכֵן אִם לֹא הָיָה לוֹ
10 אֶלָּא בִּכּוּרִים בְּלֶבֶד - מִתְּוֹדָה⁵⁸; שְׁנֵאָמַר: בַּעֲרַתִּי
11 הַקֹּדֶשׁ - הַקֹּדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן⁵⁹, שֶׁהוּא הַבִּכּוּרִים. אֲבָל מִי
12 שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא תְּרוּמָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה - אֵינֹו מִתְּוֹדָה;
13 שֶׁאֵין הַתְּרוּמָה טְעוּנָה וְדֵוִי אֶלָּא בְּכָלֵל שְׂאָר
14 הַמִּתְנַתָּה⁶⁰.

(57) ששורפין אותו, ולשון "ביערת", שייך בו יותר מכולן. (58) שאף ביכורים מתבערים. (59) שהביכורים מפרישים אותם תחילה לכל. (60) ונראה שאף אם היה לו מעשר ראשון לבד אינו מתוודה. וטעם הדבר, שכל המתנות נותנן לבעליהם ואינו מעברם, ואינו יכול לומר עליהן "ביערת הקודש מן הבית".

15 טו. לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוַתְּךָ - שֶׁלֹּא הַפְרִישׁ מִמֵּין עַל
16 שֶׁאֵינוֹ מִינֹו, וְלֹא מִן הַתְּלוּשׁ עַל הַמַּחְבֵּר, וְלֹא מִן
17 הַמַּחְבֵּר עַל הַתְּלוּשׁ, וְלֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֶּשֶׁן, וְלֹא
18 מִן הַיֶּשֶׁן עַל הַחֲדָשׁ. וְלֹא שִׁכַּחְתִּי - שֶׁלֹּא שִׁכַּחְתִּי⁶¹
19 מְלַבְּרִכּוֹ⁶² וּמְלַהֲזִפִּיר שְׁמוֹ⁶³ עָלָיו⁶⁴. לֹא אֲכַלְתִּי בְּאֵנִי
20 מִמֶּנּוּ. הֵא אִם אֲכָלוֹ בְּאֵנִיהָ - אֵינֹו מִתְּוֹדָה⁶⁵. וְלֹא
21 בַּעֲרַתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא. הֵא אִם הַפְרִישׁוֹ בְּטָמֵא⁶⁶ -
22 אֵינֹו מִתְּוֹדָה. וְלֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמַת - שֶׁלֹּא לָקַח
23 מִמֶּנּוּ אֶרֶז וְתַכְרִיכִין, וְלֹא נִתְּנֹו לְאוֹנִים אַחֲרִים⁶⁷.
24 שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהֵי - שֶׁהֵבִיאוּ לְבֵית הַבְּחִירָה⁶⁸.

(61) ולא היה לו לשכות, ולפיכך קרוב הוא להיות פושע. (62) יש אומרים כי הכוונה לברכת המזון שלאחר המזון, שהיא מן התורה. (63) וכן מלכותו של הקב"ה, שכל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות, אינה ברכה. (64) על הפירות שאכל, כגון מעשר שני ונטע רבעי שהם לבעלים. ומכיוון שלא נאמר כאן שאם עבר עליהם אינו מתוודה, נראה שאינם מעכבים את הוידי, לפי שבכל אלה אין תרומתו תרומה ואין מעשרותיו מעשר, ואם כן לא קלקל במתנות עצמם כלום. (65) כיוון שקלקל במתנה עצמה, שאכלה שלא כדין. (66) [בתוספתא שם, הלכה כד: "דבר אחר [ביערת הקודש מן הבית], כיוון שהפרשתו מן הבית אין אתה זקוק לו", וכוונת התוספתא, שהפרשתו מן הבית זו ביעורו. וזו כוונת המשנה כאן, שכיוון שהפרישן מן הבית ונתן המתנות למי שחייב לתיתן, או שנתן מעשר שני לחבירו קודם זמן הביעור, והמתנות היו טמאות, או שהיו טהורות וימצאם הטמא, ונמצא שיאכלו המתנות בטומאה והמפרישן מן הבית הוא שגרם לזה]. (67) שאם נתן להם, הרי הכשילם באכילה באיננות. ולא נאמר כאן אם עבר מה דינו: אם מתוודה או לא. (68) כלומר, הביכורים. אבל מעשר שני, דיו אם הביאו לפנים מן החומה. (69) בין במעשר שני שנאמר בו "ושמחת אתה וביתך" ובין בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב". (70) בביכורים שנאמר בהם "ושמחת בכל הטוב וגו' אתה והלוי והגר אשר בקרבך".

27 טז. הַשְּׂקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשֶׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם. עַד בְּאֲשֶׁר
28 נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיִנוּ אֲרָץ זָבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ - זֹו בְּקִשָּׁה
29 שִׁיתֶן⁷¹ טַעַם בְּפִרוֹתֶיךָ⁷².

(71) הקב"ה. (72) "עניינו, שיהיו שמנות וטובות הטעם. וזה הדרש שהוא דורש בכאן [במשנה] זו הפרשה מלה במלה אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת הוידי, אבל יודיענו בכאן על דרך הפירוש עניינו זאת הפרשה, אבל בשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שניתנה על ידי הנביא [משה רבינו]. וצריך עיון למה השמיט רבינו יתר הבקשות שנזכרו במשנה שם "וברך את עמך ישראל בבנים ובבנות וכו' בטל ומטר וכוולדות בהמה"? (רדב"ז).

30 יז. יִשְׂרָאֵל וּמִמְזֻזִים⁷³ - מִתְּוֹדִים, אֲבָל לֹא גֵרִים
31 וְעַבְדִּים מִשְׁחֲרָרִים; מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ,
32 וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לָנוּ. כֹּהֲנִים
33 וְלוֹוִיִּים - מִתְּוֹדִים; שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְלוּ חֵלֶק
34 בְּאֶרֶץ, יֵשׁ לָהֶם עָרֵי מִגְרָשׁ.

(73) נראה שהחידוש כאן, שלא נאמר כיוון שאין הוא זרע כשר, אין הוא בכלל הכתוב: "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורייך", שדרשו בו: "זרע המיוחס אחריו", אלא הרי הוא כבנו לכל דבר.

סִלְקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מִמֶּעֶשֶׂר שְׁנֵי וְנִטַּע רְבִיעֵי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה א, ולהלן הלכה ו). אבל לא ראשית הגז וכיוצא בה, שאינם קרויים קודש (להלן הלכות ו,י), שאכילתן מצוה, ראה בפט"ו מהלכות תרומות הלכה כב, ובפ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א ואילך.

הלכות בְּכוֹרִים עִם שְׂאֵר מִתְּנוֹת פְּהֵנָה שֶׁבַּגְּבוּלֵינוּ

ג. שְׂמֵנָה⁹ מִתְּנוֹת מֶהֱם¹⁰ - אֵין אוֹכְלִים אוֹתָן
הַפְּהֵנִים אֲלָא בַּמִּקְדָּשׁ¹¹ לַפְּנִים מִחֻמַּת הַעֲזָרָה¹².
וְחֻמְשֵׁי¹³ מִתְּנוֹת - אֵין אוֹכְלִין אוֹתָן אֲלָא בִּירוּשָׁלַיִם
לַפְּנִים מִחֻמַּת הַעֲזָרָה¹⁴. וְחֻמְשֵׁי¹⁵ מִתְּנוֹת - אֵין זֹכִין
בָּהֶן¹⁶ מִן הַתּוֹרָה¹⁷ אֲלָא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּלַבָּד.
וְחֻמְשֵׁי¹⁸ מִתְּנוֹת - זֹכִין בָּהֶן בֵּין בְּאַרְצֵי בֵּין בְּחוּצָה
לְאַרְצֵי. וּמִתְּנָה אַחַת¹⁹ - זֹכִין בָּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ.

יֵשׁ בְּכֻלָּן תְּשֻׁעַ מִצֻּוֹת. שְׂמֵנָה מִצֻּוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת
מִצֻּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרִים
וּלְהַעֲלוֹתָן בַּמִּקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יֵאכַל הַפְּהֵנִים בְּכוֹרִים
חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. (ג) לְקָרוֹת עֲלֵיהֶן. (ד) לְהַפְרִישׁ חֲלָה
לַפְּהֵן. (ה) לְתַת לַפְּהֵן זֶרַע וּלְחֵיבִים וְקִבָּה. (ו) לְתַת
לוֹ רֵאשִׁית הַגִּזּוֹ. (ז) לְפָדוֹת בְּכוֹר הַבֶּן וְלְתַת פְּדִיוֹנוֹ
לַפְּהֵן. (ח) לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמור וְלְתַת פְּדִיוֹנוֹ לַפְּהֵן. (ט)
לְעַרְף פֶּטֶר חֲמור אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ.
וּבְאֹר מִצֻּוֹת אֵלוֹ בַּפְּרָקִים אֵלוֹ:

פְּרָק רֵאשִׁוֵן

1 יבאר שכ"ד מתנות ניתנו לכהנים. והכהן שאינו מודה בהן. והאוכל מהן מאי מברך.

9) בתוספתא שם, חלקו את המתנות באופן אחר, וכתבו רבינו להלן בהלכה יב. 10) מכ"ד המתנות הנ"ל. 11) ולא בכלל העיר. 12) עזרת ישראל ולא עזרת נשים. וראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, שלכתחילה אין לאכול בהיכל. 13) ראה להלן בהלכה ה. 14) והחלונות ועובי החומה - כלפנים (הלכות מעשה הקרבנות שם סוף הלכה ה). 15) ראה להלן הלכה ו. 16) הכהנים. 17) דקדק לכתוב "מן התורה", משום תרומה ותרומת מעשר וחלה, שהן מחמש המתנות הנ"ל (להלן שם), ונוהגות מדרבנן אף בחוצה לארץ, ראה למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכות ד"ו. 18) ראה להלן הלכה ז. 19) ראה להלן הלכה ח.

א. עֲשִׂרִים² וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת נִתְּנוּ לַכֹּהֲנִים, וְכֻלָּן מִפְּרִשֵׁי תּוֹרָה³, וְעַל פְּלֶן נִכְרְתָה בְּרִית לְאַהֲרֹן⁴. וְכָל פְּהֵי⁵ שְׂאֵינוֹ מוֹדֵה בָּהֶן - אֵין לוֹ חֵלֶק בַּכֹּהֲנִים⁶, וְאֵין נוֹתֵינֵן לוֹ מִתְּנָה מִהֶן⁷.

ד. מָה הֵן הַשְּׂמֵנָה שְׂאֵין נֹאכְלִין אֲלָא בַּמִּקְדָּשׁ?
בְּשַׂר הַחֲטָאֵת, אֶחָד חֲטָאֵת הַעֹפֹף וְאֶחָד חֲטָאֵת הַבְּהֵמָה²⁰; וּבְשַׂר הָאֶשֶׁם, בֵּין תְּלוּי בֵּין וְדֹאֵי²¹; וְזִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר²²; וּמוֹתֵר הַעֹמֵר²³; וְשִׁירֵי מִנְחֹת²⁴ יִשְׂרָאֵל²⁵; וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם²⁶; וְלֶחֶם הַפְּנִים²⁷; וְלֶג שְׂמֹן²⁸ שֶׁל מִצְרַע. אֵלוֹ אֵינָן נֹאכְלִין אֲלָא בַּמִּקְדָּשׁ.

2) תוספתא חלה פ"ב הלכה ח, הובאה בחולין קלג: ובבבא קמא קי: והקדים רבינו פרק זה, כדי ליתן טעם מדוע כתב הלכות ביכורים וחלה ומתנות וראשית הגז ופדיון הבן ופטר חמור, כאחד (רדב"ז). 3) בתוספתא שם: "עשרים וארבע מתנות כהונה לאהרן ובניו בכלל ובפרט ובבבא מלח". 4) בכלל" היינו שנתפרשו בתורה בכללן, שנאמר (במדבר יח, ח) "לכל קדשי בני ישראל, לך נתתיים". "ובפרט", היינו שכל מתנה ומתנה נתפרשה בתורה (תוספתא כפשוטה שם, בשם רב חנינאי גאון). 4) כמו שנאמר (שם, יט) "כל תרומות הקדשים וגו' ברית מלח עולם היא". 5) בחולין קלב: "ואמר רב חסדא, כ"ד מתנות כהונה, כל כהן שאינו בקי בהן, אין נותנין לו מתנה. ולאו מילתא היא. דתניא, וכו' וכל כהן שאינו מודה בה (בעבודה), אין לו חלק בכהונה. טעמא, דאינו מודה בה, הא מודה בה אף-על-גב דאינו בקי בהן (וקשה לרב חסדא שתלה הדבר בבקיות במתנות)". ומדברי הגמרא נראה, שלא היה קשה לרב חסדא אלא משום שתלה הדבר בבקיות, כנ"ל, אבל אם היה רב חסדא אומר, כ"ד מתנות כל שאינו מודה בהן אין נותנין לו מתנה, לא היה קשה כלום. הרי שלא רק מי שאינו מודה בעבודה, אין לו חלק בכהונה, אלא אף מי שאינו מודה במתנות. וראה בכסף-משנה ובמעשה-רוקח. 6) כלומר, אין נותנים לו לעבוד עבודה. ומקור הדבר, מהברייתא הנ"ל, שהקשו ממנה על רב חסדא. 7) כרב חסדא הנ"ל.

20) כן הוא בתוספתא שם, ובספרי לפרשת קרח (לבמדבר יח, כ). אבל להלן בהלכה יג מנאן בשתיים. 21) כנ"ל. 22) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, ובפ"י שם סוף הלכה ג. 23) כלומר, הנשאר לאחר הקמיצה וההקטרה, וראה בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה יב. 24) הנשאר אחר הקמיצה וההקטרה, כנ"ל. 25) אבל מנחת כהנים אינה נקמצת, אלא נשרפת כולה (פ"יב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט). 26) ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הי"א. 27) שם פ"ד הלכה ט. 28) ראה בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג.

ה. וּמָה הֵן הַחֻמְשֵׁי שְׂאֵינָן נֹאכְלִין אֲלָא בִּירוּשָׁלַיִם?
חֲזָה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים²⁹; וְהַמּוֹרָם מִן הַתּוֹרָה;
וְהַמּוֹרָם מֵאֵיל נְזִיר³⁰; וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה³¹; וְהַבְּכוֹרִים³². אֵלוֹ אֵינָן נֹאכְלִין אֲלָא בִּירוּשָׁלַיִם.

ב. וְכָל הָאוֹכֵל מִתְּנָה שְׂשֵׁי בָּהּ קִדְשָׁה⁸ - מְבָרַךְ:
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשׁוֹ שֶׁל אֶהְרֹן וְצִנְנוּ לְאֹכֵל כָּף וְכָף.

29) ראה בפ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ד"ה. 30) הלכות מעשה הקרבנות שם. 31) ראה בפ"א מהלכות בכורות הלכה ב. 32) להלן פ"ג הלכה ג.

8) כמו תרומה וחלה שהן קודש (פ"ו מהלכות תרומות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ומה הן החמש שבארץ ישראל? התרומה, ותרומת מעשר, והחלה³³. ושלשתן קדש³⁴.
 2 וראשית הגז³⁵, ושדה אחזה³⁶. ושניהן חלין³⁷.
 3 אלו אינן זוכין בהן מן התורה אלא בארץ ישראל³⁸. ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ
 4 ישראל אלא בארץ ישראל³⁹.

5 (33) שנקראת תרומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. (34) ראה
 6 בפ"ז מהלכות תרומות הלכה א, ופט"ו שם הלכה כ. (35)
 להלן פ"י הלכה א. (36) ראה בפ"ד מהלכות ערכין,
 הלכות א"ב, יט. (37) שדה אחזה חולין הוא, שהרי
 הכהנים פודין אותו (שם הלכה יט). ולענין ראשית הגז,
 ראה להלן פ"י הלכה יז. (38) ראה למעלה בהלכה ג.
 (39) ולא בחוצה לארץ, שכשיצאו לשם - נטמאו מיד (פ"ב
 מהלכות תרומות הלכה יז).

7 ז. ומה הן החמש שזוכין בהן הפהנים בכל
 8 מקום⁴⁰? המתנות⁴¹, ופדיון הבין⁴², ופטור המור⁴³,
 9 ונגזל הגר⁴⁴, והחרמים⁴⁵. וחמשותן חלין לכל דבר⁴⁶.

(40) בין בארץ בין בחוץ-לארץ. (41) זרוע לחיים וקיבה
 שנותן כל זוכה בהמה טהורה. והן הנקראות בכל מקום
 מתנות (להלן פ"ט הלכה א). (42) להלן פ"א. ומצות
 פדיון הבן נוהגת אף בחוץ-לארץ (להלן פ"ב הלכה א).
 (43) להלן שם. (44) ראה בפ"ח מהלכות גזילה, מההלכה
 ה ואילך. (45) כלומר, חרמי כהנים. וראה בפ"ו מהלכות
 ערכין, מהלכה ד ואילך. (46) ראה להלן פ"ט הלכה כ,
 ובהלכות גזילה שם ראש הלכה ח, ובהלכות ערכין שם
 הלכה ה.

10 ח. והמתנה שזוכין בה מן המקדש⁴⁷ הוא עורות
 11 העולות⁴⁸. והוא הדין לשאר עורות קדשי הקדשים
 12 - פלן לפהנים⁴⁹.

(47) כלומר, שאין ישראל נותן לכהן, אלא נוטלין חלקם מן
 המקדש. (48) שהן קדשי קדשים. (49) ראה בפ"ה
 מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יט.

13 ט. השמנה מתנות⁵⁰ שאינן נאכלין אלא במקדש -
 14 פלן קדשי קדשים הן, ואינן נאכלים אלא לזכרי
 15 כהנה, כמו שיתבאר במקומו⁵¹. ובהן נאמר: פל זכר
 16 בפהנים יאכל אתו⁵² וגומר.

(50) הנ"ל בהלכה ד. (51) ראה הלכות מעשה הקרבנות שם
 הלכה ג. פ"ט ה"א, פ"י ה"ג, ופ"ב ה"ג. (52) צ"ל: אותה.

17 י. החמש שבירושלים⁵³ - הן קדשים קלים, ונאכלין
 18 לזכרים ולנקבות⁵⁴. ובהן נאמר: לך נתתם ולבניך
 19 ולבנותיך אתה לחק עולם⁵⁵. ואף על פי כן, אין נתנין
 20 אלא לזכרי כהנה, שהרי לאנשי משמר הן⁵⁶.
 21 והבכור⁵⁷ - מקריבין חלבו ודמו, ואין מקריבו אלא
 22 איש⁵⁸. וכן עורות קדשי הקדשים⁵⁹, ושדה אחזה⁶⁰,
 23 והחרמים⁶¹, ונגזל הגר⁶² - אין זוכין בהן אלא אנשי

24 משמר, כמו שיתבאר⁶³. וכן פדיון הבין - לזכרי
 25 כהנה; שכן נאמר בו: ונתת הכסף לאהרן ולבניו⁶⁴.
 26 ופטור המור - לזכרי כהנה; שדין הבכורות פלן
 27 שנה⁶⁵: לזכרים ולא לנקבות.
 (53) הנ"ל בהלכה ה. (54) ראה בפ"י שם הלכות ד-ה.
 (55) פסוק זה נאמר בחזה ושוק של שלמים (שם הלכה ד).
 ובמורם מתודה ואיל נזיר נאמר (במדבר יח, יט) "כל
 תרומות הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך
 ולבניך ולבנותיך" (שם הלכה ד). ובבכור נאמר (שם, יז)
 "אך בכור שור וגוי ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק
 הימין" (שם הלכה ה). ובביכורים נאמר (שם, יג) "ביכורי
 כל אשר בארצם וגוי' כל טהור בביתך יאכלנו" ו"כל טהור"
 לרבות אשתו, ראה מנחות פד: (56) כמפורש להלן פ"ג
 הלכה א, וכן הוא במשנה סוף ביכורים: "נותנין אותם
 לאנשי משמר, והם מחלקין ביניהם כקדשי המקדש", והם
 נותנים אותם גם לנשים. וראה בחזון-איש. (57) שאינו
 ניתן לאנשי משמר (פ"א מהלכות בכורות הלכה טו). וראה
 בפירוש המשנה לחלה פ"ד משנה ט. (58) ולכן נותנים את
 הבכור לזכרי כהונה בלבד, והללו אם ירצו יתנוהו לכהנות
 לאכלו (רדב"ז). (59) ראה בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות
 הלכות יט-כ. (60) ירושלמי חלה פ"ד הלכה ד. וראה בפ"ד
 מהלכות ערכין הלכה כד. (61) ירושלמי שם, והלכות
 ערכין שם. (62) ראה בפ"ב מהלכות גזילה הלכה ה.
 (63) במקומות הנ"ל. (64) ובחולין קלב. "אמר ליה רבי:
 מטונך, אהרן ובניו כתובין בפרשה (ולכן רק מנחת כהן
 קרבה כולה, אבל מנחת כהנת נאכלת)". וכדעת רבינו כן
 דעת הרא"ש והרשב"א (משנה-למלך), אבל התוספות
 בפסחים מט: ד"ה אמר ובעוד מקומות, חולקים וסוברים
 שפדיום הבן ניתן אף לכהנות. (65) כן הוא בבכורות ד.
 שבכור בהמה טמאה הוקשה לבכור אדם.
 יא. הגה למדת, שהמתנות שנתנין לנקבות פזכרים
 - חמש מתנות: תרומה, ותרומת מעשר⁶⁶, וחלה⁶⁷,
 ומתנות בהמה⁶⁸, וראשית הגז⁶⁹. ומנין אתה אומר
 שראשית הגז נתנת לכהנות? שנאמר: ראשית דגנך
 תירשף ויצהרף וראשית גז צאנך תתן לו; מה
 ראשית דגן נתנת לנקבות פזכרים⁷⁰, אף ראשית
 הגז⁷¹.

(66) ראה בפ"ו מהלכות תרומות הלכה א. (67) היא
 כתומה, כדלהלן בפ"ה הלכה יג. (68) להלן פ"ט הלכה
 כ. (69) להלן פ"י הלכה יז. (70) כנ"ל בהלכות תרומות
 שם. (71) ראה להלן פ"י שם, שראשית הגז שהיא כחולין,
 ניתנת לכהנת אף-על-פי שהיא נשואה לישראל, ואילו
 תרומה שיש בה קדושה, אסורה לכהנת הנשואה לישראל
 באכילה (הלכות תרומות שם הלכה ז). וראה משנה-למלך.
 יב. מנו חקמים⁷² מתנות אלו על דרך אחרת ואמרו:
 עשרים וארבע מתנות כהנה נתנו לאהרן, ואלו הן:
 עשר במקדש⁷³, ארבע בירושלים, ועשר בפבולין⁷⁴.
 (72) בתוספתא חלה פ"ב הלכה ז. (73) כלומר, שאין

פָּרָק שְׁנִי

1) יבאר שמצות-עשה להביא ביכורים למקדש, והיכן נוהגין. אין מביאין ביכורים אלא משבעת המינין. ואם מביאין אותה משקין. אימתי מביאין הביכורים. ואם מביאין מן הישן על החדש או להיפך. הגדל בעצין נקוב והנוטע אילן לתוך שדהו והבריכו לתוך שדה חבירו. האריסין ובעלי זרוע שאונסין ולוקחין הארצות בפחות. הקונה אילן בתוך שדה חבירו או הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע. המוכר שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו. ואשרה שביטלה. הביכורים אם יש להן שיעור מן התורה. הפריש ביכוריו והוסיף עליהן. וכיצד מפרישין הביכורים אם נטמאו הפירות כולם. ואם הפריש ביכוריו ונמוחו או נבוזו. המפריש ביכוריו להעלותן בידו לירושלים.

- 24 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִבִּיא בִּכּוּרִים לְמִקְדָּשׁ, וְאִינָם
- 25 נוֹהֲגִין אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת² וּבְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדִּי³;
- 26 שְׁנַאמַר: רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ⁴ תְּבִיא בֵּית יְיָ
- 27 אֲלֵהֶיךָ⁵. וּמְבִיאִין⁶ בְּכוּרִים שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁷ מְעַרֵי סִיחוּן
- 28 וְעוֹבָב⁸ וּמְסוּרֵיָא⁹; שֶׁהִקְוָה¹⁰ בְּסוּרֵיָא - פְּקוּנָה
- 29 בִּירוּשָׁלַיִם¹¹. [אֲבָל¹² עֲמוֹן וּמוֹאָב¹³ וּבְבָל¹⁴, אֵף עַל
- 30 פִּי שְׁהֵן חֲבִיבִין בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשָׂרוֹת מְדַבְרֵיהֶם¹⁵ - אֵין
- 31 מְבִיאִין¹⁶ מֵהֵן בְּכוּרִים¹⁷. וְאִם הִבִּיא בְּכוּרִים מִחוּץ
- 32 לְאַרְצֵי - אֵינָן בְּכוּרִים¹⁸.

2) שקלים פ"ח מ"ח, ותוספתא שם פ"ג, ר'ספרי פרשת כי-תבוא (דברים כו, ד). 3) כלים פ"א מ"ו, וחולין קלו, א. 4) משמע, המיוחדת לך ולא לגוי. יצאה חוצה-לארץ שהיא גם לגוי (ראה ברש"י חולין שם, ד"ה ארצך). ושם למדו כן ממה שנאמר (שם, ב) "אשר תביא מארצך". וכן הביא רבינו בפירוש המשנה לכלים שם. 5) כן הוא בתוספתא שם. אבל ב'ספרי' שם למדו כן ממה שנאמר (שם): "והניחו לפני מזבח ה' אלקיך" - "כל זמן שיש לך מזבח יש לך ביכורים, וכל זמן שאין לך מזבח אין לך ביכורים". וראה למעלה פ"ב מהל' מעשר שני ה"א. 6) לכתחילה בתורת חובה. 7) דברי סופרים. 8) שלא היו של עמון ומואב, וכבשון גם עולי מצרים וגם עולי בבל ('תוספות' יבמות טז. ד"ה עמון). ומה שאמרו בביכורים פ"א מ"י: "מביאין וקורין וכו' מעבר הירדן, רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין ביכורים מעבר הירדן, שאינה ארץ זבת חלב ודבש" - סובר רבינו שלא חייבו חכמים אלא מדרבנן. וכן נראה ב'ספרי' (כסף-משנה ו'מלאכת שלמה' בשם מהר"ק, וראה בספר 'זמנים' עמוד נב). אבל מפירוש המשנה שם, נראה שחייבים מן התורה. וב'ספר המצוות' (עשה קכה) וכן ב'חינוך' (מצוה צא), נראה מפורש שערי סיחון ועוג וסוריא חייבין מן התורה, וראה בהערות ל'ספר המצוות' שם (הוצאת מוסד הרב קוק), ובהערות משנה-למלך על ה'חינוך' שם. 9) חלה פ"ד סוף מ"א, וראה בפירוש המשנה שם, וב'חזון איש'. 10) שם. וראה בפ"א מהל' תרומות ה"ד וט"ו. 11) וכל זה מדבריהם, כנ"ל. 12) המלים המוקפות אינן בדפוס רומי. 13) שטהרו בסיחון (ראה בפירוש המשנה לידים פ"ד מ"ג) ולא כבשוה עולי בבל, ראה ב'תוספות' יבמות שם. ובנוסחא

נאכלים אלא במקדש, כנ"ל בהלכה ד. 74) מחוץ לירושלים. מהן בתוך ארץ ישראל, ומהן אף מחוצה לה.

- 1 י.ג. עֶשֶׂר בְּמִקְדָּשׁ: חֲטָאת בְּהִמָּה, וְחֲטָאת הָעוֹף⁷⁵,
- 2 אֶשֶׁם, וְאֶשֶׁם תְּלוּי⁷⁶, זִכְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר, וְלֵג שְׁמֵן
- 3 שֶׁל מְצִרֵעַ, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁרֵי מִנְחוֹת,
- 4 וּמוֹתֵר הָעֶמֶר.

75) כן הוא בתוספתא. ולמעלה שם, מנה רבינו שתי החטאות כאחת. 76) כן הוא בתוספתא, ולמעלה שם מנאן רבינו כאחת.

- 5 י.ד. אַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: הַבְּכוּר, וְהַבְּכוּרִים, וּמוֹרִם⁷⁷
- 6 מִתּוֹרָה וְאֵיל נְזִיר, וְעוֹרוֹת קִדְשִׁים⁷⁸.

77) ראה להלן הלכה טו. 78) אף שכהנים זוכין בעורות מן המקדש (כנ"ל בהלכה ח), ואוכלים את דמיהן בכל מקום שירצו, מנאן רבינו בין המתנות שבירושלים, כיון שדרך הכהנים היתה למכור העורות ולאכול דמיהם בירושלים (רדב"ז למעלה בהלכה ג). וראה בתוספות חולין קלג: ד"ה עורות, וברש"י לבבא קמא קי:

- 7 טו. עֶשֶׂר בְּגוּבְלִין: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מְעַשֵׂר, וְחֶלֶה,
- 8 וְרֵאשִׁית הַגֶּזַז, וְהַמִּתְנּוֹת, וּפְדִיּוֹן הַבֶּן, וּפְדִיּוֹן פֶּטֶר
- 9 חֲמוֹר, שְׂדֵה חֲרָמִים, וְשְׂדֵה אַחֲזָה, וְגִזְלֵ הַגֵּר. וְלִפִּי
- 10 חֲשָׁבוֹן זֶה, חֲשָׁב כָּל הַמוֹרִם מִקְדָּשִׁים קָלִים מִתְּנָה
- 11 אַחַת. וְהֵן: חֲזֵה וְשׁוֹק הַמוֹרִם מִכָּל זֶבַח שְׁלָמִים, עִם
- 12 הַלֶּחֶם הַמוֹרִם עִמָּהֶם⁷⁹ [אִם הָיָה⁸⁰ תּוֹרָה, עִם הַזֵּרוּעַ
- 13 הַמוֹרָמַת מְאִיל נְזִיר עִם הַלֶּחֶם הַמוֹרִם עִמָּה]⁸¹ עִם
- 14 חֲזֵה וְשׁוֹק⁸². הַזֵּאִיל⁸³ וְשִׁלְשֶׁתָּן⁸⁴ שְׁלָמִים הֵן, חֲשׁוֹב
- 15 הַמוֹרִם מֵהֶם⁸⁵ מִתְּנָה אַחַת.

79) כלומר, עם החזה והשוק. 80) זבח השלמים. ופיסקא זו איננה בדפוס רומי, אבל ישנה בדפוסים ראשונים. 81) עם הזרוע. 82) המורמים עם הזרוע, מאיל הנזיר. 83) כן הוא בחולין שם: "כיון דדמיין להדרי, חשיב להו כחדא". 84) שלמים, תודה ואיל נזיר. 85) משלמים, ותודה, ואיל נזיר.

- 16 טז. כָּל הַמִּתְנּוֹת שֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בְּקִרְבָּנוֹת - תִּתְּבָאָר כָּל
- 17 אַחַת וְאַחַת בְּמִקְוָמָה בְּהִלְכוֹת קִרְבָּנוֹת⁸⁶. וְכֵן גִּזְלֵ
- 18 הַגֵּר יִתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת גִּזְלָה⁸⁷. וּכְבָר פְּאַרְנֵי דִין שְׂדֵה
- 19 אַחֲזָה וְדִין הַחֲרָמִים בְּהִלְכוֹת עֲרִיקוֹ, וְדִין תְּרוּמָה
- 20 וְתְרוּמַת מְעַשֵׂר - בְּהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת. וּבְהִלְכוֹת אֵלוֹ
- 21 אֲבָאָר מִשְׁפָּטֵי הַמִּתְנּוֹת שֶׁאֵין תְּלוּיִין בְּקִרְבָּנוֹת, וְהֵן:
- 22 הַבְּכוּרִים, וְהַחֶלֶה⁸⁸, וְהַמִּתְנּוֹת⁸⁹, וְרֵאשִׁית הַגִּזְזוֹ⁹⁰,
- 23 וּפְדִיּוֹן הַבֶּן⁹¹, וּפֶטֶר חֲמוֹר⁹².

86) מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ג"ה. 87) פרק ח הלכה ה ואילך. 88) להלן פרק ה ואילך. 89) להלן פרק ט. 90) להלן פרק י. 91) להלן פרק יא. 92) להלן פרק יב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ו אדר ב' – ספר זרעים – הלכות ביכורים צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

27) שם, מ"י. (28) המוקף אינו בדפוס רומי, ונוסף בדפוסים אחרים, וכן צריך להיות (משנה-למלך). וכן הביא 'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר. וביירושלמי' שם: "בתמרים שבהרים ובפירות שבמעמקים וכו', רבי יוחנן אמר לא קדשו, ורבי שמעון בן לקיש אמר קדשו". והלכה כרבי יוחנן, ולמד כן (מנחות פד): "ממה שנאמר "מארצך" - ולא כל ארצך". וכן אמר עולא שם. (29) [ביירושלמי' שם: "תאנים סוכות מנוקבות", וזה מתפרש על פי המשנה בשיעור (פ"ב מ"ה, והובאה להלן פ"א מהל' שמיטה ה"ה) "סכין את הפגין ומנקבים אותם". ופירש רבינו שם: "סכין, מושחין בשמן למהר בישולן. ומנקבין, עושין בתאנים נקבים, וכן מנהג התאנים בקצת מקומות אצלנו שאינן מתבשלין עד שימשחו בשמן עץ דק ונוקבין בו מקצת כל תאנה מהם". ובדפוס רומי "ותאנים סוכות ומנוקבות", וכן הביא 'מעשה רוקח' בשם נוסח אחר, וצ"ל כביירושלמי' הנ"ל. (30) "ירושלמי' שם. ואף זה מתפרש על-פי המשנה (שם, מ"ב) "מאבקין, מעשנין" (והובא להלן שם). ו"מאבקין" היינו שמפזרים עליהם האבק, ו"מעשנין" היינו שעושים תחתיהם עשן להרוג התולעים (פירוש המשנה, שם). (31) ביירושלמי' ובבבלי מס' מנחות שם אמרו כן בתמרים שבהרים, ומזה למד רבינו לתאנים סורות (כסף-משנה).

- ד. אין³² מביאין בפורים משקין³³, חוץ מזיתים¹³
וענבים בלבד; ושנאמר: פרי³⁴ האדמה - [ולא¹⁴
משקה]³⁵. ואם הביא³⁶ משקין - אין מקבלין ממנו.¹⁵

(32) תרומות פ"א מ"ג. וכדעת הבבלי חולין קכ, ב. ולא כדעת היירושלמי' (תרומות שם ה"ג). וראה בפירוש המשנה לחלה פ"ד מ"א. (33) כלומר, מפריש פירות ביכורים וסוחטם, ומביא המשקה. (34) בחולין שם: "רתני רבי יוסף פרי", פרי אתה מביא, ואי אתה מביא משקה. הביא ענבים ודרכן, מנין (כלומר, מנין שמשקין היוצאים מזיתים וענבים מביאים אותם ביכורים), תלמוד לומר: תביא (= אשר תביא מארצך. והיה לו לכתוב: אשר מארצך - רש"י). (35) בדפוס רומי, ליתא תיבות אלו. (36) בחלה שם: "יוסף הכהן הביא ביכורי יין ושמן ולא קיבלו ממנו". ואף שרבינו פסק כמשנת תרומות הנ"ל, שמביאין יין ושמן - למד רבינו מכאן ששאר משקין אין מקבלין אותם (כסף-משנה).

- ה. הקרובים³⁷ לירושלם מביאין תאנים וענבים¹⁶
לחים³⁸, והרחוקין מביאין אותן³⁹ גרוגרות⁴⁰
וצימוקין⁴¹.¹⁸

(37) ביכורים פ"ג מ"ג. (38) שהם יפים מן הגרוגרות והצימוקים. (39) את התאנים והענבים. (40) תאנים יבשות. (41) ענבים מיובשים שהם מתקיימים יותר בדרך הרחוקה. ונראה מדברי רבינו שאם הביאו הקרובים גרוגרות וצימוקים, שמקבלים מהם - שהרי הרחוקים מביאים אותם לכתחילה.

- ו. אין⁴² מביאין בפורים קדם לעצרת; ושנאמר: וחס¹⁹
הקציר⁴³ בפורי מעשיך⁴⁴. ואם הביא⁴⁵ - אין מקבלין²⁰
ממנו, אלא⁴⁶ נתיחם⁴⁷ עד שתבוא עצרת ויקרא²¹
עליהן⁴⁸. וכן⁴⁹ אין מביאין בפורים אחר חנפיה⁵⁰,²²

אחרת נוסף: "ומצרים" (מעשה רוקח). (14) בתוספתא לא נזכרה "בבל", וכתבה רבנו מדעתו, שלעולם דינה שיהיה לדין עמון ומואב. (15) הל' תרומות שם ה"א. ושנער שכתב רבינו שם, היא בבל. (16) תוספתא ביכורים פ"א ה"ז. (17) [שהרי גם ביכורים טהורים אינם נאכלים אלא בירושלים, אחרי ההנחה בעזרה (להלן פ"ג ה"ג-ד), וביכורים אלה טמאים מחמת ארץ העמים, ואסורים באכילה גם בירושלים, ולפיכך לא חייבו חכמים להפריש ביכורים בחוצה לארץ, ורק תרומה וחלה שאין צורך להביאן לירושלים והן נאכלות במקומן - חייבו חכמים להפריש, שהרי בחוצה-לארץ הן נאכלות, אף-על-פי שהן טמאות בטומאת ארץ העמים, ראה פ"ז מהל' תרומות ה"ח, ולהלן פ"ה ה"י. וסוריא שלא גזרו טומאה אלא על גושה ולא על אורה (גיטין ח:), יתכן שהביכורים שבה אינם טמאים, ולפיכך מביאים מסוריא (פ"ב מהל' תרומות ה"ז), אין זה אלא משום גזירה, שמה ירדפו הכהנים אחריה וייצאו לחוצה לארץ. אבל ביכורים, שהחייבו על הבעלים להביא, אין חשש זה, ראה ביירושלמי' סוף פ"ו דשביעית]. (18) כמבואר למעלה, שלא תיקנו חכמים ביכורים לשריפה].

- ב. אין¹⁹ מביאין בפורים אלא משבעת המינין¹
האמורים²⁰ בשבח הארץ, והם: החטים²¹,
והשעורים, והענבים, והתאנים, והרמונים,
והזיתים, והתמרים²². ואם הביא²³ חוץ משבעת
המינין - לא נתקדשו.⁵

(19) ביכורים פ"א מ"ג ומ"י. (20) בדברים ח, ח. וטעמו של דבר, אמרו ביירושלמי' (שם ה"ג), "מראשית כל פרי האדמה, מראשית, ולא כל ראשית וכו', אף "ארץ", שנאמר כאן, בשבעת המינים הכתוב מדבר". (21) וכוסמין אף-על-פי שהן מין חטים, אינן בכלל שבעת המינים (פני יהושע' בפסחים לו, ב - הגרע"א בשמו). [וכן הוא בתוספתא ברכות פ"ד: "וכוסמין אינן ממין שבעה"]. (22) בפסוק שם נאמר: "ודבש". וביירושלמי' שם: "ודבש, אלו התמרים. יכול דבש ממש וכו', אלא אלו התמרים". וראה להלן ה"ד, ובפירוש המשנה שם למשנה ג, וצ"ע. (23) יירושלמי' שם: "פשיטא הדא מילתא (= פשוט הוא דבר זה), הפריש ביכורים חוץ משבעת המינים, לא קדשו".

- ג. אין מביאין²⁴ לא מתמרים שפְּהָרִים²⁵, ולא
מפירות שפְּעַמְקִים, ולא מזיתים שְּמֵן שְּאִינָן מִן
המִבְּחָר²⁶; אלא²⁷ מתמרים שפְּעַמְקִים ומפירות
שפְּהָרִים, לפי שהן מן המִבְּחָר. [ואם הביא²⁸ שלא
מִן המִבְּחָר], פְּגוֹן תְּמָרִים שפְּהָרִים, ותאנים סורות
ומִרְקָבוֹת²⁹, וענבים מאֲבָקוֹת ומְעַשְׁנוֹת³⁰ - לא
נתקדשו³¹.¹²

(24) שם, מ"ג. (25) שגדלים בהרים. (26) ביירושלמי' שם: זית שמן (הנזכר בכתוב), זה אגורי וכו'. ולמה נקרא שמו אגורי, שהוא אוגר שמנו לתוכו, וכל הזיתים מאבדין שמנו. וכל אלו פטורין מביכורים. וראה במשנה-למלך.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 שְׁהַבְּפוּרִים שֶׁבְּפָרוֹ אַחַר חֲנֻכָּה הֵן חֲשׂוּבִין מִשְׁנֵה
2 הַבָּאָה⁵¹, וְיִנְיָחֵם⁵² עַד⁵³ אַחַר עֲצָרָת.

שְׁתֹּזְרַע, עַל־מֵאֲלֵיהֶן מִנֵּין, תִּלְמֹד לֹמֵר (שְׁמוֹת כג, טז) "בִּשְׂדֵה" (כְּלוֹמֵר, הַצּוֹמַח בְּשֵׂדֵה מֵאֲלֵיו). וְאֵין לִי אֶלֶּא בְּשֵׂדֵה, מִנֵּין לְרִבּוֹת שֶׁבִּגְג וּשְׁבַחֲרוּבָה וְכו' תִּלְמֹד לֹמֵר (בַּמְדַּבֵּר ית, יג) בְּכוּרֵי כָּל אֲשֶׁר בָּאֲרָצִים. וּרְבִינוּ הֵבִיא הַפְּסוֹק "אֲשֶׁר בָּאֲרָצִים" גַּם לְגַבֵּי עוֹלָה מֵאֲלֵיו, שֶׁהוּא כּוֹלֵל הַכֵּל (רַדְבַּ"ז).

8 ח. וּפְרוֹת⁵⁸ שֶׁל שְׁתֵּפִינִין⁵⁹ - חֲזִיבִין בְּכַפּוּרִים; שְׁנֶאֱמַר:
9 בְּכוּרֵי כָּל אֲשֶׁר בָּאֲרָצִים [אֲשֶׁר יָבִיאוּ].

(58 בחולין קלו, א: "ביכורים, אף-על-גב דכתיב (דברים כו, ב) [מ]ארצך (בלשון יחיד) דידך אין, דשותפות לא, כתב רחמנא: בכורי כל אשר בארצם (לשון רבים, לרבות שותפים"). (59 אפילו שותפות ישראל וגוי, לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל, להפקיעה מקדושתה (למעלה פ"א מהל' תרומות ה"י, ולהלן הט"ו). ולכן לא מעטו בחולין שם, שותפות עם גוי, כדרך שמעטו שם לענין בכור ועוד דברים ('אור שמח', וכן כתב 'מעשה וקוח').

10 ט. הַגְּדֹל⁶⁰ בְּעֵצִיץ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נְקוּב⁶¹, וְהַגְּדֹל
11 בְּסִפְיָנָה⁶² - אֵינוֹ מְבִיא מִמֶּנּוּ כָּל עֵקֶר; שְׁנֶאֱמַר:
12 בָּאֲרָצִים⁶³. אֲבָל מְבִיא⁶⁴ מִן הַגְּדֹל בְּגַג אוֹ בְּחֻרְבָּה⁶⁵.

(60 ברייתא מנחות פה, א. 61 אף-על-פי שלדעת ריש לקיש, חילקו (שם פד): בין נקוב לאינו נקוב, על פי סתירה שבין שתי ברייתות, שהאחת אומרת שבעציץ "מביא וקורא", והאחת אומרת "מביא ואינו קורא" - לפי הברייתא האחרונה (שם פה.), שעליה סמך רבי יוחנן, האומרת שבעציץ "אינו מביא כל עיקר", ובגג ובחורבה "מביא וקורא", ואינה מחלקת בעציץ גופו בין אינו נקוב, "שאינו מביא כל עיקר" לבין נקוב ש"מביא וקורא" - נראה מפורש, שאף בעציץ נקוב אינו מביא כל עיקר (ר"י קורקוס). וראה ב'יקרית ספר' וב'מעשה וקוח'. (62 כל סוגי הספינה למיניה: של חרס ושל עץ, גוששת בארץ. ואף זה נלמד מהברייתא הנ"ל, שסתמה וכתבה "ושבספינה אינו מביא כל עיקר" ולא כסוגיית הגמרא (למעלה שם פד: לדעת ריש לקיש ע"פ הסתירה שבין שתי ברייתות) המחלקת בין ספינה של חרס, שמביא וקורא, לבין ספינה של עץ שמביא ואינו קורא. (63 בדפוס רומי: בארצכ' (= בארצכם), וראה ב'מעשה וקוח'. ונראה שצ"ל "מארצך", כמו שהוא במנחות שם לדעת רבי יוחנן: "מארצך, ולא כל ארצך", למעט שלא מן המוכחר (ראה למעלה ה"ג), ואף הגדל בעציץ ובספינה אינו מן המוכחר, ראה במנחות שם. (64 וקורא. כמפורש בברייתא שם. וראה להלן סוף הי"ג, ובפ"ד הי"ג. (65 אף כאן אין חילוק בין גג של מערה לגג של בית, ובין חורבה עבודה לחורבה שאינה עבודה, ולא כמו שחילקו שם בגמרא, שהרי הברייתא הנ"ל אינה מחלקת ביניהם (ר"י קורקוס).

13 י. הַנּוֹטֵעַ⁶⁶ אֵילָן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ וְהַבְּרִיכוֹ⁶⁷ לְתוֹךְ שְׂדֵה
14 חֲבֵרוֹ⁶⁸ אוֹ לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים⁶⁹, אוֹ שֶׁהִיא נוֹטֵעַ בְּשְׂדֵה
15 חֲבֵרוֹ אוֹ בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים וְהַבְּרִיכוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ, אוֹ
16 שֶׁהִיא עֵקֶר בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ וְהַבְּרִיכוֹ קִצְתּוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ
17 וְדֶרֶךְ הַרְבִּים אוֹ דֶרֶךְ הַיַּחֲדֵד מִפְּסַקָתָהּ⁷⁰ בְּאֲמָצַע בֵּין

(42 ביכורים פ"א מ"ג, וחלה פ"ד מ"י. 43) הוא חג השבועות, שנאמר (שמות לד, כב) "וחג שבועות תעשה לך ביכורי קציר חטים". (44) הן שתי הלחם הקרבים בו ביום (ויקרא כג, יז) וגוי: "אשר תזרע בשדה". כלומר, שתי הלחם הם ביכורי מעשיך, והם קודמין לביכורים אשר תזרע בשדה, וראה להלן. (45) ביכורים וחלה שם: "אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם קודם לעצרת, ולא קיבלו מהם". (46) תוספתא ביכורים פ"א ה"א (כסף-משנה). (47) כלומר, בעזרה, שכיון שכבר הביאם - יצא ידי חובתו (מנחות סח: "ופ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ז). (48) וקודם לכן אינו קורא עליהן, אף-על-פי שבדיעבד יצא (ראה למעלה) - חששו שמא יקבעו הדבר לחובה להביא ביכורים קודם לעצרת ('ירושלמי' סוף חלה). (49) בביכורים שם מ"ו: "מעצרת ועד החג (= חג הסוכות), מביא וקורא. מן החג ועד חנוכה, מביא ואינו קורא". משמע שמחנוכה ואילך - אינו מביא (כסף-משנה). (50) ואילו אלו שביכרו לפני חנוכה, והיו ראויים להבא, נדחו לגמרי, ולא יביאם כלל, וכן אמרו ב'ירושלמי' שם: "הפרישן קודם לחנוכה, ועבר עליהן חנוכה, ירקבו (כן היא הגירסא המדוייקת. והכוונה, שנתקדשו כיון שהפרישם קודם חנוכה בזמן שהיו ראויים להבאה, אלא שאסרו להביאם). לאחר חנוכה (כלומר הפרישם אחר החנוכה, אף-על-פי שביכרו קודם חנוכה) לא קדשו". וטעמו של דבר, שקבעו חכמים את הזמן שבין חג השבועות לחנוכה להבאה, לפי שהזמן הזה הוא בכלל: "וחג הקציר", כיון שעדיין פירות מצויין בשדה, אבל לאחר חנוכה, ששוב אין הפירות מצויין בשדה, אין מביאין כלל. וראה ברע"ב שם. (51) לענין זה שאין להביאם עתה למקדש, והרי הם כפירות השנה שהקדימו לצמות. אבל פשוט הוא שאין מביאין אותם כביכורים על פירות שחנטו לאחר טו בשבט, שזה הוא מן הישן על החדש, ראה להלן. (52) כנ"ל. והוא ב'ירושלמי' שם, וראה ב'מראה הפנים'. והראב"ד חולק וסובר שהפירות שביכרו לאחר חנוכה לא נתקדשו כלל, כיון שהם פסולת בלבד, ודינם כדיון תאנים סורות הנ"ל בה"ג. (53) בדפוס רומי, תיבה זו ליתא.

3 ז. אֵין⁵⁴ מְבִיאִין בְּפוּרִים לֹא מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיִּשָּׁן וְלֹא
4 מִן הַיִּשָּׁן עַל הַחֲדָשׁ⁵⁵. בְּיָצֵד? לֹא יָבִיא מִפְּרוֹת
5 שְׁחָנְטוּ קִדְּם חֲמֻשָּׁה עֶשְׂרֵי בְּשֶׁבֶט עַל פְּרוֹת שְׁחָנְטוּ
6 אַחַר חֲמֻשָּׁה עֶשְׂרֵי בּוֹ⁵⁶. אַחַד הַנְּטוּעֵי⁵⁷ וְאַחַד הַעוֹלָה
7 מֵאֲלֵיו; שְׁנֶאֱמַר: בְּכוּרֵי כָּל אֲשֶׁר בָּאֲרָצִים.

(54) 'ירושלמי' שם. (55) שנאמר במעשר (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגוי, היוצא השדה שנה שנה", שאין מעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש (תרומות פ"א מ"ה), וביכורים הוקשו למעשר (יבמות עג:). (56) שזה הוא ישן על החדש, וכן להיפך ('ירושלמי' שם). וכל זה בפירות האילן שראש השנה שלהם בטו בשבט (פ"ה מהל' תרומות הי"א, ופ"א מהל' מעשר שני ה"ב), אבל תבואות וכיוצא בהן - ראש השנה שלהן באחד בתשרי (שם ושם). ועי' רדב"ז. (57) במנחות פד: "ואין לי אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברי רבינו צריכים-עיון (משנה-למלך). וב'אור שמח' (בבא-קמא שם) יישב על נכון: הרי עשרה תנאים אלו נוהגים גם בחוצה-לארץ (שם ה"ה), ואילו תקנה זו אינה אלא משום מצות ביכורים, ואינה אלא בארץ ישראל.

10 יב. הָאֲרִיסִין וְהַחֲכִירִין⁸⁵, וּבְעֵלֵי זְרוּעֵי⁸⁶ שְׁאוּנְסִין אֵת
11 הַבְּעָלִים וְלוֹקְחֵין מֵהֵן אֲרָצוֹתָם בְּפָחוֹת⁸⁷, וְהַגְזָלִין⁸⁸
12 - אֵינָן מְבִיאִין בְּפוּרִים, וְאֶפְלוּ⁸⁹ נְתִיאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁹⁰;
13 שְׁנֵאמַר: בְּפוּרֵי אֲדָמְתָךְ⁹¹.

(85) ביכורים פ"ב מ"ב (ודלא כרבי יהודה, שם מי"א). האריסים הם העובדים בשדה אחרים תמורת מחצה או שליש או רביע מן התבואה. והחכירין הם החוכרים השדה תמורת סכום קצוב של תבואה. וראה בפ"ו מהל' מעשר הי"ג. ובפירושו המשנה שם פירש להיפך, וצ"ע. (86) במשנה: והסיקריקון. ולא אמרו שמי שאנסוהו עד שמכר שדהו, ממכרו ממכר, אלא כשלקח דמי המקח, ולא פחות. וראה בפ"י מהל' מכירה ה"א. (88) שגוזלים ואינם נותנים כסף כלל. (89) 'ירושלמי' שם. (90) ש"הקרקע אינה נקנית לעולם לגזלן, אלא ברשות בעליה עומדת, ואפילו וכו' ונתייאשו הבעלים" (פ"ח מהל' גזילה הי"ד). (91) וכל אלו, אין הקרקע שלהם (משנה, שם).

14 יג. הַקּוֹנֶה⁹² אֵילָן בְּתוֹף שְׂדֵה חֲבֵרוֹ - אֵינּוּ מְבִיא,
15 לְפִי שְׂאִין לוֹ קֶרְקַע⁹³. שְׁלֹשָׁה⁹⁴ - יֵשׁ לוֹ קֶרְקַע⁹⁵.
16 וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ אֶלָּא אֵילָנוֹת בְּלִבְדוֹ⁹⁶, הָרִי הוּא
17 כְּמִי שֶׁקָּנָה קֶרְקַע⁹⁷. קָנָה⁹⁸ אֵילָן אֶחָד וְקֶרְקַעוֹ⁹⁹ -
18 הָרִי זֶה מְבִיא¹⁰⁰.

(92) תוספתא ביכורים פ"א ה"ב (כדעת חכמים ולא כרבי מאיר), ו'ירושלמי' שם ה"ו. (93) כלומר, ברור הדבר שאין לו קרקע (וראה להלן פ"ד ה"ד, שבקונה שני אילנות - הדבר בספק), ורוצה לומר שאין לו שום זכות שימוש בקרקע חוץ מעצם יניקת האילן בקרקע חבירו, ולכן אין זה בכלל "אדמתך". (94) כלומר, קנה שלשה אילנות בתוך שדה חבירו. (95) שם פ"א מי"א. כלומר, קרקע הראוי להם (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב). והיא זכות השימוש בקרקע שבסביבות האילנות, לשטוח פירות וכיוצא בזה (שם, הערה כג), שכיון שמכר לו שלשה אילנות, מן הסתם מכר גם את זכות השימוש בשטח שבסביב האילנות. (96) כלומר, שאין לו קנין בעלות בגוף הקרקע, אלא זכות שימוש בלבד (רדב"ז. ועי' ראב"ד). (97) והרי זה בכלל "אדמתך", ומביא וקורא. (98) משנה, שם. (99) כלומר, התנה כן בשעת הקנייה. (100) וגם קורא, שהרי יש לו קרקע (ר"י קורקוס וכסף-משנה). ורבינו סמך על מה שכתב להלן פ"ד הי"ג, וראה למעלה הערה עח.

19 יד. הַלּוֹקְחֵת¹⁰¹ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין¹⁰² וְלָקַח הַקֶּרְקַע¹⁰³ -
20 הָרִי זֶה מְבִיא בְּפוּרִים¹⁰⁴, שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ¹⁰⁵ קֶרְקַע
21 וּפְרוֹתֵיהֶן. מְכַר לוֹ¹⁰⁶ פְּרוֹת חוּץ מִן הַקֶּרְקַע¹⁰⁷, אֶפְלוּ
22 מִחֲפָרִים¹⁰⁸ - מוֹכֵר אֵינּוּ מְבִיא, שְׁהָרִי אֵין לוֹ פְּרוֹת;
23 וְלוֹקְחֵת אֵינּוּ מְבִיא¹⁰⁹, שְׁהָרִי אֵין לוֹ קֶרְקַע. חֲזַר

1 הָעֵקֶר וְהַצֵּד הַמְּכַרְךָ - אֵינּוּ מְבִיא בְּפוּרִים לֹא מִמָּה⁷¹
2 שְׁהוֹצִיא בְּרִשׁוֹת זו⁷² וְלֹא מִן הַצֵּד שֶׁבְּרִשׁוֹת
3 הָאֲחֵרוֹן⁷³; שְׁנֵאמַר: בְּפוּרֵי אֲדָמְתָךְ - עַד שְׁיִהְיוּ כָּל
4 הַגְּדוּלִין מְאֲדָמְתָךְ⁷⁴.

(66) ביכורים פ"א מ"א. (67) כלומר, הטמין יחור של אילן בתוך שדהו והוציאו ברשות הרבים. (68) שלא ברשות. וראה בהלכה הסמוכה. (69) שאינו רשאי לעשות כן. (70) שכשם שאינו רשאי לעשות כן באופן שדרך היחיד באמצע, כן אסור לעשות כן באופן שדרך הרבים מפסקת, שהרי אין עושין חלל תחת רשות הרבים ('ירושלמי' ה"א, וכן פסק רבינו בפ"י מהל' נזקי ממון הכ"ג) ולא כרבי יהודה (במשנה שם) שאמר "כזה מביא", לפי שהוא סבר עושין חלל תחת רשות הרבים ('ירושלמי' שם). (71) שם. (72) כלומר, מן הפירות שיצאו מן העיקר. (73) כלומר, מן המוכר. (74) שם, מ"ב.

5 יא. נְתִין⁷⁵ לוֹ חֲבֵרוֹ⁷⁶ רִשׁוֹת לְהַכְרִיף⁷⁷ בְּתוֹף שְׂלוֹ,
6 אֶפְלוּ לְשֹׁעָה⁷⁸ - הָרִי זֶה מְבִיא בְּפוּרִים⁷⁹. וְאִם⁸⁰ הָיָה
7 הָאֵילָן סְמוּךְ לְמַצֵּר חֲבֵרוֹ⁸¹ אוֹ נוֹטֵה לְשֹׁדֵה חֲבֵרוֹ,
8 אֵף עַל פִּי שְׁחִיב לְהַרְחִיק⁸² - הָרִי זֶה מְבִיא מִמְּנוֹ
9 וְקוּרָא; שְׁעַל מְנַת כֶּן⁸³ הַנְּחִיל יְהוֹשֵׁעַ אֵת הָאֲרֶץ⁸⁴.

(75) 'ירושלמי' שם. (76) אבל ברשות הרבים לא מועילה רשות, שלא אמרו (מגילה כו). ששבעת טובי העיר (= נבחרי העיר) במעמד אנשי העיר יש להם רשות למכור בית הכנסת של רבים (שם) - אלא בכפרים, אבל בכרכים שאינו של הכפר אלא לכל ישראל - אין רשות לבני הכרך למכור בית הכנסת (שם). וכדעת רבינו חננאל (הובא ברשב"א בבא-בתרא ס). שבני רשות הרבים אינם רשאים למחול. ומה שאמרו (בבא-בתרא כג). "אחולי אחיל בני רשות הרבים גביה", זה אינו לא ברי"ף ולא ברא"ש, וכן אינו בשני כתבי-יד שם (דק"ס שם). ולפי נוסחתנו יש לומר שמדובר בכפר ולא בכרך, כנ"ל. ועי' בתוספות' שם ד"ה אחולין]. (77) כן הוא ב'ירושלמי' שם. [ונראה שנטילת רשות אינה מועילה אלא להברכה, אבל לא לנטיעה בתוך של חבירו. וכן דעת הראב"ד להלן בהי"ג]. (78) כלומר, לתקופה מסוימת. וכדעת רבי יונה שם. (79) אפילו מן הפירות שגדלו ברשות חבירו. שכיון שנתן לו רשות, הרי זה בכלל: "ביכורי אדמתך". ופשוט שהוא מביא וגם קורא, וכן מפורש ב'ירושלמי' שם (ועי' ר"י קורקוס בשם השגת הראב"ד כ"י). ורבינו סמך על מה שכתב להלן בפ"ד הי"ג: "ושאר המביאין חוץ מאלו - מביאין וקורין". וראה עוד להלן הי"ג (ר"י קורקוס). (80) בבא-בתרא כו, ב - בשם רבי יוחנן. (81) כלומר, בתוך ד' אמות. (82) כמפורש בפ"י מהל' שכנים ה"ח. וכסתם משנה שם כו, א. (וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה אומר, ושם כו: ד"ה גזלן) ושם כז, ב. שיוכל להביא ביכורים ולקרוא עליהם, ולא יחשב כגזלן. (84) בפ"ה מהל' נזקי ממון ה"ג, מנה רבינו עשרה תנאים שהתנה יהושע בשעה שחלק את הארץ, ולא מנה שם תקנה זו. ובבא-קמא פב, א - הקשו מדוע לא נמנה תנאי זה בכלל התנאים, ותירצו שמחלוקת היא בדבר. ואם כן,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וחזר ישראל ולקחה ממנו (ראה בהלכה הקודמת), אבל
2 אשירה של ישראל אינה בטילה עולמית (הלכות עבודה
זרה, שם ה"ט). (118) אף-על-פי שחנטו הפירות אחר
שנתבטלה, אין מביאין ממנה ביכורים, כשם שבנעבד אסור
גם העובר (פ"ג מהל' איסורי מזבח הי"ב-ג). אולם, חפירות
של השנה הבאה דומים לנתעברה אחר שנעבדה, שכשר
הוולד לקרבן (שם הי"ג). ועי' רדב"ז. (119) ראה להלן
פ"ג ה"א.

9 יז. הבפורים¹²⁰ אין להם שיעור מן התורה, אָבֵל
10 מְדַבְּרֵיהֶם¹²¹ צָרִיף לְהַפְרִישׁ אֶחָד מִשְׁשֵׁים. וְהַרְוֹצָה¹²²
11 לַעֲשׂוֹת כָּל שְׂדֵהוּ בְּפֹרִים - עוֹשְׂהוּ¹²³.

(120) פאה פ"א מ"א. (121) אף-על-פי שבמשנה (שם פ"ב
מ"ג) אמרו: "שהתרומה והמעשר וכו' ויש להם שיעור וכו'
מה שאין בביכורים", והרי השיעור שבתרומה גדולה אינו
אלא מדרבנן (פ"ג מהל' תרומות ה"א-ב), ואם כן, ביכורים
אין להם שיעור אפילו מדרבנן (וראה בפירוש המשניות
וברע"ב שם) - פסק רבינו כברייתא ב'ירושלמי' ביכורים
פ"ג ה"א (מלאכת שלמה' בפ"ב מ"ג). ועי' מאירי' חגיגה,
הוצאת "מוריה" עמוד יא, ובהערת הרב ניסן זק"ש שם
עמוד סא. (122) ביכורים פ"א מ"ד. (123) ב'ירושלמי'
שם ה"ג: "דכתוב, וראשית כל בכורי כל" (אף אם הכל
ביכורים).

12 יח. הפריש¹²⁴ בפוריו וְחִזְרֵי¹²⁵ וְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן או
13 עֲטָרָן¹²⁶ - הָרִי הַתּוֹסֵפֶת בְּכַפּוּרִים¹²⁷. בְּמָה דְבָרִים
14 אֲמֹרִים? בְּשֶׁהֵבִיא מֵאָרֶץ יִשְׂרָאֵל¹²⁸; אָבֵל אִם הֵבִיא
15 מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אוּ מִסוּרֵיָא¹²⁹ - אֵינָה בְּכַפּוּרִים. וְאֵף
16 עַל פִּי שְׂאֵינָה בְּכַפּוּרִים, אֵינָה נֶאֱכָלֶת אֶלָּא
17 בְּטַהֲרָה¹³⁰. וְאֵין¹³¹ מְעַטְרִין אֶת הַכַּפּוּרִים כָּכֵל
18 מְקוֹם¹³² אֶלָּא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים.

(124) שם פ"ג מ"א. (125) כלומר, שנמלך להוסיף או
לעטר. ופשוט הוא שאינו חייב לא להוסיף על הביכורים
ולא לעטרם, ואין זה אלא הידור מצוה, וראה בתוספות
אנשי שם' מ"י שם. (126) שם, מ"י: "תוספת הביכורים,
מין במינו (שמסוּף מאותן פירות שמביא ביכורים). ועיטור
הביכורים, מין בשאינו מינו (= משבעת המינים כדלהלן)".
(127) במשנה, שם: "תוספת הביכורים מין במינו - נאכלת
בטהרה - ופטורה מן הדמאי", אבל עיטור ביכורים: מין
בשאינו מינו וחייב בדמאי, עיי"ש. וראה להלן בדין עיטור
ביכורים לענין אכילה בטהרה. (128) משנה, שם.
(129) שאין מביאים ביכורים מהם אלא מדבריהם (למעלה
ה"א). (130) [שהרי לא מיעטו במשנה את ההבאה
מחוצה-לארץ אלא מדין התוספת, ולא מדין העיטור (וראה
להלן), ובמשנה שם נראה שהעיטור נאכל בטהרה כמו
התוספת, שהרי לא מיעטוהו שם אלא מפטור דמאי (וראה
בתוספות יום טוב' שם), ואם העיטור שבחוצה-לארץ לא
נתמעט מאכילה בטהרה, קל-וחומר לתוספת שבחו"ל שלא
נתמעטה. ומה שכתב הרדב"ז שלדעת רבינו מה שאמרו
(מ"י) "תוספת הביכורים נאכלת בטהרה", היינו
בחוצה-לארץ - תמוה שהרי בסיפא אמרו "פטורה מן

1 המוכר וְלָקַח הַפְּרוֹת מִן הַלּוֹקֵחַ - הָרִי זֶה מְבִיא,
2 שְׂהָרִי יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע וּפְרוֹתֶיהָ¹¹⁰.

(101) 'ירושלמי' שם פ"א ה"ח: "רבי בון בר כהנא, בעי קומי
רבי אילא, מכר לו שדה בקמתה (המחוברת לקרקע) מהו
שיביא ממנה ביכורים, אמר ליה למה לאו. עד כדון לחה,
אפילו יבישה (בתמיה), אמר ליה, אפילו יבישה, אפילו
קצורה (כלומר, שתבואתה תלושה), מעתה אפילו חטים,
כך אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא ביכורים". כלומר:
קנה פירות מן השוק, ושוב קנה גם הקרקע - הרי זה מביא
ביכורים (ר"י קורקוס ורדב"ז). (102) כלומר, אפילו
תלושין. (103) אפילו אחר שלקח הפירות, ראה למעלה.
(104) וקורא. ראה למעלה הערה עח. (105) בשעת הבאת
הביכורים. (106) 'ירושלמי' שם: "מכר לו פירות ושייר לו
קרקע, המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות וכו' הדא
אמרה, חזר ולקחן ממנו, מביא". (107) כי דין הוא
שהקונה פירות, לא קנה קרקע. קל-וחומר מקונה אילן שלא
קנה קרקע (למעלה הי"ג). (108) החידוש בזה הוא לגבי
הלוקח, שאף-על-פי שהפירות מחוברים, אינו מביא.
(109) בבא זו של לוקח, אינה ב'ירושלמי' שם, ומקורה
בבבלי בבא-בתרא פא, א - שאמרו שם שהלוקח פירות מן
השוק, אינו מביא ביכורים. (110) ולא כתב כאן אם חזר
הלוקח ולקח הקרקע מה דינו, שכבר כתב כן למעלה
בתחילת ההלכה.

3 טו. המוכר¹¹¹ שְׂדֵהוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְחִזְרֵי וְלָקַחָהּ
4 מִמֶּנּוּ¹¹² - הָרִי זֶה מְבִיא מִמֶּנָּה בְּפֹרִים מִן הַתּוֹרָה¹¹³;
5 שְׂאֵינָה נִפְקַעַת מִן הַמִּצְוָה בְּקִנְיֵן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹¹⁴,
6 כְּמוֹ שְׂבַאֲרֹנוּ¹¹⁵.

(111) משנה, גיטין מז, א. וגרס שם: "המוכר שדהו לגוי,
וחזר ולקחה ממנו ישראל, הלוקח מביא ממנו ביכורים". וכן
הוא במשניות שם. (112) כלומר, חזר וקנה ממנו את
השדה, וכן כתב בפ"א מהל' תרומות ה"י. [שאם לא קנה
השדה - אינו מביא, שהרי אין לו קרקע. ראה בהלכה
הקודמת]. (113) במשנה שם: "מפני תיקון העולם". אבל
בגמרא (שם): ביארו, שבאמת הוא חייב מן התורה, אלא
ששתי תקנות היו: מתחילה תיקנו שלא יביא בכורים
(אף-על-פי שמן התורה חייב הוא, לפי שאין קנין לגוי),
ואחר-כך חזרו ותיקנו שיביא. (114) שאם יש לו קנין
בארץ ישראל - אף-על-פי שחזר וקנה ממנו, הרי זה
ככיבוש יחיד (הל' תרומות שם). (115) שם. וכתב ר"י
קורקוס שאפשר שכשם שבתרומות ומעשרות, אם נתמרח
ביד גוי, פטור מתרומות ומעשרות (שם הי"א), כמו כן לענין
ביכורים, אם ביכרו ביד גוי - פטורים מביכורים. והראב"ד
כתב: "אע"פ שביכרו ברשות גוי". [וכוונתו לחייב מדרבנן.
והוא הולך לשיטתו, שגם במעשרות חייב מדרבנן, אם מרחו
הגוי, ראה פ"א מהל' מעשר הט"ו בהשגת הראב"ד].

7 טז. אֲשֶׁרָה¹¹⁶ שְׂבֻטָּלָה¹¹⁷ - אֵין מְבִיאִין מִמֶּנָּה
8 בְּפֹרִים¹¹⁸; שְׂהַכּוּרִים בְּקִדְשֵׁי מִקְדָּשׁ הָיִן¹¹⁹.

(116) 'ירושלמי' ביכורים פ"א ה"ב. (117) מדובר באשירה
של גוי שביטלה (ראה פ"ח מהל' עבודה זרה ה"ח, י"א)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים צז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

147) מפירות טהורים. 148) טהורים. 149) מעילה י, א. ומנחות עד, א. אבל תרומה ומעשר שני מפרישים מן הטמא על הטמא (פ"ב מהל' תרומות הי"ד-טו, ופ"ג מהל' מעשר שני ה"ג), לפי שאין הפרשתם לאיבוד, שהרי תרומה טמאה ניתנת לכהן ליהנות בה בשעת שריפתה (הל' תרומות, שם), ומעשר שני ניתן לפדיון (הל' מעשר שני, שם), ואילו ביכורים אינם ניתנים להנות, כדלהלן, ואינם נפדים. וראה להלן. 150) ראה להלן. 151) יבמות עג, א. וירושלמי' ביכורים פ"ב ה"א. 152) ראה בהל' תרומות שם, ופי"א שם ה"א. ורוצה לומר: אע"פ שהביכורים כתרומה (שם פט"ו ה"כ, ולהלן פ"ג ה"א-ה) - לענין זה אינם כתרומה, כדלהלן. 153) ביבמות שם, לא נתבאר הטעם למה אסור לבער ביכורים בטומאה, אם מפני שהוקשו למעשר שני, ואם כן אין זה אלא לדעת חכמים, ולא כרבי שמעון החולק על היקש זה (שם): או מפני שהם כקדשי המקדש (ביכורים פ"ג מ"ב, כדעת חכמים ולא כרבי יהודה), וקודש אסור לבער בו בטומאה (עי' ביבמות שם), ולפי זה יתכן כי גם לרבי שמעון שאינו מקיש ביכורים למעשר שני (שם), אסור להבעיר ביכורים בטומאה. אבל ב'ירושלמי' שם מפורש: "אמר רבי יהודה, אוף (= אף) בביכורים ננטמאו, דברי הכל (= אסור לבער)", היינו בין לחכמים המקישים ביכורים למעשר שני, ובין לרבי שמעון שאינו מקיש, אסור לבער בהם בטומאה, מפני שהם כקדשי המקדש. ומה שכתב רבינו "יראה לי" אינו על גוף ההלכה אלא על טעמה: "מפני שהן כקדשי מקדש" (כסף-משנה). ו'אור שמח' כתב שיש למחוק המילים "וכן יראה לי".

16 כ. המפריש¹⁵⁴ בפניו ונמקו¹⁵⁵ או נבזזו¹⁵⁶ או אבדו¹⁵⁷ או שנגנבו או שנטמאו¹⁵⁷ - תיב להפריש אחרים תחתיהם¹⁵⁸; שנטמאו¹⁵⁹: תביא בית יי אלהיך - מלמד, שהוא תיב באחריות¹⁶⁰ עד שביאם להר¹⁶¹ הפתית.

154) ביכורים פ"א מ"ח. 155) "כמו נמסו. המק בשרו (זכריה יד, יב), אתם ימקו (ויקרא כו, לט), ואחרים רבים" (פירוש המשנה). ואינו מביא פירות רקובים, למעלה ה"ג. 156) כלומר, נגזלו. וכגירסת המשנה ב'ירושלמי' שנסמך "נבזזו" לנגנבו ואבדו, ועי' תוספות יום טוב. 157) [שאינם ראויים לאכילה (להלן פ"ג ה"ה) והרי הם כתאנים מרוקבות (למעלה שם) ובתמרים שבהרים (למעלה ה"ב), שנתמעטו מן הפסוק (דברים כו, ב) "אשר תביא מארצך" - "מארצך, ולא כל ארצך", כמפורש במנחות פד, ב]. 158) ומביאם ואינו קורא (להלן פ"ד ה"ט). 159) שם, מ"ט. 160) שאם יפסלו מהבאה, חייב להעמיד אחרים תחתיהם, כנ"ל. 161) הר הבית לאו דוקא, אלא הכוונה לעזרה, וכן נראה להלן שם ה"י (תוספות יום-טוב).

21 כא. המפריש¹⁶² בפניו להעלותו בידו לירושלים - לא ישלחם ביד שליח¹⁶³. ואם לקטן מתחלה על מנת לשלחם ביד שליח - הרי זה מתר לשלחם¹⁶⁴. 23 162) 'ירושלמי' ביכורים פ"א ה"ה, בשם רבי יוחנן.

הדמאי", ואילו בחוצה-לארץ לא גזרו כלל על הדמאי, כמפורש בפ"ג מהל' מעשר ה"ג. ועי' בר"י קורקוס]. 131) שם מ"ט, כרבי עקיבא. 132) כלומר, אפילו אם הביאם מסוריא. [שארין חילוק בין ארץ ישראל לבין סוריא אלא לענין התוספת, ולא לענין העיטור, ראה למעלה].

1 יט. כיצד¹³³ מפרישין הביכורים? וירד¹³⁴ אדם לתוך שדהו¹³⁵ ורואה תאנה שפברה¹³⁶, אשכול ענבים שפברו, רמון שפבר - קושרן בגמי¹³⁷ ואומר: הרי אלו בפורים. והם נעשים בפורים במחבר¹³⁸ משקרא להן שם¹³⁹, ואף על פי¹⁴⁰ שעדין לא בשלו כל צרפן. ומשיגמרו ויתלשם מן הקרקע - אינו צריך¹⁴¹ לחזיר ולקרות להם שם. לא הפרישן במחבר¹⁴² ולא קרא להם שם¹⁴³ ותלשם - הרי זה מפרישם אחר שנתלשו¹⁴⁴. ואם נטמאו הפרות כלן - אינו מפריש¹⁴⁵ בפורים בטמאה, אלא מפריש¹⁴⁶ מן הטהור¹⁴⁷ על הטמא לכתחלה. ואם אין לו פרות אחרות¹⁴⁸ להפריש מהן - יראה לי, שאינו מפריש בטמאה; שאין מפרישין לאבוד¹⁴⁹. וכן יראה ל¹⁵⁰, שהביכורים שנטמאו - אינו מסיק בהן התנור¹⁵¹ פתומה טמאה¹⁵², מפני שהן כקדשי מקדש¹⁵³.

133) שם פ"ג מ"א. 134) כלומר, חייב להקדים ולקרוא לפירות שם, בעודם באילן. וראה בתוספות בבבא-בטרא פא, א. וב'תוספות אנשי שם' למשנה שם. 135) כלומר, כשהקרקע והפירות שלו (ראה למעלה הי"ד). 136) שבשלה, ואף אם לא בשלה כל צרכה, כדלהלן. 137) הוא גומא (מין עשב) שבשמות ב, ג (פירוש המשנה לשבת פ"ח מ"ב). וזוהי הפרשת הביכורים במחובר, ראה להלן. 138) שם, פ"ב מ"ד. ופ"ג שם, כדעת חכמים ולא כרבי שמעון. 139) אבל בלי קריאת שם, אין הפירות נעשים ביכורים. 140) 'ירושלמי' שם פ"ג ה"א: "מה טעמא דרבנן, ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה, בשעת הבאה, פרי (כלומר, צריך שיהא פרי מבושל כל צרכו). הא בשעת הפרשה, אפילו בוסר, אפילו פגין". 141) משנה פ"ג שם, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. 142) שלא קשרן בגמי, כנ"ל. 143) שלא אמר: הרי אלו ביכורים, כנ"ל. 144) ב'ירושלמי' פאה פ"א ה"ה: "הפריש ביכורים מכרי ממורח וכו'" (ומרוח הוא בתלוש. 'קריית מלך'). וכן נראה ממה שכתב רבינו להלן: "נטמאו הפירות כולן, אינו מפריש ביכורים בטומאה", וטומאה אינה אלא בתלוש ולא במחובר (פ"ב מהל' טומאת אוכלין ה"א). וראה בפירוש המשנה ביכורים פ"ב מ"ה. ואין אנו אומרים, שלדעת חכמים החיוב להפריש הוא דוקא במחובר ולא בתלוש, ולדעת רבי שמעון החיוב הוא דוקא בתלוש - אלא שלתנא-קמא החידוש הוא, שאפילו במחובר יכול להפריש, אבל מודים הם שאפשר להפריש גם בתלוש. 145) דבר זה נלמד ממה שאמרו במשנה שם: "תרומת מעשר שוה לביכורים בשתי דרכים וכו' ניטלת מן הטהור על הטמא". משמע שמן הטמא עצמו אינו מפריש (כסף-משנה). וטעמו של דבר, ראה להלן. 146) כן הוא במשנה הנ"ל.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במכות שם: "האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם וכו' לוקה ארבעים". ובגמרא: "אמר רבי יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתאה, אבל חכמים אומרים, ביכורים הנחה מעכבת בהן, קריאה אין מעכבת בהן", ולכן שינה רבינו מלשון המשנה וכתב "קודם הנחה בעזרה".

163) שם: "שכל הביכורים שנראו ליתור (= להתיר אותם באכילה) בקרייה, אינם ניתרים אלא בקרייה", שהרי שלח מביא ואינו קורא (להלן שם סוף ה"ד), וכיון שהפירות הופרשו על דעת העלותם הוא בעצמו - שוב לא יהיו מותרים באכילה, אלא משיקרא עליהם פרשת ביכורים. 164) שבשעת הפרשתם לא נתחייבו בקריאה.

ד. ומשיניחם המביאם בעזרה התרו לפהו ואף על פי שעדין לא התודה עליהו, שאין הקריאה מעכבת אכילתו. ובפורים שניצאו חוץ למחיצתן¹⁴ וחזרו¹⁵ - מתרין באכילה¹⁶.

יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשע"ו

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר שהביכורים נותנין אותם לאנשי משמר, ושהם קרויין תרומה. כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלים, אחרי שנכנסו לחומה. מאימתי הותרו לכהן. ואם הקריאה מעכבת אכילתו. ביכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו. ומה בין אכילת ביכורים לתרומה. שהביכורים טעונין כלי, ושלא יביאם בערבוביא. ואם הכלי הוא לכהן. תורים ובני יונה שמביאין עם הביכורים. ושיתודה עליהם. אם יש לאדם רשות ליתן הביכורים לעבדו בדרך. והסדר של התנופה. אם הביכורים טעונים לינה.

14) חוץ לירושלים, שהיא מקום אכילתם. 15) אבל בחוץ אסורים. 16) ואף על פי שביכורים כקדשי מקדש הם, אינם נפסלים ביוצא כשאר קדשים, כיוון שאמרה התורה: "לא תוכל לאכול בשערך" משמע: "בשערך הוא דלא תיכול, אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין".

ה. אכילת בפורים - באכילת תרומה לכל דבריו. 21) יתר בפורים¹⁷: שהן¹⁸ אסורין לאונן, וטעונין הבאת מקום¹⁹, וכהן²⁰ טהור שאכל בפורים טמאים - לוקה, כשם²¹ שלוקה ישראל טהור שאכל מעשר שני שנטמא. מה שאין כן בתרומה²².

1 א. הפורים נוהגין [אותן] לאנשי משמר² והן מחלקים אותן בגיהו, פקדשי המקדש³. וכבר בארנו שהן קרויין תרומה. ולפיכך, זר⁴ שאכל בפורים בכל מקום⁵ - חייב מיתה בידי שמים⁶. והוא שישאכלם מאחר שנגנסו לחומת ירושלים.

17) על התרומה. 18) הביכורים. 19) שנאמר "ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה'". 20) ביבמות עג: "יש במעשר וביכורים מה שאין כן בתרומה וכו', ואילו אסור לבער מהן בטומאה, ואוכלן בטומאת עצמן (שהאדם טהור והם טמאים) לוקה, מה שאין כן בביכורים, לא קתני, אלמא תני ושייר". וכתב "כהן" לפי שזר האוכל ביכורים טמאים חייב מיתה בידי שמים, כאוכל תרומה טמאה. 21) שהרי הוקשו ביכורים למעשר שני. 22) שאינה אסורה לאונן ואינה טעונה הבאת מקום, וכהן שאכל תרומה טמאה, אינו אלא בעשה וקל וחומר לכהן טמא שאוכל ביכורים טהורים, שהוא לוקה, שהרי גם בתרומה הוא לוקה.

2) כלומר, לכהנים של המשמר העובד באותה שעה. 3) כלומר, אם באו לחלק ביכורים של כל אחד ואחד בפני עצמם, אבל ביכורים של אחד כנגד ביכורים של שני - אין מחלקים. 4) מי שאינו כהן. 5) כלומר: בעזרה, בירושלים וחוצה להן. 6) כתרומה.

ו. ומניין שהפורים אסורין לאונן? שהרי נאמר בהן: ושמת בכל הטוב; מפלל שהוא חייב לאכלן בשמחה²³, לא באנינות²⁴. והאוכלן באנינות - מפין אותו מפת מרדות²⁵.

6 ב. היו מקצתן⁷ בפנים⁸ ומקצתן בחוץ: זה שבפנים - חייבין עליו⁹ מיתה, והרי הוא הקדש¹⁰ לכל דבריו; וזה שבחוץ - הרי הוא חלין לכל דבריו.

7) של פירות הביכורים. 8) בתוך החומה. 9) זרים האוכלים אותו. אבל כהנים אינם חייבים עליו אלא מלקות. 10) שהרי הם כתרומה ותרומה קרוייה "קודש", ועוד שהרי הם כקדשי המקדש.

23) כן הוא בפסחים לו: אבל ביבמות שם, למדו כן בהיקש ממעשר שני. ואם כן היה לרבינו לומר שלוקה מן התורה, כמו במעשר שני. 24) אפילו אנינות של תורה. 25) כיוון שאין בהם אלא לאו הבא מכלל עשה, שדינו כעשה.

9 ג. כהן¹¹ שאכל בפורים חוץ לירושלים מאחר שנגנסו לפנים מן החומה¹² - לוקה מן התורה. שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך וגומר ותרומתך; והם הפורים, כמו שבארנו בהלכות תרומה. וכן¹³ אם אכלן הפהו בירושלים קדם הנחה בעזרה - לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ; לפי שהן טעונין הנחה בעזרה, שנאמר: והנחתו לפני מזבח יי אלהיך.

ז. הפורים טעונין פלי, שנאמר: ושמת בטנא. ומצוה מן המבחר להביא פל מין ומין²⁶ בכלי פגיו עצמו²⁷; ואם הביאם בכלי אחד - יצא. ולא יביאם בערבוב²⁸, אלא שעורים מלמטה²⁹, וחטים על גביהן, וזיתים על גביהן, ותמרים על גביהן, ורמונים על גביהן, ותאנים למעלה מן הכל. ויהיה דבר אחד מפסיק בין מין ומין, כגון הוציין³⁰ וחלה³¹.

11) ולפי שאין עונשין מן הדין (=מדין קל וחומר) אין לחייבו מלקות מקל וחומר ממעשר שני, אלא מן המפורש בפסוק. 12) שהרי קודם לכן הם כחולין. 13) משנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים צט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) להידור מצוה. (41) ולא היו נותנין אותן על גבי הסלין, שלא ינבלו הביכורים. (42) שהרי נדבת עוף אינה באה אלא עולה. (43) [ואין בזה משום מביא חולין בעזרה, כיוון שאין בהם שום פעולת הקרבה כלל].

י. מִצְוֹת עֲשֵׂה⁴⁴ לְהַתְּדוֹת⁴⁵ בְּמִקְדָּשׁ עַל הַבְּכוֹרִים
בְּשַׁעֲרֵה שְׂמֵבִיאָם. מִתְחִיל וְקוֹרֵא: הַגְּדִיתִי⁴⁶ הַיּוֹם לִי
אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ וְגוֹמֵר. אֲרַמִּי⁴⁷ אֲבִד אָבִי.
עַד שִׁיגְמַר כָּל הַפְּרִשָׁה עַד אֲשֶׁר נִתְּתָ לִי יְיָ⁴⁸. וְאִין⁴⁹
קוֹרֵין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ; שְׁנֵאמַר: וְעֵנִית
וְאָמַרְתָּ - בְּלִשׁוֹן הַזֹּאת⁵⁰.

44) שנאמר "ובאת אל הכהן וגו' ואמרת אליו וגו' וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך". (45) היינו להודות לה'. (46) מתחיל מאמצע הפסוק ולא מתחילתו, שמה שכתוב שם: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", אינו אלא ציווי. (47) דהיינו, שהדלג על הכתוב: "וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך", שאף הוא אינו אלא ציווי. (48) ואינו מסיים הפסוק: "והנחתו לפני ה' אלוקיך וגו'", שאף הוא אינו אלא ציווי. (49) משנה בטוטה לב. "ואלו נאמרים בלשון הקודש, מקרא ביכורים וכו' כיצד (כלומר, היכן לומדים זאת), וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך. ולהלן הוא אומר וענו הלויים וכו', מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש". (50) בגמרא שם לג. למדו זאת בגזירה שווה, נאמר כאן: "וענית ואמרת" ונאמר בברכות וקלות "וענו הלויים ואמרו", ושם למדו עוד בגזירה שווה, נאמר שם "קול רם" ונאמר במתן תורה "משה ידבר והאלוקים יענו בקול" מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש".

יא. בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְקָרֹאת⁵¹ - קוֹרֵא,
וְכָל מִי שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְקָרֹאת⁵² - מְקַרֵּין אוֹתוֹ. נִמְנָעוּ
אֵלּוּ שְׂאִין יוֹדְעִין לְקָרֹאת מִלְּהִבְיָא⁵³, כְּדִי שְׁלֵא
וְכִלְמוֹ. הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין, שִׁיְהִי מְקַרֵּין אֶת מִי שֶׁהוּא
יוֹדֵעַ כְּמִי שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ.

51) פרשת ביכורים בלשון הקודש. (52) "מפני שכל בני אדם לא היו יודעים (כלומר: לא כל בני אדם היו יודעים) לשון הקודש. (53) ביכורים.

יב. הַמְּבִיא אֶת הַבְּכוֹרִים - יֵשׁ לוֹ רִשׁוּת לְהִנָּם
לְעַבְדוֹ וְקָרֹבוֹ בְּכָל הַדֶּרֶךְ⁵⁴ עַד שְׂמַגִּיעַ לְהַר הַבַּיִת.
הַגִּיעַ לְהַר הַבַּיִת - נוֹטֵל הַסֵּל עַל כַּתְפוֹ הוּא
בְּעֵצְמוֹ⁵⁵, וְאִפְלוּ הָיָה מִלֶּךְ גְּדוֹל שֶׁשִּׁיִּשְׂרָאֵל⁵⁶,
וְנִכְנָס⁵⁷ עַד שְׂמַגִּיעַ לְעֶזְרָה, וְקוֹרֵא וְעוֹדְהוּ הַסֵּל עַל
כַּתְפוֹ: הַגְּדִיתִי הַיּוֹם לִי אֱלֹהֶיךָ וְגוֹמֵר⁵⁸, וּמוֹרִיד הַסֵּל
מֵעַל כַּתְפוֹ וְאוֹחִזוֹ בְּשַׁפְּתָיו, וְהִכְהִין מִנִּיחַ יָדוֹ תַּחְתָּיו
וּמְנִיחַ, וְקוֹרֵא⁵⁹: אֲרַמִּי אֲבִד אָבִי וַיֵּרֵד מִצְרִימָה
וְגוֹמֵר, עַד שִׁגְוֵמַר כָּל הַפְּרִשָׁה, וּמְנִיחוֹ בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ
בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעֵרְבִית בְּדְרוּמָה שֶׁל קֶרֶן, וְיִשְׁתַּחֲוֶה⁶⁰
וַיֵּצֵא. וּמְנִיחַ שְׁהֵן⁶¹ טְעוּנִין תְּנוּפָה? שְׁנֵאמַר: וְלִקַּח
הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדוֹ⁶² - לְרִבּוֹת אֶת הַבְּכוֹרִים

או עֲלִין וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וּמְקִיף לְתֵאֵנִים אֲשֶׁפּוֹלוֹת שֶׁל
עֲנָבִים מִבְּחוּץ³².

26) משבעת המינים שחייבים בביכורים. (27) בתוספתא שם: "מצוה להביאם בשבעה כלים", והיינו כשיש לו ביכורים מכל שבעת המינים. (28) כל המינים יחד. (29) כן הוא בתוספתא. וטעם לסדר זה, שכל הנשמר (=אינו מתקלקל) ניתן למטה, וכל שאינו נשמר ניתן למעלה. (30) עלי דקל. (31) עשב בר, שהיו עושים ממנו מחצלאות. (32) כלומר, בתורת אחד מהמינים (שהרי עדיין לא מנה ענבים).

ח. הַבִּיאָם³³ בְּכָלִי מִתְּכוֹת - נוֹטֵל הַכֹּהֵן הַבְּכוֹרִים
וְחוֹזֵר הַכָּלִי לְבַעֲלָיו³⁴. וְאִם הַבִּיאָם בְּכָלִי עֲרֵבָה
וְחֵלְף וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הָרִי הַבְּכוֹרִים וְהַסֵּלִים
לְפָנֵיהֶם³⁵. וְאִם נִטְמְאוּ³⁶ הַבְּכוֹרִים³⁷ - אִין הַסֵּלִים³⁸
לְפָנֵיהֶם³⁹.

33) בביכורים שם משנה ח: "העשירים מביאים ביכוריהם בקלות (סלים) של כסף וכו', והעניים מביאים אותם בסלי נצרים וכו', והסלים והביכורים ניתנים לכהנים". ובבבא קמא צב. "מנא הא מילתא דאמרי אינשי, בתר ענייא אולא עניותא, אמר ליה דתנן, עשירים מביאים ביכוריהם וכו'". וברש"י שם: והעשירים לא היו נותנין קלותיהן לכהן (כלומר, היו נותנין להם והכהנים היו מחזירים אותם ולא מניחים אותם אצלם), וטעמו של דבר, שסלי כסף וזהב אינם טפלים לביכורים, אבל סלי נצרים בטלים אגב הביכורים. ויש שלמדו כן מן הפסוק "ולקח הכהן הטנא מידך", וטנא הוא סל של נצרים, הרי הכהן נוטל גם את הביכורים וגם את הטנא ואילו בכלי זהב ובכלי כסף לא נאמר כן. וזהו מה שאמרו בספרי שם: "ולקח הכהן הטנא מידך, מיכן אמרו העשירים וכו' ועניים וכו' וסלים ניתנים לכהנים". (34) כיוון שאינו בטל אגב הביכורים, מחמת יקרו. (35) שהסלים בטלים אגב הביכורים. ואף שבפרק ד מהלכות אבל הלכה א כתב רבינו, שהשוו חכמים עשירים לעניים שכולם מביאים בסלים של נצרים - כאן לא תקנו כן, מפני כבוד המקדש (שהביכורים יובאו בסלים יפים). ועוד, שזה שנוטלים הכהנים את הסלים במתנה, כבוד הוא לעניים. (36) בירושלמי ביכורים פרק א הלכה ז: "נטמאו הביכורים, הסלים ניתנים לכהנים, דכתיב: ולקח הכהן הטנא מידך". ונראה שרבינו גרס "אין הסלים ניתנים לכהנים". (37) שהוא נופצם. (38) העשויים מערבה וחלף, שהם לכהנים. (39) שכיוון שאין ביכורים, שהם עיקר, אין נתינת סלים, שהם טפל לביכורים. וביאור דברי הירושלמי הוא כן: "ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וגו'" - כשמניחו לפני ה', אז לוקח הוא הטנא, אבל כשנטמאו, שאינו מניף, אין הכהן לוקח הטנא.

ט. כְּשֶׁהָיָה מְבִיאִין אֶת הַבְּכוֹרִים, הָיָה מְבִיאִין בְּיָדָם
תּוֹרֵין וּבְנֵי יוֹנָה⁴⁰. וְכֵן הָיָה תּוֹלֵין מִצְדֵי הַסֵּלִים⁴¹
תּוֹרֵין וּבְנֵי יוֹנָה, כְּדִי לְעַטֵּר אֶת הַבְּכוֹרִים. אֵלּוּ שְׁעָם
הַסֵּלִים הָיוּ קָרְבָּים עוֹלוֹת⁴², וְאֵלּוּ שֶׁבִידֵיהֶן הָיוּ נִתְּנִין
לְפָנֵיהֶם⁴³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הביכורים. ודין התרומות והחלה והביכורים אם הם נכסי כהן ממש. הביכורים אם אוסרין בכל שהן. וכיצד מעלין אותם לירושלים.

א. פֶּלַח הַמִּבְיָא² בְּפִרְיֵי טְעוּן קֶרֶן וְשִׁירֵי וְתַנּוּפָה⁴ 17
וְלִינָה⁵, אֲבָל הַיְהוּדִי אֵינּוּ שׁוֹהַ בְּכָל, לְפִי שְׂשִׁישׁ⁶ 18
שְׁחִיבִין לְהִבְיָא בְּפִרְיֵי וְאֵינָן קוֹרִין עֲלֵיהֶם. 19

(2) המדובר כשכבר הביא בעזרה, ואם כן אין לדבר עוד על "הבאת מקום" (למעלה פ"ג הלכה ה) ועל "טעוין כלי" (שם הלכה ז), שהרי כבר קיימן. (3) שם הלכות יב"ד. (4) ואף ביכוריהם של אשה, טומטום ואנדרוגינוס ביכורים, שהן עצמן אינן יכולות להניף, ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טז - קרבנן טעון תנופה על-ידי כהן (מנחות סא: והלכות מעשה הקרבנות שם). (5) למד כן רבינו (שכל הביכורים טעונים הדברים הנ"ל), ממה ששנינו (ביכורים פ"א משנה א): "יש מביאים וקורין, (ויש) מביאין ולא קורין, ויש שאינן מביאין וכו'". הרי שרק לענין קריאה יש חילוק, אבל בשאר דברים שהביכורים טעונים - לא חלקו. (6) משנה שם.

ב. וְאֵלּוּ מְבִיאִין וְלֹא קוֹרִין: הָאֵשָׁה? וְהַטְּמֵטוּם⁸ 20
וְהָאֲנְדְרוֹגִינוֹס⁹, לְפִי שְׁהֵן סִפְקָ אֵשָׁה¹⁰, וְאֵינָן 21
יְכוּלִין לֹאמַר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ¹¹. וְכֵן 22
הָאֲפוֹטְרוֹפִין¹² וְהַעֲבָד¹³, וְהַשְּׁלִיחַ, לְפִי שְׁאֵינָן 23
יְכוּלִין לֹאמַר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ¹⁴. 24

(7) שם משנה ה. אבל מביא הבעל מנכסי אשתו וקורא, כדלהלן הלכה ו. (8) "אינו ניכר אם זכר או נקבה" (פירוש המשנה). (9) "מי שיש לו אברי הזרע הידועים לזכר ולנקבה וכו' והוא מסופק" (שם). (10) ראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה ב, ובהשגות הראב"ד שם. (11) "לפי שארץ ישראל לא נתחלקה אלא לזכרים וכו' והוא שאמר השם יתברך (במדבר כו, נה) לשמות מטות אבותם ינחלו" (פירוש המשנה). [ואף-על-פי-כן הן מביאות, שלענין הבאה לא נאמר "אשר נתן ה'" אלא (שמות כג, יט) "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך" (ועיין רשב"ם ותוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא), והפסוק "האדמה אשר נתת לי ה'", אינו מכוון לקרקע שממנה הביא הפירות, שבזה מספיק אם קנה אותה, אלא הכוונה לחלקו בארץ ישראל בכל מקום שהוא. ולפיכך האשה שקנתה קרקע, מביאה ביכורים שזוהי "אדמתך", ואינה קוראה שאין כאן "אשר נתת לי ה'". והקונה שני אילנות בתוך של חבירו, שהדבר ספק אם קנה קרקע או לא, אף-על-פי שיש לו חלק בארץ ישראל, מביא ואינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" "דמיחזי כשיקרא" (בבא בתרא פב). כלומר, נראה כמשקר, שנראה כאילו אומר על האדמה, שממנה יצאו ישראל כנ"ל]. וראה בתוספות הגרע"א שהביא בשם טורי-אבן למה אינה פטורה גם מהבאה, משום מצות-עשה שהזמן גרמא, עיין שם. (12) משנה שם. והם "הממונים שממנים על היתומים, בין שמינה אותם אבי היתומים או בית-דין" (פירוש המשנה). [והנה במשנה שם חוברו אשה טומטום ואנדרוגינוס בבבא אחת עם אפוטרופסין עבד ושליח, ורבינו

1 לְתַנּוּפָה. וְכֵשֶׁם שְׂטְעוּנִין תַּנּוּפָה, בְּךָ טְעוּנִין קֶרֶן
2 שְׁלָמִים [וְשִׁיר]. שְׁנַאֲמַר בְּהֵן: וְשִׁמַּחַת בְּכָל הַטּוּב,
3 וּבְרִגְלִים אוֹמַר: וְשִׁמַּחַת בְּחֶגְךָ; מֵה שִׁמַּחַת הַחֶג
4 - בְּשְׁלָמִים⁶³, אֵף כָּאֵן - בְּשְׁלָמִים. וְאֵין הַקֶּרֶן
5 מְעַבֵּב.

(54) להקל על משאו, ויכול לקרוא לאחר מכן פרשת ביכורים. שלא אמרו שאם אין לקיחת הביכורים והבאתם על ידי אדם אחד, שאין לקרוא, אלא כשמסר לשליח על מנת שיביאם לעזרה, ומת השליח, שאז אפילו אם יביאם בעצמו, אינו קורא, לפי שהלקיחה וההבאה לא היו על ידי אחד. אבל אם מוסרם לקרובו, לשעה, כדי להקל על משאו, אין זו לקיחה כלל, והרי זו לקיחה והבאה באחד. (55) "לשון התורה הוא, שיהיה אדם בעצמו נושא הביכורים ונותן ביד הכהן, אמר השם יתברך: ולקח הכהן הטנא מידך". (56) אפילו אגריפס המלך, ופירש רבינו: אגריפס המלך ממלכי בית שני, בעל נפש גדולה ושררה רבה. (57) להר הביית. (58) עד סוף הפסוק: "לתת לנו". (59) הבעלים. (60) שנאמר: "והשתחית לפני ה' אלוקיך". (61) הביכורים. (62) ולמדו (שם) בגזירה שווה "ידי-יד" משלמים. (63) ושיר למדו שם: "נאמר כאן, בכל הטוב, ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים וכו' ומיטיב נגן".

6 י.ג. וְאֵימַתִּי קוֹרִין בְּשִׁיר עֲלֵיהֶן? מְשַׁנְּגִיעוּ⁶⁴ לְעִזְרָה
7 הַלְוִיִּם הֵיוּ⁶⁵ מִתְחִילִין וְקוֹרִין: אֲרוּמְךָ יְיָ כִּי
8 דְלִיתְנִי⁶⁶.

(64) מביאי הביכורים. (65) הלויים. (66) מזמור זה אמרוהו הלויים בתורת הודאה לה' על חסדיו, כדרך שאמרוהו בשיר של תודה.

9 יד. הַבְּפִרְיֵים טְעוּנִים לִינָה. בְּיַצֵּד? הִבְיָא בְּפִרְיֵי
10 לְמִקְדָּשׁ וְקָרָא וְהִקְרִיב שְׁלָמִיו⁶⁷ - לֹא יֵצֵא בְּאֹתוֹ
11 הַיּוֹם מִירוּשָׁלַיִם לְחִזּוֹ לְמִקְוֹמוֹ, אֲלֵא יִלִּין שָׁם וַיַּחְזֹר
12 לְמַחֵר לְעִירוֹ; שְׁנַאֲמַר: וּפְנִית בְּבִקְרָה וְהִלַּכְתָּ לְאֶהֱלִיךָ
13 - כָּל פְּנוֹת שְׂאֵתָה פְּנֵה מִן הַמִּקְדָּשׁ לְכַשְׁתְּבוֹא לְ⁶⁸
14 לֹא יִהְיוּ אֲלֵא בְּבִקְרָה⁶⁹. נִמְצְאָת אוֹמַר, שֶׁהַבְּפִרְיֵים
15 טְעוּנִין שְׂבָעָה דְבָרִים: הַבָּאָת מְקוּם, וְכָלִי, וְקָרִיאָה,
16 וְקֶרֶן, וְשִׁיר, וְתַנּוּפָה, וְלִינָה.

(67) אין כוונת רבינו לומר, שאינו חייב בלינה אלא אם הקריב קרבנו, שהרי מפורש בירושלמי שאם לא הביא קרבן, טעון לינה משום הביכורים, אלא כתב סדר הדברים של מביא ביכורים. ולא הזכיר רבינו שיר ותנופה, לפי שאינם חובותיו של מביא הביכורים, אלא שיר בלויים, ותנופה בכהן. וכן לא הזכיר רבינו קרבנות העולה, לפי שאינם חובה, אלא מנהג כדי לעטר את הביכורים. (68) אליו. (69) וזהו בנין-אב לכל הקרבנות, שטעונים לינה.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר שהיודי אינו שוה בכל, ושיש מביא ואינו קורא, ומי הוא. הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו, או המוכר שדהו לפירות. אם צריך לקיחה והבאה כאחת. וזמן הבאת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 שְׁאֵינֶנּוּ רְאוּי לְקַרְיָא מִפְּנֵי הַסֶּפֶק - הַקְרִיאָה מְעַכְבֶּת
17 בו.

(20) ביכורים פ"א משנה ו, כחכמים ולא כרבי מאיר. (21) בבא בתרא פא: (22) ולכן אינו קורא, שהרי אם אין לו קרקע, אינו חייב בביכורים כלל. ושאלו שם פב. "מכדי פסוקי נינהו, ליקרי (כלומר, מה בכך אם יקרא את הפסוקים של פרשת ביכורים). אמר ליה, משום דמיחזי כשיקרא (= נראה כמשקר שאומר "האדמה אשר נתת לי") (וראה למעלה הלכה א). רב משרשיא בריה דרב חייא אמר, דלמא אתי לאפקועי מתרומה ומעשר (יחשוב שהביכורים הם ודאי, ופטורים מתרומה ומעשר, ואין הדבר כן, כדלהלן). אבל צריך עיון: הרי למעשה לא קנה קרקע (משנה שם פא. ופכ"ד מהלכות מכירה הלכה ו), שכיון שהדבר ספק, אמרו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" ולמה חייב להביא, הרי אין כאן "ראשית ביכורי אדמתך", ראה במשנה ראשונה שם, ובאור-שמח לפ"ב הלכה יג. (23) שם. (24) קודם שמביא למקדש. (25) וקדושתם מספק, שמא חולין הם. אבל אם ביכורים הם, אינם קודש, שהרי הם ממון כהן, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (פ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכה טז ורדב"ז שם). (26) ראה בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה ג, וברשב"ם בבא בתרא שם: ד"ה דילמא. (27) כלומר, מביא הפירות (שם). (28) אבל ביכורים פטורים מתרומות ומעשרות, ראה בפ"ג מהלכות תרומות הלכה כג, שהפרשת ביכורים קודמת לכל. ואם כן, הם פטורים מכל חיובי התרומות והמעשרות שאחריהם. (29) כלומר, אפילו מעשר שני שהוא תמיד לבעלים, ומעשר ראשון שהוא ללוי. אבל תרומות, פשוט הוא שניתנות לכהנים. (30) בבא בתרא שם, כרבי אלעזר בן עזריה, שמעשר ראשון ניתן מעיקר הדין, אף לכהן. וראה בפ"א מהלכות מעשר, הלכה ד. (31) כנ"ל בפ"ג הלכה א. (32) והשליח אינו קורא, כנ"ל בהלכה ב. (33) את הביכורים. (34) בבא בתרא שם: "קריאה לא מעכבת. ולא (בתמיה), והאמר ר' זירא כל הראוי לבילה, אין בילה מעכבת בו. ושאינו ראוי לבילה (כמו כאן, שאיו קורא מחמת הספק), בילה מעכבת בו".

18 ה. הַפְּרִישׁ³⁵ פְּפוּרֵי וּמְכַר שְׂדֵהוּ - מְבִיא³⁶ וְאֵינֶנּוּ
19 קוֹרְא; שְׁאֵינֶנּוּ יָכוֹל לֹמַר: אֲשֶׁר נָתַתְּ לִי יְיָ³⁷, שְׁהָרִי
20 אֵין לִי³⁸. וְהַלֹּקֶחַ³⁹ אֵינֶנּוּ חַיֵּב לְהַפְּרִישׁ פְּפוּרִים
21 אַחֲרֵים מְאוּתוֹ הַמֵּין שְׁפָכָר הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ הַמוּכָר;
22 וְאִם הַפְּרִישׁ - מְבִיא⁴⁰ וְאֵינֶנּוּ קוֹרְא⁴¹. אֲבָל מִמֵּין אַחַר
23 - מִפְּרִישׁ וּמְבִיא וְקוֹרְא⁴².

(35) ביכורים שם, משנה ז, ותוספתא הלכה ג. ובירושלמי שם הלכה ה העמידו משנתנו כשהפריש על דעת למכור שדהו, שמתחילה לא נתחייבו בקריאה. אבל אם מתחילה נתחייבו בקריאה - כיון שנדחו אחר-כך מקריאה אחרי שמכר שדהו, דינם שייקרב. וראה להלן בהלכות יג-יד. (36) המוכר. (37) כלומר, נתת לי, ועדיין ישנה בידי. וראה למעלה הלכה ב, שעיקר פסוק זה לא על קרקע זו, אלא על חלקו בארץ, ואם-כן צריך לפרש כי גם כאן הכוונה שהוא נראה כמשקר. וראה בהלכה הקודמת. (38) ואף-על-פי-כן

חילקם, לפי שאין טעמם שוה: שלוש הראשונות נתמעטו מן "האדמה אשר נתת לי ה'", לפי שאין להם חלק בארץ. ואילו האפטרופסים והשליח, שיש להם חלק בארץ - לא נתמעטו אלא מ"פרי האדמה אשר נתת לי ה'", שהפרי אינו שלהם, שהרי אינם אלא שלוחים בשביל אחרים, וגם עבד לא נתמעט אלא מ"פרי", שהרי כשישתחרר יהיה גר ויהיה לו חלק בארץ, ראה בהלכה הסמוכה]. (13) [עבד כנעני המביא ביכורים של רבו, ונתמעט מ"פרי" (ראה למעלה). ולהביא מקרקע שלו, לא יתכן, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, ראה בפ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג. ולדעת הסובר שיש מציאות שלא קנה רבו (קידושין כג:) - מביא הוא ביכורים וקורא, כמו גר, בהלכה הסמוכה]. (14) כלומר, הפירות אינם שלהם, כמבואר למעלה.

1 ג. הַגֵּר¹⁵ - מְבִיא וְקוֹרְא. שְׁנֵאֲמַר לְאַבְרָהָם: אֵב הַמּוֹן
2 גוֹיִם נִתְתִּיף - הָרִי הוּא אֵב פֶּל הַעוֹלָם פְּלוּ שְׁנִכְנָסִין
3 תַּחַת פְּנֵי שְׁכִינָה¹⁶; וְלְאַבְרָהָם הִיְתָה הַשְּׁבוּעָה
4 תַּחֲלָה¹⁷ שְׁאִירְשׁוּ בְּנֵי אֶת הָאָרֶץ. וְכֵן¹⁸ כִּהְנִים וְלְיוֹם
5 - מְבִיאִין וְקוֹרְאִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עָרֵי מִגְּרָשׁ¹⁹.

(15) שם משנה ד: "אלו מביאין ולא קורין, הגר מביא ולא קורא, שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו". ובירושלמי שם: "תני בשם רבי יהודה, גר עצמו מביא וקורא. מה טעם, כי אב המון גויים נתתיך, לשעבר היית אב לארם, ועכשיו מכאן ואילך אתה אב להמון גויים. רבי יהושע בן לוי אמר, הלכה כרבי יהודה". וכן פסק רבינו בתשובה (הוצאת פריימן סימן מב). וראה בעיניי למשפט להגרי" אריאלי למכות יט. ובמשנה-למלך. (16) ולכן יכול הוא לומר: "אשר נשבע ה' לאבותינו", ויכול לומר: "לתת לנו", שלעתיד-לבוא יקבלו הגרים חלק בארץ, כמפורש ביחזקאל מז, כב (הגהה במשנה-למלך בשם כפות תמרים). ונמה שהוא אומר: "האדמה אשר נתת לי", כיון שהבטיח הקב"ה, הרי זה כאילו כבר נתן, אבל נשים שלא הבטיח להן, אינן בכלל זה]. (17) כלומר, לפני שנשבע ליצחק וליעקב. ואם כן "נשבעת לאבותינו" הכוונה לאברהם, שהוא אב לגרים, ולא ליצחק וליעקב (שאגת אריה סימן מט). (18) תוספתא ביכורים פ"א הלכה ב, כרבי יוסי. (19) ואף שישאל נתנו לכהנים את ערי המגרש, כיון שנתנו על-פי צווי ה', הרי זה בכלל: "אשר נתת לי ה'" (רדב"ז). וראה בתוספתא כפשוטה שם.

6 ד. הַקּוֹנֵה²⁰ שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ [שְׂדֵה] שֶׁל חֲבֵרוֹ -
7 מְבִיא וְאֵינֶנּוּ קוֹרְא, לְפִי²¹ שְׁהַדְּבַר סֶפֶק אִם יֵשׁ לוֹ
8 קָרְקַע אוֹ אֵין אֵין לִי²². וְכִיצַד עוֹשֶׂה? מִקְדִּישׁ²³ אוֹתָם
9 תַּחֲלָה²⁴ לְבָדֵק הַבֵּית²⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק חֲלִין וְאֵין
10 מְכַנְסִין חֲלִין לְעִזְרָה²⁶, וְהִכְהֵן פּוֹדָה אוֹתָן מִיַּד
11 הַהֶקְדָּשׁ וְאַחַר כֵּן אוֹכְלֵן. וּמִפְּרִישׁ²⁷ מִהֵן תְּרוּמָה
12 וּמְעֶשֶׂר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק חֲלִין²⁸. וְנוֹתֵן הַמְּעַשְׂרוֹת²⁹
13 שְׁלֵהֵן לְכַהֲנִים³⁰, שְׁמָא בְּפוּרִים הֵם וְאֶסוּרִין לְזָרִים³¹.
14 וְאֵינֶנּוּ מְבִיא אוֹתָן פְּעַצְמוֹ, אֲלֵא מְשַׁלְּחֵן בְּיַד שְׁלִיחַ³²,
15 כְּדֵי שֶׁלֹּא תַעֲכַב אוֹתָן³³ הַקְרִיאָה מְלֹאכְלָן; שְׁפָלָן³⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיתת אשתו יש לו גם גוף הקרקע, היה מקום לטעות שאין זה "לקיחה והבאה כאחת". ואף-על-פי שדעת רבינו, שירושת הבעל אינה אלא מדבריהם (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ח, והלכות אישות שם), מכל-מקום קורא, שכיון שתיקנו חכמים ירושת האשה לבעל, מדין "הפקר בית-דין הפקר", הרי היא שלו מן התורה. ש"הפקר בית-דין הפקר", הוא דין תורה. וראה באבני-מילואים להלכות קידושין סימן כח את לג.

ז. המוכר⁵² שדהו⁵³ או שמכר⁵⁴ אילנות וקרקעו⁵⁵ בזמן שהיובל נוהג - הרי זה מביא וקורא ביוכל ראשון בלבד⁵⁶, שעדיין לא סמכה דעתו של מוכר שפתחו לו הקרקע⁵⁷. אבל אם חזר ומכרה ביוכל שני⁵⁸ - הרי זה מביא ואינו קורא⁵⁹; שהרי סמכה דעתו⁶⁰ שאין לו אלא הפרות, וקנין פרות אינו קנין הגוף⁶¹.

(52) גיטין שם. (53) סתם, שאז הכוונה בין לקרקע ובין לפירות. וראה בהלכה הקודמת. (54) שם מח. (55) כלומר, מכר אילן אחר או שני אילנות, ופירש שהוא מוכר גם הקרקע עמהם. (56) שם, כרב חסדא. (57) כיון שלא הורגלו עדיין להחזיר השדות ביובל, ולכן מכר לו גם את גוף הקרקע, אלא שהתורה הפקיעה את השדה מן הליקוח והחזירתו למוכר. וראה בפ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א. (58) שכבר הורגלו להחזיר שדותיהם ביובל הראשון. (59) שם, כריש לקיש ולא כרבי יוחנן. (60) של המוכר. (61) כבהלכה הקודמת.

ח. הפריש⁶² בפוריו וחלה והרי הוא מספן⁶³ - זה שראוי לירשו מביא⁶⁴ ואינו קורא⁶⁵. הפריש⁶⁶ בפוריו ושלחן ביד אחר, ומת השליח בדרך, אף על פי שחזר הוא⁶⁷ והביאן - אינו קורא; שגאמר: ולקחתם ובאתם - עד שתהיה לקיחה⁶⁸ והבאה פאחת.

(62) ירושלמי ביכורים פ"א הלכה ה, בשם רבי יוחנן. (63) לפנינו בירושלמי: "חולה או מסוכן". ורבינו גרס: "חולה ומסוכן" (כסף-משנה). (64) שמן הסתם רצונו שיהא הקרוב הראוי לירשו, שלוחו להבאת הביכורים. ולכן סמך רבינו דין זה לדין שליח דלהלן. אבל אם חלה והוא אינו מסוכן, אין להביא ביכוריו עד שיעשה שליח במפורש. (65) כדין שליח הנזכר למעלה בהלכה ב. והשמיענו בזה שאף-על-פי שאם מת המשלח אחר ההפרשה, מביא היורש וקורא, שהם שלו - כל זמן שלא מת, אף-על-פי שהוא מסוכן, אינו אלא כשליח (ירושלמי שם). ואם מת החולה אחר שיצא השליח, גם כן אינו קורא, שהרי הלקיחה היא בתורת שליח, וההבאה בתורת בעלים שהרי הוא יורשו, ואין זה "לקיחה והבאה כאחת", כדלהלן. (66) מימרא של ר' יוסי בר חנינא בגיטין מז: (67) כלומר, המשלח, בעל הפירות. (68) כלומר, לקיחה מן הבית. כרבינו תם שם, בתוס' ד"ה בצרן ולא כרשב"ם.

ט. הפריש⁶⁹ בפוריו ואבדו⁷⁰ קדם שגייע להר הפית, והפריש אחרים תחתיה⁷¹ - מביא השניים ואינו

הוא מביא, שכיון נתחייב שוב אינו נפטר. (39) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובירושלמי: "מה טעמון דרבינן (שאינן השני מביא), הגדתי היום, פעם אחת הוא מגיד ואינו מגיד פעם שניה. הנה הבאתי, פעם אחת הוא מביא ואינו מביא פעם שנית" (כן היא גירסת הגר"א). ופירושו, שהפירות עצמם נפטרו מהבאה שניה, לאחר שהביאו מהם פעם אחת. (40) שהרי למדו כן בירושלמי (ראה למעלה) ממה שנאמר "הגדתי היום", ומתוך זה למד רבינו שלא נתמעטה ההבאה, אלא ההגדה (תוספות אנשי-שם). וכמו כן המביא ביכורים וחזר והביא הוא עצמו ממין אחר - ביכוריו ביכורים, אלא שאינו קורא, כמפורש להלן הלכה יא (תוספתא כפשוטה). וראה בפירושו המשנה ובתוספות הגרע"א. (41) אף-על-פי שהמוכר לא קרא, כנ"ל, ואם כן עדיין לא קרא על פירות שזהו כלל, מכל-מקום אינו קורא שאינו יכול לומר: "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה", לפי שאינם ראשית, כדלהלן בהלכה ט. וראה ברבב"ז. (42) שביכורי מין אחד, שהביא המוכר, אינם פוטרים את המין השני מהפרשת ביכורים.

1 ו. המוכר⁴³ שדהו לפרות⁴⁴ - הלוקח מביא ואינו קורא; שקנין פרות אינו קנין הגוף⁴⁵. אבל⁴⁶ מביא אדם מנכסי אשתו⁴⁷ בפורים וקורא, אף על פי שאין לו גוף הקרקע; שגאמר: אשר נתן לך יי אלהיך ולביתך⁴⁸. אף על פי שמתה⁴⁹ אשתו אחר שהפריש והוא בדרך⁵⁰ - מביא וקורא⁵¹.

(43) גיטין מז: כריש לקיש ולא כרבי יוחנן, כיון שרבא אמר שם מח. "קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש וכו'" (רדב"ז). (44) בזמן שאין היובל נוהג. ופירש שאינו מוכר אלא לפירות, אבל אם מכר סתם, כוונתו גם לגוף השדה. וראה בהלכה הסמוכה. (45) ולפיכך אינו קורא, שאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" [שהרי הקב"ה נתן גם קנין הגוף, אבל לענין הבאה, שלא נאמר אלא "ביכורי אדמתך", כיון שיש לו קנין פירות הרי הוא מביא. ועיין תוספות בבא בתרא קלו: ד"ה מביא. אלא שצ"ע הרי הפסוק הזה (= האדמה אשר נתת לי ה"י) אינו מכוון לקרקע זו שממנה יצאו הפירות, אלא לחלקו בארץ ישראל, ראה למעלה הלכה בן. (46) ברייתא שם. (47) נכסי מלוג, שאין לו בהם אלא פירות. וראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה ג. (48) ואף-על-פי שאין אכילת הפירות שאוכל הבעל אלא מדבריהם (כנ"ל שם), מכל-מקום כיון שכך היתה דרכם של דורות הראשונים, לתת מהר ומתן (בראשית רבה פרשה פ), לכן חידשה התורה שמביא וקורא (מאירי לגיטין עמ' 205). ועיין תוספות שם ד"ה ולביתך. (49) ברייתא שם. (50) שכבר יצא מביתו כדי לעלות לירושלים, ודוקא ככה-אי-גוונא שהוא בדרך, כדלהלן. (51) שהרי יש לו גם גוף הקרקע. והחידוש בזה, אמרו בגיטין שם: "סלקא דעתך אמינא, ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא דאמר וכו', בדרך ושגרין ביד שליח ומת שליח בדרך (ולכן נקט רבינו למעלה: "והוא בדרך") מביא ואינו קורא (ראה להלן הלכה ח) וכו', קא משמע לן". כלומר: כיון שבשעת לקיחה מן הבית היו לו רק פירות, ולאחר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ז אדר ב' – ספר זרעים – הלכות ביכורים קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לנוסחא בדברי רבינו פ"ח מהלכות ברכות ה"י, ועיין שם בכסף-משנה. (86 כלומר, הקרקע. שאינה קרויה קרקע אלא א-ס-כן יש לה מעיין המשקה ואילנות גדלים בה. ולכן אינו יכול לומר: "אשר נתת לי ה'", כמבואר למעלה בה"ה, ע"י שם. ועיין ברש"י לברכות שם.

יג. המביא⁸⁷ בפורים מאחר חג הספות ועד חנוכה⁸⁸, אף על פי שהפרישן קדם החג⁸⁹ - מביא⁹⁰ ואינו קורא. שנאמר: ושמתה בכל הטוב; ואין⁹¹ קריאה אלא בשעת שמחה - מחג השבועות⁹² עד סוף החג⁹³. ושאר המביאין חוץ מאלו⁹⁴ - מביאין לקורין.

87 משנה שם, כחכמים ולא כרבי יהודה בן בתירא. 88 שהרי לאחר חנוכה אין מביאין ביכורים, כנ"ל. 89 חג הסוכות שאז הוא זמן קריאה. (90 ואף-על-פי שבמכות יח: אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, הפריש ביכורים קודם לחג ועבר עליהן החג, ירקבו, כיון שהיו ראויים לקריאה ונדחו, וכרבי זירא, שכל שאינו ראוי לבילה, בילה מעכבת בו. ואם כן, מדוע כתב רבינו כאן שמביא. ונראה, שסמך רבינו על מה שאמרו בגיטין מז: (כתבו רבינו למעלה בהלכה ח), שאם הפריש ביכורים ושלחן ביד אחר ומת וחזר הוא והביאן, שאינו קורא, ולא חילקו בין הפריש על דעת לשלחן, לבין הפריש שלא על דעת לשלחן, שאז כבר נראו הביכורים לקריאה, הרי שהגמרא שם אינה סוברת כהגמרא במכות שם (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ה וההלכה הקודמת. 91 ספרי לפרשת כיתבוא. וכן הוא בפסחים לו: ובירושלמי ביכורים פ"א סוף הלכה ז: "אמר רבי יונתן תני רבי שמעון בן יוחאי כן, "ואמרת", "ושמחת", הוי אומר (וידוי ביכורים) על השמחה". וראה באור-שמח. 92 שמתחילין להביא בו ביכורים, ונאמר בהם: "ושמחת בכל הטוב". 93 חג הסוכות, שנאמר בו: "ושמחתם לפני ה' אלהיכם". וראה בפירוש המשנה. 94 שהזכרנו בפרק זה. וראה למעלה פ"ב סוף הלכה יג.

יד. הבפורים⁹⁵ והתרומות⁹⁶ והחלה⁹⁷ והקורין⁹⁸ והחמש⁹⁸ ומתנות פהמה⁹⁹ הם נכסי פהן. יש לו¹⁰⁰ לקנות מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה¹⁰¹, ובעל חוב נוטלן בחובו, והאשה בכתבתה, וקונה בהן ספר תורה¹⁰².

95 ביכורים פ"ב משנה א. 96 תרומה גדולה ותרומת מעשר. 97 חלה פ"א משנה ט. 98 שמשלם זר האוכל תרומות בשגגה, שדינם כתרומה (פ"י מהלכות תרומות הלכה טו) – חולין קלא. הם זרוע ולחיים וקיבה (שם). 100 ביכורים פ"ג משנה יב. 101 מה שאין-כן במעשר שני, שהוא ממון גבוה, כנ"ל בפ"ג מהלכות מעשר שני הלכות י"ז. 102 כלומר: לא רק עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, שאפשר למכרם שוב ולקנות בדמיהם צרכי אכילה, מותר לקנות בהם, אלא אפילו ספר תורה שאסור למכור אותו (פ"י מהלכות ספר תורה הלכה ב), בכל זאת מותר לקנותו (מעשה רוקח).

טו. אף על פי שהפורים והתרומות אסור¹⁰³

1 קורא; לפי שאינו יכול לומר: את ראשית כל פרי האדמה, לפי שאינו ראשית. ואלו השניים - אין חייבים עליהן חמש בפורים⁷².

69 ביכורים פ"א משנה ח. 70 או נמקו או נבזזו וכיוצא בזה, למעלה פ"ב הלכה כ, וקיצר רבינו כאן (המגיה על גליון רבינו). וראה בתוספות יום-טוב' שם. 71 כיון שהוא חייב באחריותם, כנ"ל שם. 72 שדינם כתרומה (למעלה פ"ג הלכה ה), והאוכל תרומה בשוגג מוסיף חומש (פ"ו מהלכות תרומות הלכה ו). כן הוא במשנה שם, ועיין שם ברע"ב.

4 ל. הביא⁷³ בפוריו ונטמאו בעזרה⁷⁴ - נופצים⁷⁵ שם ואינו קורא⁷⁶.

73 ביכורים שם. 74 (74 ששוב אינו חייב באחריותם, למעלה פרק ב שם, עיין שם. 75 [כלומר מריקם מן הסל, שבאופן זה שנטמאו – אין הסל לכהנים (למעלה פרק ג הלכה ח). ונראה שלאחר כן הם נשרפים, כדין תרומה וקדשים שנטמאו (שבת כה). אלא שאסור ליהנות מהם בשעת שריפה, לפי שדינם כקדשי שמים, כמפורש למעלה שם הלכה ג (משנה ראשונה). והראב"ד (למעלה שם), סובר שאף באופן זה הכל ניתן לכהנים, ולכן הוכרח לפרש כאן "נופצים" – "נייחו עד שירקבו או עד שיתמססו". ועיין ר"י קורקוס]. 76 שאין קריאה אלא בשעת שמחה (להלן הלכה יג), וכיון שנטמאו אין כאן שמחה (הר"ש שם).

6 יא. הביא⁷⁷ בפוריו מאחד מן המינים⁷⁸ וקרא, וחרור והביא בפורים ממין אחר - אינו קורא עליהן; שנאמר: הגדתי היום - פעם אחת בשנה הוא מגיד, ולא שפתיים⁷⁹.

77 שם סוף משנה ט. 78 כלומר, משבעת המינים. 79 ירושלמי שם ה"י. וראה בתוספתא פ"א ה"ד ובתוספתא כפשוטה שם.

10 יב. הפריש⁸⁰ בפוריו⁸¹ ויבש המעיין⁸² או שנקצץ האילן⁸³ - מביא⁸⁴ ואינו קורא; לפי שזה פמי שאין לו קרקע⁸⁵, שהרי אבדה⁸⁶.

80 שם מ"ו, כחכמים ולא כרבי יהודה. ואע"פ שבברכות מ. העמיד סתם משנה כרבי יהודה – סמך רבינו על משנתנו כאן, שרבי יהודה יחיד הוא כנגד רבים. (והרי זה כסתם ואחר-כך מחלוקת, שאין הלכה כסתם). וראה בתוספות ר"י שירליאו ובתוספות הרא"ש ובשיטה-מקובצת לברכות שם, שפסקו כרבי יהודה. 81 בירושלמי שם הלכה ה, העמידו משנתנו שיבש המעיין קודם שהפריש ביכוריו, שאם לא כן, הרי כבר נראו לקריאה. וכיון שכן, נדחו וירקבו (ראה ב"משנה ראשונה" שם). וראה בהלכה הסמוכה. 82 "שממנו היה משקה שדהו" (פירוש המשנה). 83 שממנו הביא ביכוריו. 84 כיון שבשעת ההפרשה, היתה לו קרקע. וראה למעלה הלכה ה ובפ"ב הלכה יד. 85 לפי זה אמרו בברכות שם שלענין ברכות, אם ברך על פרי העץ "בורא פרי האדמה" – לא יצא. וזה מתאים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינם שכחים כל כך, שהרי אינם נוהגים אלא בשבעת המינים, לא גזרו (רע"ב בתרומות שם). וראה בפ"ו מהלכות מעשר שני הלכה טו.

טז. פיצד¹²¹ מעלין את הפפורים? פל העירות
 שבמעמד¹²² מתפנסות לעירו של מעמד, פדי¹²³
 שלא יעלו יחידים; ושנאמר: ברב עם הדרת מלך.
 ובאים ולנים ברחוקה של עיר. ולא יפנסו¹²⁴ לפתים,
 מפני אהל הטמאה¹²⁵. ובשחר הממנה אומר: קומו
 ונעלה ציון אל יי אלהינו¹²⁶. והשור¹²⁷ הולך
 לפניהם, וקרניו מצפין זהב, ועטרה של זית פראשו,
 להודיע¹²⁸ שהפפורים משבעת המינין¹²⁹. והחליל
 מפה לפניהם, עד שהם מגיעין קרוב לירושלים.
 והם הולכין בכל הדרך וקורין: שמחתי באמרים לי
 בית יי גלף¹³⁰. ולא היו¹³¹ מהלכין פיום¹³² אלא שתי
 ידות¹³³ בלבד. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו
 לפניהם שלוחין להודיע לאנשי ירושלים, ועשרו
 את פפוריהם ופרפסו¹³⁴ אותן. ואם היה להם לח
 ויבש - מראין את הלח¹³⁵ מלמעלה. והפחות¹³⁶
 והסגנים¹³⁷ והגזברים¹³⁸ יוצאין לקראתן מירושלים.
 לפי הבאים¹³⁹ הם יוצאין. אם באו אנשים הרבה -
 יוצאין לקראתן רבים, ואם מעט - מעט.
 ומשפנסו¹⁴⁰ פלן בשערי ירושלים ותחילו לקרות:
 עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים.

121) ביכורים פ"ג משנה ב, ותוספתא שם פ"ב הלכה ח.
 122) ראה להלן בפ"ו מהלכות כלי המקדש ה"א.
 123) תוספתא שם. 124) משנה שם. 125) ירושלמי
 ותוספתא שם. כלומר, שלא יטמאו על-ידי שיהיו עם מת
 תחת אהל אחד, ולא יוכלו להכנס לעזרה. ועוד, שיטמאו
 הביכורים. 126) כ"ה בירמיה לא, ה. במשנה: "אל בית
 ה' אלהינו". ובמלא"ש שם, תיקן לפי המקרא. 127) שם
 מ"ג. 128) ירושלמי שם. 129) "ולפי שאין באילנות
 נאה כמו הזית, היו עושין העטרה מענפי הזית לבד" (פירוש
 המשנה). 130) ירושלמי שם הלכה ב. 131) תוספתא
 שם. 132) בתוספתא שם "כל היום". 133) כלומר, שני
 שלישי היום. וראה בתוספתא כפשוטה. 134) ראה למעלה
 בפ"ג הלכה ט. 135) ובירושלמי: תני, מי שהיו לו
 ביכורים גרוגרות, היה מעטרו תאנים. וצמוקים, היה מעטרן
 ענבים. וטעמו של דבר, שהלח נאה ומהודר יותר מן היבש.
 וראה למעלה בפ"ב הלכה ה. 136) סגני הכהנים. וראה
 בירמיהו נא, כג. 137) סגני הלויים (תוס' יו"ט).
 138) הם הממונים על עסקי ההקדש ועל נכסיו (פירוש
 המשנה). 139) במשנה: "לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים".
 ובירושלמי: "וכי יש קטן גדול בישראל (כן גורס הגר"א),
 אלא וכו' לפי רוב הנכנסים, היו יוצאין". 140) ירושלמי
 שם הלכה ב.

יז. פל בעלי¹⁴¹ אמניות שבירושלים עומדין
 מפניהם¹⁴² ושואלין בשלומן: אחינו, אנשי מקום
 פלוני, בואכם בשלום. והם מהלכין בתוך ירושלים

1 להאכל לזרים¹⁰⁴, ואף על פי שהפפורים עולין
 2 באחד ומאה¹⁰⁵ פתומה¹⁰⁶, אם נתערבו¹⁰⁷ בחלין
 3 בירושלים - אסורין בכל שהן¹⁰⁸ במינם¹⁰⁹, קמעשר
 4 שני¹¹⁰. מפני¹¹¹ שהוא מקום אכילתן¹¹², עשאום¹¹³
 5 פדבר שיש לו מתירין¹¹⁴; ואף על פי שהפפורים
 6 אסורים לזרים אף בירושלים¹¹⁵ - הרי הן אסורין
 7 בכל שהן¹¹⁶. אפלו זרע הפפורים¹¹⁷ אחר שגכנסו
 8 לירושלים - הרי הגדלין אסורין, ואסורין בכל שהן
 9 אם נתערבו¹¹⁸ בירושלים¹¹⁹; אכל הזרע בפורים
 10 קדם שפנסו לירושלים - הגדלין חלין¹²⁰.

103) צ"ל: אסורים. 104) ביכורים פ"ב משנה א, וראה
 להלן. 105) שם. וראה בפט"ו מהלכות תרומות הלכות
 כ"א. 106) [שעיקר דין "אחד ומאה" נלמד מתרומה,
 שנאמר בה (במדבר יח, כט) "את מקדשו ממנו", ומזה למדו
 חז"ל (ירושלמי תרומות פ"ד הלכה ו) "דבר שאתה מרים
 ממנו, אם נפל לתוכו מקדשו". 107) שם, משנה ב,
 חכמים ולא כרבי שמעון. 108) כלומר: לזרים אסורים
 באכילה, כביכורים, וכהנים חייבים לאכלם בקדושה
 (רדב"ז). 109) שהרי מין בשאינו מינו בטל, אפילו אם
 הוא דבר שיש לו מתירין, כמו שכתב בפט"ו מהלכות
 מאכלות אסורות הלכה י (כסף-משנה). 110) ראה בפ"ו
 מהלכות מעשר שני הלכות יד-טו, ובהערות.
 111) ירושלמי שם. 112) כלומר, לכהנים. 113) חכמים.
 114) "שאפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל" (הלכות
 מאכלות אסורות שם, הלכה י). כיון שלגבי כהנים, שיכולים
 לאכלם בקדושה, הם דבר שיש לו מתירין. 115) כנ"ל
 בפ"ב הלכה א. כלומר, ואם כן הרי הם דבר שאין לו
 מתירין, והיה להם להתבטל בתערובת. 116) כיון שהם
 מותרים לכהן, כנ"ל. וראה בפירוש המשנה שם.
 117) במשנת ביכורים שם: וגידוליהן (של המעשר
 והביכורים) אסורים מלאכול בירושלים וכו'. ובתרומות פ"ט
 משנה ד "והביכורים גידוליהן חולין". והקשו בירושלמי
 ביכורים שם ממשנה זו על משנת ביכורים הנ"ל, ותרצו:
 "הן דתימר (= מה שאמרו) גידוליהן אסורים, איסור
 מחיצה (שזרעם בתוך מחיצת ירושלים), והן דתימר
 גידוליהן מותרים, היתר זרות" (שזרעם מחוץ לחומה).
 118) במשנה שם: "וגידוליהן אסורים מלאכול בירושלים
 וכו' הרי אלו במעשר וביכורים, מה שאין-כן בתרומה".
 (ותמה על זה ה'תוספות יום-טוב', שהרי גם תרומה גידוליה
 אסורים (פ"א מהלכות תרומות הלכה כא). וראה בתוספות
 חדשים שכתב, שלישב תמיהה זו פירושה (הר"מ) והרע"ב
 שם בזרע תערובתם, שבאופן זה גידולי תרומה מותרים
 (הלכות תרומות שם הכ"ב "והמדומע וכו' גידוליהן
 מותרין"). וכאן פירשה רבינו להיפך: בגידולין שנתערבו.
 וסובר רבינו שכשם שלא אסרו גידולי גידולין (הלכות
 תרומות שם) וכשם שלא אסרו גידולי תערובת תרומה,
 כמו"כ לא אסרו תערובת גידולים). 119) כנ"ל.

120) משנה בתרומות שם. שאע"פ שבתרומה גזרו חכמים
 משום תרומה טמאה ביד כהן, שמא ישהה אותה לזרעה,
 יבוא לאכלה (הלכות תרומות שם הכ"א) - כביכורים

17 מְשֹׁמְנָה וְאַרְבָּעִים; לְפִי שֶׁעֲסָתוּ מִרְבֵּה¹³, יֵשׁ בְּשֶׁעוֹר
18 זֶה כְּדֵי מִתְּנָה.

(9) שם, פ"ב מ"ז. (10) ב'ירושלמי' שם, ובתוספתא שם פ"א ה"ז: "בעל הבית עיסתו מעוטה, ואין בה כדי מתנה לכהן (אלא-אם-כן יפריש אחד מכ"ד), נחתום עיסתו מרובה, ויש בה כדי מתנה לכהן (אפילו אם מפריש רק אחד ממ"ח)". וטעם זה הוא לחכמים, אבל לרבי יהודה אמרו שם טעם אחר. וראה בפירוש המשנה, וב'תוספתא כפשוטה' שם. (11) 'ספרי' פרשת שלח. (12) ב'ספרי' שם: "מראשית עריסותיכם תתנו לה". (13) ראה בש"ך סי' שכב ס"א ס"ק ב.

19 ג. הַעוֹשֶׂה¹⁴ עֹסָה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא
20 מִרְבֵּה¹⁵ - מִפְּרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה; שְׁלֹא
21 לְחֵלֶק¹⁶ בְּעֵסֶת בְּעַל הַבֵּית. וְהִנְחָתוֹם שֶׁעָשָׂה עֹסָה
22 קִטְנָה¹⁷ - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה; שְׁלֹא לְחֵלֶק¹⁸
23 בְּעֵסֶת הִנְחָתוֹם.

(14) משנה, שם. (15) ויש באחד ממ"ח, כדי מתנה. (16) 'ירושלמי' שם. (17) במשנה: וכן האשה שהיא עושה למכור בשוק. (18) 'ירושלמי' שם לגירסת הגר"א. וראה ברידב"ז.

24 ד. נִטְמָאת¹⁹ הָעֹסָה²⁰ בְּשׁוֹגֵג אוּ בְּאַנָּס - מִפְּרִישׁ אֶחָד
25 מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה²¹. וְאִם טִמְּאָהּ בְּזָדוֹן - מִפְּרִישׁ
26 אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה חוֹטֵא
27 נִשְׁפָּר²². וְחָלָה טִמְּאָהּ [מִוִּתְרָת] (לִפְנֵי) לְהִסְקָה,
28 כְּתִרוּמָה טִמְּאָהּ²³.

(19) משנה, שם. (20) של בעל הבית. (21) כיון שאינה ראויה לאכילה לכהן, אלא להסיק בה בלבד, כדלהלן - הקילו בשיעורה. (22) "פירוש, שלא ירויח החוטא שטימאה, ויוציא פחות ממה שהיה מוציא אילו לא עבר וטימאה" (פירוש המשנה). (23) ראה בפ"א מהל' תרומות ה"א, וחלה נקראת תרומה (להלן הי"ג).

29 ה. אֵין²⁴ חִיבִין בְּחֵלָה מִן הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
30 בְּלִבְד, שְׁנֵאמַר: וְהָיָה בְּאֶחְלָכֶם מְלַחֵם הָאָרֶץ וְגוֹמֵר;
31 וּבְזִמְנָן²⁵ שְׁכַל יִשְׂרָאֵל שָׁם, שְׁנֵאמַר: בְּבִאכֶם - בִּיאַת
32 בְּלָכֶם, וְלֹא בִּיאַת מִקְצַתְכֶם. לְפִיכֹן, חֵלָה בְּזִמְנָן הַזֶּה,
33 אֲפִלוּ בִּימֵי עֶזְרָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה אֲלָא
34 מִדְּבָרֶיהָ²⁶, כְּמֹו שְׁבָאֲרָנוּ בְּתִרוּמָה²⁷.

(24) כן הוא ב'ספרי' שם. וראה בפ"א מהל' תרומות ה"א. (25) כתובות כה, א. וראה למעלה שם הכ"ו, ובראב"ד שם. (26) כיון שלא עלו אלא מקצתם (גמרא שם). (27) שם.

35 ו. פְּרוֹת חוּצָה לְאַרְץ²⁸ שְׁנִכְנְסוּ לְאַרְץ²⁹ - חִיבִין
36 בְּחֵלָה, וּפְרוֹת הָאָרֶץ³⁰ שְׁיִצְאוּ חוּצָה לְאַרְץ³¹ -
37 פְּטוּרִין³²; שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה -
38 שָׁמָּה אֲתֶם חִיבִין בֵּין עַל פְּרוֹת הָאָרֶץ בֵּין עַל פְּרוֹת
39 חוּצָה לְאַרְץ.

1 וְהַחֲלִיל¹⁴³ מִכָּה לְפָנֶיהֶם, עַד שֶׁהֵם מְגִיעִים לְהַר
2 הַבַּיִת. הִגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת, נוֹטֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד¹⁴⁴ סֵלוֹ
3 עַל כַּתְּפוֹ וְאוֹמְרִין¹⁴⁵: הַלְלוּהָ הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ וְכוּ'
4 עַד כָּל הַנְּשֻׁמָּה¹⁴⁶ תְּהַלֵּל יְהִי הַלְלוּהָ. וְהֵם מְהַלְכִים
5 בְּהַר הַבַּיִת וְקוֹרְאִין, עַד שֶׁמְגִיעִין לְעֶזְרָה. הִגִּיעוּ
6 לְעֶזְרָה, דִּבְרוּ הַלּוּיִם¹⁴⁷ בְּשִׁיר: אֲרוֹמְמֶךָ יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי
7 וְגוֹמֵר.

(141) משנה שם. (142) בקידושין לג. "בא וראה כמה חביבה מצוה (של הבאת ביכורים) בשעתה, שהרי מפניהם (של מביאי הביכורים) עומדים, מפני תלמידי חכמים אינם עומדים" (בשעה שהם עוסקין במלאכתם - פ"ו מהלכות תלמוד תורה הלכה ב). (143) שם, משנה ד. (144) אפילו היה מלך, למעלה בפ"ג הלכה יב. (145) ירושלמי שם. (146) כלומר, ו"כל הנשמה וכו'" בכלל. אבל בירושלמי שם אמרו: "בעזרה היו אומרים כל הנשמה". (147) ראה למעלה שם הלכה יג.

פָּרֶק חִמּוּשִׁי

(1) יבאר שמצות-עשה להפריש חלה מן העיסה וליתנה לכהן, ואם יש לה שיעור. עיסה שנטמאה בשוגג או באונס. ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ או להיפך. שלשה דינין לחלה בשלש ארצות. ואם היה כהן קטן בחוצה לארץ ורצה להפריש חלה. המפריש חלה מה מברך. ואם הערומה מברכת ומפרשת חלה, ואם הנדה מברכת ומפרשת חלה בחוצה לארץ. אם היא מדמעת. ואם רצה לאכול תחילה ואח"כ יפריש. והדברים שחלה ותרומה שוים בהם.

8 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִן הָעֹסָה² לִפְנֵי³,
9 שְׁנֵאמַר: רֵאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם⁴ חֵלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה.
10 וְרֵאשִׁית זוֹ אֵין לָהּ שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה⁵. אֲפִלוּ הַפְּרִישׁ
11 בְּשֶׁעוֹרָה⁶ - פְּטוּר אֶת הָעֹסָה. וְהַעוֹשֶׂה⁷ כָּל עֲסָתוֹ חֵלָה
12 - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם, עַד שִׁישֵׁיר מִקְצָתוֹ⁸.

(2) של חמשת מיני דגן (להלן פ"ו ה"ב). (3) על מנת לתתה לכהן. וההפרשה והנתנה מצוה אחת הן, כמו שכתב רבינו ב'ספר המצוות' כלל יב (עיי"ש עמוד מד הערה א). ולדעת הרמב"ן שם, הן שתי מצוות. (4) ראה בפ"ג מהל' תרומות ה"א, שגם שם למדו כן ממה שנאמר "ראשית דגן". (5) 'ספרי' לפרשת שלח. ושם למדו כן מתרומה גדולה. (6) בתרומה גדולה, כתב רבינו "חיסה" (שם). (7) חלה פ"א מ"ט. (8) ב'ירושלמי' שם: "מניין שלא עשה כלום עד שישיר מקצת, תלמוד-לומר: מראשית, ולא כל ראשית", וראה בהל' תרומות שם ה"ה. ובענין ביכורים כתב רבינו (למעלה פ"ב הי"ז), שעושה אדם כל שדהו, ולמדו כן ממה שנאמר "וראשית כל בכורי כל", וראה שם הערה קכב.

13 ב. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁמִּפְּרִישִׁין אֶחָד מֵאַרְבָּעָה
14 וְעֲשָׂרִים⁹ מִן הָעֹסָה, כְּדִי¹⁰ שִׁיְהִיָּה בֵּה כְּדֵי מִתְּנָה
15 לִפְנֵי; שְׁנֵאמַר¹¹: תִּתֵּן לוֹ¹² - תֵּן לוֹ דְּבַר הָרְאוּי לְתָנוּ
16 מִתְּנָה. וְהִנְחָתוֹם הַעוֹשֶׂה לְמַכֵּר בְּשׁוּק - מִפְּרִישׁ אֶחָד

28. שְׁהוּא; וְשָׁל אֲכִילָה - אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה.⁶⁰
 29. וּמִתְּרַת לְזִבְיָם⁶¹ וְלִזְבוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לומר לְשָׂאָר
 30. טְמֵאִים.⁶²

39) שם, מ"ח. (40) בזמן עזרא. (41) וכזיב עצמה לא החזיקו בה (פ"א מהל' תרומות ה"ח). (42) כלומר, פעם אחת. (43) אחד מכ"ד או ממ"ח (למעלה ה"ב). (44) ראה בהל' תרומות שם ה"ז. (45) בטומאת ארץ העמים. ראה בפ"א מהל' טומאת מת ה"א. (46) שם ה"ה. (47) שם. ולפיכך גזרו עליה טומאה כעל ארץ העמים. (48) כלומר, כשהחזיקו בה עולי מצרים היתה ארץ ישראל, והיתה חייבת אז בחלה מן התורה ('ירושלמי' שם ה"ד). (49) כדין עיסה שנטמאת, כנ"ל בה"ד. וראה בפירושו המשנה וברע"ב ותו"ט שם. (50) 'ירושלמי' שם. (51) שהרי אינה טמאה אלא בטומאת ארץ העמים, ובארץ שהיתה פעם ארץ ישראל. וראה להלן שבחוצה-לארץ ממש, טומאה זו ידועה. (52) אף-על-פי שהיא נאכלת, וראה להלן. (53) 'ירושלמי' שם. כלומר עיקרה מדבריהם, שלא נתקנה אלא "שלא יאמר", כנ"ל. אבל חלה בזמן הזה, אף-על-פי שהיא מדבריהם, יש לה שיעור, כיון שיש לה עיקר מן התורה. (54) במשנה, שם: "ועד אמנה ולפנים". וכנראה שלפני רבינו היתה הגירסא כנ"ל. ועי' ב'מלאכת שלמה' שם בשם הרשב"א. (55) שם מ"ז, כרבן גמליאל ולא כרבי אליעזר. (56) בטומאת ארץ העמים, כנ"ל. שכיון שהיא חוצה-לארץ ממש - ידועה טומאתה לכל, ראה להלן. (57) בכורות כז, א. וכאן לא שייך לגזור, שמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת, כמו שגזרו בארץ שכבשוה עולי מצרים (למעלה) - לפי שחוצה-לארץ טומאתה ידועה ('תוספות אנשי שם', שם). (58) 'ירושלמי', שם. (59) שאין להן עיקר מן התורה. (60) כבהלכה הקודמת, וראה בפירושו המשנה, וב'ירושלמי' שם, וכפירושו הפני משה'. (61) במשנה, שם: "ואסורה לזבים ולזבות, לנדה ולילולדת". ונראה שרבינו גרס שם כנ"ל. ויתכן כי אין כאן מחלוקת בהלכה, אלא מה שאמרו "אסורות לזבות וכו'", היינו בחלה הנשרפת שהיא הראשונה, ולכן החמירו בה, ומה שאמרו רבינו "מותרת לזבים וכו'", מדובר בחלה הנאכלת, שהקילו בה כיון שהיא שניה (רדב"ז וביאור הגר"א ליו"ד סי' שכב אות ד. וראה בפ"ז מהל' תרומות ה"ח). (62) שנטמאו במגע הטומאה, שטומאתם קלה מטומאת אלו, שהיא יוצאת מגופם, וראה בכורות שם.

31. ט. בְּזִמְן הַזֶּה, שְׂאִין שֶׁם עֶסֶה טְהוֹרָה מִפְּנֵי טְמֵאת
 32. הַמֵּת⁶³ - מִפְּרִישֵׁין חֵלָה אַחַת בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁶⁴
 33. אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה⁶⁵ וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי
 34. שְׁהִיא טְמֵאָה וְיֵשׁ לָהּ שֵׁם מִן הַתּוֹרָה⁶⁶. וּמִפְּנֵי עַד
 35. אֲמִנָּה⁶⁷ - מִפְּרִישֵׁין שְׁנֵיהּ לִפְנֵי לְאֲכִילָה, וְאֵין לָהּ
 36. שְׁעוֹר, כְּשֶׁהִיא הַדָּבָר מִקִּדְּם⁶⁸.

(63) שכולנו טמאי מתים, ואין בידינו אפר פרה אדומה להוות עלינו. (64) כלומר, אף בארץ שהחזיקו בה עולי בבל. (65) כדין חלה שנטמאה באונס, למעלה ה"ד. (66) כלומר, בזמן שכל ישראל עליה חייבים בחלה מן

(28) חלה פ"ב מ"א. (29) ושעת חיוב חלה, שהיא בשעת לישה, היתה בארץ. וראה ברדב"ז, ובמשנה-למלך הל' תרומות שם הכ"ב, וב'תוספות רבי עקיבא איגר' למשנה שם. (30) שם, כרבי עקיבא ולא כרבי אליעזר. (31) ונילושו שם (המפרשים הני"ל). (32) לדעת הראב"ד חייבים הם מדרבנן, ועי' 'כסף משנה' כאן, ובהל' תרומות שם.

1 ז. מִפְּרִישֵׁין³³ חֵלָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ³⁴ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים,
 2 פְּדֵי שְׁלֵא תִשְׁתַּפַּח תּוֹרַת חֵלָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְאֵין
 3 מִבִּיאֵין³⁵ חֵלוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ, כְּשֶׁם שְׂאִין
 4 מִבִּיאֵין תְּרוּמָה³⁶ וּבְכּוּרִים³⁷ מְשֹׁם. וְאִם הִבִּיא -
 5 מִנִּיחָה עַד עֶרֶב הַפֶּסַח וְתִשְׁרַף, כְּתוּרָמָה³⁸.

(33) בכורות כז, א. (34) היינו בכל הארצות, שחלה שכיחה בכל אדם העושה עיסה, ולכן גזרו יותר מבתרומה, שאינה אלא בבעלי שדות, ולפיכך לא גזרו על כל הארצות, אלא על מצרים ובבל (ראה הל' תרומות שם ה"ו). וראה ב'תוספות יום-טוב' חלה פ"ד מ"ח, בשם ה'תוספות'. (35) שם מ"י: "אנשי אלכסנדריה הביאו חלותיהן מאלכסנדריה ולא קיבלו מהן". והיינו משום שנטמאו החלות בטומאת ארץ העמים. (36) פ"ב מהל' תרומות ה"ז. שהרי היא טמאה בטומאת ארץ העמים. (37) למעלה פ"ב ה"א [עיי"ש], שכל עיקר הטעם שאין מפרישים ביכורים בחוצה לארץ, הוא משום שאין מביאים תרומה טמאה לארץ ישראל, ואם הביאה אסורה שם באכילה]. (38) 'ירושלמי' חלה, שם.

6 ח. שְׁלֵשָׁה³⁹ דִּינֵין לְחֵלָה בְּשֵׁלֶשׁ אֲרָצוֹת: כָּל הָאֶרֶץ
 7 שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בְּכָל⁴⁰ עַד פְּזִיב⁴¹ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ
 8 חֵלָה אַחַת⁴² כְּשְׁעוֹר⁴³, וְהִיא נֹאֲכַלֶּת לִפְנֵינִים. וְשָׂאָר
 9 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא עוֹלֵי
 10 בְּכָל, שְׁהִיא מִפְּזִיב וְעַד אֲמִנָּה⁴⁴ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ שְׁתֵּי
 11 חֵלוֹת: הַאֲחַת נִשְׂרֶפֶת, וְהַאֲחַת נֹאֲכַלֶּת. וּמִפְּנֵי מָה
 12 מִפְּרִישֵׁין בָּהּ שְׁתֵּי חֵלוֹת? מִפְּנֵי שֶׁהַחֵלָה הָרִאשׁוֹנָה
 13 טְמֵאָה⁴⁵, שְׁהִיא לֹא נִתְקַדְּשָׁה אוֹתָהּ הָאֶרֶץ בִּימֵי
 14 עֲזָרָא⁴⁶, וְקִדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה בְּטָלָה מִשְׁגֻּלָּה⁴⁷; וְהוֹאִיל
 15 וְהִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴⁸ - מִפְּרִישֵׁין בָּהּ חֵלָה אֶחָד
 16 מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה⁴⁹ וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ; וּמִפְּרִישֵׁין
 17 חֵלָה שְׁנֵיהּ וְנוֹחֲנִין אוֹתָהּ לִפְנֵי לְאֲכִילָה, פְּדֵי שְׁלֵא
 18 יֵאמְרוּ⁵⁰: תְּרוּמָה טְהוֹרָה נִשְׂרֶפֶת, שְׁהִיא נִשְׂרֶפֶת
 19 הָרִאשׁוֹנָה אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נִטְמָאָה טְמֵאָה יְדוּעָה
 20 לְכָל⁵¹. וְזוֹ שְׁנֵיהּ אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֵא כָּל שְׁוֹעֵה
 21 מִפְּרִישֵׁי⁵², מִפְּנֵי שְׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם⁵³. וְכָל הָאֶרֶץ
 22 מֵאֲמִנָּה וְלַחֲזִין⁵⁴, בֵּין בְּסוּרֵיא⁵⁵ בֵּין בְּשָׂאָר הָאֲרָצוֹת
 23 - מִפְּרִישֵׁין שְׁתֵּי חֵלוֹת: אַחַת לְשִׂרְפָה, פְּדֵי שְׁלֵא
 24 יֵאמְרוּ: רְאִינוּ תְּרוּמָה טְמֵאָה⁵⁶ נֹאֲכַלֶּת; וְאַחַת
 25 לְאֲכִילָה, פְּדֵי שְׁלֵא תִשְׁתַּפַּח תּוֹרַת חֵלָה⁵⁷ מִיִּשְׂרָאֵל.
 26 וְהוֹאִיל⁵⁸ וְזוֹ וְזוֹ מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁹, מוּטֵב לְרַבּוֹת בְּנֹאֲכַלֶּת.
 27 לְפִיכָף: שֶׁל שִׂרְפָה - אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֲלֵא כָּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ותורה, ולפיכך מפרישים אף בזמן הזה כשיעור. ויש אומרים שבזמן הזה אין מפרישים אלא כלשהו ('ברכי יוסף' ליו"ד שם ס"ד). (67) כלומר, במקום שהחזיקו בו עולי מצרים ולא החזיקו בו עולי בבל. (68) כלומר, אף-על-פי שעתה היא טמאה טומאת מת הידועה לכל. ולא שיין לחשוש שמא יאמרו תרומה טהורה נשרפת (ראה בהלכה הקודמת), והיה מן הדין שלא להצריך הפרשה שניה, ובכל זאת השאירו הדבר כפי שהיה.

1 י. חלת הוצה לארץ⁶⁹, אף על פי שהיא טמאה⁷⁰,
 2 הואיל ועקר הנוכה מדבריהם⁷¹ - אינה אסורה
 3 באכילה⁷² אלא על פה שטמאה יוצאה עליו
 4 מגופו⁷³, והם: בעלי קריין וזבים וזבות ונדות
 5 ויולדות ומצרעין⁷⁴; אבל שאר הטמאים במגע שאר
 6 הטמאות, אפלו טמאי מת - מתרים לאכלה⁷⁵.
 7 לפיכך, אם היה שם⁷⁶ פהן קטן בחוצה לארץ, בין
 8 בסריא⁷⁷ בין בשאר ארצות, ורצה להפריש חלה
 9 אחת - מפריש אחד מארבעים ושמונה, ונאכלת
 10 לקטן שעדין לא ראה קרי או לקטנה שעדין לא
 11 ראתה נדה⁷⁸, ואין צריך להפריש שניה⁷⁹.

(69) כלומר, כל הארץ מאמנה ולחוק, כנ"ל ה"ח. ומדובר כאן בחלה המופרשת ראשונה. ראה למעלה. (70) בטומאת ארץ העמים. ובזמן הזה היא טמאה מן התורה, מפני טומאת המת, כנ"ל. (71) כלומר, שלעולם אין חיוב חלה שם מן התורה. (72) אבל בנגיעה מותר אפילו למי שטמאה יוצאה מגופו (בכורות, שם). (73) שם. וראה בהל' תרומות שם. (74) ומה שכתב רבינו בסוף ה"ח, שחלת חוץ לארץ מותרת לזבים וזבות, היינו החלה השניה, ראה בהערה ס. (75) בכורות, שם: טמא מת מהו שיטבול ואוכל תרומת חוצה-לארץ וכו'. אמר רב, טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ, ולית הלכתא כוותיה (אלא אוכל בלא טבילה). וראה בהל' תרומות שם. (76) בחוץ לארץ. (77) שאינה כחוץ לארץ לענין חלה, כנ"ל בה"ח. (78) שחזקתן שלא יצאה טמאה עדיין עליהם, ולכן הם אוכלים תמיד בלא בדיקה (הל' תרומות, שם). (79) שכיון שהראשונה נאכלת, שוב לא תשתכח תורת חלה, ולא חששו שמא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת.

12 יא. וכן⁸⁰ אם היה שם⁸¹ פהן גדול⁸² שטבול משכבת
 13 זרעו או מזיבתו⁸³, אף על פי שלא העריב⁸⁴ שמשו,
 14 ואף על פי שהוא טמא מת⁸⁵ - הרי זה מותר לאכל
 15 החלה הראשונה⁸⁶, ואינו צריך להפריש שניה⁸⁷
 16 בחוצה לארץ⁸⁸. כל המפריש⁸⁹ חלה⁹⁰ - מברך⁹¹
 17 תחלה⁹²: אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש
 18 חלה⁹³. בין בארץ בין בחוצה לארץ⁹⁴. וכשם⁹⁵
 19 שמברך על הטהרה, כך מברך על הטמאה.
 20 לפיכך⁹⁶ אין האיש צרם מפריש חלה, שאינו יכול
 21 לברך⁹⁷. אבל⁹⁸ האשה הערמה שישבה⁹⁹ וכל פניה¹⁰⁰
 22 טהורות¹⁰¹ בקרקע - מברכת ומפרשת חלה¹⁰².

וכו", ובטעות ציינוה כאן. (81) בחוץ לארץ. (82) כלומר, ביחס לקטן שלא ראה עוד קרי. (83) כלומר, מטומאה שיצאה עליו מגופו, כנ"ל. (84) ואין טמאים אוכלים בתרומה (וחלה - בתרומה) עד שיעריב שמשן (הל' תרומות שם ה"ב). (85) וטעון הזאה, ואי-אפשר לו היום להטהר. (86) בחלה פ"ד מ"ח "וטבול יום אוכלה". והכוונה למי שיצאה עליו טמאה מגופו וטבל, שהרי טמאי מגע, אינם טעונים טבילה כלל, כנ"ל. (87) כנ"ל. (88) שעיקר חיוב חלה בה אינו אלא מדבריהם, כנ"ל. והראב"ד בהל' תרומות שם ה"ח, חולק - וסובר שזבים וזבות אסורים באכילת חלה אף לאחר טבילה. וראה ביו"ד סי' שכב ס"ה, ובש"ך וט"ז וביאור הגר"א שם. (89) נראה שהלכה י"א מתחילה כאן, ראה הערה עט. (90) כלומר, אפילו אותו שאסור לו לאכלה מחמת טומאתו, כנ"ל וכדלהלן בראש ההלכה הסמוכה. (91) האור זרוע' ח"א סי' רכה, והריקנטי סי' רל, הביאו כן בשם ה'ירושלמי' בברכות פ"ט ה"ג. (92) כדרך שמברכין על המצוות עובר לעשייתן. וראה בפ"א מהל' מעשר הט"ז. (93) ביו"ד סי' שכב ס"א: להפריש תרומה, שכן הוא לשון הכתוב, ו"חלה" אינו אלא שם העוגה. אבל הסמ"ק כתב שאין להקפיד על כך (כסף-משנה). וראה ב'תוספתא כפשוטה' ברכות פ"ו ע"ב 116 הערה 52. (94) אף-על-פי שאין חיוב חלה שם אלא מדבריהם, מברך כדרך שמברך על כל מצוות דרבנן (שבת כג.). והראב"ד כתב בשם רב אחאי גאון (שאליות לפרשת צו, עג), שמלבד הברכה חייב לקרוא שם לחלה. ונראה שדעת רבינו שהברכה עצמה היא קריאת שם (ר"י קורקוס). (95) כן נראה בחלה פ"ב מ"ג, שאין הבדל בין טמאה לטהורה (כסף-משנה). (96) כלומר, לפי שחייב לברך על הפרשת חלה. (97) תרומות פ"א מ"ו, ופ"א מהל' ברכות ה"ט. (98) חלה, שם. (99) אף-על-פי שברכת המצוות היא במעומד, זה אינו אלא כשחייב לעשות המצוה, אבל כאן אין הפרשת החלה אלא הכשר אכילה גרידא (גליון מהרש"א ליו"ד שם, בשם 'מגן אברהם'). (100) בברכות כד, א. "דאמר רב הונא עגבות (= אחוריים) אין בהם משום ערוה. לימא (לדעת הגר"א אינו גורס רבינו: "לימא", ראה להלן) מסייע ליה לרב הונא, האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע, אבל לא האיש. תרגמה רב נחמן בר יצחק, כגון שהיו פניה טוחות בקרקע". ונחלקו אחרונים בדעת רבינו. לדעת 'מגן אברהם' באו"ח סי' רו ס"ק ה, פוסק רבינו שלא כרב הונא, שהרי דחה רב נחמן בר יצחק את ראייתו, ואם כן אף עגבות יש בהם משום ערוה, ולכן כתב רבינו: "וכל פניה טוחות בקרקע". ולדעת הגר"א בביאוריו ליו"ד שם אות ג, פוסק רבינו כרב הונא, ואינו גורס בברכות שם את המילה: "לימא". ואם כן הביאה הגמרא ראייה לרב הונא. ודברי רב נחמן שם הם ענין בפני עצמו, ואינם דחיה לדברי רב הונא. ולשון רבינו בהל' ברכות שם נוטה לדעת הגר"א. (101) דבוקות ומכוסות. (102) וכל זה כשהיא מברכת, אבל האיש אסור לו לברך כנגד אשה ערומה, שהרי טפח באשה ערוה.

23 יב. הנדה וכי יוצא פה¹⁰³ - מברכת ומפרשת חלה
 24 חוצה לארץ¹⁰⁴; שאינה מזוהרת¹⁰⁵ על מגעיה, אלא

(80) נראה שהלכה י"א מתחילה להלן: "כל המפריש חלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

121) כגון חרש שוטה וקטן וכיוצא בהם (שם פ"ד ה"ב), או ממין על שאינו מינו (שם פ"ה ה"ב). (122) שנקראת תרומה, כנ"ל. (123) כגון מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו (שם פ"ד ה"ד). (124) כגון זר (שם פ"ו ה"ה), או טמא (שם פ"ז ה"א). (125) שם.
 טו. הסוּמָא וְהַשְׁפוּרָה¹²⁶ מְפָרִישִׁין חֲלָה לְכַתְחֻלָּה; 18
 שְׂאִין בְּעֵסָה רַע וְיִפְהָ פְּדֵי שְׂיֻכּוֹנוֹ וְיִפְרְשׁוּ מִן 19
 הַיִּפְהָ¹²⁷. 20

126) שאינם מפרישים תרומה גדולה, מפני שאינם יכולים לכוון ולהפריש את היפה (שם פ"ד ה"ד). ומדובר בשיכור שלא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע - הרי הוא כשוטה לכל דבריו (פכ"ט מהל' מכירה הי"ח). (127) ראה ב'ירושלמי' חלה פ"ד ה"ג, ובמפרשים שם.

יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר שהלוקח מן הנחתום חייב בחלה. וכמה מינים חייבים בחלה. לקט שכחה ופאה ותבואה שלא הביאה שליש אם חייבין בחלה. חלות תודה ורקיקי נזיר ועיט השותפין. והעושה עיסה מן הטבל. ודין עיט כלבים. ועיסה שישראל וגוי שותפין בה. המערב קמח חטים ואורז, ועיסה עשירה. העושה עיסה לייבשה בחמה ולחם העשוי לכותח. וכמה שיעור העיסה החייבת בחלה. אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור. והכרות שנושכות זו בזו. קמח שלשו בסובין שלו. והעושה עיסה לחלקה בצק.

א. הַלּוֹקֵחַ מִן הַנְּחָתוּם² - חַיֵּב בְּחֻלָּה. וּמְפָרִישׁ מִן 21
 הַחֲמֵה³ עַל הַצּוֹנְנָת⁴ וּמִן הַצּוֹנְנָת עַל הַחֲמֵה, אֶפְלוּ 22
 מִדְּפוּסִין⁵ הַרְבֵּה. 23

2) שהוא חבר. (3) "הוא הלחם החם". (4) "הוא הלחם הקר". (5) מצורות רבות, שיש לחשוש שמא ישנם בין הכיכרות מחיטה ישנה, ואין מפרישין חלה מן החדש על הישן. וטעמו של דבר (שמפריש מן החמה על הצוננת), שאין זה מצוי שיאפה הנחתום מחיטה ישנה, אלא נוטל חיטה חדשה ואופה. ורק לגבי מעשר החמירו שאין מעשרין מן החמה על הצוננת אפילו בדפוס אחד, כיוון שמעשר שייך גם בקונה תבואה ופירות, ושם מצוי הדבר שיהיו בידו חדשים גם ישנים, שהרי קונה מבני אדם הרבה, ולכן לא חילקו והחמירו גם בלוקח מנחתום ואפילו בדפוס אחד, אבל בחלה שאינה שייכת אלא בלוקח מנחתום - לא חששו.

ב. אִין חַיֵּבִין בְּחֻלָּה אֱלָא חֲמִשָּׁה מֵיְנֵי תְּבוּאָה בְּלֻבָד, 24
 וְהֵם: הַחֲטִיָן, וְהַשְּׁעוּרִים, וְהַפְּסִמִּין, וְשִׁבְלַת שׁוּעַל, 25
 וְהַשִּׁפּוֹן; שְׂנְאָמָר: בְּאֶבְלָכֶם מְלָחֶם הָאֲרֶץ, וְאִין 26
 קְרוּי לָחֶם אֱלָא פַת הַנְּעֻשִׁית מְאָלוּ. אֶבֶל הַעוֹשֶׂה פַת 27
 אֲרִז אוֹ דִחַן וְכִיּוֹצֵא בְהֵן מִן הַקְּטָנִיּוֹת - אִינֵן חַיֵּבִין 28
 בְּחֻלָּה כָּלָל. 29

6) ירושלמי שם: "נאמר לחם בפסח (לחם עוני), ונאמר לחם בחלה, מה לחם שנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה

1 עַל אֲכִילָתָהּ. וְאִם הָיָה שָׁם פְּהֵן קָטָן אוֹ פְּהֵן שְׁטָבֵל, 1
 2 שְׁהִיא מִתְרַת לוֹ לְאֲכִילָה כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנָה¹⁰⁶ - הָרִי זֶה 2
 3 מִתָּר לְאֲכִילָה¹⁰⁷ עִם הַזֶּר¹⁰⁸ עַל שְׁלַחַן אֶחָד, לְפִי 3
 4 שְׂאִינָה מְדַמְעַת¹⁰⁹ וְאֶפְלוּ נִתְעַרְבָה שׁוּה בְּשׁוּה¹¹⁰. 4
 5 וְנוֹתְנִין¹¹¹ אוֹתָהּ לְכַהֵן עִם הָאֲרֶץ¹¹², מְפָנֵי שְׁהִיא 5
 6 טְמֵאָה בְּאִיר אֲרֶץ הָעַמִּים. [וְאִין¹¹³ בְּהַ מְשׁוּם פְּהֵן 6
 7 הַמְּסִיעֵ¹¹⁴ כְּמִתְנַתְּוִי שְׁהוּא אֶסוּר. וְאִם רָצָה¹¹⁵ לְאֹכַל 7
 8 תְּחֻלָּה] וְאַחַר כֶּף יִפְרִישׁ הַחֲלָה בְּחֵין לְאֲרֶץ - מִתָּר; 8
 9 שְׂאִין עֲקָרָה אֱלָא מְדַבְּרִיהֶם. 9

103) כלומר, שאר הטמאים בטומאה היוצאת עליהם מגופם, כנ"ל ה"י. (104) שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים. אבל חלת ארץ ישראל, אפילו בזמן הזה, אסורה אפילו במגע נדה וכיוצא בה. (105) בכורות כז, א. (106) בה"י. (107) כלומר, אפילו את החלה המופרשת ראשונה. וראה בסוף ה"ח. (108) שאינו כהן. וראה חלה פ"ד סוף מ"ה. (109) כלומר, אינה אוסרת נחתום כחלת ארץ ישראל. ואם כן, אף אם יתערב לחמו של הזר עם החלה של הכהן "חד בחד" - לא ייאסר. (110) וכל-שכן אם נתערבה ברוב. ומקור דין זה ב'ירושלמי' שם: "אמר רבי זעירא, מתניתא אמרה אפילו אחד באחד" (כלומר, אפילו נתערבה החלה שוה בשוה). ומה שאמרו בבכורות, שם: אמר שמואל, תרומת חוצה-לארץ בטילה ברוב, הכוונה כשמבטל בידיים, וכפירוש רש"י שם, אבל בנתערב מעצמו, אפילו שוה בשוה (כסף-משנה, וביאור הגר"א ליו"ד סי' שג אור ב). (111) משנה, שם. (112) 'ירושלמי' שם. בניגוד לתרומת ארץ ישראל שאינה ניתנת לכהן עם-הארץ שמא יטמאה (פ"ו מהל' תרומות ה"ב), והוא-הדין לחלת ארץ ישראל. (113) כל המוקף בסוגריים, נוסף ע"פ הכסף משנה. (114) בכורות, שם. וראה בפ"ב מהל' תרומות הי"ט (משנה-למלך). (115) ביצה ט, א.

יג. הַחֲלָה נִקְרָאת תְּרוּמָה¹¹⁶. לְפִיכָף אֵינָה נִטְלָת¹¹⁷ 10
 אֱלָא מִן הַמְּקָרָה, כְּתוּמָה¹¹⁸; וְאֵינָה נִטְלָת מִן הַטְּהוֹר 11
 עַל הַטְּמֵא¹¹⁹ לְכַתְחֻלָּה¹²⁰. 12

116) במעילה טו, ב: "מאי טעמא (כלומר, מדוע תרומה וכו' וחלה מצטרפים זה עם זה לאסור עיסה של חולין שנפלו לתוכה), כולהו איקרו תרומה, גבי חלה כתיב: ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וגו'". וראה ב'ירושלמי' ערלה, תחילת פ"ב. (117) חלה פ"א מ"ט. (118) כלומר: כתרומה גדולה, ולא כתרומת מעשר, פ"ג מהל' תרומות הי"ז. ועיי"ש ה"כ. (119) כתרומה גדולה ולא כתרומת מעשר (שם פ"ה ה"ז). משנה שם, ובפ"ב מ"ח, כחכמים ולא כרבי אליעזר. (120) אבל בדיעבד חלתו חלה, כמו בתרומה, ראה למעלה שם.

יד. וְכֹל שְׂאֲמָרְנוּ בְּתוּמָה: לֹא יִתְרֵם, וְאִם תְּרֵם - 13
 אֵינָה תְּרוּמָה¹²¹, כֶּף בְּחֻלָּה¹²². וְכֹל שְׂאֲמָרְנוּ 14
 בְּתוּמָה: לֹא יִתְרֵם מְזָה עַל זֶה¹²³, כֶּף בְּחֻלָּה. וְכֹל 15
 שְׂאִינוּ אוֹכֵל תְּרוּמָה¹²⁴ - אֵינוּ אוֹכֵל חֲלָה; וְכֹל 16
 הָאוֹכֵל תְּרוּמָה¹²⁵ - אוֹכֵל חֲלָה. 17

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונפלה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפלה, שאנו אומרים לתוך של תרומה נפלה והקופה של חולין מותרת וחיבתה היא בחלה. (18) והיינו כשנפלה סאה של תרומה לפחות ממאה חולין שכולם נאסרו. ואף על פי שדימוע זה אינו אוסר אלא מדרבנן, מפקיע הוא מחיוב חלה, שהרי גם חלה אינה אלא מדרבנן בזמן הזה. (19) שנאמר: תרימו תרומה, ולא שכבר נתרמה.

- 11 ה. חלות תודה ורקיקי נזירי²⁰: עֲשֹׂאן לְעֶצְמוֹ -
- 12 פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קֹדֶשׁ²¹; לְמַכְרֵן בְּשׁוֹק
- 13 לְנִזְיָרִים וְלְמַקְרִיבֵי תוֹדָה - חֲטִיבִין בְּחֲלָה, לְפִי
- 14 שְׁבֻדְעָתוֹ, שְׂאֵם לֹא תִמְכֹּר - יֹאכְלָנָה.

(20) בתורה תפסו לשון "חלות" כיוון שישנם שני מיני חלות (=בלולות בשמן וסולת רבוכה), אבל בנזיר אין אלא מין אחד של חלות ולכן תפסו לשון "רקיקין". (21) אף על פי שאין החלות מתקדשות קדושת הגוף, אלא בשעת שחיטת הקרבן - קדושת דמים יש בהן מיד.

- 15 ו. עֵסֶת הַשְּׂתֵפִין²² וְהַעוֹשָׂה עֵסֶה לְרַבִּים²³ - חֲטִיבֵת
- 16 בְּחֲלָה²⁴.

(22) והחידוש בזה שאף על פי שאין לכל אחד ואחד מהשותפים שיעור עיסה - חייבת בחלה. והמדובר כשלא היה בדעתם לחלקה עד לאחר אפייה, שאם היה בדעתם לחלקה בצק, הרי זו פטורה מן החלה. (23) כלומר, נתן רשות לרבים לאכול מן העיסה שלו, אבל אינו מפקירה. (24) שאין זה כמפקיר עיסה ומגלגלה להפקר שהיא פטורה מחלה, - שהרי לא הפקירה.

- 17 ז. הַעוֹשָׂה עֵסֶה מִן הַטְּבָל²⁵, בֵּין שֶׁהֶקְדִּים חֲלָה
- 18 לְתַרומָה בֵּין שֶׁהֶקְדִּים תַּרומָה לְחֲלָה²⁶ - מִה שֶׁעָשָׂה
- 19 עֲשׂוּי²⁷. וְאֵם הַפְּרִישׁ הַחֲלָה תְּחִלָּה - לֹא תֵאָכֵל עַד
- 20 שְׂיֻצִיא עֲלֶיהָ תַּרומָה וְתַרומַת מַעֲשֵׂר; וְאֵם הַפְּרִישׁ
- 21 תְּחִלָּה תַּרומָה - לֹא תֵאָכֵל עַד שְׂיֻצִיא עֲלֶיהָ חֲלָה.

(25) כלומר, מחיטים שעדיין לא הוציאו מהן תרומות ומעשרות. (26) [לא דיברו אלא על תרומה וחלה, שבוה השמיעונו שאף על פי שמדומע פטור מן החלה - אין התרומה פטורה מן החלה, כיוון שבשעת גלגול לא הייתה תרומה, ונתחייבה בחלה, ושוב לא פקע, אבל במעשר שני אין שום חידוש, שהרי מעשר שני בירושלים חייב בחלה]. (27) כלומר: אף על פי שצריך להקדים תרומה, שכבר נתחייב בה מקודם, לחלה, שמתחייב בה זה עתה בשעת גלגול, בכל זאת הפרשתו הפרשה.

- 22 ח. הַעוֹשָׂה²⁸ עֵסֶה לְהֵאָכֵל הַפֶּת שֶׁלָּהּ²⁹ לְבִהמָה אוֹ
- 23 לְחִיָּה - פְּטוּרָה. עֵסֶת הַפְּלָבִים, בְּזִמְנֵן שֶׁהָרוּעִים
- 24 אוֹכְלִין מִמֶּנָּה - חֲטִיבֵת בְּחֲלָה³⁰. עֵסֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים
- 25 - פְּטוּרָה³¹.

(28) בספרי זוטא לפרשת שלח: "עריסותיכם, שלכם חייבת, של חיה אינה חייבת". (29) אפילו אם הפת נאפתה כדרך שאופים לבני אדם. (30) אבל אם אין הרועים אוכלים

וחמץ, אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ, ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשה המינים בלבד, ושאר כל הדברים אינם באים לידי מצה וחמץ, אלא לידי סירחון".

- 1 ג. הֶלְקֵט וְהַשְּׂכָחָה וְהַפְּאָה וְהַהֶפְקֵר וְהַתְּבוּאָה שֶׁלֹּא
- 2 הַבִּיאָה שְׂלִישׁ, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּטוּרִין מִן הַתְּרוּמָה⁷
- 3 - חֲטִיבִין בְּחֲלָה⁸. וְכֵן מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁהֶקְדִּימוֹ
- 4 בְּשִׁבְלִים שֶׁנִּטְלָה תַּרומַתוֹ⁹, אָף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הֶלְקֵט
- 5 תַּרומָה גְּדוּלָּה¹⁰, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי¹¹ וְהֶקְדֶּשׁ שֶׁנִּפְדוּ,
- 6 וּמוֹתֵר הָעֶמֶר¹² וְשֵׁתֵי הֶלְחֵם וְלֶחֶם הַפְּנִים¹³ פְּשִׁיפְדוּ
- 7 כָּל אוֹתָן הַמוֹתֵרוֹת - הַכֹּל חֲטִיבִין בְּחֲלָה¹⁴.

(7) וטעמו של דבר, "שנאמר: ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עימך. מה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו יצא הבקר שידך וידו שווין בו, היא לקט היא שכחה היא פאה היא הבקר". ותבואה שלא הביאה שליש פטורה משום שאינה בכלל תבואה. ובאופן זה, שהפקיר לאחר נתינת המים בקמח, שאז דינה כשיבלים, חייב בחלה, אבל אם היה הגלגול בהפקר פטור גם מן החלה. (8) כיוון שבשעת גלגול לא היו הפקר. ותבואה אף שלא הביאה שליש יכולה לבוא לידי חמץ ולכן חייבת בחלה. (9) תרומת מעשר. (10) שפטור הלוי מלהפרישה. (11) בירושלמי העמידו את המשנה במעשר שני שהקדימו בשיבלים. אבל זה אינו אלא להאומר: מעשר שני ממון הדיוט, שאם לא כן אין שום חידוש לדבריו שחייב בחלה, אבל לרבינו הפוסק: מעשר שני ממון גבוה הוא - אפילו אם לא הקדימן בשיבלים חידוש הוא שחייב בחלה אף שקודם לכן היה קדוש ופטור. והמדובר במעשר שני שהוא מחוץ לירושלים, שאילו הוא בירושלים חייב הוא בחלה אפילו אם לא נפדה. (12) כי היו קוצרים שלוש שנים והיו מנפים אותו עד שנשאר עישרון לעומר, והשאר הוא מותר העומר. ומותר זה היה נפדה ונאכל לכל אדם. (13) המדובר כשנטמאו עד שלא קדשו בכלי שרת שאז יש להם פדיון, כיוון שלא חלה עוד עליהם קדושת הגוף, ולוקחים אחרים תחתיהם ולפיכך קורא להם "מותר שתי הלחם ולחם הפנים". (14) כיוון שבשעת גלגול העיסה, שהיא שעת חיוב חלה, הייתה העיסה חולין. אבל ממעשרות - פטורים, כיוון שבשעת מירוח הייתה התבואה הקדש.

- 8 ד. עֵסֶה שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁵ בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֵסֶת
- 9 שְׂבִיעִית¹⁶, וְסִפְק מְדַמְעָה¹⁷ - חֲטִיבִין בְּחֲלָה. אֲבָל
- 10 הַמְדַמְעָה¹⁸ - פְּטוּר מִן הַחֲלָה¹⁹.

(15) אף על פי שרבינו פוסק כר' מאיר, שמעשר שני ממון גבוה הוא ולדבריו פטורה עיסת מעשר שני אפילו בירושלים, ואם כן מדוע חייב בחלה? ותירצו רבינו מנוח ומהר"י קורקוס כאן, שרבינו פוסק כר' חייא בסוכה לה. שאין צורך שיהיה ממונו כדי שיהא חייב בחלה, אלא שיהא לו היתר אכילה בעיסה, ולכן בירושלים שמותר לו לאכול מעשר שני, חייב בחלה, אף למאן דאמר ממון גבוה הוא. (16) וטעם הדבר, שדין עיסה זו כדין עיסה של הפקר. (17) כגון שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 יב. עֶסֶה⁵⁰ שְׁגִלוּשָׁה בֵּינָן או שְׁמֶן או דְּבִשׁ⁵¹ או מִים
 16 רוֹתְחִים⁵², או שְׁנַתְּנוּ לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין⁵³, או הִרְתִּיחַ
 17 הַמִּים וְהִשְׁלִיךְ הַקֶּמַח לְתוֹכוֹ וְלָשׁוּ, אִם אֶפְאָה⁵⁴ -
 18 בֵּין בַּתְּנוּרָה⁵⁵, בֵּין בְּקִרְקַע⁵⁶, בֵּין עַל הַמַּחְבֵּת
 19 וְהַמְרַחֶשֶׁת, בֵּין שְׁהַדְבִּיק אֶת הַבֶּצֶק בַּמַּחְבֵּת
 20 וּבַמְרַחֶשֶׁת וְאַחַר כֵּן הִרְתִּיחֵן⁵⁷ בְּאֵשׁ מְלֻמָּטָה⁵⁸ עַד
 21 שְׁנֵאֲפַת הַפֶּת, בֵּין שְׁהִרְתִּיחָהּ וְאַחַר כֵּן הִדְבִּיק
 22 הַבֶּצֶק⁵⁹ - כָּל אֵלוֹ חַיְבִין בְּחֻלָּה. אָבֵל הַעוֹשֶׂה עֶסֶה
 23 לַיִבֶּשֶׁה בַּחֲמֵה⁶⁰ בְּלֶבֶד, או לְבִשְׁלָה בְּקִדְרָה⁶¹ - הֵרִי
 24 הִיא פְּטוּרָה מִן הַחֻלָּה; שְׂאִין מַעֲשֶׂה חֲמָה לֶחֶם. בֵּין
 25 שְׁלִשָּׁה בְּמִים, בֵּין שְׁלִשָּׁה בְּשָׂאֵר מִשְׁקִין⁶². וְכֵן קָלִי⁶³
 26 שְׁלִשִׁין אוֹתוֹ בְּמִים או בְּדִבְשׁ⁶⁴ וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּלֹא
 27 אֶפְיָה⁶⁵ - פְּטוּר. שְׂאִין חֲכִיבֵת אֵלָא עֶסֶה שְׁסוּפָה
 28 לְהֶאֱפוֹת לֶחֶם לְמַאֲכָל אָדָם⁶⁶.

(50) "עיסה שנילושה במי פירות (כלומר, בכל המשקין חוץ משבעת המשקין שהן: יין דבש שמן חלב טל וכו' מים) חייבת בחלה". (51) דבש דבורים שהוא משבעת המשקים, אבל דבש תמרים אינו אלא מי פירות ואינו מחייב. (52) כלומר, שפך המים לקמח ולשו. (53) בברכות מב. אמרו שפת הבאה בכסנין (כלומר, שנתנו לתוכה תבלין) מברך עליה המוציא אם קבע סעודתו עליה. הרי שפת זו לחם היא, וחייבת בחלה. וסופגנין ודובשנין, שפירשם רבינו שם שהם הנילושים בדבש או בתבלין, ופטורים מן החלה, אינם עניין לכאן, שאלו שבמשנה "אופים אותם במינים משונים ממיני האפיה". כמו שהוסיף שם רבינו בפירושו, ואילו העיסה שבדברי רבינו היא הנאפית כדרך הלחם. (54) אבל בלא אפיה פטור מחלה. (55) כדרך שאופים לחם. (56) בברכות לו: "כי אתא רבין אמר ר' יוחנן, טרוקנין חייבין בחלה. מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא" (שעושיין חפירה בקרקע ואופים בה). (57) כלומר, לא כדרך שאופים בתנור שמרתיחים ולאחר מכן מדביקים הבצק. (58) ואם האש מהלכת אף מן הצד כמו בתנור - אף ריש לקיש מודה שחייב בחלה. (59) שאף ריש לקיש מודה בזה. (60) שגם ר' יוחנן מודה בזה, שפטור מחלה. (61) ולא לאפות אותה. (62) ירושלמי חלה שם הלכה ג: "רבי שמעון בן לקיש אמר, כל שהאור מהלך תחתיו (כלומר, נאפה במחבת), אינו חייב בחלה וכו' אמר ליה ר' יוחנן, ובלבד על ידי משקה (כלומר, שמבשל את העיסה ואינו אופה אותה)". (63) בירושלמי שם סוף הלכה ד: "קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה. רבי יוסי בשם רבי יוחנן, והוא שאפייין", כלומר, על דעת לאפותו פת. (64) שהם משבעת המשקים שהם חיבור לחלה. אבל אם לש במי פירות פטור מחלה אפילו אם אפה. (65) כלומר, לש על דעת כן, אף על פי שלמעשה לא אפה אותה.

29 יג. עֶסֶה שְׁלִשָּׁה⁶⁷ תְּחֻלָּה⁶⁸ לְעֹשֶׂתָהּ מַעֲשֶׂה חֲמָה⁶⁹
 30 וְהִשְׁלִימָהּ⁷⁰ לְעֹשׂוֹת פֶּת⁷¹, או שְׁהִתְחִיל בָּהּ לְאָפוֹתָהּ
 31 פֶּת⁷² וְהִשְׁלִימָהּ לְעֹשׂוֹת מַעֲשֶׂה חֲמָה, וְכֵן קָלִי שְׁלָשׁוֹ
 32 לְאָפוֹתוֹ פֶּת - חַיְבִין בְּחֻלָּה.

ממנה, אף על פי שעשאה גלוסקין, כלומר, עוגה יפה - פטורה מחלה. (31) למדו כן ממה שנאמר: "עריסותיכם" - "עריסותיכם ולא של גוי", ואפילו עשאה ישראל.

1 ט. הֵיוּ יִשְׂרָאֵל וְעוֹבְד פּוֹכְבִים שְׁתַּפִּין בְּעֶסֶה, אִם
 2 הָיָה בְּחֻלָּק יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹר עֶסֶה הַחֲכִיבֵת בְּחֻלָּה - הֵרִי
 3 זִו³² חֲכִיבֵת בְּחֻלָּה³³.

(32) כלומר, כל העיסה כולה אף חלק הגוי, כיוון שיש לישראל בכל העיסה כולה. (33) אבל אם אין בחלקו של ישראל, שיעור עיסה, הרי היא פטורה מחלה.

4 י. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שְׁהִפְרִישׁ חֻלָּה³⁴, אָפְלוּ בְּאֶרֶץ
 5 יִשְׂרָאֵל³⁵ - אֵינָה חֻלָּה; אֵלָא מוֹדִיעִין אוֹתוֹ שְׂאִינוֹ
 6 צְרִיךְ³⁷, וְתֹאכֵל לֶזְרָה³⁸. וְלָמָּה לֹא הִשְׁתַּנּוּ לָהּ³⁹ שְׂמָא
 7 עֶסֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא וְתֵלָה אוֹתָהּ בְּיַד עוֹבֵד
 8 פּוֹכְבִים⁴⁰ כְּדִי לְפַטְרָהּ⁴¹? שְׂאִם יִרְצָה יִשְׂרָאֵל - יִפְטֹר
 9 עַצְמוֹ וְיַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל עֶסְתוֹ פְּחוֹת מִשְׁעוֹר חֻלָּה⁴².

(34) מעיסה שברשותו. (35) שישראל חייב בה בחלה מן התורה, כשכל ישראל שם. (36) שהרי עיסתו פטורה. (37) כלומר, שהוא פטור מחלה. וכל זה כדי שלא יחשוד באלו שאכלו את חלתו, שהם מזלזלים בקדשים. (38) ואף על פי שאין קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מן המצוות, כיוון שגלגול העיסה שהוא שעת החיוב, היה ברשותו, לא חל חיוב חלה. וכן הוא לעניין תרומות ומעשרות, שמירוח של גוי פוטר מתרומות ומעשרות. (39) לעיסה. (40) כלומר, נתנה לו ללוש אותה. (41) כלומר, וישראל זה אינו יודע הלכות חלה וחושב שהעיסה פטורה באופן זה, אבל האמת היא שאינה פטורה, שכשם שעיסת גוי פטורה אפילו כשלושה ישראל, כיוון שהיא עיסה של גוי, כמו כן עיסת ישראל חייבת אפילו לשה גוי. (42) ואף על פי שאסור לעשות כן, כדלהלן בהלכה טו - כיוון שאין הישראל יודע הלכות חלה, כנ"ל, אף דין זה אינו יודע. [וייתכן עוד כי כשם שאסור להפקיע מן החלה על ידי עשייה פחות מכשיעור, כן אסור להפקיעה מן החלה (=כפי טעותו) על ידי מסירה לגוי].

10 יא. הַמְעַרְב קָמַח חֲטִינִין⁴³ וְקָמַח אֲרִזִּין⁴⁴ וְעֹשֶׂה מֵהֵן
 11 עֶסֶה: אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן⁴⁵ - חֲכִיבֵת בְּחֻלָּה⁴⁶, וְאִם
 12 לֹא - פְּטוּרָה. אָפְלוּ הֵינָה הַשְּׂאוֹר חֲטִימִים⁴⁷ לְתוֹף עֶסֶת
 13 אֲרִזִּין⁴⁸: אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן - חֲכִיבֵת בְּחֻלָּה⁴⁹, וְאִם
 14 לֹא - פְּטוּרָה.

(43) שהם מחמשת מיני דגן החייבים בחלה. (44) שאינו מחמשת המינים. (45) כלומר, טעם חטים. (46) אף על פי שיש בעיסה רוב אורז, ואף על פי שאין בחיטים לבד כדי שיעור עיסה החייבת בחלה - שהחטים גוררות את האורז ומהפכות אותו לדגן. ולכן תפסה המשנה "חייטים ואורז" דווקא, שכן דרכן של החייטים, שהן גוררות אחריהן את האורז. (47) שעדיין לא הורמה ממנה חלה. (48) כלומר, נטל שאור מעיסת חייטים ונתן לתוך עיסת אורז. (49) ואין השאור מתבטל בעיסת האורז, כיוון שמין בשאינו מינו בנותן טעם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ח אדר ב' – ספר זרעים – הלכות ביכורים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תרימו", היינו כדי עיט מדבר, שהיא עומר לגולגולת. והעומר עשירית האיפה. (79) המדובר כשנילושו יחד, אבל על ידי נשיכה לחוד, אין כולם מצטרפים. (80) שהרי האיפה היא שלוש סאים שהן שמונה עשר קבים, ועשירית מזה היא 1,8. כלומר קב ושמונה עשיריות, שהן ארבע חמישיות. (81) שהן בסך הכל 10,8 אצבעות מעוקבות. (82) שהרי במנחות לט: אמרו: תנא, אצבע שאמרו אחד מארבעה בטפח של כל האדם. (83) כלומר, מעט פחות, שהרי נפח העומר הוא: 309,44 אצבעות מעוקבות. ואילו מדה זו: 311,1. (84) בערך. שהרי מדה זו: 310,11. (85) בערך, כנ"ל. (86) שהרי האיפה - 3 סאים, הסאה - 6 קבים, הקב - 4 לוגים והלוג - 6 ביצים, הרי בכל איפה 432 ביצים, והעומר, שהוא שיעור חלה, הוא עשירית האפה - 43,2 ביצים. (87) הם חמש מאות ועשרים דרהם. ולפי המדה שלנו הם בערך: 1.728 קילו גרם, שהם 7.2 אוקיה. וראה בספר "שיעורי תורה" להרב חיים נאה עמודים קע"קעג.

(67) עשה אותה עיסה עבה. (68) התחיל ללוש אותה. (69) שאז היא פטורה מחלה. (70) כנראה שכן פירש רבינו מה שאמרו במשנה שם: "תחילתה סופגנין וסופה עיסה וכו' חייבת". היינו שבתחילת הלישה חשב לעשותה סופגנין ובסוף הלישה חשב לעשותה עיסה, חייבת, אף על פי שלמעשה לא עשאה פת]. (71) והרי זו "עיסה שתחילתה סופגנין וסופה עיסה", שחייבת. אבל אם בסוף עשאה מעשה חמה הרי היא עיסה שתחילתה סופגנין וסופה סופגנין, שפטורה. אבל לדעת רבינו תם שם, לא במחשבה הדבר תלוי, אלא מעשה העיסה מחייב, ולפיכך אם עשה עיסה, אפילו חשב על דעת לעשותה סופגנין, ועשאה סופגנין - חייבת, כיוון שעשאה עיסה בתחילה, והרי זה "תחילתה עיסה וסופה סופגנין". ורק אם לא לש אותה כעיסה, אלא כסופגנין, שבלילתם רכה, ולבסוף אפה אותם כסופגנין, אז הם פטורים. (72) זהו "תחילתה עיסה וסופה סופגנין", שחייבת.

1 יד. לַחֵם הַעֲשׂוּי לְכוֹתָח⁷³ - מַעֲשִׂיָה מוֹכִיחִין עֲלֶיהָ;
2 עֲשָׂאָה כְּעֵכִיז⁷⁴ - חֵיבֵת בְּחִלָּה⁷⁵; עֲשָׂאָה פְּלִמוּדִין⁷⁶
3 - פְּטוּרָה מִן הַחִלָּה⁷⁷.

24 טז. אָסוּר לְאָדָם לַעֲשׂוֹת עֶסְתּוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת
25 מִפְּשְׁעוֹר, כְּדִי לְפַטְרָה מִן הַחִלָּה⁸⁸. וְהַמְפָּרִישׁ חִלָּה
26 מֵעֶסֶה שֶׁהִיא פְּחוֹתָהּ מִפְּשְׁעוֹר - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם⁸⁹,
27 וְהָרִי הִיא⁹⁰ חֲלִין כְּשֶׁהִיָּתָה. עֲשֵׂה עֶסֶה פְּחוֹתָהּ
28 מִפְּשְׁעוֹר וְאֶפְאָה וְנָתַן הַפֶּת לְסֵל, וְחֹזֵר וְאֶפְה פֶּת
29 אַחֲרָת וְנָתַן לְסֵל, אִם נִתְקַבֵּץ בְּסֵל שְׁעוֹר חִלָּה - הַסֵּל
30 מְצָרְפָן לְחִלָּה⁹¹, וּמְפָרִישׁ הַחִלָּה מִן הַפֶּת. שְׁנֹאמַר:
31 וְהָיָה בְּאֶכְלֵכֶם מִלֶּחֶם הָאֲרֶץ - מִלְּמַד, שֶׁהוּא מְפָרִישׁ
32 מִן הָאֶפְוִי. וְאִין הַתַּנּוּר⁹² מְצָרְפָן לְחִלָּה⁹³.

(73) הוא תערובת של נסיובי דחלבא (=השיריים שבחלב לאחר עשיית החמאה) ופירורי לחם. ואופה אותו על מנת לשוחקו ולעשות ממנו כותח. (74) עוגות דקות. (75) שגילה דעתו בזה שעשאה ללחם ולא לכותח. (76) כלומר, שחיבר חתיכות בצק קצתן אל קצתן, ובוזה נראה שהוא רוצה להפרידם לאחר מכן ולשוחקן. (77) שאינה נקראת לחם.

(88) כלומר, יש לו כדי שיעור חלה, והוא רוצה לפטור עצמו, אבל אם אינו עושה כן כדי להפקיע חיוב חלה, אלא שאין לו אלא עיסה קטנה, פשוט הוא שמוטר. (89) שאם הוסיף אחר כך וצירף כשיעור חלה, אינו נפטר בהפרשה ראשונה, וחייב להפריש חלה מחדש. (90) החלה שהפריש. (91) אף על פי שלא נשכו זה בזה (כלומר, לא נדבקו) בעודם בעיסה. (92) בפסחים שם, חולקים רבי אליעזר ורבי יהושע, שלדעת ר' אליעזר, הסל מצרפן, ולדעת ר' יהושע, התנור מצרפן. (93) וטעמו של דבר, שבתנור עדיין אינו קרוי "לחם", ומכלל "עריסותיכם" כבר יצא, ואינו מצרף אפילו אם נושכות זו בזו.

4 טו. כִּמְהָ שְׁעוֹר הָעֶסֶה שֶׁחֵיבֵת בְּחִלָּה? מֵלֵא הָעֶמֶר⁷⁸
5 קַמַּח. בֵּין מֵאָחֵד מִתְּמִשָּׂה מִיָּנִים בֵּין מִתְּמִשְׁתָּן -
6 כְּלוּם⁷⁹ מְצָרְפִין לְשְׁעוֹר. וְכִמְהָ הוּא שְׁעוֹר הָעֶמֶר?
7 שְׁנֵי קַבִּין פְּחוֹת הַמֶּשֶׁ⁸⁰. וְהַקֵּב - אֲרַבְעָה לֶגֶזִין, וְהַלֵּג
8 - אֲרַבְעֵ רְבִיעִיּוֹת, וְהַרְבִּיעִית - אֲצָבָעִים עַל אֲצָבָעִים
9 בְּרוּם אֲצָבָעִים וְחֲצִי אֲצָבָע וְחֶמֶשׁ אֲצָבָע⁸¹, וְכָל
10 הָאֲצָבָעוֹת הֵם רַחֵב גּוֹדֵל שֶׁל יָד⁸². נִמְצְאָתָ לְמַד,
11 שֶׁהַמֶּדָה שֵׁישׁ בָּהּ עֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת עַל עֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת
12 בְּרוּם שֶׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת וְתִשְׁעֵ אֲצָבָע בְּקְרוּב⁸³ - הוּא
13 הָעֶמֶר. וְכֵן מֶדָה שֵׁישׁ בָּהּ שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פְּחוֹת שְׁנֵי
14 תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע עַל שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פְּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי
15 אֲצָבָע בְּרוּם שְׁבַע אֲצָבָעוֹת פְּחוֹת שְׁנֵי תְּשִׁיעֵי אֲצָבָע
16 - הִיא מֶדֶת הָעֶמֶר⁸⁴. וְשִׁתֵּי הַמֶּדוֹת כְּאָחֵד הֵם
17 עוֹלָם⁸⁵. וְכִמְהָ מְכִילָה מֶדָה זו? כְּמוֹ אֲרַבְעִים וְשֵׁלֶשׁ
18 בִּיצִים בִּינוּנִיּוֹת וְחֶמֶשׁ בִּיצָה⁸⁶. וְהֵם מְשַׁקֵּל שֵׁשֶׁה
19 וְשִׁמוֹנִים סֵלָעִים וְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי סֵלָע מִקְּמַח הַחֲטִים
20 שְׁבַמְצָרִים, שֶׁהֵם מְשַׁקֵּל חֶמֶשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים זוֹזִים⁸⁷
21 מִזְּזֵי מְצָרִים בְּזֶמֶן הַזֶּה. וּמֶדָה שְׁמִכִּילָה כְּמִשְׁקַל
22 הַזֶּה מִקְּמַח הַחֲטִים הַזֶּה - בָּהּ מוֹדֵדִין לְחִלָּה בְּכָל
23 מְקוֹם.

33 יז. הֵיוּ הַכְּפָרוֹת⁹⁴ נוֹשְׁכוֹת זוּ בְּזוּ⁹⁵ וְנִתְקַבֵּץ מִן הַפֶּל
34 שְׁעוֹר חִלָּה - חֵיבִין בְּחִלָּה⁹⁶ אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן בְּסֵל.
35 אָפָה מֵעֵט מְצֻט⁹⁷ וְקַבֵּץ הַפֶּל עַל לֹחַ שְׂאִין לֹא תוֹף
36 - הָרִי זֶה סַפְקָ⁹⁸. וְאִם חִלָּה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁹⁹ הִיא -
37 אִינוּ חֵיב לְהַפְרִישׁ עַד שְׂיֻצְרָף אוֹתוֹ פְּלִי שֵׁישׁ לֹא
38 תוֹף¹⁰⁰.

(94) שאין בכל אחד מהם לבד, שיעור חלה. (95) בעודן עיסה. והנה בתוספתא טהרות פרק א הלכה ב אמרו: "ואיזהו הנשוך, התולש ממנו כל שהוא". כלומר, אי אפשר שיפרידם מבלי שיתלוש קצת מן השני. (96) ואף על פי שבשעת גלגול העיסה, שהיא שעת חיוב חלה, הייתה

(78) למדו כן ממה שנאמר: "ראשית עריסותיכם חלה

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם חֲמִישִׁי כ"ח אָדָר ב' - סֵפֶר זֵרָעִים - הַלְכוֹת בִּיכוּרִים

תּוֹתָן מֵהַדוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הַרֵב קוֹר

13 וְאֵינְךָ בְּאַחַת מֵהֵן פֶּשְׁעוֹר, וְנִגְעוּ זֶה בְּזֶה וְנִשְׁכְּנוּ זֶה אֶת
14 זֶה: אִם הָיָה שֶׁל שְׁנַיִם, אֶפְלוּ הֵן מִמִּין אֶחָד -
15 פֶּטוּרִין מִן הַחֲלָה; שְׁשֶׁתֶּם⁷ שְׁנַיִם מִקְּפִידִין. וְאִם
16 יָדוּעַ שְׁאֵינְךָ מִקְּפִידִין עַל עֵרוֹב הַעֲסוֹת - הָרִי אֵלֹ
17 מִצְטָרְפוֹת⁸.

(2) חלה פ"ד משנה א. (3) ביחד. (4) ראה למעלה בפ"ו
הלכה טו. (5) שבאופן זה אם היו של אדם אחד, מצטרפות
(שם הלכה יז). (6) ראה להלן הלכה ג. (7) ירושלמי שם.
(8) שם: שתי נשים שאינן מקפידות, עשו אותן כאשה אחת.
וראה להלן.

18 ב. הָיָה שְׁתֵּיהֶן⁹ שֶׁל אִישׁ אֶחָד: אִם הָיָה מִמִּין אֶחָד¹⁰
19 - מִצְטָרְפִין¹¹ וְחִיבוֹת בְּחֲלָה, וְאִם מִשְׁנֵי מִינֵין הָיָה -
20 אֵין מִצְטָרְפִין; שְׁשֶׁתֶּם¹² אֶחָד אֵינוֹ מִקְּפִידִין. וְאִם
21 הָיָה מִקְּפִידִין¹⁴ שֶׁלֹּא תִגַּע עִפְסָה זֶה בְּזֶה וְלֹא תִתְעַרֵב
22 עִמָּה, אֶפְלוּ הָיָה מִמִּין אֶחָד - אֵין מִצְטָרְפוֹת¹⁵.

(9) משנה שם. (10) ראה בהלכה הסמוכה. (11) והמדובר
כשאין בדעתו לחלק העיסה לכמה בני אדם, ראה למעלה
שם הלכה יט. (12) ירושלמי שם. (13) כלומר, ולכן
מצטרפות העיסות אם היו ממין אחד. (14) כלומר, ידוע
שהוא מקפיד. (15) שם: אשה אחת שהיא מקפדת, עשו
אותה כשתי נשים.

23 ג. וְכִיצַד מִצְטָרְפוֹת¹⁶ אִם הָיָה שֶׁל אֶחָד¹⁷ מִמִּין
24 אֶחָד? עֵפֶת הַחֲטִיִּים שְׁנִגְעָה¹⁸ בְּעֵפֶת הַכֶּסֶּמִּין -
25 מִצְטָרְפוֹת¹⁹; נִגְעָה בְּשֶׁאֵר הַמִּינֵין - אֵין מִצְטָרְפוֹת²⁰.
26 וְכֵן עֵפֶת שְׁעוּרֵין שְׁנִגְעָה בְּעֵפֶת הַכֶּסֶּמִּין²¹ או שְׁבֻלַת
27 שׁוּעַל או שִׁיפוֹן, וְכֵן עֵפֶת כֶּסֶּמִּין²² וְשֶׁל שְׁבֻלַת
28 שׁוּעַל וְשֶׁל שִׁיפוֹן שְׁנִגְעָה כָּל אַחַת מִשְׁלֹשֶׁתָן
29 בְּחִבְרָתָהּ - הָרִי אֵלֹ מִצְטָרְפוֹת²³.

(16) שם, משנה ב. (17) ראה למעלה בהלכה א.
(18) כלומר, נגעה ונשכה, כנ"ל שם. (19) אף-על-פי
שלענין כלאים אינם מין אחד (ראה בפ"ג מהלכות כלאים
הלכה ג) - כאן לענין חלה, הם מין אחד, לפי שהעיסות
שלהם דומות (עיין ר"ש ורע"ב בכלאים פ"א משנה א). ולא
גזרו חכמים שמא יבואו לתרום מזה על זה, ובאמת אין
תורמין מזה על זה, כיון שהם כלאים זה בזה, ראה בהלכות
כלאים שם, ובפ"ה מהלכות תרומות הלכה ג - שהכל
יודעים שאין תורמין ממין על שאינו מינו (ירושלמי חלה
פ"ד הלכה ב). וראה בהלכה הסמוכה, לענין ישן וחדש.
(20) וכל זה אינו אלא בנושכות זו את זו, אבל הבולל קמח
ועושה עיסה - כל חמשת המינין מצטרפים, כבסוף ההלכה
הסמוכה. (21) וממה שאמרו (מנחות ע.) "כוסמין מין
חיטין", ראה להלן פ"ה הלכה ד. (22) משנה שם, כרבי
יוחנן בן נורי. ויתכן שלא נחלק תנא-קמא על רבי יוחנן בן
נורי בענין זה (כסף-משנה, וביאור הגר"א ליו"ד סימן שכד
אות י). (23) שהכוסמין הם גם מין חיטים וגם מין
שעורים.

30 ד. עֵפֶת חֲדָשׁ²⁴ - אֵינָה מִצְטָרְפֶת²⁵ לְשֶׁל יִשְׁוֹן²⁶, אָף

העיסה פטורה, חייבת בחלה, שאין הולכים אחר שעת
הגלגול אלא כשיש בעיסה שיעור חלה. ואף על פי כן היא
פטורה, מסיבה צדדית, כגון שעשאה לייבשה בחמה וכיוצא
בזה. אבל כשאין בעיסה שיעור חלה, הרי לא באה לכלל
חיוב כלל, ולא שייך לומר שנפטרה, ולכן כשנשכה בעיסה
אחרת אפילו לאחר גלגול, נתחייבה עכשיו בחלה.
(97) פחות מכשיעור חלה. (98) שם: תוך כלי בעינין והא
ליכא, או דילמא אוויר כלי בעינין והא איכא. (99) כמו
בזמן הזה. (100) שספק דרבנן - לקולא.

1 יח. קָמַח שֶׁלֹּא רָקְדוּ אֶלֶּא לְשׁוֹ בְּסִבִּין שֶׁלֹּו, הוֹאִיל
2 וְיֵשׁ בְּכָל הַקָּמַח עֲמֹר¹⁰¹ - חִיב בְּחֲלָה. אֶבֶל אִם נִטַּל
3 הַמֶּרְסָן¹⁰² מִן הַקָּמַח וְחֹזֵר וְהַשְׁלִים שְׁעוֹר הָעֵפֶה
4 בְּמֶרְסָן שֶׁהִחְזִירוּ לַקָּמַח - אֵינוֹ חִיב בְּחֲלָה¹⁰³.

(101) שהוא שיעור חלה. (102) צריך עיון, אם דווקא
במורסן שהחזירו פטור מחלה אבל בסובין שהם דקים -
חייב, או לאו דווקא. (103) "לפי שהמורסן אינו חייב
בחלה". ובירושלמי שם הלכה ג "אמר רבי יוחנן, דרך עיסה
שנו (בתורה) כאן, וכאן מכיוון שניטל מורסן וחזר לתוכן
אין זה דרך עיסה".

5 יט. נִתְּוֹם שְׁעֵשָׂה עֵפֶה¹⁰⁴ לְעֵשׂוֹתָהּ שְׁאוּר¹⁰⁵
6 לְחֻלְקָהּ¹⁰⁶ - חִיבַת בְּחֲלָה; שְׁאִם לֹא תִמְכַּר, יַעֲשֶׂנָה
7 פֶּת¹⁰⁷. אֶבֶל הָעוֹשֶׂה¹⁰⁸ עֵפֶה לְחֻלְקָהּ בְּצֶק¹⁰⁹ -
8 פֶּטוּרָה¹¹⁰.

(104) שיש בה שיעור חלה. (105) כלומר, אפילו דעתו
לשאור ולא לבצק, שאינו חפץ לאפותה. (106) ואפילו אם
לא יהא בכל אחד מחלקי השאור כשיעור חלה. (107) והרי
זה כאילו גלגלה לשם כך. (108) כלומר, מי שאינו נחתום.
(109) לכמה אנשים, באופן שבכל חלק וחלק לא יהיה שיעור
חלה. (110) ואין חוששין שמא יימלך לעשות אותה עיסה
אחת.

9 כ. נְשִׁים שֶׁנִּתְּנוּ קָמַח לְנִתְּוֹם לְעֵשׂוֹת לָהֶם שְׁאוּר,
10 אִם אֵין בְּשֶׁל אַחַת מֵהֵן¹¹¹ פֶּשְׁעוֹר, אָף עַל פִּי שִׁישׁ
11 בְּכֻלָּן פֶּשְׁעוֹר - פֶּטוּרָה¹¹².

(111) כלומר, אף באחת מהן. (112) שהרי הוא כעושה
עיסה על מנת לחלקה. ולולא זאת הייתה הלישה מחייבת
בחלה, אף על פי שערכה שלא מדעת הבעלים, שהרי
"הגומר פירותיו של חברו שלא מדעתו וכו' הרי אלו טבלו
למעשר".

פְּרָק שְׁבִיעִי

(1) יבאר שתי עיסות שיש בשתיהן חיוב חלה ולא באחת
מהן, אם מצטרפות. עיסת מין אחד אם מצטרפת עם מין
אחר, או חדש עם ישן. עיסה פחותה מכשיעור מכאן ועיסה
פחותה מכשיעור מכאן ואחרת באמצע. שני גויים שעשו
עיסה כשיעור וחלקה ואח"כ נתגיררו. הנוטל שאור מעיסה
שלא הורמה חלתה. עיסה הטבולה לחלה. ואם היא כחולין
לענין טומאה.

12 א. שְׁתֵּי עֲסוֹת² שִׁישׁ בְּשִׁתֵּיהֶן³ שְׁעוֹר חִיב בְּחֲלָה⁴,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחלה מעכבות את חיוב החלה. וראה למעלה שם הלכה ט, וביו"ד שם סעיף ו ואילך, ובביאור הגר"א שם ס"ק יג.
ו. ה'ה' 45 בְּאִמְצַע עֵשָׂה שְׁהוֹרְמָה חִלְתָּה - מִצְטָרְפוֹת; 15
שְׁהַעֲסָה שְׁבִינִיָּהּ כְּבָר הֵיחָה מְחַיֶּבֶת בְּחִלָּה 46. וְכֵן 47
אִם הָיָה בִּינֵיהֶן עֵסֶת הַקֹּדֶשׁ - מִצְטָרְפוֹת; מִפְּנֵי 17
שְׁרָאוּי לְפִדּוֹתֶיהָ וְתַתְּחִיב בְּחִלָּה 48. וְכֵן 49 אִם הָיָה 18
בִּינֵיהֶן עֵסֶת מִיֵּן אַחֲרָיָהּ 50 או עֵסֶת אִישׁ אַחֵר או עֵסֶת 19
קֹדֶשׁ - הָרִי שְׁתֵּי הָעֲסוֹת שְׁבִצְדֵינָן מִצְטָרְפוֹת 20
לְחִלָּה 51. 21

45) משנה שם. 46) ולא מיעטו מהכתוב: "תרימו תרומה", ולא שכבר נתרומה, אלא עיסה שאינה שייכת עתה בחיוב חלה, כמו עיסת תרומה. אבל עיסה שהורומה חלתה, שייכת גם עכשיו לחיוב חלה, אלא שנפטרה לאחר שהפרישו ממנה. 47) ירושלמי שם. 48) שם: "קב הקדש מצרף, קב חלה אינו מצרף וכו' הקדש ראוי לפדותו ולחייבו, חלה אינה ראויה לפדותה ולחייבה". [והוצרכו לסברא זו בהקדש, אף-על-פי שוודאי הקדישוה לאחר הגלגול, שאם לא כן, לא מועיל הפדיון והיא פטורה מן החלה (להלן פ"ח הלכה ז), ואם-כן הרי "כבר היתה מחוייבת בחלה" (כמפורש בסמוך, בעיסה שהורומה חלתה - שאין לדמות עיסת הקדש שנפטרה מן החלה ואין לה זיקה לחלה כלל, לעיסה שהורומה חלתה, שיש לה זיקה לחלה, וראה להלן. ואף-על-פי שיכול להשאל על החלה, כדרך שיכול להשאל על התרומה - אין לדמות שאלה בחלה שאינו חייב להשאל, לפדיון הקדש, שחייב הוא לפדותו לטובת בדיק הבית, ראה בנדרים נט. ובר"ש שם ד"ה תרומה, וברדב"ז כאן. ובחלה אין הסברא ש"כבר היתה מחוייבת בחלה", שרק בעיסה שהורומה חלתה אמרו כן (ראה למעלה), אבל חלה עצמה ההפרשה אינה פוטרת אותה, אלא את העיסה, ולגבי עצמה שם חלה פוטר אותה, שכשם שתרומה אינה חייבת בחלה, כמו כן חלה אינה חייבת עוד בחלה, ואין לה זיקה להפרשת חלה]. 49) ירושלמי ותוספתא שם. 50) מחמשת המינים. ואף-על-פי שאין עיסת חיטין מצטרפת עם עיסת שעורים לשיעור חלה (אם לא בלזן יחד, כנ"ל בהלכה ד), בכל זאת אין עיסת השעורים מפסיקה בין שתי עיסות חיטים שאין בכל אחת מהן כשיעור. וטעמו של דבר, שכדי שיצטרפו שתי עיסות ושהשלישית שביניהן לא תפסיק, די שתהא האמצעית בת חיוב חלה, אף-על-פי שאינה יכולה להצטרף בעצמה, כנ"ל, וראה בתוספתא כפשוטה. 51) אף-על-פי שאין עיסת איש אחד ועיסת חלה מצטרפות בעצמן, כנ"ל בהלכות א-ד - אינן מפסיקות, כנ"ל.

ז. שְׁתֵּי עֲסוֹת 52, שְׁפָל אַחַת מֵהֶן פְּחוּתָה מִפְּשֵׁעוֹר, 22
שְׁהַפְרִישׁ חִלָּה מִזֹּו וְחִלָּה מִזֹּו, וְחִזְרוּ וְנִגְעוּ 53 זֹו בְּזֹו 23
וְהָרִי בְּשְׁתֵּיהֶם פְּשֵׁעוֹר - חִיבֵי לְהַפְרִישׁ מֵהֶן חִלָּה; 24
שְׁתַּחֲלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אֵינָן פְּלוּם 54. 25

52) שם משנה ה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. 53) וגם נשכו, כנ"ל. 54) שהרי הופרשו בשעת פטור.

ח. שְׁנֵי 55 עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים שְׁעָשׂוּ עֵסָה פְּשֵׁעוֹר 56 26

1 על פי שהן ממין אחד; פְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ 27;
2 תוֹרְמִין 28 מִן הַחֹדֶשׁ עַל הַיִּשָּׁן 29. וְלֹא יֵתֵרִם 30 מֵאִמְצַע
3 שְׁתֵּיהֶן 31, אֲלֵא יָבִיא 32 עֵסָה אַחֲרַת חֹדֶשׁ או יִשָּׁן
4 וְיִצְטָרֵף לָהֶם לְהַשְׁלִים הַשְּׁעוֹר 33. בְּמָה דְּבָרִים
5 אֲמוּרִים? 34 בְּעֵסָה שְׁנִגְעָה 35 בְּעֵסָה אַחֲרַת; אֲבָל
6 הַבּוֹלֵל קָמַח חֲמִשָּׁת הַמִּינִין וְעוֹשָׂה מֵהֶם עֵסָה אַחַת
7 - הָרִי חֲמִשָּׁתָן מִצְטָרְפִין לְשֵׁעוֹר עֵסֶת חִלָּה, כְּמוֹ
8 שְׁבִצְדֵינָן 36.

24) מתבואה של שנה זו. 25) שם משנה ד: "קב חדש וקב ישן שנשכו זה כזה, רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע (ממקום שנושכים זה את זה, ונמצא מפריש משתיהן - רע"ב), וחכמים אוסרים". אבל להפריש מזה על זה, לדברי שניהם, אי אפשר. 26) מתבואה של השנה הקודמת. 27) ירושלמי שם. 28) תרומה גדולה. 29) והלא דין הוא שאין תורמין מזה על זה, ראה בפ"ה מהלכות תרומות הלכה יא. 30) כחכמים הנ"ל, ולא כרבי ישמעאל. 31) שגם באופן זה יש חשש, שמא יאמרו: תורמין מן החדש על הישן. 32) כלומר, כיון שמן התורה נתחייבה עיסה זו (של חדש וישן) בחלה, אין להפרידה ולעשותה שתי עיסות. 33) כלומר, אם יביא עיסת חדש, נצא שחדש וחדש מכאן, וישן באמצע, והוא מצרפם, וכן להיפך, כדלהלן בסוף ה"ו. וכשהוא מפריש, מפריש על כל העיסה, כיון שבאופן כזה, אין חשש שמא יאמרו: תורמין מן החדש על הישן, שבני אדם רואים שצירף עיסה נוספת, וחושבים שאינו מתקן אלא מחדש על חדש ומישן על ישן. ועיין ברדב"ז. 34) שאין חיטים מצטרפים אלא עם הכוסמין בלבד (הלכה הקודמת). 35) ונשכה, כנ"ל. ירושלמי חלה פ"א הלכה א. 36) למעלה בפ"ו ראש הלכה טו. ומזה שכתבו רבינו כאן, ולא בסוף הלכה הקודמת, נראה שאפילו עיסת חדש ועיסת ישן, מצטרפות, אם נילושו יחד. ועיין ר"י קורקוס ו"משנה ראשונה" שם.

9 ה. עֵסָה 37 שְׁהִיא פְּחוּתָה מִפְּשֵׁעוֹר מִכָּאֵן 38, וְעֵסָה
10 פְּחוּתָה מִפְּשֵׁעוֹר מִכָּאֵן, וְעֵסָה שְׁאִינָה חִיבֶת בְּחִלָּה
11 בְּאִמְצַע, כְּגוֹן עֵסֶת אֲרִז 39 או עֵסֶת תְּרוּמָה 40 או
12 מְדַמְעָה 41 או עֵסֶת עוֹבֵד פּוֹכְבִּים 42, אֵף עַל פִּי
13 שְׁנוּגְעוֹת 43 זֹו בְּזֹו - אֵינָן מִצְטָרְפוֹת; שְׁהָרִי דְּכָר
14 הַפְּטוֹר מִן הַחִלָּה מִבְּדִיל בְּאִמְצַע 44.

37) חלה פ"ד משנה ג. 38) ושתייהן ממין אחד. 39) שאינה חייבת בחלה, ראה למעלה בפ"ו הלכה ב. 40) כלומר, עיסה העשויה מקמח של תרומה. והתרומה פטורה מן החלה משום שנאמר: תרימו תרומה, ולא שכבר נתרומה. וראה למעלה שם סוף הלכה ד. 41) ירושלמי שם הלכה ג, ותוספתא שם פ"ב הלכה ד. שהרי הוא פטור מחלה, ראה למעלה שם. 42) ירושלמי שם. שפטורה מחלה, ראה למעלה שם סוף הלכה ח. 43) ונושכות. וראה שם הלכה יז, ובהערות, וברדב"ז להלן סוף הלכה ז, ולמעלה הלכה א והלכה ג. 44) וכל זה כשהעיסות נושכות זו את זו, אבל אם הן בלולות, ויש בעיסות החייבות בחלה כשיעור החייב בחלה, אין העיסות שאינן חייבות

חובה כיון שיש כאן גלגול של גוי, וגלגול של גוי אינו מפקיע, שלא היתה לה שעת חובה מצד הגלגול על-מנת לחלק. וכאן שלא גלגלו על-מנת לחלק (ראה למעלה), גלגול הגוי מפקיע, אף-על-פי שבחלקו של הגוי בלבד לא היה כשיעור. אבל מלשון רבינו למעלה שם, נראה שהעיקוב הוא מצד פחות מכשיעור, ולא מצד שגלגל על-מנת לחלק.

יא. הנוטיל⁷⁰ שאור מעסה שלא הורמה חלתה⁷¹ ונתנו לתוף עסה שהורמה חלתה⁷² - הרי זה מביא עסה שנייה⁷³, שיהיה בה עם שאור זה שעור עסה שחבת בחלה, ונותנה בתוף העסה⁷⁴ שהורמה חלתה, ומפריש מן העסה השנייה שעור חלה עליה ועל השאור, פדי שיתל⁷⁵ מן המקף. ואם אין לו עסה שנייה - נעשית זו פלה טבל ומפריש חלה על הכל; שהטבל במינו אוסר בכל שהוא⁷⁶.

70 חלה פ"ג משנה ח, ותוספתא שם, פ"ב הלכה ב. 71 ואם כן, השאור טבל לחלה. 72 ודין תורה הוא שתיטל ברוב, אבל חכמים אמרו שהטבל אינו בטל, ראה להלן. 73 מהעיסה הנ"ל שלא הורמה חלתה, אי אפשר להפריש על זה שנתערב, שהרי העיסה הנ"ל מחוייבת בחלה מן התורה. ואילו השאור הנ"ל, אינו חייב אלא מדרבנן. אבל מהעיסה השנייה, שאין בה כשיעור בלי השאור הנ"ל, יכול להפריש (משנה ראשונה). 74 כלומר, מערבה בעיסה, באופן כזה שיוכל להפריש מן העיסה החדשה, שאף-על-פי שעיסה שהורמה חלתה הנמצאת בין שתי עיסות שאין בכל אחת כשיעור, הרי היא מצרפתן (למעלה הלכה ו), כל זה לענין שתהיינה העיסות כעיסה אחת שיש בה שיעור, אבל לענין שיהא זה מן המוקף, העיסה מפסקת. ובספר מוגה: "סמוך לעיסה" (ר"י קורקוס, וכעין זה העתיק הסמ"ג עשין קמא). ולפי זה, העיסה שהורמה חלתה מצרפת אף לענין שיחשב מן המוקף, וכן הוא בשו"ת הרא"ש כלל ב סימן ב. אלא שלפי זה, לא מובן מה שסיים רבינו "כדי שיטול מן המוקף", הרי חוץ מדין מוקף, צריך להסמיך את העיסה השניה כדי שתצטרף לשאור ויהיו יחד כשיעור (תוספתא כפשוטה, וראה בהערה 21 שם). 75 כלומר, זהו הטעם למה שכתב: "ונותנה בתוך העיסה", ולא די בנתינת העיסה השנייה סמוך לה, כנ"ל. 76 שכיון שאפשר לתקנו, הרי הוא דבר שיש לו מתירין, ואפילו באלף אינו בטל. וראה בפט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו.

יב. עסה הטבולה לחלה - אינה פחלה⁷⁷, והרי היא פחלין לענין הטמאה, שאין השני עושה שלישי פחלין, כמו שיתבאר במקומו⁷⁸. ומתיר⁷⁹ לגרם טמאה לחלין⁸⁰ שבארץ ישראל. לפיכך, שתי עסות⁸¹, אחת טמאה⁸² ואחת טהורה⁸³ - נוטל פדי חלת שתייהם מעסה שלא הורמה חלתה⁸⁴ ונותנו באמצע סמוך לעסה הטהורה⁸⁵, ומושך⁸⁶ מן הטמאה לטהורה פדי ביצה⁸⁷, פדי לתרם מן המקף⁸⁸.

77 כן היא מסקנת הגמרא בסוטה ל: (78) בפ"א מהלכות

1 וְחִלְקוּהָ⁵⁷, וְאַחַר כֵּן נִתְגַּיְרָה⁵⁸, וְהוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל 2 חִלְקוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיְרָה עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשַׁעוֹר⁵⁹ - הָרִי זֶה 3 חִיבָת; שְׁלֹא הָיְתָה לָהּ⁶⁰ שְׁעַת חוּבָה כְּשֶׁהָיוּ עוֹבְדֵי 4 כּוֹכָבִים, שֶׁהָרִי פָּחוֹת מִכְּשִׁיעוֹר הָרִי בְּיַד כָּל אֶחָד 5 מֵהֶן⁶¹.

55] ירושלמי חלה פ"ג הלכה ד. 56] שעיסת שותפין ישראלים שאין בה אלא שיעור אחד - חייבת (למעלה פ"ו הלכה ו), לפי שיש כאן צירוף לחובה. אבל שותפים גויים, שאין עיסתם מצטרפת לכשיעור לחייבה בחלה, אינה מצטרפת גם להקל ולפוטר כעיסת שני ישראלים שגלגלו על דעת לחלקה, בהלכה הסמוכה]. 57 כנראה שהמדובר כשעשו עיסה זו על דעת לחלקה, ראה בהלכה הסמוכה. וישנם כאן שני פטורים: א. גלגול על-מנת לחלק שפטור (למעלה שם הלכה ט): ב. גלגול גוי הפטור מן החלה (שם הלכה ח). 58] ששכשנתגייירו כבר לא היה שיעור בעיסה. אבל אם נתגייירו ואחר-כך חלקו, אף-על-פי שהוסיפו אחר כך, פטורים מחלה, שהרי היתה העיסה כשיעור כשנתגייירו, והיה בדין לצרפה לחיוב ובכל זאת פטורים הם אז, לפי שהגלגול היה בנאותם - דינה כעיסה של שני ישראלים (בהלכה הסמוכה) שגלגול של פטור פוטר לעולם]. 59 כלומר, ואין בעיסה השנייה לבדה כשיעור, שאם לא כן, בוודאי חייבת, כנ"ל שם הלכה ט. 60 לעיסה. 61 ואין גלגול הגוי פוטר, אלא באופן שהיה כשיעור, ונפקע על ידי הגלגול. וכמו כן אין הגלגול על-מנת לחלק פוטר, אלא כשיש שיעור המחייב, אבל כאן בגוי שאין עיסתם מצטרפת לחיוב, אינה מצטרפת גם לגרום קולא, כנ"ל.

6 ט. אֶבֶל שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים⁶² שֶׁעָשׂוּ כֶּף⁶³, וְחֹזֵר כָּל אֶחָד 7 אַחַר שֶׁחִלְקוֹ וְהוֹסִיף עַל חִלְקוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשַׁעוֹר 8 - הָרִי זֶה פְּטוּרָה; שֶׁכֶּבֶר הָיְתָה לָהּ שְׁעַת חוּבָה⁶⁴, וְהֵן 9 הָיוּ פְּטוּרִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מִפְּנֵי שֶׁעָשׂוּהָ לְחִלְקָה⁶⁵.

62] ירושלמי שם. 63 על-מנת לחלקה בצק. 64 בשעת לישה, שהרי היה בה שיעור, והיא עיסת ישראל. 65 ראה למעלה בפ"ו הלכה יט.

10 ל. הָיְתָה⁶⁶ הָעֶסָה בְּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְהַיִּשְׂרָאֵלִי 11 בְּשִׁתְּפוֹת⁶⁷ וְחִלְקוֹ, וְאַחַר כֵּן נִתְגַּיְרָה הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, 12 וְהוֹסִיף הָגַר עַל שְׁלוֹ [וַיִּשְׂרָאֵל עַל שְׁלוֹ] עַד 13 שֶׁהִשְׁלִימוּ כָּל אֶחָד עִשְׁתּוֹ לְשַׁעוֹר - שֶׁל יִשְׂרָאֵל 14 חִיבָת⁶⁸, וְשֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים פְּטוּרָה⁶⁹.

66] ירושלמי שם. 67] מלשון זה משמע, שלשה שלא על דעת לחלקה, ראה בכסף-משנה וביו"ד סימן של סעיף ו, ובביאור הגר"א שם אות ז. 68] שהרי בחלקו של הישראל אין גלגול הגוי פוטר (יו"ד שם סעיף א). 69] צריך עיון, הרי לא היתה לה שעת חובה, שהרי פחות מכשיעור היתה בידו, ראה למעלה הלכה ח. וראה בר"ב ד. [ויתכן כי רק למעלה שם, שישנם שני פטורים: גלגול על-מנת לחלק, וגלגול של גוי, וכל אחד מהם סותר לשני, כלומר: גלגול על-מנת לחלק אינו מפקיע החיוב, שלא היתה לה שעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ח אדר ב' – ספר זרעים – הלכות ביכורים קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הטהור על הטמא, ושלא מן המוקף (רדב"ז).
92) ירושלמי שם. 93) משנה שם. 94) כגון ששני עדים
אומרים שהורמה, ושנים אומרים לא הורמה. אבל אין
הכוונה שלקחה מעם הארץ, שהרי עמי הארץ מפרישין
חלה, כשם שמפרישין תרומה גדולה (משנה ראשונה). וראה
באור-שמח. 95) כאן "דמאי" פירושו, ספק, ולא שלקחו
מעם הארץ, כנ"ל. וראה בפ"ט מהלכות מעשר הלכה א,
ובמשנה-למלך שם.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבאר המפריש חלתו קמח אם היא חלה. ואימתי מפרישין
חלה. מאימתי תתחייב העיסה בחלה. ואם נתגלגלה בחטים
ונטמטמה בשעורים. עיסה שנדמעה בטומאה, אם לשין
ועורכין עמה. הלוקח מנחתום עם-הארץ בסוריא ואמר לו
הפרשתי חלה. והלוקח בחוצה לארץ מנחתום או מבעל
הבית.

- א. המפריש² חלתו קמח - אינה חלה³, וגזל ביד¹¹
כהן⁴, ושאר העסה חייבת בחלה⁵. ואותו הקמח¹²
שהפריש לשם חלה, אם יש בו עמר⁶ ועושהו עסה?⁷
- הרי זה מפריש ממנו חלה, כשאר כל קמח חלין⁸.

2) חלה פ"ב מ"ה. 3) שהרי "עריסותיכם" אמר רחמנא
(מ'אירי' קידושין, עמ' 231). 4) וחייב להחזיר לבעל
הקמח. ואף-על-פי שהוא תלמיד חכם, ויודע שאין
מפרישים חלה קמח, ובוודאי נתן לו בתורת מתנה - גזרו
חכמים שתהא גזל בידו, מחמת אלה שאינם יודעים שאין
מפרישים חלה קמח, ואם תשאר ביד כהן יחשבו שנתקנה
עיסתם (ט"ז ליו"ד סי' שכו ס"ק א, ע"פ הגמרא בקידושין
מו:). 5) "ולא נאמר: זו העיסה אינה חייבת בחלה, כיון
שהקמח שלה חלה היתה בו הכוונה" (פירוש המשנה).
6) שהוא שיעור חלה (למעלה פ"ו ה"טו). 7) אבל בעודו
קמח אין חלתו חלה, כנ"ל. 8) כלומר, וחלה זו אסורה
לזרים מן התורה, כיון שהפרשתו הראשונה מן הקמח לא
היתה כלום (רדב"ז).

- ב. אימתי מפרישין חלה?⁹ פשיטתן את המים¹⁰
ויתערב הקמח במים, מפריש החלה מתחלת דבר¹¹
שגלוש¹¹; שנאמר: ראשית ערסתכם¹². והוא שלא¹⁷
ישאר שם בערבקה קמח שלא נתערב במים שעור¹⁸
עמר¹³. ואם אמר¹⁴: הרי זו חלה¹⁵ על העסה¹⁶ ועל
השאר ועל הקמח שגשתי, ולקשתעשה פלה עסה²⁰
אחת¹⁷ תתקדש זו שבבדו¹⁸ לשם חלה - הרי זה²¹
מתר¹⁹.

9) ב'ירושלמי' פסחים פ"ג ה"ג: "אמר רבי יוסי בי רבי בון,
בדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף
(כלומר, כשתעשה העיסה גוף אחד, כדלהלן בה"ד) - תקנה
תיקנו בה שיפרישנה תחילה, שלא תטמא את העיסה".
וראה להלן הי"א. ואין כוונת רבינו כאן לומר שחובת החלה
באה עכשיו, שהרי כתב להלן (ה"ד) מאימתי תתחייב
העיסה בחלה, משתעשה גוף אחד, אלא אם הוא חושש
שלא יטמא העיסה - מפריש בתחילת הלישה (כסף-משנה

אבות הטומאות הלכות ב, טו. 79) סוטה שם, ועבודה זרה
נו. וראה בהלכות טומאת אוכלין פט"ז הלכה ט.
80) כלומר, חולין שאינם מתוקנים, אבל חולין מתוקנים,
מותר לטמא גם בידים, כנ"ל שם. 81) חלה פ"ב משנה ח,
כרבי אליעזר שפסקו בירושלמי כמותו, ולא כחכמים.
82) כלומר, ראשונה לטומאה (סוטה שם). 83) ועדיין לא
הורמה חלה מהן. 84) כן הוא במשנה שם. ופירש שם
בספר בית דוד, שאינו מפריש מן העיסה הטהורה שלפניו,
אלא מעיסה אחרת (תוספות אנשי-שם). וצ"ע למה לא
יפריש מאותה עיסה הטהורה, ועיין רע"ב שם. 85) ונוגע
בה כדי שיתרום מן המוקף. ואף-על-פי שאין צריך נגיעה
במוקף - טמא וטהור דינם כדבר שהוא מקפיד על תערובתו,
וצריך נגיעה (ר"י קורקוס). וכאן אין צריך נשיכה, ראה
להלן. 86) "צ"ל "ומנשך", וראה להלן. ועיין במשנה
ראשונה שם. ואף-על-פי שעל-ידי נשיכה נעשה הכל כגוף
אחד וכולם טמאים בעת מעשה כראשון לטומאה (פ"ו
מהלכות טומאת אוכלין הלכה יח) - לאחר שפירשו לא
נשאר בהם אלא טומאת מגע בלבד, כמפורש שם].
87) "כדי-ביצה" זה הוא מן הטהורה, ועושה כן כדי
שהעיסה הטמאה תהא נושכת עם ה"כדי-ביצה", ועם
ה"כדי-חלה", ועל-ידי-זה הן נעשות כעיסה אחת, ורק
באופן זה, כשהכל גוף אחד, מותר לתרום מן הטהור על
הטמא, כמפורש למעלה בפ"ה מהלכות תרומות הלכה ז,
אבל באופן אחר אסור, ראה למעלה פ"ה הלכה יג. וראה
במשנה ראשונה. ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו, ונותן
פחות מכביצה באמצע - פסק רבינו כברייתא בסוטה שם,
שנותן כביצה באמצע, מפני: שאין שני עושה שלישי
בחולין, וחולין הטבולין לחלה אינה כחלה אלא בחולין,
ולפיכך אין שלישי בהם כנ"ל, וגם מותר לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל (אלא שצ"ע שאין זה "גורם", אלא
מטמא בידים), ולפיכך מותר לתת כדי ביצה, שאף-על-פי
ש"כדי-ביצה" זה נוגע בראשון, ומיטמא ונעשה שני, אף
לאחר שפירש (ראה למעלה), אין הוא מטמא את ה"כדי-
חלה", שמפרישה ואחר-כך קורא עליה שם חלה].
88) [זהו טעם למה שכתב "ונותנו באמצע סמוך לעיסה
הטהורה", כנ"ל. וכאן אין צריך נשיכה, שכיון שהכביצה
וה"כדי-חלה" נשוכים כולם לעיסה הטמאה, די בכך להתיר
לתרום מן הטהור על הטמא].

- יג. עושה אדם⁸⁹ עסה טהורה⁹⁰ ואינו מפריש¹
חלתה, ומניחה או מניח מקצתה להיות מפריש²
עליה והולך חלות של עסות אחרות ואפלו נטמאו³
העסות⁴, עד שתעשה העסה שהניח פלה חלה⁵
ויתגנה לפנה. והוא שלא תפסל מאכל אדם⁶; אבל⁷
משתסרסר⁹³ אינו מפריש עליה. במה דברים⁸
אמורים? פשהו אותם העסות שמפריש עליהן ספק⁹
אם הורמה חלה מהן או לא הורמה⁹⁴; שחלת⁸
דמאי⁹⁵ נטלת מן הטהור על הטמא לכתחלה ושללא⁹
מן המקף.¹⁰

89) חלה פ"ד משנה ו. 90) כדי שתהא החלה שיפריש,
טהורה. 91) כלומר, שיש כאן שתי ריעותות: שמפריש מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ב, וב'תוספתא כפשוטה' חלה פ"א, עמ' 800. (28 משנה, שם. ואילו אכילת קבע אסורה משעה שהיא נותנת את המים. וכן גם לענין תרומות ומעשרות לא התורה לפני גמר מלאכה אלא אכילת עראי בלבד, ראה למעלה פ"ג מהל' מעשר ה"א. ועי' 'משנה ראשונה' שם. 29) במנחות ע, א: "תנא, כוסמין מין חיטים, שבולת שועל ושיפון מין שעורים". ומפרשה רבינו לענין לישא, ולא לענין צירוף, בכדי שלא יקשה לנו ממה שנאמר בחלה פ"ד מ"ב, הובא למעלה פ"ז ה"ג. ואף-על-פי שב'ירושלמי' (שם פ"ג ה"א) אמרו: "ושאר כל דברים, את מהלך בהן אחר הטימוס", פסק רבינו כהברייתא במנחות הנ"ל ('בית יוסף' י"ד סי' שכז).

- ה. נתגלגלה³⁰ בחטים ונטמטמה בשעורים, האוכל
ממנה קדם הפרשת חלה - חיב מיתה³¹, מפני שהיא
טבילה³². לפיכך: אם היתה העשה חיבת בחלה מן
התורה, האוכל ממנה - לוקה³³, ככל אוכל טבילה³⁴;
ואם היתה חיבת מדבריהם - מפני אותו מפת
מדות.

(30 משנה בפ"ג, שם. 31) בידי שמים. ואם התרו בו - לוקה, כדלהלן. (32) שהרי חלה דינה כתרומה, כנ"ל פ"ה ה"ג. וראה בפ"א מהל' מעשר ה"ה. אולם, האוכל מן העיסה לפני גלגול וטמטום, אינו חייב מיתה, אף-על-פי שנתנו את המים ואפשר להפריש (למעלה ה"ב), שאין זה כאוכל טבל, אלא כאוכל מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר, ועי' רב"ז ו'מלאכת שלמה'. (33) 'ירושלמי' שם פ"א ה"ב: "זאת אומרת, שלוקין על חלתן דבר תורה". (34) מכות יג, א. ופי"ט מהל' סנהדרין ה"ב אותיות ה-ו.

- ו. עשה³⁵ שנטמעה³⁶ עד שלא תתגלגל - פטורה³⁷;
משנתגלגל - חיבת³⁸. וכן המקדיש³⁹ עפתו או
המפקיר אותה⁴⁰ קדם שנתגלגלה, ופדאה או זכה
בה ואחר כך גלגלה⁴¹, או הקדישה או הפקיר אותה
אחר שנתגלגלה, ופדאה או זכה בה - הרי זו חיבת
בחלה⁴².

(35) שם, מ"ב. ומדובר לאחר נתינת המים בקמת, ראה ב'אור שמח'. (36) שנתערבה בה תרומה. (37) שהמדומע פטור מן החלה, ראה למעלה פ"ו סוף ה"ד. ומדובר בחלה בזמן הזה, שאינה אלא מדרבנן (שם בהערה כג, ועי' בתוספות רבי עקיבא איגרי). (38) שכיון שנתחייבה בשעת גלגול, שוב אינה נפטרת. (39) שם, מ"ג. (40) דין הפקר לא נזכר במשנה שם, ולמדו רבינו מדין הקדש, כיון שבפ"א שם מ"ג נזכרו שניהם כאחד לענין חיוב חלה. וראה למעלה שם ה"ג, ובי"ד סי' של ס"ז, ובביאור הגר"א שם. (41) אבל אם בשעת גלגול היתה העיסה הפקר או הקדש, הרי זו פטורה מן הטעם הנזכר בהלכה הסמוכה. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה שפה, ב'תוספתא כפשוטה' חלה עמ' 800, וב'תרומת חלה' להר"ש אליעזרי עמ' ז ואילך. ואף-על-פי שבפ"ב מהל' תרומה ה"ב, כתב רבינו: "אם הפקיר שבלים וזכה בהן ועבר והפריש מהן תרומה - אינה תרומה", נראה שחלוקים תרומה וחלה לענין זה, שהרי שם בפ"א הכ"ב,

(ורב"ז). (10) חלה פ"ג סוף מ"א. (11) כלומר, מתחילת הלישה. אבל לא יפריש ממוטע הקמח שעדיין לא נתערב במים. וראה להלן. (12) 'ירושלמי' שם ה"א. (13) שכיון שאין במשויר שיעור חלה, אין הוא נחשב בפני עצמו, ומצטרף לקמח שכבר נתערב במים, והכל בכלל "עריסותיכם". ובספרים אחרים, במשנה שם: "ובלבד שיהא שם חמשה רבעי קמח", כלומר, במעורב. ולפי נוסחת רבינו "ובלבד שלא יהא וכו'", יתכן שאף אם אין במעורב שיעור חלה "הואיל ומכל-מקום התחילה ללוש, ואין בקמח הנשאר כדי חלה - נידון כגילוש" ('מאירי' חלה שם, עמ' 27). (14) 'ירושלמי' שם. ומדובר אפילו כשנשאר בעריבה קמח, שיעור עומר שלא נתערב במים. (15) ומדובר שהפריש מן הקמח שנתערב במים, ולא ממה שנשתייר, כנ"ל. (16) כלומר, על הקמח המעורב במים. (17) כלומר, לכשינתערב כל הקמח במים, כנ"ל. (18) כלומר, כל החלה בבת אחת. וצ"ע, מדוע אינו יכול לומר, שעל החלק שכבר נתערב במים, יחול מיד, ועל היתר יחול לכשתעשה כולה עיסה. (19) ואין זה כמפריש על דבר שלא בא לעולם, שכיון שבידו הדבר לערב הקמח במים ולחייבו בחלה, הרי זה כבא לעולם, כנ"ל בפ"ה מהל' תרומות ה"ט. וראה בר"ן לקידושין סב, ב. וב'תוספות רי"ד' על ה'ירושלמי' שם, וב'תוספות רבי עקיבא איגרי' על המשנה שם. ואף-על-פי שבהל' תרומות שם, כתב רבינו: "והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר" - בערוגה שלא הביאה שליש, אין זה בידו להביאה לידי הבאת שליש. אבל עירוב הקמח במים, בידו הוא.

- ג. הניח²⁰ העשה עד שלש הפל וערבה ואחר כך
הפריש - אין בכך פלוג²¹. ואם לא הפריש החלה
בצק, אלא אפה הכל - הרי זה מפריש מן הפת,
כמו שבארנב²².

(20) 'ספרי' פרשת שלח, פיסקה קי. (21) כלומר, חלתו חלה אף-על-פי שעבר על תקנת חכמים, שתיקנו להפריש מיד עם נתינת המים לקמח, כנ"ל. (22) למעלה פ"ו, סוף ה"ט.

- ד. מאימתי²³ תתחייב העשה²⁴ בחלה? משתגלגל²⁵
בחטים ויתערב הקמח במים²⁶, או שנטמטם²⁷
בשעורים ותעשה קלה גוף אחר. ואוכלין עראי²⁸ מן
העשה עד שנתגלגל בחטים ונטמטם בשעורים.
והפסמין - בחטים²⁹, ושבלת שועל והשיפון -
בשעורים.

(23) חלה, שם. (24) כלומר, מאימתי חל חיוב חלה מעיקר הדין, קודם שנתקנה התקנה להפריש מיד עם נתינת המים בקמת, ראה למעלה ה"ב ובהערות, והיינו לאסור אפילו אכילת עראי, כדלהלן. (25) כן הוא בדפוס רומי. וראה ב'תוספות אנשי שם'. (26) כלומר, כל הקמח, ולא יישאר קמח בלתי מעורב, ראה למעלה שם. (27) "פירוש, שידבקו חלקם קצתם בקצתם" (פירוש המשנה). "שעיסת שעורים אינה נגבלת יפה אלא נסדקת, להכי תטמטם, שמגבלה עד שיטמטמו (כלומר, יאטמו, יסתמו) סדקיה" (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' שם). וראה ב'ערוך' ערך טס

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ח אדר ב' – ספר זרעים – הלכות ביכורים קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מותרים לזרים, ולא תרומה (משנה-למלך שם). ויש אחרונים (מראה הפנים' על הירושלמי' שם, ויד אברהם' יו"ד סי' של, ע"פ המשנה-למלך פ"ז מהל' תרומות ה"ז) שסוברים שדעת רבינו היא, שמפריש את החלה מספק ונותנה לכהן, כדרך שהוא נוהג בחלת ודאי, שכיון שיש בה עון מיתה, החמירו בה. וכיון שבבבלי (חולין שם), לא הזכירו שמותר למכרה לכהן, אין סומכים בזה על הירושלמי' שהתיר לעשות כן. וראה בש"ך ליו"ד שם אות ח.

כתב רבינו: "וכן פירות חוצה-לארץ שנכנסו לארץ, חייבין בחלה וכו' (כלומר, מן התורה, כשגלגול העיסה היה בארץ), ואם נקבעו למעשר ביד ישראל אחר שנכנסו לארץ - חייבין במעשרות מדבריהם" (לפי כסף-משנה בפירוש אחד), הרי שלפני גלגול אין לה לעיסה שייכות עם חובת חלה, פרט לזה שאם הפריש חלה - חלתו חלה (ראה ב'אור שמח'). (42) ואין ההקדש וההפקר מפקיעים את חובת החלה, שחלה בשעת הגלגול שקדם להם, כנ"ל.

11 י. עֶסֶה⁵¹ שְׁנוּלַד בָּהּ סֶפֶק טְמֵאָה⁵² קֹדֶם שֶׁתִּגְלַגֵּל -
12 יַעֲשֶׂנָה בְּטֵמְאָה⁵³, לְפִי שֶׁמִּתֵּר לְטֵמֵא חֲלִין שֶׁבְּאַרְץ
13 יִשְׂרָאֵל⁵⁴, וְתִשְׂרַף חֲלֵתָהּ⁵⁵. נוֹלַד לָהּ אַחֵר שֶׁתִּגְלַגֵּל
14 סֶפֶק טְמֵאָה שְׁוֹדָא מְטֵמָא אֶת הַחֲלִין⁵⁶ מִן הַתִּרְיָה
15 - יִגְמַרְנָה בְּטִהְרָה; שְׁפַל⁵⁷ שְׁוֹדָא מְטֵמָא אֶת הַחֲלִין
16 גְּזֵרוּ עַל סֶפֶקוֹ בְּחֲלִין הַטְּבוּלִים לְחֵלָה שְׁלֵא יִטְמָאוּ
17 אוֹתָן, הוֹאִיל וְנִטְבְּלוּ לְחֵלָה. וְתִהְיֶה⁵⁸ הַחֵלָה תְּלוּיָה,
18 לֹא נֶאֱכַלֶת⁵⁹ וְלֹא נִשְׂרָפֶת⁶⁰.

1 ז. הַקְדִּישָׁה⁴³ קֹדֶם שֶׁתִּגְלַגֵּל, וְנִתְגַּלְגַּל בְּיַד
2 הַהֶקְדֵּשׁ וְאַחֵר כֶּן פְּדָאָה - פְּטוּרָה⁴⁴; שֶׁבִשְׂעַת
3 חוֹבְתָהּ הָיְתָה פְּטוּרָה.

(43 משנה, שם. 44) במנחות סז, א - למדו זאת ממה שנאמר "עריסותיכם", ולא עיסת גוי ולא עיסת הקדש. וכן הדין לענין הפקר כנ"ל, אלא שאין זה מצוי שיגלגל אדם עיסת הפקר ולא יזכה בה, ולכן לא כתב רבינו: הקדישה או הפקירה וכו', כמו בהלכה הקודמת. אבל בשו"ע יו"ד שם, כתב "הפקר", להשמיענו דין של פטור בשעת חובת, ואילו דין "הקדש" לא כתב, כיון שאינו נוהג בזמן הזה.

4 ח. וְכֵן עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁴⁵ שֶׁנִּתְּן לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ
5 עֶסֶה, וְנִתְּנָה לוֹ בְּמִתְּנָה עַד שְׁלֵא גִלְגַּלָּה - חִיבָתָהּ⁴⁶;
6 וּמִשְׁגֵּלְגָלָה - פְּטוּרָה⁴⁷.

(45 שם, מ"ה. וכוונת רבינו, שדין עיסת גוי כדין עיסת הקדש, ושניהם נתמעטו במנחות שם, ממה שנאמר "עריסותיכם", כנ"ל. 46) כיון שבשעת גלגול היתה העיסה של ישראל. (47) כיון שבשעת גלגול היתה העיסה של גוי, ועיסת גוי פטורה. כנ"ל פ"ו סוף ה"ה. והחידוש בזה, שאין הולכים לענין חלה אחר המגלגל, לא לחיוב ולא לפטור, אלא אחר מי שהעיסה שלו בשעת גלגול (ש"ך יו"ד שם אות ב, וראה למעלה שם ה"י).

7 ט. גֵּר⁴⁸ שֶׁנִּתְּגַיֵּר וְהָיְתָה לוֹ עֶסֶה: נִתְּגַלְגַּלָּה עַד שְׁלֵא
8 נִתְּגַיֵּר - פְּטוּרָה⁴⁹; וְאִם מִשְׁתַּגַּיֵּר - חִיבָתָהּ. וְאִם סֶפֶק
9 - חִיבָתָהּ בְּחֵלָה, לְפִי⁵⁰ שֶׁהוּא עוֹן מִיתָה. וְזֵר שֶׁאֲכַל
10 חֵלֶת סֶפֶק זֹו וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֵין חִיב עָלֶיהָ הַמָּשׁ.

(48 שם, מ"ו. 49) שעיסת גוי פטורה, כנ"ל. (50) ירושלמי' שם ה"ד. וראה בחולין קלד, א. וברש"י שם ד"ה חלה. ואף-על-פי שלהלן בפ"ט ה"ג, לענין מתנות, כתב רבינו שאם ספק הוא אם נשחטה בהמה קודם שנתגייר או אחר שנתגייר, פטור והמוציא מחבירו עליו הראיה, בגמרא שם הקשו זאת, ותיצרו שיש הבדל בין ספק איסורא (כלומר, חלה שהיא קדושה) שהוא לחומרא, לבין ספק ממון (מתנות שהן חולין, כנ"ל בפ"א ה"ז) שהוא לקולא (חולין, שם). ומלשון רבינו נראה, שאין הגר חייב לתת את חלת הספק לכהן, אלא יכול הוא להשהותה אצלו או למכרה לכהן (ירושלמי' שם). ואף-על-פי שלגבי תרומת מעשר של דמאי, כתב רבינו (פ"ט מהל' מעשר ה"ה): "ונותנה לכהן", שם הטעם הוא, שהחמירו חכמים שלא יבא לאכלה אם ישנה אצלו, כדרך שהוא אוכל מעשר ראשון ומעשר עני שאינו נותנם ללוי ולעני (שם ה"ב), וישכח שהם

(51 שם מ"ב, ותוספתא שם סוף פ"א. 52) כיון שהעיסה הזו, קודם שנתגלגלה, דינה כחולין, כמבואר להלן, על כרחנו שמדובר בספק כזה שמתמא אפילו חולין, ואילו ספק שאינו מטמא אלא תרומה ולא חולין, לא הותר לעשותה בטומאה, שהרי לא נטמאו כלל, ואסור לטמאה בידים, שרק לגרום לה טומאה מותר, כמבואר למעלה פ"ז ה"ב, ובפ"ט מהל' טומאת אוכלין ה"ט (רדב"ז). וראה להלן בדברי 'חסדי דוד'. 53) כלומר, אפילו לאחר גלגול, שכיון שנולד בה ספק טומאה המטמא גם חולין, כמבואר למעלה - מותר לטמאה, שרק חלה ותרומה שנולד בהם ספק טומאה אסור לטמאן (פ"ב מהל' תרומות ה"ג), אבל לא חולין הטבולים לחלה. וראה להלן. 54) אף-על-פי שהם טבולים לחלה, כיון שטמאה מספק, כנ"ל. 55) כדין חלה טמאה (למעלה פ"ה ה"ד). 56) נדה לז, א. כלומר, רק ודאיה מטמא את החולין, אבל ספיקה אינה מטמא את החולין, ולפיכך יגמרנה בטהרה, שהרי כל טומאת עיסה זו אינה אלא מפני שאנו אומרים: חולין הטבולין לחלה הרי הם כחלה, ולפיכך עלינו להחמיר בהם כמו בחלה ממש, שאף-על-פי שנולד בה ספק טומאה, אין לטמאה, כמבואר בפ"ב מהל' תרומות ה"ג (ראה למעלה), אבל אם נולד בה ספק טומאה שמתמאה גם את החולין, אין להחמיר לעשותה בטהרה כמו חלה ('חסדי דוד' שם). [ולפי זה, מתבאר היטב למה חולקה הלכה זו לשתי בבות ולא לבבא אחת: "נולד לה ספק טומאה - עד שלא גלגלה תעשה בטומאה, ומשגלגלה תעשה בטהרה", לפי שבספק שנולד לפני הגלגול, מותר לעשותה בטומאה גם לאחר הגלגול, כנ"ל]. 57) שם ז, א. 58) שם. 59) שמא היא טמאה, וכהן האוכלה עובר בעשה, כנ"ל בפ"ז מהל' תרומות ה"ג. 60) שמא טהורה היא.

19 יא. לֹא יַעֲשֶׂה⁶¹ אָדָם עֶסֶתוֹ בְּטֵמְאָה לְכַתְּחֵלָה, אֵלֶּא
20 יִזְהַר⁶² וְיִשְׁתַּדֵּל⁶³ וְיִטְהַר⁶⁴ הוּא וְכָלִיו, כִּדִּי לְהַפְרִישׁ
21 חֵלָה טְהוֹרָה. הִיָּה⁶⁵ בְּיָנוּ וּבְיָנֵי הַמַּיִם⁶⁶ יִתֵּר עַל

- 1 ארבעה מילין⁶⁷ - יעשנה בטמאה⁶⁸ ויפריש חלה
2 טמאה⁶⁹.
3 הנחתום⁸⁰ שעושה בטמאה⁸¹ - לא לשין ולא עורכין¹⁴
4 עמו⁸², שאין מחזיקין ידי עוברי עברה⁸³; אבל
5 מוליכין עמו פת לפלטר⁸⁴.¹⁶

76) שביעית פ"ה מ"ט, וגיטין סא, א. 77) במשנה שם ושם: "לא אמרו אלא מפני דרכי שלום". ולא התירו זאת אלא באשת עם-הארץ, כיון שרוב עמי-הארץ מעשרין הן (ראה בפ"ט מהל' מעשר ה"א), אבל לא באשה החשודה על השביעית (ראה להלן בפ"ח מהל' שמיטה ויובל ה"ז). 78) "שאו תקבל העיסה טומאה" (פירוש המשנה). 79) ואסור לעשות כן, כנ"ל בהי"א. וראה בפ"י מהל' מטמאי משכב ומושב ה"א. 80) עבודה זרה נה, ב. 81) כיון שהוא עם-הארץ, כנ"ל. 82) אבל מרקדין ובורדין עמו מפני דרכי שלום, כמו עם אשת עם-הארץ. 83) כנ"ל בהלכה י"א. 84) כלומר, למי שהנחתום מוליך אצלו ככרותיו כדי שימכרום. אבל אין מוליכים עמו פת לאופה, שאפיה היא סוף הלישה (כפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אבל, ולא כפירוש רש"י שם). וכן מפורש בתוספתא שם פ"ח.

- 17 יד. הלוקח⁸⁵ מנחתום עם הארץ בסוריא, ואמר
18 לו⁸⁶: הפרשתי חלה - אינו צריך להפריש חלה
19 מספק. כשם שלא נחשדו כל ישראל בארץ על
20 תרומה גדולה⁸⁷, כך לא נחשדו בסוריא על החלה⁸⁸.

85) 'ירושלמי' חלה פ"ד ה"ד, ותוספתא שם פ"ב ה"ו, כחכמים ולא כרבן גמליאל. 86) שאם לא אמר לו שהפריש, חייב הלוקח להפריש חלה, כדין חלה טמאה (למעלה פ"ו ה"א), שהרי גזרו חכמים טומאה על סוריא (פ"א מהל' טומאת מת ה"ו). 87) ראה למעלה פ"ט מהל' מעשר ה"א. 88) שאין לה שיעור מן התורה. וכל-שכן שבארץ ישראל לא נחשדו עליה, שהרי יש בה מיתה כמו בתרומה (רדב"ז). ולא נחשדו על לאו של "ולפני עור לא תתן מכשול".

- 21 טו. הלוקח⁸⁹ במוצה לארץ⁹⁰ מן הנחתום⁹¹ - צריך
22 להפריש⁹² חלה מספק. אבל הלוקח מבעל הבית⁹³,
23 ואין צריך לומר⁹⁴ המתארח אצלו⁹⁵ - אינו צריך
24 להפריש חלה מספק⁹⁶.

89) 'ירושלמי' שם, ותוספתא שם פ"א ה"ח. 90) שם, כרבי מנא. אבל בסוריא ובארץ ישראל לא נחשדו על החלה, כנ"ל. 91) עם-הארץ. 92) ואפילו אמר הנחתום הפרשתי חלה, שהם חשודים על לאו של "ולפני עור" (רדב"ז). וכן גם במעשרות אינו נאמן לומר שהפריש, אלא בשבת שאימתה עליו, כנ"ל בפ"ב מהל' מעשר ה"א. 93) עם-הארץ. 94) בבירייתא בעבודה זרה לט, ב: "אם נתארח אצל בעל הבית - מותר. מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, שגר לו בעל הבית לביתו - מותר". משמע שרבי יהושע בן לוי בא להוסיף על הבירייתא, שאפילו הלוקח אצל בעל הבית מותר, ואין צריך לומר המתארח אצלו. 95) אצל בעל הבית. 96) ואפילו בחוץ-לארץ. שוודאי נתן לו ממה שהוא אוכל, והוא אינו חשוד על החלה. אבל לוקח מן הנחתום צריך להפריש מפני

61) בחלה פ"ב מ"ג: "מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה, יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה, ורבי עקיבא אומר יעשנה בטומאה וכו'". הרי שאם יכול לעשות בטהרה, לא יעשנה בטומאה, לדברי הכל. 62) שלא יתקרב לטומאה. 63) להתרחק מטומאה הקרבה אליו. 64) כלומר, אם נטמא. 65) 'ירושלמי' שם, ה"ב. 66) כלומר, בין המקוה שהוא רוצה להטהר בה. 67) בחולין קכב, ב: "ד' מילין לגבל (כלומר, לגבל עיסה בטהרה), ולתפלה ולנטילת ידיים ד' מילין, וכו'". לא שנו אלא לפניו, אבל לאחריו אפילו מיל אחד אינו חוזר". ונראה שדעת רבינו היא שזה לא קאי על "לגבל", אלא על היתר בלבד, כדעת רש"י שם (כסף-משנה), וכן נראה מלשון ה'ירושלמי' שם שלא חילקו בין לפניו ובין לאחריו ('מראה הפנים' סוף ה"א). וראה בפ"ד מהל' תפילה ה"ב-ג. 68) משנה, חלה שם, כרבי עקיבא ולא כחכמים שאמרו "יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה", כיון ששינינו (פ"ג מ"ב, והובאה למעלה ה"י) "נולד בה ספק טומאה עד שלא גלגלה יעשנה בטומאה", ולא אמרו: "יעשנה קבין" ('משנה ראשונה'. וראה ב'אור שמח' וב'חזון איש'). 69) ותנתן לכהן ויסיקנה, כנ"ל פ"ה ה"ד.

- 3 יב. אין עושים⁷⁰ חלה עם הארץ⁷¹ בטרה, אבל
4 עושים עסת חלין בטרה. פיצד? מגבל העסה זה
5 החבר, ומפריש ממנה כדי חלתה, ומניחה בכלי
6 גללים או כלי אבנים או בכלי אדמה⁷² שאין
7 מקבלין טמאה; וכשיבוא עם הארץ - נוטל את
8 שתייהן, את העסה ואת החלה, ואומרים לו: הנה
9 שלא תגע בחלה, שמא תחזר לטבלה⁷³. ומפני מה
10 התירו לו זה? ⁷⁴ משום כדי חיינו של גבל⁷⁵.

70) תוספתא דמאי פ"ג, הובאה בגיטין סב, א. 71) כלומר, אסור לגבל עיסה שלמה בשביל עם-הארץ, כדי שיוכל עם-הארץ לעשות את כולה חלה על שאר העיסות שלו (רבינו חננאל, וקיבלו רוב הראשונים את פירושו. וראה ברש"י 'תוספות' שם, וב'תוספתא כפשוטה'). וטעמו של דבר, שכיון שעם-הארץ יפריש חלה ויטמאה, נמצא שהחבר גורם טומאה לחלה. 72) שכל הכלים האלה אינם מקבלים טומאה (פ"א מהל' כלים ה"ו). 73) אין זו אלא תחבולה ואיום של שוא על עם-הארץ שיפחד מליגע בחלה, שהרי לאימתו של דבר אינה חוזרת לטבלה אפילו אם נטמאה. 74) כלומר, דוקא באופן שהפריש החבר את החלה, והזהיר את עם-הארץ לבל יגע בה, כנ"ל, שאז אין הוא אלא גורם לטמא חולין, ודבר זה מותר, כנ"ל בפ"ו ה"ב. 75) שאם נאסור עליו לגבל עיסת עם-הארץ, נמצאת פרנסתו מקופחת.

- 11 יג. אשת חבר⁷⁶ מרקדת ובוררת עם אשת עם
12 הארץ⁷⁷; אבל משתטיל מים בעסה⁷⁸ לא תסיע
13 אותה, מפני שהיא עושה עסטה בטמאה⁷⁹. וכן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים ק"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) והמדובר ברחל שלא ביכרה שילדה זכר ונקבה, ולא ידוע מי יצא תחילה, הזכר או הנקבה. (12) כלומר, ממה נפשך. (13) וכגון שילדה שני זכרים שאי אפשר שלא קדם אחד מהם. והואיל ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון, הכהן נוטל את הכחוש, והשני ספק בכור. (14) שכיוון שהכהן לקח אחד מספק, עשו את השני כחליפי הראשון. (15) שאין כאן אלא צד אחד בלבד ש"אם אינו בכור מתנותיו לכהן", אבל הצד השני "שאם בכור הוא כולו לכהן" אינו כאן, כיוון שמכרו לישראל. (16) מעשר בהמה שאין לכהן חלק בו אלא כולו לבעליו. (17) כלומר, בין נסתפק באחד ובין נסתפק בשניים. (18) ולא שייך לחייבו מכל צד, שאם מעשר הוא - כולו לבעלים.

1 שהוא חשוד להכשילו, ואינו חש ללאו של "ולפני עור לא תתן מכשול", כנ"ל.

יום שישי כ"ט אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר שמצות-עשה ליתן הזרוע והלחיים והקיבה לכהן. הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו. בהמת כלאים או בהמת שותפין או בהמת פירות שביעית, או של כהנים ולוים. השוחט לגוי ולכהן, והמשתתף עם הכהן. גר שנתגייר והייתה לו בהמה שחוטא, ובהמה שלא הורמו מתנותיה. השולח בשר לחבירו והיו בה מתנות, ומקום שאין בו כהן. הרוצה ליתן המתנות לשני כהנים, ואיזהו זרוע לחיים וקיבה. מי הוא הכשר לאכול את המתנות. ואם מזכה אותם לישראל. אם יחטוף הכהן המתנות, או ישאל לישראל בפיו.

ד. בהמת קדשים שֶׁנִּפְסְלָה בְּמוֹמָה¹⁹ וְאִינָה חֵיבָתָּה בְּמִתְנֹת שְׁנַתְעַרְבָה בְּבִהְמוֹת אֲחֵרוֹת, אֶפְלוּ אַחַת בְּמֵאָה, בְּזִמְנֵן שֶׁכָּל בְּהֵמָה מֵהֵן לְאַחֵר²⁰ - פְּלֵן פְּטוּרִין²¹; שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד סֶפֶק, וְהַמוּצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָיָה. הֲיָה אֶחָד הוּא הַשּׁוֹחֵט אֶת פְּלָם - פּוֹטֵר מִתְנֹת אַחַת מֵהֵן בְּלִבְד²².

3 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לִתֵּן פֶּל זֹבַח בְּהֵמָה טְהוֹרָה לַכֹּהֵן הַזְּרוּעַ וְהַלְחָיִים וְהַקִּיבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְזֶה יְהִי מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים. וְאֵלוּ הֵם הַנִּקְרָאִים כָּל מְקוֹם מִתְנֹת.² 4 וּמִצְוָה זֹאת נִוְהַגְתָּ תָּמִיד, בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת⁴; וּבְכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ; וּבְחֵלְיוֹ, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשֶׁיךָ.⁵

19) כלומר, שנולד בה מום לאחר שהקדישה. (20) כלומר, שכל בהמה שייכת לאדם אחר. (21) שאין הכהן יכול לבוא עליו משני צדדין כמו בככור, שהרי אין לכהן בבהמת קדשים כלום. (22) שהרי אחת מן הבהמות (היא בהמת הקדשים הנ"ל) פטורה.

2) אף על פי שבחולין קל: אמר רבי יונתן שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ - סתם רבינו כדברי המשנה שהן ניתנות לכל כהן. (3) נקראות כן לפי הפסוק: "ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה" (רד"ז). (4) שהרי לא נזכר בהם בתורה בית כמו שנזכר בביכורים. (5) במשנה שם: תלמוד לומר: "ואתן אותם (חזה ושוק של שלמים) לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם", אין לו (לכהן) אלא מה שאמור בעניין, כלומר: רק חזה ושוק, ולא זרוע ולחיים וקיבה.

ה. אִין חֵיב בְּמִתְנֹת אֲלָא בְּהֵמָה²³ טְהוֹרָה²⁴ בְּלִבְד; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם שׂוֹר אִם שֶׂה²⁵. כְּלֵאִים הֵבָא מִכֶּבֶשׂ וְעִזִּים²⁶ - חֵיב בְּמִתְנֹת²⁷. וְהַפּוֹי²⁸, אֵף עַל פִּי שֶׂה הוּא סֶפֶק - מִפְּרִישֵׁין מְמַנּוּ²⁹ פֶּל הַמִּתְנֹת³⁰. צְבִי³¹ הֵבָא עַל הַעִזִּים³² וְיִלְדָה - הַיִּלְדֵּי חֵיב בְּחֻצֵי מִתְנֹת³³; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם שֶׂה - אֶפְלוּ מִקְצַת שֶׂה. תִּישׁ הֵבָא עַל הַצְּבִיָּה - הַיִּלְדֵּי פְטוּר מִן הַמִּתְנֹת³⁴.

9 ב. כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁקָּדַם מוֹם קָבוע לְהַקְדִּישׁוֹ וְנִפְדוּ - חֵיבִין בְּמִתְנֹת⁷; וְאִם קָדַם מוֹם עוֹבֵר לְהַקְדִּישׁוֹ⁸, אוּ שֶׁהַקְדִּישׁוֹן תְּמִימִים וְאַחַר כֵּן נוֹלַד בֵּיהֶם מוֹם⁹, וְנִפְדוּ - הֲרֵי אֵלוּ פְטוּרִין מִן הַמִּתְנֹת¹⁰.

23) ולא חיה ולא עוף. (24) ולא טמאה. (25) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדו ממה שאמרו שכלאים הבא מן התייש ומן הצבייה פטור מן המתנות. הרי שחיה פטורה מן המתנות. (26) ששתייהן בהמות טהורות, אלא שהן שני מינים. (27) ברייתא שם: "תנו רבנן, הזרוע והלחיים והקיבה נוהגים בכלאים ובכור". וברייתא אחרת הביאו שם: דתניא, שור (כלומר, כך היה צריך להיות כתוב בתורה ולא יותר), מה תלמוד לומר "אם שור", לרבות את הכלאיים. (28) שהוא ספק חיה ספק בהמה, ודעת רבינו, שהוא ברייה בפני עצמה. (29) כלומר, מפרישים ונותנים לכהן. (30) ולא חציין. (31) שהוא חיה טהורה. (32) שהיא בהמה טהורה. (33) שהרי ספק הוא אם חוששין לזרע האב והוולד הוא גם מין חיה ופטור מן המתנות, או אם חוששין לזרע האם ואין הוא אלא בהמה וחייב במתנות. (34) כרב פפא. וטעמו של דבר, שכיוון שהדבר ספק אם חוששין לזרע האב או לא, ייתכן שאין חוששין, ואז הוולד כולו חיה כאמו, ולכן פטור מתנות שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

6) כלומר, כשהקדשים היה בהם מום קבוע, שלא נתפסה בהם קדושת הגוף, אלא קדושת דמים. (7) שכיוון שלא נתפסה בהם אלא קדושת דמים, כיוון שנפדו הרי הם כחולין גמורים, שהרי הם מותרים אז בגיזה ועבודה. (8) שדינם להיאסר בגיזה ועבודה אף לאחר פדיונם. (9) קבוע. (10) כיוון שקדושתם חמורה, ואף לאחר שנפדו נותר בהם איסור גיזה ועבודה.

13 ג. סֶפֶק בְּכוֹר¹¹ - חֵיב בְּמִתְנֹת מִכָּל צֵד¹²: שְׂאֵם בְּכוֹר הוּא - כָּלוּ לַכֹּהֵן, וְאִם אִינוּ בְּכוֹר - מִתְנֹתָיו לַכֹּהֵן. וְאִם נִסְתַּפֵּק בְּשָׁנִים¹³, וְלָקַח הַכֹּהֵן הָאֶחָד מִסֶּפֶק - הֲרֵי הַשְּׂנִי פְטוּר מִן הַמִּתְנֹת; עֲשָׂאוֹהוּ כְּמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ הַכֹּהֵן וְנִתְּנוּ¹⁴ בְּמוֹמוֹ לְבַעְלָיו¹⁵. אֲבָל סֶפֶק מַעֲשֵׂר¹⁶ - פְטוּר מִכָּל מְקוֹם¹⁷, שֶׁהַמוּצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָיָה¹⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא טבח המוכר בשוק, דינו לעניין המתנות כישראל גמור. (48) גילה דעתו בזה שהוא מוחזק מיד, לשחוט על מנת למכור בשוק. (49) לאחר שתיים ושלוש שבתות, או הקובע בית מטבחים, ומיד.

16 י. השוחט⁵⁰ לעובד פוככים ולכהן⁵¹ - פטור מן
17 המפתנות⁵². והמשתתף⁵³ עם הפהן - צריך שירשם
18 חלקו⁵⁴, כדי שיעניח המפתנות בחלק הפהן⁵⁵; שאם
19 לא צין חלקו - חייב במתנות⁵⁶, מפני שאין הכל
20 יודעין שהפהן שתף לו. לפיכך, אם היה הפהן
21 עומד עמו במטבחים ונושא ונותן עמו - אינו צריך
22 לרשם. והמשתתף עם העובד פוככים - אינו צריך
23 לרשם⁵⁷; שסתם עובד פוככים מרבה דברים ומודיע
24 לכל שהוא שתף, ואף על פי שאינו עמו בשעת
25 מכירה.

(50) ומדובר בשוחט ישראל. (51) כלומר, בהמה שכולה של גוי או של כהן. (52) שאין הדבר תלוי בשוחט אלא בבהמה, וכיוון שהיא של כהן הרי היא פטורה. והוא הדין אם הוא שוחט בהמה של לוי שהוא פטור מספק. (53) במשנה שם קלב. "השוחט לכהן ולנכרי פטור מן המתנות, והמשתתף עמהן צריך שירשום". ובמסקנת הגמרא קלג. "סתם עכו"ם מפעא פעי (=מודיע לכל שהוא שותף)" ומפרש רבינו שהמדובר אפילו באינו עומד בבית המטבחים ואינו נושא ונותן, ואף על פי כן ידוע שהוא שותפו של הישראל, ואין הבריות חושדות בישראל שהוא חייב במתנות ואינו נותן, אבל כהן שצנוע הוא ואינו מודיע ברבים [=שהוא שותפו של ישראל], חייב את הישראל לרשום את חלקו, מפני מראית העין. ולפי זה, מה שאמרו במשנה שם "והמשתתף עמהן צריך שירשום", הכוונה, עם הכהנים, אבל עם הגוי, אף פעם אינו צריך לרשום. (54) שיסמן חלקו, מפני מראית העין. (55) ולא יבוא לידי חשד. (56) מדרבנן. אבל מן התורה, כיוון שהוא שותף עם הכהן או עם הגוי, הרי הוא פטור ממתנות. (57) כיוון שהכל יודעים שהוא שותף ואין חושדים בישראל.

26 יא. התנה הפהן עמו⁵⁸ שהוא שתף חוץ מן המפתנות
27 - הרי המפתנות לפהן; פיון שאמר לו חוץ - הרי
28 שיר לו הפהן חלק במתנות⁵⁹, ולפיכך הם שלוו⁶⁰.
29 אכל אם אמר לו הפהן: על מנת שהמתנות שלי⁶¹
30 - הרי המפתנות של ישראל זה⁶², ונותן לכל פהן
31 שירצה. אף על פי שהתנה עמו שתף שלו - לא
32 נפטור מן המפתנות⁶³. שהאומר על מנת - לא שיר לו
33 בעצמן של מתנות פלום. הואיל ולא שיר לו פהן
34 שתפות⁶⁴ - לא קנאן בתנאי זה.

(58) עם הישראל. (59) כלומר, משאיר את כל המתנות, לחלקו. (60) שם קלד. "חוץ, שיורא. על מנת, לאו שיורא". (61) כלומר, הריני מוכר לך את הבהמה על מנת שהמתנות שלי. (62) רק שלו. (63) ואף על פי שהכהן התנה את המקח או השותפות בתנאי זה, ואם כן היה המקח צריך להתבטל, מכל מקום אין המקח או השותפות בטלים,

1 ו. אָחַד הַשּׁוֹחֵט לְאַכִּילַת עוֹבֵד פּוֹכְכִים אוּ לְאַכִּילַת
2 פְּלָכִים אוּ לְרְפוּאָה³⁵ - חֵיב בַּמִּתְנּוֹת³⁶.

(35) שאין זה נקרא שוחט לאכילה. (36) שאף על פי שהשוחט ונתנבלה בידו פטור מן המתנות, משום שנאמר "ונתן לכהן" - "לו ולא לכלבו" - כאן שהשחיטה כשרה, אלא שנתכוון לאכילה לגוי או לכלבים או לרפואה, חייב הוא במתנות.

3 ז. בְּהֵמַת שֶׁתִּפֵּן - חֵיב; שֶׁנֶּאֱמַר: זָכַחִי הַזֶּבֶחַ.

4 ח. הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית - חֵיב בַּמִּתְנּוֹת³⁷.
5 פְּהַנִּים³⁸ וְלוֹיִם³⁹ - פְּטוּרִים מִן הַמִּתְנּוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר:
6 מֵאֵת הָעַם. וְסָפַק הֵם הַלּוֹיִם אִם הֵם בְּכֻלָּל הָעַם אוּ
7 לֹא, לְפִיכֵךְ אֵין נוֹטְלִין מֵהֶם, וְאִם נוֹטֵל הַפֶּהן⁴⁰ - לֹא
8 יִחְיָר⁴¹.

(37) אבל מן הבכורה פטורה הבהמה שלקח, שאם תהא חייבת נמצא שהוא משתכר בכור שהוא פטור מלבערו. אבל כאן שהבהמה היא חולין, וחייבת בביעור, אינו משתכר בפירות שביעית. (38) בחולין קלב: דרש רבא "מאת העם", ולא מאת הכהנים. (39) שם קלא. "ההוא ליואה (=לוי) דהווה חטף מתנתא, אתו אמרו ליה לרב. אמר להו, לא מסתייה (=לא דיו) דלא שקלינן מיניה, אלא מיחטף נמי חטף, וכו', מספקא ליה אי אקרו "עם", אי לא איקרו "עם". - ושם: - דרש מרימר, הלכתא כוותיה דרב". (40) אבל לוי אין לו זכות לקבל מתנות כהונה, שנאמר "זוה יהיה משפט הכהנים". (41) דעת רבינו שתפיסה מועילה אפילו לאחר שנולד הספק.

9 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴²? בְּשׁוֹחֵט לְעֶצְמוֹ⁴³; אֶבֶל
10 פֶּהן טַבַּח⁴⁴ שְׁשׁוֹחֵט⁴⁵ וּמוֹכֵר בְּשׁוֹק - מִמִּתְיַנֵּן לוֹ
11 שְׁתִּים וְשֵׁלֶשׁ שִׁבְתוֹת⁴⁶, מִכֵּן וְאֵילָף מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ
12 מִתְנּוֹת וְנוֹתְנִין אוֹתָם לְכֹהֲנִים אַחֲרִים⁴⁷. וְאִם קָבַע
13 בֵּית מִטְבָּחִים לְמִכּוֹר - אֵין מִמִּתְיַנֵּן לוֹ, אֶלָּא
14 מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ מִיָּד⁴⁸. וְאִם נִמְנַע מִלְתָּן⁴⁹ - מְנַדִּין
15 אוֹתוֹ עַד שִׁתְּן.

(42) שכהנים פטורים ממתנות. (43) כלומר, בהמה שלו. אבל אם שוחט לעצמו בהמת ישראל, פשוט הוא שחייב במתנות, כיוון שהבהמה של ישראל. (44) שם קלב: "דרש רבא, וכו', כשהוא אומר "מאת זובחי הזבח", הוי אומר, אפילו טבח כהן במשמע". ופירשה רבינו, שהכוונה היא בשוחט בהמות שלו ומוכרן. (45) בהמות שלו. (46) [ביבמות (סד: סה). פסקו בנישואין ובמלקיות כרב, שבשתי פעמים הוחזק, ובווסתות ושור המועד כרבן שמעון בן גמליאל, שבשלוש פעמים הוחזק, וייתכן כי גם כאן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, והדבר תלוי כמה פעמים שחט למכור בשוק, ו"שתי שבתות" היינו מיום ו עד יום ו השני, שהספיק לשחוט שלוש פעמים לצורך יום השבת, ו"שלוש שבתות" היינו מיום א עד יום א השלישי, שרק אז נדמנו לו שלוש פעמים. אבל מיום א עד יום א השני, אין שם שלוש פעמים. (47) ואין הכהן נוטלו לעצמו, שכיוון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כן אינו רשאי לקבלם, אלא, יש להניח שקנה את המתנות מן הכהן, או שלא היה כהן במקומו, והעלה המתנות בדמים. (83) כלומר, שם את המתנות בשוויין ומניח את דמיהן. ואפשר צריך לשומן בפני בית דין של שלושה נאמנים היודעים בשומא. (84) אם יניחם - יתקלקלו וייפסדו.

26 יז. הרוצה לתן המתנות לכהן אחד - נותן. ואם
27 רצה לחלק אותן - לא יתן חצי קבה לאחד או חצי
28 זרוע, אלא זרוע לאחד, וקבה לאחד, ולחיים
29 לשנים⁸⁵; ושנאמר: תתן לו - שיהיה בזה פדי
30 מתנה⁸⁶. ואם היו של שור⁸⁷ - חולק אותן חתיכות;
31 והוא שיהיה בכל חתיכה פדי מתנה.

(85) כלומר, לחי אחד לכל כהן. (86) ודין זה הוא מן התורה. (87) ושור כיוון שהוא גדול ביותר, אף הזרוע והלחיים והקיבה גדולים, ויש אף בחלק מהן כדי נתינה.

32 יח. אי זהו הזרוע? זרוע של ימין⁸⁸, מן הפרק של
33 ארכובה⁸⁹ עד כף של יד⁹⁰, שהן שני איברים⁹¹ זה
34 מערה בזה. והלחיים - מן הפרק של לחי ועד פיקה
35 של גרגרת⁹², טבעת גדולה⁹³ עם הלשון שביניהן,
36 הכל לפהן.

(88) תנו רבנן, הזרוע, זה זרוע ימין, וכו', מאי תלמודא, כדאמר רבא, "הירך", המיומנת שבירך, הכא נמי "הזרוע" המיומן שבוזרוע. (89) הוא החלק התחתון שבו הפרסות. (90) עצם רחב של כתף. (91) היינו, השוק המתחילה מהפרק של הארכובה ולמעלה והקולית שלמעלה הימנה עד הכתף, אבל מהארכובה ולמטה אינו בכלל זרוע. (92) הבליטה הבולטת בגרון. (93) שם: נוטלה ובית שחיטה עמה (כלומר, תופס בעומק הצוואר באלכסון יותר מן הפיקה).

37 יט. אין מולגין אותן⁹⁴ ואין מפשיטין אותן, אלא
38 יתנו לו בעורן ובצמרן, והקבה⁹⁵ בחלב שעליה
39 ובחלב שבתוכה. וכבר נהגו הפהנים להניח חלב
40 הקבה לבעלים⁹⁶.

(94) כלומר, את הזרוע ואת הלחיים. ואף על פי שלא נתרבו מהכתוב, רק הלחיים, נראה שדינם שווה מחמת סמיכותם בכתוב. (95) שם: "והקיבה", למאי אתא, להביא חלב שעל גבי הקיבה וחלב שבתוך הקיבה. (96) שכיוון שהמתנות ממון כהנים, יש להם רשות להניח אצל הישראל.

41 כ. הפהנת אוכלת⁹⁷ המתנות אף על פי שהיא
42 נשואה⁹⁸ לישראל⁹⁹, מפני שאין בהן קדשה¹⁰⁰.
43 ולא עוד, אלא הבעל אוכל מתנות¹⁰¹ בגלל
44 אשתו. אבל חללה¹⁰² - אינה אוכלת, שאין
45 חללים בכלל פהנים¹⁰³. ואם רצה¹⁰⁴ הפהן למכור
46 המתנות או לתתן במתנה, אפילו לעובד פוכבים,
47 או להאכילם לפלבים - מאכילם, שאין בהן
48 קדשה כלל.

שהרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה, שהתורה הרשתו ליתנם לכל כהן שירצה, ותנאו בטל. (64) כמו בכל הבהמה.

1 יב. היה הפהן שתף בראש⁶⁵ - פטור מן הלחי;
2 שתף ביד - פטור מן הזרוע; שתף בכני מעים -
3 פטור מן הקבה. אומר לו הפהן: הרי הבהמה כלה
4 שלי והראש שלי - חייב בלחי; שהדבר החייב הרי
5 הוא של וישראל⁶⁶.

(65) של הבהמה. וכל הבהמה הייתה של הישראל בלבד. (66) אף על פי שעיקר הבהמה של הכהן.

6 יג. גר שנתגר והיתה לו בהמה שחוטטה: אם
7 נשחטה עד שלא נתגר - פטור⁶⁷, ואם אחר שנתגר
8 - חייב. ואם ספק - פטור, שהמוציא מחברו עליו
9 הראהה.

(67) שהרי בשעת שחיטה הייתה הבהמה של גוי, ופטורה מן המתנות.

10 יד. בהמה שלא הורמו מתנותיה - מתר לאכל
11 ממנה. שאינה דומה לטבל⁶⁸, שהרי מתנות פהנה
12 מבודלין. והמתנות עצמן - אסור לישראל לאכלן
13 אלא ברשות פהן⁶⁹. עבר ואכל⁷⁰ או הזיקן או מכרן
14 - אינו חייב לשלם⁷¹, מפני שהוא ממון שאין לו
15 תובע ידוע⁷². והקונה אותם, אף על פי שאינו
16 רשאי⁷³ - הרי זה מתר לאכלן, מפני שמתנות פהנה
17 נגולות.

(68) שאינו מסויים ומובדל בחלק מן הפירות. (69) שהרי ממונו הוא. אלא שחסרה לו מצוות עשה של נתינה לכהן, אם איננו ממכירי כהונה. (70) חולין קל: "אמר רב חסדא, המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם". (71) כלומר, אינו חייב בדיני אדם, אבל בדיני שמים חייב. (72) כיוון שלכל כהן יכול לומר: לאחר אתננו. (73) לקנותן.

18 טו. אומר לטבח: מכר לי בני מעיה של פרה, והיו
19 בה מתנות⁷⁴ - נותנן⁷⁵ לפהן ואינו מנפה לו⁷⁶ מן
20 הדמים⁷⁷. לקחם ממנו במשקל⁷⁸ - נותנם לפהן
21 ומנפה לטבח⁷⁹ מן הדמים.

(74) כלומר, הקיבה. (75) הלוקח. (76) הטבח. (77) שהרי ידע הלוקח שהמתנות שם, ומה ששילם לא שילם עבור הקיבה, אלא עבור שאר הברש. (78) והטבח נתן לו גם את הקיבה. (79) שהרי לא ידע שהקיבה בין בני המעיים, ונמצא שמכר לו הטבח דבר שאינו שלו.

22 טז. המשלח בשר לחברו והיו בה⁸⁰ מתנות⁸¹ - אינו
23 חושש שמה עבר זה וגזלן⁸². מקום שאין בו פהן -
24 מעלה⁸³ המתנות בדמים ואוכלן, מפני הפסד פהן⁸⁴,
25 ויתן הדמים לכל פהן שירצה.

(80) במתנה ששלח לו. (81) זרוע לחיים וקיבה. (82) ואם

12 רְבִים בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים - הַצְנוּעִים מוֹשְׁכֵי יְדֵיהֶם,
13 וְהַגְרָגְרָנִים נוֹטְלִין. וְאִם הָיָה פֶּה צְנוּעַ¹¹² וְאֵין
14 מְפִירִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא פֶּהָן - הָרִי זֶה נוֹטֵל, כְּדִי שִׁינְדַע
15 לְפַל שֶׁהוּא פֶּהָן. וְאֵין הַפְּהָגִים אוֹכְלִין הַמִּתְנֹת אֶלָּא
16 צְלִי בְּתַרְדֵּל; שֶׁנֶּאֱמַר לְמִשְׁחָה¹¹³ - פְּדָרְךָ שְׂאוּכְלִים
17 הַמְּלָכִים¹¹⁴.

(111) בחולין שם: "ונתן, ולא שיטול מעצמו. אמר אביי, מריש הוה חטיפנא מתנתא, אמינא חבובי קא מחביבנא מצוה. כיוון דשמענא להא, ונתן ולא שיטול בעצמו, מיחטף לא חטיפנא, מימר אמרי הבו לי, כיוון דשמענא להא דתניא: ויטו אחרי הבעצ. ר' מאיר אומר, בני שמואל חלקם שאלו בפיהם, מימר נמי לא אמינא. ואי יהבו לי שקילנא (כלמר, אפילו כשהיו כהנים רבים בבית המטבחים), כיוון דשמענא להא דתניא, הצנועין מושכין את ידיהם, והגרגרנים חולקים, משקל נמי לא שקילנא, לבר ממעלי יומי דכפורי (=בערב יום כיפור, שהוא יום טוב ומצוה לאכול בו, ומתנות מרובות, וכהנים רבים מתאספים, ואם לא יטול, יאמרו שאינו כהן - תוספות שם), לאחזיק נפשי בכהני". (112) למד כן רבינו מדברי אביי, שהובאו למעלה, שנטל מתנות בערב יום הכיפורים בכדי להחזיק עצמו לכהן, ומכאן שכהן צנוע ואינו ידוע, מותר לו לקחת גם בזמן אחר חוץ מערב יום הכיפורים, כדי להחזיק עצמו לכהן. (113) פסוק זה נאמר בקדשים ולא במתנות כהונה, אבל למדו זאת ממה שנאמר: "לך נתתים למשחה" - "כל מתנות שנתתי לך בכהונתך, נתתי לך לגדולה". (114) משנה בזבחים צ: "ובכולן (כלומר, בכל הקדשים), כהנים רשאים לשנות באכילתן לאכלן צלויין ושלוקין ומבושלין, וכו'". ובגמרא: מאי טעמא, אמר קרא "למשחה לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין". ולפי זה כתבו התוספות שגם לעניין מתנות, אין הדברים אמורים אלא כשנהגה מאכילת צלי כמו שנהגה מאכילת מבושל, אבל אם נהגה יותר באכילת מבושל, יאכל מבושל כמו שטוב לו.

פֶּרֶק עֵשִׂירִי

(1) יבאר שמצות-עשה ליתן לכהן ראשית הגז, ואם יש לו שיעור. ודין אם נהגת בחולין ובמקודשין. ואם היה הצמר קשה או אדום או שחור. התולש צמר רחלים בידו. ואם נהג בכלאים ובטרפה. אם חייב באחריותו. הלוקח גז צאנו של גוי אחר שגזון הגוי. הלוקח גז צאנו של חבירו. וגר שנתגייר והיו לו גיזות. כמה צאן יהיה לו ויהיה חייב בראשית הגז. וצאן השותפין. ראשית הגז מצותה בתחילה. ואם מפרישין מחדש על ישן. הרוצה לחלק גיזותיו לכהנים. ואם הוא חולין לכל דבר.

18 א. מִצְוַת עֵשָׂה? לִמֵּן לַפֶּהָן? רֵאשִׁית הַגֵּז, שֶׁנֶּאֱמַר: 18
19 וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִתֵּן לוֹ. וְלֹאִים בְּכֻלֵּל יִשְׂרָאֵל⁴
20 בְּמִצְוָה

(2) ראה בספר המצוות (עשה קמד), ובחולין קלו.
(3) כלומר, ההפרשה והנתנה - מצוה אחת הן. וראה בספר המצוות כלל יב, ומצות-עשה שם. (4) שם קלא: "ושאר מתנות כהונה, כגון הזרוע והלחיים והקיבה, אין מוציאין

(97) שם קלא: "עולא הוה יהיב מתנתא לכהנתא" (ומה שכתוב: ונתן לכהן, קסבר אפילו כהנת במשמע - רש"י). (98) שהרי אפילו הבעל עצמו אוכל מתנות בגלל אשתו. כל שכן שהיא עצמה אוכלת. (99) ואין בה קדושת כהונה, שהרי אסורה לאכול חזה ושוק של קדשים לעולם, ותרומה בהיותה אשת זר. (100) שאף על פי שקדושת כהונה אין בה, כנ"ל - דין כהנת יש לה. (101) שם קלב. "רב כהנא אכל בשביל אשתו (ישראל היה, ואשתו כהנת). וכן עשו עוד אמוראים כמו שנזכר שם. וצריך לומר, שהכוונה היא שקיבל מתנות במקום אשתו ומי שנתן לו אותן קיים בזה מצות נתנה. כיוון שאשתו כגופו, ואינו צריך הרשאה לקבל את המתנות. (102) שנבעלה לאסור לה, ופקעה קדושת כהונה ממנה, והרי היא כזרה לכל דבר. (103) ביבמות עד: חללה לאו זרעו דאהרן היא. ובבכורות מז. כהנת כיוון דאי בעיל לה (=הפסול) היא זרה, ומה שאינה משלמת חומש אם אכלה תרומה, אין זה מפני שיש לה דין כהנת אלא מפני שאינה זרה מתחילתה. (104) תוספתא חולין תחילת פרק ט: "מתנות אין בהם משום קדושה, אפילו מוכרן לעובד כוכבים אפילו נותנן לפני כלבו, אין בהן אלא מצוות כהונה בלבד" (כלומר, צריך לתיתן לכהן כיוון שהן ממונו).

1 כֹּא. פֶּהָן¹⁰⁵ שֶׁהֵיוּ לוֹ חֲבָרִים שְׁנוֹתָנִים לוֹ הַמִּתְנֹת¹⁰⁶,
2 אִם רָצָה לְזַכּוֹת פֶּהָן לְיִשְׂרָאֵל חֲבָרוֹ - הָרִי זֶה מְזַכֵּה
3 לוֹ וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא פֶּהָן לְיִשְׂרָאֵל, וְהֵיוּ אוֹתָם הַחֲבָרִים
4 זוֹכְחִים וְנוֹתְנִין הַמִּתְנֹת לְזֶה הַיִּשְׂרָאֵל שְׁזָכָה בִּפְהֵן.
5 וְהוּא שִׁינְיָה הַיִּשְׂרָאֵל זֶה בְּדַחֲקָא¹⁰⁷ וְאֵין לוֹ לְקִנּוֹת
6 בְּשׂוֹר, וְהֵיכָה הַפֶּהָן שְׁזָכָה לוֹ חֲבָרוֹ¹⁰⁸; אֶבֶל אִם הָיָה
7 הַפֶּהָן שֶׁמָּשׂוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל זֶה¹⁰⁹ אוֹ שְׂכִירוֹ אוֹ לְקִיטּוֹ
8 - אֵינוֹ מְזַכֵּה לוֹ עַד שִׁיבֹאוּ לְיָדוֹ, שְׂמָא יִזְכֵּה בְּעַל
9 פְּרָחוֹ¹¹⁰.

(105) שם קלג. "אמר רב יוסף, האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשבכותיה (=בשכנות) ודחיקא ליה מילתא, ליוכי ליה מתנתא ואף על גב דלא אתי לידיה במכרי כהונה ולויה" (בכהן שהיה ניכר בעי, ורוב בני אדם אוהבים אותו ונותנין לו המתנות). (106) ולכן כל הכהנים שבעולם מוותרים על חלקם, ונמצא שהמתנות שלו, שהרי אין לישראל במתנותיו כי אם טובת הנאה בלבד. (107) חולין שם. ומה שהזכירו שם "צורבא מרבנן", סובר רבינו שהוא לא דווקא. (108) ולא שמשו. (109) שם: "רבא ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא, וכו', עביד להו עגלא תילתא. אמר ליה רבא לשמעיה (כלומר, לשמש שלו שהיה כהן, וכנראה שבעל הבית היה רגיל לתת מתנותיו לשמשו של רבו), זכי לן מתנתא, וכו', רבא אכל ורב ספרא לא אכל, וכו', אמר ליה (רב יוסף רב ספרא), כי אמרי אנא באחר, שמעא בעל כרחיה מזכי, וכו'". (110) וחששא זו אינה אלא כשעוד לא הגיעו המתנות ליד כהן, אבל הגיעו לידו, אינו מזכה לאחרים, אף לבעלים שלו, אלא ברצונו הטוב.

10 כֹּב. לֹא יִחְטֵף¹¹¹ הַפֶּהָן הַמִּתְנֹת וְלֹא יִשְׂאֵל בְּפִיו,
11 אֶלָּא אִם בֵּן נוֹתְנִין לוֹ פְּכֻבוֹד - נוֹטֵל. וּבְזִמְן שֶׁהֵם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכחשת הברש, ואסור לגוזזה), דאמר חוץ מגיזה וכחשה. ועוד אמרו שם: רבא אמר, במקדיש גיזה עצמה, סלקא דעתך-אמינא ליגזוז ולפרוק וליתבי ליה, אמר קרא גז צאנך תתן לו, מי שאינו מחוסר אלא גזיזה ונתינה, יצא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה. ורבינו השמיט כל זאת. וראה במנחת-חינוך שם ובשערי-המלך.

ג. פֶּלֶה הַקָּדָשִׁים¹⁷ שֶׁקָּדְמוֹ מוֹם קָבוֹעַ לְהַקְדִּישׁ וְנִפְדּוּ¹⁰ - חֲזִיבִין בְּרֵאשִׁית הַגֹּז; אֲבָל אִם קָדְמוּ לְהַקְדִּישׁ אֶת מוֹמָן, אוֹ שֶׁקָּדְמוּ מוֹם עוֹבֵר לְהַקְדִּישׁ וְאַחַר כֵּן נוֹלַד לָהֶן מוֹם קָבוֹעַ, וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִים מֵרֵאשִׁית הַגֹּז¹⁸.

(17 תוספתא חולין פ"י (הגהה על הגליון). (18 ראה בפ"ט הלכה ב ובהערות שם.

ד. אֵין חֲזִיבִין בְּרֵאשִׁית הַגֹּז אֲלָא הַכֶּבֶשִׂים בְּלִבְדוֹ¹⁹, זְכָרִים פְּנֻקְבוֹת²⁰, שֶׁהַצֶּמֶר שֶׁלָּהֶן הוּא הָרְאוּי לְבָגְדִים²¹. הִנֵּה צִמְרָן קָשָׁה²² וְאִינוּ רְאוּי לְלִבִּישָׁה - פְּטוּרִין מֵרֵאשִׁית הַגֹּז; וְשֵׁאִין מִתְּנָהּ זֶה לְכַהֵן אֲלָא פְּדִי לְלִבֶּשׂ מְמָנָה²³.

(19 משנה בחולין שם. ובגמרא שם קלו. במסקנא: "לעמוד לשרת, דבר הראוי לשירות". היינו בגדי כהונה, שאינם כשרים אלא מצמר רחלים, ומפשתן בלבד (להלן פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה יב). (20 שם: מכר לו, וכו', זכרים אבל לא נקבות, זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו. (21 כלומר, לבגדי כהונה, כנ"ל (מהר"י קורקוס). (22 ברייתא של תנא דבי ר' ישמעאל שם: "כבשים שצמרן קשה פטורים מראשית הגז, שנאמר (איוב לא, כ) ומגז כבשי יתחמם". ובגמרא שם אמרו, שלמדו כן בגזירה-שוה "גז" - "גז", שהרי גם כאן נאמר "וראשית גז צאנך". (23 כלומר, לבישה כדרכה שיש בה חימום, ולמדו כן ממה שנאמר "ומגז כבשי יתחמם", ראה למעלה.

ה. פִּיּוֹן שְׂזֵבָה לֹו הַקָּדוֹשׁ פְּרוּף הוּא פְּתוּרֵמוֹת, שֶׁהֵן לְחִמּוֹ וְיִינוּ²⁴, וְזָבָה לֹו פְּמִתְנֹת פְּהֵמָה²⁵ וְקָדְשֵׁי מִקְדָּשׁ²⁶, שֶׁהֵן הַפֶּשֶׁר שְׁלוֹ - זָבָה לֹו בְּרֵאשִׁית הַגֹּז לְלִבְוֹשׁוֹ, וּבְגֹזֵל הַגֹּז²⁷ וְהַחֲרָמִים וְשָׂדֵה אַחֲזָה וּפְדִיּוֹן פְּכוּרוֹת לְהוֹצֵאוֹתָיו וְשָׂאֵר צְרָכָיו; וְשֶׁהֲרִי אֵין לֹו חֶלֶק בְּנִחְלָה וּבְכֶזֶב²⁸.

(24 תפס לשון הכתוב (במדבר יח, כז) "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב". אבל גם שמן חייב בתרומות, כמפורש בפסוק אחר (דברים יח, ד) "ראשית דגנך תירושך ויצהרך - תתן לו" ולדעת רבינו (למעלה פ"א מהלכות מעשר הלכה ט, ופ"א מהלכות מעשר שני הלכה ג) כל פירות האילנות חייבים בתרומות. (25 זרוע ולחיים וקיבה מבהמת חולין (למעלה פ"ט הלכה א). (26 חזה ושוק מבהמת קדשים קלים. (27 כל המתנות האלו, נזכרו למעלה פ"א הלכה י. (28 בדברים שם, א: "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". ובספרי שם: "חלק, זו ביזה. ונחלה, זו נחלת הארץ". וראה להלן פ"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה י.

אותן לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי. הא מלוי לכהן מוציאין, אלמא איקרו עם, כגון הזרוע ולא זרוע, וכו', ומאי ניהו, ראשית הגז, וטעמו של דבר, שאף-על-פי שדין ראשית הגז ומתנות בהמה - אחד הוא, כדלהלן בהלכה יז, הבדל ביניהם לענין לויים, שבמתנות פטורים, משום שנאמר בהם "מאת העם", וספק הוא אם הם בכלל עם, והמוציא מחבירו עליו הראיה, ובראשית הגז שלא נזכר "עם" כלל - חייבים (כסף-משנה ורדב"ז).

זו. וְאֵין לְרֵאשִׁית הַגֹּז זֶה שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה⁵. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שְׁלֹא יִפְחֹת מֵאֶחָד מִשְׁשִׁים⁶. וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאַרְץ⁷, בֵּין פְּגִי הַבֵּית⁸ בֵּין שְׁלֹא פְּגִי הַבֵּית, בְּרֵאשִׁית הַדָּגָן⁹. וְנוֹהֶגֶת בְּחָלִין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשֵׁי¹⁰.

(5 כיון שנאמר בה "וראשית", וכל מקום שנאמר ראשית אין בו שיעור, ראה בפ"ג מהלכות תרומות הלכה א, ולמעלה בפ"ה הלכה א. (6 שם קלו: רב ושמואל דאמרי תרווייהו, ראשית הגז בששים. ותיקנו כן משום שנאמר כאן: תתן לו, תן לו דבר הראוי ליתנו מתנה, כדלהלן בסוף הלכה טז. וראה למעלה פ"ה הלכה ב, ופ"ט הלכה יז. (7 שם קלו: "אמר רב נחמן בר יצחק, האידינא נהוג עלמא, וכו', כר' אלעאי בראשית הגז. דתניא, רבי אלעאי אומר, ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ". וטעמו של ר' אלעאי אמרו (שם): "אמר רבא, יליף נתינה נתינה מתרומה, מה תרומה בארץ אין, בחוצה לארץ לא. אף ראשית הגז, בארץ אין, בחוצה לארץ לא". ולא נהגו כן אלא בראשית הגז, אבל זרוע, לחיים וקיבה נוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ (למעלה פ"ט הלכה א, עיין שם בהערה ו). ומכיון שדינה כמו תרומה, יתכן, שכשם שתרומה אינה נוהגת אלא כשבאו כולם לארץ (הלכות תרומות פ"א הלכה כו), כמו כן אין ראשית הגז נוהגת אלא כשבאו כולם, ובזמן הזה, אינה אלא מדרבנן (מנחת-חינוך מצוה תקח). (8 משנה שם קלה. (9 ראה בהלכות תרומות שם הלכה א והלכה כו. (10 משנה שם. וראה למעלה פ"ט הלכה א.

ב. פִּיצֵד¹¹ הָרִי שֶׁהַקְדִּישׁ¹² בְּהֵמוֹת לְבָדֵק הַבֵּית¹³ וְגִזְזוֹן, יְכוֹל יִהְיֶה חֲזִיב לְפָדוֹת¹⁴ וְלִתֵּן לְכַהֵן? אוֹ הַקְדִּישׁ בְּהֵמָה¹⁵ חוּץ מִגִּזְזוֹתָהּ¹⁶, יְכוֹל יִהְיֶה חֲזִיב בְּרֵאשִׁית הַגֹּז? תְּלַמּוּד לֹוֹמֵר: צֹאנֶךָ - אֵין אֵלוֹ צֹאנֹו.

(11 כלומר, כיצד אין ראשית הגז נוהגת במקדשין. (12 חולין שם. (13 שאינם אסורים בגיזה ועבודה אלא מדרבנן. לפיכך הוצרכו למעטם מן הפסוק "צאנך", אבל קדשי מזבח אסורים בגיזה ועבודה מן התורה, פטורים מראשית הגז מטעם אחר: שאינם בני גיזה (שם). (14 בגמרא שם אמרו, שלמי שסובר קדשי בדק הבית טעונים העמדה והערכה בעת פדיונם (וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות ערכין הלכות ה, יב) - אפילו בלי הפסוק "צאנך", הוא פטור מראשית הגז, שהרי אינו יכול להעמיד הגז ולהעריכו ולפדותו (מהרי"ק). וראה במנחת-חינוך שם, ובחזון-איש. (15 לבדק הבית (חולין שם). (16 בגמרא שם הקשו: בדק הבית נמי כחשו (וברש"י: הגיזה הניטלת

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלום. ולדעת חכמים שראשית הגז נהגת גם בחוץ לארץ ולא למדו מתרומה - אם אמר כל גיזי ראשית הגז דבריו קיימין. ואף-על-פי שלענין ארץ וחוצה לארץ, פסק רבינו (למעלה הלכה א) כר' אלעאי שראשית הגז אינה נהגת אלא בארץ, אין זה אלא משום שכן נהגו העולם (חולין שם). אבל לענין "כל גיזי ראשית הגז" שאין לנו מנהג העולם, בזה הלכה כרבנן (ר"י קורקוס והגר"א ביו"ד שם ס"ק ד).

ט. הלוקח⁴³ גז צאנו של עובד פוכבים אחר שגזזן העובד פוכבים - פטור מראשית הגז⁴⁴. לקח הצאן לגזתן - חייב⁴⁵, אף על פי שגדלה הגזה ברשות העובד פוכבים⁴⁶, ואף על פי שחוזרין הצאן לעובד פוכבים אחר גזתה. הואיל והגזזן ישראל והגזזות שלו⁴⁷ - חייב; שאין החיוב אלא בשעת הגזה.

(43) משנה שם קלה. (44) כיון שבשעת הגיזה (שהיא שעת החיוב, ראה להלן), היה הגז של הגוי. (45) שם קלה. כר' חסדא ולא כר' נתן בר אושעיא. ואף-על-פי ששייר הגוי מעט מצאנו להגז, חייב הלוקח להפריש, שאין החזקה: "אין אדם מוכר מתנות כהונה", שייכת בגוי, וראה להלן בהלכה טו. ואין כוונת רבינו שהקנה לו את גוף הצאן לגיזתו (כדעת רש"י שם), אלא אף-על-פי שנתן לו הגוי את הצאן רק כדי לגזו אותן, חייב. וטעמו של דבר, שכיון שיש לו רשות לגזו את הצאן, הרי זה בכלל "צאנך". אבל המקדיש בהמה חוץ מגיזתה פטור מראשית הגז, כיון שלא ניתנה לו רשות לגזו. וראה בחזון-איש. (46) שם קלו. "וכי תימא הכי נמי (כלומר, שראשית הגז הגדל בפטור, פטור), והתנן, הלוקח גז צאן גוי, פטור מראשית הגז, הא צאנו לגזו חייב (כלומר, אף-על-פי שגדל בפטור, אצל הגוי), מתניתין דלא כר' אלעאי". וכבר העירונו שהלכה כר' אלעאי אלא לענין זה שראשית הגז נהגת רק בארץ. (47) אבל לא גוף הצאן לגיזתו, כנ"ל. וראה ביו"ד שם סעיף ז, ובביאור הגר"א וש"ך שם.

י. הלוקח⁴⁸ גז צאנו של חברו: אם שיר המוכר מעט⁴⁹ מצאנו להגז - המוכר חייב להפריש מן המשאר על הכל, ואף על פי שלא התחיל המוכר לגזו⁵⁰. חזקה⁵¹ אין אדם מוכר מתנות פהמה. ואם לא שיר פלום - הלוקח חייב להפריש⁵².

(48) משנה שם. (49) כלומר, ויש באותו מעט כשיעור ראשית הגז, ראה להלן הלכה יג. (50) שם קלה. "וכי תימא הכא נמי, והוא שהתחיל לגזו, בשלמא התם (כלומר, בפאה), ובקוצרם את קציר ארצם כתיב, מעידנא דאתחיל לקצור מיחייב בכלולה שדה. אלא הכא, מעידנא דאתחיל למיגז לא מיחייב בכלוליה עדריה" (כלומר, ואינו מתחייב בתחילת הגיזה אלא לאחר גיזת חמש צאן שיש בכל אחת מהן משקל יב סלע, כדלהלן) ואם כן אין הברדל בין אם התחיל המוכר לגזו לבין אם לא התחיל. (51) שם: "מתנות דכהן לא מזבין איניש וכו', דאמר ליה לוקח, מתנה דכהן גבך היא". וטעמו של דבר, שאיסור הוא למכרן ולהפטר ממתנות כהונה על ידי כך. וראה למעלה פ"ט

1. הִיָּה הַצֵּמֶר שֶׁלֶּהֶן אָדָם או שָׁחֹר או שְׁחֹם - חִבּוֹת בְּרֵאשִׁית הַגִּזּוֹ. אֲבָל אִם גִּזְזוּ³⁰ הַצֵּמֶר וַצִּבְעוּ קֹדֶם שְׂיִתָּן - נִפְטָר מִרֵאשִׁית הַגִּזּוֹ.³¹ הַלְפִינוּ קֹדֶם שְׂיִתָּן - חֵיב לְהַפְרִישׁ³² אַחַר שֶׁלְפָנוּ. הַתּוֹלֵשׁ³³ צֵמֶר רְחֵלִים בְּיָדוֹ וְלֹא גִזּוּ - חֵיב בְּרֵאשִׁית הַגִּזּוֹ.

(29) ראה להלן. (30) במשנה שם קלה. (31) שכיון שקנאו בשינוי, הרי הוא פטור, וראה בבבא קמא פג: וברש"י שם. (32) שאין זה שינוי. (33) חולין קלו. כרבנן ולא כר' יוסי. וראה בפ"ד מהלכות מתנות עניים הלכה ב, ושם פ"ב הלכה ו ובכסף-משנה שם.

2. רֵאשִׁית הַגִּזּוֹ נוֹהֵג בְּכֻלָּאִים³⁴ וּבְכֻלָּיִם³⁵ וּבְטֶרְפָּה³⁶; אֲבָל הַגִּזּוֹז אֶת הַמֶּתָה³⁷ - פְּטוּר.

(34) תוספתא חולין פ"י. ומדובר בכלאיים הבא מכבש ועז. אבל צבי הבא על הכבש וילדה, אין הולד חייב אפילו בחצי ראשית הגז, שמה שאמרו במתנות (למעלה פ"ט הלכה ה) שחייב בחצי מתנות, הוא מפסוק מיוחד: "אם שה, אפילו מקצת שה". (35) שם. וראה למעלה שם ובהערות. (36) תוספתא שם. ובחולין קלו: "וליתני חומר בראשית הגז שנוהג בטריפות, מה-שאיין-כן במתנות (שנאמר "ונתן לכהן" - לו, ולא לכלב - רש"י שם). אמר רבינא, הא מני ר' שמעון היא, דתניא, ר' שמעון פוטר את הטריפות מראשית הגז". ופסק רבינו כחכמים. ודעת רבינו היא, שלא בא רבינא לומר שמשנתנו כר' שמעון, אלא שכיון שמחלוקת היא, לא הזכירה התנא במשנה (כסף-משנה). וראה באור-שמח. (37) תוספתא שם. וטעמו של דבר, שאין זה נקרא "גז" ולא "צאנך" (ר"י קורקוס וכסף-משנה). [ולענין שבת פסק רבינו, שהגזוז מן המת חייב (פ"ט מהלכות שבת הלכה ז ע"פ התוספתא שבת תחילת פ"ט), צריך עיון].

3. הַמְּפָרִישׁ³⁸ רֵאשִׁית הַגִּזּוֹ וְאָבָד³⁹ - חֵיב בְּאַחֲרֵייתָן עַד שְׂיִתָּן לְפָנָה⁴⁰. הָאוֹמֵר⁴¹: פֶּלַג גִּזְוֵי רֵאשִׁית - דְּבָרָיו קִימִין⁴².

(38) תוספתא שם. (39) כלומר, מה שהפריש, אבל שאר הגז קיים. (40) כלומר, שיפריש שנית משאר הגז שלא אבד. ודוקא בראשית הגז שאין החיוב להפריש חלק מסוים, אבל במתנות שהחיוב הוא זרוע ולחיים וקיבה דוקא, כיון שאבדו שוב אינו חייב באחריותן, ואין מחייבים אותו לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובעין (כנ"ל בפ"ט הלכה יד). וכל זה כשאבדה רק ראשית הגז, אבל אם אבד כל הגז, אינו חייב באחריותו, כמו במתנות כהונה (משנה למלך). וראה ביו"ד סימן שלג סעיף ה, ובחידושי רע"ק שם. (41) חולין קלו: כחכמים ולא כרבי אלעאי, וראה להלן. (42) שם הביאו שתי ברייתות, באחת נאמר שהאומר כל גיזי ראשית הגז לא אמר כלום, ובשנייה נראה שדבריו קיימין, ותלו זאת בפלוגתת ר' אלעאי ורבנן: לדעת ר' אלעאי שראשית הגז אינה נהגת אלא בארץ ישראל, ולמדו כן מתרומה, הוא-הדין שהאומר כל גיזי ראשית הגז לא אמר כלום, כמו בתרומה, שהאומר כל גרני תרומה לא אמר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

61) שם: אמר רב, וכו', ובלבד שיהו (כלומר, הגיזות) מחומשות. ואין חולק על רב בדין זה (כסף-משנה. וראה בביאור הגר"א ליו"ד שם אות יב).

16 יד. השתפין - חֲבִיבִין⁶² בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶז. וְהוּא שְׂפִיחָה
17 בְּחֶלֶק כָּל אֶחָד מֵהֶן פֶּשְׁעוֹר; אָבֵל חֲמֵשׁ צֹאן בְּלֶבֶד
18 שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפִּין - פֶּטוּרִין.

62) ברייתא שם קלה. "בהמת השותפין חייבת (בראשית הגז, ור' אלעאי פטר. מאי טעמא דר' אלעאי, אמר קרא "צאנך" ולא של שותפות. ורבנן, למעוטי שותפות גוי. ור' אלעאי שותפות גוי מנא ליה, נפקא ליה מרישא דקרא "ראשית דגנך", ולא שותפות גוי". ופסק רבינו כר' אלעאי, שהשותפות פטורה, בין עם ישראל ובין עם גוי, ורק אם יש שיעור בכל חלק - חייב. וכן הוא בעיסה שישראל וגוי שותפין בה, ראה למעלה פ"ו הלכה ט (מנחת-חינוך מצוה תקח, ואור-שמח למעלה בהלכה א).

19 טו. ראשית הגז⁶³ מְצוּתָה בְּתַחֲלָה⁶⁴; וְאִם הִפְרִישׁ
20 בֵּין בְּאֻמְצַע בֵּין בְּסוֹף - יִצָּא. הֵיכָּן⁶⁵ לֹו חֲמֵשׁ צֹאן
21 וְגִזָּז אַחַת מֵהֶן בְּלֶבֶד וּמִכָּר גִּזְתָּהּ, וְאַחַר כֵּן גִּזָּז שְׂפִיחָה
22 וּמִכָּר גִּזְתָּהּ, וְאַחַר כֵּן גִּזָּז שְׂלִישִׁית וּמִכָּר גִּזְתָּהּ -
23 הַכֹּל מִצְטָרְפוֹת לְרֵאשִׁית הַגֶּזֶז⁶⁶, וְחֵיב אֶפְלוּ לְאַחַר
24 בְּמָה שְׁנַיִם⁶⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְהִפְרִישׁ מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֶּשֶׁן⁶⁸,
25 וּמָזָה עַל זֶה⁶⁹. אָבֵל אִם הִיְתָה רַחֵל אַחַת⁷⁰ וְגִזְזָה
26 וְהֵנִיחַ גִּזְתָּהּ, וְאַחַר כֵּן קָנָה שְׂפִיחָה וְגִזְזָה וְהֵנִיחַ גִּזְתָּהּ
27 - אֵינָן מִצְטָרְפוֹת⁷¹.

63) תוספתא חולין פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמ' 511 35).
64) שנאמר: "ראשית גז צאנך". 65) שם קלה. כרב חסדא ולא כר' נתן בר אושעיא. 66) כיון שבשעת התחלת הגיזה, היו לו חמש צאן. 67) ומפריש המוכר מן הגיזה האחרונה, שיחד אתה נעשה שיעור ששים סלע, על כל הגיזות שמכר, שיש לו להפריש מן החדש על הישן, כדלהלן. ואם לא שייר המוכר לעצמו מעט מן הגיזה, חייב הלוקח להפריש, כיון שהמתנות בידו, וחזקה אין אדם מוכר מתנות כהונה, כנ"ל בהלכה י. וראה ביו"ד שם ובביאור הגר"א אות טו. ונראה שהוא-הדין אם גזז אחת מהחמש שיש לו ומכר אותה, וכן הלאה, שחייב לאחר שגזז את כל החמש, כיון שבתחילת הגיזה, שאז עיקר מצות ראשית הגז, כנ"ל, היו לו חמש צאן (וכן פירש רש"י שם). שהרי הקשו שם על ר' נתן בו אושעיא: תנינן הלוקח גז צאנו של גוי פטור מראשית הגז, הא צאנו לגזוז חייב. אמאי, כל חד וחד בתר גיזה נפקא ליה מרשותיה (ולר' נתן, צריך שהיה לו חמש צאן בשעה שיש לו כשיעור גיזה). ולר' חסדא לא הקשו משם, משמע שלדבריו אם מכר כל אחת מהן לאחר גיזתה, חייב בראשית הגז. ורבינו כתב באופן אחר, לומר שאין חילוק אם מכר הגיזות או הצאן. וראה בכסף-משנה. 68) שם קלו. כחכמים ולא כר' אלעאי. 69) בספרים אחרים: "ומן גיזה על מין אחר". והוא בחולין שם: כחכמים. וראה למעלה בהלכה יא ובהערה נד. 70) תוספתא שם: "היו לו שתי צאן, גזז והניח גזז והניח, אע"פ שעתידי להוסיף עליהן אין מצטרפות". וראה ביו"ד

הלכה יד. 52) שם: "דאמר ליה מוכר, מתנה דכהן לא ובני לך". וראה ביו"ד שם סעיף ח ובמפרשים שם, ובאור-שמח.

1 יא. הֵיוּ שְׁנֵי מִיָּנֵי גִזְתָּהּ⁵³, כְּגוֹן גִּזְתָּהּ לְכֹנֵה וְגִזְתָּהּ
2 שְׁחוּמָה⁵⁴, או גִּזְתֵּי זְכָרִים וְגִזְתֵּי נְקִיבוֹת, וּמִכָּר מִיֵּן זֶה
3 וְהֵנִיחַ הַמֵּיִן הָאֲחֵר - זֶה נִתָּן לְעֶצְמוֹ, וְזֶה נִתָּן
4 לְעֶצְמוֹ. [זֶה נִתָּן לְעֶצְמוֹ] - עַל מַה שֶּׁלֶקַח, וְזֶה נִתָּן
5 לְעֶצְמוֹ - עַל מַה שֶּׁשִּׁיר⁵⁵.

53) משנה שם. 54) אדומה. ובמשנה שם: "שחופות". כלומר, לא שחור ולא לבן (רש"י). 55) אף-על-פי שמפרישין ראשית הגז ממין על שאינו מינו, כדלהלן בהלכה טו - אם מכר מין אחד אינו מפריש עליו, אף-על-פי ששייר לעצמו מין אחר. שהרי חיובו של המוכר, ששייר לעצמו מעט מצאנו להגזז, להפריש על מה שמכר, הוא משום אין אדם מוכר מתנות כהונה. וזהו דוקא כשמכר מאותו מין, שרוצה הוא לקיים מצות מתנות כהונה, ובוודאי לקח מן הלוקח דמים עבור המתנות שכנגד חלקו. אבל במוכר לבנות ונקבות, שהן יותר טובות משחומות וזכרים, ודאי שהמתנות ביד לוקח, שהרי רוצה המוכר שהכהן יקבל גם מן היפה והטוב. וכן אם מכר שחומות וזכרים, המתנות ביד לוקח, שאין המוכר רוצה להפסיד ולתת לכהן מצמר הלבנות והנקבות שהוא יקר על של השחומות והזכרים, שהם זולים יותר, שהרי לא יתן הלוקח דמים למוכר אלא בעד המתנות שכנגד חלקו, ולפי הצמר שיש לו, והרי הוא זול יותר. וראה ברדב"ז ואור-שמח.

6 יב. גֵּר שֶׁנִּתְּגַר⁵⁶ וְהָיוּ לוֹ גִזּוֹת, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד
7 שְׁלֹא נִתְּגַר נִגְזָזוֹ⁵⁷ או מִשְׁנִתְּגַר - הֲרֵי זֶה פֶּטוּר,
8 וְהַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָיָה⁵⁸.

56) חולין קלד. קלד: 57) והיתה הגיזה שהיא שעת החיוב (למעלה הלכה ט), בהיותו גוי ופטור. 58) בחולין שם: "ספק איסורא לחומרא, ספק ממונא לקולא, דאמר רב חסדא וכן תני ר' חייא, שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור וכו', ראשית הגז ומתנות וכו', לפטור". וראה למעלה בפ"ט הלכה יג.

9 יג. בְּמָה צֹאן יִהְיֶה לוֹ וְיִהְיֶה חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶז?
10 אֵין פְּחוֹת מִחֲמֵשׁ⁵⁹. וְהוּא שְׂפִיחָה בְּגִזְתָּהּ שְׁלֵהֶן אֵין
11 פְּחוֹת מִמִּשְׁקַל שְׁשִׁים סְלַע⁶⁰, וְתִהְיֶה גִזְתָּהּ כָּל אַחַת
12 מִחֲמִשְׁתָּן⁶¹ אֵין פְּחוֹת מִמִּשְׁקַל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה סְלַע.
13 הִיְתָה אַחַת מֵהֶם גּוֹזְזֹת פְּחוֹת מִשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה סְלַע,
14 אָף עַל פִּי שְׁחֲמִשְׁתָּן גּוֹזְזוֹת שְׁשִׁים סְלַע או יָתֵר -
15 הֲרֵי אֵלוֹ פֶּטוּרִין מִרֵּאשִׁית הַגֶּזֶז.

59) משנה שם קלה. כבית-הלל ורבי דוסא וחכמים, שסוגיית הגמרא שם קלז: כמותם, ולא כבית-שמי ורבי ישמעאל בר' יוסי ורבי. וראה ביו"ד שם ובביאור הגר"א. 60) שם, כשמואל. ושיעורם לפי המשקל שלנו: כל סלע הוא ששה דרהמים (למעלה פ"ו הלכה טו, בכסף-משנה) דהיינו עשרים גרמים, נמצאו ששים סלעים: שלש מאות וששים דרהמים שהם אלף ומאתיים גרמים (= 1,200 ק"ג).

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נתן חמש סלעים לעשרה כהנים. ואם רצה הכהן להחזיר לו הפדיון. מי הוא החייב בפדיון הבן. ושצריך שיהיה פטר רחם. מאימתי יתחייב בפדיון. ומי שהוא ספק אם חייב בפדיון אם לאו. שתי נשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים או זכר ונקבה. ב' נשים אחת ביכרה ואחת לא ביכרה וילדו ב' זכרים ונתערבו. מבכרת שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים וילדה. ואם ילדו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים.

- 12 א. מצות עשה² לפדות כל איש מישראל³ בנו⁴
- 13 שהוא בכור לאמו⁵ הישראלית⁶. שנאמר: פל פטר
- 14 רחם ל⁷; ונאמר: אף פדה תפדה את בכור האדם⁸.

(2) משנה, קידושין כט, א. וראה ב'ספר המצוות' עשה פ. (3) אבל אשה פטורה מלפדות את בנה, כבהלכה הסמוכה. וכן כהנים ולויים פטורים מלפדות בניהם. כדלהלן ה"ט. (4) ולא בתו. "דאמר קרא, כל בכור בניך תפדה, בניך ולא בנותיך" (בגמרא שם). (5) אף-על-פי שאינו בכור לאביו, ראה להלן הכ"א. (6) אבל אם היא כהנת או לוייה - פטור, כדלהלן ה"י. (7) וכיון שהוא שייך לה - צריך לפדותו. (8) כן הוא ב'ספר המצוות' שם. אבל בקידושין שם, לא למדו מצות פדיה מפסוק זה אלא מהפסוק (שמות לד, כ) "כל בכור בניך תפדה", ומן הפסוק "פדה תפדה" דרשו "פדה" לפדות את בנו, "תפדה" - שאם לא פדה האב את בנו - חייב הוא לפדות את עצמו לכשיגדל, כבהלכה הסמוכה.

- 15 ב. ואין⁹ האשה¹⁰ חייבת לפדות את בנה; שהחייב
- 16 לפדות את עצמו¹¹ - הוא שחייב לפדות את בנו¹².
- 17 עבר האב¹³ ולא פדהו - פשיגדל¹⁴ יפדה את עצמו¹⁵.

(9) משנה וגמרא, שם. (10) כלומר, אפילו הישראלית. (11) שם. כלומר, האיש שפודה את עצמו, אם לא פדאו אביו, כדלהלן. (12) אבל האשה אינה חייבת לפדות את עצמה, ש"כל שאחרים מצווים לפדותו - מצווה לפדות את עצמו, וכל שאין אחרים מצווים לפדותו - אין מצווה לפדות את עצמו", ואשה אין אביה חייב לפדותה, כמבואר בהלכה הקודמת (קידושין, שם). (13) כלומר, בטל מצות-עשה הנ"ל, החלה עליו. (14) שיהיה בן יג שנים ויום אחד. וראה ביו"ד סי' שה סט"ו, וב'פתחי תשובה' אות כה, וב'מנחת חינוך' מצוה שצב. (15) קידושין, שם.

- 18 ג. הנה¹⁶ הוא לפדות¹⁷ ובנו לפדות¹⁸ - יפדה עצמו
- 19 תחלה ואחר כך בנו. ואם אין לו¹⁹ אלא פדי פדיון
- 20 אחד - יפדה עצמו.

(16) ברייתא שם, כחכמים, שמצוה שעל גופו קודמת, ולא כרבי יהודה. (17) שלא פדאו אביו. (18) כלומר, ויש לו כדי פדיון שניהם. (19) שם: אמר רבי ירמיה, הכל מודין (כלומר, אפילו רבי יהודה), כל היכא דליכא אלא חמש סלעים, הוא קודם לבנו, מאי טעמא מצוה גדופיה עדיפא (כלומר, ואין אומרים: בנו קודמו, שהאב - מצות פדיונו על אביו, והבן - מצות פדיונו על האב).

שם סעיף יב, ובביאור הגר"א. (71) כיון שבתחילת גיזה לא היתה לו רק רחל אחת, וצריך שיהיו לו לפחות חמש, כנ"ל בהלכה יג. וראה במנחת-חינוך שם.

- 1 טז. מי שהיו לו²¹ גזות רבות של ראשית הגז ורוצה
- 2 לחלק לפהנים²³ - לא יתן לכל אחד ואחד פחות
- 3 ממשקל חמש סלעים²⁴ מלפון, פדי פדיון קטן²⁵. לא
- 4 שילבנו²⁶ ואחר כך יתן לו, אלא יתן לו מצמר הגז
- 5 פשהוא צואי²⁷ פדי שיהיה בו אחר הלבון חמש
- 6 סלעים או יתר. שנאמר: תתן לו - שיהיה בו פדי
- 7 מתנה המועלת.

(72) במשנה שם קלה. "וכמה נותנין לו, משקל חמש סלעים ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, מלובן ולא צואי כדי לעשות ממנו בגד קטן. שנאמר, תתן לו, שיהא בו כדי מתנה". ובגמרא שם קלו: "רב ושמואל דאמרי תרוניהו, בישראל שיש לו גיזין הרבה עסקינן, ומבקש ליתנין לכהן. ואמרין, כל חד וחד לא תבצר ליה מחמשת סלעים". (73) שהרי בידו לתת הכל לכהן אחד (למעלה פ"ט הלכה יז). (74) דהיינו שלשים דרהמים, שהם מאה גרמים, ראה למעלה הערה נט. (75) שם קלח. "מנא הני מילי, אמר ר' יהושע בן לוי, אמר קרא, לעמוד לשרת, דבר שהוא ראוי לשירות. מאי ניהו, אבנט". בפסוק הנ"ל מדובר בכהנים סתם, שהם כהנים הדיוטים, שאין בכדיהם צמר אלא באבנט לבד, שהוא כלאים (כדעת רבי ביומא יב: ופ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה א, עיין שם בכסף-משנה) וידוע היה לחכמים כי הצמר הדרוש לאבנט שהוא כלאים, צמר ופשתים יחדיו, הוא כשיעור חמשת סלעים (= 100 גרם), ראה רש"י בחולין שם ד"ה מאי ניהו. [ומכאן שאין צורך בשלשה מיני צמר, אלא במין אחד בלבד, כדעת הרלב"ג (שהובאה במשנה-למלך בהלכות כלי המקדש שם). אחרת, לא יתכן שצמר שמשקלו מאה גרמים בלבד, יספיק לאבנט שארכו שלשים ושתיים אמה ורחבו כשלש אצבעות (שם הלכה יט). וראה בתפארת ישראל לחולין פי"א אות טז]. (76) כלומר, אין הישראל מחויב ללבן הצמר (ברייטא שם). (77) בלתי מלובן.

- 8 יז. ראשית הגז - חלין לכל דבר⁷⁸. לפיכך אני
- 9 אומר, שנותנים אותו לכהנת אף על פי שהיא
- 10 נשואה לישראל, פמתנות בהמה⁷⁹. ויראה לי, שדין
- 11 שניהן אחד הוא⁸⁰.

(78) כן הוא בספרי לפרשת שופטים סימן קסה, לגירסת הגר"א שם. וראה בביאור הגר"א ליו"ד שם, אות כא. (79) ראה למעלה פ"ט הלכה כ. (80) שראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ (למעלה בהלכה א), ואילו מתנות נוהגות אף בחוצה לארץ (למעלה בפ"ט הלכה א). וראה בנדה נא.

פרק אחד עשרי

(1) יבאר שמצות-עשה לפדות כל אחד מישראל בנו. ואם האשה חייבת בפדיון בנה. ואם חייב הבן לפדות את עצמו, ואם מברך. וכמה הוא הפדיון. אם כתב האב לכהן שהוא חייב לו. ואם נתן לו כלים שאינם שוים בשוק חמש סלעים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ג. ובפ"א מהל' מעשר הט"ז. (27) כשלא פדאו אביו.
 כנ"ל ה"ב. (28) כדין העושה מצוה לעצמו (פ"א מהל' ברכות שם).
 ו. מצוה זו נוהגת בכל מקום²⁹ ובכל זמן³⁰. ובכמה⁹
 פודהו? בחמש סלעים³¹; שגאמר: ופדונו מן הדש¹⁰
 תפדה³². בין בכסף בין בשוה כסף³³ מן המטלטלין
 שגופן ממון, כענין השקלים³⁴. לפיכך אין פדוין
 בקרקעות³⁵; ולא בעבדים, מפני שהן בקרקעות³⁶;
 ולא בשטרות³⁷, לפי שאין גופן ממון³⁸. ואם פדהו
 בהן - אינו פדוי³⁹.

29) שהרי מצות פדיון הבן היא חובת הגוף, ו"כל שהוא חובת הגוף, נוהגת בין בארץ בין בחוץ-לארץ" (קידושין לז.). ובכורות נ, א: "רב אשי שדר ליה שבסר זווי לרב אחא בריה דרבינא בפדיון הבן", ורב אשי הרי היה בבבל. וראה למעלה פ"א ה"ז. (30) אפילו שלא בפני הבית. (31) משנה, בכורות מט, ב. (32) ולאחר מכן כתוב: "בערוך כסף חמשת שקלים". ושם נא, א: "כל מקום שאתה מוצא כסף כללות הסמוכים זה לזה, הטל פרט בניניהם ודונם בכלל ופרט". ושם: "ופדויו מבן חודש, כלל. בערך, פרט. תפדה, חזר וכלל (כלומר, לאחר שהטיל פרט בין הכללות הסמוכים, כנ"ל). כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון (כלומר, שוה כסף), אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, וכו'". (33) משנה, שם. (34) שהוסיפו חכמים על השקל, ועשו משקלו כמשקל סלע. וראה בפ"א מהל' ערכין ה"ד, ובפ"א מהל' שקלים ה"ב. (35) משנה, שם. (36) שהרי נאמר בהם (ויקרא כה, מו): "והתחלתם אותם לבניכם אחרים לרשת אחוזה" (קידושין כב:). (37) כלומר, בשטרי חוב שיש לו על אחרים, ורוצה לתתם לכהן. (38) אף-על-פי שהם מטלטלין. (39) שהרי אמרה תורה שהבן נפדה רק בכסף ובשוה כסף, כנ"ל. וראה ברש"י שם.

ז. כתב⁴⁰ האב לפהן שהוא חיב לו חמש סלעים -
 חיב לתן לו⁴¹, ובנו אינו פדוי⁴². נתן לו⁴³ כלי שאינו
 שוה בשוק חמש סלעים וקבלו הפהן בחמש סלעים
 - הרי בנו פדוי. נתן⁴⁴ חמש סלעים לעשרה
 כהנים⁴⁵, בין בבת אחת⁴⁶ בין בזה אחר זה⁴⁷ - יצא⁴⁸.

40) משנה, בכורות שם. (41) כדין הכותב לחבירו בשטר הריני חייב לך מנה, חייב הוא לו, ואף-על-פי שאין שם עדים (כתובות קא: ופ"א מהל' מכירה הט"ו). (42) בכורות שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן, בנו פדוי לכשיתן. אמר ליה רב נחמן, זו דברי רבי יוסי, וכו', אבל חכמים אומרים, אין בנו פדוי. והלכתא: אין בנו פדוי (כלומר, אפילו לכשיתן)". וטעמו של דבר, שאין זו אלא התחייבות חדשה, שהרי לא נזכר בה שמדובר בכסף פדיון הבן. ולכן צריך לתת לכהן חמשה סלעים נוספים עבור פדיון בנו. (43) בקידושין ח, א - אמרו: "עגל זה לפדיון בני, וכו', לא אמר כלום. עגל זה בחמשה סלעים לפדיון בני, וכו', בנו פדוי. האי פדיון היכי דמי, אילימא דלא שוי (חמשה סלעים), כל כמיניה. אלא לאו אף-על-גב דשוי,

ד. ה"ה פנו²⁰ לפדות והגיע עת לעלות לרגל, ואין לו פדי לזה ולזה - פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל²¹; שגאמר: כל בכור בניך תפדה, ואחר כך: ולא יראו פני ריקם²².

20) ברייתא, שם: כחכמים ולא כרבי יהודה. וקל-וחומר הוא, שאם היה הוא לפדות, שפדיונו קודם, שהרי פדיונו קודם לשל בנו, כנ"ל. וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ו (הוצאת צוקרמנדל עמ' 38 540). ועי' יחסדי דוד' שם. (21) כלומר, ישתדל לחזור אחר הוצאת עליה לרגל. ובהלכה הקודמת תפס רבינו לשון זה, כשיש לו כדי פדיון שניהם. והמאירי לקידושין שם (עמוד 176) דייק מלשון זה של הברייתא ש"אם יודע בוודאי שאם יפדה לא יוכל לעלות, עולה". (22) כלומר, חידשה התורה שאף-על-פי שעליה לרגל היא מצוה עוברת, ופדיון הבן אינה מצוה עוברת (ראה להלן בסוף הי"ז), ובכל מקום, מצוה עוברת קודמת, כאן יקדים פדיון הבן לעליה לרגל. ונראה מדברי רבינו שאין הדברים אמורים אלא כשאין לו כדי לזה ולזה. אבל כשיש לו כדי לזה ולזה, יעלה לרגל ואחר-כך יפדה את בנו. וראה בשיטה לא נודע למי, לקדושין שם (עמוד עג) ובהערות שם.

ה. הפודה²³ את בנו - מברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן²⁴, וחזרו ומברך שהחינו²⁵, ואחר כך נוהג²⁶ הפדיון לפהן. ואם פדה עצמו²⁷ - מברך לפדות הכפור²⁸, ומברך שהחינו.

23) פסחים קכא, ב. (24) כן מפורש שם. והנה בפ"א מהל' ברכות הי"א, כתב רבינו "כל העושה מצוה וכו', אם עשה אותה לעצמו, מברך: לעשות. עשה אותה לאחרים, מברך על העשיה". אבל צריך-עיון, שהרי שם בהי"ב, וכן בפ"ג מהל' מילה ה"א כתב רבינו, שהמל את בנו מברך: למול את הבן, ולא על המילה (וכן מפורש בפסחים ז:). הרי מכיון שמילת בנו מוטלת עליו (קידושין כט.), הרי זה כעושה מצוה לעצמו, ואם כן מדוע אינו מברך: לפדות את הבן, כשהוא פודהו, הרי עליו הדבר מוטל, כנ"ל בה"א. וראה ביו"ד סי' שה"ס, ובביאור הגר"א, ובסי' רסה ס"ב, ובמנחת חינוך מצוה שצב. ונראה שיש לחלק ולומר שפדיון הבן - עיקרו על הבן, אלא שכיון שאינו יכול לקיימו בקטנותו, הטילה אותו התורה על האב, שהרי אותו הפדיון שמבצע הרב, מבצע הבן כשגדל. אבל מילה שמצוותה ביום השמיני, אין מקום לומר שעיקרה על הבן, אלא עיקרה על האב, ואם לא מל האב בשמיני, ביטל מצוה זו, ולכשיגדל הבן חייב למול את עצמו, אבל מצות מילה בשמיני אינו מקיים. ומילת עבדים וגרים שבוודאי אינה על העבדים ועל הגרים עצמם, אלא על הרב או על בית-הדין, מברך "למול" (הל' מילה שם ה"ד-ה). אלא שלפי סברא זו, אין הדברים אמורים אלא במילה בשמיני, אבל אם מל בנו לאחר יום השמיני, אינו מברך אלא "על המילה", וצ"ע. (25) פסחים קכא, ב. שכיון שעליו מוטל לפדות את בנו, הרי הוא כעושה מצוה לעצמו. וראה בהל' ברכות שם הי"י. (26) כדי שתהא הברכה קודמת לעשיית המצוה. וראה שם בפ"א

קכת שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באב אלא באם", כבהלכה הסמוכה, בכל זאת פטור מקל-וחומר, כדלהלן. (57) כלומר, אם הפקיעה קדושת הלויים את קדושת בכורי ישראל, שפטרום מן הבכורה, שנאמר (במדבר ג, מה) "קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל". וראה בפירושו המשנה, שם. (58) ובגמרא שם ד, א: "כהנים מנלן, כרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, בכ"ד מקומות נקראו כהנים לויים, וזה אחד מהן, והכהנים הלויים בני צדוק. ולדורות מנלן (שהרי מהקל-וחומר הנ"ל אין לפטור את הכהנים והלויים, אלא במדבר) אמר קרא, והיו לי הלויים, בהוייתן יהו".

10 י. **יִשְׂרָאֵל הָבָא מִן הַכֹּהֲנִים וּמִן הַלְוִיָּהּ** 59 - **פְּטוּר** 60.
11 **שְׂאִין הַדָּבָר תְּלוּי בְּאָב, אֲלֵא בְּאֵם; שְׂנַאֲמַר: פְּטוּר**
12 **רָחֵם בְּיִשְׂרָאֵל** 61.

(59) והאב ישראל, ואם-כן גם בנו ישראל. (60) שם מז, א. מימרא של רב אדא בר אהבה כפירושו של מר בריה דרב יוסף. ובחולין קלב, א - פסקו כמימרתו של רב אדא בר אהבה. וראה בבכורות שם ב'תוספות ד"ה מר. (61) ראה להלן הערה עד.

13 יא. **לוֹוִיָּהּ** 62 **הַמְעַבְרַת מְעוּבָד פּוֹכְבִּים** - **בְּנֵה פְּטוּר** 63.
14 **וְכֹהֲנֵיהּ** 64 **הַמְעַבְרַת מְעוּבָד פּוֹכְבִּים** - **בְּנֵה חֵיב** 65;
15 **שְׂהָרֵי נִפְסָלָה אָמוֹ מִן הַכֹּהֲנֵיהּ** 66 **בְּבִעִילַת הַעוּבָד**
16 **פּוֹכְבִּים** 67.

(62) שם, כרב אדא בר אהבה, לפירושו של רב פפא. (63) שם: ולא תימא אליבא דמאן-דאמר אין מזהמין את הוולד (כלו', אין הוולד הולך אחר האב הגוי, אלא אחר האם וכשר הוא, וכן פסק רבינו בפט"ו מהל' איסורי ביאה ה"ג), אלא אפילו למאן-דאמר מזהמין את הוולד, לוי פסול מיקרי (כלומר, שאין קדושת לוייה פוקעת מן האם, כיון שאינה חמורה כל-כך). (64) שם. (65) כלומר, הוא עצמו חייב לפדות את עצמו לכשיגדיל, שהרי אין אמו חייבת לפדותו, למעלה בה"ב. ואם נבעלה לגוי, ולא נתעברה ממנו, ונשאה לישראל - הישראל חייב לפדותו (ש"ך ליו"ד סי' שה ס"ק כב). (66) שם: "לוייה בקדושתה קיימא, וכו'. אלא כהנת, כיון דאיבעלה הואי זרה". וראה למעלה בפ"ט ה"כ, ובפ"א מהל' מעשר ה"ב. (67) ונעשתה חללה. ואפילו דין לוייה אין בה [וראה בגיטין נט, ב].

17 יב. **פְּהֵן** 68 **שְׁנוּלָד לֹו בֵּן חָלָל** 69: **מֵת הָאָב בְּתוֹךְ**
18 **שְׁלִשִׁים יוֹם** - **הֵבֵן חֵיב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ** 70, **שְׁלֵא**
19 **זָכָה הָאָב בְּפִדְיוֹנוֹ** 71; **מֵת אַחַר שְׁלִשִׁים יוֹם** - **אֵינוֹ**
20 **חֵיב הֵבֵן לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ, שְׂהָרֵי זָכָה הָאָב**
21 **בְּפִדְיוֹנוֹ** 72.

(68) בכורות, שם. (69) שבא הכהן על הגרושה או על החללה, ונולד זה ממנה שהרי הוא ישראל ולא לוי (ראה בהלכה הקודמת), ולא כהן. וראה בפ"ט מהל' איסורי ביאה ה"ג. (70) שם, כרב חסדא ולא כרבה בר רב הונא. (71) שהרי חובת פדיון הבן חלה רק משישלים שלשים יום, כדלהלן בהי"ז. וטעמו של דבר (שהבן חייב) הוא, שמשחלה חובת פדיון על הבן, הרי זו חובתו הוא בלבד,

וכיון דלא קייצי - לא. אמר רבא לעולם דלא שוי, ורישא דאמר אבי הבן, וסיפא דקבלי כהן עילויה. כי הא דרב כהנא פריק בסודרא (כנוסחת בה"ג - כלומר, פדה את בנו בסודר יקר מאד). אמר, לדידי שוה חמשה סלעים". ומה שאמרו שם "לא אמרן אלא רב כהנא וכו'", אינו ענין לדין פדיון הבן אלא לדין אונאה (ש"ך ליו"ד סי' שה ס"ק ה, והגר"א שם ס"ק ח לגירסת הבה"ג). (44) ברייתא, בבכורות שם, ב. (45) כלומר, חצי סלע לכל כהן. (46) שמצד הנותן היתה כאן נתינה של חמשה סלעים, אף-על-פי שמצד המקבלים לא היתה אלא קבלה של חצי סלע לכל אחד. (47) שאף מצד הנותן לא היתה נתינה של חמשה סלעים. (48) אף-על-פי שמהלשון "יצא" משמע, שרק בדיעבד יצא, נראה שאף לכתחילה יכול לעשות כן, וראה ממתנות כהונה ומראשית הגז שאפשר לחלקם, אם נותן לכל אחד כדי נתינה (למעלה פ"א הי"ז, ופ"י הט"ז), ראה ב'פתחי תשובה' שם ס"ק י בשם 'חכמת אדם'. וכן נראה מהברייתא שם, שאחרי הדין הנ"ל, נאמר עוד: "נטלו והחזירו לו - יצא", וזה בוודאי לאו דוקא, שהרי במשנה (שם) מפורש: "אם רצה הכהן ליתן לו במתנה - רשאי", הרי שגם לכתחילה מותר לעשות כן, והוא-הדין למה שנאמר בראש הברייתא הנ"ל "נתנו לעשרה כהנים, יצא וכו'" שגם כן "יצא" לאו דוקא, אלא הוא-הדין לכתחילה.

1 ח. **רָצָה** 49 **הַכֹּהֵן לְהַחְזִיר לוֹ הַפְּדִיּוֹן** - **מִחְזִירוֹ** 50; **וְלֹא**
2 **תֵּן לוֹ הוּא** 51 **וְדַעְתוֹ שִׁחְזִירוֹ. וְאֵם עֲשֶׂה בֶּן וְהַחְזִירוֹ**
3 **לוֹ** - **אֵין בְּנוֹ פְּדוּיָהּ** 52, **עַד שִׁיִּגְמַר בְּלִבּוֹ לְתֵן לוֹ מִתְּנֵה**
4 **גְּמוּרָה; וְאֵם רָצָה הַכֹּהֵן אַחַר כֶּף לְהַחְזִירוֹ** 53 - **יַחְזִירוֹ.**
5 **וְכֵן אִם פִּרַשׁ וְנָתַן לוֹ עַל מִנַּת לְהַחְזִירוֹ** - **הָרֵי בְּנוֹ**
6 **פְּדוּיָהּ** 54.

(49) במשנה, שם: "אם רצה הכהן ליתן לו במתנה - רשאי". (50) שכיון שנתן הפדיון לכהן במתנה - נפדה בנו. (51) כלומר, אבי הבן. ושם: "רבי חנינא היה רגיל ושקיל ומהדר (=נוטל הפדיון ומחזירו). חזייה לההוא גברא (שנתן לו פדיון בנו), דהוה קא אזיל ואתי קמיה. אמר ליה, לא גמרת ויהיית, מידעם ביש (= עסק ביש), הילכך אין בנו פדוי". (52) שכיון שלא פירש שהוא נותן לו על-מנת שיחזיר, כדלהלן, לא גמר בדעתו לתת את הפדיון במתנה גמורה, כנ"ל. ודווקא אם החזיר לו, אבל אם לא החזיר לו, הרי בנו פדוי, שעתה הוא גומר בדעתו לתת הכסף במתנה גמורה. וכמו שכתב רש"י שם לפי הלשון הראשון. וראה ביו"ד שם ס"ח ובש"ך. (53) קידושין ו, ב. (54) כיון שגמר בלבו לתת לו מתנה גמורה, אלא שהתנה שיחזיר לו לאחר מכן. ובגמרא שם אמרו: "ואסור לעשות כן, מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות", ורבינו השמיט זה, מפני שסובר שאין הדברים אמורים אלא בתרומה בלבד, ראה בכסף-משנה, ובביאור הגר"א ליו"ד שם ס"ק יב.

7 ט. **פְּהֵנִים** 55 **וְלֹוֹסִים** 56 - **פְּטוּרִים מִפְּדִיּוֹן הֵבֵן מִקָּל**
8 **וְחִמְרָ: אִם פְּטוּרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל** 57 **בְּמִדְבָּר, דִּין הוּא**
9 **שִׁפְטוֹ עַצְמוֹ** 58.

(55) משנה, בכורות ג, ב. (56) אף-על-פי "שאין הדבר תלוי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קכט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 וַיֵּצֵא רֵאשׁוֹ וְהַחֲזִירוּ, וְאַחַר כֵּן יֵצֵא אֶחָיו וַיְלַדְהָ 95 -
19 זֶה שְׂלֵדָה אֵינוֹ פֶּטֶר רָחֵם, שֶׁהָרִי נִפְטָר בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל
20 רֵאשׁוֹן⁹⁶. וּמִשְׁתַּצָּא פְּדֻחָתוֹ⁹⁷ פֹּטֶר הַבָּא אַחֲרָיו.

ואין הוא בא מכה אביו, ולפיכך אינו יכול לומר כיון שאביו היה פטור אילו היה חי, אף הוא יפטור. (72) שהרי הוא כהן, ונמצא שנתן פדיון בנו לעצמו וקיים המצוה בכך, ומשמת הוריש את הכסף לבנו, והרי הוא שלו. וראה ביו"ד שם ס"ט, ובביאור הגר"א שם.

90) משנה, שם מו, א. (91) כיון שאמו טמאה לידה לאחר הוצאת העובר החתוך (הל' איסורי ביאה שם ה"ו). (92) במשנה, שם: "איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, הבא אחר נפלים אף-על-פי שיצא את ראשו חי, וכן ט' שיצא ראשו מת", וראה להלן. (93) משמע מלשון רבינו, שאם הוציא בן ח' ראשו והוא מת, אין זה פטור את הבא אחריו מפדיון, וכן הוא ביו"ד שם סכ"ג. והגר"א שם באות לט, חולק - וסובר שאין הבדל בין הוציא ראשו כשהוא חי או כשהוא מת. ולכן לא נמנה במשנה שם מז, ב - בין הנפלים שאינם פוטרים את הבא אחריהם מפדיון הבן, גם בן ח' שהוציא ראשו והוא מת. ועיי"ש שהאריך בזה. (94) כלומר, אף-על-פי שמת, וכל-שכן אם הוא חי. (95) כלומר, לא חזר כמו אכיו. (96) שם מו, ב: ומאי קא-משמע-לן, דכיון דמפיק ליה רישיה, הוה לידה. וראה בפ"ה מהל' מאכלות אסורות, סוף הט"ו. (97) משנה, נדה כח, א. ובהל' איסורי ביאה שם ה"ו, כתב רבינו: "משתצא רוב פדחתו, הרי זה כילוד". אבל ה'כסף משנה' שם, מצא בספר רבינו מוגה, שנמחקה בו תיבת "רוב".

1 י.ג. הַשְּׁפָחָה⁷³ שֶׁנִּשְׁפָּחְרָה וְכוּתִית שֶׁנִּתְגַּיְרָה קִשְׁהָן
2 מְעַבְרוֹת וַיְלַדוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוֹרְתוּ שְׁלֵא בְּקִדְשָׁהּ⁷⁴,
3 הוֹאִיל וְנִלְוֵד בְּקִדְשָׁהּ - חֵיב⁷⁵; שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּטֶר רָחֵם
4 בְּיִשְׂרָאֵל⁷⁶, וְהָרִי פֶּטֶר וְרָחֵם⁷⁷ בְּיִשְׂרָאֵל. אֵין יְדוּעַ⁷⁸
5 אִם קָדָם שֶׁנִּתְגַּיְרָה יְלַדְהָ⁷⁹ אוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַּיְרָה יְלַדְהָ
6 - הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרֵאָה.

(73) משנה, שם מו, א: "נתגיירה מעוברת, שנשחררה מעוברת וכו' בכור לכהן". (74) שהרי נאמר "פטור רחם בישראל", והן אינן בכלל ישראל. (75) כלומר, חייב לפדות עצמו כשיגדל, כנ"ל בה"ב. וראה בפירוש רמב"ה שם. (76) כן הוא לשון המשנה, שם. אבל אין פסוק כזה בכל התורה, שהרי בשמות יג, ב נאמר: "פטור כל רחם בבני ישראל", ובבבבדבר ג, יב נאמר: "פטור רחם מבני ישראל". (77) ביו"ד שם ס"כ: "פטור רחם". (78) למדו רבינו ממה שאמרו בחולין קלד, א. (הובא למעלה פ"ט הי"ג, ופ"י הי"ב), לענין מתנות כהונה וראשית הגז, שספק ממון פטור, משום שהמוציא מחברו - עליו הראיה. (79) ופטור מפדיון, שאין זה "בישראל". ה'טור' ביו"ד שם, הביא: "ספק אם ילדו קודם שנשחררה ונתגיירה, אם לאו - פטור".

21 טז. יוֹצֵא דַּפְּן⁹⁸ וְהַבָּא אַחֲרָיו קְדָרְכוֹ⁹⁹ - שְׁנֵיהֶם
22 פֶּטוּרִים: הָרֵאשׁוֹן - לְפִי שְׁלֵא יֵצֵא מִן הָרָחֵם¹⁰⁰,
23 וְהַשֵּׁנִי - מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמוֹ אַחֲרָיו¹⁰¹.

7 יד. הַפּוֹתִית⁸⁰ וְהַשְּׁפָחָה שְׂיַלְדוּ, וְאַחַר כֵּן נִתְגַּיְרוּ
8 וְנִשְׁתַּחֲרְרוּ וַיְלַדוּ וְלָד אַחַר - הָרִי זֶה פֶּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר:
9 פֶּטֶר רָחֵם, וְאֵין זֶה פֶּטֶר רָחֵם⁸¹. וְכֵן הַבָּא אַחַר
10 הַנְּפִלִים⁸²: כֹּל נִפְלָל⁸³ שְׁאֵמוֹ טַמְאָה לְדָה⁸⁴ - הַבָּא
11 אַחֲרָיו אֵינוֹ פֶּטֶר רָחֵם⁸⁵; וְכֵל נִפְלָל שְׁאֵין אִמּוֹ טַמְאָה
12 לְדָה, כְּמוֹ הַמְּפֻלֵּת כְּמִין דְּגָיִם וְחִגְבִּים⁸⁶ אוֹ הַמְּפֻלֵּת
13 יוֹם אַרְבָּעִים⁸⁷ וְכִיּוֹצֵא בִּיהֶן⁸⁸ - הַבָּא אַחֲרָיו בְּכוֹר
14 לַפֶּהָן וְחֵיב לַפְּדוֹת⁸⁹.

(80) משנה שם, כחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (81) שהרי כבר נפטר רחמה על-ידי לידתה בגיורתה ובעבודתה. (82) משנה שם, כחכמים ולא כרבי מאיר. והכוונה שנוולד לאחר שהפילה אמו. (83) ראה להלן הט"ז, בדיון יוצא דופן. (84) כשפניו כצורת פני אדם, אף-על-פי ששאר גופו כצורת בהמה או חיה או עוף. וראה בפ"י מהל' איסורי ביאה ה"א, ח. (85) הפלה כזאת נקראת לידה, וכבר נפטר רחמה. (86) משנה, שם מז, ב. (87) שכל שלא מלאו לו ארבעים יום שלמים, לא נגמרה צורתו. וראה בהל' איסורי ביאה שם ה"א. (88) ראה שם ה"ד. (89) שההפלה שקדמה לוולד אינה בכלל לידה. וראה להלן הט"ז בדיון יוצא דופן.

98) משנה, בכורות מז, ב - כחכמים ולא כרבי שמעון. ושם יט, א - כרבי עקיבא. ו"יוצא דופן", הוא וולד שלא יצא דרך הרחם, אלא הוצא מדופן בטן אמו על-ידי פתיחתה. (99) כלומר, דרך הרחם. (100) ו"פטור רחם בעינין" (גמרא, שם מז). (101) שם: "קסבר, בכור לדבר אחד (כגון זה שהוא בכור ליציאה מן הרחם, ואינו בכור לוולדות שהרי היה וולד קודם לו, ראה רש"י שם), לא הוי בכור. ואף-על-פי שיוצא דופן אין אמו טמאה לידה (הל' איסורי ביאה שם ה"ה), אין בכך כלום, שלא כתב רבינו בהלכה י"ד, שמי שאין אמו טמאה לידה הבא אחריו חייב לפדות אלא בנפל בלבד, ולא כבר קיימא.

24 יז. מְאִימְתִי יִתְחַיֵּב¹⁰² בְּפִדְיוֹן? מִשְׁוֵי־שְׁלִים¹⁰³ שְׁלֵשִׁים
25 יוֹם¹⁰⁴; שֶׁנֶּאֱמַר: וּפְדוּיוֹ מִכֶּן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה. מֵת הַבֵּן¹⁰⁵
26 בְּתוֹף שְׁלֵשִׁים, וְאִפְלוּ בְּיוֹם שְׁלֵשִׁים¹⁰⁶, וְכֵן אִם נִעְשָׂה
27 טְרִפָּה¹⁰⁷ - אֵינוֹ חֵיב בְּחֶמֶשׁ סְלָעִים. וְאִם הַקְּדָיִם¹⁰⁸
28 וְנָתַן לַפֶּהָן¹⁰⁹ - יִחְזִיר לוֹ הַפְּדִיּוֹן. [וְאִם מֵת¹¹⁰ אַחַר
29 שְׁלֵשִׁים יוֹם - חֵיב בְּפִדְיוֹן]; וְאִם לֹא נָתַן - יִתָּן.

15 טו. חֲתָךְ⁹⁰ הַעֶבֶר בְּמַעֲיָהּ וְהוֹצִיאֹ אֶבֶר אֶבֶר - הַבָּא
16 אַחֲרָיו אֵינוֹ פֶּטֶר רָחֵם⁹¹. בֶּן שְׁמֹנֶה⁹² חֲדָשִׁים שֶׁהוֹצִיא
17 רֵאשׁוֹ וְהוּא חֵי⁹³ וְהַחֲזִירוּ וְנָתַן, וְכֵן בֶּן תִּשְׁעָה שְׁמֹת⁹⁴

(102) האב. (103) בריתא, שם יב: "אין בערכין ובפדיון הבן וכו', פחות משלשים יום, ומוסיפין עד עולם" (כלומר, אם לא פדה את בנו ביום ל"א, לא פקע חיובו, אלא בחיובו הוא עומד לעולם). וראה ביו"ד סי' שה ס"א, ובביאור הגר"א. (104) כלומר, משיכנס ליום ל"א. (105) משנה, שם מט, א. (106) שם, כחכמים ולא כרבי עקיבא הסובר שאם מת ביום שלשים, אם נתן לא יטול, ואם לא נתן לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כ. מי¹²⁴ שלא בפרה אשתו¹²⁵ וילדה זכר ונקבה ואין ידוע אי זה מהן יצא ראשון - אין פאן לפנה כלום¹²⁶. וילדה שני זכרים¹²⁷, אף על פי שאין ידוע אי זה מהן הבכור - נותן חמש סלעים לפנה¹²⁸. מת אחד מהן¹²⁹ בתוך שלשים יום - פטור¹³⁰, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב¹³¹, בין בתוך שלשים יום¹³² בין אחר שלשים יום¹³³, בין שלא תלקו האחים בין שתלקו¹³⁴ - ינתן מן הנכסים חמש סלעים לפנה; ושפך נתחייבו הנכסים.

(124) משנה, שם מח, א. (125) כלומר, עוד לא ילדה בכור. (126) כלומר, אף הבן פטור מלפדות עצמו כשיגדל, שמה הנקבה יצאה ראשונה, והיא הרי פטורה מפדיון (למעלה ה"א), ונמצא שהזכר שבא אחריה אינו בכור, והמוציא מחברו עליו הראיה. וראה להלן הכ"ז. (127) שם. (128) שהרי אחד משניהם הוא ודאי בכור. והחידוש הוא, שאין צורך שיהא ידוע מי הוא הבכור (רדב"ז). (129) כלומר, אחד מאלה שמת, והאב פטור מלפדותו, כנ"ל (130) שמה הבכור הוא שמת, והאב פטור מלפדותו, כנ"ל הי"ז, ונמצא שהשני החי אינו בכור, ומחמת ספק פטור האב לגמרי. (131) שם, כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. (132) שמשגיע יום ל"א יתחייבו הנכסים שהוריש האב, בחמשה סלעים לכהן. וכהלשון הראשון שם, ולא כהלשון השני (כסף-משנה ורדב"ז). (133) כנ"ל. (134) כרבי יהודה, כנ"ל.

כא. שתי נשיו¹³⁵ שלא בפרו וילדו שני זכרים¹³⁶ - נותן עשר סלעים לפנה¹³⁷. מת אחד מהן בתוך שלשים יום¹³⁸: אם לכהן אהד נתן¹³⁹ - נחזיר לו חמש סלעים¹⁴⁰; ואם לשני פנהים נתן¹⁴¹ - אינו יכול להוציא מהן; שהרי לא צינ פדיון זה על בן זה, וכל אהד מהן יכול לומר: החזר מחברי¹⁴².

(135) משנה, שם. (136) כלומר, שילדה כל אחת זכר. (137) אף-על-פי שרק אחד משניהם הוא בכור לאביו, אין אנו הולכים אחר האב, אלא אחר האם (ראה למעלה ה"י), ושניהם פטרו את רחם אמותיהם. (138) שאביו פטור מלפדותו, כנ"ל הי"ז. (139) את עשרת הסלעים בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום יהא בני פדוי, כנ"ל הי"ח. (140) שקיבל עבור זה שמת בתוך שלשים. (141) לכל אחד חמשה סלעים, ולא ציין: פדיון זה על בן זה, ופדיון זה על זה, ראה להלן. (142) שהפדיון שנתן לו הוא עבור הזכר שמת. ואף-על-פי שבספק אם חייב בפדיון הבן, אם תפס כהן מוציא מידו (ראה למעלה בתחילת הט"ו, ובהערה קיז), זה אינו אלא כשכהן אחד תפס שידוע מי תפס וממי להוציא, אבל כאן שמתחילה נתן לכהן בתורת מתנות כהונה, אף-על-פי שאחר-כך נתברר שאם לא היה נותן לו, לא היה ראוי ליטול עתה (ואם היה נוטל היו מוציאין מידו), בכל זאת אין מוציאין מידו (שם, ב'תוספות' ד"ה ואם).

כב. שתי נשיו¹⁴³ שלא בפרו וילדו זכר ונקבה, או

יתן. ובגמרא שם: מאי טעמייהו דרבנן, גמרי "חודש" (כלומר, "מבן חודש תפדה" האמור בפדיון הבן) "חודש" ממדבר, מה התם "ומעלה" (כלומר, "מבן חודש ומעלה", ולא בן חודש ממש), אף הכא נמי "ומעלה". (107) בבא-קמא יא, ב: "ואמר עולא אמר רבי אלעזר, בכור שנטרף אין פודין אותו". ורבינו מפרש "שנטרף", נעשה טריפה, כלומר, שניקב מוחו או ריאתו וכיוצא בזה, שסופו למות בתוך יב חודש, וכן פירשו ב'תוספות' שם, ולא כרש"י. (108) משנה, בכורות, שם. והכוונה שנתן לכהן את הכסף בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום בני פדוי, כדלהלן בהי"ח. (109) ומת הבן בתוך שלשים. (110) שם.

יח. מי שפדה¹¹¹ בנו בתוך שלשים יום¹¹²: אם אמר לו¹¹³ מעכשיו¹¹⁴ - אין בנו פדוי¹¹⁵; ואם אמר לו לאחר שלשים יום¹¹⁶ - בנו פדוי, ואף על פי שאין המעות קנימין לאחר שלשים יום¹¹⁷.

(111) שם. (112) וכן ביום ל, כבהלכה הקודמת. (113) לכהן. (114) כלומר, עכשיו יחול הפדיון. (115) אף-על-פי שהמעות קנימין (ש"ך ליר"ד שם ס"ק יח), שאין חובת פדיון אלא מיום ל"א ואילך. ובזה לא נחלקו רב ושמואל שם. וראה להלן. (116) כלומר, אז יחול הפדיון. (117) שם, כרב ולא כשמואל, שהלכה כרב באיסורי. ומה שאמרו בגמרא שם: "ואף-על-גב דקיימא-לן הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני, הכא הלכתא כוותיה דשמואל", כנראה שרבינו לא גרס כן (כסף-משנה), וכן כתב ב'שיטה מקובצת' שם, כי בקצת ספרים ישנים, אין זה, ושכן משמע מ'תוספות הרא"ש'. וכן נראה ממה שהקשו שם יב: מרב על רב נחמן, משמע שהלכה כמותו.

יט. מי שהוא ספק¹¹⁸ אם תיב בפדיון או לא - הרי זה פטור¹¹⁹, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב¹²⁰ בתוך שלשים יום - הרי הבן בתחזקת שלא נפדה¹²¹, עד שייביא ראיה מאביו שפדהו קדם שפדוהו¹²²; מת האב לאחר שלשים יום - הרי הוא בתחזקת פדוי¹²³, עד שיודיעוהו שלא נפדה.

(118) חולין קלד, א. וראה למעלה בסוף הי"ג ובהערה עו. (119) ויש אומרים שגם אם תפס הכהן, את חמשה הסלעים, מוציאים אותם מידו, ואין זה דומה לכהן שתפס ספק בכור בהמה, שדעת רבינו היא, שאין מוציאין אותו מידו (פ"ה מהל' בכורות ה"ג), ששם תפס את הבכור, שבו הספק. אבל כאן תפס את הכסף ובו אין ספק כלל, כי הספק הוא על האדם אם הוא חייב, והכסף אינו אלא ערב לחובותיו, וכשיש ספק בחוב - אין הכסף נעשה ערב, ונמצא שתפס כספו של אחר, ראה ברדב"ז, וב'מחנה אפרים' הל' זכיה ומתנה סי' ח. (120) משנה, בכורות, שם. (121) שאין אדם עשוי לפדות תוך שלשים, קודם זמן חיובו. וראה ברש"י שם וברדב"ז. (122) שאמר לכהן: הרי בני פדוי לאחר ל' יום, כבהלכה הקודמת. (123) שמן הסתם פדה את בנו מיד ביום ל"א כדנינו, ולא השהה את המצוה, וראה ביו"ד שם סי"א, ובביאור הגר"א סוף אות יח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 כו. שְׁתֵּי נָשִׁים¹⁵⁸ שֶׁל שְׁנֵי אַנְשִׁים שֶׁלֹּא פָּקְדוּ, וַיִּלְדוּ 16
 2 שְׁנֵי זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים, וְזֶה
 3 נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים¹⁵⁹. נִתְנָהוּ¹⁶⁰ וְאַחַר כֵּן מֵת אֶחָד מֵן
 4 הַבָּנִים בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם¹⁶¹: אִם לְשְׁנֵי פְהַנִּים נִתְנָהוּ¹⁶²
 5 - אֵינָן יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָן¹⁶³; וְאִם לְכֹהֵן אֶחָד נִתְנָהוּ
 6 - פּוֹתֵב אֶחָד מֵהֶן¹⁶⁴ לְחִבְרוֹ הַרְשָׁאָה¹⁶⁵, וַיִּלְךָ זֶה
 7 בְּהַרְשָׁאָה וַיַּחְזִיר מִן הַפֶּה חֲמֵשׁ סְלָעִים¹⁶⁶.

(158) משנה, שם. (159) שהרי ברור הדבר ששניהם בכורים, ואף-על-פי שלא ידוע מי אמו של זה ומי אמו של זה, וראה למעלה בהלכות כ-כד. (160) בתוך שלשים יום, ובאופן הנ"ל הי"ח. (161) שאביו פטור מלפדותו, כנ"ל הי"ז. אבל אם מת אחד מן הבנים קודם שנתנו, האבות פטורים, שכל אחד יכול לומר: שלי מת. אבל הבן חייב לפדות עצמו, לכשיגדל, שהרי הוא ודאי בכור (תוספתא בכורות פ"ו ה"ג. וראה בהלכה הסמוכה). (162) כלומר, שכל אחד נתן פדיון בנו לכהן אחר. (163) שכל כהן ידחה אותו אצל השני ויאמר: חמשה הסלעים שקיבלתי הם עבור הבכור החי, והמוציא מחבירו עליו הראיה. (164) גמרא שם מט, א. כשמואל. (165) וכתוב לו: דון וזכה והוצא לעצמך, או לשון אחרת שיש בה הקנאה גמורה. ואף-על-פי שכתב לו כן, אינו אלא שליח, וראה בפ"ג מהל' שלוחין ושותפין ה"א. וכל זה כשאין הכהן כופר בקבלת חמשה הסלעים, אבל אם הוא כופר אינו יכול לכתוב הרשאה עליו, שם ה"ו. ואין הרשאה מועילה אלא כשנתנו לכהן אחד, אבל נתנו לשני כהנים יכול כל כהן לומר להם: חמשה הסלעים שקבלתי, עבור החי. וראה ב"ריבנו גרשום' שם. (166) כלומר, יאמר לו: ממה-נפשך, אם בני הוא המת - חזור לי הכסף, ואם בן חבירי הוא שמת, הרי אני מורשה על ידו לקחת הכסף עבורו, ונוטל הכסף וחולקים ביניהם. וראה ברש"י במשנה שם, ד"ה מת. וכל זה כשלא באו שניהם יחד לתבוע ממנו, אבל אם באו שניהם יחד לתבוע ממנו "ממה-נפשך" כנ"ל, אין צורך בהרשאה ('תוספות' שם ד"ה הני מילי. וראה ביו"ד שם סכ"ט ובש"ך, וב'חזון איש').

23 כז. יִלְדוּ¹⁶⁷ זָכָר וְנִתְעַרְבוּ - הָאֲבוֹת פְּטוּרִין¹⁶⁸,
 24 וְהַבָּן חַיֵּב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ¹⁶⁹. וְכֵן מִבְּפֶרֶת¹⁷⁰ שֶׁלֹּא
 25 שִׁתְּתָה אַחַר בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים¹⁷¹ וַיִּלְדָּה, וְאֵין
 26 יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה¹⁷² לְרֵאשׁוֹן¹⁷³ אוּ בֶן שִׁבְעָה
 27 לְאַחֲרוֹן - שְׁגִיחָהּ פְּטוּרִין¹⁷⁴, וְהַבָּן חַיֵּב לְפָדוֹת אֶת
 28 עַצְמוֹ¹⁷⁵.

(167) שתי נשים של שני אנשים, שלא ביכרו, משנה שם. (168) שכל אחד מהם יכול לומר, הנקבה שלי. (169) לכשיגדל, כנ"ל ה"ב, שהרי ודאי שהוא בכור. (170) שזה עתה ילדה בכור. תוספתא שם פ"ו ה"ג. וראה בסוף המשנה בבכורות מו, א. (171) כדי להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני. וראה בפ"א מהל' גירושין הי"ח. (172) שנולד אחר תשעה חודשי הרייון. (173) והראשון חייב לפדותו. (174) שכל אחד יכול לדחות את הכהן אל חבירו. (175) שהרי הוא בכור ודאי.

3 כג. יִלְדוּ שְׁתֵּי נְקִבּוֹת וְזָכָר¹⁴⁶, או שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי
 4 נְקִבּוֹת, וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה נוֹלַד רֵאשׁוֹן - אֵין פָּאן
 5 לְפָהֵן פְּלוּם¹⁴⁷; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: נִקְבָּה נוֹלְדָה תַּחֲלָה
 6 וְאַחֲרֶיהָ זָכָר¹⁴⁸.

(146) שם. (147) שאף הבן פטור מלפדות עצמו לכשיגדל, כנ"ל. (148) כלומר, והשניה ילדה נקבה, זהו באופן הראשון. ובאופן השני, ייתכן שכל אחת ואחת ילדה זכר ונקבה, ושתי הנקבות יצאו תחילה, ואחריהן הזכרים, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

7 כד. שְׁתֵּי נָשִׁים¹⁴⁹, אֶחָת בְּכֹרָה¹⁵⁰ וְאַחַת לֹא בְּכֹרָה,
 8 וַיִּלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִתְעַרְבוּ - נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים
 9 לְכֹהֵן¹⁵¹. מֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָאֵב
 10 פְּטוּר¹⁵². מֵת הָאֵב¹⁵³ - יִנָּתֵן מִן הַנִּקְסִים¹⁵⁴ חֲמֵשׁ
 11 סְלָעִים.

(149) שם. (150) כלומר, ילדה כבר בכור, בן או בת. (151) שהרי ברור שיש כאן בכור. (152) שמא הבכור מת. (153) בין בתוך שלשים יום ובין לאחר שלשים, והבנים קיימים. (154) בין שחילקו הנכסים ובין שלא חילקו, כרבי יהודה שם שאמר: "נתחייבו נכסים". וראה למעלה הערה קל.

12 כה. יִלְדוּ¹⁵⁵ זָכָר וְנִקְבָּה אוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה¹⁵⁶ -
 13 אֵין פָּאן לְפָהֵן פְּלוּם; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: זוּ שֶׁלֹּא בְּכֹרָה
 14 יִלְדָה נִקְבָּה תַּחֲלָה וְאַחֲרֶיהָ זָכָר¹⁵⁷, וְזוּ שֶׁבְּפֶרֶה יִלְדָה
 15 זָכָר.

(155) שתי נשיו שאחת ביכרה ואחת לא ביכרה. משנה, שם. (156) בגמרא שם מט, א: "תנא רב הונא, שני זכרים ונקבה, אין כאן לכהן כלום". (157) כן הוא באופן השני, ובאופן הראשון אני אומר, זו שלא ביכרה ילדה נקבה, וזו שביכרה ילדה זכר. וצריך עיון, הרי גם כאן אין האיש נפטר אלא בשני ספיקות, אם אשתו שלא ביכרה ילדה זכר בלבד חייב, ואם היא ילדה זכר ונקבה חייב, אלא-אם-כן ילדה נקבה תחילה, והואיל והדבר רחוק היה לו לתת פדיון בנו, כדלהלן ה"ל. ומה סברא יש לחלק בין אם מדובר באיש אחד ושתי נשים, לבין שני אנשים ושתי נשים. ולדעת הראב"ד הדין הוא להיפך: באיש אחד ושתי נשים, חייב האיש לשלם חמשה סלעים לכהן, ובשני אנשים ושתי נשים אין לכהן כלום. וזה תלוי בקביעות הנוסחה בגמרא שם. ועי' ב'כסף משנה', ברדב"ז, ב'משנה למלך' וביו"ד שם סעיפים כח-לא, וט"ז וביאור הגר"א שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 לְעֶרְפֹּי⁵. שְׁנָאֲמַר: וּפְטֹר חֲמור תִּפְדֶּה בְּשָׂה, וְאִם לֹא
15 תִּפְדֶּה וְעֶרְפָּתוֹ. וְשֵׁתִי מִצּוֹת אֱלֹהִים נֹהֲגוֹת בְּכָל מְקוֹם⁷
16 וּבְכָל זְמַן⁸. וּמִצּוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת עֲרִיפָה⁹.

(2) כלומר, בין איש ובין אשה, אבל לעניין פדיון הבן כתב רבינו למעלה בפרק י"א הלכה א': "כל איש מישראל", כיוון שאשה אינה חייבת לפדות את בנה. (3) בכור של חמור בלבד. (4) ואין קרוי שה, אלא כבשים ועיזים חיים בלבד. ואם אין לו שה - פודהו בשווי, ונותן דמיו לכהן. (5) למד כן רבינו ממה ששנינו במשנה שם: "מצות הפדייה קודמת למצות עריפה", הרי שגם עריפה היא מצוה. ומה שאמרו "הוא הפסיד ממונו של כהן (בוה שלא פדהו בשה ונתנו לכהן). לפיכך יופסד ממונו" (על ידי עריפה), אין זה אלא טעם למצות העריפה. (6) בספר המצוות (עשה פב) כתב רבינו: "אפשר למקשה להקשות עלי ולומר, מדוע אתה מונה פדייתו (של פטר חמור) ועריפתו כשתי מצוות, ואינך מונה אותן כמצוה אחת ותהיה עריפתו מהלכות המצוה כמו שביארת בכלל השביעי - מצאנו בעניין זה לשון המורה על היותן שתי מצוות, והוא אמרם (משנה שם יג.): "מצות פדייה קודמת למצות עריפה ומצות ייבום קודמת למצות חליצה". היינו: כמו שהיבמה עומדת או לייבום או לחליצה, והייבום מצוה כמו שהזכיר, והחליצה מצוה בפני עצמה, כך פטר חמור עומד או לפדייה או לעריפה, וזו מצוה וזו מצוה כמו שאמרנו". (7) כן מפורש בקידושין לו. "והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה, ונוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ". (8) גם שלא בפני הבית. (9) שנאמר ואם לא תפדה וערפתו.

17 ב. הִשָּׂה שְׁפוּדִין בּוֹ נֹתְנֹו לְפָנָיו¹⁰, שְׁנָאֲמַר: כָּל פֶּטֶר
18 רָחֵם וּגְוִמְרֵי¹¹.

(10) וכן אם פדאו בשווי, נותן דמיו לכהן. (11) "לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך (כלומר, לכהן), אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", הרי הקיש הכתוב בכור בהמה טמאה לבכור אדם, לומר לך שכשם שפדיון בכור האדם - לכהן, כמו כן פדיון בכור בהמה טמאה.

19 ג. וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמְאָה תִּפְדֶּה. בְּהֵמָה טְמְאָה
20 הָאֲמֹרָה כָּאֵן הִיא הַחֲמור בְּלֶבֶד¹².

(12) כבריייתא שם ה': "תלמוד לומר פטר חמור [תפדה בשחן], פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים".

21 ד. פֶּטֶר חֲמור אֲסור בְּהֵנָּה עַד שִׁיפְדָּה; וְאִם מְכָרוֹ
22 קָדָם פְּדִיּוֹן - דְּמִי אֲסוּרִים¹³. וְאִם מֵת¹⁴ קָדָם פְּדִיּוֹן
23 אוּ שְׁעָרְפוֹ - יִקָּבֵר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲסור בְּהֵנָּה אִף
24 לְאַחַר עֲרִיפָה, הוֹאִיל וְלֹא נִפְדָּה. לְפִיכָּךְ¹⁵, אִם לֹא
25 פְּדָהוּ וְנָתַן פֶּטֶר הַחֲמור בְּעַצְמוֹ לְפָנָיו - אֲסור לְפָנָיו
26 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שִׁיפְדָּהוּ בְּשָׂה, וְיִקַּח הִשָּׂה לְעַצְמוֹ,
27 אוּ יַעֲרַפְנוּ וְיִקָּבֵר. וְהַפְּהֵגִים¹⁶ חֲשׂוּדִים עַל דְּבַר זֶה.
28 לְפִיכָּךְ אֲסור לְיִשְׂרָאֵל לָתֵן פֶּטֶר חֲמור לְפָנָיו, אֲלֵא
29 אִם כֵּן פְּדָהוּ הִפְהֵן בְּפָנָיו¹⁷.

1 כח. יִלְדוּ¹⁷⁶⁹ שְׁתֵי נִקְבוֹת וְזָכָר אוּ שְׁתֵי נִקְבוֹת וְשֵׁנִי
2 זָכָרִים - אֵין כָּאֵן לְפָנָיו פְּלוּם¹⁷⁷.

(176) משנה, שם. וראה ביו"ד סי' שה ס"ל, ובביאור הגר"א. (177) כלומר, אף הבן אינו חייב לפדות את עצמו. וטעמו של דבר, כיון שמספר אפשרויות החיוב שווה למספר אפשרויות הפטור. ואלו הן לחיוב: א. שמא ילדה אשתו שני זכרים; ב. זכר ונקבה. ולפטור: א. שמא ילדה שתי נקבות; ב. נקבה וזכר. וכיון שהדבר ספק, אין מוציאין מיד המוחזק. וראה בהלכות כה-ל, ובהערות שם.

3 כט. שְׁתֵי נָשִׁים¹⁷⁸ שָׁלַ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אַחַת בְּכֶרֶה
4 וְאַחַת לֹא בְּכֶרֶה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - זֶה שְׁלֹא בְּכֶרֶה
5 אֲשֶׁתוֹ נֹתַן חֲמֵשׁ סְלָעִים לְפָנָיו¹⁷⁹. יִלְדוּ זָכָר וְנִקְבָּה
6 - אֵין כָּאֵן לְפָנָיו פְּלוּם¹⁸⁰.

(178) משנה, שם. (179) שוודאי הוא שזכר אחד הוא בכור, אף-על-פי שאינו ידוע, כנ"ל. (180) שאף הבן פטור מלפדות את עצמו כנ"ל, שהרי ספק הוא, שמא נולד לאשה שביכרה.

7 ל. יִלְדוּ¹⁸¹ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה - זֶה שְׁלֹא בְּכֶרֶה
8 אֲשֶׁתוֹ¹⁸² נֹתַן חֲמֵשׁ סְלָעִים. שְׁלֹא נִפְטֹר אֲלֵא בְּשֵׁנִי
9 סְפִיקוֹת: אִם אֲשֶׁתוֹ יִלְדָּה זָכָר בְּלֶבֶד¹⁸³ - חֵיב, וְאִם
10 הִיא יִלְדָּה הַזָּכָר וְהַנִּקְבָּה - חֵיב, אֲלֵא אִם כֵּן יִלְדָּה
11 נִקְבָּה תַּחֲלָה; וְהוֹאִיל וְהַדָּבָר רַחוּק - יִתֵּן פְּדִיּוֹנוֹ¹⁸⁴.

(181) שתי הנשים הנ"ל, שאחת ביכרה ואחת שלא ביכרה, והן של שני אנשים. (182) גמרא שם מט, א. לפי גירסת רבינו. וראה למעלה בהערה קנה. (183) כלומר, ולא נקבה בלבד, אבל הוא-הדין אם ילדה שני זכרים. (184) כלומר, ישנן חמש אפשרויות במקרה שלפנינו: א. שילדה זו שלא ביכרה, זכר אחד; ב. שני זכרים; ג. זכר ואחריי נקבה; ד. נקבה בלבד; ה. נקבה ואחריה זכר. וכיון שרוב האפשרויות, כלומר, שלש האפשרויות הראשונות, הן לחיוב, חייב בעלה בפדיון הבן, שהרי זה כרוב נגד חזקת הבעל, ו"רובא וחזקה, רובא עדיף". וראה למעלה בהערה קנה. ולדעת הראב"ד הדבר להיפך: כאן פטור, ולמעלה בהלכה כה - חייב.

יום ש"ק א' ניסן ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

(1) יבאר שמצות-עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשא. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודהו בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא ביכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

12 א. מִצּוֹת עֲשֵׂה לְפָדוֹת כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל² פֶּטֶר
13 חֲמורִים³ בְּשָׂה⁴. וְאִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ - מִצּוֹת עֲשֵׂה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר זרעים - הלכות ביכורים קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 שְׁנָאֲמַר: וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתָּ²⁸. וְאִין מְמִיתִין
11 אוֹתוֹ לֹא בְּמִקְלָל וְלֹא בְּקִנְיָה וְלֹא בְּקִרְדָּם²⁹ וְלֹא
12 בְּמַגְרָה³⁰, אֲלֵא בְּקוֹפִיץ³¹. וְלֹא זְכִינְסוּ לְחֹדֵר וְיִנְעַל
13 הַדְּלֵת בְּפָנָיו עַד שְׁמֹת; שְׁנָאֲמַר: וְעֲרַפְתָּ³².

26 "סכין גדול, כמין גרון שהקצבים חותכים בו הבשר".
27 מצד ערפו. (28) "ההפועל הזה נגזר מעורף, שאין מותר
לשוחטו ולא לחנקו, אלא לחתוך ראשו ממול ערפו".
29 גרון. (30) סכין בעלת להב משנן לנסר בו. (31) "שכן
דרך עריפה". (32) לומר לך: בעריפה דווקא.

14 ח. אִין פּוֹדִין לֹא בְּעַגְלָה, וְלֹא בְּחִיָּה, וְלֹא בְּשֵׂה
15 שְׁחוּט, וְלֹא בְּטֶרְפָּה³³, וְלֹא בְּכִלְאִים³⁴, וְלֹא בְּכוֹיִם³⁵;
16 שְׁנָאֲמַר: תִּפְדֶּה בְּשֵׂה, וְאִין קְרוּי שֵׂה אֲלֵא כְּבָשִׂים
17 וְעִזִּים חַיִּים בְּלִבְדָּה³⁶.

33 שאינה חיה. (34) כבש הבא על העז. וטעמו של דבר,
שאיין זה "שה", אלא תערובת של שני מינים. ומה שכתב
רבינו למעלה בפרק ט הלכה ה' "כלאיים הבא מכבש ועז
חייב במתנות", שמה אין זה אלא משום שנאמר "אם שה"
ולמדו מכאן "אפילו מקצת שה". (35) ספק חיה ספק
בהמה, שהוא ברייה בפני עצמה, ואינו שה. וכל זה כשהוא
בא לפדות בעגל, לא מחמת שווי, אלא במקום שה שאמרה
התורה, אבל אם רוצה לפדות בשווי, פודה בכל דבר.
36 בגמרא שם: "מתניתין מני, בן בג בג היא, דתניא בן בג
בג אומר, נאמר כאן "שה" ונאמר להלן (בפסח) "שה", מה
להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן פרט לכל השמות
הללו". ורבינו סובר, שרב אשי שהוא בתרא אינו סובר גזירה
שווה זו, שהרי אמרו שם: "אמר ליה רב אשי למר זוטרא
מאי דעתך דילפת מפסח" - הרי שרב אשי עצמו לא למד
מפסח, ולפיכך לא הביא גזירה שווה זו.

18 ט. אִין פּוֹדִין בְּשֵׂה הַדּוּמָה לְאַחַר³⁷; וְאִם פְּדָה -
19 פְּדוּיָה³⁸. ופּוֹדִין בְּבֶן פְּקוּעָה, אֲבָל לֹא בְּפִסְוִלִי
20 הַמְקַדְּשִׁין. שְׁהָרִי נֹאמַר בְּהֵן: בְּצִבְיָה וְכֶאֱלִי; מֵה צִבְיָה
21 וְאֶל - אִין פּוֹדִין בּוֹ, אֶף פִּסְוִלִי הַמְקַדְּשִׁין אִין פּוֹדִין
22 בְּהֵם.

37 כלומר, רחל שילדה מין עז. ויש אומרים כי המדובר
כשאין הוולד דומה כלל לרחל, אבל אם מקצת סימניו כשל
רחל, פודין בו. (38) נראה שדעת רבינו היא, שלא נסתפקו
שם אם פודין ב"נדמה" (=שה הדומה למין אחר), אלא
מדרבנן, אבל מדאורייתא פשוט הוא שפודין בו, שהרי הוא
"שה", ומה בכך אם אינו דומה למין אמו אלא למין אחר.

23 י. פּוֹדִין בְּשֵׂה בֵּין זְכָרִים בֵּין נְקֻבוֹת, בֵּין תְּמִימִים
24 בֵּין בְּעֵלִי מוּמִים, בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוּלִים.

25 יא. שֵׂה שֶׁלְקָחוּ מִדְּמֵי שְׁבִיעִית - אִין פּוֹדִין בּוֹ אֶת
26 הַיָּדָא, אֲבָל פּוֹדִין בּוֹ אֶת הַסֶּפֶק. אִם אִין לֹא שֵׂה
27 לְפָדוֹתוֹ - פּוֹדָהוּ בְּשִׁוּי וְנוֹתֵן דָּמָיו לְפָהֵן. לֹא אֲמָרָה
28 תּוֹרָה שֵׂה לְהַחְמִיר עָלָיו, אֲלֵא לְהַקֵּל עָלָיו; שְׂאִם הָיָה
29 לוֹ פֶּטֶר חֲמור שֶׁשֹּׂה עֶשֶׂר סֵלָעִים - יֵשׁ לוֹ לְפָדוֹתוֹ

13) בכורות שם: רישא, בהנאת דמיו (של פטר החמור),
סיפא, בהנאת גופו, כלומר, בשניהם אוסר רבי יהודה
בהנאה, ורבי שמעון מתיר. וטעמו של רבי יהודה הוא,
שכיוון שאין הכסף שבידו כסף פדיון, אלא כסף שקיבל
עבור איסור הנאה, לכן אף על פי שאין איסור ההנאה תופס
את הדמים, בכל זאת אוסר ליהנות מהם, שנמצא שהוא
נהנה מן האיסור. וכל איסור זה אינו אלא למוכר, אבל אחר
מותר ליהנות מהדמים. ולכן שנינו בקידושין שם, בכמה
איסורים ופטר חמור בכלל, ש"אם מכרן וקידש בדמיהן
מקודשת" לפי שהאשה מותרת ליהנות בדמים אלו.
14) משנה בבכורות יב: "מת פטר חמור (לאחר שהפריש
טלה ולא הספיק ליתנו לכהן), רבי אליעזר אומר ייקבר וכו',
וחכמים אומרים אין צריך להיקבר", ולא נחלקו אלא
כשכבר הפריש טלה, שנפדה פטר החמור מיד עם הפרשת
הטלה, אבל אם מת פטר החמור קודם פדיון, ייקבר לדברי
הכל. 15) כלומר, לפי שפטר חמור אוסר בהנאה עד
שייפדה. 16) להשתמש בפטר חמור מבלי לפדותו, שהוא
מורה היתר לעצמו באמרו: הרי השה שאפריש תחתיו הוא
שלי, ולמה לי לפדותו. 17) או ערפו בפניו.

1 ה. הַפְּרִישׁ פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חֲמור וּמַת הַשֵּׂה קָדָם שִׁתְּנָנוּ
2 לְפָהֵן - אִינוּ חַיִּב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ¹⁸, וְיִתֵּן הַנְּבִלָה לְפָהֵן¹⁹

18) "דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי". וטעמו של
דבר, שכיוון שעל ידי הפרשת השה פוקעת קדושת פטר
החמור, לכן מיד עם הפרשתו הרי השה של הכהן, ונמצא
שבעל החמור נותן לכהן את שיו, שהוא שלו משעת
הפרשה. 19) שהרי השה של הכהן מת.

3 לְהִנּוֹת בְּהָ²⁰. מַת פֶּטֶר חֲמור אַחַר שֶׁפְּדָהּ - יִתֵּן
4 הַטֶּלָּה לְפָהֵן²¹, וּמִתָּר בְּהִנּוֹתוֹ²², שֶׁבְּכָר נִפְדָּה.

20) שם, "וואם מת נהנים בו, וכו', אלא דמית בי בעלים
ונהנה בו כהן, דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי".
21) שהרי הוא שלו. 22) של פטר החמור.

5 ו. מֵאִמְתִּי²³ חַיִּב לְפָדוֹתוֹ? מְשִׁוּלָד וְעַד שְׁלֹשִׁים
6 יוֹם. וּמֵאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם רָצָה לְעַרְפוֹ²⁴ -
7 עוֹרְפוֹ; אִם רָצָה לְפָדוֹתוֹ - פּוֹדָה, וְאִין קָאן אֲלֵא
8 מְצוֹת עֶפּוֹב בְּלִבְדָּה²⁵.

23) כברייאתא שהביא רמי בר חמא "מצוותו של (בכור
בהמה טמאה) כל שלושים יום, מכאן ואילך או פודהו או
עורפו", וכמו שאמרו שם לדעת רב ששת, ש"מצוותו",
היינו מצוה לפדותו כל שלושים יום, וכמו שאמר רבא שם,
ש'רבנן שחולקים על ר' אליעזר ואינם מקישים בכור בהמה
טמאה לבכור אדם אינו עובר אף לאחר שלושים יום.
24) [מפשטות הלשון נראה, שתוך שלושים יום אינו ראוי
לעריפה. וצריך עיון]. 25) כלומר, אינו עובר עליו אף
לאחר שעברו עליו שלושים יום, אלא שאמרו חכמים:
"מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה", ולא היה לו לעכב את
הפדיון.

9 ז. לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ - עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ²⁶ מֵאַחֲרָיו²⁷;

מלפרותו, ונמצא הכהן מפסיד את השה. (46) מפדיון פטר חמור, שהרי בלוקח עובר חמורו של גוי, האם היא של הגוי, ובמוכר לו עובר חמורו, העובר הוא של הגוי, ואין חיוב פדיון פטר חמור אלא כשהאם והוולד של ישראל. (47) שם: "צריכי, דאי תנא לוקח, הוה אמינא משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה, אימא לקנסיה (שיפדה את הבכור), קא משמע לן". (48) או באמו. (49) כיוון ששותפות גוי פוטרת. ואף על פי שאסור להשתתף עם הגוי לא קנסוהו. (50) לגוי. (51) ומלבד האבר - אין לו כלום. (52) שהוא אבר קטן. (53) שם: "וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה, אמר רב הונא אפילו אזנו, וכו', אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן אפילו מום קל (כלומר, אפילו יש לגוי אבר אחד שאם יחתכנו אין הבחמה נעשית נבלה או טריפה, הרי זה פטור). וכו', כדרב הונא". ואין כוונת רבינו שיש לגוי כל האבר, אלא אפילו אם יש לו רק חלק מן האבר, שאם ייחתך יהא בעל מום הרי זה פטור. (54) אם היה הדבר בבחמה טהורה. (55) שאין שותפותו חשובה. (56) כלומר, של שניהם, בשכר הטיפול. (57) אף חציו של הישראל.

28 טז. גר שנתגיר ואין ידוע אם עד שלא נתגיר ילדה
29 חמורה⁵⁸ או אחר שנתגיר⁵⁹ - הרי זה חיב לערף⁶⁰
30 או לפדות⁶¹. ואם פדה בשה⁶² - השה של גר,
31 שהמוציא מחברו עליו הראה⁶³.

(58) ופטור מפדיון פטר חמורו, כיוון שאין זה "בבני ישראל". (59) ואז הוא חיב, כיוון שהעובר נעשה בכור משעת לידה ולא קודם לכן. (60) ולקבור. (61) בחולין קלד. "שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע לפטור, וכו', ובכור בהמה טמאה, וכו', לחיוב (שכיוון שפטר החמור אסור בהנאה מספק, ספיקא דאיסורא לחומרא, ופודהו כדי להפקיע איסורו), וכו', ופדיון פטר חמור לפטור (כלומר, שהוא פטור מלתת השה לכהן)". (62) או בכסף, בשוויו. (63) כיוון שאין זה ספק איסור, שהרי כבר פקע איסורו של פטר החמור, והשה הרי אין בו קדושה כלל, אלא ספק ממון הוא זה.

32 יז. עובד פוכבים שהפריש פטר חמור⁶⁴ - מודיעין
33 אותו שאינו חיב⁶⁵, והרי הוא מתר⁶⁶ בגנה ועבודה⁶⁷.

(64) לדעת התוספות המדובר בפטר חמור עצמו ולא בפדיון פטר חמור שהוא השה. (65) בפטר חמור. ואינו אסור בהנאה. והודעה זו היא כדי שלא יחשוד הגוי בישראל שהם מזולזלים בקדשים. (66) לאחר שהודיעוהו. (67) ואין איסור הנאה חל על פטר החמור על ידי הפרשתו, כדרך שהוא חל בנדרים ונדבות שגויים מתנדבים.

34 יח. פרה שילדה כמין חמור⁶⁸, או חמור שילדה
35 כמין סוס⁶⁹ - פטור⁷⁰; שנגמר: ופטר חמור תפדה
36 בשה ופטר חמור, שתי פעמים - עד שיהיה היולד
37 חמור והנולד חמור. ואם יש בו⁷¹ מקצת סימני
38 חמור - חיב בפכורה⁷².

(68) עגל הדומה לחמור. (69) ואין בו מסימני חמור כלל.

1 בשה שוה דיגר. ולא יהיה זה חמור מן ההקדש,
2 שנגפה בכסף בשויו.

3 יב. במה דברים אמורים? פשהו דמי פטר חמור
4 משלשה זוזים ולמעלה; אבל אם היו דמיו פחות
5 משלשה זוזים - אין פודין אותו אלא בשה³⁹ או
6 בשלשה זוזים. ועין יפה לא יפחת מסלע, ועין רעה
7 - בחצי סלע, ובינונית - בשלשה זוזים.

(39) אפילו שווה כל שהוא.

8 יג. והפודה פטר חמור של חבר⁴⁰ - הרי זה פדוי⁴¹,
9 והחמור לבעלי⁴².

(40) בין בשה של הפודה, ובין בשה של בעל פטר החמור. (41) שפדיון פטר חמור אינו מוטל על בעל פטר החמור בלבד, אלא כל אחד ואחד יכול לפדותו, כמו בהקדש, ולכן אף אם גוי פדה פטר חמור של ישראל הרי זה פדוי, ולכן כתב רבינו "הפודה" סתם, ולא כתב: "ישראל שפדה". (42) וטעמו של דבר, שפטר חמור נחשב כממון הבעלים. ואף על פי שהוא אסור בהנאה עתה, הרי הוא ראוי להיות שלו לאחר שפדהו ולכן אפילו אם פדאו חבירו, הרי הוא שלו (=של בעל החמור), אלא שפקע איסור ההנאה.

10 יד. פהנים ולוים - פטורין מפטר חמור. שנגמר:
11 בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה; כל
12 שישנו בכור אדם - ישנו בכור בהמה טמאה,
13 והפטור מבכור אדם - פטור מבכור בהמה טמאה⁴³.

(43) וכיוון שכהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, לכן פטורים הם אף מפדיון פטר חמור. ואין לפטור את הכהנים והלויים מפדיון פטר חמור מקל וחומר, כדרך שאמרו בפדיון הבן - שלא מצינו שפטרו כהנים ולויים בהמות טמאות של ישראל במדבר, כדרך שפטרו את בניהם מפדיון.

14 טו. הלוקח עפר חמור⁴⁴ של עובד פוכבים, או
15 המוכר עפר חמורו לעובד פוכבים, אף על פי שאינו
16 רשאי⁴⁵ - הרי זה פטור מן הבכורה⁴⁶, ואין קונסין
17 אותו על דבר זה⁴⁷. הנה העובד פוכבים שתף באם
18 או בפכור, אפלו לא היה לו אלא אחד מאלה⁴⁸
19 - הרי זה פטור⁴⁹. הנה לו⁵⁰ בו או באמו אבר אחד⁵¹,
20 כגון ידו או רגלו, אפלו אזנו⁵²: כל שאלו יחתך
21 יהיה בעל מום - הרי זה פטור⁵³ מן הבכורה; ואם
22 פשיחתך חלק העובד פוכבים לא יהיה בעל מום
23 למזבח⁵⁴ - הרי זה חיב⁵⁵. וכן המקבל חמור מן
24 העובד פוכבים להיות משפל בה והולד ביניהם⁵⁶,
25 או עובד פוכבים שקבל מישראל - הכל פטור מן
26 הבכורה⁵⁷. שנגמר: פטר רחם בבני ישראל באדם
27 ובבהמה - עד שיהיה הכל בישראל.

(44) והעובר הוא בכור. ואין זה לוקח דבר שלא בא לעולם, שהרי העובר קיים. (45) כלומר, למכור עובר חמורו לגוי, שהרי הוא מפקיע את העובר מן הכהן, שהרי פטור הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 **אם בַּפְּרָה אוּ לֹא בַּפְּרָה וַיִּלְדָּה זָכָר - פּוֹדָה אוֹתוֹ**
23 **בְּשָׁה⁸⁰ וְהוּא לְבַעֲלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק.**
(80) כדי להפקיע ממנו קדושה.

24 **כג. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ⁸¹ עֲשָׂרָה טְלָאִים, כָּל אֶחָד מֵהֶן**
25 **הַפְּרִישׁוֹ עַל סֶפֶק פֶּטֶר חֲמֹר⁸² - הָרִי הֵן כְּחֻלִּין לְכָל**
26 **דָּבָר, וּמִתְעַשְׂרִין כְּשֶׁאָר הַבְּהֵמָה⁸³. וּמִפְּרִישׁ אֶחָד**
27 **מֵהֶן מַעֲשָׂר⁸⁴, וְהִשְׁאָר שְׁלֹו כְּשֶׁהָיוּ⁸⁵.**

(81) משנה בכורות ט. "נכנס (=פדיון פטר חמור) לדיר להתעשר". ואמרו על זה בגמרא: פטר חמור רגיל שהפרישו ישראל ונתנו לכהן, שהרי שנינו הלכות ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה, אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו". (82) שהם שלו, ואינו נותנם לכהן ולפיכך חייב במעשר בהמה, אבל פדיון פטר חמור וודאי, שהוא לכהן, אין לחייב במעשר בהמה. שהרי הלכות ושניתן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה. ואף אם הכהן החזירו לישראל לא יתחייב במעשר, שאף הישראל הוא בכלל מקבל מתנה. (83) מפני שהם חולין, ואילו מוקדשים פטורים ממעשר בהמה. (84) ומקטיר אימורין על גבי המזבח. (85) חולין ממש.

28 **כד. יִשְׂרָאֵל⁸⁶ שֶׁהָיוּ לוֹ עֲשָׂרָה פְּטָרֵי חֲמֹרִים וְדֹאֲרָן⁸⁷**
29 **בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ⁸⁸ מִבֵּית אָבִי אָמוֹ כֶּהֱוִין⁸⁹, וְאוֹתוֹ**
30 **אָבִי אָמוֹ הִכְהִין נִפְלוּ לוֹ מִבֵּית אָבִי אָמוֹ יִשְׂרָאֵל⁹⁰ -**
31 **הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן עֲשָׂרָה שִׁיין וְהֵן שְׁלֹו⁹¹,**
32 **וְחִיבִין בְּמַעֲשָׂר⁹².**

(86) בכורות שם. מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבהו, והשמיעונו בזה, שאף בפדיון פטר חמור וודאי, ייתכן כי יהיה של הישראל, ויתחייב במעשר בהמה. (87) כלומר, אפילו וודאין. (88) בירושה. (89) וירשם זה, כיוון שלא היו אחים לאמו. (90) שאם לא נפלו ליד הכהן בירושה, אלא נולדו ברשותו, אינם חייבים בפדיון. (91) שאינו חייב לתיתם לכהן כדרך שנותן לכהן כל שה שפודין בו. וטעמו של דבר, כיוון שישראל זה בא מכח הכהן שירש אותו. והכהן אף על פי שהיה חייב לפדות את פטרי החמורים שירש מן הישראל בשיין, הרי השיין הן שלו, ולכן אף הישראל אינו נותנם לכהן. (92) שהרי הם חולין לכל דבר.

סְלִיקוּן לְהוֹ הִלְכוֹת בְּפוּרִים

הִלְכוֹת שְׁמִיטָה וַיּוֹבֵל

יֵשׁ כִּכְלָלִין שְׁתֵּים וְעֲשָׂרִים מִצְוֹת: תִּשְׁעַ מִצְוֹת עֲשָׂה,
וְשֵׁלֶשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטִין: (א)
שְׁתֵּשֶׁבֶת הָאָרֶץ בְּשִׁבְעֵית מִמְּלֹאכְתָּהּ. (ב) שְׁלֹא יַעֲבֹד
עֲבוֹדַת הָאָרֶץ בְּשָׁנָה זו. (ג) שְׁלֹא יַעֲבֹד עֲבוֹדַת
הָאֵילָן בְּשָׁנָה זו. (ד) שְׁלֹא יִקְצֹר הַסְּפִיחַ כְּדָרְךָ
הַקּוֹצְרִים. (ה) שְׁלֹא יִבְצֹר הַנְּזִירִים כְּדָרְךָ הַבּוֹצְרִים.

(70) אף על פי שיש דבר משותף לפרה וחמור, ששניהם שייכים לקדושת בכורה, וכן לחמור וסוס, ששניהם מינים טמאים. (71) בסוס שנולד מן החמור. (72) בפטר חמור. ובחמור שנולד מפרה, ויש בו מקצת סימני פרה, הרי הוא בכור בהמה טהורה, וחייב לתיתו לכהן.

1 **י.ט. חֲמֹרוֹ שְׁלֹא בַּפְּרָה וַיִּלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן**
2 **טְלָה לְכֶהֱוִין⁷³. וַיִּלְדָּה זָכָר וּנְקֵבָה - מִפְּרִישׁ טְלָה אֶחָד,**
3 **כְּדֵי לְהַפְקִיעַ קִדְשָׁהּ⁷⁴ מִמֶּנּוּ עַד שִׁיחֶיהָ מִתֵּר בְּהַנְּיָה,**
4 **שְׁמָא הַזָּכָר נוֹלַד תַּחֲלָה⁷⁵; וְטְלָה זֶה שֶׁהַפְּרִישׁ -**
5 **לְבַעֲלִים, וְאִינוֹ לְכֶהֱוִין, שֶׁהַמוֹצֵיא מִחֲבָרוֹ עֲלָיו**
6 **הָרִאָהּ.**

(73) שהרי ברור הוא שאחד משני הזכרים הוא פטר חמור. (74) שם: לאפקועי לאיסורא מיניה, כלומר, איסור ההנאה, וכוונת רבינו, שפטר החמור קדוש בקדושת דמים, שצריך לפדותו בשה. (75) והרי הוא פטר חמור.

7 **כ. שְׁתֵּי חֲמֹרָיו שְׁלֹא בָּפְרוּ וַיִּלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - נוֹתֵן**
8 **שְׁנֵי טְלָאִים לְכֶהֱוִין⁷⁶. זָכָר וּנְקֵבָה אוּ שְׁנֵי זָכָרִים**
9 **וּנְקֵבָה - נוֹתֵן טְלָה אֶחָד לְכֶהֱוִין⁷⁷.**

(76) שהרי ברור הדבר ששניהם פטרי חמורים, אף על פי שאין הדבר ידוע זכר זה מי היא אמו וכן השני. (77) שהרי באופן הראשון ברור שהזכר הוא פטר חמור, וכן באופן השני, ברור שאחד משני הזכרים פטר חמור, אף על פי שאין ידוע מי הוא.

10 **כא. יִלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוּ שְׁנֵי זָכָרִים וּשְׁתֵּי**
11 **נְקֵבוֹת - אֵין פֶּאֶן לְכֶהֱוִין פְּלוּם⁷⁸. וְאִינוֹ צָרִיף לְהַפְרִישׁ**
12 **טְלָה לְעֶצְמוֹ, לְפִי שִׁישׁ פֶּאֶן סִפְקוֹת הַרְבָּה: שְׁמָא**
13 **הָאֲחַת יִלְדָה זָכָר וְהַשְּׁנֵיָה יִלְדָה שְׁתֵּי נְקֵבוֹת, אוּ**
14 **שְׁמָא זוּ יִלְדָה נְקֵבָה וְהָאֲחַרְתָּ זָכָר וְאֲחֵרָיו נְקֵבָה אוּ**
15 **נְקֵבָה וְאֲחֵרֵיהָ זָכָר⁷⁹. וְכֵן סִפְקוֹת הַרְבָּה יֵשׁ בְּשְׁנֵי**
16 **זָכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת. אֲחַת בַּפְּרָה וְאֲחַת שְׁלֹא בַּפְּרָה,**
17 **וַיִּלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וּנְתַעֲרְבוּ - נוֹתֵן טְלָה אֶחָד לְכֶהֱוִין.**
18 **זָכָר וּנְקֵבָה - מִפְּרִישׁ טְלָה אֶחָד לְעֶצְמוֹ, וְאִינוֹ נוֹתֵנוּ**
19 **לְכֶהֱוִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֶפֶק, וְהַמוֹצֵיא מִחֲבָרוֹ עֲלָיו**
20 **הָרִאָהּ.**

(78) שהרי אפשר שלא היה הזכר ראשון ואין כאן פטר חמור. (79) אף על פי שאם נדון על הוולד הרי אין כאן אלא ספק אחד, שמא הזכר נולד ראשון והרי הוא פטר חמור, או שמא נולד אחר נקבה, בכל זאת אינו צריך להפריש לעצמו טלה כנגד כל אחד מהזכרים שיש לו. וטעמו של דבר, שכיוון שאם נדון על כל אחת מן החמורות שילדו, יימצא שהדבר הוא ספק ספיקא, שמא לא ילדה זכר כלל, ואפילו אם ילדה זכר, שמא ילדתו לאחר שנולדה הנקבה. וכיוון שכן, דבר זה מכריע את הספק השקול הקיים כשאנו דנים על הוולד.

21 **כב. וְכֵן הַלֹּקֶחַ חֲמֹר מִן הַעֹבֵד כּוֹכְבִים וְאֵין יָדוּעַ**

שלפי דברי הבבלי (מועד קטן ד.) יוצא שלפי דברי ר' ישמעאל (בענין תוספת השביעית), שאנו פוסקים כמותו (ראה להלן פ"ג הלכה א), פסוק זה לא נאמר לענין שביעית אלא לענין שבת - סמך רבינו על הירושלמי (שביעית פ"א הלכה ג), שגם לר' ישמעאל פסוק זה לענין שביעית נאמר, וכן פירשו ר"י בן מלכי צדק, ורבינו נתן אב הישיבה. ראה בספר המצוות שם, הערה נוספת תקצג. 6) לפי הנאמר כאן יוצא שהחורש בשביעית עובר בעשה, ואינו לוקה, לפי שאין בה לאו, וראה להלן הלכה ד והלכה י. (7) הכוונה לקציר שהוא לעבודת קרקע (ראה להלן פ"ד הלכה א), שאילו קציר שאינו אלא לאסירת הפירות בלבד - אין בו משום "תשבות". (8) משמע מלשון רבינו, שגם הנשים חייבות במצוות-עשה של שביעית. (וכן כתב רבינו אברהם בנו של רבינו "סיני" כרך יד עמוד ו) לענין שמיטת כספים ש"דין שמיטה לנשים כמו לגברים". וראה בחינוך מצוות פד, קיב, ובמנחת-חינוך שם. (9) היא זריעה, כדלהלן בסוף ההלכה, וגם קצירה הנעשית לעבודת הארץ (ועיין בשבת עג: שיש קוצר שהוא גם נוטע, וראה להלן פ"ד הלכה א), ושתיהן בכלל "ושבתה הארץ", וכן כתב רבינו בפירושו המשנה למועד קטן פ"א משנה ב, שהרי נאמר שם אחריה "שש שנים תזרע וגו', ואספת וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון וגו' לא תזרע וגו' לא תקצור וגו' לא תבצור", הרי שגם זריעה וגם קצירה (כשהיא לעבודת הארץ) הן בכלל שבת הארץ. וראה עוד להלן בסמוך. (10) זו עבודת הארץ. (11) זו עבודת אילנות. וכוונת רבינו גם לפסוק שלאחריו: "את ספיה קצירך לא תקצור ואת ענבי ניורך לא תבצור, שנת שבתון יהיה לארץ". ואולי חסרה כאן המלה וגו' (וגומר), שהרי בהלכה הבאה הוא אומר: "אינו לוקה מן התורה אלא על הזמירה ועל הקצירה וכו'". הרי שכבר דיבר מקודם על הקצירה. וזוהי כוונתו גם להלן בפ"ד שם: "או שקצר לעבודת הארץ כמו שביארנו".

24 ב. אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על
25 הזמירה, ועל הקצירה או על הבצירה. ואחד הפירוש
26 ואחד שאר האילנות.¹²

(12) אין כוונת רבינו לומר, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה, שהרי כתב בפירושו המשנה לשביעית פ"ב משנה ג, שזירוד הוא זימור, ובמועד קטן ד. אמרו מפורש שאיסור זירוד אינו אלא מדרבנן. אלא כוונתו לענין בצירה, שאף בשאר אילנות אסורה מן התורה (חזון-איש). וראה בספר המצוות שם, ובהערה תקצב). אבל ה'תוספות יום-טוב' לשביעית פ"ד משנה ד, וה'משנה ראשונה' (שם משנה ה) והאור-שמח להלכה טו, ביארו את דברי רבינו, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה. וראה להלן הלכות א-כב. ובהוספות ותיקונים לפירושו מסכת משקין (הוצאת הגרמי"ל זק"ש) לעמ"ה.

27 ג. וזמירה¹³ בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה.
28 ולמה פירשן הפתוב? לומר לך: על שתי תולדות
29 אלו בלבד הוא חיבב¹⁴, ועל שאר התולדות שבעבודת
30 הארץ¹⁵ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה -
31 אינו לוקה עליהן. אבל מכין אותו מפת מרדות¹⁶.

1 (ו) שישמט מה שתוציא הארץ. (ז) שישמט כל
2 הלוואתו. (ח) שלא יגש ולא יתבע הלוה. (ט) שלא
3 ימנע מלהלוות קדם שמטה פדי שלא יאבד ממנו.
4 (י) לספר השנים שבע שבע. (יא) לקדש שנת
5 החמשים. (יב) לתקע בשופר בעשרה בתשרי פדי
6 לצאת עבדים חפשי. (יג) שלא תעבד אדמה בשנה
7 זו. (יד) שלא יקצר ספיחיה פנגד הקוצרים. (טו)
8 שלא יבצר נזיריה פנגד הבוצרים. (טז) לתן גאלה
9 לארץ בשנה זו, וזהו דין שדה אחזה וישדה מקנה.
10 (יז) שלא תמכר הארץ לצמיתות. (יח) דין פתי ערי
11 חומה. (יט) שלא ינחל כל שבט לוי פארץ ישראל,
12 אלא נותנין להם ערים מתנה לשבת בהם. (כ) שלא
13 יקח שבט לוי בפנה. (כא) לתן ללוים ערים לשבת
14 ומגרשיהן. (כב) שלא ימכר מגרש עריהם, אלא
15 גואלים לעולם, בין לפני היובל בין לאחר היובל.
16 ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שמצוות-עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית. על איזו עבודה לוקה מן התורה. ואם נוטעין בשביעית אילן סרק. אם שורין הזרעים בשביעית והדברים המותרים בשביעית. משרבו האנשים אם מותר לזרוע בשביעית. המעביר קוצים מארצו או הטומן לפת או צנון או לוף וכיוצא בהן. בראשונה היו אוסרים ללקוט עצים ואבנים מתוך השדה. הקוצץ אילן אם מותר להוציא שרשיו מהארץ. ואם קוצצין בתולת שקמה בשביעית.

18 א. מצות עשה² לשבת³ מעבודת הארץ ועבודת
19 האילן⁴ בשנה שביעית, שנאמר: וישבתה הארץ שבת
20 ליי; ונאמר⁵: פתריש⁶ ובקציר⁷ תשפת. וכל העושה
21 מלאכה⁸ מעבודת הארץ⁹ או האילנות בשנה זו -
22 בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר:
23 שדך לא תזרע¹⁰ וברמך לא תזמר¹¹.

(2) ראה בספר המצוות, עשה קלה. (3) מלשון רבינו כאן ובספר המצוות שם נראה, שהמצוה היא שהאדם ישבות, ואין המצוה על הארץ שתשבות. ולפי זה, מותר לגוי לעבוד באדמת ישראל מן התורה (מהרי"ט חלק ב סימן נב). אבל במנין המצוות כאן כתב רבינו: "שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה", וכן כתב במנין המצוות על סדר ההלכות. משמע שהמצוה היא על הארץ, וכדוגמת מצות שביטת בהמתו בשבת (מנחת-חינוך מצוה קיב). ונראה שהמצוה היא: שהארץ תשבות, אלא שביטול שביטתה אינו אלא על-ידי ישראל העובד אותה. וראה בקונטרס אחרון לשבת הארץ להרא"ה קוק זצ"ל מהדורה ב, מעמוד פז ואילך. (4) היא זמירה, כדלהלן בסוף ההלכה, וגם בצירה הנעשית לעבודת האילן (ראה להלן פ"ד הלכה כב), ואף הן בכלל "ושבתה הארץ" הנ"ל, שהרי באותם הפסוקים הנ"ל שלאחריה, נאמר גם "לא תזמר וגו' לא תבצור". (5) וגם בספר המצוות (עשה שם) ובמנין המצוות שעל סדר ההלכות, הביא רבינו פסוק זה לענין שביעית. ואף-על-פי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשביעית", נראה שרק הוא מתיר, ואילו חכמים אחרים, והלכה כרבים (כסף-משנה). ותוספות הרא"ש למועד קטן ג. גרס בגמרא שם "אין מיבלין", וראה במאירי שם בשם הירושלמי. (25) שאינו עושה פירות. (26) שביעית פ"ב משנה ב: "מיבלין (= כורתים יבלות מהאילנות) וכו' עד ראש השנה". הרי שאחרי ראש השנה - אסור. (27) יסיר (פירוש המשנה). מועד קטן שם. (28) ענפים. (29) שם "ואין מאבקין". (30) ראש האילן. ויש מפרשים "מאבקין" לירות השרשים המגולים באבק. (31) שם. (32) הדביקה באילן ואוכלת פריו (פירוש המשנה שם). (33) שביעית שם, משנה ד: "מזהמין עד ראש השנה", הרי שאחר כן - אסור. (34) כלומר, הנטיעה. ובעבודה זרה נ: "תרי וזהמומי הוי, חד לאוקומי אילני (= להעמידו, כלומר, למנוע ממנו היזק בלבד) ושרי, וחד לאברוי (= להברותו, להועילו) אילני ואסור". והמדובר כאן כשעל-ידי אכילת העוף מתעכב רק גידול האילן, נמצא שהזיהום המונע את אכילת העוף, גורם לגידול האילן והרי זה "לאברוי". וראה בפאת-השולחן שם אות יא, בשבת-הארץ שם עמוד קז ובחזון-איש. (35) בשמן. שם משנה ה: "סכין את הפגים - עד ראש השנה". (36) "תאנים שלא נגמרו כל צרכן. ועושים כן כדי למהר בישולן" (פירוש המשנה שם). (37) "כן מנהג התאנים בקצת מקומות אצלנו שאינן מתבשלין עד ימשחו בשמן עץ דק, ונוקבים בו כל תאנה מהם" (שם). (38) משנה שם "וכורכין אותן (= את הנטיעות) - עד ראש השנה". (39) "הוא ישיקבן הענפים והפירות ויקשרם כדי שיעלו למעלה במישור ולא ינטו על הארץ" (פירוש המשנה שם). (40) משנה שם. והיינו לירות קצתם כשנצרך לזה (שם). (41) מועד קטן ג. "ואין מפסגין באילן", כלומר, לא יסמוך בעצים, אילן שהוא צעיר מדי. וראה ברש"י שם.

16 ו. אִין מְצִיתִין⁴² אֶת הָאוֹר בְּאִישַׁת הַקְּנִים⁴³, מְפָיִי
17 שְׁהִיא עֲבוֹדַת קֶרֶקֶע⁴⁴. וְאִין מְלַמְדִין⁴⁵ אֶת הַפְּרָה
18 לְחֶרֶשׁ אֶלָּא בְּחוֹל⁴⁶. וְאִין בּוֹדְקִין⁴⁷ אֶת הַזְּרָעִים
19 בְּעֵצֵי מִלָּא עֶפְרָה⁴⁸, אֶבֶל בּוֹדְקִין אוֹתָן בְּעֵצֵי מִלָּא
20 גְּלִילִים⁴⁹. וְשׁוֹרִין⁵⁰ אֶת הַזְּרָעִים בְּשִׁבְעִית, פְּדֵי לְזֶרְעָן
21 בְּמוֹצְאֵי שְׁבִיעִית⁵¹. וּמְקִימִין הָאֶלּוּיִים⁵² בְּרֹאשׁ הַגָּג,
22 אֶבֶל אִין מְשַׁקֵּין אוֹתוֹ⁵³.

(42) ירושלמי שם פ"ד הלכה ד, ותוספתא שם פ"ג הלכה יט. (43) כמו: ברחישת הקנים. כלומר, סבך הקנים. ובתרגום המיוחס ליונתן (בראשית כב, יג) מתרגם "נאחו בסבך", אחיד ברחישותא דאילנא (תוספתא כפשוטה). וראה בפאת השולחן שם. (44) שעושה כן כדי לייפות את הקרקע ולהכינה לזריעה (שם). (45) ירושלמי ותוספתא שם. (46) כלומר, במקום חולות, שאינו ראוי לזריעה ולנטיעה. אבל במקום הראוי לזריעה, אסור ללמד את הפרה, אף-על-פי שאינו חורש ממש. (47) ירושלמי שם. ועיין בתוספתא סוף פ"א. ועניין הבדיקה הוא שלוקח דוגמא של זרעים לראות אם הם צומחים (תוספתא כפשוטה). (48) וכן בגללים על הקרקע (רב"ז). לפי שהוא נראה כזורע בשביעית. (49) שאין דרך לזרוע בו. והכוונה לעצין שאינו

(13) מועד קטן שם, כרבא ולא כאב"י. (14) מלקות, משום הלאו הנ"ל. (15) ועבודת האילן בכלל זה, כבהלכה הסמוכה. (16) מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה.

1 ד. פִּיעֵד? הַחֹפֶר¹⁷ או הַחֹרֶשׁ¹⁸ לְעֶרְףְּ הַקֶּרֶקֶע¹⁹ או
2 הַמְּסַלֵּל²⁰ או הַמְּזַבֵּל²¹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מְשָׁאֵר עֲבוֹדַת
3 הָאֶרֶץ, וְכֵן הַמְּבָרֵךְ או הַמְּרַפֵּיב או הַנוֹטֵעַ²² וְכִיּוֹצֵא
4 בָּהֶן מְעֲבֹדַת הָאֵילָנוֹת - מִפִּינ אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת
5 מְדַבְּרֵיהֶן²³.

(17) במועד קטן שם: אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לניכוש ולעידור ולכיסוס, וכו' ומפרש רבינו ש"עידור" הכוונה לחופר בכל הקרקע לצרכה, שאז היא מלאכה שבשדה ושכרם. ולכן כשאמרו שם להלן, שמותו לעדור תחת הגפנים, לא הקשו מהעידור הנ"ל, כדרך שהקשו בקשקוש, כיון שחלוק עידור בכל הקרקע מעידור תחת הגפנים בלבד (פאת השולחן סימן כ אות ב). וראה בשבת הארץ שם עמוד קב. (18) שאין בו לאו, אבל עשה יש בו, כמבואר למעלה הלכה א. (19) היא מלאכה שבשדה ושכרם, ולא תחת הגפנים בלבד, כנ"ל. וראה להלן בהלכה ז. (20) אבנים מן השדה. וראה במועד קטן שם. והמדובר כשעושה לצורך השדה, ואז אסור אפילו אם אינן נוגעות בארץ, ואם נוגעות בארץ אסור אפילו לצורך האבנים, ראה להלן פ"ב הלכה י. (21) את הקרקע קודם זריעתה, כדי להשביחה. וראה ברש"י שם ד"ה מזבלין. (22) שהוא אב לענין שבת (פ"ז מהלכות שבת הלכה ג) ובגיתין נג: "ותניא, הנוטע בשבת, וכו' במזיד יעקר, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר, וכו', מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא, מאי שנת שבת ומאי שנא שביעית". הרי שנטיעה בשביעית אסורה מן התורה. ונראה שדחה רבינו סוגיא זו מפני הסוגיא במועד קטן הנ"ל שאמרו בה שאין חייבין מן התורה אלא על ארבע המלאכות הנ"ל (פאת השולחן שם אות ד). ובהגהות ובאוריים (הוצאת לונז שם) להגרא"י קוק - חילק בין זריעת גרעין, שהיא זריעה מן התורה, וזוהי כוונת הגמרא בגיטין שם, לבין נוטע שתיל, שאינו אלא מדרבנן. (23) בירושלמי שביעית פ"ד הלכה ב, על טיב שדהו (=חרש אותה - פירוש המשנה שם): "ולא שמיע רבי ירמיה שהוא לוקה", היינו מכת מרדות (מפרשים שם).

6 ה. אִין נוֹטְעִין בְּשִׁבְעִית אֶפְלוֹ אֵילָן סָרְק²⁵. וְלֹא
7 יַחְתֵּךְ²⁶ הַיְבֻלַּת מִן הָאֵילָנוֹת. וְלֹא יִפְרֹק²⁷ הַעֲלִין
8 וְהַפְּדִים²⁸ הַיְבֻשִׁים. וְלֹא יֵאבֹק²⁹ אֶת צִמְרֵתוֹ³⁰ בְּאֶבֶן.
9 וְלֹא יַעֲשֶׂן³¹ תַּחְתּוֹ פְּדֵי שְׁמֹת הַתּוֹלְעֹת³². וְלֹא
10 יִסּוֹף³³ אֶת הַנְּטִיעוֹת בְּדָבָר שֵׁשׁ לוֹ זֶהְמָא, פְּדֵי שְׁלֹא
11 יֵאָכַל אוֹתוֹ הָעוֹף מְשֻׁהוּא רַף³⁴. וְלֹא יִסּוֹף³⁵ אֶת
12 הַפְּגִיץ³⁶, וְלֹא יִנְקֹב אוֹתוֹ³⁷. וְלֹא יִכְרֵף³⁸ אֶת
13 הַנְּטִיעוֹת³⁹, וְלֹא יִקְטֹם⁴⁰ אוֹתָם. וְלֹא יִפְסֹג⁴¹ אֶת
14 הָאֵילָנוֹת. וְכֵן שָׁאֵר פֶּל עֲבוֹדַת הָאֵילָן. וְאִם עָשָׂה
15 אַחַת מֵאלוֹ בְּשִׁבְעִית - מִפִּינ אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת.

(24) בירושלמי שם הלכה ד, ובתוספתא שם פ"ג הלכה יט אמרו: "היה רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטעין אילן סרק

64) משנה במועד קטן ב. "משקין בית השלחין במועד ובשביעית". (65) שאם לא ישקה, ימות כל עץ שבה, כדלהלן בהלכה י. אבל אין משקין שדה המסתפקת ממי גשמים. ועין שם ו: בתוספות ד"ה מרביצין. (66) שם: ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחותא היא, דכתיב ואתה עיף ויגע. ומתרגמין, ואת משלהי ולא. ונראה מסתימת דברי רבינו, שאפילו ממי הגשמים וממי הקילון, מותר להשקות, ומה שאמרו במשנה שם: "אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון", אין זה אלא במועד (ראה בפ"ז מהלכות יום-טוב הלכה ב), ואסורם מחמת טירחא יתירה (שם ד.), אבל בשביעית לא נאסרה אלא עבודת הארץ ולא טירחא יתירה, וכן כתבו רוב הראשונים (ראה בשיטה לתלמיד ר"י מפריש שם עמ' ד, ועיין שם שהביא כן בשם הירושלמי). (67) משנה שם ו: "רבי אליעזר בן יעקב אומר, מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה וכו', והכמים מתירין". ובשביעית פ"ב משנה י: "ומרביצין בעפר לבן, דברי רבי שמעון. רבי אליעזר בן יעקב אומר". ואמרו בירושלמי שם, ושם במסקנא, שדין הרבצת עפר לבן, כדין השקאת כל השדה. ולא נחלקו רבי שמעון ורבי אליעזר אלא כשהאילנות מרוחקין, דהיינו שישינם פחות מעשר אילנות בבית סאה, שרבי שמעון מתיר להשקות כל השדה, ורבי אליעזר אומר. אבל כשישינם עשרה אילנות בבית סאה, אף רבי אליעזר מודה שמתור, וראה בפירוש המשנה לשביעית שם. ופסק רבינו כרבי אליעזר בן יעקב, שמשנתו קב ונקי, אף כנגד רבים (יבמות ס. וראה במקורי הרמב"ם לרש"ש, הוצאת הרכבי). וכן הוא בהגהות כ"י לדפוס ניאפולי (ראה במבואו של הגר"ש ליברמן להלכות הירושלמי להרמב"ם עמוד ז). (68) כלומר, יותר מן המרחק שבין האילנות כשהם עשרה בבית סאה, והיינו כשהם עשרה אילנות ביותר מבית סאה. (69) כיון שאף בלי השקאה זו, לא יפסדו האילנות. (70) שלא יפסדו כדלהלן. (71) מזה שכתב "וכן", נראה שהמדובר כמו למעלה כשהאילנות מקורבין זה לזה עשר לבית סאה. אלא שעפר לבן, הנתועים בו עשרה אילנות לבית סאה, שונה משדה אילן אחר, בזה שבשדה אילן אחר לא התירו אלא להשקות, ואילו בעפר לבן התירו גם להרכיץ בין השקאה להשקאה. אבל המרוחקין, אין מרביצין בשבילם, שאף בלי ההרכצה לא יפסדו, כמו בהשקאת כל השדה הנ"ל, וכרבי אליעזר בן יעקב במשנה שביעית שם (פאת השולחן שם). וראה בפ"ח מהלכות יום-טוב הלכה ג ובהערות שם.

נקוב (מעשה רוקח בשם "נחפה בכסף", ועיין רדב"ז). ואף-על-פי שלענין שבת, חייב הזורע אפילו בעציץ שאינו נקוב (ראה ב"סיני" כרך יח עמ' שד, ובתשובות רבינו לספר "זמנים" חלק א עמ' 4 והערה 10) - בשביעית אין זריעה אלא בארץ, וראה להלן. (50) שם. כלומר, במים. והראב"ד גורס: ומשיירין. וכן הגריסא בתוספתא שם. וראה בתוספתא כפשוטה. (51) שאין זריעה זו לא בכלל "שדך לא תזרע", ולא בכלל "ושבתה הארץ" ("סיני" שם). (52) כלומר, מונעים ממנו דבר המזיקו. ו"אלו"י הוא עץ הנותן ריח, והם ה"אהלות" הנזכרות בשיר-השירים (ד, יד), וחלה עליו קדושת שביעית, כמבואר להלן פ"ז הלכה יט. והיה מקום לאסור קיומו, מאחר שהגזע שלו רך ואדום, ויש חשד שנטעו בשביעית, שכן אסור לקיים ירקות רכים (להלן פ"ד הלכה יח), והשמיענו בזה שבאלו לא גזרו, כיון שהוא על הגג ואין דרך לזרוע שם (כסף-משנה). ועיין תוספתא כפשוטה. [וראה למעלה פ"א מהלכות מעשר הלכות י"א, שגג אינו בכלל שדך]. (53) שהרי אסור להשקות בשביעית, כיון שהוא כמברה את העץ ומשביחו. וראה להלן הלכה ח.

1 ז. סוקרין⁵⁴ את האילן⁵⁵ בסקרא⁵⁶, וטוענין אותו
2 באבנים⁵⁷. ועודרין⁵⁸ תחת הגפנים⁵⁹. והמקשקש
3 בניתים⁶⁰: אם להברות⁶¹ את האילן - אסור, ואם
4 לסתם את הפצימים⁶² - מתיר⁶³.

(54) ירושלמי שם, ותוספתא שם הלכה י. (55) המשיר פירותיו קודם זמנו. (56) כלומר, צובעים אותו בצבע אדום (ראה בפ"ד מהלכות גירושין הלכה א, ובהערות שם). ובחולין עח. "סוקרו בסיקרא - כי היכי דליחזיה אינשי, וליבעי רחמי עליה" (= שיראוהו אנשים ויבקשו רחמים עליו שלא ישיר פירותיו). ופשוט הוא שאין זו עבודת קרקע. (57) שם: "כי היכי דניכחוש חיליה". שהרי הוא משיר את פירותיו מרוב כוח ושומן, ולפיכך מחלישים את כוחו. והתירו לעשות כן כיון שאינו מברה את אילן, אלא אדרבה מחליש את כוחו (תוספתא כפשוטה). (58) מועד קטן ג. (59) כיון שאין זו עבודה שבשדה ובכרם, אלא בכרם בלבד (שם). וראה למעלה בהערה טז. (60) שם. כלומר, מסיר מיני פסולת מן האילן (ר"ח לעבודה זרה נ:). ויש מפרשים שקשקוש הוא כמו עידור, אלא שזה בזיתים וזה בגפנים (כסף-משנה בשם רש"י). (61) כלומר, להועיל ולהשביח. (62) הסדקים. (63) שאין זה אלא מונע היזק מן האילן, ואין דבר זה מועיל לגידולו. וראה בהערות להלכות ה"ו.

ט. ועושין⁷² עוגיות⁷³ לגפנים⁷⁴. ועושין⁷⁵ את אמת⁷⁶
המים בתחלה⁷⁶. וממלאין⁷⁷ את הנקעים⁷⁸ מים.

(72) ברייתא במועד קטן ג. (73) "הוא שיחפור סביב עיקרי האילנות חפירות קטנות יתקבצו שם המים" (פירוש המשנה שם). (74) כדי להשקותם. ובחול-המועד התירו רק לתקן עוגיות עשויות שנתקלקלו, אבל לא לעשותן מתחילה (הלכות יום-טוב שם). וראה בהערות להלכה הקודמת. (75) משנה שם ב. כחכמים ולא כרבי אלעזר בן עזריה, האוסר משום שנראה כעוזר או מפני שמכשיר אגפיה

5 ח. משקין⁶⁴ בית השלחין בשביעית⁶⁵, והיא שדה
6 הזריעה שצמאה ביותר⁶⁶. וכן שדה האילנות⁶⁷, אם
7 היו מרחקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה⁶⁸ -
8 מושכין את המים מאילן לאילן, אבל לא ישקין⁶⁹ את
9 פל השדה; ואם היו מקרביין זה לזה עשר לבית סאה
10 - משקין פל השדה בשבילן⁷⁰. וכן עפר הלבן⁷¹ -
11 מרביצין אותו במים בשביעית, בשביל האילנות שלא
12 יפסדו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

91) תרומות פ"ב משנה ג. (92) ירושלמי שם, וכן בגיטין נד. (93) אבל לא על השבתות (שם). ולכן אם נטע בשבת בשוגג יקיים, וכן אם בישל בשבת בשוגג, יאכל במוצאי שבת מיד (פ"ו מהלכות שבת הלכה כג). וראה בהלכה הסמוכה, ובפאת-השולחן שם אות לג.

15 יג. החורש⁹⁴ אַתְּ שְׂדֵהוּ אוּ נְרֵהוּ⁹⁵ אוּ זְבֻלָּה⁹⁶
16 בְּשִׁבְעֵיטַת כְּדֵי שְׁתֵּהִי יָפֵה לְזִרְעָה בְּמוֹצָאי שְׁבִיעֵיטַת
17 - קוֹנְסִין אוֹתוֹ⁹⁷ וְלֹא יִזְרְעֶנָּה בְּמוֹצָאי שְׁבִיעֵיטַת. וְאֵין
18 חוֹכְרִין⁹⁸ אוֹתָהּ מִמָּנֹה כְּדֵי לְזַרְעָה⁹⁹, אֲלֵא תֵהִי בּוֹרָה
19 לְפָנָיו. וְאִם מִת¹⁰⁰ - יִזְרְעֶנָּה בְּנוּ.

94) שביעית פ"ד משנה ב: "שדה וכו', ששטייב (=חידשו אותה היטב, והפכו אותה היטב - פירוש המשנה) וכו' לא תזרע במוצאי שביעית". (95) בדפוס רומי: "כרה", ויש אומרים שצ"ל "דרה" (חזון-איש). והיינו שעשה דיר של בהמות שלא כדין (ראה להלן פ"ב הלכה ד), וזהו מה שאמרו במשנה שם "או שנידירה". וכן פירשו הר"ש והרא"ש שם. (96) נלמד מדין "נידירה" שם. (97) כיון שהכינה לזריעה (פאת-השולחן שם אות לד), וראה להלן. (98) שם, משנה ג. (99) "להיות קנס להם מפני שעבדוה והפכוה בשביעית" (פירוש המשנה). (100) בגיטין מד: "ואמר ר' יוסי בר חנינא: נקטינן, הטיבה ומת, בנו זורעה. לדידיה קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן". וראה להלן פ"ג סוף הלכה יא.

20 יד. המעביר¹⁰¹ קוצים¹⁰² מֵאֲרָצוֹ בְּשִׁבְעֵיטַת כְּדֵי
21 לְתַקְנָהּ לְמוֹצָאי שְׁבִיעֵיטַת, אוּ שֹׁסֵק לְמִמָּנָה אֲבָנִים¹⁰³,
22 אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רְשָׁאִי¹⁰⁴ - לֹא קָנְסוּ אוֹתוֹ¹⁰⁵, וּמִתָּר
23 לוֹ לְזַרְעָה בְּמוֹצָאי שְׁבִיעֵיטַת.

101) שם. משנה ב: "שדה שנתקוצה, תזרע במוצאי שביעית". (102) ראה תוספות גיטין שם ד"ה שנתקוצה. (103) זה לא נמצא במשנה שם, ולמדו רבינו מהדין הקודם, שהרי בשניהם עדיין אין שדהו מוכן לזריעה. (104) כדלהלן בהלכה טז (פאת-השולחן שם). (105) כיון שעדיין אין שדהו מוכן לזריעה (שם).

24 טו. הטומן¹⁰⁶ לְפֶת וְצִנּוֹנוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן בְּשִׁבְעֵיטַת:
25 אִם הָיוּ מְקַצֵּת הָעֵלִין מְגֵלִין - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁰⁷, וְאִם
26 לֹא - אָסוּר¹⁰⁸. הַטּוֹמֵן¹⁰⁹ אֶת הַלּוֹף¹¹⁰ וְכִיּוּצָא בּוֹ¹¹¹
27 - לֹא יִפְחֹת מֵאֲרָבֵעָ קַבִּים¹¹² עַל גְּבֵה טַפַּח, וְטַפַּח
28 עֶפְרָ עַל גְּבִיּוֹ¹¹³. וְטוֹמְנוֹ בְּמִקּוֹם דְּרִיסַת הָאָדָם, כְּדֵי
29 שְׁלֹא יִצְמַח¹¹⁴. וּמִתָּר¹¹⁵ לְמִרְסֵי¹¹⁶ בְּאֲרָז בְּשִׁבְעֵיטַת¹¹⁷,
30 אֲבָל לֹא יִכְסַח¹¹⁸.

106) כלאים פ"א משנה ט. (107) משום "שדך לא תזרע", "מפני שאינם צמח מחובר בקרקע" (פירוש המשנה) וגם אינו רוצה בהשרשתם (פ"ב מהלכות כלאים הלכה יא). (108) משום זורע בשביעית, שבאופן זה הם משרישים בקרקע, והוא רוצה בהשרשתם. (109) שביעית פ"ה משנה ב, כחכמים ולא כרבי מאיר. (110) "ממיני הבצלים" (פירוש המשנה). (111) כגון בצלים. כן הוא בפירוש

לזריעה. (76) שם. ובחול-המועד לא התירו אלא לתקנה כשנתקלקלה (הלכות יום-טוב שם). (77) ברייתא שם ג. (78) תעלה המחברת את העוגיות אשר סביבות האילנות.

1 י. וּמִפְנֵי מָה הִתִּירוּ כֹּל אֵלֶּה? ⁷⁹ שְׂאֵם לֹא יִשְׁקָה -
2 תַּעֲשֶׂה הָאָרֶץ מְלַחָה⁸⁰ וְיָמוּת כֹּל עֵץ שִׁבְעָה⁸¹; וְהוֹאִיל
3 וְאִסּוּר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְכִיּוּצָא בְּהֵם מְדַבְּרֵיהֶם, לֹא
4 גָּזְרוּ עַל אֵלֶּה. שְׂאִין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא אוֹתָן שָׁנִי
5 אָבוֹת וְשִׁתֵּי תוֹלְדוֹת שְׁלֵהֶם, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוֹ⁸².

79) ההשקאות הנזכרות למעלה. (80) זה מוסב על מה שהתירו להשקות שדה שלחין. (81) זה מוסב על שדה האילנות (חזון-איש). (82) בהלכות ב"ג. וראה למעלה הלכה א והלכה ד, שגם חרישה אסורה מן התורה, אלא שאין לוקין עליה. ועיין פאת-השולחן וחזון-איש.

6 יא. מְשַׁרְבוּ הָאֲנָסִין וְהַשִּׁילּוֹ⁸³ מְלִכֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
7 עַל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מַחְנוֹת⁸⁴ לְחִילוֹתֵיהֶן, הַתִּירוּ⁸⁵
8 לְזַרְעָה⁸⁶ בְּשִׁבְעֵיטַת דְּבָרִים שְׁצָרִיכִין לָהֶם עֲבָדֵי
9 הַמֶּלֶךְ בְּלַבָּד⁸⁷. וְכֵן מִי שֶׁכָּפְאוּ אֲנָסִים⁸⁸ לַעֲשׂוֹת
10 בְּשִׁבְעֵיטַת בְּחָנָם⁸⁹, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וְכִיּוּצָא בְּהֵן
11 - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה⁹⁰.

83) בסנהדרין כו. "משרבו האנסים, ומאי ניהו ארנונא" (=מס שגובה המלך מן התבואות - רש"י). (84) בהגהה שעל הגליון, בשם ספרים אחרים: "מזונות". וכן נראה מפירוש המשנה שם כד: וראה ברדב"ז. (85) שם: כדמכריז ר' ינאי, פוקו זורעו בשביעית משום ארנונא. (86) אף-על-פי שזריעה היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב. (87) וטעמו של דבר, שאף-על-פי ששביעית בארץ בזמן הזה היא מן התורה, כמו שכתב הכסף-משנה לפ"ד הלכה ה, ולפ"ה הלכה ט - התירו לעבוד בשביעית משום פיקוח נפש, וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ג הלכה ה (תוספות שם ד"ה משרבו). ודעת הראב"ד, שלא התירו לזרוע בשביעית אלא במקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל, ולא היתה שביעית נוהגת בהם אלא מדרבנן, כנ"ל בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה. ו"ארנונא" הוא זה שהמלך נוטל חומש מפירות הארץ, ומי שאינו עובדה גוזלין אותה הימנו. וראה מאירי שם עמוד 88. (88) אף-על-פי שאינו מלך (כסף-משנה ורדב"ז), וראה בחזון-איש. (89) אבל לא בשכר, שמא יבואו להערים ולעבוד בשביעית גם כשאין אנסים כופים (כסף-משנה). (90) שכיון שפיקוח נפש הוא, מה לי אם המלך כופה, או אם סתם אנס כופה (רדב"ז). ומקורו של רבינו ממה שאמרו שם: חזייה (ריש לקיש) להווא גברא דקא כריב (=חורש, כלומר בשביעית). אמר להן: כהן וחורש. אמרו לו (ר' חייא ורבי שמעון בן יהוצדק), יכול לומר אגיסטון אני בתוכה (ומפרש רבינו: שאנסני הגוי בעל השדה לעבוד לו בשביעית). וראה בפאת-השולחן סימן כ אות לב.

12 יב. הַנּוֹטֵעַ⁹¹ בְּשִׁבְעֵיטַת, בֵּין בְּשׁוּגַג בֵּין בְּמִזִּיד -
13 יַעֲקֹר. מִפְּנֵי⁹² שִׁישְׂרָאֵל חֲשׂוּדִין עַל הַשְּׁבִיעֵיטַת⁹³, אִם
14 תֹּאמַר בְּשׁוּגַג יִקָּיִם - יֹאמַר הַמִּזִּיד שׁוּגַג הִיטִי.

13 יח. הקוצץ¹³³ אילן או שנים לעצים - הרי זה מתר
 14 לשרשן¹³⁴. קצץ שלשה או יתר זה בצד זה - לא
 15 ישרש, שְׁהָרִי מִתְקַן אֶת הָאָרֶץ¹³⁵; אֵלָא קוֹצֵץ מֵעַל
 16 הָאָרֶץ, וּמִיָּיִת שְׂרָשָׁיו בְּאָרֶץ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים?
 17 מִתּוֹךְ שָׁלוּ; אֲבָל מִשְׁדֵּה חֲבָרוֹ - מִתּוֹךְ לְשָׂרֵשׁ¹³⁶.

(133) שם, משנה ד, כביית-הלל. (134) לעקרן עם השרשים. ואף-על-פי שעל-ידי-זה נהפכת האדמה, ונמצאת הקרקע מוכנה לזריעה - במקום קטן כזה שאין דרך לזרוע בו, לא אסרו, כיון שהוא קוצץ לעצים. וראה הלכה הקודמת שמצד "פסיק רישיה" לא נאסר כאן. (135) "מפני שהוא מקום גדול ומותקן לזרוע בו, ויהיה כאילו עוקר אילנות להחזירם לשדה הלבן, וכל זה עבודת הארץ" (פירוש המשנה). כלומר, יש חשש שיתכוין לתקן לזריעה. וראה למעלה הלכה טז. (136) אפילו שלשה או יותר, זה בצד זה, וכאן לא כתב רבינו "שלא יאמר לו, ראה כמה טובה עשיתי לך", כמו בסוף הלכה טז, שכאן לא ידוע אם חבירו רוצה בעקירת האילנות, ואם טובה היא לו (רדב"ז).

18 יט. הַמְּבַקֵּעַ בְּזֵית¹³⁷ לְטַל עֵצִים - לֹא יִחְפֶּה מְקוֹם
 19 הַבְּקוּעַ בְּעֵפֶר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוּדָה¹³⁸. אֲבָל מִכֶּסֶה
 20 בְּאֲבָנִים אוּ בְּקֶשׁ¹³⁹.

(137) הכורת ענפים מעץ הזית, שם משנה ה. (138) כלומר, עבודת האילן, שעל-ידי-זה משריח האילן. (139) שהרי הוא כמושיב שומר שלא ייבש (רע"ב). וזית לאו דווקא, שהרי שנינו "הקוצץ קורות שקמה לא יחפהו בעפר, אבל מכסה הוא באבנים או בקש". ועיין רדב"ז.

21 כ. הַמְּזַנֵּב¹⁴⁰ בְּגִפְנִים וְהַקּוֹצֵץ קִנִּים - הָרִי זֶה קוֹצֵץ
 22 כְּדִרְפָּו¹⁴¹ בְּקָרְדֵם וּבְמַגְלָ וּבְמַגְרָה וּבְכָל מָה שִׁירְצָה.

(140) הכורת קצת מן הענפים. שם משנה ו, כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי הגלילי. (141) "שאיך צריך שינוי בכרתו, וזה כשלא נתכוין לזמור" (פירוש המשנה), ואין הזינוב דומה לזימור האסור מן התורה, שהזומר חותך ראש הגזע. ואילו מזנב, חותך מן הצד ואינו אסור אלא מדרבנן (תפארת ישראל שם אות ל). ולפיכך לא נאסר בו "פסיק רישיה", ראה למעלה הערה 129. וכנראה שאין חשש במזנב, שמא יתכוין לומר, ולכן לא אסרו כאן, כדרך שאסרו במלקט עצים ואבנים מתוך שדהו למעלה בהלכה טז.

23 כא. אֵין קוֹצֵצִין¹⁴² בְּתוֹלֵת¹⁴³ שְׁקָמָה¹⁴⁴ בְּשִׁבְעִיעִית
 24 כְּדִרְךָ שְׁקוֹצֵצִין בְּשָׂר הַשָּׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁקָצִיצְתָּהּ
 25 עֲבוּדָת אֵילָן, שֶׁבְּקָצִיצָהּ זֹו תִּגְדֵּל וְתוֹסִיף¹⁴⁵. וְאִם
 26 צָרִיךָ לְעֵצִיהָ - קוֹצֵץ אוֹתָהּ שְׁלֹא כְּדִרְךָ עֲבוּדָתָהּ¹⁴⁶.

(142) שם, משנה ה. (143) "שלא נקצצה מימיה" (תוספתא שם פ"ג הלכה טו, וראה בתוספתא כפשוטה שם). (144) "מין ממיני התאנים" (פירוש המשנה). (145) "שיתחזק כחו ויתן פריו בעתו לרוב, כמו הזמיר לכרמים" (שם). וראה ב"משנה ראשונה", ובהערות להלכה ב, ובהלכה הסמוכה. (146) שם, כרבי יהודה. ודעת רבינו

המשנה שם, וכדעת ר' יונה בירושלמי שם. (112) כלומר, מארבעת קבים לוף. ושיעורו לפי המדות שלנו, ראה למעלה פ"ו מהלכות ביכורים הלכה טו. ו"אינו מותר לו להטמין שיעור מועט (=פחות מזה), מפני שדומה לזרע וכאילו הוא זורעו, ואינו נראה שהוא טומנו" (פירוש המשנה שם). (113) שנראה כטומן ולא כזורע. ונכנראה שאין מקצת עליו מגולין (ראה למעלה בדין לפת וצנונות), ואף-על-פי-כן מותר, אם הטמין כשיעור, ועיין "משנה ראשונה" שם). (114) כלומר, שהרי אם יצמח נמצא שזרע בשיביעית. (115) שם פ"ב משנה י, כרבי שמעון, שבא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק. וכן נראה מפירוש המשנה שם (כסף-משנה). (116) להשקות עפר האורז ולערבב המים בעפר. וראה ביומא פ"ד משנה ג בפירוש המשנה שם. (117) כדי שלא יפסד האורז, כדרך שמרביצין עפר לבן בשביל שלא יפסידו האילנות, כנ"ל בסוף הלכה ת. (118) כסוח הוא, כריתת הנטיעות היוצאות. ואונקלוס תרגם, לא תזמור, לא תכסח. ואסרו לעשות כן, כיון שגם בלא כן לא יפסד האורז. והאור-שמח מפרש, שכיון שכיסוח הוא זימור, וזימור אסור מן התורה אף בשאר האילנות, לכן לא יכלו חכמים להתירו. וראה למעלה בהלכה ב ובהערות שם.

1 טז. פְּרֵאשׁוּנָה¹¹⁹ הִיוּ אוֹמְרִים: מְלַקֵּט אָדָם עֵצִים
 2 וְאֲבָנִים וְעֹשִׂיבִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ¹²⁰, וְהוּא שְׂיִטְלֵ הַגֶּס
 3 הַגֶּס¹²¹, כְּדִי שְׁלֹא יִחְפֹּן לְנִקּוֹת הָאָרֶץ¹²²; אֲבָל
 4 מִשְׁדֵּה חֲבָרוֹ - נוֹטֵל בֵּין דֵּק בֵּין גֶּס¹²³. מִשְׂרָבוֹ
 5 עוֹבְרֵי עֲבָרָה, שְׂמֵתְפוּנִין לְנִקּוֹת וְאוֹמְרִין: הַגֶּס הַגֶּס
 6 אֲנִי נוֹטֵלִין - אֲסִרוֹ לְטַל אָדָם מִשְׂדֵּהוּ¹²⁴, אֵלָא מִתּוֹךְ
 7 שְׂדֵה חֲבָרוֹ¹²⁵. וְהוּא שְׁלֹא יִלְקֵט בְּטוֹבָה; שְׁלֹא יֹאמֵר
 8 לוֹ: רֵאָה בְּמָה טוֹב עֲשִׂיתִי לָךְ, שֶׁהָרִי נִקְיֵיתִי שְׂדֵךְ¹²⁶.

(119) שביעית פ"ד מ"א, וכפירוש רבי יונה בירושלמי שם. וראה בפירוש המשנה. (120) המדובר במלקט לצורך העצים, האבנים והעשבים. (121) ולא הדקים, הקטנים. (122) ונמצא מסקל את שדהו ואסור, כמפורש למעלה הלכה ד. (123) שאין חשש שיתכוין לנקות שדה חבירו, ולפיכך מותר ליטול גם הדק. (124) אפילו הגס הגס. (125) בין דק בין גס, כנ"ל. ולדעת הרדב"ז, לא התירו אלא בגס. (126) שאם יאמר לו כן, יבוא חבירו לנקות שדהו.

9 יז. הִיָּתָה¹²⁷ בְּהִמְתּוֹ עוֹמֵדֵת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - מְלַקֵּט¹²⁸
 10 וּמִבֵּיא לְפָנֶיהָ¹²⁹; שֶׁבְּהִמְתּוֹ מוֹכַחַת עָלָיו¹³⁰. וְכֵן אִם
 11 הִיָּתָה שֶׁם פִּירְתּוֹ - מְלַקֵּט הַכֹּל¹³¹ וּמְדַלֵּק; שֶׁפִּירְתּוֹ
 12 מוֹכַחַת עָלָיו¹³².

(127) ירושלמי שם. (128) בין הדק ובין הגס. וראה להלן. (129) לאכילה. (130) שאינו מתכוין לנקות הארץ. ואף-על-פי שהיא "פסיק רישיה" - כיון שמסקל אינו אלא מלאכה דרבנן בשיביעית (למעלה הלכה ד), לא אסרו "פסיק רישיה", כדעת התוספות והתרומת-הדשן (הובאו דבריהם במגן-אברהם סימן שיד, ס"ק ה). (131) בין הדק ובין הגס, כנ"ל. (132) כנ"ל. וראה בפאת-השולחן סימן כ אות מה, וברדב"ז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) שם, כרבי יוסי נגד רבי מאיר ורבי יהודה, ש"רבי יוסי - נימוקו עמו" (רדב"ז). (14) ב"ירושלמי" שם : המתוק, פקועה (הוא פרי מר, ונקרא מתוק אף-על-פי שהוא מר, כמו שיקראו לעיור סגי-נהור - פירוש המשנה), וכו', משיקשור, משיעשה קשרים קשרים. (15) שם, מ"ב. (16) שם: "עשר משפלות (הוא הכלי שנושאין בו הזבל - פירוש המשנה) של לתך לתך (=לתך הוא חצי כור, שהוא חמש-עשרה סאה (שהרי הכור שלשים סאה), ועשרה לתכים הם מאה וחמשים סאה). (17) ולא כדי לזבל עתה את השדה. (18) שם. (19) על האשפה שתהיה יותר ממאה וחמשים סאה. (20) שכל מה שהאשפה גדולה יותר, ניכר יותר שעושה אוצר של אשפה, ולא לזבל שדהו מתכוון. (21) שם, סוף מ"ג, כחכמים ולא כרבי אלעזר בן עזריה. (22) כלומר, שהיה לו בתוך שדהו מערב שביעית זבל מועט (פירוש המשנה, וכן הוא ב"ירושלמי" שם לפי הפירוש הראשון). (23) "מעט מעט" (שם). ואין חשש שמא יאמר הרואה שלעבודת הארץ הוא מתכוון, כיון שכבר היה לו מעט זבל בשדה מערב שביעית, אבל להתחיל להוציא בשביעית מעט מעט - אסור. (24) שם, סוף מ"ב, כחכמים ולא כרבי שמעון. (25) שאז הוא נראה כרוצה לזבל בשביעית, אף-על-פי שאסף באשפות ולא פיזר הזבל על פני השדה. ונראה מדברי רבינו, שלפחות מן האשפות - מותר. וראה ב'משנה ראשונה', ובתוספתא שם פ"ב, וב'תוספתא כפשוטה' עמוד 508.

14 **ב. וְהַרְוֵהָ 26 לְעֵשׂוֹת כָּל שְׂדֵהוּ שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ אֲשֵׁפֹתוֹת**
15 **לְתוֹךְ בֵּית סָאָה - עוֹשֶׂהָ 27. וְהַרְוֵהָ 28 לְעֵשׂוֹת זָבָלוֹ**
16 **אוֹצְרָה 29 - עוֹשֶׂהָ 30.**

26) שם, מ"ג. (27) ואינו חושש שמא יאמר הרואה את כל שדהו מלאה אשפות, שלזבל אותה הוא עושה כן. וראה ב"ירושלמי" שם. (28) שם. (29) כלומר, אשפה אחת גדולה, ובה יותר מג' אשפות בנות ק"ג סאה כל אחת (רע"ב). (30) שמוסיפין על כמות אשפה אחת כשם שמוסיפין על כמות שלש אשפות (בהלכה הקודמת), אף-על-פי שאין מוסיפין אשפה נוספת על שלש אשפות.

17 **ג. הִיָּה 31 מֵעֵמִיד הַזָּבֵל עַל הַסְּלֵעַ 32, או שְׁהֵעִמִּיק**
18 **בְּאַרְץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים וְהָעֲרִים 33 הַזָּבֵל, או שְׁבִנָּה עַל**
19 **הָאַרְץ גְּבֵהָ 34 שְׁלֹשָׁה וְהָעֵמִיד עָלָיו הַזָּבֵל - אֵינּוּ צָרִיף**
20 **שְׁעוֹר. אִפְלוּ עָשָׂה בֵּן כְּמֵה אֲשֵׁפֹתוֹת 35 לְתוֹךְ בֵּית**
21 **סָאָה, בֵּין גְּדוּלוֹת בֵּין קְטַנּוֹת 36 - מִתֵּר. שְׁהָרִי הַדְּבָר**
22 **נִכָּר שְׂאִינּוּ לְעֵבֹדַת הָאַרְץ, אֲלֵא לְכַנְיֶסַת הַזָּבֵל 37.**

31) במשנה שם: "יתר מכאן (כלומר, יותר מג' אשפות לבית סאה) מותר, דברי רבי שמעון. וחכמים אוסרין עד שיעמיק שלשה, או עד שיגביה שלשה". ולהלן שם: "היה לו דבר מועט, מוסיף עליו והולך. רבי אלעזר בן עזריה אוסר עד שיעמיק שלשה או עד שיגביה שלשה או עד שיתן על הסלע". וסובר רבינו שאף לחכמים הנ"ל, יכול לתת הזבל על הסלע (כסף-משנה). וכן הוא ב"ירושלמי" שם סוף ה"ב: הכל מודים שאם היה לו שם (בשדה) סיד או צרוורת או אבנים גפסוס - מותר (פאת השולחן)". (32) אף-על-פי

היא, שלא בא רבי יהודה לחלוק אלא לפרש דברי חכמים (כסף-משנה).

1 **כב. פִּיעֵד 147 קוֹצְעָה 148? מַעַם הָאַרְץ 149 או לְמַעְלָה**
2 **מַעְשָׂרָה טַפְחִים 150. אֵילָן 151 שֶׁנִּפְשָׁה 152 - קוֹשְׁרִין**
3 **אוֹתוֹ בְּשִׁבְעֵית; לֹא שְׁנֵעֵלָה 153, אֲלֵא שְׁלֹא יוֹסִיף 154.**

147) משנה שם. (148) כלומר, שלא כדרך עבודתה, כנ"ל. (149) סמוך לקרקע. (150) בכבא בתרא פ: מכאן ואילך (מן הקרקע עד עשרה טפחים), לא מקשי קשי לה, ולא עלוי מעלי לה (כלומר, ספק מועיל לאילן, ספק אינו מועיל לו - תוספות שם), גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה (כיון שהוא ספק דאורייתא, שזמירה בשאר אילנות היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב, ולכן אינו קוצץ בתוך עשרה טפחים). "ולא התיירו לקצוץ בתוך עשרה טפחים, אף-על-פי שהוא מתכוין לעצים ולא להועיל לאילן, שכיון שהדבר מועיל לאילן יבא להתכוין לכך, כנ"ל בהלכה טז. (151) שם, משנה ו. (152) "נבקע. תרגום וישסף (שמואל-א טו, לג), ופשח" (פירוש המשנה). (153) "שיתחבר ויהיה נדבק ונקשר" (שם). כלומר, ואז זהו "לאברויי אילנא". (154) "להבקע" (שם). והרי זה "לאוקומי אילנא".

פָּרָק עֵינִי

1) יבאר שלא יוציא אדם זבלים מחצירו ויתן בתוך שדהו בשביעית. מאימתי מותר לעשות אשפה בשדהו. וכמה שיעור האשפה. אם הותר להוציא זבל מן הסוהר של צאן לתוך שדהו. ואם עשה דיר בתוכו. אם יפתח אדם מחצב לתוך שדהו. ואם פינה ממנו גדר אבנים גבוה עשרה. ואם ימלא ויעפר פרצה שהיא סוגה בעפר. ואם אסור לבנות גדר.

4 **א. לֹא יוֹצִיא 2 אָדָם זָבָלִים מִחֲצֵרוֹ 3 וְיִתֵּן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ 4**
5 **בְּשִׁבְעֵית, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּמִזְבֵּל שְׂדֵהוּ 5 שְׁתֵּהִיה יִפָּה**
6 **לְזֵרִיעָה 6. וְאִם הוֹצִיא 7 וְהָעֵמִיד מִמֶּנּוּ אֲשֵׁפָה 8 -**
7 **מִתֵּר 9. וְלֹא יַעֲשֶׂה 10 אֲשֵׁפָה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ עַד שְׁיַעֲבֹר**
8 **זְמַן שְׁמִזְבִּילִין 11 לְעֵבֹדַת הָאַרְץ 12, וְהוּא**
9 **מְשִׁינְשֵׁר 13 הַמְּתוֹק 14. וְלֹא יַעֲשֶׂה 15 אֲשֵׁפָה פְּחוּתָה**
10 **מִמָּאָה וְחֲמִשִּׁים סָאָה 16 שֶׁל זָבָל, כְּדִי שְׁתֵּהִיה נִפְתָּר**
11 **שֶׁהִיא אֲשֵׁפָה 17. וְאִם יִרְצֶה 18 לְהוֹסִיף 19 - מוֹסִיף 20.**
12 **הִיָּה לוֹ 21 דְּבָר מוֹעֻט 22 - מוֹסִיף עָלָיו וְהוֹלֵךְ 23. וְלֹא**
13 **יַעֲשֶׂה 24 בְּכָל בֵּית סָאָה יִתֵּר מִשְׁלֹשׁ אֲשֵׁפֹתוֹת 25.**

2) שביעית פ"ג מ"א. (3) אפילו מעט מעט, שאין בכדי חכמות שהוא מוציא בפעם אחת כדי לזבל. וראה להלן. (4) כלומר, בכמה מקומות, ולא בערימה אחת. (5) וזיבול בשביעית אסור מדרבנן, כנ"ל בפ"א ה"ד. (6) במוצאי שביעית. (7) את הזבל. (8) שייחד מקום בתוך שדהו כדי לאסוף את הזבל. (9) שניכר הדבר שאינו מתכוון לזבל עכשיו (משנה, שם). (10) משנה, שם. (11) בשאר שנים. (12) כלומר, שתהיה השדה יפה לזריעה. שלשם כך אין מזבלין אלא עד זמן ידוע. אבל אשפות עושים תמיד, אף כשאין מזבלין. וטעמו של דבר, שכיון שעבר הזמן שמזבלין בו, אינו נראה כמזבל אלא כעושה אשפה לשנה הבאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התירו לו כאן לעשות דיר, כנ"ל), אמר רבי יונה, כיני מתניתין, הרוצה להעמיד צאן בתוך שדהו עושה סהר בית סאתיים". כלומר, כאן אינו מזבל בידיים אלא מעמיד את הצאן והם מזבלים את השדה, ולכן לא קנסוהו שלא תזרע השדה במוצאי שביעית, אבל במשנה שם מדובר שזבל את השדה בידיו, כמו שכתב רבינו בפ"א ה"ג, ולכן קנסוהו (תוספות יום-טוב). והראב"ד והר"ש חולקים ומפרשים את ה'ירושלמי' הנ"ל, שאסור להוציא זבל מן הסהר של צאן ולעשות אשפתות, כזכור בה"א, וכן אסור לעשות דיר בתוך השדה ולהשאיר את הזבל במקומו (כדעת רבינו הנ"ל), ואם עשה כן, לא תזרע שדהו במוצאי שביעית, משום קנס כנ"ל. ומה שאמרו ב'ירושלמי': "כיני מתניתין, הרוצה להעמיד צאן בתוך שדהו וכו'", פירושו להעמיד שם צאנו לחלוב ולגזוז, וכשיתמלא הסהר זבל מוציאו לשדה ועושה אשפתות, כמו בה"א. ולפי זה, מה שאמרו שם בסוף מ"ג: ומוציא מן הסהר ונותן לתוך שדהו כדרך המזבלין, אין זה דבר בפני עצמו, אלא המשך למה שלמעלה, שנוטל הזבל מן המקום שחלבו וגזזו בו את הצאן, ועושה ממנו אשפתות. ודברי התוספתא שם פ"ב ה"טו, נוטים לדעת רבינו. וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם.

שאינה גבוהה ג' טפחים, כיון שניכר הדבר שאין זה לעבודת הארץ, כדלהלן. וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום-טוב'. (33 עשהו ערימה (הגהה על הגליון). (34 טפחים. (35 כלומר, יותר משלש לבית סאה. וראה למעלה בסוף ה"א. (36 כלומר, פחותות ממאה וחמשים סאה של זבל באשפה אחת. וראה למעלה שם. וכן הוא ב'ירושלמי' שם: כאן בפחות מן האשפלות. כלומר, שרבי שמעון מתיר גם לפחות ממאה וחמשים סאה זבל לאשפה אחת. וכחכים אוסרים, אלא-אם-כן העמיק או הגביה (פאת השולחן). (37 לאסיפת הזבל, כדי להשתמש בו לאחר שביעית. וראה בפירוש המשנה.

1 ד. מִתְּרָא 38 לְאֵדָם לְהוֹצִיא זָבֵל מִן הַסְּהָר 39 שֶׁל צֹאן
2 וְנוֹתֵן לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, כְּדָרְךָ כֹּל מִכְּנִיסי זָבֵל 40.
3 וְהַעֲוֹשֶׂה 41 דִּיר 42 בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ בְּשִׁבְעֵית - לֹא יַעֲשֶׂהוּ
4 יָתֵר עַל בֵּית סָאתִים 43, וְיִכְנִיס הַצֹּאן לְתוֹכוֹ,
5 וְכַשֵּׁיזָבְלוֹ אֶת כָּל הַדִּיר - מְנִיחַ דְּפָן אֶחָד מִדְּפְנֵי
6 הַדִּיר, וְעוֹשֶׂה דִיר אַחֵר בְּצֵדוֹ 44. נִמְצָא מְזַבֵּל בְּתוֹךְ
7 שְׂדֵהוּ בֵּית אֲרָבַעַת סָאִין 45.

12 ו. לֹא יִפְתַּח 49 אֶדָם מִחֻצָּב 50 בְּתַחֲלֵהוּ 51 לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ 52
13 בְּשִׁבְעֵית, שְׂמָא יֵאמְרוּ: לְתַקֵּן שְׂדֵהוּ נִתְפָּן, שְׂיִסִיר
14 מִמְּנָה הַסְּלַע 53. וְאִם הִתְחִיל 54 מִקֵּדָם שְׁבִיעֵית, וּפְצַל
15 מִמְּנָה 55 שְׁבַע וְעֶשְׂרִים אֲבָנִים כְּרַבּוּעַ שְׁלֹשׁ 56 עַל
16 שְׁלֹשׁ עַל רוּם שְׁלֹשׁ, כֹּל אֶבֶן מֵהֵן אֵמָה עַל אֵמָה
17 כְּרוּם אֵמָה או גְדוּלוֹת מְזוֹ - הֵרִי זֶה מִתֵּר לְגֵבֵר
18 מִמְּנוֹ 57 בְּשִׁבְעֵית כֹּל מֵה שְׂפִירָה 58.

(38 שם, סוף מ"ד. ובמשנה שם כתובה פסקא זו בסוף, לאחר כל מה שכתב רבינו כאן בהלכה זו ושלאחריה. והקדים רבינו פסקא זו כדי להדגיש שהיא דבר בפני עצמו, ואינו קשור למה שנאמר למעלה הימנה. וראה ב'כסף משנה', ולהלן בהערה מזו. (39 "הוא גדרות צאן, ששם יאספו הצאן" (פירוש המשנה). ויתכן כי הוא מלשון "בית-סוהר", שהצאן כלואים בגדרות ובמכלאות (מלאכת שלמה). (40 "כפי מה שהתנה בעשיית האשפתות, במנינים (שלש לבית סאה), ושיעורים" (=לא פחות ממאה וחמשים סאה זבל לכל אשפה, כנ"ל ה"א - פירוש המשנה). ולמעלה בה"א לא השמיענו אלא שמוציא זבל מתוך ביתו או חצירו, שדרכו לפנות אותם מן הזבל מחמת הנקיון ואינו נראה כמזבל שדהו, וכאן נתחדש שמוצאי אף מגדרות הצאן, ואין חשש למראית העין (משנה ראשונה' ותוספתא כפשוטה' עמוד 509 הערה 53). (41 שם. (42 שם: סהר. וכנראה ש"סוהר" הוא כשהצאן כלואים בתוכו, ו"דיר", כשעדיין אינם בתוכו. (43 הוא מאה אמה על חמשים אמה. ואם עושהו יותר, יחשדוהו הרואים כי לזבל שדהו עשה כן. (44 כלומר, מעביר את שלש הדפנות לצדו השני של הדופן הרביעי, ובונה שם דיר חדש כדוגמת הראשון. וראה בפירוש המשנה. (45 שם, כחכמים ולא כרבן שמעון בן גמליאל.

49 שם, מ"ה, ותוספתא שם ה"א. (50 "מקום בתוך שדהו, יחצוב ממנו האבנים" (פירוש המשנה). (51 כלומר, שעתה בשביעית, הוא מתחיל בחציבה. (52 אבל בשדה חבירו עושה מחצב בתחילה בשביעית, כיון שאין חשש "שמא יאמרו" (משנה ראשונה). וראה למעלה בפ"א ה"ז-יח, ולהלן סוף ה"ח. (53 "שהוא יפה לארץ כשמסיר ממנו הסלע" (פירוש המשנה). (54 כן הוא שם בסוף מ"ו, וזה עולה אף על משנתנו. (55 כלומר, הפריד מן הסלע, ראה בראשית ל, כח. (56 אמות. (57 לחצב מן הסלע. (58 שכיון שהתחיל מערב שביעית, נראה שהוא צריך לאבנים, ולא לייפות את שדהו. וכל זה אם לא נתכוון לתקן שדהו, אבל אם נתכוון - אסור ("אף-על-פי שאין הרואה יודע כוונתו" - פירוש המשנה). וראה ברדב"ז וב'ירושלמי' שם ה"ד, וב'תוספתא כפשוטה'.

8 ה. הֵיטָהָה 46 כֹּל שְׂדֵהוּ בֵּית אֲרָבַעַת סָאִין - מְשִׁיר
9 מִמְּנָה מִקְצָת 47, מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין; כִּדִּי שְׂיִדְעוּ הַכֹּל
10 שֶׁהַצֹּאן הִטִּילוּ בָּהּ וְנִדְּיָהּ, וְלֹא יֵאמְרוּ: זָבֵל זֶה כֹּל
11 שְׂדֵהוּ בְּשִׁבְעֵית 48.

19 ז. גְּדֵר 59 שֶׁל אֲבָנִים שְׂיִשׁ בְּגָבְהוּ עֲשֶׂרָה טְפָחִים או
20 יָתֵר, וְרָצָה לְטַל כֹּל אֲבָנִיו 60: אִם הָיוּ בּוֹ עֲשָׂר אֲבָנִים
21 או יָתֵר, כֹּל אַחַת מֵהֵן מְשׁוּי שְׁנַיִם 61 או גְדוּלוֹת מְזוֹ
22 - הֵרִי זֶה נוֹטֵל; שֶׁהָרֹאֶה יוֹדֵעַ שֶׁלְּצָרְךָ הָאֲבָנִים הוּא
23 נוֹטֵל 62. הֵיךָ 63 פְּחוֹת מֵעֲשֶׂרָה 64, או שֶׁהָיוּ פְּחוֹת
24 מֵעֲשָׂר אֲבָנִים, או שֶׁהָיוּ אֲבָנֵי קִטְנוֹת מִמְּשׁוּי שְׁנַיִם
25 - נוֹטֵל עַד שְׁנַיִת טֶפַח סְמוּךְ לְאַרְצֵךָ 65.

(46 משנה, שם. (47 כלומר, שעושה את הדיר קטן מבית סאתיים. וראה בפירוש המשנה. (48 כלומר, שאם היה מזבלה בידיים, לא היה משייר ממנה כלום. וב'ירושלמי' (שם ה"ג): "תמן תנינן (פ"ד מ"ב): שדה וכו', שנדיירה (=שנזדבלה), לא תזרע למוצאי שביעית (כלומר, ומדוע

(59 שם, מ"ו. ותוספתא שם פ"ג. (60 היינו גם הקטנות,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

82) ואף-על-פי שאינן ראויות שתזעזע אותן המחרישה. 83) כלומר, שתי אבנים שיש בכל אחת מהן משוי בני אדם, ואז הן ראויות לבניין. 84) את כולן אגב אותן שתי האבנים, שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ואינו מתכוון לייפות שדהו. וכאן לא הזקיקו שתהיינה עשר אבנים של משוי שנים שנים, כמו בגדר של אבנים הנזכר בה"ז, כיון שכאן האבנים מפוזרות בשדהו, אבל בגדר של אבנים שהן מרוכזות במקום אחד, מראית העין גדולה ביותר. ועוד, שכאן האבנים מונחות מעצמן בשדה ולא הוא הניחן שם. אבל בגדר של אבנים, שהוא בנה את הגדר, ועתה הוא מפנה אותו, יאמר הרואה שלצורך שדהו הוא עושה כן ('פאת השולחן' סי' כא אות טו). 85) וכאן לא שייך להתיר באופן שיניח טפח סמוך לארץ, שהרי מדובר באבנים מפוזרות ומחוברות לקרקע, ולא בגל או בגדר. וראה בהלכה הסמוכה. ומסתבר שאף כאן יהיה מותר ליטול אם התחיל ליטול מלפני שביעית, כמו בהלכות ו, ח. וראה בתוספתא שם פ"ג ה"ד, וב'תוספתא כפשוטה'.

- 12 י. המסקל⁸⁶ שדהו⁸⁷ בשביעית מפני שהוא צריך¹²
- 13 לאבנים⁸⁸ - נוטל את העליונות⁸⁹ ומניח את הנוגעות¹³
- 14 בארץ⁹⁰. וכן אם היה לו בשדהו גרגר⁹¹ של צרורות¹⁴
- 15 או גל של אבנים - נוטל את העליונות ומניח את¹⁵
- 16 הנוגעות בארץ⁹². ואם יש תחתיהן⁹³ סלע או קש -¹⁶
- 17 יטל את פלן⁹⁴.

86) משנה, שם. 87) אבל שדה חבירו מותר, כנ"ל בסוף ה"ח. 88) אבל אם הוא מתכוון לייפות שדהו, אסור לעשות כן (רדב"ז). 89) כלומר, את האבנים התלושות. 90) כלומר, המחוברות לקרקע ('ירושלמי' שם פ"ב ה"ב). וראה למעלה פ"א ה"ד. 91) משנה, שם. והוא גל (פירוש המשנה). 92) אף כאן במחוברות, כמבואר למעלה. 93) תחת האבנים או הצרורות. 94) שהדבר ניכר שלצורך האבנים הוא נוטל, שאלמלא כן, היה נוטל אף את הקש, ועוקר את הסלע.

- 18 יא. לא ימלא⁹⁵ אדם גי'א עפר⁹⁶ או יתקננו בעפר¹⁸,
- 19 מפני שמתקן את הארץ⁹⁷. אבל עושה הוא חייץ⁹⁸
- 20 על פני הגי'א⁹⁹, וכל אבן שיכול לפשט את ידו
- 21 ולטלה והוא עומד על שפת הגי'א¹⁰⁰ - הרי זו
- 22 תנטל¹⁰¹.

95) שם במ"ח: "אין בונין מדריגות על פי הגאיות ערב שביעית וכו' (להלן פ"ג ה"י), אבל בונה הוא (מדריגות על פי הגאיות) בשביעית משיפסקו הגשמים, מפני שהוא מתקן למוצאי שביעית. ולא יסמוך בעפר, אבל עושה הוא חייץ. כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטלה, הרי זו תנטל". ודעת רבינו היא, שמה שאמרו שם: "ולא יסמוך בעפר וכו'" היינו בגאיות עצמן, ולא במדריגות שעל פיהן, וכן כתב בפירוש המשנה שם. והראב"ד חולק על זה, ופירשה במדריגות. 96) כדי להשוות את הגומות. 97) ועבודת הארץ אסורה בשביעית. 98) מחיצה. 99) "להבדיל אותו הגיא מכל השדה" (פירוש המשנה). 100) בין הגיא לשדה, כנ"ל. 101) "ומה שלא אפשר

ולהלן ה"ב באבני הכתף, לא התירו אלא ליטול אותן אבני הכתף, אבל הקטנות לא התירו ('תוספות יום-טוב'). וגם אין צורך להניח טפח הסמוך לארץ (ראה להלן). ומדובר כשנתכוון לתקן שדהו, ראה להלן ה"ח (ועי' ר"ש, 'משנה ראשונה' ו'תוספתא כפשוטה'). 61) כלומר, משוי שני בני אדם. 62) ודוקא במספר כזה של אבנים ובמשא כזה, אפשר שמשתמשים לבנין. ולכן מותר לו לעשות כן, אף-על-פי שהוא מתכוון לייפות שדהו, כיון שלצורך מוצאי שביעית (ולא לצורך שביעית) הוא עושה זאת. 63) גובה הגדר. 64) טפחים. 65) כדי שידע הרואה, שאינו מתכוון לנקות שדהו, שאם היה מתכוון לכך, היה נוטל את כל האבנים ולא היה משייר טפח.

- 1 ח. פמה דברים אמורים?⁶⁶ בשנתפון⁶⁷ לתמן
- 2 שדהו⁶⁸, (או) שהתחיל⁶⁹ לטל בשביעית; אבל אם
- 3 לא נתפון לתמן שדהו⁷⁰, או שהתחיל מקדם
- 4 שביעית⁷¹ - נוטל בשביעית כל מה שיצעה⁷² מפל
- 5 מקום⁷³ וגומם⁷⁴ עד לארץ⁷⁵. וכן⁷⁶ אם היה נוטל
- 6 משדה חבירו, אף על פי שהוא קבלן⁷⁷ - גומם עד
- 7 לארץ⁷⁸.

66) צריך להניח טפח סמוך לארץ, כנ"ל. 67) תוספתא שם, כרבי יהודה (שרבי יוסי הורה כמותו, ב'ירושלמי' שם) ולא כרשב"ג. 68) לצורך מוצאי שביעית, כנ"ל. 69) בדפוס רומי: "שהתחיל" (ותיבת "או" ליתא), וצ"ל "והתחיל". ואם כן, לא אסרו אלא כשישנן שתי ריעותות: גם נתכוון לייפות שדהו, וגם התחיל ליטול בשביעית. וראה במשנה ראשונה שם. 70) אף-על-פי שהתחיל ליטול בשביעית. ומדובר כשמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שלא נתכוון לייפות שדהו, כגון שיש לו בנין, ובניינו מוכיח עליו (רדב"ז). וראה בתוספתא כפשוטה'. 71) אף-על-פי שמתכוון לייפות שדהו, כנ"ל. וראה ב'ירושלמי' (פ"ב ה"ב) שנראה שלא התירו אלא באבנים תלושות. וראה להלן ה"י. 72) כלומר, אפילו אבנים קטנות. 73) אפילו מגדר שאינו גבוה עשרה טפחים. 74) כן הוא בכת"י 'מעשה רוקח'. ופירושו: נוטל. ובדפוס רומי: "גודר". ובס"א: "גוהם" ('מעשה רוקח'). 75) בלי להשאיר טפח. 76) משנה, שם. 77) ראה להלן סוף ה"ב (רדב"ז). 78) כיון שהרואה אותו נוטל אבנים, יודע שלצורך אבנים הוא נוטל, ולא לייפות הקרקע. וראה בהערות לתחילת ה"ו. ובהתחיל מערב שביעית לא אסרו אפילו במתכוון לתקן שדהו, כיון שהן תלושות מן הקרקע.

- 8 ט. אבנים⁷⁹ שראויות שתזעזע אותן המחרשה⁸⁰, או
- 9 שהיו מכסות⁸¹ ונתגלו⁸²: אם יש בהן שתים של
- 10 משוי שנים שנים⁸³ - הרי זה מתר לטל אותן⁸⁴; הרי
- 11 קטנות מזה - לא ינטלו⁸⁵.

79) שם, מ"ז: אבנים שזעזעתן המחרישה, וכו'. וב'ירושלמי': לא סוף דבר בשזעזעתן המחרישה, אלא אפילו מחרישה עתידה לזעזען. 80) כלומר, שאינן מחוברות לגמרי. אבל אם היו מחוברות היטב, אסור היה לסקלן, כבהלכה הסמוכה. 81) שלא ידע שהן קיימות.

קמד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' כ"ד אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בונה כדי למנוע מכשול מן הרבים (או שבמקום מכשול של רבים לא חששו למראית העין), או כדי לתתם פרצתו הפתוחה. והראב"ד השיג ממה ששנו במועד קטן ו, ב: ובשיעית בונה (את הפרצה) כדרכו. ולא חילקו בין אם מכשלת הפרצה את הרבים ובין אם אינה מכשלת. ואין זה קשה לדעת רבינו, שהרי ב'ירושלמי' שם העמידו את המשנה כשהפרצה מכשלת את הרבים. וראה ב'פאת השולחן' סי' כא אות יט.

לקחתם עד שירד בגיא, אינו מותר לו לקחתם, מפני שכשנראה אותו יורד או ישלשל עצמו לקחת אותם, [נאמר שהוא לתקן שדהו נתכוון" (פירוש המשנה שם).

1 יב. אֲבָנֵי פְתָח¹⁰², וְהֵם¹⁰³ הַנְּטָלוֹת שְׁתֵּים שְׁלֹשׁ עַל
2 הַפְתָּח - מִתֵּר לְהַבְיִאן מִכָּל מְקוֹם¹⁰⁴, בֵּין מִשְׁדֵּה
3 חֲבֵרוֹ¹⁰⁵ בֵּין מִשְׁדֵּה¹⁰⁶. וְכֵן הַנְּבָלָן¹⁰⁷ מְבִיא מִכָּל
4 מְקוֹם וְאֶפְלוֹ אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת [קְטָנוֹת]¹⁰⁸, בֵּין מִשְׁדֵּה
5 שְׁקֵבֵלָה¹⁰⁹ בֵּין מִשְׁדֵּה שְׁלֹא קִבְלָה.

10 יד. אָסוּר לִגְדֵר לְבָנוֹת גְּדֵר בְּשָׁבִיעִית בֵּין שְׁדֵהוּ
11 לְשְׁדֵה חֲבֵרוֹ¹¹⁵; אֲבָל בּוֹנֵה¹¹⁶ גְּדֵר בֵּינוֹ¹¹⁷ וּבֵין רִשּׁוֹת
12 הָרָבִים¹¹⁸, וּמִתֵּר לְהַעֲמִיק עַד הַסֶּלַע¹¹⁹. וּמוֹצִיא אֶת
13 הָעֶפֶר וְצוֹבְרוֹ בְּתוֹךְ שְׁדֵהוּ¹²⁰, פְּדָרְךָ כָּל מַעֲמִידִין
14 זָבָל¹²¹. וְכֵן אִם חָפַר בּוֹר וְשִׁיחַ וּמַעְרָה בְּשָׁבִיעִית¹²²
15 - צוֹבֵר הָעֶפֶר בְּתוֹךְ שְׁדֵהוּ¹²³, פְּדָרְךָ כָּל הַחוֹפְרִים¹²⁴.

(102 שם, מ"ט. 103) שם, כרבי יוסי ולא כרבי מאיר. (104 משנה, שם. 105) "ירושלמי", שם. (106) שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ולא כדי לסקל ולייפות את שדהו. אבל אם הן קטנות וניטלות יתור מב' ג' על הכתף - אסור להביאן משדהו, אלא רק משדה חבירו, כנ"ל בסוף ה"ח. (107) שם. "וקבלן הוא שוכר הארץ לעבוד אותה" (פירוש המשנה). (108) כן צריך להיות (גליון הרמב"ם). וכן הוא בדפוס רומי ובדפוס מג"ע (מעשה רוקח), וכן הוא בר"י קורקוס, ועי' ראב"ד. (109) "כדין מביא מתוך של חבירו" (פירוש המשנה, שם), שהרי אין השדה שלו, ואין הוא אלא אריס בתוכה. ועי' ראב"ד.

6 יג. פְּרִצָה¹¹⁰ שֶׁהִיא סוּגָה¹¹¹ בְּעֶפֶר : אִם אֵינָה מְכַשְׁלֵת
7 אֶת הָרָבִים - אָסוּר לְבָנוֹתָהּ¹¹²; וְאִם הִיְתָה מְכַשְׁלֵת
8 אֶת הָרָבִים, או שְׁלֹא הִיְתָה סוּגָה בְּעֶפֶר אֲלֵא פְתוּחָה
9 לְרִשּׁוֹת הָרָבִים - מִתֵּר לְבָנוֹתָהּ¹¹³.

(110) "ירושלמי" שם ה"ז, ומועד קטן פ"א ה"ד. ופירושו: פרצה בגדר שבינו לבין רשות הרבים. (111) מלשון "סייג", כלומר, היתה גדרה וסתומה בעפר, ולא באבנים, כדרך שצריך להיות. (112) שהרואה אומר: כדי לזרועה הוא סותם את הפרצה. ומה שהתירו (בהלכה הסמוכה) לבנות גדר בינו לבין רשות הרבים, ולא חששו למראית העין, כיון שאין דרך לזרוע סמוך לרשות הרבים, אין זה אלא כששדה פתוחה לרשות הרבים, אבל כאן שפרצתו מסוייגת בעפר, אלמלא הוא רוצה לזרוע שדהו, לא היה לו לגדרה. וראה להלן בהערות. (113) שהרואה יודע שהוא

(114) "ירושלמי" שם. (115) שהרואה אומר: כדי לזרוע שדהו הוא עושה כן. ועוד, שמא באמת יבא לזרוע שדהו. (ר"ש ורדב"ז). (116) שם, מ"י. (117) בין שדהו. (118) כיון שאין דרך לזרוע סמוך לרשות הרבים (שם). (119) כשהוא בונה את הגדר הנ"ל (כן נראה מן המשנה). ודוקא "עד הסלע", שמוכח שאינו חופר כדי לזרוע, שהרי אי-אפשר על גבי הסלע, אבל אם אינו חופר עד הסלע - אסור, מפני מראית העין, וכן שמא יבוא לזרוע שם. וראה בר"ש. (120) כרבי עקיבא, ולא כרבי יהושע. (121) כלומר, שלש אשפתות לכל בית סאה, וכל אשפה אינה פחותה ממאה וחמשים סאה, כנ"ל ה"א (רע"ב ו'פאת 122) רבינו מפרש שהפיסקא הזאת במשנה עוסקת בשביעית, והר"ש חולק ומפרש שמדובר בשאר ימות השנה, ונחלקו רבי יהושע ורבי עקיבא, אם מותר להוציא את העפר לרשות הרבים ולקלקלה, על-מנת לתקנה לאחר מכן. (123) כרבי עקיבא. (124) כלומר, כל השנה, שאינם רשאים להוציא את העפר לרשות הרבים ולקלקלה על-מנת לתקנה. וכשהוא צובר את העפר ברשותו, צוברו כדרך המעמידים זבל, כנ"ל.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - כ"ד אדר ב' א' ניסן תשע"ו

18 נִסְכִּים אֵינָה טְעוּנָה לֹא תְּנוּפָה⁵ וְלֹא הִגְשָׁה⁶ וְלֹא
19 לְבוֹנָה⁷, אֲבָל טְעוּנָה מְלָח⁸. וְכִלְהַ נְשָׂרְפָתָה⁹ עַל מִזְבֵּחַ
20 הַחִיצוֹן¹⁰. וְיִתְנַסֵּף הַיֵּין עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ
21 עַל הָאֵשׁ¹¹, אֲלֵא מִגְבִּיהָ יְדוֹ¹² וְיוֹצֵק עַל הַיְסוּד¹³
22 וְהוּא יֵרֵד לְשִׁיתִין¹⁴.

(2) היינו עולת בהמה ושלמים וחסאת מצורע ואשמו הטעונין נסכים (להלן הלכה ב). (3) ראה זבחים ה. ט. ברכות טו: (ועיין רש"י שם) ופסחים צו: ועוד. (4) ראה

יום א' כ"ד אדר ב' ה'תשע"ו

הלכות מעשה הקרבנות

פרק שני

(1) יבאר בו דיני נסכים ומנחת נסכים, ואיזה קרבן טעון נסכים, ומה הוא שיעורם של נסכים.

16 א. הַיֵּין וְהַסֶּלַת שְׁמֵבִיאִין עִם הַקֶּרְבָּן² הֵם הַנְּקָרְאִין
17 נִסְכִּים³, וְהַסֶּלַת לְבִדָּה נְקָרְאָת מְנַחַת נִסְכִּים⁴. וּמְנַחַת

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום א' כ"ד אדר ב' – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שבועות יא. זבחים קט: מנחות ח. ועוד. (5) "תנופה היא שמנענעים לארבע הרוחות" (רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ה משנה ה). (6) "הגשה היא שמישין לקרן המזבח וכו', והוא מה שנאמר והגשה אל המזבח או והגישו" (רבינו שם). ובמשנה מנחות סא. שנינו: "ומנחת נסכים אין טעונות הגשה ולא תנופה", תנופה אין בה, שהרי לא כתוב בה, והגשה אין בה שנתמעטה בגמרא (שם ס: סא.) ממה שנאמר במנחת מרחשת (ויקרא ב, ח) "והקריב אל הכהן והגישו אל המזבח", "והקריבה" משמע מיעוט, אותה, שבאה בגלל עצמה. ולא מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה, אלא בגלל הזבח. (7) שם נט. במשנה "מנחת נסכים טעונה שמן ואין טעונה לבונה". ולמדו זאת בגמרא שם, ממה שנאמר במנחת העומר (שם ב, טו) "ושמת עליה לבונה" – עליה לבונה, ולא על מנחת נסכים לבונה. (8) מנחות כ. ולמדו זאת ממה שנאמר (שם, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וראה גם בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרק יד הלכה ג). ורק המנחה, כלומר הסולת, טעונה מלח. אבל היין אינו טעון מלח (פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (9) משנה במנחות עד: "ומנחת נסכים למזבח, ואין בהן לכהנים". (10) שהרי על המזבח הפנימי אסור להעלות אלא קטורת בלבד, ראה למעלה פ"א הערה קמה. (11) פשוט הוא בסוכה מח: מט: . וגם שמואל האומר (זבחים צא:): "המתנדב יין מביא ומזלפן על גבי האישים", לא אמר כן אלא במתנדב יין, אבל בנסכים הבאים בשביל הקרבן הכל מודים שמתנסך על גבי המזבח (עייני רש"י שם), ורבינו פסק (להלן פט"ו הלכה יד), שגם המתנדב יין מנסכו כולו על גבי השיתין (הר המוריה). (12) לאו דוקא, שלא אמרו בסוכה מח: "הגבה ידך" (ראה פ"י מה' תמידין ומוספין הלכה ח) – אלא בניסוך המים דוקא שאינו מפורש בתורה, אלא הוא הלכה למשה מסיני ואין הצדוקים מודים בזה, ולפיכך חששו שמא כהן זה צדוקי הוא ויסוך על רגליו, אבל בניסוך היין המפורש בתורה, אין חשש זה קיים (כסף-משנה). (ראה עוד להלן). (13) הראב"ד השיג עליו, וכתב: "זה שיבוש, שלא היה יוצק על היסוד, אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרומית" (ראה בסוכה מח. ובדברי רבינו להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). והכסף-משנה כתב שלא נזכרו ספלים אלא בניסוך של חג, אבל ניסוך של כל ימות השנה היה על היסוד. (ולפי דבריו יש להבין, גם ממה שאמר רבינו למעלה "מגביה ידו", שמכיון שמנסך על היסוד, ולא בספלים שבראש המזבח, בוודאי הוא עומד על היסוד, ומכיון שמקומו של ניסוך הוא למעלה מחוט הסיקרא (זבחים סג. ולהלן פ"ז הלכה י'), אם לא יגביה ידיו, נמצא מנסך למטה מחוט הסיקרא, אבל אם הוא מגביה ידיו – הרי הוא ארבע אמות ויותר, שהן עשרים וארבעה טפחים ויותר, ויחד עם חמשת הטפחים של היסוד למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ז), הרי הוא מנסך למעלה מעשרים ותשעה טפחים שהוא מחצית המזבח (למעלה שם הלכה ח). וצריך עיון, למה לא הרגיש בזה הכסף-משנה). (14) שהיו ביסוד המזבח, ראה למעלה שם הלכה יא.

15) ולא עולת העוף, ראה המשך ההלכה. (16) משנה במנחות צ: "כל קרבנות הציבור והיחיד טעונין נסכים חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם", ובגמרא שם: "תנו רבנן, ועשיתם אשה לה' (במדבר טו, ג וגו') ויין לנסך) יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים וכו', תלמוד לומר (שם) "עולה". שלמים מנין, תלמוד לומר (שם) זבח" וכו'. (17) עולת יולדת (ויקרא יב, ו). (18) שם טז, ג "ואיל לעולה". (19) אף-על-פי שאינם באים בנדר ונדבה (ראה להלן הלכה ג). (20) שנתרבו במיוחד במה שנאמר (במדבר טו, ה'ו) "וייין לנסך רביעית וגו' לכבש האחד או לאיל וגו'", - "לכבש זו עולת יולדת, לאיל לרבות אילו של אהרן" (מנחות צא:). (21) שם בגמרא צ: לפי ר' יאשיה למדו כן ממה שנאמר (שם, ג) "מן הבקר או מן הצאן" – ולא עולת העוף, ולפי ר' יונתן ממה שנאמר (שם) "זבח", ועוף אינו זבח, שהרי הוא במליקה ולא בשחיטה. (22) במשנה שם: "חוץ מן הבכור וכו' והחטאת והאשם". וראה להלן הלכה ג שנתמעטו מן הפסוק. וטעם הדבר, אמר ר' שמעון (סוטה טו). "שלא יהא קרבנו מהודר", מאחר שהם באים על חטא. (23) שם במשנה: "אלא שחטאתו של מצורע ואשמו, טעונין נסכים", ובסוטה שם: "שאיין באין על חטא". (24) למדו כן שם צא. ממה שנאמר (ויקרא יד, י'): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ולוג אחד שמן", ואמרו (שם): "במנחה הבאה מן הזבח הכתוב מדבר וכו', ועדיין איני יודע אם טעונה נסכים ואם לאו, תלמוד לומר (במדבר טו, ה) "וייין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" – "עולה" זו עולת מצורע. "זבח" זו חטאת מצורע. "או לזבח" זו אשם מצורע". הרי ששלשתן טעונין נסכים.

ג. ומנין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם? 7
שנאמר: לפלא נדר או נדבה - דבר הבא בנדר 8
ונדבה? 25; יצאו חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח, 9
הואיל ואינן באין בנדר ונדבה - אין טעונין נסכים. 10
ומנין להביא שלמי חגיגה ועולת ראיה? 26 לנסכים? 11
שנאמר: או במעדיכם? 27

25) מנחות צ: אע"פ שאינם באים בנדר ונדבה. 27) מנחות שם.

ד. פמה הוא שעור נסכים? נספי כבש או כבשה - 13
עשרון סלת בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך 14
רביעית ההין? 28. וכן נספי העז, 29, בין קטן בין גדול, 30,
בין זכר בין נקבה, 31, או נספי רחל, אף על פי שהיא 16
גדולה? 32. אכל נספי איל הן שני עשרונים סלת בלול 17
בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין? 33. 18

ב. אין טעון נסכים אלא עולת בהמה 15 ושלימים 1

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35) שכתוב (שם, ג) "ועשיתם אשה לה' עולה או זבח וגו' או שלמים וגו'". (36) לא פחות ולא יותר. (37) שאפילו מביא כמה קרבנות ממין אחד בבת אחת, צריך נסכים לכל אחד ואחד (מנחות צא.). (38) ספרי פ' שלח (לבמדבר טו, יב). (39) משנה במנחות כז. "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו (=שאם חיסר כל שהוא פסול), היין מיעוטו מעכב את רובו, השמן מיעוטו מעכב את רובו", ובגמרא שם אמרו: "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו, מאי טעמא? אמר קרא (ויקרא ו, ח) מסלתה, שאם חסרה כל שהוא פסולה. היין מיעוטו מעכב את רובו, (במדבר, שם), השמן מיעוטו מעכב את רובו, דמנחת נסכים, ככה (שם). ומנחת גרבה אמר קרא (ויקרא שם) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה", וראה בתוספתא מנחות פ"ח "כל המנחות שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות, או שהיתה מדה חסרה מחברתה או יתירה מחברתה - הרי אלו פסולות" וכתב הכסף-משנה כי משמע שזה כלל בין ליין בין לשמן (וראה בפ"א מה' פוסהמ"ק ה"ט, כי בשמן אינו פסול עד שירבה שני לוגין שמן לכל עשרון סולת). (40) ראה ויקרא (כג, יב) "ועשיתם ביום הניפכם את העומר, כבש תמים בן שנתו לעולה לה'". (41) סולת, שכתוב (שם, יג) "ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן אשה לה'". (42) וכן הביא רבינו בהקדמתו לפי"מ מסכת מנחות, כי שני העשרונים בלולים בשלישית ההין שמן. ומה שאמרו במנחות פט: מה יין רביעית ההין, אף שמן רביעית ההין (ראה השגת הראב"ד) - כפי הנראה אין זה אלא תוספת מפירוש"י (מרכבת משנה). (43) משנה מנחות שם: "אעפ"י שמנחתו כפולה, לא היו נסכיו כפולים". (44) שכתוב (שם) "ונסכה יין רביעית ההין".

13 ו. המצריע מביא עם שלשה פכשים שלו, שהן
14 חטאת ואשם ועולה⁴⁵, שלשה עשרונים⁴⁶. ומפי
15 השמועה למדו⁴⁷, שהן באין בכלל הזבחים שלו⁴⁸.
16 עשרון עם פל פכש בלול ברביעית ההין שמן,
17 ורביעית יין עם פל עשרון משלשתן⁴⁹, כשאר נסכי
18 הפכשים. והמקריב⁵⁰ את הפלגס - מביא עמו נסכי
19 אלו⁵¹ ולא עולה לו זבחו⁵².

45) ראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג.
46) שנאמר (ויקרא יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן". (47) במנחות צא.
48) שנאמר (שם יד, כ) "והעלה הכהן את העולה ואת המנחה", הוי אומר במנחה הבאה עם הזבח. ובהגהת הרש"ש על הרמב"ם, ובאור-שמח מגיהים: "שהן באין בגלל הזבחים שלו". (49) שנאמר (במדבר טו, ד"ה) "והקריב וגו' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן. ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" (מה תלמוד-לומר לעולה או לזבח, שכבר כתובים בראש הפרשה שם, ג), אלא: "עולה" זו עולת מצורע, "זבח" זו חטאת מצורע, "או לזבח" זו אשם מצורע (מנחות צא.), הרי ששלשתן טעונים נסכי יין. (50) פרה פ"א משנה ג. כלומר, בדיעבד שאינו כשר לא לכבש ולא לאיל, ראה

1 וְנִסְכֵי הַפֶּר או הַעֲגֵל, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֻבוֹת - שְׁלֹשָׁה
2 עֶשְׂרוֹנִים סֹלֶת בְּלוּל בַּחֲצִי הַהֵינן שְׁמֶן, וַיֵּינן לְנִסְךְ חֲצִי
3 הַהֵינן³⁴.

28) כן מפורש בתורה (שם, ד"ה) "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין תעשה לעולה או לזבח לכבש האחד". וראה להלן הלכה ז מה היא מדת ההין. (29) שנאמר (שם, יא) "ככה יעשה וגו' לשה בכבשים או בעזים". (30) במנחות צא: אמרו: "או בעזים" (שם), מה תלמוד-לומר (והלא עזים בכלל כבשים הם - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לבין נסכי איל (ראה בהמשך ההלכה), יכול בין נסכי גדי (=קטן) לנסכי שעיר (=גדול), תלמוד-לומר או בעזים, וכן הוא בשקלים פ"ה משנה ג (הובא במנחות צב.). (31) שקלים שם: "ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל, זכר, גדי, וחוטא. גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים וזכרים ונקבות (=שמאותו חותם שכתוב עליו גדי, היו לוקחין נסכים לקרבן צאן, בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות - רש"י מנחות שם) חוץ משל אילים". (32) במנחות צא: "או לשה בכבשים (במדבר שם, יא), מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר שם, ה' "או לזבח לכבש האחד" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק בין נסכי כבשה לנסכי רחלה, תלמוד-לומר או לשה בכבשים", וכמו כן נאמר שם בגמרא "בדיק לן רבא, נסכי רחלה בכמה, ופשיטנא ליה ממתניתין" (דשקלים שם). (33) במדבר שם, יז: "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים בלולה בשמן שלישיית ההין, ויין לנסך שלישיית ההין תקריב ריח ניחוח לה'". (34) שם, ח"א: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה', והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין, ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה'. ככה יעשה לשור האחד", ואמרו במנחות שם: "לשור האחד, מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר (שם) "והקריב על בן הבקר" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם, ה"ו) בין נסכי איל לנסכי כבש, יכול נחלק בין נסכי פר לנסכי עגל, תלמוד-לומר לשור האחד". וכן הוא בשקלים שם: "עגל משמש עם נסכי בקר, גדולים וקטנים וזכרים ונקבות". ומה שאמר "בין זכרים בין נקבות" אפשר ללמוד ממה שנאמר שם: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה'", ושלמים באים בין מן הזכרים ובין מן הנקבות, ראה למעלה פ"א הלכה יא.

4 ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים³⁵.
5 פשעור הזה³⁶ לכל אחד ואחד³⁷; שנאמר: כמספר
6 אשר תעשו, ככה תעשו לאחד כמספרם. אין
7 מוסיפין³⁸ על השעורין האלו ואין גורעין מהן.
8 ואם גרע או הוסיף פל שהוא - פסול³⁹. חוץ
9 מפכש העולה שמקריבין ביום הנפת העומר⁴⁰,
10 שהנסכים שלו שני עשרונים⁴¹ בלול בשלישית
11 ההין שמן⁴². אף על פי שנקפלה סלתו, לא נכפלו
12 יינו⁴³ [ושמנו], אלא יין לנסך רביעית ההין⁴⁴.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום א' כ"ד אדר ב' – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ובגמרא (שם פז:) למדו זאת מן הפסוקים. (59) שם, ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה טז. (60) כלומר, שהיו במקדש חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, כמו ששינונו (שם במשנה) למדוד בכל מדה בהן לקרבן הראוי לו. וראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יז. (61) משנה שם פח. (62) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא ולא כר' אליעזר בן יעקב. ובברייתא שם פט. נלמד זאת לפי החכמים ממה שנאמר במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וגו' ועשרון סולת אחד לבול בשמן למנחה ולוג שמן" – לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן).

- ט. בְּרוּצֵי הַמִּדּוֹת שֶׁל סֹלֶת - חֵל, שְׂאִין גַּב הָעֶשְׂרוֹן קִדְשׁ.⁶⁴ וּבְרוּצֵי הַיֵּין וְהַשֶּׁמֶן - קִדְשׁ, לְפִי שֶׁהוּא יוֹרֵד עַל גַּב הַקְּלִי, וְקָלִי הַלֶּחַ נִמְשָׁחוּ מִפְּנֵי וּמִבַּחוּץ.⁶⁵ וְלָמָּה יִתְקַדְּשׁוּ הַבְּרוּצִין אִף עַל פִּי שְׂאִין פְּוֹנֵת הַמּוֹדֵד אֲלָא לְמָה שֶׁפְּבָלִי בְּלִבְדִּי?⁶⁶ כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: מוֹצִיאִין מִקְּלִי שְׂרֵת לְחֵל.⁶⁷

(63) משנה במנחות ז. כתנא-קמא. "ומה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא, היינו בירוצין" (רש"י שם). (64) כלומר, מדת היבש לא נמשחה בחוץ לקדשה אלא בפנים. ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יט. ולמדו זאת ממה שנאמר (במדבר ז, א) "וימשחם ויקדש אותם" – אותם, למעט מדת היבש מבחוץ. (65) ראה בהלכות כלי המקדש שם. (66) וראה בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כ, כי כלי השרת אין מקדשין אלא מדעת. (67) בגמרא שם אמרו כן לפי דברי ר' יוסי, אבל סובר רבינו שגם לתנא-קמא צריך לומר כן (משנה למלך).

- י. מָה הָיוּ עוֹשִׂין בְּבְרוּצֵין?⁶⁸ אִם יֵשׁ זָבַח אַחֵר - יִקְרִיבוּ עִמּוֹ, וְאִם לֹנוּ - יִפְסְלוּ בְּלִינָה;⁶⁹ וְאִם לְאוֹנוֹ - מְקַיְצִין בְּהֵן הַמְּזַבְּחִין.⁷¹

(68) ברייתא שם ז: והכוונה לבירוצי הלח שנתקדשו, אבל בירוצי היבש הם חולין גמורים, כמבואר למעלה הלכה ט. (69) "שכיון שיש שם זבח אחר, נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה" (כסף משנה). ועיין ברש"י שם שכתב: "ואם לנו, לפי שאין שם זבח אחר", הרי שלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אחר, וראה במשנה-למלך. (70) לדעת כסף-משנה (ראה למעלה) המדובר כשלא היה שם זבח אחר, שאף-על-פי שלנו, אינם נפסלים בלינה, שהרי לא נתקדשו. ולדעת רש"י, המדובר כשאין להם זבח אחר, וגם לא לנו. (71) שם בברייתא. וכן הוא בשקלים (פ"ד משנה ד) במותר נסכים לדעת רבי חנניה סגן הכהנים, וראה בפ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יג. ולשון מקיצין מפרש בגמרא (שבועות יב: ועיין רש"י שם) שהוא כאדם שמביא בקינות סעודה מיני מתיקה, והוא מלשון קיץ, כמו שנאמר (שמואל-ב ב טז, ב) הלחם והקיץ לאכול לנערים, כלומר, מקריבין אותם שלא לשם תמידין, אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה (כסף משנה).

- יא. כִּיצַד?⁷² לֹקְחִין בָּהֶם?⁷³ עוֹלוֹת, הַבֶּשֶׂר לְשֵׁם וְהַעוֹרוֹת לְכֹהֲנִים.

למעלה פ"א הלכה יד. (51) שהם שני עשרונים סולת לבול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין, ראה למעלה ה"ד, שם במשנה. וראה חולין כג, ומנחות צא: כי לפי ר' יוחנן שסובר פלגס בריה בפ"ע, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, הוא משום ריבוי מיוחד מהפסוק "או לאיל" (במדבר טו, ו) לרבות את הפלגס, שמביא נסכי איל אף שאינו איל אלא בריה בפ"ע, ולבר פדא האומר שפלגס הוא ספק כבש ספק איל, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, כלומר, מביא ומתנה ואומר אם הוא איל יהיו כל הנסכים שלו, ואם הוא כבש הרי עשרון סולת ורביעית ההין שמן ורביעית ההין יין יהיו נסכים שלו, היתר יהיו נדבה. וראה שם בחולין בעיית ר' זירא, אם נוסף להיותו ספק כבש ספק איל, הוא גם ספק בריה או לא, ומשום כך לפי ר' זירא צריך גם להתנות ולומר אם בריה בפ"ע הוא, שיהיו כל הנסכים נדבה (ע"ש שנשאר הדבר בתיקו). ורבינו שלא מזכיר כאן שצריך להתנות, נשמע שסובר כר' יוחנן שאין זה ספק אלא ודאי בריה בפ"ע, אבל ראה להלן פט"ז ה"ב שפסק רבינו שהוא ספק אם יצא ידי נדרו או לא, הרי מפורש שאינו סובר כר' יוחנן אלא כבר פדא, ראה קרית-ספר ולחם-משנה שם. (52) שם במשנה. כלומר, בין אם נדר איל ובין אם נדר כבש, או אמר איזה שארצה. ולפי ר' יוחנן משום שאינו איל ואינו כבש אלא בריה בפ"ע, ולפי בר פדא משום שהוא ספק כבש ספק איל, או ספק בריה כפי בעיית ר' זירא. ובאופן שנדר איל, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא כבש. ובאופן שנדר כבש, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא בריה בפ"ע (ומשום שמא הוא איל, היה עולה לו זבחו, ראה להלן פט"ז ה"א, כי הנודר קטן והביא גדול יצא), זה גם אם אמר מאיזה שארצה (ראה להלן שם ה"ב).

- ז. הָהֵין הוּא שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לֶגֶב.⁵³ וּכְבֵר הוֹדְעֵנוּ שְׁעוֹר הֵלֵג עִם מִדּוֹת אַחֲרוֹת בְּהִלְכוֹת עֶרְוֵבִין.⁵⁴ וְהָעֶשְׂרוֹן הוּא הָעֶמְרֵר,⁵⁵ שֶׁהוּא שְׁעוֹר חֵלָה. וּכְבֵר בְּאֲרֵנוּ שְׁעוֹרוֹ בְּעֵנֵן חֵלָה.⁵⁶

(53) במנחות פט. למדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, כד) "ושמן זית היין", ונאמר עוד (שם, לא) "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם" – "זה" בגימטריא שנים-עשר. (54) פ"א הלכה יג, כי "הלוג – ארבע רביעיות", ובהלכה יב שם "והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב". (55) שהוא עשירית האיפה (שמות טז, לו). (56) בפ"ז מהלכות ביכורים הלכה טו. וראה גם בפיה"מ לרבינו עדיות פ"א משנה ב, ובחלה פ"ב משנה ו, ובסוף הקדמתו למסכת מנחות.

- ח. כְּשֶׁמוֹדְדִין הַנְּסָכִים אוּ הַמְּנַחֹת, בֵּין מְנַחַת יַחִיד בֵּין מְנַחַת צְבוּר.⁵⁷ - אֵין מוֹדְדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לְפָר אוּ שֶׁל שְׁנַיִם לְאֵיל.⁵⁸ אֲלָא מוֹדֵד הַכֹּל בְּעֶשְׂרוֹן אֶחָד שֶׁהִיא בְּמִקְדָּשׁ.⁵⁹ וְכֵן הַשֶּׁמֶן שֶׁל נְסָכִים מוֹדְדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּתוֹ שֶׁבְּמִקְדָּשׁ.⁶⁰ וְשֶׁמֶן שֶׁל מְנַחֹת הַיַּחִיד - בִּלְג שֶׁבְּמִקְדָּשׁ.⁶¹ כְּמִנְיֵן הָעֶשְׂרוֹנוֹת כֶּף מִנְיֵן הַלֵּגִין.⁶²

(57) ראה להלן פ"ב הלכות ג-ד. (58) משנה במנחות פז.

קמח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני כ"ה אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וחטאת את המקדש" - "חטאת, עולה היא. א"ר יוחנן, פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. רב אשי אמר, מילואים הקריבו בימי עזרא, כדרך שהקריבו בימי משה". ופסק רבינו כרב אשי. ומפרש שדברי נבואה אלו הם על הבית השלישי (ולא מפרש כפירוש"י, שהנבואה של יחזקאל היא על בית שני), וכמו שבבית שני הקריבו קרבנות שאינם נוהגים לדורות, כמו שהקריבו בימי משה, כן יקריבו גם בבית שלישי (לחם משנה). וראה בספר המצוות כלל ג, וברמב"ן במגילת אסתר שם.

טו. וכָּשֶׁם שֶׁהִקְרִיבו הַנְּשִׂאִים בַּחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ⁸⁷ 16
דְּבָרִים שְׂאִין פְּמוֹתָן לְדוֹרוֹת וְהִקְרִיבו בַּשַּׁבָּת⁸⁸, פֶּה 17
הַנְּשִׂאִי מְקַרֵּב חֲנֻכָּתוֹ בַּשַּׁבָּת לְעֵתִיד פֶּאֶשֶׁר מִפְּרֹשׁ 18
שָׁם⁸⁹. וְכֵן קִרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיבו בְּיָמֵי עֶזְרָא הַבָּאִים 19
מִהַשְּׁבִיטִים⁹⁰ - מִלּוּאִים הָיוּ וְאֵינָן נוֹהֲגִין לְדוֹרוֹת. אֲבָל 20
דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים לְדוֹרוֹת⁹¹ הֵם דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁפִּרְשְׁנוּ⁹² 21
כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתִיקוּם מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אֵין לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם 22
וְאֵין לְגַרְעֵי⁹³. 23

87) במדבר ז. (88 מועד קטן ט. (89 ביחזקאל מו, ד. 90 עזרא פרק ח, לה: "הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות לאלקי ישראל, פרים שנים-עשר על כל ישראל, אילים תשעים וששה, כבשים שבעים ושבעה, צפירי חטאת שנים-עשר, הכל עולה לה". (91 בהוריות ו. על הפסוק הנ"ל "הכל עולה" מקשים, "הכל עולה וכו', אפשר שחטאת עולה? (הלא היו גם צפירי חטאת), אלא הכל כעולה, מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת", ומסיק שם בסוף, כי הוראת שעה היתה, וכוונת הדברים לפי רבינו כי מילואים היו. (92 למעלה הלכות ד"ו. (93 ראה למעלה הלכה ה.

יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) בו יבואר דין שנים הרוצים להביא קרבן שלמים או עולה בשותפות, ואם מקבלים קרבן מגוי או ממומר.

א. שְׁנַיִם שֶׁרָצוּ לְהִבְיֵא שְׁלָמִים או עוֹלָה בַּשְּׁתָּפוֹת - 24
מְבִיאִין, בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּנִדְבָה. וְאֶפְלוּ עוֹף יָבֹא 25
בַּשְּׁתָּפוֹת. 26

ב. וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים או עֲבָדִים מְבִיאִין כֹּל 27
הַקִּרְבָּנוֹת. אֲבָל הַעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים אֵין מְקַבְּלִין מֵהֶן 28
אֶלָּא עוֹלוֹת בְּלֶבֶד, שְׁנֵאָמַר: וּמִיָּד בֶּן נָכָר לֹא תִקְרִיבו 29
אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם. אֶפְלוּ עוֹלַת הָעוֹף מְקַבְּלִין מִן 30
הַנְּכָרִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה. אֲבָל אֵין 31
מְקַבְּלִין מֵהֶן שְׁלָמִים וְלֹא מִנְחוֹת וְלֹא חֲטָאוֹת 32
וְאֲשָׁמוֹת. וְכֵן עוֹלוֹת שְׂאִינָן בָּאוֹת בְּנֵדָר וּנְדָבָה אֵין 33
מְקַבְּלִין אוֹתָן מִן הַנְּכָרִי, כְּגוֹן עוֹלַת יוֹלְדֵת וְכִיּוֹצֵא 34
בָּהּ מְעוֹלוֹת שְׂאִינָן בָּאוֹת מְשוּם נֵדָר וְלֹא מְשוּם 35
נְדָבָה. 36

72) מקיצים בהם את המזבח. (73 כלומר, פודים את היין והשמן וקונים בדמיהם עולות. וראה עוד בהלכות כלי המקדש שם.

יב. הַסֵּלֶת עִם הַשֶּׁמֶן שֶׁל נְסֻכִּים אֵינָן מְעַפְּבִין⁷⁴ אֶת 1
הַיַּיִן⁷⁵, וְלֹא הַיַּיִן מְעַפְּבִין⁷⁶. וְלֹא הַנְּסֻכִּים מְעַפְּבִין אֶת 2
הַנְּבִיחָה⁷⁷, אֶלָּא מְבִיא אֲדָם קִרְבָּנוֹ הַיּוֹם וְנִסְכּוֹ אַחַר 3
עֲשָׂרָה יָמִים⁷⁸. אֶחָד יַחֲדֵי וְאֶחָד צְבוּרוֹ⁷⁹. וְהוּא שְׁלֹא 4
קָדְשׁוֹ הַנְּסֻכִּים בְּכָלִי שָׂרָת; אֲבָל אִם נִתְּנָן לְכָלִי שָׂרָת, 5
אִם לָנוּ - יִפְסְלוּ בְּלִינָה⁸⁰. 6

74) משנה במנחות מד: שאם אין לו סולת ושמן למנחה, מביא היין לבדו. (76 שאם אין לו יין, מביא סולת ושמן. אולם הסולת והשמן מעכבים זה את זה (תוספות שם ד"ה הסולת). וכן נראה בתוספתא פ"ו דמנחות, שאמרו: "נסכי בהמה והסולת מעכבין זה את זה", ועל-כרחנו כי המדובר בשמן וסולת, כנ"ל (הר המוריה). (77 כלומר, אם אין לו סולת ושמן ויין, מביא הוא את זבחו לבדו. (78 מנחות טו: ותוספתא זבחים פ"ה ומנחות פ"ו. (79 לענין יחיד, מפורש כן במנחות שם, ובתוספתא זבחים שם: "אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד עשרה ימים". ולענין ציבור יש ללמוד ממה שאמרו (זבחים פד.) "מנחתם ונסכיהם וכו' למחר", ופסוק זה הוא בקרבנות הציבור בחג, עיין רש"י שם. אולם, לכתחילה אין לעשות כן בציבור, שהרי הקרבן טעון שירה, ואין אומרים שירה אלא על היין ועל הקרבן, ראה בתוספות לראש השנה ל: סוף ד"ה ונתקלקלו (הר המוריה). (80 משנה במנחות עט. ותוספתא מנחות פ"ו.

יג. אֵין מְבִיאִין נְסֻכִּים אֶלָּא מִן הַחֲלִיין⁸¹. לֹא יָבִיאֵם 7
לֹא מִן הַתְּרוּמָה וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי וְלֹא מִן 8
הַבְּפוּרִים⁸². וְאֶפְלוּ תוֹדָה, שֶׁמְבִיא לְחֻמָּה מִן 9
הַמַּעֲשֵׂר⁸³, לֹא יָבִיאֵם נְסֻכִּים אֶלָּא מִן הַחֲלִיין⁸⁴. 10

81) משנה שם פב. "ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין". (82 תוספתא שקלים פ"א, ומנחות פ"ח, ומעילה פ"א: "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן הטבל ומן התרומה, ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ממעשר שני והקדש שלא נפדו וכו'". (83 כגון שאמר: "הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר" (שם פא: וראה להלן פט"ז הלכה יז). (84 שם במשנה פב: "ונסכים בכל מקום". וראה להלן שם, משום שנאמר (במדבר טו, ד) "והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו, ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל".

יד. כֹּל שְׁעוּרֵי הַנְּסֻכִּים הָאֲמוּרִין בְּסִפְרֵי יַחֲזַקְאֵל⁸⁵ 11
וּמִנְּזַן אוֹתָן הַקִּרְבָּנוֹת וְסִדְרֵי הָעֲבוּדָה הַכְּתוּבִים שָׁם 12
- כֶּלֶן מִלּוּאִים הֵן, וְאֵין נוֹהֲגִין לְדוֹרוֹת, אֶלָּא הַנְּבִיא 13
צָהָה וּפְרָשׁ כִּיצַד יִהְיֶה מְקַרְיָבִין הַמִּלּוּאִין עִם חֲנֻכַּת 14
הַמִּזְבֵּחַ בְּיָמֵי הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כְּשִׁיבְנָה בֵּית שְׁלִישִׁי⁸⁶. 15

85) פרק מה. (86 במנחות מה. הקשו על הפסוק ביחזקאל (שם, יח) "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים

י. אין סמיכה בקרבנות הצבור, חוץ משתי סמיכות: 42
על שעיר המשלח ועל פר העלם דבר. ושלשה מן 43
הסנהדרין סומכין עליו. ודבר זה הלכה מפי משה 44
רבנו, שאין בצבור אלא שתי סמיכות. 45

יא. אין סומכין אלא בעזרה. סמך חוץ לעזרה - 46
חוזר וסומך מבפנים. ואם היה בעל הקרבן עומד 47
בחוץ והכניס ידו לפנים וסמך - סמיכתו כשרה. 48
והוא שייסמך בכל כחו. ואין סומך אלא טהור. ואם 49
סמך הטמא - סמך. 50

יב. ובמקום שסומכין שוחטין. ותכף לסמיכה 51
שחיטה. ואם שחט במקום אחר או ששהה - 52
שחיטתו כשרה. והסמיכה שגרי מצוה היא. לפיכך, 53
אם לא סמך - כפר, ואינה מעצבת. ואף על פי כן 54
מעלין עליו כאלו לא כפר. 55

יג. וצריך הסומך לסמך בכל כחו בשתי ידיו על 56
ראש הבהמה, שנאמר: על ראש העלה - לא על 57
הצואר ולא על הצדדין. ולא יהיה דבר חוצץ בין 58
ידיו ובין הבהמה. 59

יד. וכיצד סמך? אם היה הקרבן קדש קדשים - 60
מעמידו בצפון ופניו למערב, והסומך עומד במזרח 61
ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו, 62
ומתודה על חטאת עון חטאת, ועל אשם עון אשם, 63
ועל העלה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שנתק 64
לעשה. 65

טו. כיצד מתודה? אומר: חטאתי עויתי פשעתי 66
ועשיתי כך וכך, ויחזיתי בתשובה לפניך וזו כפרתי. 67
היה הקרבן שלמים - סומך בכל מקום שירצה מן 68
העזרה במקום שחיטה. ויראה לי, שאינו מתודה על 69
השלמים, אבל אומר דברי שבח. 70

יום שלישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ו

פרק רביעי

1) יתבאר בו שאין מביאים קרבן אלא ביום, ושצריך שתהא 4
עבודת הקרבנות לשמה.

א. כל הקרבנות אין מקריבין אותן² אלא ביום, 71
שנאמר: ביום צותו את בני ישראל להקריב את 72
קרבניהם - ביום ולא בלילה. לפיכך אין שוחטין 73
זבחים אלא ביום³, ואין זורקין דמים אלא ביום 74
השחיטה⁴; שנאמר: ביום הקריבו את זבחו - ביום 75
הזבחה תהיה ההקרבה. וכיון ששקעה החמה 76
נפסל הדם. 77

ג. נקרי שהביא שלמים - מקריבין אותן עולות; 1
שהעובד כוכבים לבו לשמים. נדר שלמים ונתנם 2
לישראל על מנת שיתפטר בהן לישראל - אוכלין 3
אותן הישראלים בשלמי ישראל. וכן אם נתנן לכהן 4
- כהן אוכלן. 5

ד. ישראל שהוא מומר לעבודה זרה או מחלל שבת 6
בפרהסיא - אין מקבלין ממנו קרבן קלל. אפלו 7
העולה, שמקבלין אותה מן הנכרים, אין מקבלין 8
אותה מן המומר הזה. שנאמר: אדם כי יקריב מכם. 9
מפי השמועה למדו: 'מכם' - ולא פלגם, להוציא 10
את המומר. אבל אם היה מומר לשאר עברות - 11
מקבלין ממנו כל הקרבנות, כדי שיחזור בתשובה. 12
היה מומר לעברה והוא מפרסם וידוע לעשותה 13
והרגל בה, בין להכעיס בין לתאבון - אין מקבלין 14
ממנו קרבן לאותה עברה. כיצד? כגון שהיה רגיל 15
לאכל חלב, בין להכעיס בין לתאבון, ושגג ואכל 16
חלב והביא חטאת - אין מקבלין אותה ממנו. 17

ה. עולות העובדי כוכבים אין מביאין עמהן נסכים, 18
שנאמר: כל האזרח יעשה ככה; אבל נספיהם קריבין 19
משל צבור, שנאמר: ככה תעשו לאחד כמספרם. 20
ואינן טעונות סמיכה; שאין סמיכה אלא בישראל, 21
באנשים ולא בנשים. 22

ו. כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד, בין חובה בין 23
נדבה, סומך עליהן כשהן חיים; חוץ מן הבכור 24
והמעשר והפסח. שנאמר: וסמך ידו על ראש 25
קרבנו. מפי השמועה למדו, שכל קרבן במשמע, 26
חוץ מפסח ובכור ומעשר. 27

ז. העוף אינו טעון סמיכה. וכן כל המעות שדינן 28
שיפלו לתבות של נדבה, שפבר בארנו בהלכות 29
שקלים שפלגן יבואו עולות - אין בעל אותן המעות 30
סומך על אותה העולה, ואינו מביא עליה נסכים, 31
אלא נספיה משל צבור. ואף על פי שהיה כהן - 32
עבודתה ועזרה של אנשי משמר. 33

ח. הפל סומכין, חוץ מחרש שוטה וקטן ועבד 34
ואשה וסומא ונקרי. ואין השליח סומך; שאין 35
סמיכה אלא בבועלים, שנאמר: וסמך ידו - לא יד 36
אשתו ולא יד עבדו ולא שלוחו. 37

ט. חמשה שהביאו זבח אחד - פלגן סומכין עליו 38
זה אחר זה, לא שייסמכו פלגן בבת אחת. מי שמת 39
והניח קרבנו עולה או שלמים - הרי יורשו מביאו 40
וסומך עליו ומביא נסכיו. 41

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כליל על גבי המזבח, ואינן נקמצות. (16) זמן מועט קודם השקיעה "אף כי אין שהות שתצית האש ברובו לפני השקיעה, והם נקלטים על גבי המזבח". (17) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, א) "זאת תורת העולה", ריבה את אלו שמקריבין קודם השקיעה ונשארים כל הלילה כמו אברי העולה. וראה במשנה למלך להלן פרק א מהלכות תמידין ומוספין סוף הלכה ג, כי רק אם הקמיצה הייתה לפני תמיד של בין הערביים, אפשר להקטיר את הקומץ לאחר התמיד, וכמו כן במנחות הנשרפות אין לשורפם על המזבח לאחר התמיד, אלא אם נתקדשו בכלי לפני התמיד, אבל אם לא נקמצו או נתקדשו בכלי לפני התמיד, אסור לעשותם אחר התמיד.

18 ה. הַנְּסָכִים הַבָּאִים עִם הַזֶּבֶחַ¹⁸ - אֵין קָרְבִין אֶלָּא בַּיּוֹם; וְשֵׁנָאמַר: וְלִנְסָכֵיכֶם וְלִשְׁלֵמֵיכֶם - מִקִּישׁ נְסָכִים לְשִׁלְמִים: מָה שְׁלָמִים בַּיּוֹם, אִף נְסָכִים בַּיּוֹם.
19 אָבֵל הַנְּסָכִים הַבָּאִים בַּפְּנֵי עֶצְמָן¹⁹ - מִתְקַדְּשִׁין²⁰ בְּלֵילָה וְקָרְבִין בְּלֵילָה²¹. לְפִיכֹה²², אִם נִדְמַנּוּ לוֹ נְסָכִים הַבָּאִין בַּפְּנֵי עֶצְמָן - מִקְדִּישֵׁן וּמְקַרְבִין בְּלֵילָה²³. וְעֹלוֹת הַשֶּׁחֶר פּוֹסְלוֹת בְּהֵן, כְּאִיבְרֵי הָעֹלוֹת²⁴.
25

(18) שהביאם עם הזבח. (19) שלא הקדישם עם הזבח, שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים. (20) על ידי נתינתם בכלי שרת. (21) שכיוון דלא קדשו בשחיתת הזבח, יכול להקריב בלילה, שדווקא נסכים הבאים עם הזבח נתרבו ממה שכתוב "לנסכים ולשלמים", ומכיוון שקריבין בלילה, מתקדשין גם בלילה, שכן אמרו בתמורה יד. "זה הכלל כל הקרב ביום (=נסכים הבאים עם הזבח בכלל זה) אינו קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה (=נסכים הבאים בפני עצמם) קדוש בין ביום בין בלילה. (22) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה וקריבים בלילה. (23) כלומר, מקדישין לכתחילה בלילה ומקריבין מיד (כסף משנה) והכל משום רזיוות מצוה, שמיד שנודמנה לו המצוה, אין להחמיצה. ומקור הדברים בתמורה שם: "אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן קריבין אפילו בלילה, נודמנו נסכים בלילה מקדישין בלילה ומקריבין". (24) בתמורה שם: "אמר רב אדא בר אהבה ועלות השחר פוסלת בהן כאברין" שהקדישין ולא הקריבין.

26 ו. כֹּל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְסַמֵּיכָה וְלִשְׁחִיטָה²⁵ וְלִמְלִיקָה²⁶,
27 לְהַקְטִיר²⁷ לְהַגְשָׁה²⁸ וְלִהְזִיחָה²⁹, וְלִתְנוּפָה³⁰ וְלִקְמִיצָה³¹
28 וְלִקְרִיבֵן הַמוֹסְפִין³². וְכֹל הַלֵּילָה כְּשֶׁר לְהַקְטִיר
29 אֲמוּרִין וְאִיבְרִים³³. זֶה הַכֹּל: דְּבָר שְׁמֻצּוֹתוֹ בַּיּוֹם -
30 כְּשֶׁר כֹּל הַיּוֹם, וְדָבָר שְׁמֻצּוֹתוֹ בְּלֵילָה - כְּשֶׁר כֹּל
31 הַלֵּילָה. וְאִף עַל פִּי כֵן, זְרִיזִין מְקַדְּמִין לְמֻצּוֹת.

(25) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר בשחיטה (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", לאפוקי לילה, ונאמר (שם ג, יג) "וסמך ושחט", מה שחיטה ביום אף סמיכה ביום. (26) מליקת העוף (ראה ויקרא א, טו), נלמדו כן בגמרא שם ממה

(2) מגילה כ: במשנה. (3) במגילה שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", ובתוספות שם דיבור המתחיל לקמיצה כתבו, כי אין ללמוד שחיטה מהפסוק "ביום צוותו", כי פסוק זה מדבר בעבודת הקרבנות ושחיטה אינה עבודה, שהרי היא כשרה בזר. (4) ולא ביום המתרת אלא רק ביום הזביחה.

1 ב. כֹּל שֶׁקָּרְבוּ מִתִּירֵי³⁴ בַּיּוֹם - מְעַלִּין אוֹתוֹ עַל
2 הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה³⁵. מֵיֵצֵד? וְזָבָחִים שֶׁנֶּזְרַק דָּמָם בַּיּוֹם
3 - מִקְטִירִין אֲמוּרִיהֶן בְּלֵילָה עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד
4 הַשֶּׁחֶר. וְכֵן אִיבְרֵי הָעֹלוֹת מִקְטִירִין אוֹתָן בְּלֵילָה עַד
5 שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר³⁶. וְכִי לְהַרְחִיק מִן הַפְּשִׁיעָה³⁷,
6 אֲמוּרֵי חֲכָמִים, שֶׁאֵין מִקְטִירִין הָאֲמוּרִין³⁸ וְאִיבְרֵי
7 הָעֹלָה אֶלָּא עַד חֲצוֹת הַלֵּילָה³⁹.

(5) זריקת הדם. (6) כלומר, אימוריו או אבריו. (7) אבל כל שלא קרב מתיריו ביום (=הקומץ, הלבונה והמנחות הנשרפות) אין מעלין אותו כל הלילה (תוספתא שם). ו"אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערביים וכו' מקטירין איברי העולות והאימורין וכו'". (8) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו". (9) "שלא תדחק עליו את השעה ונמצא עושה מהם דבר אחר עלות השחר". (10) במשנה שם: "הקטר חלבים ואברים". (11) משנה שם: "כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלין ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, הקטר חלבים ואברים מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה", ודעת רבינו (כאן וכן בפירוש המשניות שם) כי גם הקטר חלבים ואברים הם בכלל מה שאמרו חכמים עד חצות, אבל רש"י שם כתב כי על הקטר חלבים ואברים לא אמרו חכמים עד חצות, לפי שכהנים זריזים הם, ואין שבות במקדש.

8 ג. אִף עַל פִּי שְׁמַתָּר לְהַקְטִיר אֲמוּרִין וְאִיבְרִים
9 בְּלֵילָה - אֵין מְאַחְרִין אוֹתָן לְדַעַת, אֶלָּא מִשְׁתַּדְּלִין
10 לְהַקְטִיר הַכֹּל בַּיּוֹם. חֲבִיבָה מְצוּה בְּשַׁעֲתָה. שְׁהִי
11 הַקְטִיר אֲמוּרִין וְאִיבְרִים, אִף עַל פִּי שֶׁשְּׂאִרִים בְּלֵילָה,
12 דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת בְּזַמְנָן, וְאֵין מְאַחְרִין אוֹתָן לְמוֹצָאֵי
13 שְׁבֵת.

14 ד. כֹּל דְּבָר שֶׁאֵינוֹ קָרַב אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁰, כְּגוֹן הַקֹּמֶץ⁴¹
15 וְהַלְבוּנָה וְהַקְטִיר⁴² וּמְנַחֲוֹת הַנְּשַׁרְפוֹת⁴³ - מִתָּר
16 לְהַקְרִיבֵן עִם מְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ⁴⁴, וְהֵם מְתַאֲפְלִין וְהוֹלְכִין
17 כֹּל הַלֵּילָה כְּאִיבְרֵי עוֹלָה⁴⁵.

(12) שלא קרבו מתיריו ביום. (13) כלומר, הקטרת הקומץ, כי חלק גדול מהמנחות הקריבות על גבי המזבח, נקמצות, ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים. (14) כלומר, הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. (15) ראה להלן פרק י"ב שם כי מנחות זכרי כהנים (=מנחת חינוך וחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה) נשרפות

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"ו אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" - לאפוקי לילה. (27) הקטרת הקומץ, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב (שם) "ביום צוותו". (28) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית", ונלמד בגמרא שם ממה שהוקשה הגשה לתנופה שנאמר (במדבר ה, כה) ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות (=הגשה) והניף והקריב", מה תנופה ביום אף הגשה ביום. (29) זריקת דם הקרבנות והזיית דם פרים הנשרפים וחסאת הפנימיות. וגם זה נלמד בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ביום צוותו". (30) שמניף את עומר התנופה ומנחת הסוטה, וכמו כן את החזה של השלמים לפני שנותנה לכהן. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב (שם כג, יב) "ביום הניפכם את העומר", לאפוקי לילה. (31) קמיצת המנחה, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב "ביום צוותו". (32) נלמד שם ממה שנאמר (שם, לו) "דבר יום ביומו", לאפוקי לילה. (33) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בר" (שם כא.).

ט. אָויר הַכְּלִי הָרִי הוּא פְּכָלִי⁴³. הִיָּה מְקַבֵּל הַדָּם⁴⁴ וְנִפְתָּחוּ שׁוּלֵי הַמְּזֻרָק קָדָם שְׁפִינֵעַ הַדָּם לְאָויר הַמְּזֻרָק⁴⁵ הַנִּפְתָּח - לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם; שֶׁהָאָויר שְׁאִין סוּפוּ לְנוּחַ - אֵינּוּ פְּמֻנָּח⁴⁶.

11 ט. אָויר הַכְּלִי הָרִי הוּא פְּכָלִי⁴³. הִיָּה מְקַבֵּל הַדָּם⁴⁴
12 וְנִפְתָּחוּ שׁוּלֵי הַמְּזֻרָק קָדָם שְׁפִינֵעַ הַדָּם לְאָויר
13 הַמְּזֻרָק⁴⁵ הַנִּפְתָּח - לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם; שֶׁהָאָויר שְׁאִין
14 סוּפוּ לְנוּחַ - אֵינּוּ פְּמֻנָּח⁴⁶.

(43) כלומר, אין צורך שיכניס את הווירידין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק הווירידין למעלה מן הכלי, נגד התוך של הכלי. ואם סופו לנוח (=כשלא נפתחו שוליו) נתקדש הדם עוד כשהם באוויר למעלה מן הכלי, ודבר זה איבעיא ונפשטה בזבחים כה: (44) באוויר הכלי (=למעלה מן הכלי, נגד תוך הכלי). (45) כלומר, לאוויר שהוא בתוך דופני המזרק, אבל אם הגיע הדם לתוך אוויר הדפנות, ורק אחרי כן נפתחו שוליו, אף שלא הגיע הדם לתחתית המזרק - נתקדש הדם. (46) בזבחים שם: "בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפתחו שוליו וזרק עד שלא הגיע דם לאוויר מהו? אוויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא כמונח דמי", ואמרינן שם: "אם תמצי לומר אוויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, אוויר שסופו לנוח מאי? וידועה דעת רבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצי לומר" ראה לחם משנה.

י. כָּל הַזְּבָחִים צָרִיף הָעוֹבֵד שֶׁתְּהִיָּה מִחְשְׁבָתוֹ לְשֵׁם הַזְּבָח⁴⁷ וְלִשְׁם בְּעָלָיו⁴⁸ בְּשַׁעַת זְבִיחָהּ, וּבְשַׁעַת קְבֻלַּת הַדָּם, וּבְשַׁעַת הוֹלְכַת הַדָּם, וּבְשַׁעַת זְרִיקָתוֹ עַל הַמְּזִבְחִ; שְׁנֵאמַר: וּבִשְׂרָר זְבַח תוֹדַת שְׁלָמֵיו - שֶׁתְּהִיָּה זְבִיחָהּ עִם שְׂאֵר אֲרָבַע הָעֲבוֹדוֹת⁴⁹ לְשֵׁם שְׁלָמֵיו⁵⁰. וְכֵן שְׂאֵר הַקְּרָבָנוֹת⁵¹. וְאִם שָׁחַט וְעִבַּד שְׂאֵר עֲבוֹדוֹת⁵² סֵתָם וְלֹא חָשַׁב פְּלָלִי⁵³ בְּעוֹלָהּ וּבְשְׁלָמִים - הָרִי הֵן פְּשָׁרִים, וְעָלוּ לְבַעֲלִים⁵⁴.

(47) עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכו'. (48) קרבן של ראובן לשם ראובן, קרבן של שמעון לשם שמעון וכו'. בזבחים ב, במשנה: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח

1 ז. כָּל הַזְּבָחִים אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן לְתַתְּחִלָּה אֱלָא
2 בְּסַפִּין מְפָלִי שְׂרַת³⁴; וְאִם שָׁחַט בְּכָל דְּבָר שֶׁשׁוֹחֲטִין
3 בּוֹ הַחֲלִין, אֲפִלּוֹ בְּקְרוּמִית שֶׁל קְנָה³⁵ - פְּשָׁרִין³⁶.

(34) בסוטה יד: אמרו "מידי הווה אדם, דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה", הרי שסכין כלי שרת. וכן אמרו במנחות עו: "סכין מקדשת בכלי שרת". ואילו בחולין ג. הכשירו לשחוט קדשים בקרומית של קנה, והרי אין עושים כלי שרת של עץ, מזה הוציא רבינו שלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אינו צריך. (35) "צלע של קנה" (רש"י חולין טו:), ובערוך ערך קרם "פירש מה שמשתייר מן המחצלת כשמתקנין אותה". (36) תוספתא מנחות שם: "חומר בקמיצה שהקמיצה טעון כהן וכלי שרת, מה שאין כן בשחיטה, קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה".

4 ה. וְכָל הַזְּבָחִים שֶׁקִּבֵּל מִדְּמָם פָּחוֹת מִפְּדֵי הַזֵּיָה³⁷ -
5 לֹא נִתְקַדֵּשׁ הַדָּם. וְצָרִיף לְהַתְּכוֹן לְקַבֵּל כָּל הַדָּם³⁸.
6 כִּי־עַד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹחֵז הַסִּימָנִים³⁹ בְּיָדוֹ וּמוֹצִיאָן
7 עִם הַוִּירִידִין לְתוֹךְ הַמְּזֻרָק⁴⁰, וְשׁוֹחֵט שְׁנַיִם אוֹ רֵב
8 שְׁנַיִם, פְּדֵי שִׁיתְקַבֵּל הַדָּם כְּלוּ בְּפָלִי. וּמַגְבִּיָּה הַסַּפִּין
9 לְמַעְלָה, פְּדֵי שְׁלֹא יֵרֵד הַדָּם מִעֲלֵיהָ אֱלָא מִן
10 הַצְּוָאר⁴¹. וְדָם שֶׁבְּסַפִּין - מְזַנְהוּ בְּשַׁפְּתַת הַמְּזֻרָק⁴².

(37) אחת, בכלי אחד, ופחות מכדי הזייה אחת בכלי שני וערבן ביחד, אבל אם קיבל בו אפילו כדי הזייה אחת בלבד קידש הדם, אף כי צריך להזות על הקרבנות כמה וכמה הזיות בכל קרבן וקרבן כדינו. אבל לדעת התוספות מנחות שם דיבור המתחיל ואם, ורש"י שם, כי צריך שיקבל דם בכל קרבן וקרבן מה שצריך לכל הזיותיו. (38) כלומר, אף כי אם קיבל דם רק כדי הזייה אחת - קידש, אין זה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל כל הדם. והוא בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (שם ד, ז) "ואת כל דם הפר

קנב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא נאמרו בשלמים בפסוקים המדברים בהקרבה לשם, ראה ויקרא ג, ג-ט. (58) כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על האש, ולא לעשותו צלי לאכילה. (59) ושלא יצלה אברים מחוץ למערכה ואחר כך יעלה אותן על המערכה, כי אז שוב אין בהם ריח. (60) שם בגמרא וזה לשונו: ניהוח, לשם הנחת רוח לה', לשם מי שאמר והיה העולם. (61) מפשטות הדברים נראה כי זה מוסב על כל מה שלמעלה, ואם כן אם שחט בכוונה הפכית בכל אחד מששת הדברים הנ"ל - אין שחיטתו כשרה. וזה לא ייתכן, כי הרי בפרק י"ב מהלכות פסולי המוקדשין (הלכה א) לא מנה רבינו בפסול מחשבה אלא אם שחט שלא לשם זבח ושלא לשם זובח, הרי שבכל יתר ארבעת הדברים אין שום פגם אם חשב להיפך, ועיין לחם משנה.

והחטאת. ומשמע בגמרא (שם ב: דש"שלא לשמן", היינו בין בשינוי קדש בין בשינוי בעלים (כסף משנה). (49) כלומר, השחיטה עם שאר ג' העבודות: קבלת הדם, הולכת הדם וזריקת הדם, שהן ביחד ארבע עבודות. (50) בגמרא (שם ד.) למדו שצריך שחיטה לשם הזבח ממה שנאמר (ויקרא ד, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", שתהא זביחה לשם שלמים. וממה שנאמר "ובשר זבח תורת שלמיו" למדו ב"אם אינו עניין" "תנהו עניין" לשינוי בעלים, שצריך שתהא השחיטה לשם בעלים. וקבלת הדם שצריך שתהא לשם שלמים למדו (שם) ממה שנאמר (שם ז, לג) "המקריב את דם השלמים" שתהא קבלת הדם לשם שלמים, וממה שנאמר באיל הנזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים" למדו שתהא עשייתו לשם שלמים, ואם אינו עניין לשינוי קדש תנהו עניין לשינוי בעלים למדו (שם): קבלת הדם והולכת הדם שתהיינה לשם בעלים. והולכת הדם שתהא לשם הזבח למדו (שם). ממה שנאמר (ויקרא א, יג) "והקריב [וגו'] את הכל [וגו'] המזבחה" זו הולכה שצריך שתהא לשם זבח. וזריקה שצריך שתהא לשם הזבח למדו שם ממה שנאמר (שם ז, יד) "הזורק את דם השלמים" שתהא זריקה לשם שלמים, וזריקה לשם בעלים למדו (שם): ממה שנאמר (שם, ד) "ונרצה לו לכפר עליו" עליו ולא על חברו. (51) בגמרא (שם ד:) "אמר קרא (שם ז, לו) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, הקישן הכתוב לשלמים, מה שלמים בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינין לשמה, אף כל בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינין לשמה". (52) קבלת הדם, הולכתו וזריקתו. (53) לא לשמן ולא שלא לשמן. (54) שם ב. במשנה: "כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת", ובגמרא (שם): אמרו "טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה". הרי שבכל הזבחים עלו לבעלים לשם חובה, כשעבד בסתם, ורבינו כותב זאת רק בעולה ושלמים. ויתכן כי כוונת רבינו לומר שאפילו בעולה ושלמים. ופירוש הדברים אף שצריך הדבר שצריך לשם זבח נאמר בשלמים ועולה, ובכל זאת אם עשה סתם כשר, ועלו לבעלים לשם חובה. וקל וחומר לשאר קרבנות (לחם משנה).

יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשע"ו

פרק חמישי

1) יבאר בו שמקבלה ואילך מצות כהונה, ואם מקום השחיטה וקבלת הדם שוה בכל הזבחים.

- 8 א. כָּבֵד בְּאַרְבָּנָיִם שְׁשִׁחִיטַת הַקֹּדְשִׁים פְּשָׁרָה בְּזָרִים,
- 9 וּמִקְבֻלַּת הַדָּם וְאֵילָף מִצְוֹת פְּהִינָה. וְכָל הַזְּבָחִים -
- 10 קְבוּל דָּמָן בְּכָלִי שְׁרֵתָּ בְּיַד פְּהִינָה; אָבֵל מְקוּם
- 11 שְׁחִיטָתָן וּמְקוּם קְבוּל דָּמָן אֵינוֹ שְׁוֵה בְּכָלִי.

2) בפ"ט מהלכות ביאת המקדש הלכה ו. (3) שנאמר בעולה ושלמים בסיני (שמות כד, ה) "ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. ויקח משה חצי הדם וישם באגנות" (ראה זבחים צד: ומנחות פב:). ואם בשלמים צריך כלי קל-וחומר לשאר קדשים (רש"י במנחות שם). ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ה) אמרו: "ולקח, נאמר כאן לקיחה, ונאמרה להלן לקיחה, מה לקיחה האמורה להלן בכלי, אף כאן בכלי" ובמלבי"ם שם מפרש כי הכוונה היא ללמוד חטאת מעולה ושלמים, שבחטאת נאמר (ויקרא ד, כה): "ולקח הכהן", ובעולה ושלמים נאמר (שמות שם): "ויקח משה", מה קיחה של עולה ושלמים בכלי, אף קיחה של חטאת בכלי (וראה גם בקרית-ספר כאן). ואשם נלמד (זבחים מז:). מחטאת, שנאמר (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא", "מה חטאת טעונה כלי, אף אשם טעונה כלי". (4) כן הוא בהלכות ביאת המקדש שם. ולמדו כן ממה שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", מקבלה ואילך מצות כהונה (זבחים לב.). (5) ראה להלן הלכה ב.

- 12 ב. בַּיָּצֵד? קָדְשֵׁי קֹדְשִׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן וְאֵין
- 13 מְקַבְּלִין אֶת דָּמָן אֶלָּא בְּצִפּוֹן⁶⁰ הַמְּזֻבָּח, בְּכָל מְקוּם
- 14 שֶׁבְּאַרְנֵי גְבוּלוֹתָיו בְּתַחֲלַת סֶפֶר זֶה⁷. וְקָדְשִׁים קָלִים
- 15 - שְׁחִיטָתָן וְקְבוּל דָּמָן בְּכָל מְקוּם מִן הַעֲזָרָה⁸.

6) זבחים מז. וזו: וראה להלן הלכה ג. (7) בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה טז. (8) זבחים נה. במשנה: "קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה". וראה למעלה פ"ד הלכה ח, כי מיד עם תחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך

- 1 יא. וְצָרִיף שְׁתֵּהִינָה מִחֻשְׁבָּתָא⁵⁵ בְּשַׁעַת שְׁחִיטָתָא⁵⁶
- 2 הָעוֹלָה⁵⁷ לְשֵׁם שְׁפָה דְּכָרִים: לְשֵׁם הַזְּבָח, וְלְשֵׁם
- 3 הַזְּבָח, וְשֶׁהַזְּבָח לְהֵשֶׁם בְּרוּף הוּא, וְשִׁיקְטִירוֹ
- 4 לְאֲשִׁים⁵⁸, וְשֶׁהַקְּטֹרֶת לְרִיחַ בְּלִבְדָּ⁵⁹, וְשֶׁרִיחַ זֶה נִחַת
- 5 רִיחַ לְפָנֵי הַשָּׁמַיִם⁶⁰. וְאִם שְׁחַט סֶתֶם - בְּשָׂרֵי⁶¹, פָּמוֹ
- 6 שֶׁבְּאַרְנֵי. וְהַשׁוֹחֵט חֲטָא וְאֲשֵׁם צָרִיף שְׁתֵּהִינָה
- 7 מִחֻשְׁבָּתוֹ לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁבָּא עָלָיו.

(55) של העובד. (56) דווקא בשעת שחיטה ולא בשעת ההקטרה. (57) לדעת רש"י (זבחים שם דיבור המתחיל עולה) הוא הדין לשלמים. אבל מדברי רבינו נראה שעולה דווקא. ואילו בשלמים אין אלא ארבעה דברים: לשם זבח, לשם זובח, להשם, ושיקטירו לאישים. אבל לריח ולניחוח

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) בזבחים נה: "דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב, לול קטן היה אחורי בית הכפורת גבוה שמונה אמות, כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים", ובתוספתא זבחים פ"ז: "וכן היה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שני פססין היו בבית החליפות פתוחין למערב גבוהין מן הארץ ת' אמות שתהא עזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים אפילו אחורי הכפורת, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וגו'". ועיין בתוספות שם ד"ה שנים, שהקשו הלא אינו רואה פתח אהל מועד (ראה להלן הלכה ה). ותירצו, שמה שרואה קודש הקדשים, לא גרע מרואה פתח ההיכל. 20) כן למדו בתוספתא שם (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). 21) בזבחים סג. ומנחות ח. "אמר ר' יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (שם) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר", שאם בפתח ההיכל כשר, כל-שכן בהיכל עצמו. 22) כן הוא בזבחים קז: שגגו של היכל אינו ראוי לשחיטת כל זבח.

ה. שְׁלָמִים²³ שֶׁשְׁחָטָן קֹדֶם שִׁפְתָחוּ דְלִתּוֹת הַהֵיכָל¹⁹
- פְּסוּלִין; שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד - בְּזִמְן שִׁפְתָחוּ.²⁰
אֶפְלוּ הָיוּ דְלִתּוֹתָיו מוּגְפּוֹת²⁴ - הָרִי זֶה פְּנֵעוּל²⁵. אֶבֶל²¹
הַפְּרֻכָּת שֶׁעָלָיו אֵינָה²⁶ פּוֹסְלָת²⁷.

23) זבחים נה: וכדעת רש"י (שם סא.), שדין זה אינו אלא בשלמים שכתוב בהם "פתח אהל מועד", ולא בשאר קרבנות. ומה שאמרו בתמיד פ"ג משנה ז: "לא היה שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח", אין זה אלא למצוה, ולא לעכב. ראה בתוספות מנחות צה. ד"ה מר אמר, וב'תוספות יום טוב' בתמיד שם. 24) סגורות ולא נעולות במנועול. 25) כן הוא בזבחים שם: "פשיטא מוגף כנועול דמי". 26) על פתח ההיכל, כמבואר פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יז (אור שמח). 27) שם בזבחים בעיא שנפשטא: "וילון מאי, אמר ר' זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח", ופירשו רש"י ותוס' שם, שעשו הוילון לשם צניעות, שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה.

ו. הָעוֹלָה וְהָאֶשֶׁם וְהַשְּׁלָמִים, בֵּין שָׁל יָחִיד בֵּין שָׁל²³
צִבּוּר, זְרִיקַת דָּם שֶׁלִּשְׁתֵּן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ שְׁוָה²⁸
לְעוֹלָם²⁹. וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כְּשִׁלּוֹקַח הַפֶּהֶן הַדָּם²⁵
בְּמִזְבֵּחַ, וְזוֹרֵק מִמֶּנּוּ בְּמִזְבֵּחַ³⁰ שְׁתֵּי זְרִיקוֹת עַל שְׁתֵּי
זְרוֹיֹת הַמִּזְבֵּחַ³¹ בְּאֶלְכָסוֹן³² מִחֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ וְלִמְטָה³³:
עַל קֶרֶן מְזֻרְחִית צְפוּנִית וְעַל קֶרֶן מְעֻרְבִית דְּרוּמִית³⁴.
וּמִתְבָּנֵן כְּשִׁיזְרֵק הַדָּם עַל הַקֶּרֶן שִׁיְהִיֶּה הַדָּם מְקִיף²⁹
עַל הַזְרוֹיֹת כְּמִין ג'³⁵, כְּדֵי שִׁיִּמְצֵא הַדָּם שָׁל שְׁתֵּי
מִתְנּוֹת עַל אַרְבַּעַת פְּתָלֵי הַמִּזְבֵּחַ. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּעוֹלָה³¹
וּבְשְׁלָמִים סְכִיב³⁶. וְהוּא הַדִּין לְאֶשֶׁם³⁷. וּשְׁרִי הַדָּם³²
נִשְׁפָּכִין³⁸ עַל הַיְסוּד³⁹ הַדְּרוּמִי⁴⁰.

28) כן הוא בזבחים נג: (בעולה) נד: (לענין שלמי ציבור ואשמות), ונה. (לענין שלמי יחיד): "ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע". 29) כן בדפוס רומי (ר"מ) וויניציאה ועוד. בדפוסים החדשים: לעולה. 30) ראה להלן הלכה ט, כי

הכלי, ומכיון ששחיטה בכל מקום בעזרה, גם קיבול דמן כן. וראה להלן סוף הלכה ג.

ג. וּמִנֵּיין שְׁאִין שׁוֹחֲטִין קְדָשֵׁי קְדָשִׁים אֶלָּא בְּצִפּוֹן?⁹
שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּעוֹלָה: וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ²
צְפֹנָה¹⁰, וּבְחֻטָּאת הוּא אוֹמֵר: בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט
הָעוֹלָה תִּשְׁחַט הַחֻטָּאת¹¹; וּכְשֶׁם¹² שֶׁהַחֻטָּאת נִקְרָאת
קְדָשׁ קְדָשִׁים¹³, כִּף הָעוֹלָה נִקְרָאת קְדָשׁ קְדָשִׁים¹⁴.
וּבְאֶשֶׁם הוּא אוֹמֵר¹⁵: בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת הָעוֹלָה
יִשְׁחַטוּ אֶת הָאֶשֶׁם. וְשְׁלָמִי צִבּוּר¹⁶ הִקְשׁוּ לְחֻטָּאת,
שֶׁנֶּאֱמַר: וְעִשִׂיתֶם שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת וְשְׁנֵי
כִבְשִׂים בְּגֵי שְׁנֵה לְזִבְחַ שְׁלָמִים¹⁷; לְפִיכֵן הֵן קְדָשֵׁי
קְדָשִׁים כְּחֻטָּאת, וְנִשְׁחָטִין בְּמָקוֹם שְׁחִיטָתָהּ. וּמָקוֹם
שְׁחִיטָהּ הוּא מָקוֹם הַקְּבֵלָה¹⁸.

9) זבחים מח. 10) ובגמרא שם אמרו: "אשכחן בן צאן (שהרי הפסוק הנ"ל נאמר בצאן, שנאמר שם א, י "ואם מן הצאן קרבנו, מן הכבשים או מן העזים לעולה"), בן בקר מנא לן, אמר קרא "ואם מן הצאן", וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון (=בן בקר, שנאמר בויקרא שם, לפני כן) מן התחתון (=מן הצאן)". 11) שם מח: 12) עיין כסף-משנה. 13) בויקרא שם: "זאת תורת החטאת וכו' קודש קדשים הוא". 14) בזבחים נג: במשנה: "העולה קדשי קדשים וכו'". ואף-על-פי שלא כתוב בתורה שהיא קדשי קדשים, - למדוה מחטאת ואשם, לפי שהיא שווה להם בשחיטתה ובקיבול דמה (פירוש המשנה זבחים פ"ה משנה א). ועוד, שהרי היא כולה לגבוה, ואין לך קדשי קדשים כזה (רש"י שם). 15) ראה במשנה זבחים נד: 16) הם כבשי עצרת, ראה למעלה פ"ה הלכה ד. 17) שם במשנה: "זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו' שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון וכו'". ובגמרא (שם נה). אמרו: "מנא לן דבעי צפון, דתני רבה בר רב חנן קמיה דרבה, ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, מה חטאת בצפון אף שלמי ציבור. אמר ליה רבא, וכי חטאת מהיכן למדה מעולה, דבר הלמד מהיקש, חזור ומלמד בהיקש? אלא מדתני רב מרי בריה דרב כהנא, על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י, י) מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי שלמי ציבור קדשי קדשים. מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון". ורבינו הביא את הדרשה שנדחתה, ראה בכסף-משנה ולחם-משנה. 18) כי מיד עם תחילת השחיטה צריך לקבל הדם לתוך הכלי. כלומר, שיהיה נוזל בכלי מיד (למעלה פ"ד הלכה ח), ואם כן, מקום השחיטה הוא מקום הקבלה. וראה עוד למעלה הלכה ב.

ד. וּמִנֵּיין שְׁשׁוֹחֲטִים קְדָשִׁים קָלִים בְּכָל הָעֶזְרָה,
אֶפְלוּ אַחֲרֵי הַהֵיכָל?¹⁹ שְׁהָרִי נֶאֱמַר בְּשְׁלָמִים:
וְשָׁחַטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד²⁰ - לְהַכְשִׁיר כָּל הַרוּחוֹת,
שְׁהָרִי לֹא יָחִיד לָהֶם רוּחַ. וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר הַקְּדָשִׁים
קָלִים. וְאֵם שְׁחָטָם בְּהֵיכָל - פְּשָׁרִים²¹. אֶבֶל אֵם
שְׁחָטָן בְּגוּוֹ שָׁל הֵיכָל - פְּסוּלִין; שְׁאִין הַגְּגוֹת
רְאוּיֹת לְשְׁחִיטָה פְּלָל, אֶלָּא בְּקַרְקַע הָעֶזְרָה²².

קנד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 קָרַן עַד שְׂיִכְלָה פֶּל הַדָּם שְׁבָאֲצָבְעוֹ⁴⁹. וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה
9 בְּכָל קָרָן וְקָרָן⁵⁰. וְאִם נָתַן סְמוּךְ לְקָרָן פְּאֵמָה אַחַת
10 מִפָּאֵן אוֹ מִפָּאֵן - כְּפִירוֹ⁵¹.

"אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד". (31) זבחים נג: כשמואל וכתנא-קמא בברייתא שם (כסף משנה). (32) כלומר, שתי הקרבנות תהיינה זו מול זו באלכסון, היינו קרן מזרחית צפונית, וכנגדה באלכסון קרן מערבית דרומית, כדי שיהיו "שתי מתנות שהן ארבע". (33) בקנים פ"א משנה א: "עולת בהמה דמה למטה", משום שנאמר (ויקרא ד, יח - כה) "אל יסוד מזבח העולה", הרי שדם עולה למטה במקום שיש יסוד, ושאר קרבנות כגון האשם והשלמים שהם למטה, למדו (זבחים י:) ממה שנאמר בחטאת בהמה (שם ו, ט) "הכהן המחטא אותה", "אותה" דמה למעלה, ואין דמו של אחר למעלה (ראה בפ"י הרא"ש לקנים שם). (34) בתמיד פ"ד משנה א: "בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה, מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה". וראה יומא טו: כי משום כך היה נותן בשתי הקרבנות הנ"ל, ולא בקרן דרומית מזרחית ובקרן צפונית מערבית, משום שעולה טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד (ראה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י). ומפני ש"כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין" הקדימו לזרוק בקרן מזרחית צפונית שבה פוגש תחילה כשמתחיל להקיף את המזבח מימין, ואח"כ נותן בקרן מערבית דרומית (יומא שם). (35) אות יונית, עשויה ככף פשוטה שלנו (רש"י שם). (36) בעולה נאמר (שם א, יא) "וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב", וכן נאמר בשלמים (שם ג, ב) וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב". (37) שנאמר בו סביב (שם ז, ב) "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם, ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ואמר התנא-קמא בברייתא בזבחים שם: "יכול יזרקנו זריקה אחת, תלמוד-לומר סביב. אי סביב, יכול יקיפנו כחוט, תלמוד-לומר וזרקו. הא כיצד, כמין גמא, שתי מתנות שהן ארבע". (38) שפיכת שיריים ליסוד, לא נזכרה אלא בחטאות (שם ד, יח, כה, ל, לד), ולמדו (זבחים נא). שאר הקרבנות מחטאת, שנאמר (שם, כה) "אל יסוד מזבח העולה", ודרשו (שם) "תן יסוד למזבח של עולה", כלומר, "תן תורת שפיכת שיריים, יסוד להלכות מזבחה של עולה, שיהא המזבח טעון בעולה, ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שיריים אל היסוד" (רש"י שם) וראה עוד בזבחים לו. (39) בספרים אחרים: "על גג היסוד" (שם נב). (40) שם נג. במשנה. ושם בגמרא למדו כן מחטאות פנימיות, שכשם שבחטאות פנימיות שופך בסמוך לו, דהיינו ליסוד מערבי שבו פוגע תחילה כשיוצא מבפנים, כמו כן בשאר קרבנות שופך לקרן שפוגע בה תחילה כשיורד מהכבש, והיינו יסוד דרומי. וראה להלן פ"ז הלכה י, שהכוונה לקרן דרומית מערבית.

(41) ראה למעלה פ"א הלכה טז. וראה להלן הלכות יא דין חטאות הנשרפות. (42) משנה שם נב: (43) שהוא מזבח העולה, שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה". (44) קנים פ"א משנה א: "חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן וכו' ואם שינה וכו' פסול", ובברייתא (זבחים נג.) "דמים העליונים ניתנין מחוט הסקרא ולמעלה, התחתונים ניתנין מחוט הסקרא ולמטן, דברי רבי. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר וכו' בחטאת בהמה וכו' על גופה של קרן", ופסק רבינו כרבי, ולא כר' אלעזר ב"ר שמעון (כסף משנה). (45) בחטאות הנאכלות, נאמר "קרנות מזבח העולה". והיינו למעלה מחוט הסקרא, ראה למעלה. (46) ברייתא זבחים נג. "וטובל באצבעו הימנית (=של יד ימין) המיומנת שבימין, מן הדם שבמזרק". ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח) למדן כן בגזירה-שוה "נאמר כאן (ויקרא שם) "אצבעו", ונאמר להלן (במצורע - שם יד, טז) "אצבעו", מה אצבעו האמורה להלן, הימנית (שכן מפורש שם) המיומנת שבימין, אף אצבעו האמורה כאן, הימנית - המיומנת שבימין". (47) שם בברייתא: "וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה". ולפני רבינו היתה הנוסחא שם כבספרים אחרים שם, שהובאה ב'שיטה מקובצת' שם. ובתוספתא זבחים פ"ו (עמ' 448 19) "נותן גדול מכן וגדולה מכן", ורבינו גרס שם: "נותן גדול מכן וגדולה מכן" (תוספתא ראשונית שם). ו"גדולה" היינו אצבע אמה שהיא הגדולה שבאצבעות). (48) "זריקת (דם) חטאת קרויה חטיו, כמו הכהן המחטא אותה" (רש"י שם). (49) שם בברייתא. משום שנאמר (שם ד, כה) "ולקח וכו' ונתן", שנשמע מזה שיתן כל מה שלקח באצבעו (ראה בקרית ספר). (50) ברייתא שם. (51) בגמרא זבחים שם, נחלקו בזה האמוראים (אליבא דרבי, האומר כי דמים העליונים ניתנים מחוט הסקרא ולמעלה, ראה בהתחלת ההלכה כאן). חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחטא ויורד כנגד חודו של קרן, ואמרו שם כי אף הסובר "נותן אמה אילך ואמה אילך", אינו אלא כדיעבד, אבל לכתחילה מצוה בחודה, ופסק רבינו כמותו, וראה בכסף-משנה.

11 ח. וְצִרְיָהּ לְטָבֵל אֲצָבְעוֹ עַל פֶּל קָרָן וְקָרָן⁵².
12 וּכְשֶׁגִּזְמַר הַנְּתִינָה עַל הַקָּרָן - מְקַנְתָּ אֲצָבְעוֹ בְּשֵׁפֶת
13 הַמְּזֻרְקִי⁵³, וְאַחַר כֵּף טוֹבֵל פְּעַם שְׁנִיָּה; שְׁשִׁירֵי הַדָּם
14 שְׁבָאֲצָבְעוֹ פְּסוּלִין לְתֵן מִהֵן עַל קָרָן אַחֲרָת⁵⁴.

1 ז. החטאות הנאכלות⁴¹ - דמן טעון ארבע מתנות
2 על ארבע קרנות⁴² המזבחה החיצונית⁴³ מחצי מזבחה
3 ולמעלה⁴⁴, לפי שנאמר בה: על קרנת המזבחה⁴⁵.
4 וכיצד הוא עושה? פשלוקח הכהן הדם במזרק,
5 מוליכו אצל המזבח, וטובל אצבעו הימנית
6 הסמוכה לגודל בדם⁴⁶, וסומך באצבעו⁴⁷ הגדולה
7 מפאן ובגודל מפאן ומחטא⁴⁸ ויורד פנגד חדה של

(52) בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח): "וטבל וזהו, על כל הזייה טבילה", וראה זבחים צג: ומנחות ז: וברש"י שם. (53) זבחים שם: "אצבעו במה מקנח. אמר אביי, בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א, י) כפורי זהב". וראה למעלה פ"ד הלכה ח. (54) שם: "אמר רבי אלעזר, שיריים שבאצבעו פסולין".

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום רביעי כ"ז אדר ב' – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

16 לַהֵיכָל⁶⁵ וּמִזֵּין מִמֶּנּוּ שָׁם פְּאָשָׁר מִפְּרֶשׁ בְּתוֹרָה⁶⁶.
17 וּשְׂרֵי הַדָּם שׁוֹפְכֵן עַל יְסוֹד הַמַּעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ
18 הַחִיצוֹן⁶⁷, שֶׁהוּא פּוֹגֵעַ בּוֹ תַּחֲלָה בְּצֵאתוֹ מִן הַהֵיכָל.

64 שהן שתיים ליחיד: פר כהן משיח ופרו של כהן גדול ביום הכיפורים, ושלש לציבור: שעירי עבודה-זרה ושעיר יום הכיפורים הפנימי (זוגו של שעיר המשתלח), ופר העלם דבר של ציבור, ראה למעלה פ"א הלכה טז. 65 ראה למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ה. 66 ראה להלן הלכה יב והלכה יג. 67 משנה זכחים מז: ולמדו כן בגמרא (שם נא). ממה שנאמר (שם, יח) "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", ובצד מערב הוא פוגע תחילה. ואילו בחטאות הפנימיות, לא נאמר "אשר פתח אהל מועד", ושם הוא שופך ליסוד דרומי, שבו הוא פוגע תחלה (למעלה הלכה י).

19 יב. וְהֵיכָן מִזֵּין מִדְּמֵן? וְכַמָּה מִזֵּה מִמָּה? פֶּרֶשׁ⁶⁸
20 וּשְׂעִירֵי⁶⁹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים - דָּם כָּל אֶחָד מֵהֶן טְעוּן
21 שְׂמוֹנָה הֵזִיזוֹת עַל בֵּין הַבָּדִים⁷⁰ וּשְׂמוֹנָה עַל הַפְּרָכֶת.
22 וּמַעֲרֹב דָּם הַפֶּר וְהַשְּׂעִיר, וּמִזֵּה מִשְׁנֵיהֶם אַרְבַּע
23 הַזָּאוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבְּהֵיכָל, וְשִׁבַּע
24 הֵזִיזוֹת עַל אֲמָצְעוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֶה⁷¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
25 בְּהַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים⁷². וְאִם לֹא כֵּן בְּהֵזִיזוֹת
26 שְׂפָפְנִים⁷³ - פְּשׁוּת.

68 כלומר, פר של כהן גדול. 69 זוגו של המשתלח. 70 בדי הארון, ראה בפ"ד מהלכות עבודת יוהכ"פ ה"ב. 71 בצד הדרום (שם). 72 שם. 73 מנחות כז: (יתכן, כי כוונתו למה שאמרו בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ה הלכה י) "לפני ה' - מלמד שהוא מכוון כנגד ה"בדים". וזהו מה שכתב בהלכות עבודת יום הכיפורים שם, ששמונה הזאות של דם הפר והשעיר שמזה על הפרוכת, הוא מזה כנגד הארון (ואף-על-פי שדברי הספרא הנ"ל הם בפר כהן משיח, לא הביא זאת רבינו אלא בפר ושעיר של יום הכיפורים, וראה בהר המוריה). וזהו מה שכתב כאן "ואם לא כיון", היינו שלא כיון לבין ה"בדים. וראה בקריית ספר כאן, ובחזון-איש להלן בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב).

27 יג. פָּרִים הַנְּשָׂרְפִין⁷⁴ וּשְׂעִירֵים הַנְּשָׂרְפִין⁷⁵ - זוֹרֵק דָּם
28 מִכָּל אֶחָד מֵהֶם שִׁבַּע הֵזִיזוֹת עַל הַפְּרָכֶת⁷⁶ הַמַּבְדִּילַת
29 בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁷⁷, וְאַרְבַּע הֵזִיזוֹת עַל
30 אַרְבַּע קְרָנוֹת מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב⁷⁸.

74 פר כהן משיח, ופר העלם דבר של ציבור. 75 שעירי עבודה-זרה. 76 שנאמר (ויקרא ד, ו בכהן המשיח) "והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש", וכעין זה (שם, יז) בפר העלם דבר של ציבור. ושעירי עבודה-זרה נלמדו בספרא ויקרא (שם פרק ו הלכה ה) ממה שנאמר (שם, כה) "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת", - "החטאת, לרבות שעירי עבודה-זרה", וראה להלן הלכה טז. 77 שם, ו: "את פני פרוכת הקודש". 78 שם, ז - יז.

יד. וְכָל הַדָּמִים הַנִּתְנִינִין עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב⁷⁹, כִּפְשָׁהוּא

1 ט. אֵין פְּכָל הַקְּרָבָנוֹת קָרְבָן שֶׁטְעוּן הֵזִיזוֹת דָּם
2 בְּאֲצָבָעוֹ אֲלֵא חֲטָאת בְּלִבְד⁵⁵, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: וְטָבַל
3 אֲצָבָעוֹ בְּדָם⁵⁶. וְצִרְיָה שִׁיְהִיָּה שָׁם דָּם כְּדִי טְבִילָה,
4 לֹא שִׁיסַּג אֲצָבָעוֹ מִדָּם⁵⁷.

55 אבל שאר הקרבנות זורק במזרק, ראה למעלה הלכה ו. 56 קיצר רבינו לשון הפסוק, שנאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם". ופסק זה בחטאת הפנימית, אבל בחטאת החיצונה, נאמר (שם, כה): "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", ואף בה ישנה טבילת אצבע, אלא שאינה מפגלת כמפורש בזכחים יד. (משנה למלך). 57 כלומר, נוסף למה שצריך שבעת קבלת הדם יקבל בכלי כדי הזייה (ראה למעלה פ"ד הלכה ח) - יש צורך שבעת ההזייה יהיה שם דם כדי טבילה, ואם בעת קבלת הדם קיבל כשיעור כדי הזייה, אינו רשאי לחלק את הדם אחר-כך לכמה כלים. ושיעור כדי הזייה, הוא שיהיה בכלי כמות דם שיוכל לטבול אצבעו, ולא שיהיה שם רק כמות שיוכל לקנח אצבעו בדפנות הכלי (משנה למלך). ולמדו דבר זה (בזכחים מ:): ממה שנאמר (שם) "וטבל" - "ולא מספג".

5 י. וּמִנֵּינִין הוּא מִתְחִיל⁵⁸ עוֹלָה בְּכָשׁ⁵⁹ וּפִנָּה
6 לִימִינוֹ⁶⁰ וּמֵהֶלֶף עַל הַסּוֹבְבִים⁶¹ וְנִתְּנָן בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית
7 מְזֻרְחִית תַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּן בְּקֶרֶן הַשְּׂנֵיָה הַסְּמוּכָה
8 לָהּ, שֶׁהִיא מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, וְאַחַר כֵּן בְּקֶרֶן
9 שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא צְפוֹנִית מַעֲרָבִית,
10 וְאַחַר כֵּן בְּקֶרֶן רְבִיעִית הַסְּמוּכָה לָהּ, שֶׁהִיא מַעֲרָבִית
11 דְּרוֹמִית. וְעַל יְסוֹד אוֹתָהּ הַקְּרָן שֶׁהַשְּׁלִים בָּהּ
12 הַמִּתְּנָנוֹת הוּא שׁוֹפֵף שְׂרֵי הַדָּם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת כָּל
13 הַדָּם יִשְׂפֹף אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה⁶² - זֶה יְסוֹד
14 דְּרוֹמִי⁶³.

58 כלומר, על איזה קרן מזה ראשונה (משנה בזכחים נג). 59 ראה למעלה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יג, כי הכבש היה בנוי לדרומו של מזבח, וראה שם עוד בפ"א הלכה יז. 60 שהוא לצד מזרח. כי "כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין, שנאמר (יחזקאל מג, יז) ומעלותיהו פונות קדים" (זכחים סב:). 61 ראה למעלה שם הלכה ז. 62 בספר מוגה: "ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח". והוא בויקרא ד, ל בחטאת יחיד, וכן נכון, שהרי הפסוק שבספרים שלנו הוא בחטאות הפנימיות, ושם הוא שפך השיריים ליסוד מערבי, ראה להלן הלכה יא (כסף משנה). ובהר המוריה הגיה "ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה" (שם, כה), הנאמר שם קודם, בחטאת נשיא. 63 במשנה זכחים שם. ובגמ' שם: "ת"ר, אל יסוד מזבח, זה יסוד דרומי וכו' ילמד ירידתו מן הכבש" (ממזבח העולה בחטאות הנאכלות) ליציאתו מן ההיכל (בחטאות הנשרפות שמזין הדם על מזבח הזהב), מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו (ששופך את הדם על יסוד המערבי של מזבח העולה שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל, ראה להלן הלכה יא), אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו (שהוא יסוד דרומי).

יא. כָּל הַחֲטָאוֹת הַנְּשָׂרְפוֹת⁶⁴ - דָּמָם נִכְנָס לַפְּנִים

קנו שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פר בן בקר תמים לה' לחטאת". ודין פר העלם דבר של ציבור, כדין פר כהן משיח, ראה משנה-למלך. (86) שנאמר (שם, ה"ו) "ולקח הכהן המשיח מדם הפר, והביא אותו אל אהל מועד וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה וגו' לפני ה' את פני פרוכת הקודש" (ראה ספרא המובא בסמוך). (87) הזיות שעל המזבח הפנימי. (ונראה ששפרכת שיריים ליסוד המזבח החיצון (למעלה הלכה יא), אינה צריכה אף לכתחלה לכהן משיח). (88) בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ו): "ולקח הכהן המשיח, אין לי אלא המשוח בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין. תלמוד-לומר הכהן, אם סופינו לרבות כהן אחר, מה תלמוד-לומר ולקח כהן המשיח, אלא מצוה שיקבל כהן משיח, ואם קבל כהן אחר (בילקוט שמעוני שם העתיק: "הדיוט") עבודתו כשרה".

8 טז. שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה⁸⁹, וְהֵן שְׁעִירֵין הַנְּשָׁרְפִין, לֹא
9 נִתְפָּרֵשׁ בְּהֵן בַּתּוֹרָה⁹⁰ פִּיֵּד נִתְּן דְּמֵן וְלֵהִיכֵן הוּא
10 נִתְּן. אֶלָּא לְפִי שְׁהֵן חֲטָאת הַקֹּהֵל - דִּינָן פְּדִין פֶּר
11 הָעֵלָם, שְׁהוּא חֲטָאת הַקֹּהֵל, לְכֹל הָאָמֹר בּוֹ⁹¹:
12 לְמַתָּן דְּמִים⁹², וְלִשְׁרָפָה⁹³, וְלִטְמָא אֶת הַשְּׂוֹרֶף⁹⁴.

(89) ראה למעלה פ"א הלכה טז. (90) במדבר טו, כב - כו. (91) ספרא שם פרק ו הלכה י והלכה ה, ממה שנאמר (ויקרא ד, כ"א) "ועשה לפר כאשר עשר לפר חטאת" - "החטאת לרבות שעירי עבודה-זרה" (למתן דמים, ראה למעלה הלכה יג). "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון, חטאת הקהל הוא" - "או אינו אלא פר ישרף, ואין שעירי עבודה-זרה נשרפים, תלמוד-לומר חטאת הקהל, בנין אב לכל חטאות הקהל, שישרפו". וראה בזבחים מא. (92) שזורק שבע הזיות על הפרוכת, וארבע הזיות על ארבע קרנות המזבח, ראה למעלה שם. וראה במשנה-למלך אם צריכים לכתחילה כהן משיח. (93) ראה להלן פ"ז הלכות ג"ד. (94) לטמא בגדיו, ראה בפ"ה מהלכות פרה אדומה הלכה ד. ומה שנראה מדברי רבינו שלמדים שעירי עבודה-זרה מפר העלם דבר, צריך עיון, שהרי בפר העלם דבר לא נאמרה טומאה, וכולם למדנו מפר ושעיר של יום הכיפורים (ראה בזבחים פג. ובספרא פ' אחרי פרשה ט הלכה ד, ובהר המוריה).

13 יז. הַבְּכוֹר⁹⁵ וְהַמְעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח - דִּם כֹּל אֶחָד מֵהֵן
14 טְעוֹן מִתְּנֶה אַחַת, בְּשִׁפְיָהּ⁹⁶ פִּנְגָּד הַיְסוּד⁹⁷, בְּאֵי זו
15 רִיחַ שְׂרִיפָה מְשֻׁלֵּשׁ זֵוִיֹּת הַמְּזֻבָּח. שְׁהַרִי קֶרֶן
16 מְזַרְחִית דְּרוֹמִית לֹא הִיָּה לָהּ יְסוּד⁹⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ⁹⁹.
17 וּמִנֵּין שְׂאִינָן טְעוֹנִין אֶלָּא מִתְּנֶה אַחַת? שְׁהַרִי נֶאָמַר
18 בְּבִכּוֹר: וְאֶת דְּמָם¹⁰⁰ תִּזְרַק עַל הַמְּזֻבָּח. מִפִּי
19 הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּ¹⁰¹, שְׁהוּא הַדִּין בְּמַעַשֵּׂר וּבְפֶסַח
20 שְׁנוֹתָן דְּמֵן מִתְּנֶה אַחַת בְּבִכּוֹר.

(95) זבחים נו: במשנה. (96) ע"י המזרק בסמוך למזבח ולא מרחוק. וראה גם בפ"א מהלכות קרבן פסח ה"ו. (97) תוספתא זבחים פ"ו: "הבכור והמעשר והפסח שופכן שפיכה אחת כנגד היסוד, שפכן שלא כנגד היסוד, הרי אלו פסולין", וראה גם זבחים נו: במשנה, וראה לח"מ כאן. (98) מדות פ"ג משנה א. (99) בפ"ב מהלכות בית הבחירה

1 נְכַנְס⁸⁰ - עוֹמֵד בֵּין הַמְּזֻבָּח לְמַנּוֹרָה⁸¹ וְהַמְּזֻבָּח
2 לְפָנָיו⁸², וְנוֹתֵן עַל קֶרְנוֹת הַמְּזֻבָּח מִבְּחוּץ⁸³. מִתְּחִיל
3 מִקֶּרֶן מְזַרְחִית צְפוֹנִית⁸⁴, לְצְפוֹנִית מְעֲרַבִית,
4 לְמְעֲרַבִית דְּרוֹמִית, לְדְרוֹמִית מְזַרְחִית.

(79) היינו פר ושעיר של יום הכיפורים (למעלה הלכה יב) ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (למעלה הלכה יג), וראה להלן. (80) (כן הוא בתוספתא זבחים פ"ו (שם עמוד 488 10) לענין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים: "כיון (כן הוא בכ"י ווי"ן - נספחות לתוספת ראשונים חלק ב עמוד 299) ששחט וזרק דמן, נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה, מזבח היה לפניו ממנו, טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים וכו' נתן על הקרן מכן וכן וכו'". אבל בפר ושעיר של יום הכיפורים לא שייך לומר "כשהוא נכנס", שהרי ההזאה על הפרוכת, שלפני ההזאה על הקרנות, היתה בעמדו בין המזבח ולפרוכת (יומא נח: וראה בפ"ד מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ב, ובהר המוריה כאן בשם הפרייחדש שטעות-סופר שם בדברי רבינו), ואם כן ההזאה על קרנות המזבח היתה ביציאתו ולא בכניסתו. ומה שאמרו בתוספתא יומא פ"ב (צוקרמנדל פ"ג עמוד 185 23) "נכנס בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה וכו'" - שם המדובר על הכניסה הראשונה של הכהן הגדול להיכל ולקודש-הקדשים, עיין שם). (81) תוספתא שם. כלומר, בדרום, כי הרי המנורה היתה בדרום. ומכאן שדעת רבינו כסתם משנה ביומא נב: נג: ששתי הפרוכות שהיו (ראה בפ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב) היתה החיצונה פרופה מן הדרום, ופנימית פרופה מן הצפון, וכניסתו היתה בדרום. (82) כלומר, הוא עומד בין המזבח למנורה, אבל כולו חוץ למזבח. כלומר, למזרחו, שכן נאמר ביום הכיפורים (שם טז, יח) "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'", ודרשו חכמים (יומא נח: ז) "ויצא אל המזבח, עד דנפיק מכוליה מזבח", וכמו כן בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, למדו ממה שנאמר (שם ד, ז) "מזבח קטורת הסמים לפני ה'" "מזבח לפני ה'", ואין כהן לפני ה'. הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה" (יומא שם). (83) תוספתא זבחים שם: "נתן על הקרן מכן ומכן כשרה, מן הקרן ולפנים פסול". (84) כסתם משנה, ביומא שם. וסובר רבינו כי גם למי שסובר שתי פרוכות היו, והחיצונה פרופה מן הדרום, צריך להתחיל מקרן מזרחית צפונית, שהרי מקרן מערבית דרומית שבה פוגע תחלה, ביציאתו ביום הכיפורים, אינו מתחיל, משום שנאמר "ויצא אל המזבח" כנ"ל, ובדרומית מזרחית גם אינו מתחיל, שאם-כן נמצא שקרן מערבית דרומית תהיה האחרונה מכולן, ולפיכך התחיל ממזרחית צפונית, באופן שקרן מערבית דרומית תהיה לפני הקרן האחרונה (הר המוריה). ובפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שאינו יוצא מבפנים, אלא נכנס מבחוץ - בוודאי שצריך להתחיל ממזרחית צפונית, שהיא בימינו.

5 טו. פֶּהַן מְשִׁיחַ הַבָּא עַל כֹּל הַמְּצוֹת⁸⁵ - כֶּהֵן
6 הַמְּשִׁיחַ עֲצָמוֹ מְקַבֵּל דְּמוֹ וּמִזֶּה מְמַנֶּה⁸⁶ מִבְּפָנָיו⁸⁷.
7 וְאִם קָבַל וְהֵזָה כֶּהֵן הַדְּיוֹט - כְּשֶׁר⁸⁸.

(85) בויקרא ד, ג: "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו'

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ז אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קנו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"י. 100) צ"ל "את" בלא וי"ו, ואמרו בספרי (פרשת קרח פסקא קיח) "את דמם תזרוק על המזבח, מתנה אחת". בספרי שם: "רבי יאשיה אומר, קדש הם (הנאמר אצל בכור, במדבר שם) למה נאמר, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להם בכל התורה. ר' יצחק אומר אינו צריך, שהרי כבר נאמר (דברים יב, כז) ודם זבחין ישפך, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת" (וראה גם ספרי ראה פסקא עח). וראה זבחים לו. פסחים סד; וראה לח"מ כאן.

1 יח. פל הזבחים מקטירין אמוריהן על גבי המזבח
2 אחר שזורקין הדם תחלה¹⁰². וכל הזבחים מפשיטין
3 אותן¹⁰³ ואחר כך מוציאים את אמוריהן¹⁰⁴, ואין
4 מפשיטין אותן עד שזורק הדם¹⁰⁵. חוץ מחטאות
5 הנשקפות¹⁰⁶, שאין מפשיטין אותם כלל; שנאמר:
6 את עורם ואת בשרם¹⁰⁷. נמצאת אומר: זורק תחלה
7 ואחר כך מפשיט, וקורע¹⁰⁸ ומוציא האמורין
8 ומקטיר.

15 כ. פל קדשי הקדשים שארע בהן פסול קדם
16 הפשטון - אין עורותיהן לפהנים¹¹⁵; לאחר הפשטון
17 - עורן לפהנים¹¹⁶. וכל העורות מחלקין אותן אנשי
18 משמר¹¹⁷ ביניהן¹¹⁸ מערב שבת לערב שבת¹¹⁹.

115) משנה שם קג: אלא העור כבשר וישרף הכל (ראה פי"ט מהלכות פסולי המוקדשין ה"ט). 116) שם במשנה. הואיל והופשט קודם הפסול, כבר זכו בהן הכהנים. 117) ראה פ"ד מהלכות כלי המקדש ה"ג. 118) ראה שם הלכה כא. 119) תוספתא זבחים פי"א, ומנחות פי"ג: "בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרוה, והיו מחלקין אותן בערבין לכל בית אב שבאותו היום, והיו גדולי כהונה (=בעלי זרוע, פסחים נז). באים ונותלים אותם בזרוע, התקינו שיהיו מחלקים אותם בערבי שבתות לכל משמר ומשמר".

19 כא. המתפיס עולתו לבדק הבית¹²⁰, וכן המקדיש
20 נכסיו והיו בהן זכרים, שדינן שיקרבו עולות¹²¹ -
21 אין עורותיהן לפהנים; שנאמר: עלת איש - פרט
22 לעולת הקדש¹²². אלא ומקרו העורות ויפלו לבדק
23 הבית¹²³. אחד עולת איש או אשה¹²⁴ או עובד
24 פוכבים¹²⁵ או עבד עורותיהן לפהנים, לא נאמר
25 'איש' אלא להוציא ההקדש.

120) כלומר, מקדיש עולה לבדק הבית ולא למזבח. 121) כר' יהושע בשקלים פ"ד מ"ד: "המקדיש נכסיו, והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו'. רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות וכו'". ורבינו סותר עצמו, שפסק בפרק ה מהלכות ערכין הלכה ז כר"א, וראה לחם-משנה כאן. 122) זבחים קג. "ת"ר, עולת איש, פרט לעולת הקדש, דברי ר' יהודה וכו', מאי פרט להקדש וכו'. רבי אייבו א"ר ינאי, פרט למתפיס עולה לבדק הבית וכו'. אלא מר, במאי מוקים לה (להא דתני לעיל, פרט לעולת הקדש, רש"י) א"ל מוקמינא לה במקדיש נכסיו, וקרבי יהושע וכו'". 123) שם בגמ': "הני מילי בשר, אבל עור תפיס וכו' ואפילו לר' יהושע דאמר אדם חולק הקדישו, הני מילי בשר, אבל עור תפיס (לבדק הבית כשאר נכסיו שלו, רש"י)". 124) משנה שם: "אחד עולת האיש ואחד עולת

102) שבכולם כתוב זריקה קודם, ואחרי כן כתוב הקטרה, וכמו שכתוב אצל בכור (במדבר שם) "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" (ראה קרית ספר כאן). 103) את העור. 104) כמו שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה" (ראה קרית ספר). 105) בזבחים קג: "נתבאר דכו"ע מודו דאין הפשט קודם זריקה, וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כ"כ, ובסוף הלכות פסולי המוקדשין (פי"ט ה"ט) כתב רבינו, זבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל" (כסף משנה), ובקריית ספר כאן כתב, משום שנאמר (שם, ה) "וזרוק את הדם על המזבח", ואחר-כך נאמר (שם, ו) "והפשיט את העולה". 106) בבית הדרשן מחוץ לירושלים. 107) הכוונה למה שכתוב "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם", כלומר, ילפינן פר ושעיר יוה"כ מפרו של כהן משיח. וכן אמרו בברייתא בזבחים נ. "רבי אומר, נאמר כאן (בפר ושעיר של יום הכיפורים) עור ובשר ופרש, ונאמר להלן (אצל פר כהן משיח, ויקרא ד, יא) עור ובשר ופרש, מה להלן ע"י ניתוח שלא בהפשט (בתו"כ ויקרא חובה רפ"ה: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא וכו'. מלמד שהוא מוציא כולו כשהוא שלם, יכול יוציאנו שלם וישרפנו שלם, ת"ל ראשו וכרעיו, מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י ניתוח, אף כאן ע"י ניתוח. אי מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י הפשט, אף כאן ע"י הפשט, ת"ל וקרבו ופרשו) אף כאן ע"י ניתוח שלא בהפשט" (ראה הר המוריה כאן). 108) לבטנו, ראה פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו.

9 יט. פל עורות קדשי הקדשים - לפהנים¹⁰⁹, בין
10 בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד; שנאמר: עור
11 העלה אשר הקריב¹¹⁰. אבל עורות קדשים קלים -
12 לבעלים¹¹¹. וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה¹¹²
13 - לא זכו הפהנים בעורה¹¹³; שנאמר: עלת איש -
14 עולה שעלתה לאיש¹¹⁴.

קנח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי כ"ח אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33 אַת הַיָּדִים וְנוֹתְנָן לְאַחַר. עֲלֶה לְרִגְלֵי יְמִינִי - חוֹתְכוּ
34 וְנוֹתְנוּ לְמִי שְׂזֻכָּה בְּרֹאשׁ, וּשְׁתִּי בְּיָצִים עִמָּה. וְאַחַר
35 כִּף קוֹרֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה עַד שְׂגִילוֹ הַמַּעֲיִם, וְנוֹטֵל אֶת
36 הַפֶּדֶר וְנוֹתְנוֹ עַל הַרֹאשׁ מִלְמַעְלָה עַל בֵּית הַשְּׁחִיטָה,
37 וְנוֹטֵל אֶת הַקְּרָבִים וְנוֹתְנָן לְאַחַר.

38 ו. הוֹלֵךְ וּמְדִיחַן בְּמִים, שְׁנֹאֲמַר: וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים
39 יִדְחָן בְּמִים - לֹא בַיָּיִן, וְלֹא בַמֶּזֶג, וְלֹא בַשָּׂאֵר
40 מִשְׁקִיין. וְכָל הַמַּיִמוֹת פְּשָׁרִין. כִּמָּה מְדִיחִין? הַפָּרֶס
41 מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית [הַמְדִיחִין] כֹּל צָרְפָה; הַקְּרָבִים
42 אֵין פּוֹחֲחִין מִשְׁלַשׁ פְּעָמִים. וּמְדִיחִין אוֹתָן עַל
43 שְׁלֹחֲנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הַעֲמֻדִים.

44 ז. נֹטֵל אֶת הַסַּפִּין וּמִפְרִישׁ אֶת הַרֹאֶה מִן הַפְּבַד,
45 וְאַצְבַּע הַפְּבַד מִן הַפְּבַד, וְאִינוּ מְזִיז הַפְּבַד מִמְקוֹמוֹ,
46 וְנוֹקֵב אֶת הַחִזָּה וְנוֹתְנוֹ לְאַחַר. וְעוֹלָה לְדַפֵּן הַיִּמָּנִית
47 וְחוֹתֵף וְיוֹרֵד עַד הַשְּׂדֵרָה, וְלֹא יִגַע בַּשְּׂדֵרָה, עַד
48 שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְשְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת, חוֹתְכָה וְנוֹתְנָהּ
49 לְאַחַר, וְהַפְּבַד תְּלוּיָהּ בָּהּ.

50 ח. בָּא לוֹ לַגֵּרָה, מְנִיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן וּשְׁתֵּי
51 צְלָעוֹת מִכָּאן, חוֹתְכָה וְנוֹתְנָהּ לְאַחַר, וְהַקְּנָה וְהַלֵּב
52 וְהַרֹאֶה תְּלוּיִין בָּהּ. בָּא לוֹ לְדַפֵּן הַשְּׂמָאֵלִית וּמְנִיחַ
53 בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת מִלְמַעְלָה וּשְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת
54 מִלְמַטָּה, וְכִף הִזָּה מְנִיחַ בַּחֲבֵרְתָהּ. נִמְצָא מְנִיחַ בְּשְׁתֵּי
55 הַדְּפְנוֹת אַרְבַּע צְלָעוֹת בְּזוֹ וְאַרְבַּע צְלָעוֹת בְּזוֹ.
56 חוֹתְכָה וְנוֹתְנָהּ לְאַחַר, וְהַשְּׂדֵרָה עִמָּה, וְהַטְּחוֹל תְּלוּי
57 בָּהּ.

58 ט. בָּא לוֹ לְעֶקֶץ, חוֹתְכוּ וְנוֹתְנוּ לְאַחַר, וְהֶאֱלִיָּה
59 וְאַצְבַּע הַפְּבַד וּשְׁתֵּי פְלִיּוֹת עִמָּה. נוֹטֵל אֶת הַרְגֵל
60 הַשְּׂמָאֵלִית וְנוֹתְנָהּ לְאַחַר. וְכִסְדֵּר זֶה מִפְּשִׁיטִין
61 וּמְנַתְחִין עוֹלֹת בְּהֵמָה, וְאֵלוּ הֵן הַנְּתַחֲחִין הָאֲמֻרִין
62 בַּתּוֹרָה: וְנַתַּח אֶתָּה לְנִתְחִיָּהּ.

63 י. בְּכִמָּה מוֹלִיכִין אֶת הָאֵיבָרִים לַכֶּבֶשׂ? אִם מִן הַצֹּאֵן
64 הַיָּא עוֹלָה - מוֹלִיכִין אוֹתָהּ שֶׁשָּׁהּ.

65 יא. הַרֹאשׁוֹן - בְּרֹאשׁ וּבְרִגְלֵי. הַרֹאשׁ בִּימִינוֹ, וְחֻטְמוֹ
66 כְּפִלְי זְרוּעוֹ, וְקַרְנָיו בֵּין אַצְבָּעוֹתָיו, וּבֵית שְׁחִיטָה
67 לְמַעְלָה, וְהַפֶּדֶר עֲלֶיהָ. וְהַרְגֵל שֶׁל יָמִין בְּשִׂמְאָלוֹ,
68 וּבֵית עוֹרָה לְחוּץ.

69 יב. הַשְּׁנִי - בְּשְׁתֵּי הַיָּדִים. שֶׁל יָמִין בִּימִינוֹ, וְשֶׁל
70 שְׂמָאל בְּשִׂמְאָלוֹ. וּבֵית עוֹרָן לְחוּץ.

71 יג. הַשְּׁלִישִׁי - בְּעֶקֶץ וּבְרִגְלֵי. הַעֶקֶץ בִּימִינוֹ, וְהֶאֱלִיָּה

הַאֲשָׁה, עוֹרוֹתֵיהֶן לְכַהֲנִים". (125) בַּגִּמְ' שֵׁם: "ת"ר, עוֹלֹת
אִישׁ (וִיקְרָא ז, ח), אֵין לִי אֵלָּא עוֹלֹת אִישׁ, עוֹלוֹת גָּרִים נְשִׁים
וְעַבְדִּים מְנִיחַ, תְּלַמּוּד-לוֹמַר (שֵׁם) עוֹר הַעוֹלָה, רִיבָה".
וְנוֹסַחַת רַבִּינוּ שֵׁם: "גוֹיִם", בַּמְּקוֹם "גָּרִים", רָאָה בַּהֲגָהָה
בַּגִּמְרָא שֵׁם. וְכַתֵּב הַכֹּסֶף-מִשְׁנֵה כִּי נוֹסַחַת רַבִּינוּ נְרָאִית
נְכוֹנָה, שֶׁהָרִי לְנוֹסַחַת שְׁלַפְנֵינוּ קֶשֶׁה, הַיָּאךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת
לְחַלֵּק בֵּין גֵּר לְיִשְׂרָאֵל.

יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר בו מצות עשיית העולה, וכיצד הם מעשיה.

1 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת הַעוֹלָה כְּמִשְׁפָּטָה הַכְּתוּבָה
2 בַּתּוֹרָה. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה הַעוֹלָה? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק הַדָּם
3 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ, וּמִפְּשִׁיט וּמְנַתַּח וּמִקְטִיר כֹּל הַנְּתַחֲחִים
4 עַל גְּבֵי הַמְּזֻבַּח; שְׁנֹאֲמַר: וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל
5 הַמְּזֻבַּח.

6 ב. צִמְרֵי שְׂבָרָאשִׁי בְּבָשִׂים וְשֶׁעַר שְׂבֻזָּקָן הַתִּישִׁים,
7 וְהַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים: בְּזִמְן שֶׁהֵן
8 מְחַבְּרִין - מִקְטִירִין אֶת הַכֹּל, וְאִם פָּרְשׁוּ - לֹא יַעֲלוּ;
9 שְׁנֹאֲמַר: עַל־תִּיף הַבָּשָׂר וְהַדָּם. וְכֹלֵן שְׁפָקְעוּ מֵעַל
10 הַמְּזֻבַּח - לֹא יִחְזִיר. וְכֵן גַּחֲלַת שְׁפָקְעָה מֵעַל הַמְּזֻבַּח
11 - לֹא יִחְזִיר.

12 ג. אֵיבָרִים שְׁפָקְעוּ מֵעַל הַמְּזֻבַּח: אִם יֵשׁ בָּהֶן מִמַּשׁ,
13 אֶפְלוּ פָקְעוּ אַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה - יִחְזִיר, שְׁנֹאֲמַר: עַל
14 מוֹקְדָה עַל הַמְּזֻבַּח כֹּל הַלַּיְלָה; וְאִם אֵין בָּהֶם מִמַּשׁ,
15 אֶפְלוּ פָקְעוּ קֹדֶם חֲצוֹת - לֹא יִחְזִיר. נִתְחַרֵף הַבָּשָׂר
16 וְיָבֵשׁ עֲלֶיהֶן פֶּעֶץ וּפְקָעוּ: קֹדֶם חֲצוֹת - יִחְזִיר, אַחַר
17 חֲצוֹת - לֹא יִחְזִיר.

18 ד. כְּשִׁמְנַתַּח אֵיבָרֵי הַעוֹלָה, מוֹלִיכִין אֶת כֹּל הַנְּתַחֲחִים
19 לַכֶּבֶשׂ וּמוֹלִחִין אוֹתָם שֵׁם. וְאַחַר כִּף מַעֲלִין כֹּל
20 הָאֵיבָרִים לְרֹאשׁ הַמְּזֻבַּח. וּמְסִיר גִיד הַנֶּשֶׁה בְּרֹאשׁ
21 הַמְּזֻבַּח וּמִשְׁלִיכוֹ עַל גְּבֵי הַדָּשָׁן שְׂבָאֲמַצֵּעַ הַמְּזֻבַּח.
22 וְזוֹרֵק כֹּל הָאֵיבָרִים עַל הָאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: הַבָּשָׂר וְהַדָּם
23 - כְּשֵׁם שֶׁהֵדֵם בְּזִרְיָקָה, כִּף כֹּל הַבָּשָׂר בְּזִרְיָקָה. וְאַחַר
24 שְׂזוֹרְקָן חוּזֵר וְעוֹרֵף אוֹתָן עַל הָאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: וְעֵרַף
25 הַכֹּהֵן אֹתָם. וְאֵיבָרִים שְׂצֻלָּאֵן וְאַחַר כִּף הַעֲלֵן לְמְזֻבַּח
26 - אֵין בָּהֶם מִשׁוּם רִיחַ נִיחוּת.

27 ה. כִּיצַד מְנַתְחִין אֶת הַעוֹלָה? לֹא הִזָּה שׁוֹכֵר אֶת
28 הַרְגֵל, אֲלֹא נוֹקֵבוֹ וְתוֹלָהּ בּוֹ וּמִפְּשִׁיט. וְאִם הִזָּה שׁוֹר
29 - מִפְּשִׁיטוֹ בְּלִי תְּלִיָּה. וּמִפְּשִׁיט עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ
30 לְחִזָּהּ. הַגִּיעַ לְחִזָּהּ, חוֹתֵף אֶת הַרֹאשׁ וְנוֹתְנוֹ לְכַהֵן.
31 וְחוֹתֵף אֶת הַפְּרָעִים וְנוֹתְנָן לְאַחַר, וּמִשְׁלִים אֶת
32 הַהַפְּשֵׁט. וְקוֹרֵעַ אֶת הַלֵּב וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. וְחוֹתֵף

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ט אדר ב' - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40 פָּשַׁר. וְסוּפְגוּ בְּמִלַּח וְזוּרְקוּ עַל גְּבֵי הָאֲשִׁים. לֹא
41 הִסִּיר אֶת הַמְרֹאֶה וְלֹא אֶת הַנוּצָה וְלֹא אֶת בְּגֵי מַעֲיִם
42 וְלֹא סָפְגָה בְּמִלַּח - כָּל שְׂשֻׁנָּה בָּהּ מֵאֲחַר תְּמַצִּית
43 הַדָּם כְּשֶׁרָה.

44 כג. פיצד מולקין? קוצץ ויורד בצפרן ממוול ערף.
45 אם רצה להוליך ולהביא - מוליך ומביא, ואם רצה
46 להיות דורס ויורד בצפרן - דורס. ואם נעקרו
47 הסימנים - אינו חושש. וחותר שדרה ומפרקת בלא
48 רב בשר; שאם חתך רב בשר - הרי זו כמתה קדם
49 שגאיע לסימניו. וצריך לחתך שני הסימנים בעולה
50 כשהוא יורד. והמולק בספין או מן הצדדין - אינה
51 מליקה, אלא כמי שחנק או נחר. וכל הערף כשר
52 למליקה.

יום שישי כ"ט אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) בו תבואר מצות עשיית החטאת, וכיצד היא נעשית, ודין חטאות הנשרפות.

53 א. מצות עשה לעשות החטאות כמצותן האמורה
54 בתורה.² וכיצד מעשה חטאת הנאכלת?³ שוחט ונותן
55 הדם כמו שבארנו,⁴ ומפשטיה⁵ ומפריש האמורים,⁶
56 ומולחן⁷ וזורקן⁸ על גבי האשים.⁹ ואם רצה לתן את
57 האמורין בכלי כשמוליכן למזבח - נותן¹⁰. ושאר
58 בשרה נאכל לזכרי כהנה בעזרה.¹¹

(2) שנאמר (ויקרא ו, יח) "זאת תורת החטאת וגו'", ומבואר (שם ד, א-לה) איך יקרב ומה ממנה נקטר ומה יאכל. (3) ראה למעלה פרק א הלכה טו-טז איזו חטאת נאכלת ואיזו נשרפת. (4) למעלה פרק ה הלכה א"ב, לעניין שחיטה, ובהלכה ז לעניין זריקת הדם. (5) מעורה. (6) כלומר, מוציא את האמורים, ראה למעלה שם הלכה יח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהם, חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל". (7) במנחות כ. על הפסוק "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (שם ב, יג) אמרו: "ואין לי אלא קומץ (מנחה), מנין לרבות את הלבונה וכו', אימורי חטאת ואימורי אשם וכו', תלמוד לומר (שם) "על כל קרבנך תקריב מלח". (8) [למעלה פרק ו הלכה ד כתב כן רבינו בקרבן עולה ולמדה מן הפסוק "ועשית עולותיך הבשר והדם", וצריך עיון מהיכן למדו כן בחטאת?]. (9) שנאמר (שם ד, ח"י) "ואת כל חלב וגו' שתי הכליות וגו' והקטירים הכהן על מזבח העולה". (10) בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים וכו' ונתנן על גבי האשים בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו הרי אלו כשירין". ואף על פי שכל מעשה חטאת טעון יד ימין (עיי' זבחים יא.) לעניין הולכת חלבים ואימורים, שגם בשמאל כשר, מותר גם בכלי. (11) משנה בזבחים נג. "ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי

1 מְדַלְדֵּלֶת בֵּין אֲצַבְעוֹתָיו, וְאֲצַבְעֵהֶבְדָּ וּשְׁתֵּי הַפְּלִיּוֹת
2 עִמּוֹ. וְהִרְגֵּל שֶׁל שְׂמָאל בְּשִׂמְאָלוֹ. וּבֵית עוֹרָן לַחוּץ.
3 יד. הרביעי - פחזה ובגרה. החזה בימינו, והגרה
4 בשמאלו, וצלעותיה בין אצבעותיו.

5 טו. החמישי - בשתי דפנות. של ימין בימינו, ושל
6 שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.

7 טז. הששי - בקרבים, נתונין בכזף, וכרעים על
8 גביהן מלמעלה. אם היתה העולה כבש או עז. אבל
9 אם היתה איל - מוליכין הקרבים שנים. וכן הסלת
10 של נסכיה ביד אחד, והיין ביד אחד. ואם היה איל
11 - הסלת בשנים, והיין בשנים.

12 יז. נמצאת למד, שהכבש או העז מוליכין אותו
13 שמונה למזבח, והאיל מוליכין אותו אחד עשר.

14 יח. השור מוליכין אותו ארבעה ועשרים. הראשון
15 מוליך את הראש. והשני והשלישי מוליכין הרגל של
16 ימין. והרביעי והחמישי מוליכין את העקץ. והששי
17 והשביעי מוליכין את הרגל של שמאל. והשמיני
18 מוליך את החזה. והגרה מוליכין אותה שלשה,
19 תשיעי ועשירי ואחד עשר. ומוליכין שתי הידים
20 בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסלת והיין
21 בשלשה שלשה. הרי ארבעה ועשרים.

22 יט. ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור
23 לחלקים? שנאמר: ונתח אתה לנתחיה - ולא נתחיה
24 לנתחים. במה דברים אמורים? בעולות הצבור;
25 אבל עולות היחיד, אם רצו להוליך נתחיה בפחות
26 מאלו או ביותר - מוליכין.

27 כ. עולת העוף פיצד היתה נעשית? עולה לכבש
28 ופונה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית, והיה
29 מולק שם את ראשה ממוול ערפה ומבדיל. ואם לא
30 הבדיל - פסולה. וממזה דם הראש ודם הגוף על
31 קיר המזבח למעלה מן החוט שבאמצע המזבח.
32 ואם מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף - פסולה.
33 מצה דם הגוף ולא מצה דם הראש - פשרה.

34 כא. ונטל את הראש ומקיף בית מליקתו למזבח
35 וסופגו במלח וזורקו על גבי האשים. ובא לו לגוף
36 והסיר את המראה והעור שעליה בידו עם הנוצה
37 ואת בגי מעים היוצאין עמה ומשליכן לבית הדשן.

38 כב. ושפע אתו בכנפיו - בידו בלא ספין. ואינו
39 צריך להבדיל, שנאמר: לא יבדיל. ואם הבדיל -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לוי "שלושה בית הדשנין הן" היינו שלושה מקומות לשריפה, אבל בית הדשנים להניח שם הדשן, היו יותר, שהרי חוץ משלושה הנ"ל היה בעזרה מקום להרמת הדשן (ולא מקום שריפה) ששם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה, ונקרא בית הדשן, והיה במזרחו של כבש. (23) זבחים שם. והיה במזרחו של מזבח (24) פסולי קדשי קדשים ולמדו זאת (פסחים כד. ועוד) ממה שנאמר (שם ו, כג) "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תישרף" ודרשו "בקדש באש תשרף", ומכאן למדו לפסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים שנשרפים בקדש = בעזרה, ופירש רש"י שרק פסולי קדשי קדשים, שאכילתם בעזרה, נשרפים בעזרה. אבל פסולי קדשים קלים, שנאכלים בכל העיר, אף שריפתם בכל העיר. (25) כלומר, "אפילו של קדשים קלים, הואיל והקטרת הכשירין בעזרה, אף שריפת פסוליהם בעזרה". (26) זבחים שם. כי אפילו אחר זריקה, אף שהגיע הזמן לצאת, הואיל ועדיין לא יצאו - נשרפין בעזרה. (27) כלומר, קודם זריקה. (28) שבדבר הנקטר, אין כל ספק שלינה פוסלת. והוא הדין לאימורים שיצאו שוודאי נפסלו וודאי נשרפים בעזרה, שהרי אין סופם לצאת.

ד. והמקום השני - בהר הבית, ושמו פינה. וכו' 14
שורפין חטאות הנשרפות אם ארע בהן פסול אחר 15
צאתן מן העזרה. 29. והמקום השלישי - חוץ 16
לירושלים, והוא הנקרא בית הדשן. 30. ושם שורפין 17
חטאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות כמצותן. 18

(29) בגמרא שם: "תני לוי וכו' ובית הדשן היה בהר הבית ששם שורפין פרים ושעירים הנשרפים שאירע בהן פסול ביציאתן", ומפרש רש"י: "ביציאתן, לאחר שיצאו". (30) במשנה שם: "פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין בזמן שהן נשרפין כמצותן נשרפים בבית הדשן". ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה".

ה. ושורפת כל הנשרפין כשרה בזר ובכלילה. וכל 19
הנשרפין חוץ לעזרה. 31 - כל העצים פשרין 20
לשרפתן, אפלו בקש ובגבבא. 32; שונאמר: על עצים 21
באש - אש מפל מקום. ולמה נאמר עצים? להוציא 22
את הסיד ואת הרמץ. 33. 23

(31) אבל הנשרפים בפנים, נשרפין רק בעצים הכשרים למערכה. (32) "זבל השדות". (33) "אפר חם שיש בו שארית מן האש".

ו. חטאת העוף פיצד היתה נעשית? מולק אותה 24
בקרן דרומית מערבית כמו שבארנו, ויורד בצפרנו. 34 25
עד שיתחף הסימנין. 35 או רב אחד מהן, ואינו מבדיל 26
הראש מן הגוף. 36. ואם הבדיל - פסל, ולוקה. 37; 27
שונאמר: ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל. 28
ומזה מדמה על קיר המזבח. 38 למטה מאמצעו. 39 29
וישרי הדם מתמצים על היסוד. 40. שונאמר: והנשא 30

כהונה". שנאמר בתורה על החטאת (שם ו, יט) במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד, והוא עניין לפנים מן הקלעים. והעזרה במקדש כנגד לפנים מן הקלעים במשכן.

ב. וכיצד מעשה חטאות הנשרפות? שוחט וזורק 12
דמם כמו שבארנו, 13, ואחר כך קורעם. 14 ומוציא 2
האימורים. 15 ונותנין בכלם, 16, ומולחין 17 וזורקן על גבי 3
האש. ומוציא שאריתן. 18 חוץ לעיר, 19, ומנתחין 4
אותן שם פנתחי העולה בעורן. 20, ושורפין אותן שם 5
בבית הדשן. 21. 6

(12) באצבע (למעלה פרק ה הלכה ט). (13) למעלה בפרק ה הלכות א-ב לעניין שחיטה, ובהלכות יא-יב לעניין זריקת הדם. (14) ואין מפשיטין אותן, שהרי החטאות הנשרפות נשרפות עם עורן. (15) משנה יומא פז: "קרען והוציא את אימוריהן". (16) כלי שרת. שם במשנה "נתן במגיס", "נראה דהא דבעינן כלי בחטאות הנשרפות טפי משאר זבחים, משום דכתיב בהו לשון הרמה, כדכתיב (שם ו, ג) והרים, והוי בכלי". (17) שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". (18) עורו, בשרו, ראשו, כרעיו, קרבו ופרשו (שם ד, יא). (19) חוץ לירושלים, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה", ואמרו: "אל מחוץ למחנה, חוץ לשלוש מחנות, אתה אומר חוץ לשלוש מחנות או אינו אלא מחנה אחת, כשהוא אומר בפר העדה (שם, כא) אל מחוץ למחנה שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם) כאשר שרף את הפר הראשון, ליתן לו מחנה שנייה, כשהוא אומר מחוץ למחנה בדשן (שם ו, ד), "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם ד, יב) על שפך הדשן ישרף - ליתן לו מחנה שלישית". והעזרה היא מחנה שכינה והר הבית, מחנה לווייה וירושלים מחנה ישראל, שהיא מחנה שלישית. (20) כלומר, מוציאן מן העיר כשהן שלמות, ושם מנתחין כנתחי העולה, אבל בלא הפשט העור לפי שנאמר (שם, יא-יב) "זאת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא". ואמרו (זבחים נ. יומא שם וספרא שם, הלכה ב) "מלמד שמוציאו שלם, יכול ישרפנו שלם, נאמר כאן ראשו וכרעיו ונאמר להלן (בעולה שם א, ח-ט) ראשו וכרעיו, מה להלן אצל עולה על ידי ניתוח (שנאמר שם א, ו) ונתח אותה לנתחיה" אף כאן על ידי ניתוח, אי מה להלן בהפשט (שהרי נאמר שם "והפשיט את העולה) אף כאן נמי הפשט, תלמוד לומר וקרבו ופרשו - כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו". (21) שנאמר (שם ד, יב) "על שפך הדשן ישרף".

ג. שלשה מקומות לשרפה. 22: אחד - בתוף 7
העזרה. 23. וכו' שורפין פסולי המקדשין. 24, ואמורי 8
קדשים קלים שנפסלו. 25, ופרים ושעירים ש 9
חטאות הנשרפות אם ארע בהם פסול בין לפני 10
זריקה בין לאחר זריקה. 26, כגון שנטמאו או שצצאו 11
חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמן לצאת. 27, או שלן 12
הבשר או לנו האימורין שלהן. 28. 13

(22) בזבחים קד: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה וכן תני

20 העוף⁵⁶ בְּזֵמַן שֶׁהִיא רַבָּה⁵⁷, וְאִם אֵין קָרָן דְּרוּמִית
21 מְזַרְחִית מְכִילָה אוֹתָהּ - נִפְגֵּין לְקָרָן דְּרוּמִית מְעַרְבִית
22 וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ שָׁם⁵⁸.

(48 מחוט הסקרא שבאמצעו של מזבח. 49 מחוט הסקרא. 50 שם במשנה: "וההגשות", והיינו הגשה אל המזבח. 51 בזבחים נא. למדו כן ממה שנאמר בשעיר נשיא (שם ד, כה) "אל יסוד מזבח העולה" - "תן יסוד למזבח של עולה" היינו שכל הקרבים על מזבח העולה טעונים שפיכת שיריים ליסוד. 52 אבל חטאות הנשרפות שופך דמן על היסוד המערבי. 53 וכל אלו, הנקרבים על המזבח החיצון, נלמדו מהחטאות הנשרפות, שכשם ששפיכת השיריים שלהן היא על היסוד המערבי, מפני שבו הוא פוגע תחילה בצאתו מן ההיכל, כמו כן הנקרבים על המזבח החיצון נשפכים על היסוד שבו הוא פוגע תחילה, והוא היסוד הדרומי הפוגע בו בירידתו מן הכבש שהוא בדרום, ולפי שהיסוד שבדרום לא תפס אלא אמה אחת בלבד - הרי זה קרן מערבית דרומית. 54 חג הסוכות, ש"כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח". 55 אף הם של חג [=הסוכות], אבל נסכים של כל השנה, קרבו למטה כי "בקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין והם הנקראים שיתין". 56 שעיקר מקום מליקתן הוא בקרן דרומית מזרחית. 57 שיש הרבה כהנים באותה קרן, העסוקין בעולות. 58 משום שקרן זה יותר קרוב לבית הדשן (ששם זורק מוראה ונוצה) מיתר שתי הקרנות.

23 יא. כַּל הַעוֹלִין לְמִזְבֵּחַ - עוֹלִין דְּרָךְ יְמִין⁵⁹, וּמְקִיפִין
24 וְיורְדִין דְּרָךְ שְׂמָאל⁶⁰; חוּץ מִן הַעוֹלָה⁶¹ לְאַחַד
25 מְשַׁלְּשָׁה דְבָרִים אֵל⁶² שְׁלִמְעֵלָה⁶³ בְּקָרָן זוֹ⁶⁴, שֶׁהֵן
26 עוֹלִין וְנִפְגֵּין עַל הַשְּׂמָאל לְקָרָן, וְעוֹשִׂין מְלֶאכֶתָן
27 וְחוֹזְרִין לְעֵקֶב⁶⁵. וּמִפְּנֵי מָה נִפְגֵּין לְשְׂמָאל? כִּדִּי
28 שִׁיפְגְּעוּ בְּקָרָן מְעַרְבִית דְּרוּמִית תַּחֲלָה; שְׂאֵם נִפְגֵּין
29 עַל יְמִין וּמְקִיפִין אֶת כָּל הַמִּזְבֵּחַ עַד שִׁיגִיעוּ לְקָרָן
30 דְּרוּמִית מְעַרְבִית, שְׂמָא יתְעַשֵּׂן הַמִּים וְהִינִן⁶⁶ או
31 שְׂמָא יְמוֹת הָעוֹף בְּעֵשֶׂן הַמִּזְבֵּחַ⁶⁷.

(59 כלומר, עולין לכבש ומשם פונים לקרן מזרחית דרומית, בצד ימין של כבש, וראה שם סב: "כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזבח". 60 של כבש. 61 למזבח. 62 ניסוך המים והיין ושיירי הדם. אבל בשלושה הדברים שמקומם למטה מחוט הסקרא, אינו עולה למזבח ואינו מקיף, אלא עומד על הרצפה. 63 מחוט הסקרא. 64 דרומית מערבית. 65 כלומר, מהצד שעלו, ונמצאת פנייתם לימין. 66 שם סד. "אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו בעשן המזבח בשעת סובכו ויפסיד ריחו ואנו צריכים תמימים יהיו לכם ונסכיהם". ויין מעושן פסול למזבח ומיכן שהוא הדין למים מעושנים שהם פסולים. 67 שם המשך דברי רבי יוחנן "ועולת העוף שמא תמות בעשן". [שהרי במערבו של הכבש הגדול לא היה כבש קטן לרדת בו אל הסוכב והוצרכו לעלות לראש המזבח ממש.

1 בְּדָם יִמְצָה עַל יִסוֹד הַמִּזְבֵּחַ; מְכַלֵּל שֶׁהִנְתִּינָה עַל קִיר
2 שֶׁהַשְּׂוֹרִין שָׁלוּ מִתְמַצֵּין אֶל יִסוֹד, וְזֵהוּ קִיר הַתַּחְתּוֹן.

(34 "יכול ימלקנו בסכין וכו'" "הכהן ומלק" וכו' (ויקרא א, טו) מלמד שלא תהיה מליקה אלא בעצמו של כהן". 35 הקנה והוושט. 36 בזבחים סד: במשנה: "חטאת העוף וכו' היה מולק את ראשה ממול ערפה ואינו מבדיל", והיינו, שלא יבדיל הראש מהגוף. 37 כדין כל לאו שיש בו מעשה. 38 משנה זבחים שם. שנאמר (ויקרא ה, ט) "והיזה מדם החטאת על קיר המזבח". והזזה זו, שאוחז בראש ובגוף (ולא באצבע ולא בכלי) ומזה על קיר המזבח. 39 כלומר, למטה מחוט הסקרא. 40 שם במשנה, ומפרש רש"י שם "שמקיף ומקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד".

3 ז. וּמְצִיזֵי דָם חֲטָאת הָעוֹף מְעַכְבִּין. וְאֵין לְמִזְבֵּחַ בָּהּ
4 אֶלָּא דָּמָה⁴¹, וְהַשְּׂאֵר נֶאֱכָל לְזִכְרֵי כְּהֻנָּה⁴² כִּפְשֵׁר
5 חֲטָאת הַבְּהֵמָה.

(41 משנה שם, משום שלא נאמרו בה אלא הזאה ומיצוי הדם בלבד. 42 ולמדו כן ממה שנאמר "כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם וגו' קדש קדשים לך הוא ולבניך, בקדש הקדשים תאכלנו, כל זכר יאכל אותו קדש יהיה לך" - "ולכל חטאתם, לרבות חטאת העוף" (שנאכלת לזכרי כהונה).

6 ח. פִּיצַד אוֹחִזוּ חֲטָאת הָעוֹף בְּשַׁעַת מְלִיקָה? אוֹחִזוּ
7 שְׁתֵּי רִגְלֶיהָ בֵּין שְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתֶיהָ⁴³, וּשְׁתֵּי אֲגָפֶיהָ בֵּין
8 שְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתֶיהָ⁴⁴, וּמוֹתֵחַ צְוָאָרָה אֶל רֹחַב שְׁתֵּי
9 אֶצְבְּעוֹתֶיהָ וּמוֹלֵק⁴⁵. וְזוֹ מְעַבְדוֹת קָשׁוֹת שֶׁבְּמִקְדָּשׁ⁴⁶.
10 וְאִם שָׁנָה וְאִחִזוּ בְּכָל מְקוֹם - כְּשֶׁרָה.

(43 "של יד השמאלית", שהרי ביד ימין מולק. כלומר, "מכניס שני רגליה בין אצבע קטנה (=זרת) לקמיצה" (רש"י שם). 44 כלומר, שתי הכנפיים מכניס בשתי האצבעות האחרות של אותה יד שמאלית, והיינו "בין אמה לאצבע". 45 כלומר, "העוף על גב ידו לא שיהיה פנים על הכף ומושך צווארו על הבהן כשיעור רוחב שתי אצבעות ומולק ממול העורף". 46 גם קמיצה וחפינה הן עבודות קשות במקדש.

11 ט. וְכָל מְקוֹם מִן הַמִּזְבֵּחַ כֶּשֶׁר לְמִלְקָתָהּ, וּבִלְבַד
12 שִׁינָה דָּמָה לְמִטָּה מְאֻמָּצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ⁴⁷. וְאִם הִזָּה בְּכָל
13 מְקוֹם - כְּשֶׁרָה. וְהוּא שְׁתֵּיתָן לְמִטָּה מְעַט מִדָּם הַנֶּפֶשׁ.

(47 במשנה שם סג. "ובכל מקום הייתה כשרה אלא זה היה מקומה".

14 י. שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הֵינָה קָרָן דְּרוּמִית מְעַרְבִית
15 מְשַׁמֶּשֶׁת לְמַעְלָה⁴⁸, וּשְׁלֹשָׁה לְמַטָּה⁴⁹. מִלְּמַטָּה:
16 חֲטָאת הָעוֹף, וְהַגֵּשֶׁת הַמִּנְחוֹת⁵⁰, וּשְׂרִירֵי הַדָּם שֶׁל
17 עוֹלוֹת⁵¹ וְחֲטָאוֹת הַנְּאֻכָלוֹת⁵² וְאֲשָׁמוֹת וּשְׁלָמִים⁵³
18 שְׁשׁוּפְכִין עָלֶיהָ. וְהַשְּׁלֹשָׁה שֶׁל מַעְלָה: נְסוּף הַמִּים
19 שְׁמִנְסִכִין בְּחָג⁵⁴, וְנְסוּף הַיֵּין שֶׁל נְסִכִים⁵⁵, וְעוֹלֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 דם חטאת הנשפלת¹⁵, אָבַל לֹא דָם חטאת העוף; 17 שְׁנֵאמֵר: תִּשְׁחַט הַחטאת¹⁶ - בְּנִשְׁחַט הַכֶּתוּב מְדַבֵּר, 18 לֹא בְּנִמְלֶקֶת¹⁷.

11 שם צג: במשנה: "אחד הבגד ואחד השק ואחד העור טעונין כיבוס". ובגמרא שם הביאו ברייתא: "בגד (שם) אין לי אלא בגד, מנין לרבות עור משהופשט, ת"ל אשר יזה עליה תכבס (שם) וכו' דברי ר' יהודה", וראה להלן הלכה ה, כי דווקא אחר שהופשט טעון כיבוס, ולא לפני ההפשט. 12 "בגד" הוא מצמר או מפשתים, ו"שק" הוא מנוצה של עזים (ראה רש"י שם). 13 ראה להלן הלכה ד כי אם ניתן על כלי עץ או כלי מתכת אינו טעון כיבוס לפי שאינן ראויין לכיבוס, אלא גורדן בלבד. 14 שם צד. פלוגתא בין רבנן ואחרים אם מכבסים את העור, או שמגררים (=מגרדים) אותו. ורבא מעמיד חלוקתם בעור קשה. אבל עור רך, מכבסים אותו לדברי הכל. ורבינו פוסק כרבנן כי העור הקשה אינו בר כיבוס. 15 משנה שם צב. "דם חטאת שניתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס, אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (שם ו, יט) במקום קדוש תאכל, אחר הנאכלות ואחד הפנימיות (=הנשרפות) טעונות כיבוס, שנאמר (שם, יח) תורת החטאת, תורה אחת לכל החטאות, וראה גם תוספתא זבחים פ"י (עמ' 495 2). 16 וסמוך לו נאמר (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש". 17 זבחים צב. כדברי ריש לקיש בשם בר קפרא.

19 ג. חטאת שנשפלה - אין דמה טעון כבוס¹⁸, בין 20 שהיתה לה שעת הפשר¹⁹ בין שלא היתה לה שעת הפשר. אי זו היא שהיתה לה שעת הפשר? שלנה, 21 וְשֵׁנִיטָמָא, וְשִׁצְאָת חוץ לְעֶזְרָה²⁰. וְאִי זֹה הִיא שְׁלֹא הִיְתָה לָהּ שְׁעַת הַפֶּשֶׁר? שֶׁנִּשְׁפְּלָה בְּשַׁחֲטָהּ²¹ או 22 בְּזִיקַת הַדָּם²².

18 משנה שם, ובברייתא שם צג. "מדמה (שם) מדם כשרה, ולא מדם פסולה". 19 סתם משנה שם, ובברייתא (שם צג) נחלקו בזה: ר' עקיבא אומר היתה לה שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס. לא היתה לה שעת הכושר ונפסלה, אין דמה טעון כיבוס. ר' שמעון אומר, אחד זה ואחד זה אין דמה טעון כיבוס. מאי טעמיה דר' שמעון, כתיב (שם, כב) אותה (=כל זכר בכהנים יאכל אותה), וכתיב (שם, כ) מדמה, חד להיכא דהיתה לה שעת הכושר (וחד ללא היתה לה שעת הכושר). ופסק רבינו כר' שמעון, וכסתם משנה שם. וראה ב'תוספות יום טוב' שם פ"א משנה ז מה שתמה על דברי רבינו כאן, ממה שכתב להלן הלכה יד. 20 שם במשנה. אבל השחיטה והזריקה היו כדין. ואם כן, לפני שנפסלה היתה לה שעת הכושר. 21 ראה במשנה שם "שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה", כלומר, חשב בשעת שחיטה שיאכלו אותה או יזרקו דמה מחוץ לזמן או מחוץ למקום, וכמו כן אם נשחט שלא לשמו, כי החטאת שנעשתה במחשבת שינוי השם - פסולה (להלן פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). 22 כגון שקיבלו פסולין וזרקו דמה. שם במשנה, וראה שם

1 יב. לְפִיכָה, הַמְנַסֵּף מִים או יַיִן, כְּשֶׁהוּא מְקִיף אֶת 2 הַמְזֻבָּח לֹא יִהְיֶה בִּידוֹ כְּלוּם⁶⁸. וּמִתְחִיל וּמְקִיף מְקַרְן 3 דְּרֹמִית מְזַרְחִית לְמְזַרְחִית צְפוֹנִית, לְצְפוֹנִית 4 מְעַרְבִית, לְמְעַרְבִית דְּרֹמִית, וְלֹא יִהְיֶה בִּידוֹ כְּלוּם. 5 וְכִשְׁמָגִיעַ לְמְעַרְבִית דְּרֹמִית נוֹתֵנִין הַמִּים או הַיַּיִן 6 בִּידוֹ וּמְנַסֵּף. וְאִם לֹא הִקִּיף - עוֹלָה וּפּוֹנָה עַל 7 שְׂמָאלוֹ, וְעוֹשֶׂה מְלֶאכֶתוֹ יוֹרֵד.

68 משנה בתמיד לג: "בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, נתנו לו יין לנסך", ומפרש הרא"ש שם וכן פירש רש"י בזבחים סד. כי משנה זו דווקא בכהן גדול, אבל כהן הדיוט פונה לשמאל לקרן דרומית מערבית, כמבואר למעלה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה: "הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול, אלא כל המקיף את המזבח כך הוא מקיף", וכן כתב המאירי שם. באופן שהכל תלוי ברצונו של הכהן: רצה לעלות עם הנסכים בידו, עולה דרך שמאל, רצה לעלות בלי הנסכים עולה לימין וכשבא לקרן מערבית דרומית נותנים בידו הנסכים.

יום ש"ק א' ניסן ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1 יבואר בו דין בגד שניתז עליו מדם חטאת.

8 א. הִמֵּר בַּחטאת הַבְּהֵמָה מִשְׁאֵר קְדָשִׁים², 9 שְׁדֵם חטאת הַבְּהֵמָה³ שְׁנֵטוּ מִן הַכְּלִי שֶׁקָּבַל בוֹ 10 הַדָּם⁵ קִדְּם הַיָּהּ⁶ עַל הַבְּגָד - טְעוֹן כְּבוֹס⁷ בְּמִים⁸ 11 בְּעֶזְרָה⁹; שְׁנֵאמֵר: וְאִשֵּׁר יִזֶּה מְדָמָה עַל הַבְּגָד אֲשֶׁר 12 יִזֶּה עֲלֶיהָ תִּכְבַּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ¹⁰.

2 לשון המשנה בזבחים צג: (3) ולא דם חטאת העוף, ראה להלן הלכה ב. (4) שם צג. במשנה. אבל לא שניתז מן הצוואר או מקרן המזבח, ראה להלן הלכה ו. (5) ולא שנשפך מן הצוואר על הרצפה, ואספו בכלי וניתז מן הכלי (משנה שם), וראה להלן הלכה ו. (6) אבל לא הדם שנשאר לאחר ההזיה, ראה להלן הלכה ז. (7) שם במשנה. (8) ראה להלן הלכה י. והנה, בגמרא לא מפורש שהכיבוס במים (ושם צה. אמרו שמעבירים עליו שבעה סממנים). ויתכן כי רבינו למד כן מההיקש שבין כיבוס למריקה ושטיפה (ראה בספרא צו פרק ו הלכה ז, שלמדו מהיקש זה לענין מריקה ושטיפה במקום קדוש, הביאו רבינו להלן הלכה יא), ושם נאמר (ויקרא ו, כא) "ואם בכלי נחשת בושלה ומורק ושוטף במים", כמו כן כיבוס של בגד הוא במים. אלא שיש ספק בדבר אם גם בכיבוס אין להכשיר אלא מים דוקא, ולא יין ולא מזוג, ראה להלן הלכה יב לגבי מריקה ושטיפה. (9) שם צד: במשנה. 10 והיינו בעזרה.

13 ב. אֶחָד הַבְּגָד וְאֶחָד הָעוֹר הַרְף¹¹ וְאֶחָד הַשֶּׁקֶל¹² 14 טְעוֹנוֹן כְּבוֹס. אָבַל הָעוֹר הַקָּשָׁה - הִרִי הוּא פְּעִיץ¹³, 15 וְגוֹרֵד הַדָּם מְעֻלְיוֹ¹⁴. וְאֶחָד דָּם חטאת הַנְּאֻכָּלֶת או

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק א' ניסן - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קס

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשבת מט: ועיין בתוספות שם ד"ה לא אמרו, ובזבחים שם ד"ה מנין. ולדברי רבינו, הכל מיושב אל נכון, וראה בלחם-משנה.

- 11 ו. נתז מן הצואר על הפגד³³ או מעל קרן המזבח³⁴,
- 12 או שנשפך הדם על הרצפה ואספו³⁵ ונתז ממנו על
- 13 הפגד - אינו טעון פבוס; שונאמר: ואשר יזה מדמה
- 14 - לא אמרתי אלא בדם שנתקבל בכלי שרת, וראוי
- 15 להזיה³⁶, ויש בו פדי הזיה³⁷.

33 שם צג. במשנה: "ניתז מן הצואר על הבגד, אינו טעון כיבוס". 34 שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס". 35 שם המשנה: "נשפך על הרצפה ואספו, אינו טעון כיבוס", שכיון שנשפך לו מן הצואר על הרצפה, אינו ראוי שוב להזאה, אף-על-פי שיאספוהו אחר-כך בכלי שרת (להלן פ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כה). אבל אם קיבל מן הצואר בכלי, ואחר-כך נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו, שהדם ראוי לזריקה (להלן בהלכות פסולי המוקדשין שם) אם ניתז על הבגד, טעון הבגד כיבוס. וכן מפורש בספרא פ' צו פ"ו הלכה ה, ועיין בזבחים צב: וברש"י שם ד"ה אי אספו. 36 שם במשנה: "אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה", ובבבביתא שם: "יכול ניתז מן הצואר על הבגד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, לא אמרתי לך אלא בראוי להזאה (=שנתקבל בכלי - רש"י שם). ואף ניתז מן הקרן מתמעט מהפסוק הנ"ל "אשר יזה", פרט לזה שכבר הוזה (בבביתא שם). 37 אבל אם אין בו כדי הזיה, אינו טעון כיבוס (שם צג:), לפי שפסול להזאה. ראה למעלה פ"ד הלכה ה, ופ"ה הלכה ט.

- 16 ז. נתן ארבע המתנות³⁸ ואחר כך נתז מן הכוס על
- 17 הפגד משירי הדם - אינו טעון פבוס, אף על פי
- 18 שעדיין לא זרק השירים על היסוד³⁹. וכן בבחטאות
- 19 הנשפרות⁴⁰.

38 ראה למעלה פ"ה הלכה ז, כי "החטאות הנאכלות, דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצוין". 39 שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס", ובגמרא (שם לט). אמרו "מן הקרן, מן הקרן ממש. מן היסוד, מן הראוי ליסוד (=שירי הדם הראויין לישפך ליסוד)", ראה רש"י שם במשנה, ובבבביתא שם צג. אמרו "יכול ניתז מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, פרט לזה שכבר הוזה". 40 לאחר שנתן המתנות הראויות להן, ראה למעלה פ"ה הלכות יב"ג, אין הדם הנשאר מצריך כיבוס לבגד אשר ניתז עליו, ולא כר' נחמיה שסובר (שם לט). כי שירי הדם הפנימיים טעונים כיבוס, וראה כסף-משנה ולחם-משנה.

- 20 ח. נתז מאצבעו⁴¹ אחר שייצאת הזיה מידו - אינו
- 21 טעון פבוס⁴²; משירי הדם שפאצבע פסולין
- 22 להזיה⁴³.

41 ראה למעלה פ"ה ה"ט, ש"אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד, שנאמר בה וטבל אצבעו בדם". 42 שם צג: והיינו אפילו אם נתן,

ברש"י שלא גרס "וזרקו דמה", שהרי אף דם הכשרה, שניתז דמה לאחר זריקה, אין הבגד טעון כיבוס (ראה להלן הלכה ז), אבל ראה בתוס' ד"ה ושקיבלו פסולין וזרקו את דמה, שכתבו כי איצטריך בפסולין לומר דדם דחוי הוא, ואין הנותר במזרק כשר לזריקה, ולא תימא ויחזור הכשר ויזרוק.

- 1 ד. אין טעון פבוס אלא מקום הדם בלבד²³. והוא
- 2 שיהיה על פלי²⁴ שראוי לקבל טמאה²⁵ וראוי
- 3 לכבוס²⁶; אבל אם נתז על פלי עץ²⁷ או פלי מתכת
- 4 - אינו טעון פבוס, לפי שאינן ראויין לכבוס, אלא
- 5 גורדן בלבד²⁸.

23 שם צג: במשנה, ובגמרא (שם צד). "יכול ניתז על מקצת בגד, יהא כל הבגד טעון כיבוס, תלמוד לומר (שם, כ) אשר יזה, לא אמרתי לך אלא מקום דם בלבד". 24 כלומר, לאו דוקא על הבגד, אלא גם על כל כלי, וכו' יהודה (שם) שמרבה מ"בגד" כל דבר שמקבל טומאה. 25 שם במשנה: "אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם, ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה". ובגמרא (שם צד). אמרו: סתמא כרבי יהודה (האומר שם צג: בבבביתא, - "מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה"). 26 שם במשנה. 27 ראה למעלה הלכה ב. 28 בגמרא (שם צד). "ראוי לכיבוס למעוטי כלי, דבר גרירה הוא". ומפרש רש"י שאין מכבסין אותו אלא גוררו. וכן בבבביתא שם, לא נחלקו אלא לענין עור. אבל לענין כלי, הכל מודים שמגררו (=מגדרו). [וראה להלן (הלכה ט) שפסק רבינו, שרק בליעת הדם מחייבת כיבוס, ולא הנגיעה. ואם כן, למה הוצרכו למעט כלי מתכת מפני שאינם ראויים לכיבוס, הרי אין הדם נבלע בהם, וצריך עיין].

- 6 ה. נתז על עור הדג - אינו טעון פבוס, לפי שאינו
- 7 ראוי לקבל טמאה²⁹. אבל אם נתז על עור הפהמה:
- 8 עד שלא הפשט - אינו טעון פבוס³⁰, אחר שהפשט
- 9 - טעון פבוס³¹; שאף על פי שאינו מקבל טמאה
- 10 עתה, הרי הוא ראוי לקבל טמאה לאחר שיתעבד³².

29 נלמד ממה שאמרו (שם צג: במשנה, וראה למעלה הלכה ד) כי אינו טעון כיבוס אלא דבר שראוי לקבל טומאה, וראה פ"ז ממסכת כלים משנה יג (ובדברי רבינו להלן פ"א מהלכות כלים הלכות ג-ד), כי כל שבים אינו מקבל טומאה. וראה גם בפ"י ממסכת כלים משנה א, ובדברי רבינו בפכ"א מהלכות טומאת מת הלכה א, משום שנאמר (שם יא, לב) "או בגד או עור", מפי השמועה למדו (בספרא פ' שמיני פרשה ו הלכה י) "מה בגד מין הגדל בארץ, אף עור מין הגדל בארץ" (רבינו בהלכות כלים שם). ולפי מה שכתב רבינו בהלכות כלים שם הלכה ד, כי עור העוף אינו מקבל טומאה, גם עור העוף אם ניתז עליו דם החטאת - אינו טעון כיבוס. 30 זבחים שם במשנה לדברי הכל. ובגמרא שם אמרו הטעם, ממה שנאמר (שם) "בגד", מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה. ועור עד שלא הופשט, אינו ראוי לכלי ואינו מקבל טומאה. 31 שם במשנת כדעת רבי יהודה. 32 כן הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולפי מה שפסק רבינו להלן בסמוך שהבליעה בבגד מחייבת את הכיבוס ולא הנגיעה, נמצא שבניתו על בגד טמא באה הטומאה לפני חיוב הכיבוס, שהרי היא באה משעת נגיעה, ולכן אינו צריך כיבוס לדברי הכל, אפילו לדברי רבנן (חק נתן). (46) שם צח. צח: "אמר רבא, פשיטא לי דם חטאת ודם עולה למעלה (=נפל דם חטאת תחילה על הבגד וחזר וניתו דם עולה על אותו כתם - רש"י) טעון כיבוס (דהא דם חטאת נוגע בבגד ובלוע בו - רש"י)". ורבינו העתיק "דם חולין" לפי שבענין זה אין הבדל בין דם עולה לדם חולין, שהרי זהו החומר שבדם חטאת על כל יתר הקרבנות, שרק דמה טעון כיבוס (למעלה הלכה א). (47) שם: "בעי רבא, דם עולה למטה ודם חטאת למעלה מהו, משום נוגע הוא (כלומר, אם כל הדין שדם החטאת בניתו על הבגד שטעון כיבוס הוא משום שהדם נוגע בבגד) והוא נוגע (כלומר, דם החטאת נוגע באופן זה בבגד, שדם עולה נבלע בבגד, וכשנפל דם החטאת עליו נוגע הוא בבגד, אם כי אינו נבלע דהא שבע ליה בבלוע דם עולה - ראה רש"י שם), או דילמא משום בלוע הוא (שכל זה, שדם החטאת שניתו על הבגד טעון כיבוס, הוא משום שהדם נבלע בבגד, ואם נוגע ולא נבלע אינו טעון כיבוס) והא לא בלע. הדר פשטה, שאין טעונין כיבוס (שמשום בלוע הוא, והרי נבלע).

7 י. כְּשֶׁמִכְבְּסִין אֶת מְקוֹם הַדָּם⁴⁸ - מְכַבְּסִין אוֹתוֹ
8 בְּמַיִם⁴⁹ יָפָה יָפָה עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר לוֹ רֶשֶׁם⁵⁰. וְכָל
9 שְׂבָעַת הַסְּמָמָנִים שְׂמַעְבִּירִין עַל הַפֶּתֶם⁵¹ מְעַבִּירִין עַל
10 דָם חֲטָאֵת⁵², חוּץ מִמֵּי רִגְלָיִם, שְׂאִין מְכַבְּסִין מִי
11 רִגְלָיִם לְמַקְדָּשׁ⁵³.

(48) ראה למעלה הלכה ד. (49) ראה למעלה הלכה א. (50) יתכן כי אם לא נשאר שום רושם, אין צורך עוד בשבעה סממנים (מרכבת המשנה פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה 1). (51) אם נמצא כתם על בגד של אשה, וספק הוא אם זה דם נדה או צבע אדום, מעבירין עליו שבעה סממנים שהם: רוק תפל, לעיסת גריסין של פול, מי רגלים שהחמיצו, בורית, נתר, קימוניא ואשגל, אם עבר או כהה עינו, הרי זה כתם דם וטמאה. ואם עמד כמות שהוא, הרי זה צבע וטהור (פ"ט מהלכות איסורי ביאה הל' ל-לז). (52) זבחים צה. "אמר רבה בר אבוח, דם חטאת ומראות נגעים צריכין שבעת סממנין". (53) שם בבבביתא. אבל בגמרא שם אמרו, שמבליעים את מי הרגלים בתוך הרוק התפל. ויתכן כי גם רבינו נתכוין לומר שאין מכניסים מי רגלים לחוד, לבית המקדש, אבל הבלעה ברוק תפל מכניסים אותם (הר המוריה).

12 יא. כְּלֵי חָרֶשׁ שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה בוֹ הַחֲטָאֵת הַנְּאָכֶלֶת טְעוֹן
13 שְׂבִירָה⁵⁴ בְּעֶזְרָה⁵⁵. וְכֵלֵי מִתְכוֹת שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה בוֹ טְעוֹן
14 מְרִיקָה וְשִׁטְפָה בְּמַיִם⁵⁶ בְּעֶזְרָה⁵⁷. שְׂנַאָמֵר: וְכֵלֵי
15 חָרֶשׁ אֲשֶׁר תְּבַשְׁל בוֹ יִשְׁבֵּר⁵⁸. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר
16 כָּאֵן בְּמִקוֹם קְדוֹשׁ - הֲרִי דִינָן כְּדִין הַכֶּבֶס: מַה
17 כְּבוֹס הַבְּגָד בְּקִדְשׁ, אֵף שְׂבִירַת כְּלֵי חָרֶס וְשִׁטְפַת
18 כְּלֵי מִתְכוֹת וּמְרִיקָתוֹ בְּקִדְשׁ⁵⁹. וְאֶחָד כְּלֵי שְׂבִשְׁל בוֹ
19 אוֹ כְּלֵי שְׂהַעֲרָה⁶⁰ לְתוֹכוֹ רוֹתְחִי⁶¹.

לא נתן אלא מתנה אחת בלבד שהדם שבמזרק ראוי להזאה, וטעון כיבוס, - הדם הנשאר באצבע אינו טעון כיבוס, ראה להלן. (43) שם. וראה למעלה פ"ה הלכה ח: "וצריך לטבול אצבעו על כל קרן וקרן, וכשגומר הנתינה על הקרן מקנה אצבעו בשפת המזרק, ואחר-כך טובל פעם שניה, ששיירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהם על קרן אחרת".

1 ט. נִתְּזוּ מִן הַבְּגָד לְבָגֵד שְׁנֵי - אֵין הַבְּגָד הַשְּׁנֵי טְעוֹן
2 כְּבוֹס⁴⁴. נִתְּזוּ עַל בְּגָד טָמֵא - אֵינוֹ טְעוֹן כְּבוֹס⁴⁵. נִתְּזוּ
3 דָם הַחֲטָאֵת עַל הַבְּגָד, וְנִתְּזוּ עַל דָם הַחֲטָאֵת דָם חֲלִין
4 - טְעוֹן כְּבוֹס⁴⁶. אֲבָל אִם נִתְּזוּ דָם הַחֲלִין תְּחִלָּה, (אוֹ
5 אֶפְלוּ דָם עוֹלָה), וְנִתְּזוּ עָלָיו דָם הַחֲטָאֵת - אֵינוֹ טְעוֹן
6 כְּבוֹס, שֶׁהָרִי לֹא נִבְלַע בוֹ⁴⁷.

(44) שם צב: "בעי מיניה לוי מרבי, ניתו מבגד לבגד מהו, מבגד קמא אידחי ליה לכיבוס (=שכיזן שנוקק לכיבוס, נדחה הוא ממוזבח, ואינו ראוי להזאה ואינו טעון כיבוס), או דילמא לא. אמר ליה, זו שאלה (=יפה שאלת - רש"י שם), טעון כיבוס ממה-נפשך, אי אוספו וכשר (ואע"פ שנוקק לכיבוס, אינו בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבסו, והרי הוא כנשפך מן הכלי על הצפה - רש"י, וראה למעלה הלכה ו) הא כשר (וטעון כיבוס) ואם תמצוי לומר (כגריסת רש"י שם) שגם אוספו מן הראשון פסול (משום שהזוקק לכיבוס בטיל ליה מתורת דם - רש"י) אנא כר' עקיבא סבירא-לי דאמר היתה לו שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס (והאי הרי מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בנפילתו על בגד ראשון - רש"י שם)". והרי רבינו פוסק תמיד כ"אם תמצוי לומר" שבגמרא, ואם כן דם זה נדחה הוא ופסול, והרי פסק כתנא-קמא (ולא כר' עקיבא), שאפילו אם היתה לה שעת הכושר, אינה טעונה כיבוס (למעלה הלכה ג), לפיכך פסק כאן שאינו טעון כיבוס. ועיין בכסף-משנה. [נוף-על-פי שדם זה שעל הבגד, שטעון כיבוס, נדחה מהזאה, כנ"ל, ואע"פ שיש אומרים שניתו על בגד טמא (שטומאתו והתזתו באין כאחד), אינו טעון כיבוס (ראה להלן), אין לערער על כל דין של דם חטאת שניתו על בגד שטעון כיבוס, ולומר: כיון שטעון כיבוס, נדחה הוא מהזאה, ופסולו והזאתו באין כאחד, ולמה צריך כיבוס? - שאם נפסוק להלכה שאינו צריך כיבוס, שוב אינו נפסל כלל מהזאה, וחוזר חלילה]. (45) שם צג. "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא, ניתו על בגד טמא מהו וכו', היתה לה שעת הכושר ונפסלה אין דמה טעון כיבוס. הני מילי בזה אחר זה, אבל בבת אחת לא. או דילמא לא שנה. אמר ליה, פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן וכו' בדנין טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה קמיפלגי" (כגון מי חטאת שנטמאו לפני הזאתן, אם אפשר להשוותם להזאה על נדה שטומאת המים וההזאה באין כאחד (רש"י), שרבי אליעזר סבר דנין, ורבנן סברי אין דנין. וניתו דם חטאת על בגד טמא, גם כך תלויה בפלוגת ר' אליעזר ורבנן, שלרבי אליעזר אין טעון כיבוס, שטומאה שבשעת נפילה כטומאה שלפני נפילה, ולרבנן לא דמו אהדרי). ולפי זה הגיה ר"י קורקוס (הובאו דבריו בכסף-משנה) בדברי רבינו "ניתו על בגד טמא טעון כיבוס", וכדעת רבנן ולא כדעת רבי אליעזר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זהו מה שאומר רבינו מיד בסמוך "ואחר-כך מדיחין" – פיה"מ שם. וראה בפירוש המשנה בעבודה זרה עו. 68) כלומר, שוטף בצונן, כנזכר לעיל. ונראה שגזירת הכתוב היא, שהרי רק בקדשים אמרו כן ולא בתרומה. וטעם שטיפה זו, ראה בזבחים צו: ובפט"ו מהלכות תרומות הלכה יט. ועוד, שהרי בישראל במקצת הכלי צריך מריקה ושטיפה בכל הכלי, ראה להלן הלכה יג. ונמה שכתב רבינו בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג ששוטף בצונן, אינה אלא חומרא בחמץ, שחששו שמא יחזור ויבלע הכלי מהמים החמים (ראה בטור אורח-חיים סימן תנב בשם רב האי גאון ורש"י), אבל בשאר האיסורים לא הזכיר רבינו שטיפה בצונן, ראה בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכות ג-ד.

6 יג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁבִּשְׁל בְּהֵן אַחַר שֶׁזָּזְרַק
7 דְּמָה פְּהִלְכְתוּ; אָבָל אִם בִּשְׁל קִדְם זְרִיקָה⁶⁹, או
8 שֶׁבִּשְׁל בְּה פֶּשֶׁר חֲטָאת הַנְּשָׂרְפֶת⁷⁰ - אֵינֹו טְעוֹן
9 מְרִיקָה וְשֻׁטְפָה. בִּשְׁל בְּמִקְצַת הַכְּלִי - כָּלוּ טְעוֹן
10 מְרִיקָה וְשֻׁטְפָה⁷¹.

69) ברייתא שם צו: "חומר בהזאה מבמריקה ושטיפה וכו' שהזאה ישנה בחטאות החיצוניות ובחטאות הפנימיות וישנה לפני זריקה, מה-שאינ-כן במריקה ושטיפה", וגזירת הכתוב היא כנ"ל. 70) שם בברייתא, וכמו כן ברייתא שם צב: ובספרא פ' צו פרשה ג' הלכה יא. וראה למעלה הלכה יא. 71) שם צו: בעיא שנפשטה, ממה שמפורש בברייתא "חומר מריקה ושטיפה מבהזאה וכו' בישראל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה-שאינ-כן בהזאה וכו'". ובגמרא שם אמרו "וטעמא מאי, אמר קרא (ויקרא ו, כא) ואם בכלי נחושת בושלה, ואפילו במקצת כלי (=מורק ושוטף כולו)", כי גזירת הכתוב היא, ראה למעלה.

11 יד. צֶלָה הַבֶּשֶׂר בְּאֹוִיר תַּנּוּר שֶׁל חֶרֶס⁷² - יֵשׁ בְּדָבָר
12 סֶפֶק אִם יִשְׁבֵּר, הוֹאִיל וְנִתְבַּשְׁלָה בּוֹ, אוּ לֹא יִשְׁבֵּר,
13 הוֹאִיל וְלֹא נִנְעָה בּוֹ⁷³. וְלֹא בְּחֲטָאת בְּלֶבֶד, אֲלֵא כָּל
14 הַכְּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בְּהֵן בְּקִדְשִׁים עַל יְדֵי חֲמִין⁷⁴,
15 בֵּין קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בֵּין קִדְשִׁים קָלִים, טְעוּנִין מְרִיקָה
16 וְשֻׁטְפָה⁷⁵ עֲקֵב אֲכִילָה⁷⁶. וְכֵן הַשְּׁפוּד⁷⁷ וְהַאֲסָפָה -
17 מִגְעִילֵן עֲקֵב אֲכִילָה. וְאֵינֹו מְנִיחֵן עַד זְמַן אֲכִילָה
18 שְׁנִיָּה, אֲלֵא פְּשִׁיטִים לְאָכַל - יִגְעִיל הַשְּׁפוּד
19 וְהַאֲסָפָה, וְיִמְרַק⁷⁸ וְיִשְׁטַף הַכְּלִי, בֵּין כְּלֵי מִתְכֹּת
20 בֵּין כְּלֵי חֶרֶס; חוּץ מִן הַחֲטָאת שְׁשׂוּבֵר בְּה כְּלֵי
21 חֶרֶס⁷⁹. וּמִבִּשְׁל וְשׂוּנָה וּמִשְׁלֵשׁ מִיָּד, בֵּין בְּכֵלֵי
22 מִתְכֹּת בֵּין בְּכֵלֵי חֶרֶס, וּמִמְרַק וְשׂוּטָף⁸⁰ עַד סוּף
23 אֲכִילָה⁸¹.

72) ראה להלן בהערה הסמוכה. 73) שם צה: בעיא שלא נפשטה, ונראה שם שהבעיא היא גם בתנור של מתכת, אם צריך מריקה ושטיפה או לא, וא"כ יש להבין למה כתב רבינו רק תנור של חרס, ולא הזכיר גם תנור של מתכת (ראה לחם-משנה והר-המוריה). 74) שם צה: במשנה "אחר שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו רותח". ראה למעלה הלכה יא. 75) משנה שם צה: כדעת חכמים, שאמרו: "אחד

54) שנאמר (ויקרא ו, כא) "וכלי חרש אשר תבושל בו ישר". ופסוק זה נאמר בחטאת הנאכלת, ואף כי גם הפסוק (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד וגו' תכבס במקום קדוש", נאמר בחטאת הנאכלת, ואעפ"כ כתב רבינו למעלה (הלכה ב) כי אחד דם חטאת הנאכלת ואחד דם חטאת הנשרפת טעונין כיבוס – לענין כיבוס ריבתה התורה בפסוק מיוחד (ראה שם צב. במשנה רצב: בברייתא), אבל לענין מריקה ושטיפה (ראה להלן הלכה יג) ולענין שבירת כלי חרס, לא ריבתה התורה. 55) משנה שם צג: 56) שנאמר (שם, כא) "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים", "הכיבוס המופלג עד שמסיר מה שנדבק בכלים יקרא מריקה, ותוספת הנקיות יקרא שטיפה, והוא שיתן מים לתוך הכלי ואינו ממרק בידו הכלי אלא משפשף" (רבינו בפיה"מ צו:). וראה להלן הלכה יב. 57) שם במשנה. 58) וגומר: "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים" הרי שבירה ומריקה ושטיפה. 59) ספרא פ' צו פרק ו הלכה ז, וזבחים צד: 60) ששפך. 61) משנה שם צה: "אחד שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו רותח", ובספרא שם (פרק ז הלכה א) "אין לי אלא שבישל בה. עירה לתוכה רותח מנין, תלמוד-לומר (שם), אשר תבושל בו ישר". כלומר, מכיון שנשמך "בו" ל"ישר" – הרי זה בא ללמדנו שאפילו אם רק נבלע בו – ישר (רש"י).

1 יב. מְרִיקָה - בְּחֲמִין, וְשֻׁטְפָה - בְּצוּנָן⁶². 'בְּמִים' -
2 לֹא בֵּינֵן, וְלֹא בְּמִזְג⁶³, וְלֹא בְּשֶׁאֵר מְשָׁקִין. וְהַמְרִיקָה
3 וְהַשְּׁטִיפָה - בְּמְרִיקַת הַפֶּסֶס וְשֻׁטְפִיתָו⁶⁴. וְהַשְּׁפוּד⁶⁵
4 וְהַאֲסָפָה⁶⁶ - מִגְעִילֵן בְּמִים חֲמִים עַל גְּבֵי הָאֵשׁ⁶⁷
5 וְאַחַר כֵּן מְדִיחֵן⁶⁸.

62) כדעת חכמים בברייתא שם צז. ולא כרבי, וכן הוא בסתם משנה שם צו: לפי גירסת רבינו שם: "מריקה בחמין, ושטיפה בצונן" (ראה בפירוש המשנה). וכן הוא במשנה שבמשניות. ומריקה בחמין, היינו הגעלה (שם צו: וברש"י שם ד"ה אלא למאן דאמר, ותוספות שם ד"ה לא צריכא). וראה להלן הלכה יד. 63) שם צו: וספרא שם הלכה ג. ומזג הוא תערובת יין ומים, וראה למעלה פ"ו הלכה ו. 64) משנה שם: "מריקה כמריקת הכוס, ושטיפה כשטיפת הכוס", רוצה לומר, שאינו חייב להפליג עד שיסיר כל הרושם (רבינו בפירוש המשנה שם). 65) ברזל דק שחורזים עליו נתחי בשר וצולים אותם על האש. 66) "שבכה של ברזל שצולין עליה בשר" (רבינו בפירוש המשנה). ורק בקדשים הסתפקו בהגעלה, לפי שבשעת הבליעה היה היתר, אבל שפוד ואסכלא שבלע איסור – טעונים ליבון על האש (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות – הלכה ג). 67) במשנה שם צז. "השפוד והאסכלא (=שצלו בהן בשר חטאת) מגעילין בחמין". "ופירוש מגעילין, שיסיר השמנונית שנבלעה בשפוד, שהנפש מואסת אותה מגזרת געלה נפשי צ"ל: "געלה נפשם" – ויקרא כו, מג) מענין הזה, נשתמשו בכל דבריהם: גיעול, גיעולי גוי, ומגעילין. וזולתן, רוצה לומר להסיר ההגעלה. וסדר המעשה הזה לתת אותן הכלים לתוך המים רותחין כשהן על גבי האש, ושופכין עליהן מאותן המים ושוטפן במים קרים" (=כלומר,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כי המדובר רק בחטאת, אבל בקדשים אחרים – אף כלי חרס מורקו ושוטפו (הר המוריה). (81) כלומר, עד סוף זמן אכילה מבשל ושונה ומשלוש, וראה הר המוריה.

1 טו. כְּלֵי גִלְגָּלִים⁸² וְכֵלֵי אֲבָנִים וְכֵלֵי אֲדָמָה⁸³ - אֵינָן
2 טְעוּנֵינִי מְרִיקָה וְשִׁטְיָה, אֲפִלּוּ בְּחֻטָּאת, אֲלֵא הִדְחָה
3 בְּלִבְד⁸⁴. נֶאֱמַר בְּחֻטָּאת: פֶּלַח אֲשֶׁר יִגַע בְּכִשְׂרָה
4 יִקְדָּשׁ - לְהִיזוֹת כְּמוֹתָ⁸⁵. אִם פְּסוּלָה הִיא - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ
5 פְּסוּל, וְאִם כִּשְׂרָה - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ יֵאָכֵל כְּמוֹתָ
6 וּבְקִדְשָׁתָהּ⁸⁷.

(82) "הם כלים העשויים מרפת בקר והעפר" (פירוש המשנה לכלים פ"י משנה א). (83) שלא נצרפו בתנור ואינם ככלי חרס. (84) תוספתא זבחים פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמוד 495 14). [וראה בשער המלך לפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג בשם הר"ר יונה]. (85) כאן התחלת הלכה טז. וכן נראה בדפוס רומי. (86) ספרא צו פרשה ג ה"ה, ובריייתא זבחים צז. פסחים מה. ושם נסמן. (87) בבריייתא וספרא, הלשון "ואם כשרה, יאכל כחמור שבה", ומפרש רש"י, שנאכל רק לזכרי כהונה וליום ולילה ובעורה, כחטאת. והר"ח (ראה תוס' פסחים וחולין שם) גורס: "כחמור שבהן", ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט היום, נאכל כחומר החטאת ואינו נאכל למחר.

7 טז⁸⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁹? כְּשֶׁנִּבְלָעָה בּוֹ; אֲכָל
8 נְגִיעָה בְּלֵא הַבְּלָעָה אֵינָה מְקִדְשָׁתָהּ⁹⁰. וְאֶחָד הַחֻטָּאת
9 וְאֶחָד שְׂאֵר קִדְשִׁים, בֵּין קִדְשִׁים קְלִים בֵּין
10 חֲמוּרִים⁹¹; שְׁנֵאֲמַר: זֹאת הַתּוֹרָה לְעֵלָה לְמִנְחָה⁹².

(88) התחלת ההלכה היא למעלה (הערה פד), וכן נראה בדפוס רומי. (89) ש"כ כל אשר יגע בכשרה יקדש" (למעלה הלכה טו). (90) ספרא ובריייתא בזבחים ופסחים שם "כל אשר יגע (שם), יכול אפילו שלא בלע, תלמוד-לומר (שם) בכשרה, עד שיבלע בכשרה (=כגון המחה שומן חטאת, וסך ממנו צלי של שלמים ונבלע בו – רש"י)". (91) כלומר, קדשי קדשים. (92) זבחים צז: "אשכחן חטאת דמקדשת בבלוע, שאר קדשים מנלן. אמר שמואל משום ר"א, זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" (שהוקשו כולם זה לזה, ולמידים כולם מחטאת), "מה חטאת מקדשת בבלוע, אף כל מקדשת בבלוע" (שם צח).

11 יז. נִגַע בְּשָׂרָה בְּרִיקָה⁹³ וְנִבְלָע בְּמִקְצָתוֹ - לֹא נִתְקַדַּשׁ
12 כֹּל, אֲלֵא חוֹתָךְ מְקוֹם הַבְּלָעָה⁹⁴.

(93) ריקק סופגנין, חררה דקה ורכה" (רש"י בבא בתרא יט:). וראה בתרגום אונקלוס (שמות כט, ב): "וריקקי מצות" – "ואיספוגין פטירין", וראה בפירוש המשנה לחלה פ"א משנה ד. (94) משנה שם צז. ובריייתא שם צז:

13 יח. כְּלֵי שְׂבִשָּׁל בּוֹ קִדְשִׁים וְחִלִּין אוֹ קִדְשֵׁי קִדְשִׁים
14 וְקִדְשִׁים קְלִים: אִם יֵשׁ בָּהֶן בְּנִזְוֹת טַעַם⁹⁵ - הָרִי הַפֶּל
15 נֶאֱכָל כְּחֹמֶר שְׂבִיחָה⁹⁶, וְטְעוּן הַכְּלֵי מְרִיקָה
16 וְשִׁטְיָה⁹⁷, וְהַפֶּל כְּחֹמֶר שְׂבִיחָה לְכֹל דְּבָר; וְאִם לֹא

קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים, טעונין מריקה ושטיפה", ולא כר' שמעון האומר "קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה". ובריייתא שם צו: "חטאת, אין לי אלא חטאת, כל הקדשים מנין, תלמוד לומר (ויקרא ו, כב) קודש קדשים היא (= "כל זכר בכהנים יאכל אותה, קדש קדשים היא")". יכול שאני מרבה את התרומה, תלמוד-לומר אותה (= כל זכר בכהנים יאכל אותה), פרט לתרומה, דברי ר' יהודה. רבי שמעון אומר, קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה, קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה וכו" ופסק כר' יהודה נגד ר' שמעון (ראה בעירובין מו:). וראה הלכה ג ובהגהה שנדפסה בדפוסים חדשים, וכן ב'תוספות יום טוב' זבחים פ"א משנה ז, ובלחם-משנה שם, ובהר-המוריה כאן. (76) כלומר, מיד עם גמר האכילה (כסף-משנה), לפני שיהיה נותר (לחם-משנה), וכדברי חכמים במשנה שם צו: שאמרו "בישל בתחילת הרגל, יבשל בו עד זמן האכילה". ובגמרא שם צז. "מאי קאמר, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון, ממתין לה עד זמן אכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה. מנהני מילי, א"ר יוחנן משום אבא יוסי בן אבא, כתיב (שם, כא) ומורק ושוטף, וכתיב (שם, כב) כל זכר בכהנים יאכל. הא כיצד, ממתין לה עד זמן האכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "שלא יאחר למרקו אלא כפי זמן האכילה בלבד, וכשתכלה האכילה ממרק אותו", ועיין בראב"ד וברש"י שנוסחתם במשנה ובגמרא שם: "זמן האכילה", ולא "עד זמן אכילה". (77) כן נראה במשנה שם לדברי חכמים (כסף-משנה). (78) [מלה זו מיותרת, שהרי כבר כתב "יגעיל" דהיינו מריקה, ראה למעלה הלכה יא. ואם נפרש כאן על-פי מה שכתב רבינו בפירוש המשנה שם, שמריקה היא שפיכת מים חמים על הכלי לאחר העגלה, יהיה קשה ממה שכתב למעלה הלכה יב "והשפוד והאסכלה מגעילן במים חמים על גבי האש, ואחר-כך מדיחין", הרי שמריקה היינו העגלה. וראה עוד להלן]. (79) והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: "ומה שאמר בכלי חרס טעון מריקה ושטיפה, טעות היא בידו. ובהדיא בתוספתא (זבחים פ"י) שאין טעון אלא שבירה, אבל הכל טעון מריקה ושטיפה, פירוש קדשי קדשים וקדשים קלים", ובכסף-משנה כתב "שרבינו מפרש דלא קיימא תוספתא אלא לחטאת בלבד, שהרי לא מצינו שהצריכה תורה שבירה לכלי חרס, אלא בחטאת בלבד. אבל שאר קדשים, אף כלי חרס אינם טעונים אלא מריקה ושטיפה". וראה בברכת הזבח, שמקשה על רבינו ממה שאמרו בפסחים ל: "התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם", הרי שבכל האיסורים הוא טעון שבירה. וראה במעשה רוקח ובהר המוריה. [ואם נאמר שדעת רבינו שמריקה ושטיפה הן לאחר העגלה, יתכן כי הכוונה כאן שלאחר הכשרו של כלי החרס על-ידי ליבון באש (ראה בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כב) – הוא טעון מריקה ושטיפה, וראה למעלה]. (80) בספרא פ' צו פרק ז הלכה ב: "ואם בכלי נחושת בושלה, מלמד שמבשל ושונה ומשלוש, ובאחרונה מורקו ושוטפו. אין לי אלא כלי נחושת, שמבשל ושונה ומשלוש ובאחרונה מורקו ושוטפו. ומנין לכלי חרס שמבשל ושונה ומשלוש ובאחרונה שוכרה, תלמוד-לומר ישבר ואם בכלי נחושת בושלה", וסבור רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגמרא: "איני, והאמר רב הונא, לא שנו אלא שלא שייר בה כדי מעפורת. אבל שייר בה כדי מעפורת, חיבור הוי (וברש"י שם: והאמר רב הונא בפרק העור והרוטב (חולין קכג): לא שנו דטלית טמאה שהתחיל בה לקורעה, כיון שנקרע רובה טהורה, אלא שלא שייר באותו מיעוט כדי מעפורת. אבל שייר בה כדי מעפורת, חיבור הוי ועדיין הוא בטומאתו). מדרבנן הוא (גזירה דילמא לא אתיא למיקרע רובה, אבל מדאורייתא טהורה, ומותר להכניסה משום מצות כיבוס - רש"י), כלומר, כדי לקיים מצות כיבוס, לא אסרו חכמים להכניס בעזרה דבר שהוא טמא מדרבנן. וראה לחם-משנה כאן, ובמשנה-למלך הלכות כלים שם.

- 12 כ. מְעִיל¹¹¹ שְׁנַתוֹ עָלָיו דֵּם חֲטָאת וַיֵּצֵא וְנִטְמָא לַחֹזֵן
13 - פִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? וְהָרִי הַקּוֹרֵעַ אוֹתוֹ - לֹא־הָיָה¹¹²,
14 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.¹¹³ מְכַנְּסוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת מְשַׁלֵּשׁ
15 אֲצַבְעוֹת וּמְכַבְּסוֹ בְּפָנָיו¹¹⁴, וְאַחַר שֵׁיתַכְפֵּס כָּל הַדָּם
16 מְעַט מְעַט מִטְּבִילֵין אוֹתוֹ בַּחוּץ¹¹⁵.

(111) מבגדי הכהן הגדול. (112) אף אם קרעו שלא כדרך השחתה. (113) למעלה פ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. (114) שם צה. "אמר ריש לקיש, מעיל שנטמא, מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר (שמות כח, לב) לא יקרע" (=מעיל של בגדי כהונה שניתז עליו דם חטאת, ויצא חוץ לקלעים ונטמא, מכניס מקום הדם לפנים בפחות משלש על שלש, שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעזרה, לפי שאי-אפשר לקורעו ולהכניסו, משום שנאמר לא יקרע - רש"י), "ואפילו למאן-דאמר בריש כל הפסולין (שם לב:): ביאה במקצת שמה ביאה, שאני בגד הואיל ויכול לחתכו, לא חשיב כאילו נכנס כולו" (תוספות שם ד"ה מכניסו), כלומר, אין הבגד דומה לאדם. שבאדם, החיות שבו מאחדת את כל האיברים, מה-שאי-כן בבגד, שאין חיבור פנימי בין חלקיו, ומה שנכנס בפנים אין לו קשר עם מה שנשאר בחוץ, שהרי יכול לחתכו, אע"פ שאסור לעשות כן, ראה בהר המוריה (אנציקלופדיה תלמודית ערך ביאה במקצת, ח"ג עמ' קב). (115) ולהטבילו קודם בחוץ, ואחר-כך להכניסו בפנים לכיבוס אי-אפשר, שהרי שרייתו של בגד במים זהו כיבוסו, ואם כן הרי הוא מכבסו בחוץ, והתורה אמרה "תכבס במקום קדוש", ראה למעלה הלכה א (משנה-למלך להלן פכ"ג מהלכות כלים הלכה יא). וכל זה הוא במעיל שאסור לקרעו, אפילו שלא כדרך השחתה, אבל למעלה הלכה יט לא הביא רבינו שמטבילו, מפני ששם מדובר בבגד שאפשר לקרעו ועל-ידי-זה יטהר גם מטומאה דרבנן, וראה הר המוריה כאן.

- 17 כא. כְּלֵי חָרָס שֶׁבְּשַׁל בּוֹ הַחֲטָאת וַיֵּצֵא - מְכַנְּסוֹ
18 וְשׁוֹבְרוֹ בְּפָנָיו¹¹⁶. נִטְמָא בַּחוּץ - נוֹקְבוּ בְּכַדֵּי שְׂרָשׁ
19 קָטָן פְּדֵי שְׂיִטְהָר¹¹⁷, וּמְכַנְּסוֹ וְשׁוֹבְרוֹ בְּפָנָיו¹¹⁸. וְאִם
20 נִקְבוּ נֶקֶב גְּדוֹל מִזֶּה - אֵינּוּ שׁוֹבְרוֹ בְּפָנָיו; שְׂהָרִי
21 אֵינּוּ כְּלֵי¹¹⁹, וְאֵין שׁוֹבְרִין בְּפָנָיו אֶלָּא פְּלִים¹²⁰. וְכֵן
22 כְּלֵי מִתְּכוֹת שֶׁבְּשַׁל בּוֹ וַיֵּצֵא חוּץ לְעִזְרָה - מְכַנְּסוֹ
23 וּמְוָרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּפָנָיו¹²¹. נִטְמָא פְּשִׁיפָּא - פּוֹחֶתוֹ
24 עַד שְׂיִטְהָר וּמְכַנְּסוֹ בְּפָנָיו¹²², וְחֹזֵר וּמְרַדְּדוֹ עַד

- 1 יָתֵן טַעַם זֶה פְּזָה⁹⁸ - אֵין הַקְּלִין נֶאֱכָלִין פְּחֻמוֹרִים⁹⁹,
2 וְאֵינֶן פְּמוֹתֵן לְכָל דְּבָר, אֲבָל הַפְּלִים¹⁰⁰ טַעוֹן מְרִיקָה
3 וְשִׁטְפָּה¹⁰¹.

(95) שאין ששים בחולין נגד הקדשים, וכמו כן אין ששים בקדשים קלים נגד קדשי הקדשים. (96) משנה שם צז. וספרא צז פרק ז הלכה ז. (97) ראה שם במשנה "אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלים נאכלים כחמורים, ואינן טעונין מריקה ושטיפה", ובגמרא שם אמרו: "מאי קאמר, חסורי מחסרה והכי קתני (ראה הגהה שם), אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלין נאכלין כחמורים, וטעונין מריקה ושטיפה, ופוסלין במגע. אין בהם בנותן טעם, אין הקלין נאכלים כחמורים, ואין טעונין מריקה ושטיפה, ואין פוסלין במגע." (98) כגון שבקלים יש ששים נגד הקדשי-קדשים, או בחולין יש ששים נגד הקדשים. (99) שהרי החמורים בטלו בתוך הקלים. (100) כנראה מדברי הראב"ד (למעלה הלכה יד), שבספר הרמב"ם שלו היה כתוב "הכל". ונוסחתנו עיקר (כסף-משנה). (101) שם בגמרא, לפי מה שביארו במשנה, שאם "אין בהם בנותן טעם וכו' אין טעונין מריקה ושטיפה", הקשו: נהי דקדשי-קדשים לא בעי (כלומר, אין צורך במריקה לסוף זמן אכילת קדשי-קדשים, שהם מועטים והם בטלים - רש"י) קדשים קלים ניבעי (= יצטרכו מריקה מחמת קדשים קלים). אמר אביי, מאי אין טעונין דאמר, קדשי קדשים. אבל קדשים קלים, טעונין. רבא אמר, הא מני ר' שמעון היא, דאמר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה, ורבינו פוסק כי טעון מריקה ושטיפה בגלל הקדשים-קלים, לכל הדיעות. אם כדברי אביי, הרי גם דעת המשנה כן. ואם כדברי רבא, הרי המשנה היא כר' שמעון, ורבינו פוסק שלא כר' שמעון, ראה למעלה הלכה יד.

- 4 יט. בְּגַד שְׁנַתוֹ עָלָיו דֵּם הַחֲטָאת וַיֵּצֵא חוּץ לְעִזְרָה
5 - מְחִזְרֵיו לְעִזְרָה וּמְכַבְּסוֹ שָׁם¹⁰². נִטְמָא חוּץ
6 לְעִזְרָה¹⁰³ - פִּיצֵד וַיַּעֲשֶׂה? קוֹרְעוֹ¹⁰⁴ פְּדֵי שְׂיִטְהָר¹⁰⁵,
7 וּמְכַנְּסוֹ וּמְכַבְּסוֹ בְּפָנָיו¹⁰⁶. וְצָרִיף לְהַנִּיחַ בּוֹ שְׁלֵם
8 פְּדֵי מַעֲפָרֶת¹⁰⁷. לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּגֵד'¹⁰⁸, צָרִיף לְכַבֵּס
9 בְּגֵד¹⁰⁹. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא מִדְּבָרֵיהֶם מִפְּנֵי פְּדֵי
10 הַמַּעֲפָרֶת שֶׁנִּשְׁאַרָה בּוֹ, פִּיּוֹן שֶׁנֶּקְרַע רַבּוֹ טְהוֹר מִן
11 הַתּוֹרָה וּמִתָּר לְהַכְנִיסוֹ לְמַקְדָּשׁ לְכַבֵּס הַדָּם¹¹⁰.

(102) שם צד: במשנה וספרא פר' צז פרק ו הלכות זח. (103) שמעתה אסור להכניסו לעזרה (למעלה פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה טז, וירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד). (104) רוב הבגד, ראה להלן בהמשך ההלכה. והמדובר בכלי בגד, בין בגד של חול ובין בבגדי כהונה, וכיון שאינו קורעו דרך השחתה, אינו לוקה, ראה בפ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. וראה להלן הלכה כ לגבי מעיל, ובמשנה-למלך שם. (105) ראה בפכ"ג מהלכות כלים הלכה יא. (106) משנה וספרא שם. (107) "כדי רוחב סודר" (רש"י שם). (108) "ואשר יזה מדמה על הבגד". (109) שם בגמרא: "מתקיף לה רבינא, קורעו - בגד אמר רחמנא ולא בגד הוא" (בגד אמר רחמנא, שיהא בגד עליו בשעת כיבוסו" (רש"י - שם) - דמשייר כדי מעפורת". (110) שם

מתוך מהדורת חזק

הוא ככלי גללים ואבנים שאין מקבלים טומאה, ועדיין כלי הוא חשוב, להציל בצמיד פתיל עד שיפחת רובו". אם כן, למה אם ניקב נקב גדול מזה של כשורש קטן אינו שוברו בפנים שהרי אינו כלי, הלא הוא נחשב לכלי לענין להציל בצמיד פתיל. ויתכן שהוא רק ככלי גללים וכלי אדמה, ואילו דין כלי חרס ירד ממנו בשעה שניקבו נקב כמוציא זיתים, ולפיכך אינו צריך שבירה. (120) שם צה. כלי אמר רחמנא (=וכלי חרס וגו' ישר, ויקרא ו, כא) – כשהוא כלי ישר. (121) שם צד: במשנה. ולמדו כן בהיקש מכיבוס, כמו שלמדו שבירה בכלי חרס. ראה למעלה הלכה יא. (122) שם. "כלי מתכות אינו טהור בנקב כל שהוא, אלא בנקב גדול" (רש"י שם). וראה בפ"א מהלכות כלים הלכות א"ב. (123) שם צה. בגמרא "והא לאו כלי הוא – דרציף ליה מרציף", ופירש רש"י: "אחר שפוחתו, מכין עליו בקורנס ומחברו וחזר שם כלי עליו". ואף כי אחרי תיקון הכלי, חוזרת טומאתו הישנה (פ"ב מהלכות כלים הלכה א) – אין זה אלא מדברי סופרים (שם הלכה ב) ובמקום מצות מריקה, בפנים לא גזרו, ראה למעלה הלכה יט. (124) שם בגמרא.

1 שִׁישָׁתָם הִפְתָּת וַיִּחְזַר פְּתַנְיַת הַפְּלִים, וְאַחַר כֵּן
2 מוֹרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּעִזְרָה¹²³; שְׁנֵאמַר: וְאִם בְּכָלִי נִחְשַׁת
3 וְגוֹמֵר – אֵין מוֹרְקִין בְּפָנִים אֲלָא בְּלִים¹²⁴.

(116) משנה שם צד: ולמדו זאת מדין כבוס, שמפורש בו "תכבס במקום קדוש", וסמוך לו נאמר "וכלי חרש אשר תבושל בו ישר", מה כיבוס במקום קדוש, אף שבירה במקום קדוש, ראה למעלה הלכה יא. (117) שם: "כלי חרס וכו', נטמא חוץ לקלעים, נוקבו ונכנסו ושוברו במקום קדוש". ובגמרא (שם צה.) אמרו "כלי חרס שיצא נוקבו, כלי אמר רחמנא, ולא כלי הוא – שניקב בשורש קטן". וצריך לומר, כי אם ניקב כשורש קטן נטהר מדאורייתא וטמא מדרבנן (ראה תוספות שם סוף ד"ה לא שנו), שעדיין חשוב הוא כלי לקבל זיתים (ראה להלן פ"ט מהלכות כלים הלכה ב) וכדי לקיים מצות שבירה בכלי-חרס, לא אסרו חכמים להכניסו בפנים. ראה למעלה הלכה יט. (118) אף-על-פי שלגבי טומאה הרי הוא ככלי שבור – לענין שבירה במקדש עדיין הוא כלי. (119) צריך להבין, הרי כתב רבינו בהלכות כלים שם, ש"אם ניקב כמוציא זיתים טהור, והרי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד אדר-ב"א' ניסן תשע"ו

25 ומְעַשֵּׂר וַיִּצְהָר, שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת; דַּע שֶׁאִם אָכַל שֶׁלֶשֶׁתָּן בְּאֶחָד
26 — לֹוְקָה עַל כָּל-אַחַת וְאַחַת: לְפִי שֶׁלְּאוּ זֶה שֶׁבְּפִסּוּק זֶה
27 אֵינוֹ לְאוֹ שֶׁבְּכָלֹלוֹת שֶׁאֵין לֹוְקִין עָלָיו, אֲלָא הוּא לְחֻלְקָה.
28 וּבְפִרּוֹשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא בְּרִתּוֹת (ד:): "אֲכַל מְעַשֵּׂר דִּגְנָן
29 וְתִירוֹשׁ וַיִּצְהָר — חֵיב עַל כָּל-אַחַת וְאַחַת. וְכִי לֹוְקִין עַל
30 לְאוֹ שֶׁבְּכָלֹלוֹת? קָרָא יִתְיָרָא בְּתִיב (מִצְאָנוּ פִּסּוּק מִיּוֹתֵר
31 לְלַמַּד שְׁלוֹקָה). מְקַדִּי (הַנְּה), בְּתִיב: "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה'
32 אֱלֹהֶיךָ מְעַשֵּׂר דִּגְנָךְ תִּירֶשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וְכוּ'" (שם יד, כג)
33 וְלִמָּה לִי לְמַהְדֵּר לְמַכְתָּבִינְהוּ לְכַלְהוּ (לְצוּרֶךָ מִה חוֹזֵר וּמְפִרֵט
34 אֵת כּוֹלָם?) שְׁמַע מִינֵה לְחֻלְקָה" (בְּכוּוֹנַת הַפִּסּוּק, בְּפִרּוֹשׁ הַנוֹסֵף,
35 "לְחֻלְקָה": לְהַפְרִיד. לְהַחֲשִׁיב כֹּל מִיּוֹן כְּאִסּוּר בְּפָנֵי עֲצוּמוֹ).
36 וּבְגִמְרָא מְכוֹת אָמְרוּ: "מְקַדִּי, בְּתִיב: "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה'
37 אֱלֹהֶיךָ מְעַשֵּׂר דִּגְנָךְ תִּירֶשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ", לְכָתוּב רְחֻמְנָא:
38 לֹא-תוֹכַל לְאַכֹּל אוֹתָם בְּשַׁעֲרֶיךָ, מְהֵדֵר פְּרוּשֵׁינְהוּ (חוֹזֵר
39 וּמְפִרֵט) לְכַלְהוּ לְמָה לִי? שְׁמַע מִנֵּה לְיַחְדוּדִי (לִיחַד) לְאוֹ
40 לְכַל-חַד וְחַד". הֲרִי נִתְבָּאֵר שֶׁכָּל-מָה שֶׁהִזְהִיר עָלָיו בְּפִסּוּק
41 זֶה, כָּל-עֲנָנִין וְעֲנָנִין לְאוֹ בְּפָנֵי עֲצוּמוֹ. וְאַחֲזֵר לְהַשְׁלִים שְׁאָר
42 הַלְּאוּזִין שֶׁכָּלֵל אוֹתָם הַפִּסּוּק.

יום שני כ"ה אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה קיט.

43
44 הַמְצָוָה הַקִּי"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַיְנוּ שִׁיחָא נִטְע רְבִיעִי
45 (פִּירוֹת שְׁמוּצִיא אֵילָן בְּשָׁנָה רְבִיעִית לְנִטְעִיתוֹ) כְּלוֹ קִדְשׁ,

יום ראשון כ"ד אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קמא.

קמב. קמג.

6 הַמְצָוָה הַקַּמ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מְלֶאכֶּל
7 מְעַשֵּׂר שְׁנֵי שָׁל דִּגְנָן (שֶׁם כּוֹלֵל לְחֻמְשַׁת מִינֵי תְּבוּאָה) חוּץ
8 לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תוֹכַל לְאַכֹּל
9 בְּשַׁעֲרֶיךָ מְעַשֵּׂר דִּגְנָךְ" (דְּבָרִים יב, יז). וְהָאוֹכַל מְעַשֵּׂר שְׁנֵי
10 בְּלֵי פְדִיּוֹן — לֹוְקָה; וְדוֹקָא בְּתַנָּאי שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוּף מְכוֹת
11 (יט), וְהוּא: שִׁיאֲכַלְנוּ בְּחוּץ (לִירוּשָׁלַיִם) אַחַר שְׁרָאָה פְּנֵי
12 הַבַּיִת, כְּלוֹמֵר: לְפָנִים מְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם וְהוּא אָמְרָם שֶׁם:
13 מֵאִימֵי תִּבְיִן עָלָיו? מְשִׁיבָאָה פְּנֵי הַבַּיִת (וְאַחַר כֵּן יֵצֵא
14 מִירוּשָׁלַיִם וְאֲכַל).

15 הַמְצָוָה הַקַּמ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מְלֶאכֶּל
16 מְעַשֵּׂר שְׁנֵי שָׁל תִּירוֹשׁ (יין) חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ
17 יִתְעַלָּה: "לֹא-תוֹכַל לְאַכֹּל בְּשַׁעֲרֶיךָ מְעַשֵּׂר דִּגְנָךְ וְתִירוֹשְׁךָ"
18 (שֶׁם); וְהָאוֹכַל — לֹוְקָה, וּבְאִתּוֹ הַתַּנָּאי שֶׁנִּתְבָּאֵר
19 בְּמְעַשֵּׂר דִּגְנָן.

20 הַמְצָוָה הַקַּמ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מְלֶאכֶּל מְעַשֵּׂר
21 שְׁנֵי שָׁל יִצְהָר (שְׁמֵן זֵית) חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא אָמְרוּ:
22 "לֹא-תוֹכַל לְאַכֹּל בְּשַׁעֲרֶיךָ מְעַשֵּׂר דִּגְנָךְ וְתִירוֹשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ"
23 (שֶׁם); וְהָאוֹכַל חֵיב מְלָקוֹת וּבְאִתּוֹ תַּנָּאי שֶׁקָּדַם בְּמְעַשֵּׂר
24 דִּגְנָן. וְשְׁמָא תַתְּמָה עַל שְׁמִינֵי מְעַשֵּׂר דִּגְנָן וּמְעַשֵּׂר תִּירוֹשׁ

1 הבאת הבכורים), שהוא עובר בלא-תעשה". וכבר נתבאר
 2 בסוף מכות (ט). שאינו חיב עליהם אלא קדם שיניחם
 3 בעזרה; אבל משיניחם בעזרה — הרי הוא פטור עליהם,
 4 אף-על-פי שלא קרא. וגם בבכורים אותו התנאי
 5 שבמעשר שני, כלומר שאין כל-מי שאכלם בחוץ חיב
 6 עליהם, עד שיכארו פני הבית; ואם אכל מהם מי שאכל
 7 אחר שראו פני הבית קדם הנחה בעזרה — חיב מלקות
 8 בלבד אם הוא פה; אבל הישראל — הרי הוא מחיב
 9 מיתה בידי שמים, אם אכל בכורים, אפלו אחר קריאה.
 10 ובפרוש אפרו (בכורים פרק ב משנה א): התרומה
 11 והבכורים חיבין עליהן חמש ומיתה ואסורין לזרים. אם
 12 אכלם בידו — חיב מיתה בידי שמים ובשגגה מוסף
 13 חמש כדין התרומה. לפי שנין שקראם ותעלה תרומת
 14 יד, חלו עליהם כל-דיני התרומה. וראוי לך להבין פאן
 15 היטב כדי שלא ישתבשו לך הענינים והוא: שהכהן אם
 16 יאכל הבכורים מראו פני הבית קדם הנחה בעזרה —
 17 לוקה, ואזהרתיה מ"לא תוכל לאכל בשעריך וגו', ותרומת
 18 ידך", כמו שנתבאר בגמרא מכות, כמו ישראל במעשר
 19 שני שלוקה על אכילתו חוץ למקום אף-על-פי שהוא
 20 שלו; אבל הישראל שאכל בכורים אחר שראו פני הבית
 21 בכל-מקום שאכלם (בין בירושלים ובין מחוצה לה) — חיב
 22 מיתה בידי שמים, ואזהרתיה מן "וכל-זר לא-יאכל
 23 קדש" (שם י), כמו שבארנו במצוה קל"ג ממצות אלו.
 24 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בגמרא מכות.

25 **המצוה הקל"ב** — הצווי ששצטוינו לספר חסדיו
 26 ותעלה אתנו, ואיך הצילנו מאז ראשית מצבו של יעקב
 27 אבינו ומשעבוד המצרים וענוים לנו, ולהודות לה' על
 28 כל-זה, ולבקש ממנו שיתמיד בהכרה — (כל זאת אנו
 29 אומרים) בזמן שאנו מביאים את-הבכורים. והוא אפרו
 30 ותעלה: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי"
 31 (דברים כו, ה) ושאר כל-אותה הפרשה. ומצוה זו נקראת
 32 "מקרא בכורים". וכבר נתבאר דיניה במסכת בכורים
 33 ובפרק ז' מסוטה" (לב): ואינה חובה לנשים.

יום חמישי כ"ח אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה קלג. קמג. קמד.

73 **המצוה הקל"ג** — הצווי ששצטוינו להפריש חלה
 74 מכל-עסה ולתנה לפה, והוא אפרו ותעלה: "ראשית
 75 ערסתכם חלה תרימו תרומה" (במדבר טו, כ). וכבר
 76 נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת חלה ובמסכת ערלה
 77 (פרק ב משנה א) ואינה חובה מן-התורה אלא בארץ
 78 ישראל בלבד.

79 **המצוה הקמ"ג** — הצווי ששצטוינו לתן לפה את
 80 הרוצה והלחיים והקבה מפל-בהמה טהורה שאנו

1 והוא אפרו: "היה כל-פרי קדש הלולים לה" (ויקרא
 2 יט, כד), ודינו: שיעלה לירושלים ויאכלוהו בעליו שם
 3 כמו מעשר שני, ואין להניח בו כלום. ולשון ספרי
 4 (פרשת נשא): "ואיש את-קדשיו לו יהי" (במדבר ה, י) —
 5 "משך הכתוב כל-הקדשים ונתנם לפה ולא שיר מהם
 6 אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני
 7 ונטע רביעיה ובעלים". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 8 בשלמות בפרק אחרון ממסכת מעשר שני.

יום שלישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה קלא.

קכה.

11 **המצוה הקל"א** — הצווי ששצטוינו להתודות לפני
 12 תעלה, שהפרישו את חובת המעשרות והתרומות
 13 ולהתנות מהם (מכל אשמה של התנהגות בלתי ראויה
 14 במעשרות, ולהכריז זאת) גם בדבור, כדרך שהתקינו
 15 מלהחזיק בהן בפעל, וזהו הנקרא: "ודוי מעשר". והצווי
 16 בזה הוא אפרו ותעלה: "ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי
 17 הקדש מן-הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה
 18 וגו'" (דברים כו, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו ואפן
 19 הבעור וענינו בפרק אחרון ממעשר שני.

20 **המצוה הקכ"ה** — הצווי ששצטוינו להפריש את-
 21 הבכורים (ראשוני פרות ארץ-ישראל משבעת המינים)
 22 ולהביאם למקדש, והוא אפרו ותעלה: "ראשית בכורי
 23 אדמתך תביא בית ה' אלהיך" (שמות כג, יט). ופשוט,
 24 ששצטוינו זה אינה נזהרת אלא בפני הבית, ואינם באים
 25 אלא מפרות ארץ ישראל וסווא ובער הירדן —
 26 ומשבעת המינים בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
 27 במסכת בכורים. ושם (פרק ג משנה יב) נתבאר שהם,
 28 כלומר: הבכורים, נכסי פה (שייכים לכהן).

יום רביעי כ"ז אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קמט (קמז).

מצות עשה קלב.

30 **המצוה הקמ"ט** — האזהרה שהזהר הפה מלאכול
 31 את הבכורים בחוץ (מירושלים) והוא אפרו: "לא-תוכל
 32 לאכל בשעריך וגו' ותרימת ידך". בא בקבלה (מכות יז):
 33 "ותרומת ידך" — אלו הבכורים. לפי שלא הניח —
 34 בפסוק זה דבר הטעון הבאת מקום (לירושלים) שלא
 35 הזכירו בפרוש, ואמר בכללם "ותרומת ידך" — הרי אלו
 36 הבכורים בלי ספק, שבאר בהם שהם טעונין הבאת
 37 מקום, והיאך יזהיר על אכילתה בשעריך! ולשון ספרי
 38 (פרשת ראה שם): "לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים
 39 שלא קרא עליהם (ראה מצות עשה קלב מה שיש לקרוא עם

מתוך מהדורת חזק

38 אָמַרְם (בכורות יג): "מִצְוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת (עדיפה) לְמִצְוֹת
39 עֲרִיפָה, וּמִצְוֹת יְבוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת חֲלִיצָה". הֵינּוּ: כְּמוֹ
40 שֶׁהַיְבֻמָּה עוֹמֶדֶת אוֹ לִיבּוּם אוֹ לְחִלְצָה — וְהַיְבוּם מִצְוָה
41 כְּמוֹ שֶׁהַזֶּכֶר וְהַחֲלִיצָה מִצְוָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה — כִּף פֶּטֶר
42 תָּמּוּר עוֹמֵד אוֹ לְפָדְיָה אוֹ לְעֲרִיפָה, וְזוֹ מִצְוָה כְּמוֹ
43 שֶׁאָמְרוּ.

44 הַמִּצְוָה הַקְּלָה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִשְׁבִּית עֲבוֹדַת
45 הָאֲדָמָה בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "בְּחֲרִישׁ
46 וּבִקְצִיר תִּשְׁבַּת" (שמות לד, כא) וְכִבֵּר נִכְפַּל הַצּוּי בְּעֵינֶיךָ
47 זֶה כְּמֵה פְּעָמִים וְאָמַר: "שִׁבַּת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצֵךָ" (ויקרא
48 כה, ד), וְכִבֵּר הַזְּכָרְנוּ מִקֶּדֶם (מצות עשה ז) — (להלן
49 שיעור קעד) אֵת דְּבָרֵיהֶם זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (שבת כד: ועוד):
50 "הָאֵי שְׁבַתוֹן — עֲשֵׂה הוּא". וְאָמַר יְתַעֲלֶה עוֹד:
51 "וְשִׁבַּתְהָ הָאֲרֶץ שְׁבַת לְה'" (שם, ב). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
52 מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת שְׁבִיעִית; וְאִינָה חוֹבָה מִן־הַתּוֹרָה אֲלָא
53 בְּאַרְצֵךָ יִשְׂרָאֵל.

54 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאֲתִים וְעֶשְׂרִים — הָאֲזִהְרָה
55 שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּעֲבוֹד אֵת הָאֲרֶץ בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ
56 יְתַעֲלֶה: "שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע" (שם, ד). וְהַעוֹבֵר עַל זֶה —
57 לוֹקָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת שְׁבִיעִית.

58 הַמִּצְוָה הֶרְכָּ"א — הָאֲזִהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּעֲבוֹד
59 אֶת־הָאֵילָן בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְכִרְמֶךָ
60 לֹא תִזְמַר" (שם). וְגַם הַעוֹבֵר עַל זֶה — חַיֵּב מִלְּקוּת.
61 וְלִשׁוֹן סִפְרָא (תחילת פרשת בהר): "הַזֶּרַע וְהַזְּמִיר בְּכָל־
62 הָיִי (מלאכות הוריעה והזמירה כבר כלולים באיסור הכללי
63 שלא לעבוד בשביעית), וְלִמָּה יִצְאוּ? לְהַקִּישׁ אֲלֵיהֶם, מֵה
64 זֶרַע וְזִמְרֵי מִיִּתְדִים שֶׁהֵם עֲבוֹדָה בְּאַרְצֵךָ וּבְאֵילָן, אִף אֲנִי
65 אֵין לִי אֲלָא דָּבָר שֶׁהוּא עֲבוֹדָה בְּאַרְצֵךָ וּבְאֵילָן". וְכִבֵּר
66 נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת שְׁבִיעִית.

67 הַמִּצְוָה הֶרְכָּ"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלְּקַצוֹר
68 מֵה־שֶׁהִצְמִיחָה הָאֲדָמָה מֵעֲצֻמָּה בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית כְּדָרְךָ
69 שֶׁאֲנִי קוֹצְרִים כָּל־שָׁנָה. וּפְרוּשׁ דְּבָר זֶה, שֶׁאֲנִי הַזְּהָרְנוּ
70 מֵעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה וְעֲבוֹדַת הַשְּׂמֵטָה, כְּמוֹ שֶׁהַזְּכָרְנוּ לְעֵיל.
71 וְהַדְּבָר שֶׁהִצְמִיחָה הָאֲדָמָה מִמֵּה־שֶׁנִּזְרַע בָּהּ בְּשָׁנָה
72 הַשְּׁשִׁית וְהוּא הַנִּקְרָא: סְפִית מִתָּר לְאֶכְלוֹ (מן התורה)
73 בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, אֲבָל אֵין מִתָּר לְקַצְרוֹ אֲלָא בְּשָׁנֵי
74 מִן־הַרְגִּיל. וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "אֵת סְפִית קִצְרֶךָ לֹא
75 תִּקְצוֹר" (שם, ה), אֵין כְּוִנְתוֹ שֶׁלֹּא יִקְצְרוּ כָּל־לִפְיֵי שְׂכָרְךָ
76 אָמַר: "וְהִיְתָה שְׁבַת הָאֲרֶץ לְכֶם לְאֶכְלָה" (שם, ו), אֲלָא
77 כְּוִנְתוֹ: לֹא תִקְצְרוּ כְּדָרְךָ שְׂקוֹצְרִים תְּבוֹאֵת שְׂאֵר שָׁנִים,
78 כִּי אִם כְּמִי שְׂקוֹצְרֵי דְבָר שֶׁהוּא הַפֶּקֶר, כְּלִי הַקֶּנֶה וְכֵלִי
79 הַתְּכוֹנְנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר.

1 שוֹחֲטִים, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים
2 מֵאֵת הָעַם מֵאֵת זִכְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׂוֹר אִם שֶׂה" (דברים יח,
3 ג). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק י' מִחֲלִין (קל). וְאֵין
4 הַלּוּיִם חַיִּבִּים בְּמִצְוָה זוֹ.

5 הַמִּצְוָה הַקְּמ"ד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַפְרִישׁ רֵאשִׁית
6 הַגֵּז (חלק מהצמר הנגזז מהצאן) וְלִתְנוֹ לַכֹּהֵן, וְהוּא אָמְרוּ
7 יְתַעֲלֶה: "רֵאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ תִּתֶּן־לוֹ" (שם, ד), וּמִצְוָה זוֹ
8 אִינָה נוֹהֲגַת אֲלָא בְּאַרְצֵךָ וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
9 בְּפֶרֶק י"א מִחֲלִין (קלה).

יום שישי כ"ט אדר ב' ה'תשע"ו

מצות עשה פ. פא.

11 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה שְׁמָנִים — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ
12 לְפָדוֹת בְּכוֹר אָדָם וְלִתֵּן אוֹתוֹ הַפְּדִיּוֹן לַכֹּהֵן, וְהוּא אָמְרוּ
13 יְתַעֲלֶה: "בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּתֶּן־לִי" (שמות כב, כח). וּפְרַשׁ אֵיךְ
14 תִּהְיֶה נְתִינָה זוֹ: שֶׁנִּפְדָּנוּ מִן־הַכֹּהֵן וּכְאִלוּ כְּבֹר זָכָה בּוֹ,
15 וְנִקְנְהוּ מִמֶּנּוּ בְּחַמְשָׁה סֵלְעִים. וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "אִף
16 פְּדִיָּה תִפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם" (במדבר יח, טו), וּמִצְוָה זוֹ
17 הִיא מִצְוֹת פְּדִיּוֹן הַבֵּן, וְאֵין הַנְּשִׂים חַיִּבוֹת בָּהּ; אֲלָא הִיא
18 מִצְוֹת (של) הַבֵּן (המוטלות) עַל הָאֵב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
19 בְּקִדּוּשֵׁין (כט). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת
20 בְּכוֹרוֹת (מו).

21 הַמִּצְוָה הַפ"א — הוּא הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְפָדוֹת פֶּטֶר
22 (בכור של) תָּמּוּר בְּשֶׂה דּוֹקָא וְשֶׁלֹּא יִפְדֶּה בְּזוּלָתוֹ — אִם
23 לֹא יִפְדֶּה אוֹתוֹ בְּשִׁוּי — וְיִתֵּן אוֹתוֹ הַשֶּׂה לַכֹּהֵן, וְהוּא
24 אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וּפֶטֶר תָּמּוּר תִּפְדֶּה בְּשֶׂה" (שמות לד, ב).
25 וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (פרק א) וְגַם
26 הִיא אֵין הַלּוּיִם חַיִּבִּים בָּהּ.

יום שבת קודש א' ניסן ה'תשע"ו

מצות עשה פב. קלה.

מצות לא תעשה רכ. רכא. רכב.

29 הַמִּצְוָה הַפ"ב — הוּא הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעֲרִיפַת
30 (ראשו של) פֶּטֶר תָּמּוּר. אִם אֵינּוּ רוֹצֵה לְפָדוֹתוֹ, וְהוּא
31 אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעֲרַפְתּוֹ" (שמות לד, ב),
32 וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (פרק א)
33 אֶפְשֶׁר לְמַקְשָׁה לְהַקְשׁוֹת עָלַי וְלוֹמַר: מַדּוּעַ אֶתָּה מוֹנֶה
34 פְּדִיתוֹ וְעֲרִיפְתוֹ בְּשִׁתֵּי מִצְוֹת, וְאֵינְךָ מוֹנֶה אוֹתָן כְּמִצְוָה
35 אַחַת, וְתִהְיֶה עֲרִיפְתוֹ מֵהַלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַתְךָ
36 בְּכָל־הַשְּׁבִיעִי? ה' יוֹדַע וְעַד שֶׁהָדִין הִזֵּה מְחַיֵּב כֵּן, לוֹלֵא
37 מִצְּאֵנוּ בְּעֵינֵינוּ זֶה לְשׁוֹן הַמּוֹרָה עַל הַיּוֹתֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְהוּא

ישעיה פרק כג ג-י

ג ובמים רבים זרע שחר קציר יאור תבואתה ותהי סחר גוים: ד בושי צידון פיאמר אם מעוז הים לאמר לא חלתי ולא ילדתי ולא גדלתי בחורים רוממתי בתולות: ה פאשר-שמע למצרים יחילו בשמע צר: ו עברו תרשישה חילו ישובי אי: ז הזאת לכם עליזה מימי קדם קדמתה יבולה רגליה מרחוק לגור: ח מי יעץ זאת על-צר המעטירה אשר סחריה שרים כנעניה נכבדי-ארץ: ט יהנה צבאות יעצה לחלל גאון פל-צבוי להקל פל-נכבדי-ארץ: י עברי ארצך פיאר בת-תרשיש אין מוזח עוד:

רש"י

עשר מכות וסוף טבעו בים: יחילו: יבהלו: כשמע. השומעים כשיצא שמע צור כי גם מכותיה של צור יהיו דוגמת אותן מכות, דם ואש (יואל ג) דוגמת מכת דם, קול שאון מעיר (לקמן סו) זו קרקור הצפרדעים, ונהפכו נחליה לזפת וכו': (ו) עברו. אנשי צור לברוח לתרשישה: (ז) הזאת לכם עליזה. הרי נפלה לפניכם ויאמר לכם הזאת העיר שהיתה עליזה בעיניכם אשר מימי קדם קדמתה היתה עליזה עכשו יובילוה רגליה מרחוק לבקש לה מנוח: (ח) כנעניה. תגריה כמו (הושע יב) כנען בידו מאזני מרמה, ולא יהיה כנעני עוד (זכריה יד): (ט) כל צבי. מצב חזק: (י) עברי ארצך. לגולה: כיאור. כיאור הזה שעולה ומתפשט: בת תרשיש. צור היושבת בים תרשיש: אין מזח. אין לך עוד חזק ואזור לשנס מתני, מזח לשון אזור כמו (תהלים קט) ולמזח תמיד יחגרה וכל אזור לשון חזק:

מצודת ציון

(ג) שיחור. הוא הנילוס: יאור. הנילוס נקרא יאור: (ד) מעוז. ענין חזק: חלתי. כן יקראו חבלי הלידה וכן חלנו כמו ילדנו (לקמן כו): רוממתי. ענינו כמו גדלתי: (ה) יחילו. מל' חיל ורעד: (ז) הזאת. בה"א התימה: עליזה. ענין מרחוק: כמו יבולה. ענין הבאה כמו ויבל שי (לעיל ח): מרחוק. כמו למרחוק: לגור. לדור: (ח) המעטירה. מל' עטרה ור"ל המפוארה: כנעניה. ענין תגר וסוחר כמו וחגור נתנה לכנעני (משלי לא) וכפל הדבר במ"ש: (ט) לחלל. מל' חלול והשפלה: גאון. מל' גאווה: צבי. ענין חמדה כמו נחלת צבי צבאות גוים (ירמיה ג): להקל. מל' קלות ובזיון: (י) בת תרשיש. עדת תרשיש: מזח. ענין אזור וחגורה כמו ומזיח אפיקים רפה (איוב יב) ור"ל חזק וזרוז כי החגור במתני הוא מזורז ביותר:

כמו שחרדו אנשי צור בשמעם אשר האויב בא עליהם: (ו) עברו תרשישה. אתם הסוחרים המסתחרים אל צור מעתה עברו לארץ תרשיש להסתחר שמה והיא גם היא יושבת בחוף הים ויש מקום להסתחר שמה בשעת הרחק: יושבי אי. יושבי כל אי מהאיים סביבות צור עשו יללה כי מעתה לא תלכו שמה להסתחר: (ז) הזאת לכם. אמר כנגד אנשי צור וכי זאת חשבתם שתהיה לכם צור שהיתה קריה עליזה מרוב העושר והכבוד מימי קדם קדמתה קדמת העיר וראשית בנינה היא מימי קדם ר"ל משנים מרובות: יובילוה. חזר לתחילת המקרא לומר וכי חשבתם שאנשי עיר כזאת יוליך אותם רגליהם לארץ מרחק לגור שמה ר"ל לברוח מפני האויב וללכת רגלי למרחוק: (ח) מי יעץ זאת. כאלו הנביא מתמה ואומר מי יעץ עצה כזאת על צור המעוטרת בעושר וכבוד אשר סחריה המה שרים ומכובדים ר"ל על דעת מי עלה להחריב עיר כזאת: (ט) ה' צבאות יעצה. כאלו משיב לעצמו לומר ה' יעץ העצה ההיא ולא בא במקרה כי אם בהשגחה צוה להחריבה על מרבית גאותה בעשרה: לחלל גאון כל צבי. למען השפיל גאון כל ארץ חמדה ולהבזות דעת הנכבדים כי הכל יקחו מהם מוסר ולא יוסיפו להתגאות: (י) עברי ארצך כיאור בת תרשיש. את עדת תרשיש הנמצאת בצור להסתחר עברי מהר לארצך כמו היאור השוטף מהר כי פן תרבקן הרעה: אין מזח עוד. אין עוד לצור חזק ואזור להיות מזורז מול האויב לעזור לעצמו וכ"ש לזולת:

(ג) ובמים רבים. היה בא זרע ממצרים היושבת על נהר שיחור אל צור: קציר יאור. מצרים היה תבואה של צור: שיחור. הוא נילוס שנאמר (יהושע יג) מן השיחור אשר על פני מצרים והיו מביאים התבואה לצור באניות מצרים: ותהי. צור סחר גוים. מעם רב שהיה בה כל הגוים מביאין לה סחורה: (ד) בושי צידון. שטפלה לצור: כי אמר ים. כי אמרה צור היושבת במעוז הים שהוא עיקר ראש המלכות הריני כמו שלא חלתי ולא ילדתי בחורים כי כולם נהרגו והרי כמו שלא רוממתי בתולות וכן ת", ורבותינו אמרו באגדה בושי צידון כי אמר ים מה אני שאין לי בנים ובנות לדאג עליהם שלא יתפשו בעוני איני משנה מצות קוני לעבור גבול חול אשר שם לי על אחת כמה וכמה בושי צידון שיש לך לדאג בכל אלה: (ה) כאשר שמע למצרים. אשר שמעו על מצרים שהבאתי עליהם

מצודת דוד

(ג) ובמים רבים. בדרך מים רבים היה בא לצור זרעים ממצרים היושבת על שיחור: קציר יאור תבואתה. התבואה הבאה אל צור הים מקציר יאור ר"ל הנקצרות משרות מצרים הגדל על ידי השקאת היאור והיתה רבת התבואה וטוב למאכל והוא כפל ענין במ"ש: ותהי סחר גוים. צור היתה סחר גוים כולה היו סוחרים עמה: (ד) בושי צידון. כיון שחרבה מקום סחורתך בושי והכלמי: כי אמר ים. כי הים המקיף את צור אמר ומקונן בעד צור וכה יאמר אתה צור מעוז כל הערים היושבים לחוף הים יש לך לומר ולקונן הריני כאלו לא חלתי וכאלו לא ילדתי וכו' כי נשארתי שממה מבלי בנים ובנות והואיל וכן בושי צדון כי להיכן תוליך סחורתך: רוממתי. חזר על מלת ולא כאלו אמר ולא רוממתי בתולות: (ה) כאשר שמע למצרים. כאשר יהיה נשמע למצרים אבדן צור יחילו מפחד האויב שלא יבוא גם עליהם וימלאו רעדה

משלי פרק ל טז-כב

טז שְׂאוּל וְעֶצֶר רַחֵם אֶרֶץ לֹא־שֹׁבְעָה מִיָּם וְאֵשׁ לֹא־אָמְרָה הוֹן: ז עֵינַי | תִּלְעַג לְאֵב וְתִכּוּז לִיקָהְתָּאִם
 יקְרוּהָ עֲרִבֵי־נַחַל וַיִּאֲכְלוּהָ בְּנֵי־נֶשֶׁר: יח שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמּוֹנֵי (וארבע) וְאַרְבָּעָה לֹא יִדְעֻתִים:
 יט דֶּרֶךְ הַנְּשֹׂר | בְּשָׁמַיִם דֶּרֶךְ נִחַשׁ עָלַי צוֹר דֶּרֶךְ־אֲנִיָּה בְּלִבֵּיָם וְדֶרֶךְ גִּבֹר בְּעֵלְמָה: כ פֶּן | דֶּרֶךְ אִשָּׁה
 מִנְאֻפֶת אֲכָלָה וּמַחְתָּה פִּיהָ וְאָמְרָה לֹא־פָעַלְתִּי אֲנִי: כא תַּחַת שְׁלוֹשׁ רִגְזָה אֶרֶץ וְתַחַת אַרְבַּע לֹא־תוֹכַל
 שְׂאֵת: כב תַּחַת־עֵבֶד פִּי יִמְלֹךְ וְנָבֵל פִּי יִשְׁבַּע־לַחֵם:

רש"י

(דברי' לב): (יח) נפלאו ממני. נכסו משחלפו מעיני ואיני יודע להיכן הלכו שממהרין להסתר מן העין: (יט) דרך הנשר. זו בכל, הנשר הגדול ארץ האבר: נחש. זו מדי: דרך אניה בלב ים. זו יון שהיא קלה בגזירותיה: דרך גבר בעלמה. זו פרס שאמרה לעולם אהיה גברת. (כ) ומחתה. כופה פיה למטה כדכתיב כאשר ימחה הצלחת מחה והפך על פניה, אכלה, לשון נקיה דבר הכתוב: כן דרך אשה מנאפת. זו הרעה גרמה להם לכנסת ישראל שנאפה בעבודת גלולים וכדי הוא הפורעניות לבוא לה: ואמרה לא פעלתי און. כדאמר הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי. ע"כ לשון רש"י שבמק"ג): (כא) רגזה ארץ. א"י: (כב) תחת עבד. זה נבוכדנצר שהיה עבד למרווך בלאדן וכותב אגרותיו כדגרסינן בחולין: ונבל כי ישבע לחם. זה אחשוורוש שעשה משתה מאה ושמונים יום:

מצודת ציון

(טז) ועוצר רחם. מניעת ההריון וכן כי עצור עצר ה' בעד כל רחם (בראשית כ): (יז) ליקהת. ענין קבוץ ואסיפה כמו ולו יקהת עמים (שם מט): יקרוה. ענין נקיבה כמו וינקרו את עיניו (שופטים ט"ז): (יח) נפלאו. ענין העלמה כמו כי יפלא ממך (דברים י"ז): (יט) בלב ים. חזק הדבר נקרא לב וכן לב השמים (שם ד') והוא מושאל מלב בעל חי שהוא חזק: ודרך. הבעילה תקרא בשם דרך כן ארז"ל (קדושין ב): בעלמה. הרכה בשנים תקרא עלמה ועם היא בעולה כמו הנה העלמה הרה (ישעיה ז): (כ) ומחתה. מל' מחיה וקנח כמו מחה והפך על פניה (מלכים ב' כ"א): (כא) רגזה. חרדה: שאת. מל' משא וסבל: (כב) ונבל. איש פחות ונכזה:

להלעיג על האב והאם אולם המה לא יאכלו את העין כי אכזרים המה ולא יהנו מן האכזר: ויאכלוה. בני הנשר הרחמנים שנאמר כנשר יעיר קנו וגו' (דברים לב) הם יאכלו את העין ויהנו מן האכזר: (יח) שלשה המה. ר"ל כמו שאלה השלשה המה נפלאו ונעלמו ממני לבלי דעת דרך מהלכם אחר שהלכו כן דבר הרביעי לא ידעתי אותם להכירי הדבר אחר שנעשה: (יט) דרך הנשר. הדרך שהלך בו הנשר כאשר פרח לצד אור השמים אין לדעת אותו כי פרח באויר ואין הדרך ניכר: דרך נחש. הדרך שהלך בו הנחש על הסלע אין לדעת אותו כי אין מדרך הרגל ניכר על הסלע אף כי הנחש הולך על גחון ועקבותיו לא נודעו. דרך אניה. הדרך שהלכה בו הספינה בתוך חוזק עומק הים אין לדעת אותו כי מיד כשתלך ממקום מהלכה ישובו המים לאיתנו ולא יוכר: ודרך גבר. וישוה להם דבר הרביעי והוא דרך נאוף גבר בעלמה ר"ל בבעולה שלאחר המעשה לא יוכר הדבר גם בשניהם בנואף ונואפת: (כ) כן דרך. ר"ל כי כן הוא הדרך של האשה המנאפת מסתרת זנותה לומר לא פעלתי און הואיל ואין מי מכיר ואחז במשל כאלו אכלה דבר מה ומקנחת פיה לבל יהיה נראה אם אכלה ואולי יגנה אותם לומר הלא על כי ידמו בדבר ההסתר אל שלשת האלה מלאה לבם לעשות מעשיהם והנה מה' לא יראו עם כי אין כל דבר נעלם ממנו: (כא) תחת. בעבור שלשה דברים ירגזו יושבי הארץ ובעבור הרביעי לא יוכל לסבול הרוגו והחרדה כי רב הוא: (כב) תחת עבד. האחד הוא בעבור העבד כאשר ימלוך כי לא ידע תכסיסי המלוכה ובשגועון יגה: ונבל. השנית כאשר הנבל ישבע לחם כי רבים לומדים מעשיו באמרם הלא לא יחסר לחמו ובעבור זה יתרבה הרוגו והחרדה:

מצודת דוד

(טז) שאול. הוא הקבר אשר לא תשבוע מפגרים מתים אשר ימותו בחורים או צאצאיהם לעיניהם: ועוצר רחם. כמה נמצא אשר נעצרה רחם האשה ולא תוליד בנים והמה הולכים ערירים: ארץ. רבות פעמים ירד הגשם בשיעור מיעוט ואין די בו להשביע צמאת הארץ ובני אדם כלים ברעב והנה שלשת המשפטים ההנה מתמידות: ואש. ר"ל אחר מות האדם נשפט הוא במיני אש הגיהנם והיא שורפת והולכת כי לא תכבה ולא תאמר די: (יז) עין תלעג. העין המלעגת ברמיזה על מוסר האב ומבזת לקבוצי תוכחות האם וסודרי אמריה כי דרך נשים לה: יקריה. גמול ענשו הוא שהעורבים המצוים אצל הנחל המה ינקרו העין יבוא העורב האכזרי שנאמר לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז) ויפרע ממי שהראה אכזריות

ד האַמנין קורין בראש האילן או בראש הנדבך, מה שאין ראין לעשות בן בתפלה. ה חתן פטור מקריאת שמע בלילה הראשון, עד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה. מעשה ברבן גמליאל שקרא בלילה הראשון שגשגא. אמרו לו תלמידיו: לא למדתנו, רבנו, שחתן פטור מקריאת שמע בלילה הראשון? אמר להם: איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים, אפלו שעשה אחת. ו רחין בלילה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו תלמידיו: לא למדתנו, רבנו, שאביל אסור לרחוץ? אמר להם: איני בשאר כל אדם, אסטניס אני. ז וכשמת טבי עבדו קבל עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו: לא למדתנו, רבנו, שאין מקבלין תנחומין על העבדים? אמר להם: אין טבי עבדי בשאר כל העבדים, בשר היה. פירוש ברטנורא

ד נדבך. שורה של בני אבנים, כמו נדבכין די אבן גלל בעזרא (ו), ואע"פ דמסתפי דלמא נפלי ולא מצו מכווני לא הצריכום חכמים לדרת, דק"ש לא בעי כוונה אלא פסוק ראשון בלבד: מה שאין ראין לעשות בן בתפלה. דצולות רחמי היא ובעי כוונה, הלכך יורדין למטה ומתפללין: **ה חתן.** שנשא בתולה פטור מקריאת שמע לילה ראשונה, משום דמריד שמא לא ימצאנה בתולה. ואני שמעתי שמתירא שמא יעשה כרות שפכה בבעילתו, וטורא דמצוה היא ורחמנא אמר ובלכתך בדרך בלכת דרך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת: **אם לא עשה מעשה.** אם לא בעל עד מוצ"ש שהם ר' לילות, מריר. ומשם ואילך לבו גם בה ותו לא מריר, ואע"פ שלא עשה מעשה חייב בק"ש: **ו רחין לילה הראשון שמתה אשתו.** ואף על פי שאביל אסור ברחיצה: **אסטניס אני.** קר ומצונן, לשון צינה. ואיכא צערא אם לא היה רוחץ ואין אסור בימי אבלו אלא רחיצה של תענוג:

משניות מבוארות – קהתי

החופה (ה"ד מנוח בשם הראב"ד). ויש סוברים שפטור בכלל מקריאת שמע, ואפילו בשחרית, עד מוצאי שבת (בעל הסוידים; רמב"ם). אבל ממוצאי שבת ואילך, אף על פי שעדיין לא עשה מעשה, הוא חייב בקריאת שמע, שכבר נתקרה דעתו ולבו גס בה, ושוב אינו טרוד. **מעשה ברבן גמליאל שקרא בלילה הראשון שגשגא** – קרא "שמע" בלילה הראשון של חתונתו. **אמרו לו תלמידיו** – רבן גמליאל, **לא למדתנו, רבנו, שחתן פטור מקריאת שמע בלילה הראשון?** – למה אינך נוהג כמו שלימדתנו? **אמר להם** – רבן גמליאל לתלמידיו: **איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים, אפלו שעשה אחת** – חומרה אני נוהג בעצמי, שלא לבטל ממני עול מלכות שמים אפילו זמן מועט.

בענין תשובתו של רבן גמליאל "איני שומע לכם לבטל ממני" וכו' שמעתי הסבר בשם הר"ח מוולוז'ין: כרגיל נתון האדם בעול עסקיו היום יומיים ומוחו שקוע תמיד בענייני חולין, ולכן כשהוא קורא שמע או עומד בתפילה צריך הוא להתאמץ מאד כדי להשתחרר ממחשבות החולין ולכוון לבו לשמים. מכאן, שאם אנו אומרים שהוא פטור מקריאת שמע, אין זה משמע שמבטלים ממנו דבר, אלא שאין מחייבים אותו לקיים דבר, כלומר שבשעת טרדה של מצוה אין מחייבים אותו לקיים מצוות קריאת שמע, שהיא קבלת עול מלכות שמים. אבל כגון רבן גמליאל, שהוא נתון כולו בעול עבודת ה' וכל מעיניו בדברים שבקדושה, לו קשה להשתחרר ממחשבות הקודש, אפילו במקום שאסור להרהר בדברים שבקדושה (כגון במרחץ), ומכאן שלגביו "פטור מקריאת שמע" משמעו לבטל ממנו "עול מלכות שמים" שהוא נתון בו תמיד, והוא שאמר לתלמידיו: "איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפילו שעשה אחת" (מפי רבן הרא"י אונטרמן (שליט"א) זצ"ל).

באור משנה ו

אנכ המשנה הקודמת מובאות בשתי המשניות הבאות הלכות נוספות, שרבן גמליאל נהג בהן שלא כהלכה. **רחין בלילה הראשון שמתה אשתו** – אף על פי שההלכה היא שאביל אסור ברחיצה במים חמים, הקל רבן גמליאל על עצמו ורחין במים חמים בלילה הראשון שמתה אשתו. **אמרו לו תלמידיו:** **"לא למדתנו, רבנו, שאביל אסור לרחוץ"** – ולמה הקלת בזה על עצמך? **אמר להם: איני בשאר כל אדם** – שונה אני מאחרים, **אסטניס אני** – חלש ומפונק, וגופי זקוק לרחיצה בחמים, שאם איני רוחץ יש לי צער, ואין אבל אסור אלא ברחיצה של תענוג.

באור משנה ז

וכשמת טבי עבדו – עבד כנעני של רבן גמליאל, **קבל עליו**

באור משנה ד

משנה זו באה ללמדנו, שהפעולים קוראים "שמע" בשעת מלאכתם. וכן מובא בבביתא: "בית הלל אומרים: עוסקים במלאכתם וקוראים". **האמנין** – בעלי מלאכה העוסקים במלאכתם, כגון פועל העומד על אילן ועוסק בגיוזם או בקיטוף, או בנאי העומד על פיגום ועוסק בבניית קיר, והגיע זמן קריאת שמע, אינם צריכים לדרת למטה לקרוא, אלא קורין **בראש האילן או בראש הנדבך** – כשהם עומדים על האילן או על הנדבך. "נדבך" הוא שורה של אבנים או לבנים בבניין. **מה שאין ראין לעשות בן בתפלה** – "תפילה" סתם הנוכרת במשנה היינו תפילת "שמונה עשרה". ובאה המשנה להשמיענו, שתפילת "שמונה עשרה" אין הפועלים רשאים להתפלל כשהם עומדים בראש האילן או בראש הנדבך, שכן התפילה בקשת רחמים היא וצריכה כוונת הלב, והעומדים על האילן או על הנדבך אינם יכולים לכוון, שמפחדים הם פן יפלו; הלכך יורדים הם למטה ומתפללים. ברם, בקריאת שמע אין צריך כוונה אלא בפסוק ראשון בלבד, כמו שהבאנו לעיל (לפי הגמרא והרמב"ם), ויכולים לכוון בו גם כשהם עומדים למעלה. מכל מקום פוסק הרמב"ם שהאומנים קוראים אמנם בראש האילן או בראש הנדבך אבל בטלים הם ממלאכתם בקריאת הפרשה הראשונה כולה, "כרי שלא תהא קריאתם ארעי" (הל' קריאת שמע ב, ד).

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהאומנים עוסקים במלאכתם וקוראים "שמע", באה משנתנו להשמיע שהעוסק במצוה או הטרוד בטרדה של מצוה ("שהיה לבו טרוד ונחפו לדבר מצוה" – רמב"ם) פטור מקריאת שמע, שנאמר: "ודברת כם בשבתך בביתך ובגלנתך בדרך". ודרשו חכמים: בשבתך בביתך – כשאתה יושב ועוסק בענייני ביתך חייב אתה לקרוא, אבל אם אתה עוסק במצוה, אתה פטור מקריאת שמע; וכן "ובגלנתך בדרך" – בהליכה שלך (בעניינך) אתה חייב לקרוא שמע, אבל בהליכה של מצוה אתה פטור, כלומר גם כשהגן טרוד בעסקיך השונים חייב אתה להיפנות מהם ולקרוא "שמע", אבל כשאתה טרוד בטרדה של מצוה אתה פטור מקריאת שמע; והוא הדין ממצוות אחרות, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה.

חתן – שנשא בתולה, **פטור מקריאת שמע בלילה הראשון** – של הנישואין, **עד מוצאי שבת** – שכן נוהגים היו לישא בתולה ביום הרביעי (עיין כתובות א, א) ובאה המשנה ללמדנו שחתן פטור מקריאת שמע עד מוצאי שבת – ועד בכלל – שהם ארבעה לילות, **אם לא עשה מעשה** – אם עד מוצאי שבת לא בעל עדיין. יש מדייקים, שאינו פטור אלא בלילות, דהיינו מקריאת שמע שבערבית, אבל בקריאת שמע של שחרית הוא חייב, ואפילו ביום הראשון לאחר

ח חתן אם רצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון, קורא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הרוצה לפול את השם יטל.

פ ר ק ש ל י ש י

א מי שמתו מטל לפניו פטור מקריאת שמע, ומן התפלה, ומן התפלין. נושאי המטה וחלופיהן וחלופיהן, את שלפני המטה, ואת שלאחר המטה: את שלפני המטה צריך בהן – פטורין, ואת שאין למטה צריך בהן – חייבין. אלו ואלו פטורין מן התפלה.

ב קברו את המת וחזרו – אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה, יתחילו; ואם לאו, לא יתחילו. העומדים בשורה – הפגמים פטורין, והחיצונים חייבין.

פירוש ברטנורא

ח לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. אם לא הוחק חכם ופרוש בשאר דברים אין [זה] אלא גאווה שמראה בעצמו שיכול לכוון לבו, ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וחזוין לקצת מרבתינו דאמרי דהאידידא כל אדם יקרא קריאת שמע בלילה הראשון שכיון שברורות הללו אין מכוונים כל כך בשאר ימים אם לא יקרא בלילה ראשון מיוחד יותר כיוהרא שמראה עצמו שהוא מכוין בכל שעה אלא השתא משום דמריד במצוה:

ג א מי שמתו מטל לפניו. אחד מן הקרובים שחייב להתאבל עליהם מוטל עליו לקברו: פטור מק"ש. משום דמריד מרא דמצוה: וחלופיהו. שכן דרך שמתחלפין לפי שהכל רוצים לכותב במצוה: את שלפני המטה. המזומנים לנשוא כשתגיע המטה אצלם: ואת שלאחר המטה. כלומר בין אותם שלפני המטה ובין אותם שלאחר המטה אם המטה צריכה להם פטורים, ואותן שאין המטה צריכה להן כגון ההולכים ללוות את המת לכבודו בלבד חייבין: אלו ואלו פטורים מן התפלה. דלא דאורייתא היא כמו קריאת שמע. ואיכא דאמרי מפני שהיא צריכה כוונה יתירה:

ב להתחיל ולגמור. פרשה אחת של קריאת שמע: לשורה. שהיו עושים שורות סביב האבל לנחמו בשוכם מן הקבר: ואם לאו. שהיה הדרך קרוב מן הקבר עד המקום שבו עושים השורה, ואין פנאי להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה: הפגמים. הוראים [פני] האבלים: והחיצונים. שאינם רואים פני האבלים:

משניות מבוארות – קהתי

התפלה – מתפלת "שמונה עשרה", ומן התפלין – והוא הדין שפטור מכל שאר המצוות, אלא שהמשנה נקטה אלו שהן חמורות, שיש בהן קבלת עול מלכות שמים (יתוספות יום טוב). ואמנם במשנה שבגמרא נוסף: "ומכל מצוות האמורות בתורה" נושאי המטה – של המת בשעת הלוייה, וחלופיהן – ואלו שיחליפו את נושאי המטה הראשונים ויבואו לשאת במקומם, וחלופי חלופיהן – ואלה שיבואו להחליף את השניים, את שלפני המטה, ואת שלאחר המטה – בין אותם המלווים שהולכים לפני המטה ובין אותם שהולכים לאחריה, כך דינם: את שלפני המטה צריך בהן – שישאו אותה, כלומר כל אלה שצריכים לשאת את המטה, פטורין – מקריאת שמע וכו', ואת שאין למטה צריך בהן – אותם המלווים שאינם צריכים לשאת את המטה, כגון שאינם הולכים אלא ללוות את המת לכבודו, חייבין – בקריאת שמע ובתפלין, שכן יכולים הם לקיימן דרך הליכה; ואף שקריאת שמע צריכה כוונה, הרי ההלכה היא שאין צריכים כוונה אלא בפסוק ראשון בלבד, ואפשר להם לעמוד ולכוון בקריאת פסוק זה. אלו ואלו – בין נושאי המטה ובין המלווים את המת, פטורין מן התפלה – מתפלת "שמונה עשרה", לפי שאינה מן התורה כמו קריאת שמע; ויש אומרים מפני שהיא צריכה כוונה יתירה (ברטנורא). ויש מבארים הטעם, מפני שתפלת "שמונה עשרה" אי אפשר להתפלל בהליכה (רבנו יונה).

באור משנה ב

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה ללמד, כיצד נוהגים בענין קריאת שמע לאחר שקברו את המת וחזרו. ונוהגים כשחוזרים מן הקבר עומדים האשים בשורה, והאבלים עוברים ביניהם לקבל תנחומים, והם אומרים להם: "המקום יתחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים".

קברו את המת וחזרו – ממקום הקבר למקום שעושים שורה להתנחמו אבליים, אם יכולין להתחיל ולגמור – פרשה אחת של קריאת שמע (ברטנורא). ויש אומרים: אפילו פסוק הראשון (גמרא: רמב"ם). עד שלא יגיעו לשורה – קודם שיגיעו למקום שעומדים בשורה לניחום האבלים, כמו שביארנו לעיל, יתחילו – לקרוא. ואם לאו – שמקום השורה היה קרוב לקבר, ואין פנאי להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה, לא יתחילו – לקרוא, אלא יתחילו תחילה את האבלים, שתנחומי אבליים מצוה מן התורה היא, והעוסק במצוה

תנחומין – כשחזרו רבן גמליאל מהקבר עשו לו שורה וניחמו אותו, כדרך שמנחמים אבליים אחרים (עיין להלן ג, ב). אמרו לו תלמידיו – לרבן גמליאל: לא למדנתו, רבנו, שאין מקפלין תנחומין על העבדים – ולמה קבלת תנחומים על טבי עבדך? אמר להם: אין טבי עבדי כשאר כל העבדים – הכנענים, כשאר הנה – מדקדק במצוות, ויש מפרשים: תלמיד חכם. ב"שנות אליהו" מבואר, שתלמידיו שאלו אותו שתי שאלות: א) הלא איננו קרובו, ואפילו היה בן חורין אינו צריך לקבל עליו תנחומים. ב) הלא היה עבד, ואין מקבלים תנחומים על העבדים. והשיב להם רבן גמליאל: אין טבי עבדי כשאר העבדים – אין דינו ככל עבד אחר, כשנר היה – וכל אדם חייב לקבל עליו תנחומים; וכן אמרו בירושלמי, שעבדו המשמשו כרצונו חביב עליו כבנו.

באור משנה ח

משנה זו היא המשך משנה ה, בה למדנו שחתן פטור מקריאת שמע בלילה הראשון, ואף על פי כן נהג רבן גמליאל חומרה בעצמו וקרא שמע בליל חתונתו. מכאן באה משנתו לדון, אם כל חתן רשאי להחמיר על עצמו ולקרוא.

חתן – שנשא בתולה, אם רצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון – של הנישואין, קורא – כמו שנהג רבן גמליאל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הרוצה לטול את השם – של חסיד ומדקדק במצוות, היודע לכוון לבו גם בשעת טרדתו, יטל – שחתן שאינו מפורסם כחסיד וזהיר בכל המצוות, אינו רשאי להחמיר על עצמו בענין קריאת שמע בליל הנישואין, שיש בהתנהגותו זו משום יהירות. ברם, בעלי התוספות כותבים, שבזמננו, שאין מכוונים כל כך גם בשאר הימים, כל חתן קורא קריאת שמע בליל הנישואין, כי אדרבא, אם לא יקרא, תהא זו יהירות, שמראה עצמו כאילו הוא מכוון תמיד, ורק בשעה זו קשה לו לכוון משום טרדת המצוה.

באור משנה א

כהמשך לענין "טרדה של מצוה" שעסקנו בו בסוף הפרק הקודם, באה משנתנו ללמד, שכל הטרוד בדבר קבורת המת, הואיל וטרדתו טרדת מצוה היא, הריהו פטור מקריאת שמע וכן מכל שאר המצוות. כמבואר במשנה. מי שמתו מטל לפניו – שמת לו אחד מקרוביו שהוא חייב להתאבל עליו; ופירוש "מוטל לפניו" – שעדיין לא קברוהו, פטור מקריאת שמע – משום שהוא טרוד באבלו ובקבורת המת, ומן

ג נשים, ועבדים, וקטנים – פטורין מקריאת שמע ומן התפילין; ותביין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון. ד בעל קרי מהרהר בלבו, ואינו מברך, לא לפניו ולא לאחריו; ועל המזון מברך לאחריו, ואינו מברך לפניו. רבי יהודה אומר: מברך לפניו ולאחריו.

פירוש ברטנורא

ג נשים ועבדים פטורים מק"ש. אע"פ שהיא מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות סד"א לחיובן הואיל אית בה מלכות שמים קמ"ל. ותפילין מצות עשה שהזמן גרמא הם דלילה ושבת לאו זמן תפילין ניהו, וסד"א הואיל ואתקוש תפילין למוזהו נשים נתייבו קמ"ל: **קטנים.** אפילו קטן שהגיע לחינוך לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש, לפי שאינו מצוי תמיד אצלו בעונת ק"ש. ולא בתפילין משום דסתם קטן אינו יודע לשמור תפילין שלא יפיה בהן; וחיובין בתפלה. התפלה רחמי היא, ומדרכנן היא ותקנתה אף לנשים ולחנך בה הקטנים: **ובמזוזה.** דמהו דתימא הואיל ואתקש לחלמוד תורה כי היכי דנשים פטורות מן"ת דכתיב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם הכי נמי נפטור מזוזה אע"פ שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא קא משמע לן: **ובברכת המזון.** מביעניא לן אי חיובת בברכת המזון מדאורייתא כיון דכתיב (שם ג) ואכלת ועשית בברכת הויא ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא, או שמא אין חיבות מדאורייתא משום דכתיב (שם) על הארץ הטובה אשר נתן לך והארץ לא נתנה לנקבות ולא אפשיטא:

ד בעל קרי. עורא תקן שלא יקרא בעל קרי בתורה בין שראה קרי לאונסו בין לרצונו עד שיטבול. ולא מפני טומאה ומתרה שאין דברי תורה מקבלין טומאה אלא כדי שלא יהיו תלמודי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולים: **מהרהר.** ק"ש בלבו כשהגיע זמן המקרא: **ואינו מברך לפניו ולאחריו.** ואפילו בהרהור, כיון דברכות לאו דאורייתא לא אצרכוהו רבנן: **ועל המזון מברך לאחריו.** דחיובא דאורייתא הוא: **ואינו מברך לפניו.** דלאו חיובא דאורייתא היא. וכבר נפקסה ההלכה דבטלוהו למבולות, ובעלי קרין קורין ק"ש כדרכן ועוסקין בתורה ומתפללין ומברכין כל הברכות ואין מערער בדברי:

משניות מבוארות – קהתי

שכתוב (דברים ח, י): "ואכלת ושבעת וברכת", והרי זו מצוות עשה שאין הזמן גרמה, או אינם חייבים מן התורה, שנאמר (שם): "על הארץ הטובה אשר נתן לך", והארץ לא נתחלקה לנקבות (בנות צלפחד לא נטלו אלא חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים). מכל מקום חייבים הם מדברי סופרים. ואף הקטנים חייבים בברכת המזון מדברי סופרים, כדי לחנכם למצוות.

באור משנה ד

כתוב בתורה (דברים כג, יא): "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה". ופירושו חכמים שכונת הכתוב לאדם שיצאה ממנו שכבת זרע, שהוא טמא, כמפורש בתורה (ויקרא טו, טז): "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב". מאכן קראו חכמים לשכבת זרע בשם "קרי", ולאיש שיצא ממנו הזרע בשם "בעל הקרי". בין שיצא ממנו בשנה מעצמו ובין שיצא ממנו בחקין, לרצונו או לאונסו (שלא לרצונו). בין שלא בדרך תשמיש ובין בדרך תשמיש; ולא נאמר "מקרה לילה" אלא משום שדברי הכתוב בהווה (במקרה המצוי והרגיל). ושנינו בבבליה (בבא קמא פב, א): "עורא תיקן טבילה לבעלי קרי", כלומר שאמנם מן התורה מותר לבעל קרי לעסוק בתורה בעודו בטומאתו כדין כל הטמאים, אבל עורא וביית דינו הוציאוהו מכלל שאר הטמאים ותיקנו שלא יקרא בעל קרי בדברי תורה עד שיטבול. ולא מפני טומאה וטהרה תיקנו תקנה זו, אלא כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים. ועוד טעמים נאמרו בזה (עיין גמרא ברכות כב, א; ירושלמי ברכות ג, ד). לפיכך באה משנתנו ללמד דין בעלי קרי לקריאת שמע וברכות. ברם, בגמרא מובא, שטבילה תקנת עורא, ונהגו העולם לסמוך על רבי יהודה בן בתירא שאמר: "אין דברי תורה מקבילים טומאה, שנאמר (ירמיהו כג, כט): 'הלא כה דברי כאש נאום ה' – מה אש אינה מקבלת טומאה, אף דברי תורה אינם מקבילים טומאה'. וכן כותב הרמב"ם (בסוף הל' קריאת שמע): 'הואיל ולא פשטה תקנה זו בכל ישראל ולא היה כוח ברוב הציבור לעמוד בה, לפיכך בטלה'. וכבר נהגו כל ישראל לקרות בתורה ולקרות קריאת שמע, והן בעלי קרי, לפי שאין דברי תורה מקבילים טומאה, אלא עומדים בטרתן לעולם..." מכל מקום משנתנו עוסקת בדין בעל קרי לפי תקנת עורא.

בעל קרי – כשמגיע זמן קריאת שמע, **מהרהר בלבו** – את "שמע", ואינו קורא בשפתיו, מפני תקנת עורא, כמבואר לעיל. **ואינו מברך** – ברכות קריאת שמע, **לא לפניו ולא לאחריו** – אפילו בהרהור, שהברכות הואיל ואינן מן התורה אלא מדברי סופרים, לא הצריכוהו חכמים לבעל קרי לברכן. אבל קריאת שמע שחיובה מן התורה, חייבוהו בהרהור, כדי שיצא בזה ידי חובתו. ויש אומרים שאינו יוצא בהרהור ידי חובתו, ומכל מקום חייבוהו בהרהור, כדי שלא יהיו כל העולם עוסקים בקריאת שמע, והוא יושב בטל. **ועל המזון** – הברכות שצריך לברך על המזון, **מברך לאחריו** – ברכת המזון בהרהור (רבנו יונה), לפי שמצוותה מן התורה, שנאמר (דברים ח, י): "ואכלת ושבעת וברכת". **ואינו מברך לפניו** – את הברכה של לפני המזון, לפי שאין חייבים לעליה מדברי תורה אלא מדברי סופרים, כמו שבארנו הטעם לעיל בברכות קריאת שמע. **רבי יהודה אומר:** **מברך לפניו ולאחריו** – בין בקריאת שמע ובין על המזון,

פטור מן המצוה (יתוספות יום טוב" בשם רבנו יונה, עיין שם). **העומדים** – **בשורה** – בשעת ניחום האבלים, **הפנימים** – הרואים פני האבלים, **פטורין** – מקריאת שמע, **והתיצונים** – שאינם רואים פני האבלים, **תביין** – בקריאת שמע במקומם.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות מתי אדם פטור מקריאת שמע, באה משנתנו ללמד, מי הם הפטורים בכלל מקריאת שמע.

נשים, ועבדים, וקטנים, פטורין מקריאת שמע – נשים פטורות. לפי שמצוות קריאת שמע היא מצוות "עשה" שהזמן גרמה, שהרי קיומה תלוי בזמן מסויים של היום, בזמן שיכבה ובזמן קימה, וכל מצוות "עשה" שהזמן גרמה (שהזמן גורם את המצוה) נשים פטורות. עבדים – היינו עבדים כנענים ששמו וטבלו לשם עבדות, ודינם כנשים, שהם חייבים בכל מצוות "עשה" ובכל מצוות "עשה" שאין הזמן גרמן, אבל במצוות "עשה" שהזמן גרמן, לפיכך פטורים הם מקריאת שמע. עבדים – אפילו כשהגיעו לחינוך, כלומר שחובה על האב לחנכם במצוות, אין מטילים על האב לחנכם בקריאת שמע, לפי שאינם מצויים תמיד על יד האב בזמן קריאת שמע. בירושלמי אמרו: "נשים מניין? שכתוב: 'ולמדתם אותם את בניכם' – בניכם ולא בנותיכם. עבדים מניין? שנאמר: 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד' – מי שאין לו אדון אלא הקב"ה. יצא העבד שיש לו אדון אחר. קטנים מניין? שכתוב (שמות יג, ט): 'למען תהיה תורת ה' בפיך' – בשעה שהוא תדיר בה". **ומן התפילין** – שהתפילין מצוות "עשה" שהזמן גרמה, שחיובם אינו אלא ביום ולא בלילה, בחול ולא בשבת; הלכך נשים ועבדים פטורים מן התפילין, כמו שבארנו לעיל. וקטנים פטורים מן התפילין, לפי שסתם קטנים אינם יודעים לשמור בנקיות גופם. **ותביין בתפלה** – בתפילה "שמונה עשרה", שהתפלה בקשת רחמים היא, וכל אדם צריך לבקש רחמים על עצמו (גמרא: **ירושלמי**). רש"י מפרש הטעם, שהתפלה תקנת חכמים היא, ותקנה אף לנשים ולחינוך בנים. אבל הרמב"ם כותב: "מצוות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר (שמות כג, כח): 'ועבדתם את ה' אלהיכם". מפי השמועה למדו ש"עבודה" זו היא תפילה, שנאמר (דברים יא, ג): "ולעבדו בכל לבבכם" – אמרו חכמים: אי זו היא עבודה שבלב, זו תפילה... ואין לתפילה זמן קבוע מן התורה. ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפילה. לפי שהיא מצוות "עשה" של הזמן גרמה" (**הל' תפילה א, א**). **ובמזוזה** – נשים ועבדים חייבים במזוזה, שהיזו מצוות עשה שלא הזמן גרמה, וכין חייבים לחנך את הקטנים לעשות מצוות לבתיהם" (**רמב"ם הל' מזוזה ח, י**). **ובברכת המזון** – נשים ועבדים חייבים בברכת המזון; אך ספק הוא אם חייבים הם מן התורה, משום

ה הִיָּה עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה, וְנִזְכָּר שֶׁהוּא בֹעֵל קָרִי – לֹא יִפְסִיק, אֶלָּא יִקְצֹר. יָרַד לְמִבּוֹל – אִם יוּכַל לְעֲלוֹת וּלְהִתְפַּסֹּת וּלְקַרֹּת עַד שֶׁלֹּא תִגָּן הַחֲמָה, יַעֲלֶה וְיִתְכַסֶּה וְיִקְרָא; וְאִם לֹא – יִתְכַסֶּה בְּמִים וְיִקְרָא; אֲבָל לֹא יִתְכַסֶּה לֹא בְּמִים הָרַעִים וְלֹא בְּמֵי הַמְּשֻׁרָה, עַד שֶׁיִּטִּיל לְתוֹכָן מִים. וְכִמְהָ יִרְחִיק מֵהֶם וּמֵן הַצּוֹאֵה? אַרְבַּע אַמּוֹת. וְזֶב שְׂרָאָה קָרִי, וְנִדְהָ שֶׁפְּלִטָּה שִׁכְבַּת זָרַע, וְהִמְשֻׁמֶשֶׁת שְׂרָאָתָהּ נִדְהָ – צְרִיכִין מְבִילָהּ; וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר.

פירוש ברטנורא

ה לֹא יִפְסִיק, תפלתו לגמרי אלא יקצר כל ברכה וברכה: ולקרות עד שלא תגין החמה. שהותיקין מרקקים על עצמן לגמור אותה עם הגין החמה, דכתיב (תהלים עב) ייראוך עם שמש: יתכסה במים. ודוקא מים עכורים שאין לבו רואה את העורה, אבל צלולים לא: במים הרעים. מים סרוחים: במי המשורה. מים ששורין בהם פשתן: עד שיטיל לתוכן מים. הסורי מחסרא והכי תנתי, ולא יקרא אצל מי גרלים עד שיתן לתוכן מים, ושיעור המים שיטיל למו גרלים של פעם אחת רביעית: וכמה ירחיק מהם. מן המי גרלים שלא הטיל לתוכן מים, ומן הצואה: ארבע אמות. ודוקא כשהיא לצדדים או לאחריו אבל לפניו מרחיק כמלא עיניו:

ו זב שראה קרי. אע"פ שממא טומאת שבעה משום זיבה ואין מבילה זו מטהרתה, אפילו הכי צריך מבילה לדברי תורה כתקנת עורא משום קרי. וכן נדה אם באה להתפלל ופולטת שכבת זרע הרי היא כבעל קרי. ושכבת זרע מנמא האשה בפליטתו כל שלשה ימים לאחר תשמיש, ולאחר מכאן כבר הסריח בגופה ואין ראוי עוד להיות ולד נוצר ממנו. והכי פירושו נדה שפליטה עתה תשמיש ששמשמה אתמול קודם שראתה והמשמשת מטתה שראתה נדה אחר ששמשמה צריכין מבילה: ורבי יהודה פוטר. אף במשמשת שראתה נדה פטר ר' יהודה, ואף על גב דמעיקרא בת מבילה הוה ואיכא למימר דלא פקעא חובת מבילה מינה. וכבר כתבנו לעיל דבמלוה למבילותא מפני שהיתה תקנה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה:

משניות מבוארות – קהתי

וּמִן הַצּוֹאֵה – כדי שיהא ראשי לקרוא קריאת שמע? אַרְבַּע אַמּוֹת – כ- 2 מטר בערך. כמה דברים אמורים? כשהמים או הצואה לצדדים או לאחוריו, אבל לפניו צריך להרחיק עצמו כמלא עיניו, כלומר עד שאינו רואה אותם.

באור משנה ו

משנה זו ממשיכה בענין בעל קרי, והיא באה ללמדנו, שבעל קרי שיש עליו טומאה יותר חמורה, כגון טומאת זיבה וכדומה, אף על פי שהמבילה משום קרי אינה מטהרת אותו מטומאתו, מכל מקום צריך הוא מבילה מתקנת עורא, וכל עוד שאינו טובל אסור לעסוק בדברי תורה ובתפילה; ואילו לאחר שטבל, אף שעדיין טמא הוא מחמת הטומאה האחרת, הרי הוא מותר בדברי תורה ובתפילה, שלא תוקנה תקנת עורא אלא לבעלי קרי בלבד, ולא משום טומאה וטהרה אלא מטעמים אחרים כמו שביארנו בהקדמה למשנה ד.

זב שראה קרי – כתוב בתורה (ויקרא טו, ב; יג): "איש איש כי יהיה זב מבשרו, זובו טמא הוא... וכי יטהר הזב מזובו (כלומר לכשתיפסק זבתו). וספר לו שבעת ימים לטהרתו..." ומכאן שהזב טמא שבעה ימים; ואם הזב נעשה בעל קרי, הריהו צריך מבילה, כמבואר לקמן, ונדה שפליטה שכבת זרע – אף הנידה טמאה שבעה ימים, כמו שכתוב (שם טו, יט): "שבעת ימים תהיה בנדתה"; ואם היא פליטה שכבת זרע מתשמיש המטה שקדם לנדתה, דינה כדין בעל קרי. והמשמשת – מיטתה, שדינה כבעל קרי, שראתה נדה – שלאחר ששימשה ראתה דם נידה; כל אלו צריכין מבילה – לדברי תורה ולתפילה כתקנת עורא משום הקרי, אף על פי שטבילה זו אינה מטהרתם מטומאת זיבה ונידה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. ורבי יהודה פוטר – כולם מטבילה מחמת הקרי, בין שכבר נתחייבו מטבילה קודם שנתמאו בטומאה אחרת, כגון בעל קרי שראה זיבה, והמשמשת שראתה נידה, בין שהטומאה האחרת קודמה לקרי, כגון זב שראה קרי ונידה שפליטה שכבת זרע. וכבר הזכרנו, שבטלה מבילת בעלי קרי בכלל מפני שלא פשטה תקנה זו בכל ישראל, ורוב הציבור לא היה יכול לעמוד בה.

באור משנה א

לאחר שלמדנו בשלשת הפרקים הראשונים של מסכתנו דיני קריאת שמע וברכותיה, בא פרק זה ללמדנו דיני התפילה, היינו תפילת "שמונה עשרה" (עיין לעיל ב, ד). דעת רבים היא, שחובי התפילה בכל יום הוא מדברי סופרים, וכן אמרו בגמרא: "תפילה מדרבנן" (ברכות כא, א; סוכה לח, א). אבל לדעת הרמב"ם, מצוה מן התורה היא, וזה לשונו: "מצוות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר: "ועברתם את ה' אלהיכם" (שמות כג, כה). מפי השמועה למדנו, שעבודתו זו היא תפילה, שנאמר: "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג) – אמרו חכמים: אי זו היא עבודה שבלב? זו תפילה. ואין מגין התפילות מן התורה. ואין משנה (מסנב) התפילה הזאת מן התורה. ואין לתפילה זמן קבוע מן התורה.... אלא חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא

מברך לפניו ולאחריהם, ומוציא את הברכות בשפתיו; וכל שכן קריאת שמע עצמה, שקוראה בשפתיו. ברם, ביירושלמי מפרשים, שבקריאת שמע ובברכת המזון שהם מן התורה, הכל מודים שמוציא בשפתיו, ולא נחלקו במשנתנו אלא בברכות שהם מדרבנן, וכך פירושה של המשנה: בעל קרי מותר – בלבו ברכות קריאת שמע, ואינו מברך – בפה, לא לפניו ולא לאחריה. ועל המזון מברך לאחריו – בפה, ואינו מברך לפניו – אלא בהרהור. רבי יהודה אומר: מברך – בפה, בין לפניו בין לאחריהם. כך מפרש גם הגר"א (עיין "שונת אליהו"), אלא שלפי פירושו זה יוצא שדין קריאת שמע עצמה לא נזכר מפורש במשנה.

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה ללמד דין בעל קרי לענין תפילת "שמונה עשרה", שכן תקנת עורא היתה בין לדברי תורה בין לתפילה. ברם, הרמב"ם כותב, שעורא לא תקן מבילה לבעל קרי אלא לדברי תורה, ובית דין שעמדו אחר כך התקינו שבעל קרי אסור אף בתפילה, ולא יתפלל עד שיטבול (עיין "כסף משנה" שתמה על הרמב"ם: הל' תפילה ד, ט).

היה עומד בתפילה – בתפילת "שמונה עשרה", ונזכר שהוא בעל קרי – והרי אסור לו להתפלל עד שיטבול, לא יפסיק – תפילתו לגמרי, אלא יקצר – כל ברכה וברכה, דהיינו שלא יאמר אלא פתיחתה וחתמתה, כגון: "אתה חונן לאדם דעת ברוך אתה ה' חונן הדעת". ירד – בעל קרי, לטבול – בבוקר, אם יוכל – להספיק, לעלות – מן הטבילה, ולהתפסות – בטליתו, ולקרות – "שמע", עד שלא תגין החמה – קודם שתגין החמה, שכן היא המצוה מן המובהר, כמו ששינונו (לעיל א, ב): "וגומרה עד הגין החמה". וכן היו נוהגים הותיקין (ענויים ומחבבי המצוות), שהיו מרקקים לגמור קריאת שמע עם הגין החמה, כדי לסמוך גאולה לתפילה, כמו שהבאנו לעיל (א, ב), יעלה ויתכסה ויקרא – קריאת שמע של שחרית; ואם לאו – שאינו יכול להספיק לעלות ולקרא קודם שתגין החמה, יתכסה במים ויקרא – כלומר, יכניס עצמו עד צוארו לתוך המים שהוא עומד בהם ויקרא "שמע"; ודוקא כשהמים אינם צלולים, שלא יהא לבו רואה ערותו. אבל כשהמים צלולים אסור לו לקרוא כשהוא עומד בתוך המים (גמרא). אכל לא יתכסה במים הרעים – הסרוחים, או מי רגלים (ש"ת). ולא במי המשורה – מים ששוריים בהם פשתן, שריחם רע, עד שיטבול לתוכן מים – יפס. בגמרא מבואר, שפסיקה זו מוסבה על מי רגלים, שלא יקרא אצלם עד שיטבול לתוכן מים – בשיעור של רביעית למי רגלים של פעם אחת. וכמה ירחיק מהם – ממים הרעים וממי המשורה; ויש מפרשים: מהם – ממי רגלים שלא הטיל לתוכם מים,

פרק רביעי

א תפלת השחר עד חצות; רבי יהודה אומר: עד ארבע שעות. תפלת המנחה עד הערב; רבי יהודה אומר: עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע. וישל מוספין כל היום; רבי יהודה אומר: עד שבע שעות.

פירוש ברטנורא

ד א תפלת השחר עד חצות. שכן תמיד של שחר קרב עד חצות לרבנן, ולר' יהודה אינו קרב אלא עד ארבע שעות ביום. ועד ד' שעות היינו עד סוף שעה רביעית שהוא שליש היום בזמן שהיום י"ב שעות, וכן זמנה לעולם עד סוף שליש היום לפי אורך הימים וקטנן כדכתבין לעיל גבי ק"ש. והלכה כרבי יהודה: **תפלת המנחה עד הערב.** עד שתחשיך: עד פלג המנחה. וזמן מנחה קטנה הוא מתשע שעות ומחצה עד הלילה, שהם שתי שעות ומחצה, נמצא פלג המנחה שהוא חצי שיעור זה שעה ורביעי. ופסק ההלכה בזה, ועבד כמר עבד, והרצה לעשות כדברי חכמים ולהתפלל תפלת המנחה עד הערב יעשה, ובלבד שלא יתפלל ערבית בזמן זה, שכיון שמחשיב אותו יום לענין שמתפלל בו מנחה אינו יכול להחשיבו לילה ולהתפלל בו ערבית. ואם בא לעשות כדברי רבי יהודה שלא להתפלל מנחה אלא עד פלג המנחה שהוא שעה ורביעי קודם הלילה עושה ומשם ואילך יוכל להתפלל ערבית: **אין לה קבע.** זמנה כל הלילה. והא דתני אין לה קבע ולא קתני זמנה כל הלילה, לאשמעינן דתפלת ערבית רשות, לפי שהיא כנגד הקרבת איברים ופדרים שקרבים כל הלילה, והנך רשות ניהו שכיון שנוקח הדם נרצה הקרבן אף על פי שנטמאו איברים ופדרים או שאבדו. ומזהו האידנא קבלוה עליהם כחובה: **ישל מוספין כל היום.** אם אחרה אחר שבע יצא, אבל נקרא פושע וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהת

שבת היו שוחטים את התמיד בשש שעות ומחצה אמרו, שהמתפלל אחרי שש שעות ומחצה, יצא; ומשהגיע זמן זה, הגיע זמן חיובה, וזו היא נקראת "מנחה גדולה" (רמב"ם הלי' תפילה ג, ב). נמצאנו למדים, שזמן מנחה גדולה מתחיל משש שעות ומחצה (ממחצית השעה אחרי הצהריים), וזמן מנחה קטנה הוא מתשע שעות ומחצה עד הערב. **רבי יהודה אומר: עד פלג המנחה** – עד חצי זמן המנחה, כלומר, הואיל וזמן המנחה מתחיל מתשע שעות ומחצה של היום, נמצא שיש שתי שעות ומחצה עד הלילה, וסובר רבי יהודה שתפילת המנחה היא עד מחצית אותו הזמן, דהיינו שעה ורביעי. (למשל אם נקח יום מימי תמוז הארוכים, וכגון שעלה בו השחר ב-2 לפי שעונו וזמן צאת הכוכבים היה ב-8, דהיינו שארכו של יום זה 18 שעות, נמצאת השעה הזמנית של אותו יום שעה ומחצה לפי שעונו, ומכאן – שעת הצהרים באותו יום היא ב-11; זמן תפילת השחר לדעת רבי יהודה עד 8, שהוא שליש היום; זמן מנחה גדולה בשנים עשרה חסר רבע; זמן מנחה קטנה – מארבע ורבע עד הערב לדברי תנא קמא, ולדברי רבי יהודה עד שש ו-8 דקות). בענין השם "מנחה" כותב הרמב"ם שהוא מלשון מנוחה, כלומר שעת מנוחת השמש והשקט אורו הגדול. והגר"א כותב: מה שקראו לאותה תפילה "מנחה" נראה משום שזמנה בשעת הקרבת מנחת התמיד של בין הערביים, שכן הקרבת קרבן התמיד היא משמונה ומחצה עד תשע ומחצה, ובתשע ומחצה מתחיל זמן הקרבת המנחה. ומה שקבעו זמן תפילת השחר משהאיר היום, שאז הוא זמן שחיתת התמיד, ותפילת המנחה קבעו בשעת הקרבת המנחה ולא בשעת שחיתת התמיד, דהיינו מפני שכתוב (תהלים עב, ה): "ייראוך עם שמש", וזה מוסב על שתי התפילות הללו, שחירת מנוחה... לכך בבוקר שהיו צריכים להקדים כל מה שאפשר כדי שיהיה "עם שמש" קבעוה בזמן שחיתת התמיד, שאז התחלת זמן התמיד. אבל בערב שהיו צריכים לאחר כל מה שאפשר כדי שיהיה "עם שמש" קבעוה בזמן הקרבת מנחה, שהוא סוף זמן התמיד. מכאן אמרו (ברכות ו, ב): "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה, שנאמר (מלכים א יח, לו): "יהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר" וגו'. **תפלת הערב אין לה קבע** – אין לה זמן קבוע, אלא זמנה כל הלילה, לפי שהיא כנגד הקרבת איברים ופדרים שקרבים כל הלילה. ויש בלשון המשנה "אין לה קבע" משמעות נוספת, שלא עשאוה חכמים תפילת חובה כתפילת שחרית ומנחה, אלא היא תפילת רשות. "ואף על פי כן נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלוה עליהם כתפילת חובה" (רמב"ם הלי' תפילה א, ה). **ישל מוספין** – תפילת מוסף, **כל היום** – זמנה, שכן קרבן המוסף קרב כל היום. **רבי יהודה אומר: עד שבע שעות** – של היום, דהיינו עד שעה לאחר חצות היום. ויש ספרים שאין גורסים פיסקה זו.

אדם מתחנן ומתפלל בכל יום, ומגיד שבחו של הקב"ה, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחינה, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו. כל אחד לפי כוחו; אם היה רגיל, מרבה בתחינה ובקשה, אם היה ערל שפתיים, מדבר כפי יכולתו. יש מתפלל פעם אחת ביום, ויש מתפללים פעמים הרבה... וכן היה הדבר תמיד ממש רבנו ועד עזרא. כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הישע, נמערבו בפרס ויוון ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגויים, ואותן הבנים נחבלבלה שפתם, היתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה... ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל, תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקב"ה בלשון הקודש, עד שיערבו עמה לשונות אחרות. וכיון שראה עזרא רבית דינו כך, עמדו ותיקנו להם שמונה עשרה ברכות על הסדר, שלש ראשונות – שבת לה', ושלוש אחרונות – הודיה, ואמצעיות – יש בהן שאלת כל הדברים, שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן, ותהיה תפילת אלו העלגים תפילה שלמה כתפילת בעלי השלשן הצחקה... וכן תיקנו שיהא מנין התפילות כמנין הקרובות: שתי תפילות בכל יום (שחירת המנחה) כנגד שני תמידין ("זה האשה אשר תקריבו לה", כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד. את הכבש אחד תנשה בבוקר ואת הכבש השני תנשה בין הערבים" – במדבר כח, ג-ד), וכל יום שיש קרבן מוסף (ראש חודש, שבת ומועד) תיקנו בו תפילה שלישית (תפילת מוסף) כנגד קרבן מוסף... וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפילה אחת בלילה, שהרי איברי תמיד של בין הערביים מותעסקין והולכין כל הלילה, שנאמר: "היא העולה על מקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר" (ויקרא ו, ב) – כענין שנאמר: "ערב ובוקר וצהריים אשיחה ואהמה וישמע קולי" (תהלים נה, יח)... נמצאו התפילות בכל יום – שלש: ערבית ושחרית ומנחה. ובשבתות ובמועדים ובראש חודשים – ארבע: שלש של כל יום, ותפילת המוסף... (הלי' תפילה א, ח-ט). משנתנו דנה בזמני התפילות; ומובא בתוספתא: "כשם שנתנה תורה קבע (שעות קבועות) זמן שכיבה וזמן קימה) לקרות "שמע", כך נתנו חכמים קבע לתפילה".

תפלת השחר – תפילת "שמונה עשרה" של שחרית, **עד חצות** – זמנה עד חצות היום. ותחזית זמנה – "משעלה בראש השחר והאיר פני המזרח" (הוא"ש), אך עיקר מצוותה להתחילה עם הגוף החמה כמנהגם של ותיקין, לקיים מה שכתוב (תהלים עב, ה): "ייראוך עם שמש" (ברכות ט, ב). **רבי יהודה אומר: עד ארבע שעות** – כבר בארנו, שהשעות הנזכרות במשנה הן שעות "זמניות", היינו חלקי שנים עשר של אורך היום (מעלות השחר עד צאת הכוכבים), וסובר רבי יהודה, שזמן תפילת שמונה עשרה של שחרית הוא עד ארבע שעות של היום (4/12 של אורך היום), שהן שליש היום. טעם המחלוקת מבואר בבבביתא בגמרא (ברכות כו, ב), שתפילת השחר היא כנגד קרבן התמיד של שחר, וסובר תנא קמא שהתמיד של שחר קרב והולך עד חצות היום, הלכך גם תפילת השחר זמנה עד חצות. ורבי יהודה סובר, שאינו קרב אלא עד סוף ארבע שעות, ולכן זמן תפילת השחר אינו אלא עד ארבע שעות ביום. ההלכה כרבי יהודה (עיין עדיית ו, א). **תפלת המנחה** – זמן תפילת "שמונה עשרה" של מנחה, **עד הערב** – עד שקיעת החמה (רבנו יונה; הגר"א). זמן תפילת המנחה נקבע לפי זמן הקרבת התמיד של בין הערביים "ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, תקנו זמנה מתשע שעות ומחצה, והיא הנקראת "מנחה קטנה" ולפי שבערב פסח שחל להיות בערב

ב רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מה מקום לתפלה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל, שלא תאירע תקלה על ידי, וביציאתי אני גותן הודיה על חלקי.
ג רבן גמליאל אומר: בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה. רבי יהושע אומר: מעין שמונה עשרה. רבי עקיבא אומר: אם שגורה תפלתו בפיו, יתפלל שמונה עשרה; ואם לאו – מעין שמונה עשרה.

פירוש ברטנורא

ב מה מקום. כלומר מה טיבה: שלא תאירע תקלה. שלא יבא מכשול על ידי, כדמפרש בבביתא שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו חברי, הרי רעה שתבא על ידי שאגרום להם שיענשו: אני גותן הודיה על חלקי, מודה על הטובה שחלק לי ששם חלקי מיושבי בית המדרש. ושתי תפלות הללו בכניסתו לבית המדרש וביציאתו חובה על כל איש ואיש לאמר, דהכי אמרינן בבביתא בכניסתו מה הוא אומר וביציאתו מהו אומר משמע דחובה למימניהו:
ג מעין שמונה עשרה. אית דמפרשי בגמרא שאומר מכל ברכה וברכה מן האמצעיות בקוצר וחותם על כל אחת ואחת. ואית דאמרי, הבינו ה' אלהינו לדעת דרכך, שהיא ברכה אחת שיש בה מעין כל הברכות האמצעיות של שמונה עשרה, וחותם ברוך אתה ה' שומע תפלה: שגורה בפיו. שהוא למוד ורגיל בה. והלכה כרבי עקיבא שמי שאין תפלתו שגורה בפיו, או בשעת הדחק, מתפלל אדם שלש ראשונות ושלוש אחרונות והבינו באמצע שהיא מעין כל האמצעיות, חוץ מימות הגשמים שאינו מתפלל הבינו מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים, וחוצן במוצאי שבתות ו"ט שצריך לומר הברכה בחונן הדעת:

משניות מבוארות – קהתי

כוללת התפילה תשע עשרה ברכות, ואף על פי כן נשאר לה השם: "תפילת שמונה עשרה". התפילה נחלקת לשלושה חלקים: שלש הברכות הראשונות כוללות שבחי ה', שלש הברכות האחרונות הן הודאה לה, והברכות האמצעיות הן בקשת צרכי הציבור והיחיד. משנתנו דנה, אם כל אדם חייב להתפלל בכל יום תפילה זו ובשלמותה, שכן בימינו היו מתפללים בעל פה, ורבים לא היו בקיאים בתפילת "שמונה עשרה". ונחלקו תנאים בזה.

רבן גמליאל אומר: בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה
 – חייב אדם להתפלל בכל יום תפילת שמונה עשרה ברכות. **רבי יהושע אומר: מעין שמונה עשרה** – לא כל שמונה עשרה חייב אדם להתפלל בכל יום אלא מעין תפילת שמונה עשרה. יש מפרשים בגמרא, שמקצר בברכות האמצעיות, דהיינו שאינו אומר מכל ברכה וברכה אלא פתיחתה וחתמתה, כגון: "אתה חונן לאדם דעת ברוך אתה ה' חונן הדעת, השיבנו אבינו לתורתך ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה" וכו'. ברם, שלש הברכות הראשונות ושלש האחרונות חייב לאמרן בשלמותן. ויש מפרשים (סו), שבמקום הברכות האמצעיות אומר ברכה אחת קצרה הכוללת תוכן של כל הברכות, וזהו נוסח הברכה: "הבינו ה' אלהינו לדעת דרכיך, ומוז את לבבנו ליראתך, ותסלח לנו להיות גאולים, ורחקנו ממכאובינו, ודשנו בנאות ארצך, ונפוצותינו מארבע תקבץ, והתנועים על דעתך ישפטו. ועל הרשעים תניף ידך, וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתיקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך, טרם נקרא אתה תענה. ברוך אתה ה' שומע תפילה". ואף לפי פירוש זה אומר תחילה שלש הברכות הראשונות, אחר כך ברכת "הבינו" הנזכרת למעלה, ומסיים בשלש הברכות האחרונות. **רבי עקיבא אומר: אם שגורה תפלתו בפיו, יתפלל שמונה עשרה** – מי שהתפלה רגילה בפיו ויודע לאומרה בשטף ובמהירות אינו מתבלבל בה, מצוה עליו להתפלל את כל שמונה עשרה הברכות בשלמותן; **ואם לאו** – אם אינה שגורה בפיו, **מעין שמונה עשרה** – אינו מתפלל כל התפילה אלא תפילה קצרה מעין שמונה עשרה ברכות, כמו שביארנו לעיל. ההלכה היא כרבי עקיבא. שבשעת הדחק מתפלל אדם שלש ברכות ראשונות, ברכת "הבינו" ושלש ברכות אחרונות. במה דברים אמורים? בימות החמה, אבל בימות הגשמים אינו מתפלל "הבינו", מפני שצריך לומר "ותן טל ומטר" בברכת "ברך עלינו". וכן במוצאי שבתות וימים טובים אינו מתפלל "הבינו", מפני שצריך לומר "אתה חוננתנו" בברכת חונן הדעת. (דמ"ב ה"י תפילה ב, ג-ד).

באור משנה ב

במשנה הקודמת עסקנו בזמני התפילות, וכידוע המקום המיוחד לתפילה הוא בית הכנסת. לאחר התפילה היו יוצאים מבית הכנסת והולכים לבית המדרש, מקום המיוחד לתלמוד תורה ולישיבת תלמידי חכמים. וכן אמרו (ברכות סד, א): "היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה, זוכה ומקבל פני שכנה, שנאמר (תהלים פד, ח): "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון" – משנתנו באה להשמיע שרבי נחוניא בן הקנה תיקן שתי תפילות לנכנס לבית המדרש ללמוד תורה: אחת בכניסתו לבית המדרש ואחת ביציאתו מבית המדרש.

רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש
 – לעסוק שם בתורה, וביציאתו – מבית המדרש, **תפלה קצרה** – כמפורש לקמן. **אמרו לו** – בני הישיבה: **מה מקום לתפלה זו** – כלומר מה טיבה של תפילה זו? **אמר להם: בכניסתי אני מתפלל, שלא תאירע תקלה על ידי** – שלא אכשל בדבר הלכה ולא אגרום לכשלון חברי, **וביציאתי אני גותן הודיה על חלקי** – אני מודה לה' על ששם חלקי מיושבי בית המדרש, וכן מובא בבביתא בגמרא (ברכות כח, ב): "בכניסתו מהו אומר? "יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם". ביציאתו מהו אומר? "מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאני משכים והם משכימים – אני משכים לדברי תורה, והם משכימים לדברים בטלים; אני עמל והם עמלים – אני עמל ומקבל שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אני רץ והם רצים – אני רץ לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת". הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: ואלו שתי תפלות חובה הן על כל מי שנכנס ללמוד בבית המדרש, שכן בבביתא לא נאמר: מה היה אומר – כלומר מה היה רבי נחוניא בן הקנה אומר, אלא "בכניסתו מהו אומר" – היינו כל אדם בהכנסו לבית המדרש מהו חייב לומר. וקראו שמה "תפילה" על מנהג הלשון שקוראים לכל בקשה "תפילה".

באור משנה ג

כבר הזכרנו (בהקדמה למשנה א) שתפילת "שמונה עשרה", שהיא התפילה העיקרית, תוקנה על ידי עזרא ובית דינו; ונקראת "שמונה עשרה" על שם מספר הברכות שבתפלה זו. בגמרא מובא, שרבן גמליאל דיכנה ובית דינו הוסיפו עוד ברכה, והיא ברכת "ולמלשינים אל תהי תקוה וכל המינים כרוע יאבדו", הנקראת "ברכת המינים" כנגד המינים שהיו מצרים לישראל ומסיתים אותם לשוב מאחרי ה'. מאז

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף פז עמוד א. רבי ירמא, בי הנה ליה מילתא בהדי איניש - כשהיה לו תרעומת על אדם שחטא כנגדו, הנה חליף ותני לקמיה - היה עובר ושונה ומשלש לפניו פעמים רבות, וממציא ליה את עצמו לפניו, בי היכי דניתר - כדי שאותו אדם יבוא ויניפוק ליה מדעתיה - ויבקש מעצמו מחילה, וימחל לו.

רב, הנה ליה מילתא בהדי ההוא מפקא - שחטא הטבח כנגדו. לא אתא לקמיה במעלי יומא דכפורי - לא בא הטבח לפניו בערב יום הכפורים לבקש מחילה, אמר איהו - רב, בודאי סבור הטבח שאני הוא שחטאתי נגדו, לפיכך איזיל אנא לפיסי ליה. פגע ביה - פגש אותו רב הונא, אמר ליה להיבא קא אזיל מה, אמר ליה רב לפיסי לפלגיא. אמר רב הונא, כעת איזיל אבא [רב] למיקטל נפשא - להרוג את הנפש, כלומר להענישו שימות. אזל רב וקם עילויה - נעמד ליד הטבח, הנה יתיב וקא פלי רישא - היה הטבח יושב ושובר עצמות ראש בהמה, דלי עיניה וחוניה - הגביה את עיניו וראה את רב, אמר ליה בזלזול, האם אבא אתה, זיל - לך, לית לי מילתא בהדיך - אין לי עסק עמך. בהדי דקא פלי רישא - תוך כדי ששבר את עצמות הבהמה, אישתמיט גרמא - נשמטה עצם, ומחיה פקועיה וקמליה - והכתה את הטבח בגרירתו והרגתו.

רב, הנה פסיק סידרא קמיה דרבי - היה מסדר פסוקי פרשיות [מנביאים או מכתובים] לפני רבי, עייל

דף פז עמוד ב: אתא - נכנס ובא רבי חייא, והדר - חזר רב עבורו לרישא - לתחילת הפרשה. עייל בר קפרא, והדר רב לרישא גם עבורו. אתא רבי שמעון ברבי, ושוב הדר רב לרישא. אך כאשר אתא רבי חנינא (בר) [ברבי] חמא, אמר רב, כולי האי נהדר וניזיל - וכי כל פעם נחזור לתחילה, ולא הדר. איקפיד רבי חנינא על רב, שלאחרים חזר ועבורו לא, ואזל רב לנביה תליסר מעלי יומי דכפורי - הלך רב אליו בשלשה עשר ערבי יום כפורים לבקש מחילה, ולא איפייס רבי חנינא.

מקשה הגמרא: והיכי עבד הכי - וכיצד עשה רב כך, לבקש מחילה כל כך הרבה פעמים, והאמר רבי יומי בר חנינא (לעיל עמוד א) כל המבקש מטו [מחילה] מחכירי, אל יבקש [אינו צריך לבקש] ממנו יותר משלש פעמים. מתרצת הגמרא: רב שאני, שהחמיר על עצמו. מקשה הגמרא: ורבי חנינא, היכי עבד הכי שלא מחל, והאמר רבא, כל המעביר על מדותיו - כל המוותר ואינו מחזיר במידה למצערם אותו, מעבירין - מוותרים לו מן השמים ואינו נענש על כל פשעיו.

מתרצת הגמרא: אלא הטעם שרבי חנינא לא התפייס, כי חלמא חזי ליה לרב דוקפוחו דריקלא - ראה בחלום שתלו את רב על עץ דקל, ונמירי - קבלה בידיו, דכל דוקפוחו דריקלא רישא הוי - שכל שתלוהו בדקל בחלום יעלה לגדולה. אמר [רבי חנינא], שמע מינה, בעי למעבד רשותא - רוצים למנות את רב לראש הישיבה. וחשש רבי חנינא [שהיה ראש הישיבה בארץ ישראל], שאם יעלה רב לדור בארץ ישראל, יצטרך הוא למות, לפי שאין מלכות [שורה] נוגעת בחברתה, ולפיכך לא איפייס בי היכי דליזיל ולגמר אורייתא כבבל - כדי שרב יברח מפניו לבבל ויתמנה שם לראש ישיבה, ולא ימות הוא.

דף פז עמוד א. ממציא נפשיה. לפני מי שחטא לו אולי יבקש ממנו מחילה וימחול לו: חליף ותני. עובר ושונה ומשלש פעמים רבות: בהדי טבחא. הטבח חטא לו: קאזיל אבא. רביה: למקטל נפשיה. עכשיו הוא מענישו למות: תבר רישא. משבר עצמות ראש של בהמה: בקועיה. בגרירתו: סידרא. פרשת מקרא של נביאים או של כתובים: דף פז עמוד ב: אתא ר' חייא. וגם הוא היה חפץ לפסוק עמו וחזר שבילו לראש הפרשה: רב שאני. מחמיר היה לעצמו: חלמא הוא ליה לרב. ראה חלום על רב שתלאוהו בדקל והוא סימן נשיאות ראש וגדולה ור' חנינא ראש ישיבה היה כדאמר רבי (כתובות דף קג:): בשעת פטירתו חנינא בר חמא ישב בראש וכשראה חלום זה על רב דאג למות לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אמר אדחיה מהכא ויברח לבבל מפני ושם יהיה ראש ולא נדחין למות שבילו:

המשך ביאור מסכת קידושין ליום שלישי עמ' א

- 1 הזאה מטבילה, ולא מטומאה. שואלת הגמרא: ורבי, מדוע לא
- 2 נדמיה הזאה למבילה ותחשב הלשון כאבר שבסתר. משיבה
- 3 הגמרא, משום שהתיבות 'יבכס בגדי' שנאמרו בפסוק בין 'וחטאו'
- 4 לבין 'ורחץ במים' הפסיק הענין, ואין הזאה וטבילה סמוכים ללמודם
- 5 זה מזה, אלא רבי למד הזאה מטומאה הסמוכה לה.
- 6 הגמרא מקשה על דברי עולא: והאם סבר רבי לענין מבילה שחלל
- 7 הפה כסמון דמי, כפי שאמר עולא. והאמר רבין אמר רב אדא אמר
- 8 רבי יצחק, מצעש בשפחה של בית רבי ששכלה, ועלתה ונמצא עצם
- 9 שהיתה בטבילה בין שיניה, והצריכה רבי מבילה אחרת משום
- 10 חציצה, ולמדנו שדעת רבי שצריך שתהיה טבילה גם בחלל הפה.
- 11 מתרצת הגמרא: נהי דביאת מיס לא בענין - אף שאין צורך בביאת

- 12 מים ממש בתוך הפה, וכדברי עולא, אבל מקום הראוי לבוא בו מים
- 13 בענין - יש צורך שיהיה חלל הפה ראוי לביאת מים, שלא תהיה בו
- 14 חציצה. פדרבי ירמא - וכפי שלמדנו מדברי רבי ירמא, דאמר רבי
- 15 ירמא, כל הראוי לבילה - כל מנחה שראוי לבוללה מפני שאין בה
- 16 יותר מששים עשרון סלת, אין בילה מעבכת בו, ואפילו אם לא בלל
- 17 כלל, המנחה כשרה, ומנחה שאינו ראוי לבילה - שיש יותר מששים
- 18 עשרון בכלי אחד, ואין סלת המנחה והשמן נבללים יפה, בילה
- 19 מעבכת בו, והמנחה פסולה מפני שלא ניתן לבוללה. והוא הדין
- 20 לגבי טבילה, אף שאין מי הטבילה צריכים להיכנס לתוך הפה,
- 21 מכל מקום יש צורך שיהיה המקום ראוי לכך.

60 הוא ונאמר בו לשון קניה, ושטר שחרור, שטר בפני עצמו הוא
61 ונאמר בו לשון שחרור, ואין ללמוד דיניהם זה מזה. מקשה
62 הגמרא: **הָכָא נָמִי** - הלא גם בכסף ניתן לומר, **שֶׁהָאֵי בְּכַסְפָּא לְהוּדוּ**
63 **וְהָאֵי בְּכַסְפָּא לְהוּדוּ** - זהו כסף בפני עצמו שבו נעשה קנין, והוה כסף
64 שבו נעשה שחרור, והיאך מביאים ראייה מזה לזה. מתרצת
65 הגמרא: **מִיִּבְעָא מִיָּהּ חַד הוּא** - המטבע אחד הוא בקניה ובשחרור,
66 ואין ניכר הבדל בין המטבעות, וכשם שנקנה בעל כרחו ע"י מטבע,
67 כך משתחרר בעל כרחו במטבע.
68 **רַבָּא אָמַר**, מדובר במשנה ששחרור העבד נעשה שלא מדעתו,
69 והטעם ש**כֶּסֶף מוּעִיל בְּעַל כּוֹרְחוֹ**, כי **כְּבִלְתָּ רַבּוֹ**, שקיבל כסף מיד
70 אחרים, היא **שְׁנֵרְמָה לֹא** לעבדן את השחרור, ואין נותני הכסף
71 משחרים אותו, ומאחר והאדון אינו שליח העבד אלא מקבל כסף
72 להנאתו, והעבד יוצא מאליו לחירות, לכן יכול לקבל את הכסף
73 אפילו בעל כרחו. אבל בשחרור הנעשה **בְּשֵׁטֶר**, **כְּבִלְתָּ אַחֲרֵיהֶם** את
74 השטר מיד האדון, היא **שְׁנֵרְמָה לֹא** לשחרור, וקבלתם מועילה רק
75 מפני שהם זוכים עבור העבד, ואין יכולים לחוב לעבד שלא
76 מדעתו.
77 שנינו במשנה, **וְהַכְּמִים אוֹמְרִים בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ** ובשטר על ידי
78 אחרים, ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. הגמרא מבררת את
79 דברי חכמים: יש לדייק, **'בְּכֶסֶף עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ' אֵין** - אכן הוא
80 משתחרר, אבל על ידי **אֲחֵרִים** שיתנו כסף עבורו, **לֹא**. מקשה
81 הגמרא: אינן נתינתם מועילה לשחרור, הנה **נָמִי** - גם אם נאמר
82 שבמשנה מדובר **דְּשֵׁלָא מְדַעְתָּא** נעשו קנינים אלו, היה צריך
83 להועיל נתינת כסף גם על ידי אחרים, כי **מְדַעְתָּא לְהוּדוּ** - מאחר
84 ושמענו **לְרַבְּנָא דְאָמְרֵי** במסכת גיטין (יא), **זְכוּת הוּא לְעַבְד שְׂיֻצָא**
85 **מִתַּחַת יַד רַבּוֹ לְחֵירוֹת**, שהזכות של השחרור לחירות יותר גדולה
86 ממה שמפסיד בכך שנאסר בשפחה כנענית, **וְהִתְנָא** (גיטין יא) **זְכִין**
87 **לְאִדָּם שְׂלָא בְּפִינוּ וְאֵין חֶבְיָן לֹא אֱלָא בְּפִינוּ**, ומאחר וזכות היא לו,
88 מדוע לא ישחררוהו אחרים בכסף שלא מדעתו.
89 הגמרא מנסה לתרץ: **וְכִי תִּמָּא מֵאִי** 'על ידי עצמו', הכוונה היא, **אִף**
90 **עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, אולם אם אחרים יכולים לשחררו שלא מדעתו כיון
91 שהשחרור זכות הוא לו, **וְכָא מְשַׁמְעֵן לָן** בכך שאמרו שמשתחרר
92 בכסף על ידי עצמו, **דְּשֵׁל קִנְיָן לְעַבְד בְּלֹא רַבּוֹ** - שאם יתנו לעבד
93 דבר על מנת שאין לרבו רשות בו, העבד קונוה לעצמו, ויתכן
94 שיהיה לו ממון שיוכל להשתחרר בו. הגמרא דוחה: **אִי חֶבְיָא**
95 **סִיפָא** - אם כך קשה מהסיפא, **'בְּשֵׁטֶר עַל יְדֵי אַחֲרִים'**,
96 ומשמע שדוקא על ידי אחרים משתחרר, **וְלֹא עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, וקשה,
97 **וְהָא קְרִימָא לָן** - והרי מקובלנו **דְּיֻפוּ וְיֻדוּ בְּאֵין בְּאִתְדֵי** - הכח לזכות
98 בשטר שקיבל לידו ונתינת הגט המשחררת אותו, חלים בבת אחת.
99 הגמרא מנסה לקיים תירוץ זה: **וְכִי תִּמָּא** - ואם תאמר שכשם
100 שפירשנו את הרישא שהכוונה אף על ידי עצמו, כך נפרש גם
101 בסיפא, **מֵאִי** 'בשטר על ידי אחרים', הכוונה היא **אִף עַל יְדֵי אַחֲרִים**,
102 ויכול העבד לקבל את שטר השחרור גם על ידי עצמו. **וְהָא קָא**
103 **מְשַׁמְעֵן לָן** - ומה שאמרו חכמים 'על ידי אחרים', השמיעונו בזה
104 דְּזְכוּת הוּא לְעַבְד שְׂיֻצָא מִיַּד רַבּוֹ לְחֵירוֹת ולכן יכולים אף אחרים
105 לקבל עבורו שלא מדעתו. דוחה הגמרא: **אִי חֶבְיָא** שהכוונה בסיפא
106 אף על ידי אחרים וכל שכן על ידי עצמו, וכן ברישא הכוונה אף
107 על ידי עצמו וכל שכן על ידי אחרים, **נְעֻרְבִינְהוּ וְנִיתְנִינְהוּ** - יכולנו
108 לשנותם ביחד ולומר כך **'בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר בֵּין עַל יְדֵי אַחֲרֵים בֵּין עַל יְדֵי**
109 **עֲצֻמוֹ'**, שכן כל האופנים מועילים, ולמה חילקם התנא, 'בכסף על
110 ידי עצמו ובשטר על ידי אחרים'.
111 **אֱלָא** יש לבאר את המשנה כך, שחכמים אמרו רק 'בכסף על ידי
112 אחרים', והביארו, **שְׁכֶסֶף הוּא מִשְׁתַּחֲרַר בֵּין עַל יְדֵי אַחֲרֵים** שלא
113 מדעתו, מפני שזכות היא לו, **בֵּין עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, שיש לו יד לעבד
114 בלא רבו ויתכן שיהיה לו ממון להשתחרר בו, ולדבריהם גם בשטר
115 משתחרר בין על ידי עצמו ובין על ידי אחרים, שהרי מקובלנו
116 שגִּישׁוּ וִידוּ באים כאחד. ומה ששינוי בהמשך, **בְּשֵׁטֶר עַל יְדֵי**
117 **אַחֲרֵים**, **וְלֹא עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, אין זה מדברי חכמים, והתנא ששנה כן
118 **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הוּא**, הסובר שאין העבד משתחרר בשטר על

1 אלא, **וְהָ** - רבי יהודה, **פִּירֵשׁ לְמִיתָה**, וברגע המיתה **וְהָ** - מר זוטרא,
2 **פִּירֵשׁ לְחַיִּים**, ולא היה זמן שיוכל העבד לזכות בעצמו. **וְאִכְפָּא**
3 **דְּאֲמַרֵי שְׁקָמָן הָהוּא אוֹתוֹ עַבְד**, ובכל זאת הודרו מר זוטרא לזכות בו,
4 מאחר ולדעתו אף עבד קטן זוכה בעצמו בשעת מיתת רבו הגר,
5 וסבר כחכמים **וְדָלָא כְּאִכְפָּא שְׂאוּל**, וכפי שיתבאר להלן.
6 הגמרא מבארת את מחלוקת חכמים ואבא שאול: **דְּתִנְיָא**, **נָר שְׁמַת**
7 **לְלֹא יוֹרְשִׁין**, ו**נִבְזוּזוּ וְנִבְזוּזוּ יִשְׂרָאֵל** את **נְכֻסֵי**, **וְהָיוּ בְּהֵן עֲבָדִים**, **בֵּין**
8 **גְּדוּלִים בֵּין קְטַנִּים**, קנו העבדים את עצמם ונעשו **בְּנֵי חוֹרִין**, שאף
9 עבד קטן זוכה בעצמו מן ההפקר. **אִכְפָּא שְׂאוּל אוֹמַר**, **גְּדוּלִים קִנּוּ**
10 **עֲצֻמָּן בְּנֵי חוֹרִין**, לפי שהם זוכים בעצמם, אבל **קְטַנִּים כָּל הַמְחֻזְקִים**
11 **בְּהֵן** לאחר מיתת הגר, **זְכָה בְּהֵן**, שאינם יכולים לזכות בעצמם,
12 ונותרו הפקר לכל.
13 שנינו במשנה, **וְהַעֲבַד קוֹנֶה אֶת עֲצֻמוֹ** מיד אדונו, **בְּכֶסֶף כו'** על ידי
14 אחרים ובשטר על ידי עצמו, דברי רבי מאיר. יש לדייק מדבריו
15 **'בְּכֶסֶף עַל יְדֵי אַחֲרֵים' אֵין** - אכן יוצא לחירות, **אֲבָל לֹא עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**
16 - אבל אינו יכול לתת כסף שלו לשחררו, שכל מה שקנה עבד
17 קנה רבו. הגמרא מבררת: **בְּמֵאִי עֲקִינָן** שאחרים משחררים את
18 העבד בכספם, **אֱלִימָא** - שהם עושים כן **שְׂלָא מְדַעְתָּו** של העבד,
19 **מְדַעְתָּא שְׂמַעְתָּא לִיה** - מאחר ששמענו **לְרַבִּי מֵאִיר דְאָמַר** בגיטין (יא):
20 **חֹב הוּא לְעַבְד שְׂיֻצָא מִיַּד רַבּוֹ לְחֵירוֹת** - יש לעבד הפסד בשחרורו,
21 שבכך נאסר בשפחה כנענית המותרת לעבדים ואסורה לישראל,
22 **וְתִנְיָא** (גיטין יא) **זְכִין לְאִדָּם שְׂלָא בְּפִינוּ** - שאפשר לזכות לאדם
23 בלא ידיעתו, **וְאֵין חֶבְיָן לֹא אֱלָא בְּפִינוּ** - בידיעתו ובהסכמתו. ומאחר
24 והשחרור חוב לעבד, אין אחרים יכולים לשחררו בלא הסכמתו.
25 הגמרא מבארת: **אֱלָא פְּשִׁיטָא** שדברי רבי מאיר נאמרו,
26 כשהאחרים נתנו את הכסף מְדַעְתָּו של העבד, **וְהָא קְמַשְׁמַע לָן**, שעל
27 ידי אחרים שישחררוהו בממונו, אין - יכול הוא להשתחרר, אבל
28 על ידי עצמו בממון של עצמו, **לֹא** - אין הוא יכול להשתחרר.
29 **אֱלִימָא** - הרי שלדעתו אין קנין לעבד בלא רבו - אין אפשרות כלה
30 שיהיה לעבד ממון שלו, שרבו קנה לכל ממונו.
31 הגמרא מקשה: **אִי חֶבְיָא אִימָא סִיפָא** - אם כך, היאך יתישבו סוף
32 דברי רבי מאיר, שהעבד משתחרר **בְּשֵׁטֶר עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, ויש לדייק,
33 **שְׂעַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, אין - אכן משתחרר, אבל על ידי אחרים שיקבלו
34 עבורו את השטר, **לֹא**, ואי מדובר במשנה שנתנית הכסף וקבלת
35 השטר היו מְדַעְתָּו של העבד, על ידי אחרים, **אִמָּאי לֹא** ישתחרר
36 העבד, הרי מעשהו נעשו לדעתו של העבד. הגמרא מנסה לתרץ:
37 **וְכִי תִּמָּא** - ואם תאמר שבאמת מדובר בשחרור הנעשה מדעתו,
38 **וְמֵאִי עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, **אִף עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ**, שלא רק אחרים מקבלים שטר
39 שחרור עבורו, אלא אף הוא עצמו יכול לקבל שטר שחרור, **וְהָא**
40 **קָא מְשַׁמְעֵן לָן דְּיֻפוּ וְיֻדוּ בְּאֵין בְּאִתְדֵי** - הכח לזכות במה שבירדו
41 ונתינת הגט המשחררת אותו, חלים בבת אחת, שמכיון שאחר
42 השחרור יהיה לעבד יד ורשות לעצמו, הרי שכבר עתה קודם
43 השחרור יכול הוא לקבל את השטר בידו.
44 הגמרא דוחה את התירוץ: **וְהָא לֹא תִנִּי חֶבְיָא** - והרי שנינו, שאין זו
45 דעתו של רבי מאיר, **דְּתִנְיָא** בברייתא, העבד משתחרר **בְּשֵׁטֶר עַל**
46 **יְדֵי עֲצֻמוֹ**, **וְלֹא עַל יְדֵי אַחֲרֵים**, ומקבלים את השטר עבורו, **דְּכִבְרֵי רַבִּי**
47 **מֵאִיר**.
48 **אָמַר אֲבִי**, **לְעוֹלָם** מדובר במשנה שהשחרור נעשה **שְׂלָא מְדַעְתָּו** של
49 העבד, ולכן בשטר אינו משתחרר על ידי אחרים, כיון שלדעת רבי
50 מאיר חוב הוא לעבד, ומה ששינוי שהוא יוצא בכסף על ידי
51 אחרים, **שְׂאֵנִי בְּכֶסֶף** - שונה קנין כסף משטר, **הוּאִיל וְקִנְיָ לִיה** - הואיל
52 והאדון קונה את העבד בכסף, **בְּעַל פְּוִחִיהָ** של העבד, לכן גם
53 כשהאדון משחררו, **מְקִנֵי לִיה** - מקנה את העבד לעצמו, ומשחררו
54 בכסף, אפילו **בְּעַל פְּוִחִיהָ**. הגמרא מקשה: **אִי חֶבְיָא** - אם זה הטעם
55 שהעבד משתחרר בכסף אפילו בעל כרחו, **שְׁטָר נָמִי** - גם בשטר
56 נאמר כך, שמאחר והוא נקנה לאדון בשטר בעל כרחו של העבד,
57 גם אחרים יקבלו שטר שחרור עבורו אפילו בעל כרחו, ומדוע
58 שנינו שקונה את עצמו בשטר רק על ידי עצמו. מתרצת הגמרא:
59 **הָאֵי שְׁטָרָא לְהוּדוּ וְהָאֵי שְׁטָרָא לְהוּדוּ** - שטר הקנין, שטר בפני עצמו

קפא קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף כג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

1 ואיכא דאמרי קמן הוה - ואף על פי כן הוצרך לכל זאת. ודלא כאבא שאול - דאמר: כל המחזיק בהן זכה, אפילו לאחר זמן זכה בהן. על ידי עצמו לא - שאם נתן לו כסף לפדות את עצמו - אינו פדוי, דמה שקנה עבד קנה רבו. במאי עסקינן - האי קנה עצמו על ידי אחרים. אילימא שלא מדעתו - של עבד. שמענין ליה לרבי מאיר - בפרק קמא גיטין: חוב הוא לעבד שרצא בו. שאם היה עבד כהן - פוטלו מן התרומה. ואי עבד ישראל - אוסרו בשפחה, ושכירא ליה, פריצא ליה. ותנינא אין הבין לאדם בו - אין אדם יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד. והכי בני מנהנין דנפדה על ידי אחרים שלא מדעתו? אלא מדעתו - ואם תאמר: פשיטא הא איצטרך לאשמועינן, בשל ידי עצמו לא, דאין קנין לעבד בלא רבו בעל צד. ואי מדעתו - שאמר לו: קבל גטי. כאין כאחד - ולא אמרינן: לא הוציא רבו את הגט מרשותו ואין זו קבלה. והא לא תני - בבביראי הכי. האי ששרא לחוד בו - זה לשון קניה. וזה לשון שחרור. האי כספא לחוד והאי כספא אחר - זה הוא ניתן לקניה, וזה ניתן לשחרור. פריצא אחר חד הוא - ואין ניכר הפרש ביניהם. כסף קבלת רבו - שמקבל רבו הכסף, גרמו לו להשתחרר מאליו, ואין אחרים הללו הבין אלא קבלת הרב. והרב אין נעשה שלוחו. אלא לצורך עצמו, ומקדוה מאליו. אבל חירות השטר - קבלת אחרים גרמה לו, וכיון דחוב הוא לו - אין הבין לאדם שלא מדעתו. שמענא לחו בו - במסכת גיטין (יא.ב). תנינא - כמו "התנן". דיש קנין - כי יחייב ליה על מנת שאין לרבו רשות בו. והא קיימא לן - כלומר, הוא מעשים בכל יום שהעבד מקבל את גיטו. ואי רבנן פליגי עלה מילתא - מי שבקינן רבנן ועבדינן כרבי מאיר? אף על ידי אחרים - ואפילו שלא מדעתו, דחובת הוא לעבד בו. ורבי שמעון בן אלעזר היא - הך סיפא דשטר. דלית ליה גיטו וידו באין כאחד. ושלש מחלוקות בדבר - רבי מאיר אית ליה: בכסף על ידי אחרים ואפילו שלא מדעתו, ובעל על ידי עצמו - דאין קנין לעבד בלא רבו. ובשטר על ידי עצמו ולא על ידי אחרים שלא מדעתו - דחוב הוא לו. ובכסף, אף על גב דחוב הוא לו - קבלת רבו גרמה לו. ורבי שמעון בן אלעזר אית ליה: בין בכסף בין בשטר על ידי אחרים, דקסבר זכות הוא לו. ולא על ידי עצמו - דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו. וגבי שטר לית ליה גיטו וידו באין כאחד, כדקתני: אף בשטר בו, וכל שכן בכסף. אלמא בתרתי אית ליה על ידי עצמו לא, ורבנן דמתניתין אית להו: בכסף - בין על ידי אחרים בין על ידי עצמו ולא על ידי אחרים, דזכות הוא לו. וכן בשטר, בין על ידי אחרים בין על ידי עצמו. ודקיימא לן גיטו וידו באין כאחד - כרבנן עבדינן איהו, והאי דלא ערבינהו ותנינא - משום דסיפא דשמעון בן אלעזר היא. אבל רישא, דהכי קאמרו ליה רבנן לרבי מאיר: אף בכסף על ידי עצמו, דיש קנין. וכל שכן על ידי אחרים, דזכות לו. וכל שכן שטר דחובת. ואם באנו לפרש שלש מחלוקות, ולומר: דרבנן אית להו בכסף בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים, ובשטר על ידי אחרים על ידי עצמו. ורבי שמעון בן אלעזר סבר כרבי מאיר בכסף, דעל ידי עצמו לא. ואין קנין. וכרבנן בשטר דאין גיטו וידו באין כאחד - אם כן הא דקיימא לן גיטו וידו באין כאחד יחידא היא. וכרבי מאיר עבדינן ליה. והלכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית: דרישא דמילתא אמרוה רבנן. וסיפא אתאן לרבי שמעון בן אלעזר. שאינה שלו - דכתביב (בבביראי) ויחידא לא אקניה לבעל לגופה. שאינה שלו - של רבו. ורבנן גמרי הכי: מה אשה מקבלת גיטה - אף עבד מקבל גט.

1 ואיכא דאמרי קטן היה - ואף על פי כן הוצרך לזכות בו, כדי שלא יקנה עצמו 2 מן ההפקר אחר מיתת האדון. ודלא כאבא שאול. דלאבא שאול היה יכול 3 לזכות בו ואפילו לאחר מיתתו. כך פירש הקונטרס. וקשה לרבינו תם: מנא ליה דלא כאבא 4 שאול? דילמא לעולם אימא לך כאבא שאול סבירא ליה, ומה שחזיקו בו מחיים - 5 לפי שהיה ירא שמו יקדמוהו אחר ויזכה בו ועוד, 6 הוה ליה לנימוא. וכדרבנן. ועוד קשה: דרבנן 7 "השולח" (גיטין ט.א). פסיק רבי יוחנן על דף 8 הלכה כאבא שאול. ואף על גב דרבי יוחנן סבר 9 דאין הלכה כאבא שאול, מכל מקום קיימא לן 10 דבכל מקום הלכה כרבי יוחנן על דף לובי דרבי 11 יוחנן, כדמוכח בריש פרק רביעי דמגילה (כו.א), 12 דמשמע שדרי רבי יוחנן על דף הם עיקר מדברי 13 רבי יוחנן, יבני בית הכנסת מותר לישטוה בית 14 המדרש. ואם כן הכי עבוד הכא דלא כהלכתא? 15 ונראה לרבינו תם, דגרס הכא "וכאבא שאול". 16 כלומר, אפילו לאבא שאול דאמר כל המחזיק 17 בהן זכה בהן הוצרך לעשות כן, שלא יקדמו 18 אחר. ועוד מפרש רבינו תם בענין אחר: איכא 19 דאמרי קטן הוה, שאם היה גדול - לא היה מועיל 20 בו זה פירש למתהוה זה פירש לחיים. ואף על פי 21 שעבדות אחרים עליו - קודם הוא לזכות בעצמו, 22 כיון שיש לו יד. אבל קטן שאין לו יד - כל 23 הקודם זכה בהן כאבא שאול. ולא אמר לו "שלוף" 24 מסנא" מחיים, אלא לאחר מיתת יחודה הגדוה 25 עשה כן. והיינו כאבא שאול, דאמר: לא זכר 26 די לזכות בעצמו, ומשום הכי זכה בו מר וזכר 27 אפילו לאחר מיתתו. אבל לרבנן, בין גדול ובין קטן, 28 ואפילו עבדות אחרים עליו - קנה עצמו בן חורין. 29 ורבינו יצחק מפרש: דהא דקאמר "וכאבא שאול" 30 - דאמילתא קמא גמי קאי. ואפילו לישנא קמא 31 דגדול הוה לא היתה חוקה מעלת כלום, אלא 32 דוקא לאבא שאול. דלרבנן דאמרי: בין גדולים 33 ובין קטנים קטן עצמו בן חורין - כל היה מר 34 וזכר יכול לזכות בו. דטעמיהו דרבנן מפרש 35 בפרק "השולח" (גיטין ט.ב), דגמר "לדי" "לדי" 36 מאשה, דמה אשה מיתת בעל מתיה בלא גט 37 - אף עבד משתלח בלא גט. והוי השתא מיתת 38 הבעל כגט, ואם היה נותן לו גט - מן היה אחר 39 היכול לזכות בו, אבל לאבא שאול ניחא. דהא 40 ליקו: מה אשה איסרה מפקעת במיתת הבעל ולא 41 ממונא - אף עבד בו. וכיון שהיה משעבד עצמו 42 למר וזכר - לא היה חפץ לזכות בעצמו, והוי 43 כמו קטן לאבא שאול. 44 [והא קא משמע לן על ידי אחרים אין בו - 45 ואם תאמר: מעיקרא גמי ידע תלמודא 46 דהכי הוא חידוש דמתניתין, כדאמר: בכסף על ידי 47 אחרים - אין, על ידי עצמו בו? ויש לומר: דהוי 48 סבר מעיקרא דהוי חידוש דמתניתין מתרייהו, 49 ממה שהוה על ידי אחרים ומן דיקא דעל ידי 50 עצמו לא. ומסיק דלא איצטרך מתניתין אלא מן 51 הדיקו. ותוספת ישינים. רבי שמעון בן אלעזר 52 אמר אף שטר על ידי אחרים ויש על ידי עצמו 53 ושלש מחלוקות בדבר - פירש בקונטרס: רבי 54 מאיר אית ליה בכסף על ידי אחרים, ואפילו 55 שלא מדעתו, ולא על ידי עצמו - דאין קנין 56 לעבד בלא רבו. ובשטר על ידי עצמו ולא על 57 ידי אחרים שלא מדעתו - דחוב הוא לו. ובכסף 58 אף על גב דחוב הוא לו - קבלת רבו גרמה לו. 59 ולרבי שמעון בן אלעזר אית ליה בין כסף בין 60 שטר 61 וידו באין כאחד - אם כן הא דקיימא לן גיטו 62 וידו באין כאחד יחידא היא. וכרבי מאיר 63 עבדינן ליה. והלכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית: דרישא דמילתא אמרוה רבנן. וסיפא אתאן לרבי שמעון בן אלעזר. שאינה שלו - דכתביב (בבביראי) ויחידא לא אקניה לבעל לגופה. שאינה שלו - של רבו. ורבנן גמרי הכי: מה אשה מקבלת גיטה - אף עבד מקבל גט.

1 שטר על ידי אחרים, דקסבר, זכות הוא לו. ולא על ידי עצמו - דגבי כסף אין קנין
2 לעבד. ובגי שטר לית ליה גיטו וידו באין כאחד, כדקתני: אף שטר כו', וכל שכן כסף.
3 אלמא בתרייהו אית ליה על ידי עצמו לא. ורבנן דמתניתין אית להו בכסף בין על ידי
4 עצמו בין על ידי אחרים. על ידי עצמו - דיש קנין לעבד, על ידי אחרים - דזכות
5 הוא לו. וכן שטר. בין על ידי עצמו בין על ידי

6 אחרים. ודקימא לן דגיטו וידו באין כאחד -
7 כרבנן עבדנא ליה. והאי דלא עריבינו ותניינו
8 - משום דסיפא רבי שמעון בן אלעזר היא, אבל
9 רישא הכי קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר: אף בכסף
10 על ידי עצמו. דיש קנין לעבד, וכל שכן על ידי
11 אחרים - דזכות הוא לו, וכל שכן שטר. ואם
12 באנו לפרש שלש מחלוקות ולומר: לרבנן אית
13 להו בכסף בין על ידי אחרים בין על ידי עצמו,
14 ובשטר על ידי אחרים ולא על ידי עצמו, ורבי
15 שמעון סבר לה כרבי מאיר בכסף על ידי עצמו
16 - לא, דאין קנין. וכרבנן בשטר - דאין גיטו וידו
17 באין כאחד. אם כן, הא דקימא לן דגיטו וידו
18 באים כאחד - יחידאה היא. וכרבי מאיר עבדינן.
19 הילכך ליבא לפרושי אלא כדפרישית, דרישא
20 דמילתא רבנן אמרוה, וסיפא אתאן לרבי שמעון
21 בן אלעזר, עד כאן לשונו. ואם תאמר: מנא ליה
22 הך שלש מחלוקות? דילמא כולה מילתא דרבנן
23 דמתניתין רבי שמעון בן אלעזר, ובכסף על ידי
24 עצמו - היינו אף על ידי עצמו, ובשטר על ידי
25 אחרים דוקא. והא דקימא לן דגיטו וידו באים
26 כאחד - משום דסבירא לן כרבי מאיר, ולא כרבי
27 שמעון בן אלעזר? ויש לומר: אי גרסינן בברייתא
28 דרבי שמעון בן אלעזר "אף בשטר על ידי אחרים
29 ולא על ידי עצמו" - על כרחך יש שלש מחלוקות
30 בדבר. דעל כרחך לאו היינו רבנן דמתניתין, דהא
31 אמרי בהדיא בכסף על ידי עצמו. ולספרים דלא
32 גרסינן "אף" צריך לומר כיון דאשכחן דרבנן פליגי
33 עליה דרבי שמעון בן אלעזר, כדאיתא בסוף פרק
34 קמא דגיטין (יבב). דאמרי: אי בעי זרק ליה
35 גיטא ופסל ליה. אלמא אית להו דגיטו וידו באין
36 כאחד. וכיון דהכי הוא - לא קרי לחיד "חבמים"
37 במתניתין, כיון דרבנן פליגי עליה. ולכך צריך
38 לומר שיש שלש מחלוקות בדבר. **מזה** שיעשה
39 שליח לקבל גיטו מיד רבו - יש מפרשים דהכי
40 קמביעיא ליה: הדיא דאמר העבד לאחר לקבל
41 ליה גיטו מיד רבו, מהני בקבלתו או לא? דרבי לא
42 אמר לו לקבל גיטו ובא ומקבלו - פשיטא לן
43 דמהני, דאמרין במתניתין (קדושין כבב). ובשטר
44 על ידי אחרים. אבל אמירתו, שאמר לו "לך וקבל גיטי" -
45 בן אלעזר "בשטר על ידי אחרים" תורת שליחות קאמר, כלומר: צריך שהעבד יעשה שליח לקבל גיטו משום דגמר "לה" "לה" מאשה. ולמאן דאמר זכות הוא לו - יכול לקבל גיטו שלא
46 מדעתו, לא זמן שאינו מוחזק. ולמאן דאמר חוב הוא לו - צריך לעשות מדעתו, שיתרצה. ואם כן, אם הוא עומד תרוח - לא מהני קבלתו. או דילמא לאו בתורת שליחות קאמר, דלא דמי
47 לאשה. דדוקא אשה, דאדיא מקבלת גיטה - שליח נמי מצי משויא. אבל עבד לרבי שמעון בן אלעזר. כיון דאיהו לא מצי מקבלו - שליח נמי לא מצי לשויי. ואם כן, בשטר על ידי אחרים
48 - היינו אפילו עומד וצוח, כיון דאיתו מטעם שליחות. **דאמר** רב הונא הני כהני שלוחי דרזמנא ניהו - פירש בקונטרס: דמיירי לענין הקרבת קרבנות. ונפקא מינה לענין מודר
49 הנאה מן הכהן, שהכהן מותר להקריב קרבנותיו. תימה: דמשמע הכא דפשיטא ליה, ובמסכת נדרים בפרק "אין בין המודר" (להב). בעי: הני כהני שלוחי דרזמנא הוו או שלוחי וידין? ולא
50 איפשטיא. ואמאי לא מייית התם הך מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע למפשטא? ויש לומר: דאורזיה דגמרא הוא בכמה דוכתי, דלא מפיטשא אלא ממשנה או מברייתא, אף על גב
51 דמצי למפשטא מדברי אמוראי. אי נמי, יש לומר: דהתם הכי קמביעיא ליה. הני כהני שלוחי דרזמנא דוקא ניהו ולא שלוחי דידן כלל, או דילמא הוו נמי שלוחי דידן ונפקא מינה שאם
52 היה כהן מקריב שלא לדעת הבעלים? אי שלוחי דרזמנא (נמי) ניהו - הוי קרבן כשר, וזו הוי (ודוקא) שלוחי דידן - אינו כשר, כיון שחוקריב שלא מדעת הבעלים.
53 **ורבי** אלעזר אומר כל האי גזונא כו' - אומר רבינו תם: דהלכה כרבי מאיר, דאין קנין לעבד בלא רבו, ואין קנין לאשה בלא בעלה. ואליבא דרב ששת דמוקי פלוגתא -
54 כי מקני ליה אחר ואמר ליה "על מנת שאין לרבו רשות בו". דמשמע: אבל אי אמר ליה "על מנת שתצא בו לחירות" - אפילו רבי מאיר מודה. דאמרי ליה תנאים.
55 וכן משמע פרק בתרא דנדרים (פחא). דתנן הוה המודר חתונה הנאה ממנו והוא רוצה לתת מעות לבתו - אמר לה: הרי מעות האלו נתונים לך במתנה, ובלבד שלא היא
56 לבעלך רשות בהן, אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך. וקאמר עלה בגמרא, אמר רבי: לא שנו אלא דאמר לה "מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך" אבל אי אמר לה "מה שתרצי
57 תעשי" - קני יתהון בעל. ושמואל אמר: אפילו אמר לה "מה שתרצי עשי" - לא קני יתהון בעל. ומסקי: כמאן אולא הא שמעתא דרב - כרבי מאיר. וקימאי לן (בברות
58 מטב). הילכתא כותיה דרב באיסורי. ואף על גב דפליגי נמי לענין ממון - מכל מקום לענין איסורא איתשיל, משמע דהלכה כרבי מאיר, דהא רב קאי כותיה. והיינו על כרחך
אלביא

1 לרבי שמעון בן אלעזר - דאמר: עבד אינו מקבל גיטו, עבד מהו שיעשה שליח לקבל
2 גיטו? **כאשה דמי** - ועושה שליח לקבלה כאשה. ונפקא לן (קדושין מאא) מ"ושלחה
3 מביתו" - מלמד שהאשה עושה שליח. והיינו דקאמר על ידי אחרים. או **דילמא כו'** -
4 ועל ידי אחרים דקאמר - שיוכה זה רבו גיטו על ידי אחרים, או הם עושים שלא מדעתו.
5 נמר לה לה מאשה - ועושה שליח. הני כהני -
6 לענין הקרבת קרבנות. שלוחי דרזמנא ניהו -
7 ולא שלוחי דידן. ונפקא מינה למודר הנאה
8 מכהן, שהכהן מותר להקריב קרבנותיו. והא
9 מילתא איבעיא לן בגמרא, בפרק "אין בין
10 המודר" (להב). והא עבד כו' - והכני יליף רב
11 הונא מהאי טעמא דיתר בהקרבה למודר הנאה?
12 בתורת קרבנות - שיהיו הן עובדים את
13 העבודה. שייך בנישין - אם אינו מקבל גיטו -
14 משום דלא יצא הגט מרשות רבו - מקבל הוא
15 גט לחברה, שגור עבדו של רבו, אלא של איש
16 אחר. דהא יצא הגט לרשות שאינו שלו. אבל לא
17 מיד רבו שלו - אם הוי שניהם של איש אחד.
18 דרבי מאיר - דאמר בכסף על ידי אחרים, סבר:
19 אין קנין לעבד בלא רבו, אם נתנו לו במתנה -
20 וזה בו רבו. הילכך, אף על גב דהוי כסף משל
21 אחרים - אי אפשר שיקבלו הוא ויתן לרבו.
22 ורבנן כברי יש קנין - אם נתנו לו מתנה, הואיל
23 ודעת אחרת מקנהו, ונתון זה לא גמר בלבו
24 שיוכה בו הרב - הויה דעבד, ומפיק ביה על
25 ידי עצמו. קנין דאשה ובעלה בעלמא
26 איצטריכא לן. ואשה כי עבד, הואיל ובעלה
27 זכאי במעשה ידיה ובמציאתה. וזכי היכי דפליגי
28 לענין מתנה בעבד - איכא לשממע דהוא הדין
29 באשה. וכוילי עלמא אין קנין - אי יחבי ליה
30 סתמא. אחני ליה תנאה - דמעיסקא אדעתה
31 דתנאה אקניה. לא כלום אמר ליה - דכיון
32 דקנה עבד קנה רבו. שתצא בו לחירות -
33 שנתנתו לרבו כפדיונו.

לרבי שמעון בן אלעזר, עבד פגעני מהו שיעשה שליח
לקבל גיטו מיד רבו? פון דגמר "לה", "לה" מאשה
- פאשה. או דילמא: אשה, דאיהי מצי מקבלת גיטה
- שליח נמי מצי משויא, עבד דאיהו לא מקבל גיטיה
- שליח נמי לא מצי משוי! בתר דכעיא הדר פשטא:
"לה", "לה" מאשה - פאשה. ואלא הא דאמר רב
הונא בריה דרב יהושע: הני פגני שלוחי דרזמנא
ניהו. דאי סלקא דעתך שלוחי דידן גינהו - מי
איכא מידי דאין לא מצינן עבדינן ואניהו מצי עבדי?
- ולא?! והא עבדא, דאיהו לא מצי מקבל גיטיה,
ושליח מצי משוי! - ולא היא, ושאל לא שכי
בתורת קרבנות פלל, עבד שייך בנישין. דתניא: גראין
הדברים שהעבד מקבל גיטו של חבירו מיד רבו של
חבירו אכל לא מיד רבו שלו. "ובלבד שיהא הפסד
מושל אחרים". גימא בהא קמפלגי: דרבי מאיר סבר:
אין קנין לעבד בלא רבו, ואין קנין לאשה בלא בעלה,
ורבנן סברי: יש קנין לעבד בלא רבו, ויש קנין לאשה
בלא בעלה. - אמר רבה אמר רב ששת: דכולי
עלמא אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא
בעלה. והכא במאי עסקינן - דאקני ליה אחר מנה,
ואמר ליה "על מנת שאין לרבו רשות בו". רבי
מאיר סבר: כי אמר ליה "קני" - קני עבד, וקני רביה.
וכי אמר ליה "על מנת" - לא כלום קאמר ליה.
ורבנן סברי: פון דאמר ליה "על מנת" - אהני ליה
תנאיה. ורבי אלעזר אמר: פל כי האי גזונא - דכולי עלמא לא פליגי דקני עבד וקני רביה.
והכא במאי עסקינן - בגון דאקני ליה אחר מנה, ואמר ליה "על מנת שתצא בו לחירות".
רבי מאיר סבר: כי אמר ליה "קני" - קני עבד וקני רביה, וכי אמר ליה "על מנת" - לא
כלום קאמר ליה. ורבנן סברי: לדידיה נמי הא לא קא מקני ליה, דהא לא אמר ליה אלא
"על מנת שתצא בו לחירות". ורבי דרבי מאיר אדרבי מאיר, ורבי דרבנן אדרבנן. דתניא:
אין

קידושין דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קפג

52 כוונה שממון זה יהיה שלו, נקנה לרבו, וכן אין קנין לאשה בלא
53 בעלה, שכל דבר שנקנה לאשה נקנה לבעלה. ודגון סבר יש קנין
54 לעבד בלא רבו בממון שקיבל מאחרים, ואין הרב זוכה בממון זה,
55 וכן יש קנין לאשה בממון שיש לה מאחרים בלא בעלה, והרי הוא
56 שלה. ולפיכך אמרו חכמים שיתכן שיהיה לעבד ממון להשתחרר
57 בו, ולרבי מאיר אין לו ממון כלל, שאף מה שקיבל מאחרים, שכל
58 רבו הוא.
59 הגמרא מביאה שני אופנים אחרים בבאור מחלוקת רבי מאיר
60 וחכמים: אמר רבה אמר רב ששת, יש לבאר את מחלוקתם, דבולי
61 עלמא – שהכל מודים שאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא
62 בעלה, ואף אם הקנו להם אחרים ולא התכוונו שממון זה יהיה של
63 הרב או של הבעל, אף על פי כן זוכים הם בו. והקא במאי עסקינן –
64 וכאן באיזה מקרה אנו עוסקים, דאקני ליה אחר מנה – שאדם אחר
65 הקנה לו לעבד מאה זוז, ואמר ליה הריני מקנה לך את המנה על
66 מנת שאין לרפך רשות בו, וישאר המנה שלך, רבי מאיר סבר כי אמר
67 ליה קני – שכאשר אמר לו קנה מנה זה, קני עבד וקני רבייה – קנה
68 העבד ומיד שבא ליד העבד זכה בו רבו, שהרי יד העבד כיד רבו,
69 וכי אמר ליה – וכאשר הוסיף ואמר לו שהקנאה זו היא על מנת
70 שלא יזכה הרב במנה, לא כלום קאמר ליה – אין אמירה זו כלום,
71 לפי שאי אפשר שיהיה לעבד ממון בלא שיזכה בו רבו, והאדון
72 קונה את המנה אפילו שהנותן הוסיף תנאי זה. ומאחר שאין לעבד
73 ממון, אין אפשרות שיוכל העבד להשתחרר בממון מיד רבו.
74 ודגון סבר כיון דאמר ליה המקנה לעבד שהקנאה היא על מנת
75 שאין לרבו רשות במנה, אהני ליה תנאיה – הועיל תנאו שישאר
76 המנה של העבד, ויכול הוא להשתחרר בו מיד רבו, ומצאנו עבד
77 כעני שיוצא בכסף על ידי עצמו.
78 ורבי אלעזר אמר שיש לבאר את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן
79 אחר, שכל כי האי גוונא – שכל שהיה באופן כזה שהקנו לעבד
80 ממון על מנת שאין לרבו רשות בו, דבולי עלמא לא פליגי – בין רבי
81 מאיר ובין חכמים מודים, דקני עבד וקני רבייה – שקנה העבד ונקנה
82 המנה לרבו, לפי שידו כיד רבו ואין התנאי מועיל. והקא במאי
83 עסקינן – וכאן באיזה מקרה אנו עוסקים שנחלקו בו, בגון דאקני ליה
84 אחר – שאדם אחר הקנה לעבד מנה, ואמר ליה המקנה לעבד, איני
85 נותנו לך אלא על מנת שתצא בו לחירות – שתפדה בו את עצמך
86 בלבד. רבי מאיר סבר כי אמר ליה קני – כאשר אמר לו קנה מנה זה,
87 קני עבד וקני רבייה – מיד קנה את העבד, ונקנה המנה לרבו. וכי
88 אמר ליה – וכאשר הוסיף ואמר לו שהקנאה זו היא על מנת שלא
89 יזכה הרב במנה, לא כלום קאמר ליה – אין אמירה זו כלום, ולפיכך
90 אין כלל אפשרות שיהיה לעבד ממון שלו שיוכל לפדות בו את
91 עצמו. ודגון סבר – וחכמים חולקים וסוברים שאין הרב זוכה ממנו
92 במנה זה, מאחר ולרבייה נמי לא קאמרי ליה – לעבד עצמו גם
93 כן לא הקנה כסף זה, דהא לא אמר ליה – שהרי לא אמר לו קנה את
94 המנה לעצמך, אלא שאמר לו, קנהו על מנת שתצא בו לחירות,
95 ומאחר ואף לעבד אין קנין במנה לעשות בו כפי רצונו, אלא המנה
96 שלו רק כדי שיצא בו לחירות, אין האדון זוכה במנה זה, ויכול
97 העבד להשתחרר בו מיד רבו.
98 הגמרא שואלת סתירה בין דברי רבי מאיר וחכמים כאן לדבריהם
99 במקום אחר: ורמי רבי מאיר אדרבי מאיר ורמי דרבי אדרבן – יש
100 להקשות סתירה מדברי רבי מאיר כאן על דבריו במקום אחר,
101 ומדברי חכמים כאן על דבריהם במקום אחר, שנחלקו שם
102 במחלוקת כעין זו אך דעותיהם הפוכות. דתניא בברייתא,

1 לרבי שמעון בן אלעזר, הסובר שעבד כעני אינו משתחרר בשטר,
2 אלא אם כן אחרים יקבלוהו עבורו, עבד פנעני מהו שעשה שליח
3 כדי לקבל גיטו מיד רבו, שיש להסתפק מה יהיה הדין אם העבד
4 מינה שליח שיקבל עבורו את הגט, האם יכול להשתחרר בו.
5 והספק הוא, האם נאמר, כיון דאמר – מזכין שדיני העבד נלמדים
6 בגזירה שוה ליה' ליה' מאשה, ולכן היא באשה שיוכלה למנות
7 שליח לקבל את גיטה, וכן הוא יוכל למנות שליח. או דילמא רק
8 אשה דאיהו מצוי מקבלת גיטה שליח נמי מצוי משווא – אשה שיוכלה
9 לקבל בעצמה את גיטה יכולה גם למנות שליח לקבל את גיטה,
10 אבל עבד דאיהו לא מקבל גיטה – שהוא עצמו אינו יכול לקבל את
11 גיטו, לדברי רבי שמעון בן אלעזר, שליח נמי לא מצוי משווי – גם אינו
12 יכול למנות שליח לעשות כן, שעל מה שאינו יכול לעשותו, אינו
13 יכול גם למנות שליח. בתר דקציא הדר פשטא – לאחר שנסתפק
14 רבה שב והכריע שאכן למדים בגזירה שוה ליה' ליה' מאשה גם
15 לענין זה, ודין העבד באשה, וכשם שאשה יכולה למנות שליח
16 לקבל גיטה מבעלה, כך העבד יכול למנות שליח לקבל את שטר
17 שחרורו מרבו.
18 הגמרא מקשה מדברי רבה: ואלא הא דאמר רב הונא בריה דרב
19 יהושע, הני פהני שליחי דרמאנא ניהו – הכונים, העובדים במקדש
20 ומקריבים את קרבנות עם ישראל, שלוחי הקב"ה הם, ולא שליחי
21 מביאי הקרבן. והראיה לכך, דאי סלקא דעתך שליחי דין ניהו –
22 שאם תעלה על דעתך לומר שהם שלוחיהם של המביאים את
23 הקרבנות, מי איכא מיד – האם ישנו דבר כזה דאנן לא מציינו עבדינן
24 ואניהו מצוי עבדי – שאנו הישראלים איננו יכולים לעשותו ובגון,
25 קבלת הולכת וזריקת הדם שפטולים בזרים, והכהנים יכולים
26 לעשותו בשליחותנו, אלא בהכרח ששלוחי הקב"ה הם, להקריב
27 את הקרבנות. ולפי דברי רבה שהעבד יכול למנות שליח לקבל
28 גיטו, יש להקשות, ולא – וכי אי אפשר למנות שליח לרבו
29 שהמשלח אינו יכול לעשותו, והא עבדא דאיהו לא מצוי מקבל גיטה
30 ושליח מצוי משווי – והרי עבד אף שאינו יכול לקבל את הגט בעצמו,
31 מכל מקום יכול הוא למנות אחרים לקבל את הגט בשליחותו.
32 הגמרא מתרצת: ולא היא – אין זה נכון לדמות בין הדברים, לפי
33 שיש לחלק, שישאל המביאים קרבנות, לא שייכי – אינם שייכים
34 בתורת קרבנות כלל, ולפיכך אין הכהנים יכולים להקריב את
35 הקרבנות בשליחותם כיון שהם עצמם אינם כשרים להקריב. אבל
36 עבד, אף שאינו יכול לקבל את גיטו בעצמו, שייך בגיטין, שיכול
37 הוא לקבל גם שחרור של חבירו, דתניא – וכפי ששינו בברייתא,
38 גראין הקרבן – הדעת נוטה לומר שהעבד מקבל גיטו של חבירו
39 העבד, מיד רבו של חבירו הרוצה לשחררו בכך, שבנתינת השטר
40 לידי הוציא האדון את השטר מרשותו, אבל לא מקבל את שטר
41 השחרור של חבירו העבד מיד רבו שלו ששניהם עבדיו, שכיון
42 שידו כיד רבו הרי לא יצא השטר מרשות האדון כלל, ואין חבירו
43 יכול להשתחרר בכך. ומאחר ושייך שיהיה העבד שליח לקבל גט
44 שחרור לחבירו, יכול הוא גם למנות שליח שיקבל גט עבורו. שינו
45 במשנה שלדעת חכמים עבד משתחרר בתינת כסף על ידי עצמו,
46 ויכלבד שיהי הכסף משל אחרים, שהעבד קיבל כסף זה מאחרים,
47 ולכן הכסף שלו ויכול להשתחרר בו. ורבי מאיר חולק על כך
48 וסובר שגם כסף שבא לו מאחרים הרי הוא של רבו. הגמרא דנה
49 במה נחלקו רבי מאיר וחכמים: נימא קאמרינן – נאמר שהם
50 חולקים בדין זה, דרבי מאיר סבר אין קנין לעבד בלא רבו – שכל דבר
51 שנקנה לעבד נקנה לאדונו, ואפילו ממון שקיבל מאחרים מתוך

המשך ביאור מסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' ב

7 מתי וישא אשה, כיון שהגיע ונעשה בן עשרים ולא נשא אשה, אומר
8 הקב"ה תיפה האש בעצמותיו של אותו אדם ותייבש את
9 לחלוחיתם. אמר רב חסדא, האי דרעפיןא מחבראי – הסיבה שאני
10 עדיף במעלה על חבירי, משום דנסיבנא בשייתר – שנשאתי אשה
11 בגיל שש עשרה, ואי הוה נסיבנא בארביסר – ואם הייתי נושא קודם
12 לכן, בגיל ארבע עשרה,

1 הונא למעטיה – כשיטתו במקום אחר, דאמר, מי שהוא בן עשרים
2 שנה ולא נשא אשה, כל ימיו אף לאחר שישא אשה, הוא נכשל
3 בעבירה של עריות. הגמרא תמחה, וכי הוא נכשל בעבירה סלקא
4 דעתך – עולה על דעתך לומר. אלא אימא – אלא תפרש כך, שכל
5 ימיו הוא נכשל בהריו עבירה. ובענין זה אמר רבא, וכן תנא דבי
6 רבי ישמעאל, עד עשרים שנה יושב תקדוש ביהוה הוא וימצפה לאדם

40 את דברי רבי מאיר בדברי תנא קמא, וְהָאֵם מְעַשֵּׂר דְאָתָּא מִבֵּי
 41 נְשֵׂא עֶקְרָן – וכאן עוסקת הברייתא במעשר שירשה האשה מבית
 42 אביה, וְרַבִּי מְאִיר שֶׁאֵמַר שֶׁאֵינָה צְרִיכָה לְהוֹסִיף חוּמֵשׁ, לְמַעֲמִיָּה
 43 – לשיטתו, דְאָמַר מְעַשֵּׂר שְׁנֵי מִמּוֹן הַקֶּדֶשׁ הוּא, ואין הוא ממונו
 44 של בעל הפירות, וְלֹא קִנְיָ לִיהָ בְּעַל – ואין הבעל קונה, שאינו
 45 כשאר נכסים שהאשה יורשת מבית אביה, שתקנו חכמים שגוף
 46 הנכסים לאשה והבעל אוכל פירות, אלא ממון הקדש זה הוא של
 47 האשה בלבד, וכשהיא פודה מעשר זה על מעותיו, ועליה להוסיף אינה
 48 צריכה להוסיף חומש, מפני שאין המעות של בעל הפירות. וְרַבִּי
 49 שאמר שהאשה צריכה להוסיף חומש, לְמַעֲמִיָּה דְאָמְרֵי מְעַשֵּׂר
 50 שְׁנֵי מִמּוֹן הַדְּיוּט הוּא וְשִׁיךְ לְבַעֲלֵיו, וכשמת הבעלים בתו יורשת
 51 את המעשר, וְקִנְיָ לִיהָ – וקונה הבעל ככל נכסי מלוג שהם קנויים
 52 לו לאכילת פירותיהם, וְהִלִּיכָה כשהיא פודה את המעשר על כספו
 53 של הבעל, שְׁלִיחוּתָא דְבְּעַל קְעָבְדָּא – עשתה האשה את שליחותו
 54 של הבעל, שפדתה את פירותיו על מעותיו, ועליה להוסיף חומש.
 55 הגמרא מביאה ברייתא ששינו בה אופן נוסף שהעבד משתחרר
 56 בו: תָּנַם בְּבֵרֵיתָא, עֶבֶד כְּנַעֲנִי יוֹצֵא לְחֵירוֹת בְּשֵׁן וְעֵז, וְבִשְׂאָר רֵאשִׁי
 57 אֲבָרִים שְׂאֵינָן חוֹזְרִים וּמִתְרַפְּאִים לְאַחַר שְׁנַפְלוּ. כלומר, שאם חבל
 58 בו רבו והפיל לו את שינו, או השחית את עינו או את אחד משאר
 59 עשרים וארבעה ראשי אברים שיש באדם, העבד משתחרר בכך
 60 לחירות. מקשה הגמרא: בְּשֵׁלְמָא שֵׁן וְעֵז הִדְבַר בְּרוּר שֶׁהֶעֱבַד
 61 יוֹצֵא בְהֵם לְחֵירוֹת, שְׁהִי הֵם פְּתִיבֵי – כתובים בתורה, שנאמר
 62 (שמות כא כז) וְכִי יִבֶּה אִישׁ אֶת עֵינָי עֲבָדוֹ או אֶת עֵינָי אֶמְתּוֹ
 63 וְשָׁחַתָּה לְחַפְּשֵׁי וְשִׁלַּחְנּוּ תַּחַת עֵינָיו. וְאִם שֵׁן עֲבָדוֹ או שֵׁן אֶמְתּוֹ
 64 יִפֹּל לְחַפְּשֵׁי וְשִׁלַּחְנּוּ תַּחַת שָׁנּוֹ. אֲלֵא מָה שֶׁשִּׁנּוֹ בְּבֵרֵיתָא שֶׁעֲבַד
 65 יוֹצֵא גַם בִּשְׂאָר רֵאשִׁי אֲבָרִים, מְנַלְן – מהיכן למד התנא דין זה.
 66 מתרצת הגמרא: דִּיקְמָא דְשֵׁן וְעֵז – לומדים בבנין אב, שעבד יוצא
 67 בכל אלו שהם דומים לשן ועין, מִה שֵׁן מוֹמִין שְׁבָגְלוּ וְאִינָן
 68 חוֹזְרִין – שאם ניטלו ניכר מומו, וכן אין הם חוזרים ומתרפאים,
 69 אִף כָּל מוֹמִין שְׁבָגְלוּ וְאִינָן חוֹזְרִין דִּינָם כֶּשֶׁן וְעֵין, שאם האדון חבל
 70 בהם והפילם העבד יוצא בכך לחירות.
 71 הגמרא מקשה על הלימוד משן ועין: וְאִימָא נִהְיּוּ – ומדוע לא
 72 נאמר שיחשבו הפסוקים האמורים אודות שן ועין, בְּשֵׁנֵי פְתוּבִים
 73 הַבָּאִים בְּאֶחָד – שני פסוקים, הבאין ללמד דבר אחד, וְכָל שְׁנֵי
 74 פְתוּבִים הַבָּאִים בְּאֶחָד אֵין מְלַמְדִין לְמִקּוּם אַחֵר. הגמרא מתרצת:
 75 צְרִיכָא – צריך לכתוב את דין יציאת העבד לחירות גם בשן
 76 וגם בעין, ואין זה מפני שרק בהם יוצא עבד לחירות, אלא
 77 דְאֵי קָבַח רְחֻמָּנָא שֵׁן – שאם התורה כתבה רק את הדין שעבד
 78 יוצא לחירות בשן, הָיָה אֲמִינָא – היינו סבורים לומר שאִפְלוּ

1 אֵין אִשָּׁה פוֹדָה מְעַשֵּׂר שְׁנֵי מִפִּירוֹת שֶׁגִּדְלוּ בְשֵׁדָה שֶׁל בַּעֲלָהּ, בְּלֹא
 2 לְהוֹסִיף חוּמֵשׁ, כלומר, שאף אשה מצווה להוסיף חומש בשעה
 3 שפודה מעשר שני, לפי ששווה דינה לדין בעלה שהוא בעל
 4 הפירות, ובעל הפירות פודה את מעשרותיו מוסיף חומש. רַבִּי
 5 שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מְאִיר, אִשָּׁה פוֹדָה מְעַשֵּׂר שְׁנֵי בְּלֹא
 6 חוּמֵשׁ – שאינה צריכה להוסיף חומש מכיון שאין המעשר שלה.
 7 הגמרא מבררת באיזו מקרה עוסקת הברייתא: הִיכִי דְמֵי – כיצד
 8 פדתה האשה את המעשר שני, אִילָמָא בּוֹנוּ דְבְּעַל וּמְעַשֵּׂר דְבְּעַל –
 9 אם נאמר שהאשה פדתה מעשר של בעלה על כסף שלו, אם כן
 10 שְׁלִיחוּתָיָה דְבְּעַל קָא עָבְדָּה – האשה היא שליחה של הבעל לפדות
 11 את המעשר שני, ומה טעמו של רבי מאיר שאינה מוסיפה חומש,
 12 הרי זה כאילו פדה בעלה את המעשר בעצמו. וְאִלָּא בּוֹנוּ דִּיהָ
 13 וּמְעַשֵּׂר דִּיהָ – ואלא נאמר שפדתה את המעשר של בעלה על
 14 כסף שלה. אם כן קשה, שבפדיון מעשר שני, 'איש' אֲמַר רְחֻמָּנָא –
 15 התורה אמרה, (ויקרא כו לא) 'אם גאל יגאל איש ממעשרו' שאיש
 16 מוסיף חומש על פדיונו, וְלֹא אִשָּׁה – שאינה צריכה להוסיף חומש
 17 כשהיא פודה מעשר שני של בעלה, אלא הרי היא כאדם הפודה
 18 מעשר שאינו שלו שאינו מוסיף חומש ומה טעמו של תנא קמא
 19 שאמר שאף אשה צריכה להוסיף חומש בפדיון מעשר שני. הגמרא
 20 מבארת, אֲלֵא לֹא בִי הָאֵי גְוִוְנָא – וכי לא מדובר בברייתא באופן
 21 זה, דְאִקְנִי לָהּ אַחֵר מְנָה – שאדם אחר הקנה לה מנה, וְאֲמַר לָהּ,
 22 שהוא נותנו לה על מנת שתפדי בו את המעשר, ובוה נחלקו תנא
 23 קמא ורבי מאיר אם מועיל תנאי זה כדי שלא יקנה בעלה את
 24 המנה, ונמצא שהאשה פודה את המעשר שני של בעלה על מנה
 25 שלה, וְאִיפְסָא שְׁמַעְנָא לָהּ – ושמענו מברייתא זו שסברת רבי מאיר
 26 וחכמים בהיפך ממה שבארנו בדבריהם לעיל. שלדעת תנא קמא
 27 אין מועיל תנאי זה, והבעל קונה את המנה, ונמצא שפודה את
 28 מעשר בעלה על ממונו, וצריכה להוסיף חומש. ולדעת רבי מאיר
 29 מועיל התנאי ואין הבעל קונה את המנה, והרי היא פודה את
 30 פירות הבעל על ממונה, ואינה מוסיפה חומש. ומבואר בברייתא
 31 זו להיפך ממה שביאר רבי אליעזר את המחלוקת לגבי הנותן
 32 מתנה לעבד 'על מנת שיצא בו לחירות', שלדברי רבי מאיר שם
 33 אין מועיל תנאי זה, ולחכמים התנאי מועיל.
 34 הגמרא מביאה שני תירוצים לסתירה זו: אֲמַר אַבְבִּי, אִיפּוּךְ – יש
 35 להפוך ולהחליף בברייתא את דברי תנא קמא ודברי רבי מאיר
 36 בכדי שיתאימו דבריהם עם האמור לעיל, ולדברי רבי מאיר
 37 אין האשה קונה את המנה שנתנו לה על מנת שתפדה בו את
 38 המעשר. ולדברי חכמים מועיל התנאי, והמנה של האשה הוא.
 39 רַבָּא אֲמַר, לְעוֹלָם לְעוֹלָם תִּיפּוּךְ – אין צורך להפוך ולהחליף בברייתא

אגרות קודש

ב"ה כ"ח אדר, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הידיעה על דבר כניסתם לעול מצות.

והנני שולח לכם ברכותי הלבביות שתקבלו עליכם עול התורה ועול מצותי בשמחה ובטוב לבב. שאף על פי שהוא ענין של קבלת עול, וקבלת עול שלימה כמו שהי' בעת הגיע כללות עמנו בני ישראל לעול תורה ומצות במעמד הר סיני, שעה שהקדימו נעשה לנשמע, אבל יחד עם זה עול נעים הוא, כי אין טוב אלא תורה ומצותי, כמו שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, ולמוד התורה הרי מביא לידי מעשה קיום המצות בחיי יום יום.

ומתאים למה שנאמר בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו גוי' ונתתי כו' ככל הברכות המנויות בפרשה, יהי רצון שתתנהגו בהתאם להאמור ככל הדרוש וימלא השי"ת הבטחתו שנתברכו בכל המצטרך בגשם וברוח גם יחד.

בברכת הצלחה בלימוד התורה ובקיום מצותי.

קידושין. האשה נקנית – פרק ראשון דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפה רש"י תוספות

1 אין אשה פודה מעשר שני – קא סלקא דעתך. במעשר שני שהוא משרה בעלה. שהיא
 2 כבעלה, וקרינן ליה "ממעשר", ובדמפרש לה ואילו. אשה פודה בלא חומש – דלאו
 3 ידידה הוא, ואין מוספין חומש על פדיון מעשרות והקדשות אלא בעלים. שלוחותיה עבדא
 4 – ומאי טעמא דמאן דאמר פדיון בלא חומש? אלא בזווי דידה – דנכסי מלוג. ומעשר
 5 ידידה – משדותיה. איש אמר רחמנא לא אשה
 6 "איש ממעשר" אמר רחמנא, ולא אשה
 7 ממעשר בעלה, דאשה כבאר דמיא. על מנת
 8 שתפדי בו כו' – שתהיה באיש אחר לפדות
 9 בלא חומש. רבנן סברי: כי אמר לה "קני" – קנה
 10 ליה בעלה, וכי אמר לה "על מנת" – לאו כלום
 11 הוא. הילכך, זווי הוו נמי דבעל, ושלוחותיה
 12 עבדא, "איש ממעשר" קרינא ביה. ורבי מאיר
 13 סבר: לדידה גופה לא אקני לה אלא להכי,
 14 שתתא באיש אחר לפדות בלא חומש. ראיית
 15 מבי נשא – שמת אביה, והיה לו מעשר שני
 16 וירשתה עם שאר נכסים. וירשה הבאה לה
 17 לאחר מנאן – נכסי מלוג הו, וילקח בהן קרקע
 18 והוא אוכל פירות. ורבי מאיר לפעמים – דאמר
 19 לקמן בפרק שני: מעשר ממון גבה הוא,
 20 ואבילותו משולחן גבה הוא. הילכך, אינו כבאר
 21 נכסים למקנייה בעל בתקנתא דתקון רבנן פירות
 22 לבעל. הילכך לא זכי ביה. וכי פרקה ליה בזווי
 23 דבעל – לא "ממעשר", הוא, דזווי דחד ומעשר
 24 דחד. ורבנן לפעמייהו דאמיין ממון הדין הוא
 25 – וחיללא עליה תקנתא דרבנן, ופירות לבעל
 26 כבאר נכסי מלוג. וכיון דבזווי דבעל פרקה –
 27 בעי חומש. תנא יוצא בשן ועין – אמתניתין
 28 קאי. ראשי אברים – עשרים וארבעה הם,
 29 ושניים אצל נגעים (פרק ו משנה ז), ומייתיה להו
 30 לקמן בשמעתין (ב.בא.ה. שאין חוזרין – אם נטלן,
 31 כשן ועין. וגמר במה מצינו. אין מלמדין – מדלא כתיב אחד ונגמור כולוהו מניה. צריכי
 32 – דלא גמר חד מחבריה, הילכך לא באין כאחד ניהו.

1 אליבא דרב ששת. דאילו לרבי אלעזר אליבא דרבי מאיר אפילו "מה שאת נותנת לפך" –
 2 קנה יתהון בעל, כמו שאין מועיל "על מנת" שתצא לחירות. אלא על כרחך כרב ששת ולא
 3 כרבי אלעזר סבירא להו לרב ושמואל. שמע מינה דלרב ששת "על מנת שתצא בו לחירות"
 4 מועיל לכולי עלמא כ"מה שאת נותנת לפך", דמועיל אפילו לרבי מאיר. ואומר רבינו תם:
 5 דמשמע מהתם הדלכה כרב ששת ולא כרבי
 6 אלעזר. ועוד מייתי ראיא הדלכה כרב ששת,
 7 מפרק "בן סורר ומורה" (סנהדרין עא.א.) דאמרינן
 8 התם: בן סורר ומורה אינו חייב עד שיאכל משל
 9 אביו ומשל אמו. ופרך בגמרא: אמו מנא לה? מה
 10 שקנתה אשה קנה בעלהו ומשני: כשנתנו לה
 11 אחרים על מנת שאין לבעלה רשות בהן. והשתא,
 12 בשלמא לרב ששת – מכל מקום אתי לכל הפחות
 13 מיהא כרבנן. אלא לרבי אלעזר – לא אתאי
 14 דהתם לא כרבי מאיר ולא כרבנן עוד מייתי ראיא
 15 מההיא דפסחים, פרק "האשה" (פ.ב.ג.) גבי, האומר
 16 לעבדו "שחוט עלי פסח" ושכח מה אמר לו רבו
 17 כו'. ופרך בגמרא: מה שקנה עבד קנה רבו ומשני:
 18 כגון דאקני ליה על מנת שאין לרבו רשות בו.
 19 והיינו כרב ששת, אבל לרבי אלעזר הוה צריך
 20 לאוקומי שאמר לו "על מנת שתצא ידי פסח", אך
 21 רבינו יצחק אומר: דאין ראיא לומר הדלכה כרב
 22 ששת מההיא דנדרים ומפרק "בן סורר", דהתם
 23 מיתוקמא שפיר אפילו לרבי אלעזר. דיש להלך
 24 בין אשה לעבד, ומצינו לממר אפילו לרבי אלעזר
 25 דאמר לרבי מאיר אפילו אמר לו "על מנת שתצא
 26 בו לחירות" קנה רבו – יכול להיות דבאשה לא
 27 קנה הבעל, שהרי אינם שוים, שאין ידי האשה כיד
 28 הבעל כמו שיד העבד כיד רבו. ותדע, דאילו אם
 29 נתן הבעל מתנה לאשתו – קנתה לגמרי, ואין
 30 הבעל אוכל פירות. כדאייתא פרק "זוהרת הבתים"
 31 (בבא בתרא נא.ב.) ואילו אם נתן מתנה לעבדו – לא קנה העבד כלל. ועוד תדע שאינן שוים:
 32 שהרי אם נתנו אחרים מתנה לעבד – סתמא זכה דרב, בין בקני בהן בפירות, דאין קנין לעבד
 33 בלא רבו – היינו שאין קנין לעבד כלל, ויש לרב גוף ופירות. ואם נתנו אחרים מתנה לאשה
 34 – אין לבעלה כי אם פירות, אבל הגוף שלה. דהא דאין קנין לאשה בלא בעלה – היינו
 35 שהבעל אוכל פירות, אבל הגוף – לאשה, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. דאף על גב דמציאת האשה לבעלה לגמרי – אין לדמות מציאת האשה בירושלמי דכתובות פרק
 36 "מציאת האשה" דקאמר התם: מפני מה מציאת האשה לבעלה – שמא תגוב וזוכים, ותאמר "מציאת מצאת". ופרך: הגע עצמך מתנה כלומר: במתנה עצמה נידוח להא, שמא תגוב
 37 ותאמר "נתנו לי מתנה" ומשני: מתנה יש לה קול. ואי במתנה הוי הגוף נמי לבעל – מה היתה מרווחת לומר "נתנו לי במתנה" אלא שמע מינה דבמתנה שנתנו לה אחרים אין לבעל אלא
 38 פירות, אבל הגוף לאשה. ואילו בעבד, אם נתן לו אחד מתנה – קנה האדון הפירות והגוף. ואם תאמר: לפירוש רבינו תם דלרב ששת מועיל "על מנת שתצא בו לחירות" אפילו לרבי מאיר,
 39 אם כן אמאי קאמר רבי מאיר במתניתין: בכסף על ידי עצמו לא, הא על ידי עצמו נמי משכחת לה, באומר "על מנת שתצא בו לחירות" ויש לומר: דכדאי גוונא על ידי אחרים מקרי, ולא על
 40 ידי עצמו, כיון דלא קנה אותם העבד לגמרי ולא נתנו לו אלא על מנת שיצא בו לחירות. ואף על גב דלרבי אלעזר דמוקי פלוגתיהו ב"על מנת שתצא בו לחירות" מיקרי על ידי עצמו –
 41 היינו משום דלרבי אלעזר אית ליה דקניה עבד וקנה רביה. אבל לרב ששת, דאית ליה לא קניה רביה – מיקרי על ידי אחרים. דמחמת שאין העבד קונוהו אלא לצאת בו, לא קניה ליה רביה,
 42 ועל ידי אחרים מיקרי. ומיהו, קשה: אליבא דרבי אלעזר דמוקי פלוגתיהו באומר "על מנת שתצא בו לחירות" – אם כן היאך מצינו לרבנן דרבי מאיר בכסף על ידי עצמו? הואיל ולא הקנו
 43 לו אלא על מנת שיצא בהם לחירות – על ידי אחרים הוא, כדבעינן לממר לרבי מאיר אליבא דרב ששתו ויש לומר: דרבנן על ידי עצמו דרבי מאיר קיימי, דאמר: בכסף על ידי אחרים –
 44 אין, על ידי עצמו – לא. ולרבי אלעזר אליבא דרבי מאיר אפילו הקנו לו על מנת שיצא בהם לחירות – קנה עבד קנה רבו, ואין יוצא בו לחירות, ומקרי שפיר על ידי עצמו. ואהא קיימי
 45 רבנן, ואהא קאמר: רחמיים אומרים בכסף; במה שאתה קורא "על ידי עצמו", דקאמרת דאינו יוצא אפילו אם נתנו לו על מנת שיצא בו לחירות – אנו אומרים שיצא בו לחירות. דכדאי
 46 גוונא אשכחן ב"המוק" (גיטין נא.ב.) ובשבעות (מב.א.) ובפרק שני דכתובות (ח.א.), דאמר רבי אלעזר בן עקיב: פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו – דהיינו מה שאתם קורין טענת עצמו.
 47 **הבי** גרס רש"י אלא בזווי דידה ובמעשר ידידה – פירושו: בזווי דידה – דנכסי מלוג, ומעשר ידידה – משדותיה; "איש" אמר רחמנא ממעשרו, ולא אשה ממעשר בעלה, כדאמר רבי אבהו
 48 דמיא. וקשה לרבינו תם: דלא היה לו להוכיח איש ואשה כלל, אלא הוה ליה לממר "ממעשר" אמר רחמנא, ולא ממעשר חבירו? ונראה לרבינו תם דגרס: אלא בזווי דידה ומעשר
 49 ידידה. והכי פירושו: "איש" אמר רחמנא – דמוסיף חומש על מעשרו, ולא אשה – אפילו בזווי דידה ומעשר ידידה. ואפילו היא אלמנה וגרושה אינה מוספת חומש. והא דתני בתורת כהנים
 50 בפרשת "במדי": "אם נאל ינאל איש ממעשר" לרבות את האשה – לענין פריה וקאן מרבינן את האשה, ולא לענין חומש. וסלקא דעתך הואיל וכתבי בה במעשר "למען תלמד ליראה"
 51 ודרשינן מיניה בספרי גדול מעשר שמוביא לידי תלמוד כששושה בירושלים לאבילות מעשרו, והוה אמנא: אשה כיון דלאו בת לימוד היא – ליתא בדיני מעשר, להכי איצטרך לרבימי. והא
 52 דממעט תורת כהנים קטן מ"איש" הכי נמי הוה מצי למעטי אשה מחומשו, כדאמר הכא. אלא משום דרבי בהדיא קרא גופיה אשה מ"אם גאלו ינאל", ניחא ליה למנקט "איש" ולא קטן,
 53 למעטי לגמרי. ומיהו, בתנא הוכיח רבינו תם "למען תלמד", והוה מצי לממר דאיצטרך לרבות אשה לענין פריה; דלא תיסק אדעתיה למעטי מ"איש" לגמרי, כי היכי דממעטין קטן, ומה
 54 שפירש בקונטרס בזווי דידה היינו נכסי מלוג – לא נחירא. דכיון שחן ברשותו, ומה שקנתה אשה קנה בעלה – כוזי ידידה חשיבי, כדאמר גבי מעשר דאני מבי נשא, דקני לה בעל למאן
 55 דאמר מעשר ממון הדיוט הוא, ושלוחותא דבעל קא עבדא. לכן נראה לי: דזווי דידה מיירי כשהקנה לה אחר מנה על מנת שאין לבעלה רשות בו, דהא פרשינן לעיל שאין הבעל אוכל פירות.
 56 **תנא** יוצא בשן ועין – ותנא דידן דלא תנא להו – משום דסבר דצריך גט שחורו.

הואיל

ומדרש חכמים הוא - פירוש: משום הכי אמר דבשאר דברים צריך גט שחרור. ואם תאמר: ומה בכך הואיל ומדרש חכמים הוא? והלא כמה גופי תורה תלוין, שאינם באין אלא מכח דרשה! לכן נראה לרבינו תם: דגם זה אינו אלא מדרבנן. דחיישינן שמא ימצאנו בשוק ריבאי לו "עבדי אתה", לפי שאין המדרש ידוע לעולם, לכך תקנו גט שחרור. ורבינו יצחק בן אברהם פירש: ודאי שן

ועין דכתיב בהדיא בקרא, ועלייהו כתיב "לחפשי יעילתו" דמשמע חפשי מעיקרא, ובהא שפוטא ליה דלא גמר "שילוח" "שילוח" ממשא ולכן אין צריך גט שחרור. אבל שאר אברים דלא נפקי אלא מיתורא ד"ישלחנו" ודאי בהכי גמירי "שילוח" "שילוח" ממשא. ולכן צריך להו גט שחרור. **תרגול** שהושט ראשו וכו' - בתרגול גרסין נוק שלם, ובסוס שצנן - חצי נוק. וכן מוכח גמר "שילוח" כיצד הרגל" (בבא קמא ת"ב). **מיבעי** ליה לכרתניא הרי שהושט כו' - השתא משמע דכולי עלמא דכשלא נתכוין לעק פטור. ותמוה: דבפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כ"ב) אמר רב: היתה מונחת לו אבן בחיקו ולא הכיר בה מעולם, ועמד ונפלה לעין עבד - פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן ויש לומר: דשאני הכא דאיבא תרתו לטיבותא: שהוא מתכוין לטובה, ולא נתכוין לעין כלל. אבל היתה אהתם, הוי דומיא לכוהל לו עין וסמאה, דאיבא חודא לטיבותא - שנתכוין לרפאות, חודא לריעותא - שנתכוין לעין.

סמויה חטטה יוצא בהן לחירות - ואף על גב דלעיל אמר: כדורח וסמאה, אם אינו יכול להשתמש בה כבר - אין יוצא בהן לחירות. והכא, כיון דסמויה - משמע שלא היה יכול להשתמש בה כבר. מכל מקום הכא שאני, דחטטה - עשאו מחוסר אבר.

ותנא תנא כו' - תימה: דלא דמי לעוף, דמתחיליה לא היה בו דבר שראוי לפסול בו, דאפילו עינו סמויה בו לא היה פסול. אבל עבד - הרי היה בו מתחילה דבר הראוי לצאת בו תוספות ישנים. **תלמוד** לומר מן העוף ולא כל העוף - תימה: למה לי קרא? כיון דמחוסר אבר פסול לבני נח, כדדרשין בפרק קמא דעבודה זרה (ה"ב) ובפרק תרעא דובחים (ט"זא), "מכל הני שלכו בשיר" - הבא בדימה שחיקין ראשי אברין שכלו ויש לומר: דאי לא כתב קרא גבי ישראל - הוה מוקמינן קרא דבני נח בישראל, ולא לבני נח. דבאמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נ"טא): כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני - לישראל נאמרה, ולא לבני נח. אי נמי הוה אמנא: כיון דאישתרי בעל מום בעופות טפי מבדימה - אישתרי אפילו מחוסר אבר, וקרא דכתיב - אמריו אפילו בבדימה.

המנונא

מביעות נפשיה. **פתניא**: המביעות את הבריו - פטור מדיני אדם ותיבי דיניו שמנים. כיצד? תקע באזנו וחרשו - פטור, אחרוהו ותקע באזנו וחרשו - תיבי. תנו רבנן: הבהו על עינו וכתתה, על שינו ונדרה, אם יוכל להשתמש בהן עכשיו - אין עבד יוצא בהן לחירות, ואם לאו - עבד יוצא בהן לחירות. תניא אידך: הרי שהותה עינו בהותה וסמאה, שינו גידוה והפילה, אם יוכל

להשתמש בהן כבר - עבד יוצא בהן לחירות, ואם לאו - אין עבד יוצא בהן לחירות. וצריכא; דאי אשמועינן הך קמייא - משום דמעיקרא נהורא פריא והשתא נהורא בחישא, אבל הכא דמעיקרא נמי נהורא בחישא - אימא לא. ואי אשמועינן הא - משום דסמאי לגמרי, אבל התם דלא סמאי לגמרי - אימא לא, צריכא. תנו רבנן: הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכתול לו עינו וסמאה, לחתור לו שינו והפילה - שחך באדון, ויצא לחירות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: "ושחתה" - עד שיתפניו לשחתה. - ורבנן, האי "ושחתה" מאי עבדי ליה? - מיבעי להו לכרתניא: רבי אלעזר אומר: הרי שהושט ידו למעי שפחתו וסיפא עובר שבמיטיה - פטור. מאי טעמא - דאמר קרא "ושחתה" - עד שיכיון לשחתה. - ואידך: מ"ושחת" נפקא. - ואידך: "שחתה" לא דריש אמר רב ששת: הרי שהותה עינו סמויה והטטה - עבד יוצא בהן לחירות. מאי טעמא - מחוסר אבר הוא, ותנא תונא: תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות. יכול יבשה גפה, נקטעה רגלה, נחטטה עינה - תלמוד לומר "מן העוף" - ולא כל העוף. אמר רב חייא בר אשי אמר רב: היתה לו יתרת

שן דחלב - שן שנין בה, דעתיד להחליפה, כגון בעבד קטן. לחפשי ישלתו - ריבה לו שלודים, מרלא כתיב "חפשי הוא", או "יצא חפשי". **בפל** מילאבתו - העין נסמת מראות, והשן מללעוס. ודילול בו עצם - השמיטו ממקומו, ומחובר בבשר. **יוצא בו לחיות** - אם עצם שאינו חוזר הוא, וסופו ליכש ולפול. ואף על גב דליכא ביטול מלאכה, דהא עצם דזקן לאו מידי הוי עבד, כיון ובגלוי הוא ואינו חוזר - הרי הוא כעשרים וארבעה ראשי אברים. ריבויא הוא - אינו לשוק כלל לחיות נידון בכלל ופרט, אלא בריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל. וצמתה = יבשה. אם כן - דלא ממעט מדיד, מיעוט דשן ועין למאי מיעט? כבולן - אראשי אברים קאי. וצריך גט שחרור - להתירו בבת חורין. שהתורה וכתה לו - דכתיב בהדיא. אי כתב חפשי לכסוף וקמארת - דלאו חיפשו אלא בשילוח. השתא כתיב לחפשי ישלתו הוה ליה חפשי מעיקרא - וכי אתא "ישלחנו" - לשאר ראשי אברים אתא. כגני עיני - שהכה בכותל והבעיתו בקול, ואינו רואה, או נחרשו. ושברו - בקול. משלם נוק שלם - כסומכם מוקמינן להו בבבא קמא, דאמר: כהמה שחוקה בעצרות - משלם נוק שלם. ושברו את הכלים - בקול. חצי נוק - כדן עצרות לרבנן, דפליגי עליה דסומכם בבבא קמא, ואמרי: אינו משלם אלא חצי נוק עצרות. שאני אדם דבר דעת הוא - האי נוק, וכי מיבעית - מדעתיה קא מיבעית, שנתון לבו אל חד קול הבא פתאום. ובהתה - ולא נסמת לגמרי, שרואה במקצת. אם יוכל להשתמש - במראה זה. וצריכי - הני תרתו יצא לחירות, לאשמועינן דהיכא דאין יכול להשתמש, אף על גב דלא סמאה לגמרי - הויא השחתה. והיכא דסמאה לגמרי, אף על גב דכדורח היא מעיקרא, הואיל והיה יכול להשתמש למראיתיה ברוחך - הויא השחתה. והשתא נהורא בחישא - שאני יכול להשתמש. דמעיקרא נמי נהורא בחישא - ואף על גב דיכול להשתמש בו, אימא לאו עין הוא. לחתור לו שינו - לנקרה ולגרר סביב מושבה. לכרתניא הוהשט ידו למעי שפחה - להוציא עובריה - פטור, דלא נתכוין לעין כלל. אבל "כחול לי עיני", דנתכוין לעין, אף על גב שלא נתכוין לשחתה - חייב משהתה - נפקא לן הא דרבי אליעזר, פרט לזה שלא נתכוין לשחת כלל. "ושחתה" - משמע בעסוק בה הכתוב מדבר, ואפילו הכי מתכוין לשחתה בעיניו. וחטפה - הוציאה לחוץ. ותנא תנא - כלומר, מצינו תנא שלנו דמסייענו בזאת. ואין תמות וזכרות בעופות - האי קרא דריש, דאמר בבבא (כלל) הקרבנות (ויקרא כ"ב): "איש יתרת מבית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדידיהם וגי לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים. מרלא כתיב "לרצונכם זכר תמים" ולישתוק - לימדך שאין מקפיד על תמות וזכרות אלא על אלו. נחטפה עינה - אלמא אף על גב דסמויה מעיקרא, כי חטטה - משוי ליה מומא.

שן דחלב, כתב רחמנא "עין". ואי כתב רחמנא "עין" הוה אמנא, מה עין שנגרא עמו - אף כל שנגרא עמו, אכל שן - לא, צריכא. - ואימא: "כי יפה" - כלל, "שן ועין" - פרט, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, שן ועין - אין, מידי אחרניא - לא! - "לחפשי ישלחנו" חוזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא פעין הפרט; מה הפרט מפורש - מום שבגלוי ואין חוזרים, אף כל מומין שבגלוי ואין חוזרים. אי מה הפרט מפורש - מומין שבגלוי, ובטל ממלאכתו. ואינו חוזר - אף כל מומין שבגלוי, ובטל ממלאכתו. **אלמה תניא: תלש בוקנו ודילול בו עצם - עבד יוצא בהם לחירות? - "לחפשי ישלחנו" ריבויא הוא. - ואי ריבויא הוא - אפילו הבהו על ידו וצמתה וסופה לחזור נמי. **אלמה תניא**: הבהו על ידו וצמתה וסופה לחזור - אין עבד יוצא פה לחירות? - אם כן שן עין מאי אהני ליה? תנו רבנן: ככולם עבד יוצא בהם לחירות, וצריך גט שחרור, דברי רבי שמעון. רבי מאיר אומר: אינו צריך. רבי אלעזר אומר: צריך. רבי טרפון אומר: אינו צריך. רבי עקיבא אומר: צריך. המכריעים לפני חכמים אומרים: נראין דברי רבי טרפון בשן ועין, שהתורה זכתה לו, ודברי רבי עקיבא בשאר אברים, הואיל וקנס חכמים הוא. - קנס הוא?! קראי קא דרשינן! אלא, הואיל ומדרש חכמים הוא. מאי טעמא דרבי שמעון - ילף שילוח שילוח מאשה; מה אשה בשטר - אף עבד נמי בשטר. - ורבי מאיר: אי כתב "חפשי" לכסוף ליה חפשי מעיקרא. השתא דכתב "לחפשי ישלחנו" - הוה על אונן וחרשה - עבד יוצא בהן לחירות. נגד עינו ואינו רואה, כנגד אונן ואינו שומע - אין עבד יוצא בהן לחירות. אמר רב שמן לרב אשי: למימרא דקלא לאו כלום הוא? והתני רבי בר יוחנאל: תרגול שהושט ראשו לאויר פלי וכוכות, ותקע בו ושברו - משלם נוק שלם. ואמר רב יוסף, אמרי בי רב: סוס שבצנן, וחמור שצנן, ושברו פלים פתוך הפית - משלמים חצי נוק! - אמר ליה: שאני אדם, דכיון דבר דעת הוא - איהו**

מביעות נפשיה. **פתניא**: המביעות את הבריו - פטור מדיני אדם ותיבי דיניו שמנים. כיצד? תקע באזנו וחרשו - פטור, אחרוהו ותקע באזנו וחרשו - תיבי. תנו רבנן: הבהו על עינו וכתתה, על שינו ונדרה, אם יוכל להשתמש בהן עכשיו - אין עבד יוצא בהן לחירות, ואם לאו - עבד יוצא בהן לחירות. תניא אידך: הרי שהותה עינו בהותה וסמאה, שינו גידוה והפילה, אם יוכל להשתמש בהן כבר - עבד יוצא בהן לחירות, ואם לאו - אין עבד יוצא בהן לחירות. וצריכא; דאי אשמועינן הך קמייא - משום דמעיקרא נהורא פריא והשתא נהורא בחישא, אבל הכא דמעיקרא נמי נהורא בחישא - אימא לא. ואי אשמועינן הא - משום דסמאי לגמרי, אבל התם דלא סמאי לגמרי - אימא לא, צריכא. תנו רבנן: הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכתול לו עינו וסמאה, לחתור לו שינו והפילה - שחך באדון, ויצא לחירות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: "ושחתה" - עד שיתפניו לשחתה. - ורבנן, האי "ושחתה" מאי עבדי ליה? - מיבעי להו לכרתניא: רבי אלעזר אומר: הרי שהושט ידו למעי שפחתו וסיפא עובר שבמיטיה - פטור. מאי טעמא - דאמר קרא "ושחתה" - עד שיכיון לשחתה. - ואידך: מ"ושחת" נפקא. - ואידך: "שחתה" לא דריש אמר רב ששת: הרי שהותה עינו סמויה והטטה - עבד יוצא בהן לחירות. מאי טעמא - מחוסר אבר הוא, ותנא תונא: תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות. יכול יבשה גפה, נקטעה רגלה, נחטטה עינה - תלמוד לומר "מן העוף" - ולא כל העוף. אמר רב חייא בר אשי אמר רב: היתה לו יתרת

כיון שחתונה וקתה לו שיצא, וכתבה זאת במפורש, ונראין דכרי רבי
 עקיבא שמזיקו גט שחרור, בעבד היוצא בשאר אברים, הואיל
 ואינם מפורשים בתורה, אלא קנס חקמים הוא שיוצא בהם
 לחירות. מקשה הגמרא: וכי יציאת העבד לחירות בשאר ראשי
 איברים קנס חכמים הוא, הלא קראי קא דרשינן - דרשנו זאת
 מפסוקים. מתרצת הגמרא: אלא הואיל ומדרש חקמים הוא,
 שדרשהו ריבוי ומיעוט וריבוי, ואינו כתוב בפסוק במפורש,
 לפיכך אינו משתחרר בכך שחרור גמור, ועדיין צריך גט שחרור
 מרבו.
 שואלת הגמרא: מאי טעמא דרבי שמעון הסובר שעבד היוצא
 בראשי אברים צריך גט שחרור, להתירו בבת ישראל. מיישבת
 הגמרא: גליף גזירה שוה 'שילוח' 'שילוח' מאשה, נאמר בעבד
 'לחפשי ישלחנו' נאמר באשה (דברים כד א) 'ישלחה מביתו', מה
 אשה מתגרשת בשטר, אף עבד נמי כשהוא יוצא בשן ועין וראשי
 איברים, יוצא לחירות גמורה להיות מותר בבת ישראל, רק בשטר
 שחרור. ורבי מאיר, הסובר שאינו צריך גט שחרור, יכול להשיב
 על טעמו של רבי שמעון, אי קתב חפשי' לבסוף, שהיה כתוב
 'ישלחו לחפשי', בקראמרת - היה זה כדברין, שהפסוק היה
 מתפרש שאם ישלחנו האדון בשטר, יצא העבד לחפשי, השקא
 דקתב - אבל כעת שנכתב 'לחפשי ישלחנו', והזכרה תיבת 'חפשי'
 לפני השילוח, הנה ליה חפשי מעיקרא - הרי שהוא חופשי מתחילה
 אף קודם שנתשלח בשטר, ומאחר וכבר יצא לחפשי, אין מקום
 להצריכו גט שחרור.
 הגמרא מביאה חילוקי דינים באופן שבו הפיל האדון את שינו
 ועינו של העבד: תנו רבנן, קהו האדון לעבד על עינו, וסמאה -
 ועיורה, או שהכהו האדון על אגרו וחושה, עבד יוצא בקו לחירות.
 אולם אם היכה האדון על הכותל כנגד עינו, והעבד נבהל מקול
 המכה, ומחמת כן אינו רואה, או שהיכה על הכותל כנגד אגרו,
 ומפני כך אינו שומע, אף שהיכה האדון לעינו או אונן על העבד,
 אין עבד יוצא בקו לחירות, מכיון שלא הפיל את עינו או שינו בידיים,
 אלא רק גרם להם נזק. הגמרא מקשה: אמר רב שמן לרב אשי,
 למימרא דקלא לאו בלום הוא - האם דין זה בא לומר שיקול' אינו
 כלום, והמזיק בקולו פטור, והתני רבי פרי יחוקאל, תרגול שהושיב
 ראשו לאוירי בלי זנבית ותקע בו - שקרא בקול גדול, ושקרו -
 ונשבר הכלי מקול זה, הבעלים משלם נזק שלם שבכך שהזיקה
 בהמתו בקול נחשב כהזיק הבא מכוחה. וכן יש להביא ראייה
 שהזיק בקול נחשב הזיק, ממה שאמר רבי יוסה, אמרי בי רב - אמרו
 בבית מדרשו של רב, כוס שפנה והחמור שפנה - שהשמיעו הסוס
 והחמור את קולם, ושקרו בלום בתוך הכית על ידי קול זה, משלמים
 חצי נזק, שמאחר שלא הזיקו בגופם, אלא רק על ידי כוחם,
 משלמים חצי נזק, ולמדנו מדבריהם שהזיק הנגרם מחמת קול,
 נחשב להזיק. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי לרב שמן, שאני
 אדם הניזוק בקול מכלים שניזוקו בקול, דכיין דאדם בר דעת הוא,
 איהו מיבעית נפשה, הוא זה שהבעית והפחיד את עצמו, בכך
 שנתן ליבו לקול ונבהל ממנו, ומאחר והמזיק רב גרם תקלה לניזק,
 פטור מדיני אדם. אבל כלים שאינם בני דעת, הקול הוא שהזיקם,
 ואדם חייב לשלם נזק הנגרם מחמת קול בהמתו. בדתניא וכמו
 ששינו, הפכעית - המפחיד את חבירו והזיקו בכך, פטור מדיני אדם
 - אין בית דין מחייבים את המשלח לשלם את הנזק, וחייב דניני
 שמים חייב עונש בידי שמים, וכשישלם יפטור מהעונש. פיצה תקע
 בקול גדול פאנו של חבירו וחרשו, פטור מדיני אדם, שחבירו
 הבעית את עצמו, אולם אם אחרו בידו ותקע פאנו וחרשו, חייב,
 שכן חבירו אינו יכול לעשות דבר כנגדו, ומאחר ונגע בו בשעה
 שהקול הפחידו הרי הוא כמזיקו בידיים.
 תנו רבנן, קהו האדון לעבד על עינו, וקתה - ונחלשה ראייתו,
 אולם עדיין הוא רואה בה במקצת, או שהכהו על שינו ונדרה -
 החלה להתנגד אך לא נפלה, אם יכול העבד להשתמש בקו עקשיו
 - שעדיין הוא רואה בעינו ואוכל בשינו, אין עבד יוצא בקו לחירות,
 שאין זה נחשב שהפיל לו שינו או עינו. ואם לאו - שאינו רואה או

שן קלל - שיני הקטנים, המתחלפות באחרות, גם בהן עבד יוצא
 לחירות, לכך קתב רבנא עין ללמדנו שרק באבר שאינו מתחלף
 בעין, יוצא לחירות. ואי קתב רבנא - ואם היה נכתב בתורה עין
 בלבד, הנה אמנא מה עין שנקרא עמו, אף כל איבר אחר שאנו
 באים לרבות שהוא יוצא בו, אינו אלא אבר שנקרא עמו, אכל שן
 שהעבד לא נולד עמו, לא יצא בה לחירות, צריקא - לפיכך
 צריכה התורה לפרט שעבד יוצא לחירות גם בשן וגם בעין, ואין
 ללמוד מזה שרק בהן עין יוצא ולא בשאר אברים, אלא משן ועין
 נרבה בבנין אב כל אבר שבגלוי ושאינו חוזר לקדמותו.
 הגמרא מקשה: ואימא - ומדוע לא נאמר שכי יכה הוא קלל,
 שממנו אפשר להבין שבכל הכאה יוצא העבד לחירות, ושן ועין
 הם פתח, שבהן פרטה התורה איזו הכאה מוציאה לחירות, ולפי
 המידות שהתורה נדרשת, קלל ופרט - אם יש בתורה כלל ואחריו
 פרט, הרי אנו אומרים שאין בקלל אלא מה שפטרם, ואין לרבות
 עוד דברים הדומים לפרט, ועל כן יש לומר שן ועין אין - אכן העבד
 יוצא בהם לחירות, אבל מדי אחרניא לא - בדבר אחר אין העבד
 יוצא לחירות. הגמרא מתרצת: שמאחר ובהמשך הפסוק נאמר,
 'לחפשי ישלחנו', שלשון זה משמעותו שישנם אופנים רבים שבהם
 העבד משתלח לחפשי, נמצא שהכתוב הו' וקלל שגם אם יטול
 רבו את אחד משאר איבריו, יצא לחירות. ונמצא שהמידה
 הנדרשת כאן היא קלל ופרט וקלל, דבר הנלמד במידה זו דורשים
 בו שאי אתה דן אלא קצין הפטר, ולפיכך יש לדרוש ולומר מה הפטר
 לפרט המפורש בפסוק, ולפיכך יש לדרוש ולומר מה הפטר וכן
 ועין מפורש שהם מום שפגול ואינן חוזרים ומתפאים, אף כל
 מומין שפגול ואינן חוזרין עבד יוצא בהם לחירות. הגמרא מקשה
 שנרבה רק דברים הדומים לפרט באופן ברור: והיה מן הראוי
 לדרוש, אי מה הפטר הכתוב בתורה, מפורש שמדבר במומין
 שפגול שהם שן ועין שחסרונם נראה לכל, ולאחר שנפלו קלל
 האבר ממלאכתו - שאם נפלה עינו שוב אינו רואה בה, ואם נפלה
 שינו אינו יכול ללעוס בה, והאבר שנפל אינו חוזר ומתפא, אף כל
 המומין נתרבו רק אם יש בהם שלשה דברים אלו, שהם מומין
 שפגול ואינן חוזר, וכן שבטל ממלאכתו. וקשה, אלמה תניא - מדוע
 שינו בברייתא, שאם תלש האדון פקנו של העבד ועל ידי כך
 דילול בו עצם - שמת עצם ממקומה וסופה להתייבש וליפול ולא
 תתרפא עוד, עבד יוצא בקו לחירות, והרי עצם זו אף קודם נפילתה
 אינה עושה דבר, ואין תלישתה גורמת לביטול מלאכתה.
 הגמרא מתרצת שאין דורשים בכלל ופרט וכלל, אלא בריבה
 מיעט וריבה: כיון שנאמר בפסוק 'לחפשי ישלחנו' ריבויא הוא - הרי
 זה לשון ריבוי ונדרוש את הפסוקים בדרך של ריבה מיעט וריבה.
 ובדין הנלמד בדרשה זו מרבים כל דבר וממעטים רק דבר אחד,
 ולכן עבד יוצא לחירות אף באבר שאינו בטל ממלאכתו. הגמרא
 מקשה: ואי ריבויא הוא - אם מרבים את הכל, אם כן אפילו קהו
 לעבד על ידו וקמתה - ויבשה, וסופה לזוז ולהבריא, נמי - גם כן
 ישתחרר העבד בכך. אלמה תניא - ומדוע שינו, שאם קהו על ידו
 וקמתה וסופה לזוז, אין עבד יוצא בקו לחירות. מתרצת הגמרא: אם
 כן שמרבים את כל המומין, שן ועין שהוזכרו בתורה, מאי אהני ליה
 - מה הועילו, ומכך שפרטה התורה וכתבה שני אברים אלו, למדנו
 שהמומין שהעבד יוצא בהם לחירות יהיו כאלו הדומים במקצת
 לשן ועין, שהם מומים שבגלוי ואינם חוזרים.
 הגמרא דנה האם עבד היוצא לחירות בהפלת אחד מראשי
 האיברים, זקוק לגט שחרור: תנו רבנן, בכולם - בשן ועין ובראשי
 האיברים שהופלו לעבד, עבד יוצא בקו לחירות ואינו עובד את
 אדונו, וצריך לקבל גט שחרור מרבו, על מנת להיחשב כשיראל
 גמור המתורב בבת ישראל, דכרי רבי שמעון. רבי מאיר אומר, אינו
 צריך גט שחרור, ויוצא בראשי אברים להחשב כשיראל גמור. רבי
 אליעזר אומר, צריך גט שחרור, רבי תרפון אומר, אינו צריך. רבי
 עקיבא אומר, צריך. המכריעים לפני חקמים ו' היושבים לפני חכמים
 ומכריעים במחלוקות כדעת מי נראה יותר אומרים, נראין דכרי
 רבי תרפון שאמר שאין צריך גט שחרור, בעבד היוצא בשן ועין,

1 יתרת - אצבע יתירה בידו, ונתתה האדון, עבד יוצא בן לחירות
2 שניכר החסרון בגלוי, ואין האצבע גדלה מחדש. אמר רב הונא,
3 והוא שנספרת על גב היד, שהיתה עומדת בשורה אחת עם כל
4 האצבעות.
5 הגמרא מביאה מעשה שיש ללמוד ממנו לענין אברים שעבד יוצא
6 בהם לחירות: סבי הנוניא - זקני המקום נווניא, לא אתו לפירקיה
7 דרב חסדא - לא באו לדרשתו של רב חסדא, אמר ליה רב חסדא
8 לרב הונא, זיל צנעניהו - לך ואמור להם להצטעע ולהסגר
9 בביתם, כלומר שיהיו בנידוי. אול אמר להו - הלך ושאלם, מאי
10 מעמא לא אתו רבנן לפירקא - מדוע לא באו החכמים לדרשה,
11 אמרו ליה, אמאי ניתי - מדוע נבוא, דבעינן מיניה מילתא ולא פשיט
12 לן - הרי שאלנוהו שאלה בהלכה ולא השיב לנו. אמר להו רב
13 המנונא, מי בעיתו מינאי מידי ולא פשיטנא לבו - האם שאלתם
14 אותי דבר ולא עניתו לכם, ומאחר שאני תלמידו של רב חסדא
15 יודע להשיב לכם, כל שכן שגם רב חסדא יודע, אלא שלא חשב
16 להשיב באמצע הדרשה. בעו מיניה - שאלו זקני נוניא את רב
17 המנונא, עבד שפרסו רבו בפצעים מהו האם יוצא בכך לחירות. האם
18 פמום שפגלי דמי, שהביצים ניכרות מחוץ לכיסן, או לא, שאין זה
19 נחשב מום שבגלוי, מכיון שהן טמונות בכיסן. לא הוה בדייה - לא
20 היה בידו תשובה לשאלתם. אמרו לו, זקני נוניא לרב המנונא, מה
21 שפך. אמר להו יתד נאמן התקוע ביה המדור, לאו המנונא שמך
22 שהוא לשון יתד נאמן התקוע ביה המדור, אמר קרונא - יושב
23 קרנות, שהרי אינך יודע להשיב על שאלתנו. לאחר מכן, אתא
24 לקמיה דרב חסדא - בא רב המנונא לפני רב חסדא וסיפר לו את
25 שאלתם, אמר ליה רב חסדא, מתניתא בעו מינך - מה ששאלוך,
26 ברייתא היא, דתנן בנגעים (פ"ו מ"ז), עשרים וארבעה ראשי אברים
27 שבאדם, כולם אין מטמאין משום מחיה, שסימן טומאה זה הנקרא
28 מחיה, אינו מטמא אלא אם נראה כולו לכהן בבת אחת, וכאשר
29 נגד המחיה הוא על ראש האבר ויורד לצדדיו, אי אפשר לראותו
30 כולו כאחת. ואלו הם ראשי האברים, ראשי אצבעות ידים ורגלים,
31 וראשי אוננים ו' שפת האוזן, וראש החוטם, וראש הגוייה הוא הגיד.
32 וראשי ריבוי שבאשה. רבי יהודה אומר, אף ראשי ריבוי שבאיש הם
33 בכלל ראשי האברים. ותני עלה - בברייתא, ככולם - בכל ראשי
34 האברים האלו, עבד יוצא בהם לחירות כאשר רבו הכהו ונתחן
35 אחד מהם. רבי אומר, אף הפירוס, אם סירס הרב את עבדו, יוצא
36 לחירות. בן עזאי אומר, אף הלשון - אף אם חתך לשון עבדו, שזהו
37 מום שבגלוי, שבשעה שמדבר לשונו נראית. אמר מר, רבי אומר
38 אף הפירוס יוצא בו לחירות. פירוס דמאי - מזה הסירוס שדובר בו
39 רבי, אולימא פירוס גניד, לא היה צריך רבי להוסיפו, שהרי היינו
40 ראש הגוייה שנמנה בין ראשי האברים, אמר לא מדובר בפירוס
41 דביצים, וכמקרה שנטפסו בו זקני נוניא. ושמענו מברייתא זו
42 שנחלקו בכך רבי וחכמים.
43 הגמרא מקשה: רבי אומר אף הפירוס, בן עזאי אומר אף הלשון.
44 ומסדר ברייתא משמע שרבי יוצא רק סירוס ולא בנטילת
45 לשונו, ורבי, האם לדעתו מום לשון לא יוצא בו לחירות.
46 ורמינהו - יש להקשות על כך, ששנינו, הרי מי שהיה מזה מאפר
47 פרה אדומה על טמא מת, ונתתה תואה על פיו של הטמא, רבי אומר,
48 הייה - הזאתו כשרה ונטהר בה, ואף שצריך להוות על גוף הטמא
49 במקום הגלוי, פיו של אדם נחשב מקום גלוי, וחקמים אומרים, לא
50 הייה, שהפה נחשב מקום סתר. מאי לאו - האם אין הכוונה
51 שהזאה נתוח על לשונו של הטמא, ומוכח מכאן שרבי נחשבת
52 הלשון מקום מגולה, ולא כמו שמשמע מברייתא לגבי יציאת
53 עבד. מתרצת הגמרא: לא - אין הפירוש שהזאה נתוח על לשונו,
54 אלא על שפתיו שהן מגולות, אבל אם נגעו בלשונו לא היה נטהר
55 בכך, ורבי לשיטתו שלשון היא מקום סתר. הגמרא מקשה על
56 פירוש זה: האם אפשר להעמיד שמדובר שנפלה הזאה על שפתיו,
57 והלא פשיטא שמקום מגולה הוא. מתרצת הגמרא: מהו דתימא
58 וימנא דחלים שפתייה - מכיון שלפעמים סוגר הוא את שפתיו
59 בחווקה ואינן נראות, לכן אינן נחשבות כמקום מגולה, קא משמע

60 לן רבי שמקום מגולה הוא, ונטהר בהזאה זו.
61 הגמרא דוחה פירוש זה: ונתתה ברייתא אחרת לגבי הזאה, שרבי
62 מכשיר אף הזאה על לשונו, ומוכח שלשון נחשבת כמקום גלוי.
63 ועוד תניא בברייתא המונה מומין שבכור בהמה נחטש ונאכל
64 מחמתם בכל מקום שהם מומין בגלוי שאינן מתרפאים, ובכללם
65 מנה תנא קמא גם שניטל רוב הלשון, רבי אומר די שניטל רוב הפירוס
66 שפגלישונו - הוא החלק המתנועע בפה ואינו נחשב כמקום גלוי,
67 שמברייתות אלו למדנו שלדעת רבי הלשון נחשבת כמקום גלוי.
68 הגמרא מבארת את הברייתא לגבי עבד באופן אחר: אמר מה
69 ששנינו רבי אומר פירוס, הכוונה היא, שסירוס הוא מום שבגלוי
70 אף שהביצים אינם מגולים לעולם, ולא מיבעיא לשון שנחשבת
71 מקום גלוי. וכן עזאי אומר, לשון העבד יוצא בנטילתה לחירות, אבל
72 פירוס לא נחשב מום שבגלוי. מבררת הגמרא: ומאחר שביארנו
73 שכן עזאי אינו מוסיף על דברי רבי, מאי אף' שהזכיר בן עזאי, הרי
74 מלשון זה משמע שבא להוסיף על דברי הונא שקדם לו. מבארת
75 הגמרא: דברי בן עזאי נאמרו אמרין תא - על דברי תנא קמא
76 שהזכיר עשרים וארבעה ראשי אברים, והוסיף בן עזאי על דבריו
77 אף הלשון, אבל אין הוא מוסיף על דברי רבי. הגמרא מקשה: אי
78 הכי נקריה דבן עזאי ברשא - היה לתנא להקדים את דברי בן עזאי
79 ולהזכירו לפני רבי, כיון שרבי מוסיף על דבריו. מתרצת הגמרא:
80 התנא של ברייתא זו, שמעיה לרבי יבנה - שמע את דברי רבי
81 וקבעם בברייתא. ואחר כך שמעיה לרבי עזאי - שמע את דברי בן
82 עזאי, ותני - ושנאו ברייתא אחר דברי רבי, וכפי שאמר בן עזאי
83 אף הלשון, ומשנה לא זיה מקומה - שדברי רבי נותרו במקומם
84 לפני דברי בן עזאי, שמכיון שהורגלו התלמידים לשנות את דברי
85 רבי מיד אחר דברי תנא קמא, קשה לשנות את הגירסא השגורה
86 בפיהם.
87 אמר עולא, תכל מודים - בין רבי ובן עזאי, הסוברים שלגבי עבד
88 לשון היא מקום גלוי, ובין תנא הסובר שלשון אינה גלוי, מודים
89 בלשון לענין טומאה - שאם נגע הלשון בדבר טמא, האדם נטמא
90 בכך, דהלשון גלוי הוא אמר השרץ - לגבי טומאת שרץ הנוגע בה.
91 מאי מעמא, וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים וכבס בגדיו
92 ורחץ במים וטמא עד הערב, אמר רבנא - אמרה התורה (ויקרא
93 טו יא), ללמדנו שאין אדם נטמא אלא כשהטומאה נוגעת במקום
94 גלוי כידיו, והאי נמי פר נגיעה הוא - וגם הלשון לכשיוציאה לחוץ,
95 מקום גלוי היא שאפשר לגעת בה. ועוד אמר עולא, שהכל מודים
96 לענין טבילה, שמקום הלשון פגמו דמי, שאף שצריך שמי המקוה
97 יגעו בכל מקום גלוי בגופו, אין צריך שיגעו בלשונו. מאי מעמא,
98 ורחץ בשמים חיים וטהור, אמר רבנא (ויקרא טו יג) ודורשים,
99 מה בשמים מאבראי - שכשם שבשרו הוא מבחוץ, אף כל חלק מגופו
100 שצריך שיבואו עליו מי הטבילה, מאבראי - מבחוץ הוא, אבל אין
101 הטובל צריך שיבואו מי הטבילה במקומות הנסתרים, ואין צריך
102 להכניס מים לפיו. לא תחלקו אמר רבנא, רבי מדמי לה את
103 הזאה לטומאה וכשם שלגבי טומאה נחשבת הלשון כגלוי כך גם
104 לגבי הזאה, ורבנן מדמו לה לטבילה, וכשם שלגבי טבילה הלשון
105 נחשבת כטמונה כך גם לגבי הזאה. ותנייהו - הן רבי והן חכמים,
106 בהאי קרא קמיפליגי - חולקים בדרשה שיש לדרוש מפסוק זה, והיה
107 הפהר על הפמא וגו' ביום השלישי וביום השביעי וחסאו ביום
108 השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב' (במדבר יט ט), רבי
109 קבר שיש לדרוש' והיה הפהר על הפמא ביום השלישי וביום השביעי
110 וחסאו, כלומר, וחסאו' שהיא הזאה, ועל הטמא' שהיא
111 הטומאה הוקשו זה לזה, וכל מקום שנחשב בגלוי לגבי טומאה,
112 ראי הוא להזאה. ורבנן כפרי שיש לדרוש את המשך הפסוק,
113 וחסאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים, שהוקשו הזאה
114 והטבילה, שיהיה החיטוי על מקום הראוי לטבילה במים, ומקום
115 הלשון אינו ראוי לטבילה.
116 שואלת הגמרא: ורבנן נמי, וחכמים המדמים הזאה לטבילה, מדוע
117 לא נדמיה לטומאה. משיבה הגמרא: מהרה משהרה הנה ליה למילה
118 - יש ללמוד דבר הגורם טהרה מדבר הגורם טהרה, ולכן לומדים

קידושין. האשה נקנית – פרק ראשון דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
קפט
 תוספות

1 יתרת – אצבע יתירה. שנספרת על גב היד – שהיתה בשורת שאר אצבעות. סבי דנונאי
 2 – שם מקום. ויל צנעניהו – אמור אליהם להסגר ולישב בבית. וזה לשון נודי לתלמיד
 3 חכם, כדאמר במעור קטן (זא), לאמר לו דרך כבוד: הסגר ושבו בביתך. כגומין שנגלו
 4 דמי – שהרי תלויין בכיס וניכרים מבחוץ. או לא, הואיל וטמונין בתוך הכיס. קרננא –
 5 יושב קרנות אתה, ולא בעל תורה. מתניתא בעו
 6 מינך – גרסינן. דמברייתא דתני עלה דמתניתין:
 7 רבי אמר אף הסיורס. יליף לה. אין מספמאין
 8 משום מטיה – שם אחד מן הנגיעים. כדכתיב
 9 (ויקרא יג) "ומחית בשר חי בשנת" וכתוב בה
 10 (שם) "לכל מראה עיני הכהן" – שתהא כולה
 11 נראית כאחת. פרט למחיה שהיא במקום
 12 המשופע ויורד לכל צד, שאין יכול לראות ראש
 13 הנגע ורגליו כאחת. וראשי אונים – שפת האוזן.
 14 ראש נוייה – גיד. וראשי דיים שבאשה – אבל
 15 שבאיש אינן בולטין כל כך, ואין זה שיפוע.
 16 לחיות – דכולן, אם קצצו לו רוב – מום
 17 שבגלוי הוא. ואינו חחר. רבי אמר אף הסירוס
 18 – מוסף על אלו לענין עבד. וישן ועין לא
 19 איצטריך ליה לרבי למנות בתוספתא. דבהדיא
 20 כתיב. וזיל קרי בי בר הוא. ותנא קמא לא פליג
 21 בהא. אף הלשון – שדרכו ליראות כשהוא
 22 מדבר, ומום שבגלוי הוא. אמר פיר כו' – רב
 23 חסדא מסיק אויול למלחיה. למיפשט אפי
 24 דסבי. היינו נוייה – דאימני לענין נגיעים,
 25 ובכולהו אמר תנא קמא: עבד יוצא לחירות.
 26 ואילא דביצים – שמע מינה בעיא דסבי פלוגא
 27 דרבנן ורבי היא. הכי גרסינן: ולרבי לשון לא –
 28 ולרבי לשון לא הוי מום גלוי? בתמיה. על פיו –
 29 של טמא. רבי אומר הית – דאף על גב ההוא
 30 על הגלוי בעינן, כדלמיה. דחלים – סוגר פיו
 31 בחוקה עד ששפתיו נדבקות מאד. ולא נשויהו
 32 כגלוי, הואיל ופעמים הם טמונות על ידי חלומה.
 33 קא משבע לן. חלים – דבר שהוא מדביק יפה,
 34 *שולדרי בלעו, כדארמין גבי תפירות עור
 35 ב"העור הדרתוב" (תולין כגבג). שאני עור
 36 דחלים. שניבל רוב הלשון – לענין מומי כבוד
 37 שנו, בכבודות. רוב המדרב – ממקום פרישת
 38 דיבוקו ולמעלה קרי מדבר. אף על גב דדיבור
 39 בבמהה לא שייכא – קרי ליה מדבר, הואיל
 40 והוא המדרב בלשון האדם. אלא רבי אומר
 41 סירוס – אף על פי שהן טמונין בכיס לעולם. ולא
 42 מיבעיא לשון – שהוא גנלה לפרקים. ומאי אפי
 43 – דקאמר בן עזאי. אקמייתא – קאי, אעשרים
 44 וארבעה המניין אצל נגיעים, דקאמר תנא קמא:
 45 עבד יוצא בהן לחירות – מוסף בן עזאי לענין
 46 עבד, אף הלשון. "אילא" לא גרסינן, והכי גרסינן:
 47 תנא שמע לרבי וקבעה בו' – קבעה אצל
 48 הראשונות, והדר שמעה לרבן עזאי שהיה
 49 מוסף לשון לבדו על הראשונות. ונמצא חלוק
 50 על רבי בסירוס, וקבעה בלשון "אף" כמו

1 **המנונא** קרננא – פירש בקונטרס: יושב קרנות אתה, ולא בעל תורה. ורבינו תנאל
 2 פירש: אתה אומר המנונא היינו חם נונא, דג חם. ואין כן, אלא קר נונא, דג
 3 שהוא קר. **רבי** מרמה ליה לטומאה – ואם תאמר: מאי פריך לעיל מהוה על לשונג
 4 דילמא הואה שאני, דאיתקש לטומאה. אבל לענין ראשי אברים – מדמינן לטבילה! ויש
 5 לומר: דעל כרחך ליכא לדמיו לטבילה. שהרי שן
 6 ועין דהוו גלוי לעבד, שהוא יוצא בהן לחירות,
 7 ולגבי טבילה הוו כטמון, כדמסיק בסמוך. דלא
 8 בעינן ביאת מיים.
 9 **כל** הראוי לביילה כו' – עיקר מילתא דרבי
 10 וירא בפרק "המנוחות והנסכים" (מנחות
 11 קג,א) דתנן: אם אמר "הרי עלי מנחה של ששים
 12 ואחד עשרון" – מביא ששים בכלי אחד, והאחד
 13 בפני עצמו. ומפרש בגמרא: משום דשישים נבללין,
 14 וששים ואחד אין נבללין. פריך: כי אין נבללין
 15 מאי הוי? והתנן: אם לא בלל כשר! אמר רבי
 16 דירא: כל הראוי לביילה – אין בילה מעכבת,
 17 ואפילו לא בלל כשר. וכל שאין ראוי לביילה
 18 – בילה מעכבת בו, דראוי לביילה בעינן. ואם
 19 תאמר: מאי פריך? ואם לא בלל כשר? נח
 20 דבליילה לא מעכבת – היינו דוקא בדריבב, אבל
 לכתחילה

יִתְרַת וַחֲתָכָה - עֶבֶד יוֹצֵא בֶּהֱן לְחִירוֹת. אָמַר רַב
 הוֹנָא: וְהוּא שֶׁנִּסְפְּרַת עַל גַּב הַיָּד. דְּנוֹנוּנָא לֹא אָתוּ
 לְפִירְקָיָה דְּרַב חֲסָדָא, אָמַר לִיה לְרַב הַמְּנוּנָא: יוֹל
 צְנַעְנִיָּהוּ. אִוֹל אָמַר לָהּ: מַאי טַעְמָא לֹא אָתוּ רַבְנָן
 לְפִירְקָא? - אָמְרוּ לִיה: אָמַאי יִתִּי? דְּבַעֲנִין מִיָּוִיָּה
 מִיָּחָא וְלֹא פִשְׁט לָן. אָמַר לָהּ: מִי בְּעִיתוּ מִיָּנָא
 מִיָּדוּ וְלֹא פִשְׁטָנָא לְכוּ? בְּעוּ מִיָּוִיָּה: עֶבֶד שְׁפָרְסוּ
 רַבּוּ בְּבָצִים מִהוּ? פְּמוּם שְׁבַגְלוּ דְּמִי אוּ לֹא? לֹא
 הָוֵה בְּיָדֵיהּ. אָמְרוּ לוּ: מַה שְׁמָד? - אָמַר לָהּ:
 הַמְּנוּנָא. אָמְרוּ לִיה: לֹא הַמְּנוּנָא, אֲלֵא קְרַנְנָא. אֲתָא
 לְקַמְיָה דְּרַב חֲסָדָא, אָמַר לִיה: מִתְּנִיתָא בְּעוּ מִיָּדוּ.
 דִּתְנִין: עֲשִׂירִים וָאַרְבָּעָה רֵאשֵׁי אַבְרָם שְׁבָאָדָם פּוֹלָם
 אֵין מִטְּמָאִין מִשּׁוּם מִחְיָה, וְאִלוּ הֵם: רֵאשֵׁי אֲצַבְעוֹת
 יָדִים וְרַגְלִים, וְרֵאשֵׁי אֲוָנִים, וְרֵאשֵׁי חַחוּטָם, וְרֵאשֵׁי הַגְּוִיָּה, וְרֵאשֵׁי דָדִים שְׁבָאָשָׁה. רַבִּי יְהוֹרָה
 אָמַר: אָף שְׁבָאִישׁ וְתִנּוּ עֲלָה: בְּכוֹלָם עֶבֶד יוֹצֵא בֶּהֱם לְחִירוֹת. רַבִּי אֱמִיר: אָף הַסִּירוּם, בֵּן
 עֲזָאִי אֱמִיר: אָף הַלְשׁוֹן. אָמַר מִר: רַבִּי אֱמִיר אָף הַסִּירוּם. - סִירוּם דְּמָאִי? אֵילִימָא סִירוּם
 הִגְדוּ - הֵינּוּ גְוִיָּה, אֲלֵא לֹא - סִירוּם דְּבִיצִים. "רַבִּי אֱמִיר אָף הַסִּירוּם". וְרַבִּי לְשׁוֹן לֹא? -
 וְרַמְיָהוּ: הִרִי מִי שְׁהִיָּה מְוָה וְנִתְוָה הַזֹּאֵה עַל פִּיו, רַבִּי אֱמִיר: הֵיָּה, וְחֲכָמִים אֱמִירִים: לֹא
 הֵיָּה. מַאי לֹא עַל לְשׁוֹנוֹ? - לֹא, עַל שְׁפָתָיו. - עַל שְׁפָתָיו פִּשְׁימָא! - מַהוּ דְּתִימָא: זִמְנָא
 דְּחֵלִים שְׁפָתֵיהּ, קָא מִשְׁמַע לָן. וְהִתְנַיָּא: עַל לְשׁוֹנוֹ! וְעוֹד תְּנַיָּא: וְשִׁנְיָטֵל רוּב הַלְשׁוֹן, רַבִּי
 אֱמִיר: רוּב הַמְּדַבֵּר שְׁבַלְשׁוֹנוֹ. אֲלֵא, רַבִּי אֱמִיר: סִירוּם, וְלֹא מִיָּבַעֲיָא לְשׁוֹן, בֵּן עֲזָאִי אָמַר:
 לְשׁוֹן, אֲבָל סִירוּם - לֹא. וּמַאי "אָף" - אֲקַמְיָתָא. - אִי הָכִי נִקְדְּמָה דְּבֵן עֲזָאִי בְּרִישָׁא -
 תְּנָא שְׁמַעֵה לְדְרַבִּי וְקַבְּעָה, וְשְׁמַעֵה לְדְרַבִּי עֲזָאִי וְתִנּוּ, וּמִשְׁנָה לֹא זֹוה מִמְּקוּמָה. אָמַר עוֹלָא:
 הַכֹּל מוֹדִים בְּלְשׁוֹן לְעֵנִין טוּמְאָה, דְּגִלּוּי הוּא אֲצֵל הַשְּׂרָץ. מַאי טַעְמָא, "אֲשֶׁר יַעַב בּו" אָמַר
 רַחֲמָנָא - וְהֵאִי נְמִי בַר נְגִיעָה הוּא. לְעֵנִין טְבִילָה - בְּטָמוֹן דְּמִי. מַאי טַעְמָא, "וְרַחֵץ בְּשׂוֹר
 בְּמִים" אָמַר רַחֲמָנָא, מַה בְּשׂוֹר מֵאֲבָרָא - אָף כֹּל מֵאֲבָרָא. לֹא נִחְלְקוּ אֲלֵא לְעֵנִין הַזֹּאֵה;
 רַבִּי מְדַמֵּי לָהּ לְטוּמְאָה, וְרַבְנָן מְדַמּוּ לָהּ לְטְבִילָה. וְתַרְוֵיהוּ בְּתָאִי קְרָא קְמִיפְלָגִי, "וְהִזָּה
 הַמְּהוּר עַל הַטְּמָא" וּגְוִי. רַבִּי סָבִר: "וְהִזָּה הַמְּהוּר עַל הַטְּמָא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 וְחֲמָאִין". רַבְנָן סָבְרִי "וְחֲמָאִין בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְכֶם בְּגִדְוִי וְרַחֵץ בְּמִים". - וְרַבְנָן נְמִי, דְּנִמְיָה
 לְטוּמְאָה! - טְהָרָה מִטְּהָרָה הָוֵה לִיה לְמִילָף. - וְרַבִּי, דְּנִמְיָה לְטְבִילָה! "וְכֶם בְּגִדְוִי" הַפְּסִיק
 הַעֲנִינִי. - וְסָבִר רַבִּי לְעֵנִין טְבִילָה בְּטָמוֹן דְּמִי? וְהָאֵמַר רַבִּין אָמַר רַב אֲדָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
 מַעֲשֵׂה בְּשִׁפְחָה שֶׁל בֵּית רַבִּי שְׁמֻבְלָה וְעֵלְתָה, וְנִמְצָא עֲצָם בֵּין שִׁנְיָה, וְהִצְרִיכָה רַבִּי טְבִילָה
 אַחֲרָת! - נְהִי דְּבִיאת מִים לֹא בְּעֵינֵן, מְקוּם הָרְאוּי לְבֹאֵ בּו מִים בְּעֵינֵן, כְּדִרְבִּי יוֹרָא. דְּאָמַר
 רַבִּי יוֹרָא: כֹּל הָרְאוּי לְבִילָה - אֵין בִּילָה מְעַכְבֵּת בּו, וְשְׂאִינוּ רְאוּי לְבִילָה - בִּילָה מְעַכְבֵּת בּו.
 כתנאי:

לכתחילה מצה לבלול! ויש לומר: דכיון דהאי גברא למנחה גדולה קמכוין, אם איתא דבעלמא כשר בדיעבד, בהאי גברא שהתנדב קרבן גדול - שרי אף לכתחילה. עוד יש לומר: דאיכא נפקותא אליבא דמאן דאמר התם: אפילו המתנדב מנחה גדולה אינו מביא אלא לוג אחד. אם כן כשהתנדב ששים אחד עשרונים - יצטרך להביא בשני כלים, לפי שאין נבללים

1 יצטרך להביא שני לוגים שמן, הוא לא
2 התנדב אלא לוג אחד. והוי כמו יתור שמנו,
3 דקיימא לן (מנחות יא,א) דיתור שמנו פסול. ואי
4 הוה שרי בדיעבד בכלי אחד - היה טוב להביא
5 לכתחילה, שלא יכא יכא לידי יתור שמן, ומיהו, קשה:
6 מאי טעמא דראוי? אי שנה הכתוב בלילה לעבב
7 לא ליבעי בלילה ממש, ואי לא שנה - אפילו ראו
8 לא ליבעי? ויש לומר: דודאי שנה הכתוב בלול
9 כמה פעמים, אבל לא כתב בלשון יור, ובלילה
10 משמע דאתא לאשמעינן דלא בעינן אלא ראו.
11 ואם תאמר: בטבילה מנא ליה דבעינן ראו? ויש
12 לומר: משום דתניב "ורחץ את כל בשרו" -
13 דמשמע אפילו בית הסתרים, ובתיב "וידר"
14 דרשינן: מה ידיו מאבראי - אף כל מאבראי,
15 ומשמע בית הסתרים. מל מוקום, כיון דאיכא
16 "כל" דמורינן אפילו בית הסתרים - איכא למימר
17 לכל הפחות להכי מרבי, דבעינן ראו לביאת מים.
18 **בהמה** גסה נקנית במסירה - פירש בקונטרס:
19 בעליה מוסרים אותה ללוקח באפטר,
20 כדתניא לעיל: כיצד במסירה - אחוזה בטלפיה
21 כו'. משמע מתוך לשונו דמסירה בעינן מיד ליה
22 וכן פירש רבינו יצחק בן מאיר, ומייתי' ראיא מהא
23 דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (ח,ב): מאי לשון
24 מסירה - כאדם המוסר דבר לחבירו. וכן הדיא

כתנאי: "מעוקד וכתות ונתוק וכתות" - כולן כביצים,
דכרי רבי יהודה. - כביצים ולא כגיד? אלא: כולן
אף כביצים, דכרי רבי יהודה. רבי אליעזר פן יעקב
אומר: כולם כגיד. רבי יוסי אומר: "מעוקד וכתות" -
אף כביצים. "נתוק וכתות", כגיד - אין, כביצים - לא.
משנה בהמה גסה נקנית במסירה, והדקה בהגבהה,
דכרי רבי מאיר ורבי אליעזר. והכמים אומרים: בהמה
דקה נקנית במשיכה. **גמרא** דרש רב בקימחוינאי:
בהמה גסה נקנית במשיכה. אשפחיהו שמואל
לתלמידי דרב, אמר להו: מו אמר רב בהמה
גסה נקנית במשיכה? והאנן במסירה תנן! ורב נמי
במסירה אמר, הדר ביה מהתיהא? - הוא דאמר פי
האי תנא, דתניא, והכמים אומרים: זו וזו נקנית
במשיכה, רבי שמעון אומר: זו וזו בהגבהה. מתקיף
לה רב יוסף: אלא מעתה, פיל לרבי שמעון פמה יקנה? -
אי נמי: בשוכר את מקומו. רבי יודא אומר: מביא ארבעה פלים ומניחן תחת רגליו. -
שמעתי מינה כליו של לוקח ברישות מוכר - קנה לוקח? - הקא כמאי עסקינן - כפימחוינאי.

1 **כתנאי** - סירוס דביצים, אי הוי מום גלוי. **כביצים לא כגיד** - בתמיה: גיד ודאי גלוי הוא
2 **אף כביצים** - ולא תימא מום טמון הוא, דודאי מניכר. **כגיד ולא כביצים** - דודאי מום
3 טמון הוא, ולא מום גלוי הוא. **מעוקד וכתות אף כביצים** - דמינכר טפי. **כתות** - כרותן
4 החושין שהביצים תלויין בהן בכיסין, ומעורים במקצת, ואינן נתוקין לגמרי. **נתוק** - בד
5 לגמרי, ועדיין תלויין בכיס. **נתוק הוי טפי מכרות**,
6 כדאמרינן במנחות (נו,ב): להביא נותק אחר כרות
7 שחייה. **אלמא:** נתוק הוי טפי מכרות. **משנה**
8 **נקנית במסירה** - בעליה מוסרים אותה ללוקח
9 באפטר או בשעה, כדתניא לעיל (כב,ב): כיצד
10 במסירה כו'. אבל משיכה - לא מקניא. דאין
11 דרכה בכך להולוכה לפניו. **בהגבהה** - ולא
12 במשיכה. **גמרא** **אין תנן במסירה ורב**
13 **נמי במסירה אמר** - והיה רגיל לומר. **הדר ביה**
14 **כו'** - בתמיה. **עד הכא שמואל קאמר לה**. זו וזו
15 - הדקה והגסה, וכי האי תנא סבירא ליה לרב.
16 זו וזו בהגבהה - ולא במסירה ולא במשיכה.
17 **כמה יקנה** - שאי אפשר להגביהו. **מביא ארבעה**
18 **כלים** - דקני ליה כליו כו'. **שמע מינה כו'** -
19 ופולגתא היא בבבא בתרא (פח,א). **כפימחוינאי** -
20 זוית שהיא אצל רשות הרבים, ואינה לא רשות
21 הרבים ולא רשות היחיד.

א
דאמר במציעא ובבבאי הגר "מאן מסר ליה דליקני", דמשמע דמסירה הוי מיד ליה. וקשה לרבינו יצחק: דהא אמרינן לעיל: כיצד במסירה - אחוזה בטלפיה משמע שמעצמו אחוזה. ולא מסרה לו אדם! לכן נראה לרבי דלא בעינן מיד ליה, אלא כיון דאמר "לך חוק וקני" - קנה. והא דקאמר התם במציעא ובבבאי הגר "מאן קמסר ליה דליקני" - היינו מי אמר לו "לך חוק וקני". ורבינו שמואל בן מאיר פירש: אחו בטלפיה - אחו במצות המוכר. דמשמע נמי מתוך לשונו דלא בעינן מסירה מיד ליה. ועוד ראה מפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא ע"ב), דפליגי התם תנאי: חד אמר: ספינה נקנית במסירה, וחד אמר: כדלוקח דהיבא דאמר ליה "לך חוק וקני" - כולי עלמא לא פליגי דקני. כי פליגי - כגון דאמר ליה "לך משוך וקני", מר סבר: מראה מקום הוא לו. מראמר "קפיד" - אלמא אינו מוסרה מיד ליה. דאי מסר ליה - אמאי לא קני? הא בטלה הקפדתו אלא שמע מינה דמסירה לא הוי מיד ליה. ועוד: אי מסירה מיד ליה בעינן - לא הוה ליה למימר "לך חוק וקני" אלא "תא חוק וקני".

בהמה גסה נקנית במסירה - פירש בקונטרס: דוקא במסירה, אבל במשיכה - לא מקניא, דאין דרכה בכך להולוכה לפניו. משמע לפרושו דמסירה עדיפא ממשיכה. והא דקאמר בגמרא, דרש רב בקימחוינאי: בהמה גסה נקנית במשיכה, וכל שכן במסירה. ופריך שמואל לתלמידי דרב: והאנן במסירה תנן. פירוש במסירה דוקא ולא במשיכה. וקשה לרבינו יצחק: מאי פריך שמואל: והאנן במסירה תנן ולא במשיכה? הא תנן בפרק קמא דבבא מציעא (ב,א), היו שנים רוכבים על גבי בהמה, או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג וכו' - שהשנים יחלוקו, משום דכל אחד קנה מהצד. ומנהיג היינו משיכה! ועוד, דאמר התם (ח,ב): שמעת מינה דמר שמואל תרתי: רוכב ומנהיג - חד קני וחד לא קני, ולא ידענא דזו מנייהו. היכי דמי? אילמא רוכב לחוד ומנהיג לחוד - מנהיג מי איכא למאן דקני? משמע דשמואל גופיה דקאמר הכא במסירה דוקא תנן, קאמר התם דמנהיג קני, דהיינו משיכה! ועוד קשה: דבגמרא בעו: פיל לרבי שמעון במה יקנה? תבעי ליה נמי: בהמה גסה במציעא ובבבאי הגר כמה יקנה אליבא דרבי מאיר ורבי אליעזר? במסירה לא אפשר - דמאן מסר ליה דליקני. ומשיכה לא קניא בבמה גסה לדידהו! ומיהו, דך פירכא איכא לשנויי, ולחלק בין מוכר וממכר למציעא ובבאי הגר; דמקח וממכר דאפשר במסירה - לא מיקני במשיכה, אבל במציעא ובבאי הגר דלא אפשר במסירה - מקניא במשיכה. אבל אכתי קשה מרבי אליעזר, דאית ליה הכא במסירה דוקא, כדתנן במנתינין: דברי רבי מאיר ורבי אליעזר. התם קתני, רבי אליעזר אומר: רוכב בשדה ומנהיג בעיר - קני. ומקיף לה במקח וממכר. אלמא, משיכה קני אף לרבי אליעזר! לכך פירש רבינו יצחק: בהמה גסה נקנית במסירה - היינו אף במסירה, וכל שכן במשיכה דעדיפא. והשתא ניחא דפריך שמואל: והאנן במסירה תנן. כלומר, אף במסירה. ועוד יש לדקדק דמשיכה עדיפא ממסירה מהא דקתני ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא ע"א): ספינה נקנית במסירה, דברי רבי. והכמים אומרים: לא קנה עד שישמכנה. משמע דלא קני במסירה לרבנן אלא במשיכה. אלמא דרבי דאמר במסירה - לא למעוטי משיכה אתא, אבל למאן דאמר במשיכה - למעוטי מסירה אתא. והלשון נמי משמע, דקאמר התם: ספינה במסירה? משמע - עם המשיכה. וכן סובר רבינו שמואל בן מאיר דמשיכה חשיבה מן המסירה. דפירש בפרק "המוכר את הספינה" (ע"ב) עלה דהדיא דאבי ורבא דאמרי תרווייהו: מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינו של שניהם, משיכה קונה בסמיטא ובחצר שהיא של שניהן. ופירש רבינו שמואל בן מאיר התם: מסירה קונה ברשות הרבים - משום דלא אפשר למיקנייה התם במשיכה, דאין משיכה אלא כשמושך ברשותו, והאי לאו רשותיה היא. משיכה קונה בסמיטא - דשפיר הוי רשותו לחניח שם מה שהיא צריך, מה שאין כן ברשות הרבים. וכיון דאפשר במשיכה שהיא קנין חשוב - לא אורחא דארעא למיקנייה במסירה, שהיא קנין גרוע. ורבינו הם הקשה על פירוש רבינו שמואל בן מאיר: וכי מצות הן, משיכה ומסירה, שמבטלות זו את זו, שאין לעשות אלא מן המבותר! ופירש רבינו הם לשם: משיכה קונה בסמיטא - כל שכן מסירה, דעדיפא ממשיכה. וכן פירש רש"י. ומיהו, שיטת דשמענתא קשה לפירושו, כדפירשתי. והרב רבינו חיים כהן מיישב פירוש רבינו שמואל בן מאיר, ומפרש: דמסירה אינה קונה בסמיטא לא מטעמא דרבינו שמואל בן מאיר, אלא נראה לו הטעם שהסימטא רשות של יחיד הוא. והקודם בו וכה. וסתמא דמילתא המוכר קדם והביא בהמותו לשם קודם שבא הלוקח, ואם כן הוי מקום בהמותו בחצר, ואין מסירה ולא שום קנין מהני ברשות מוכר. אף על גב דמשיכה קניא שם - היינו משום שעקר הדבר ממקומו הראשון. ורבינו יצחק הקשה על מה שפירש רבינו הם דמסירה קונה אף בסמיטא, מוהדיא דפרק "הספינה" (שם ע"ב) דקאמר התם: ספינה נקנית במסירה דברי רבי, והכמים אומרים במשיכה. ופריך: היכי דמי? אילמא ברשות הרבים וכו'. עד דקאמר: לימא אביי ורבא דאמרי מסירה קונה ברשות הרבים אמרי רבי כו'. משמע דאי הוה מוקף לה בסמיטא - לא הוי קשה מידי. ואי מסירה קונה בסמיטא, אפילו אם מיירי פולגתא דרבי והכמים בסמיטא - הוה ליה למיפרך הכי: לימא אביי ורבא דאמרי כרבי! לכך נראה לרבינו יצחק, הא דאמרי אביי ורבא מסירה קונה ברשות הרבים - היינו דוקא ברשות הרבים, אבל לא בסמיטא. כמו שפירש רבינו שמואל בן מאיר.

שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח - ואם תאמר: דילמא לא מביא ברשות מוכרו? ויש לומר: תמנא דמילתא ברשות מוכר מיירי ששם בהמה עומדת. והוי מצי למידיח, דאמר ליה מוכר "יקנה לך כלך", דבריה לכולי עלמא קנה לוקח, כדאיתא בפרק "הספינה" (בבא בתרא פ"א).

40 ועל ידי כך היא נמשכת ובאה.

נמרא

41 הגמרא מביאה דעה החולקת על האמור במשנה: דַּרְשׁ רַב פֶּעִיר
 42 קִימְחוּנְיָא, פְּהָמָה גְּסָה נִקְנִית בְּמִשְׁכָּה. אֲשֶׁכְּחִינְהוּ שְׂמוּאֵל לְתַלְמִידֵי
 43 דְּרַב – שְׂמוּאֵל מִצָּא אֶת תַּלְמִידֵי רַב, אָמַר לְהוּ – שָׁאֵל אוֹתָם, מִי
 44 אָמַר רַב – הָאֵם אֵכָן אִמְר רַב שְׁפָהּמָה גְּסָה נִקְנִית בְּמִשְׁכָּה, וְהָאֵנָן
 45 בְּמִסְדָּה תֵּנָן – והרי אנו שנינו במשנה שהיא נקנית במסירה, וְרַב
 46 נִמְי בְּמִסְדָּה אָמַר – ואף רב עצמו, רגיל היה לומר שהיא נקנית
 47 בְּמִסְדָּה, וְכִי הָדַר בֵּיהּ מְהֵיָא – האם חזר בו רב מדבריו אלו.
 48 מתרצת הגמרא: הוּא דְּאָמַר בֵּי הָאֵי תֵּנָא – רב שאמר בקימחוניא
 49 שְׁבַהּמָה גְּסָה נִקְנִית בְּמִשְׁכָּה, אמר זאת כשיטתו של אותו תנא
 50 שֶׁבְּרִייתָא הַסְּמוּכָה בַּהּ הוּבָאָה דְּעָה כּוּז, דְּתֵּנָא, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים,
 51 זו וְזו – בין בהמה גסה ובין בהמה דקה, נִקְנִית בְּמִשְׁכָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן
 52 אוֹמַר זֶה וְזֶה, בַּהֲמָה גְּסָה וּבַהֲמָה דְּקָה, נִקְנִית בְּהִנְפָּקָה בְּלַבַּד.
 53 הגמרא מקשה על דברי רבי שמעון שבהמה גסה נקנית רק
 54 בַּהֲגַבְהָה: מִתְּקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף, אֱלָא מַעְתָּה שְׁבַהּמָה גְּסָה נִקְנִית
 55 בַּהֲגַבְהָה וְלֹא בְּמִשְׁכָּה אוֹ מְסִירָה, פִּיל שְׁהוּא כְּבֵד בִּיּוֹתֵר, לְרַבִּי
 56 שְׁמַעוֹן שְׁקִינְי הִפִּיל כְּשֶׁאֵר בַּהֲמוֹת בַּהֲגַבְהָה בְּלַבַּד, בְּמָה יִקְנָה,
 57 הַלּוּא לֹא נִיתֵן לְהַגְבִּיהוּ כְּפִי שְׁמַגְבִּיהִים שָׁאֵר מִטְּלָטְלִים. אָמַר לִיהּ
 58 אַבְּי לְרַב יוֹסֵף, נִיתֵן לִקְנוֹת אֶת הַפִּיל בְּרַכִּי קִנְיֵן אַחֲרוֹת, כְּגוֹן
 59 בְּהִילִינִי, שֶׁהַבְּעִלִּים הָרַאשׁוֹנִים מְקַבְּלִים חֲפֵץ מִהַקּוֹנֵה וּמוֹשְׁכִים
 60 אוֹתוֹ וְתוֹמֵרֵת הַחֲפֵץ נִקְנָה הַפִּיל לְקוֹנָה. אִי נִמְי, אִפְשָׁר לִקְנוֹת פִּיל
 61 גַּם בְּדֶרֶךְ נוֹסֶפֶת, פְּשׁוּבָר הָאֵת מְקוּמוֹ שֶׁל הַפִּיל מִבְּעַל הַמְּקוֹם,
 62 וְעַל יְדֵי כֵךְ הַפִּיל הַעוֹמֵד שֶׁם נִקְנָה.
 63 הגמרא מביאה דרך נוספת לקנין הפיל: רַבִּי יוֹדָא אָמַר, הַקּוֹנֵה מְבִיא
 64 אֶרְבָּעָה בָּלִים הַשֵּׁיכִים לוֹ, וּמִנִּיחֵן תַּחַת רַגְלָיו שֶׁל הַפִּיל, כֵּךְ שֶׁכַּל
 65 רַגְלֵ תוֹנָה בְּתוֹךְ כְּלִי, וְעַל יְדֵי כֵךְ נִחְשָׁב הַפִּיל כְּמוֹנָה בְּכִלּוֹ שֶׁהֵם
 66 רְשׁוֹתוֹ, וְהוּא נִקְנָה לוֹ כְּפִי שְׁחֲצָרוּ קוֹנֵה לוֹ אֶת הַנִּמְצָא בַּהּ. שְׁמַעְתָּ
 67 מִיָּמָּה – שְׁמַעַת מְדַבְּרֵיו שֶׁל רַבִּי זִירָא שָׁאֵם בְּלָיו שֶׁל לֹאֲקָה נִמְצָאִים
 68 בְּרִשׁוֹת מוֹכְרֵי, וְנִתְּנוּ בֵּהֶם אֶת הַחֲפֵץ שְׂרוּצָה הַלּוֹקָה לִקְנוֹתוֹ, קִנְיָה
 69 הַלּוֹקָה אֶת הַחֲפֵץ. וְאִף שְׁאֵין הַחֲצֵר קוֹנֵה, אֲלָא כְּשֶׁנִּכְנַס הַחֲפֵץ
 70 לַחֲצֵר הַקּוֹנֵה וַיֵּצֵא מִרְשׁוֹת הַמוֹכֵר, וְכֵאֵן הַכְּלִים עֲדִינְ עוֹמְדִים
 71 בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, מְכַל מְקוֹם נִקְנָה הַחֲפֵץ לְלוֹקָה כִּיּוֹן שְׁהוּא בְּתוֹךְ
 72 כְּלִיו, וְאִין הוֹלְכִים אַחַר מְקוֹם הַכְּלִים שְׁשִׁיךְ לְמוֹכֵר אֲלָא אַחַר
 73 הַכְּלִים עַצְמָם. הַגְּמָרָא דוּחָה אֶת הָרֵאָה, הֵבָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן – יִתְּכֵן
 74 לומר שכאן מדובר שהפיל נמצא בְּמִסְכָּה, פִּינָה בְּשׁוּלֵי רִשׁוֹת
 75 הַרְבִּים שְׁאִינָה לֹא כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְלֹא כְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וְיֵשׁ רִשׁוֹת
 76 לְאֵדָם לְשַׁבַּת שֶׁם, וְלִכְּן הִיא כְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל הַעוֹמֵד שֶׁם, וְקוֹנֵה שֶׁם
 77 בְּכִלּוֹ אֶת חֲצִיּוֹ שֶׁל הַמוֹכֵר.

1 הגמרא חוזרת לדון אם סירוס בביצים, נחשב מום גלוי: פְּתִינָא –
 2 דִּין סִירוּס בְּבִיצִים שְׁנֵי בְּמַחְלֻקַּת תְּנַאִים, וְכַפִּי הַמֵּתְבָּאֵר בְּבִרְיִיתָא
 3 הַדְּנָה בְּמוֹמֵי הַבְּכוֹר שְׁנֵאמְרוּ בְּתוֹרָה. וְזֶה לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא, וְיִמְעוּד
 4 וְשִׁנְתַּמְעוּבֵי הַבִּיצִים וְקָתוּת וְשִׁנְכַתְתוּ בְּאִבְנִים עַד שְׁנִימְחוּן וְנִתְּנָן
 5 וְשִׁנְתוּקוּ בִּיד לְגַמְרִי, אֲלָא שְׁעֲדִינן תְּלוּים בְּכִיסוֹ וְקָרוּת וְשִׁנְכַרְתוּ
 6 הַחוּטִים שֶׁבָּהֶן הֵן תְּלוּיּוֹת בְּסִכִּין וְעֲדִינן מְעוּרִים הֵן בְּמִקְצַתוֹלָא
 7 תְּקָרִיבוּ לָהּ (וַיִּקְרָא כֵּב כַּד). וּמְבֵאֵרֵת הַבְּרִייתָא שְׁפוּלָן – כֹּל
 8 הַמוֹמִים הַלְלוּ הֵם בְּבִיצִים, שְׁאֵף הֵן נִחְשָׁבוֹת מְקוֹם גְּלוּי, וְאִין
 9 לְהַקְרִיב קָרְבַּן שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם כּוֹזֵה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. הַגְּמָרָא מְפַסְקָה
 10 בְּאִמְצַע הַבְּרִייתָא בְּכַדִּי לְבֵאֵר אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה: מְבֵרַרֵת
 11 הַגְּמָרָא, וְכִי לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה מוֹמִים אֲלוֹ הֵם בְּבִיצִים וְלֹא בְּגִיד,
 12 הַלּוּא הִגִּיד וְדָאֵי גְלוּי הוּא. מְבֵאֵרֵת הַגְּמָרָא, אֱלָא יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת
 13 הַבְּרִייתָא, שְׁפוּלָן נִחְשָׁבִים מוֹמִים אֵף כִּשְׁהֵם בְּבִיצִים וְכֹל שֶׁכֵּן
 14 כִּשְׁהֵם בְּגִיד, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא:
 15 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, בּוֹלָם בְּגִיד – כֹּל מוֹמִים אֲלוֹ נִאֲמְרוּ דוּקָא
 16 בְּגִיד וְלֹא בְּבִיצִים, לְפִי שְׁאִין הַבִּיצִים מְקוֹם גְּלוּי. רַבִּי יוֹסֵף אָמַר,
 17 מְעוּד וְקָתוּת נִחְשָׁבִים לְמוֹם, אֵף כִּשְׁהֵם בְּבִיצִים, לְפִי שֶׁהֵם נִיכְרִים
 18 יוֹתֵר, וְאִילוֹ נִתְּנוּק וְקָרוּת, בְּגִיד אֵין כֵּן, הֵם נִחְשָׁבִים מוֹמִים, אֲבֵל
 19 כִּשְׁהֵם בְּבִיצִים לֹא – אֵינָם נִחְשָׁבִים לְמוֹמִים, שְׁמֵאֲחַר וְאֵינָם נִיכְרִים
 20 כֹּל כֵּךְ אֵינָם נִחְשָׁבִים לְמוֹם בְּמִקוֹם גְּלוּי. וְנִמְצָא שְׂרַבִּי שְׂאֵמֵר
 21 סְסִירוּס הוּא מוֹם שֶׁבְּגְלוּי סַבֵּר כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְתַנָּא קָמָא וְבֵן עֲזַאי
 22 הָאוֹמְרִים סְסִירוּס בְּבִיצִים הוּא מוֹם שֶׁבְּסַתְּרוּ סַבֵּר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
 23 יַעֲקֹב.

משנה

24 כהמשך למשניות הקודמות העוסקות בדרכי קנייני אשה, עבד
 25 עברי ועבד כנעני, עוסקת משנתנו בדרכי קנין בהמות. כאשר אדם
 26 רוצה לקנות חפץ כלשהו, קרקעות או מטלטלין, עליו לעשות
 27 מעשה קנין. פעולות שונות ממשות כמעשה קנין, כשהלקן
 28 מועיל רק בחפצים מסויימים, או במצבים ובמקומות מסויימים. בין
 29 הפעולות נמנות גם הגבהה, משיכה ומסירה. המשנה והגמרא
 30 דנות באלו מהפעולות האלו נקנות בהמות גסות ודקות, ויש בכך
 31 כמה וכמה דעות.
 32 בְּהָמָה גְּסָה – גדולה נקנית בְּמִסְדָּה – כאשר בעליה מוסרים אותה
 33 לקונה על ידי שהם נותנים לו את אפסרה או את שערה לאחוז
 34 באמצעותם את הבהמה. וְהַבְּהֵמָה הַדִּקָּה וְהַקְּלָה יוֹתֵר, כְּמוֹ כֶּבֶשׂ
 35 וְעוֹ, נִקְנִית לְבַעֲלֵיהּ בְּהִנְפָּקָה – כאשר הקונה מגביה אותה מעל
 36 הקרקע שלושה טפחים. אֲלוֹ הֵן דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
 37 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, בְּהָמָה דְּקָה נִקְנִית בְּמִשְׁכָּה – כְּשֶׁהַקּוֹנֵה מוֹשֵׁךְ
 38 אוֹתָהּ מִמְּקוּמָה בִּידֵיו אוֹ עַל יְדֵי הַכְּשֵׁתָהּ בְּמַקְלָה, אוֹ שְׁהוּא קוֹרָא לָהּ

אגרות קודש

[ב' ניסן, ה'תשל"ב]

בנוגע לעצם השידוך – מובן שבזה עלי להחליט. באם ספק כו' – בהתייעצות עם הור'י ש'י וכיו"ב.

מפורסמת דעתי שצ"ל קיצור בזמן שבין החלטה לשידוך ובפרט עשיית "ווארט" וכיו"ב להחתונה.

עכ"פ פחות משנה.

אזכיר עה"צ להנ"ל.

58 שעדיין לא הגיע השטר לידי, המקח בטל.
 59 למדנו במשנה: "נכסים שיש להם אחריות", דיינו קרקעות,
 60 "נקנים בכסף, ובשטר ובחזקה".
 61 מנלן – מהיכן לנו שקרקע נקנית בשטר, אילמא משום דכתבי
 62 בירמיהו שאמר לו הקב"ה שאחר החורבן עוד יבוא זמן שייקנו
 63 שדות 'וְכָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹמֵס וְהַעֲד עֵדִים' (ירמיה לב מד), והכוונה
 64 שיכתבו שטר לקניית קרקע, והאמרת – והלא כבר אמרנו, שהשטר
 65 האמור בפסוק שְׂטָר רֵאיוֹהָ בְּעֵלְמָהּ הוּא ולא שטר קנין. אלא המקור
 66 לקנין שטר הוא מִהֵמָּה – מפסוק זה, 'וְאָמַרְתָּ אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה' (ירמיה
 67 לב יא) והוא השטר בו קנה ירמיהו קרקע, ולמדנו מכאן קנין שטר
 68 בקרקעות.
 69 הגמרא מגבילה את קנין השטר: אִמְר שְׂמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ – לא אמרו
 70 במשנה ששטר מועיל לקנין, אלא בשטר מתנה – שנותן קרקע
 71 במתנה, ומקנה אותה על ידי שטר, שאין שם תשלומים עבור
 72 הקרקע, אֲבָל בְּמִכְרָה – המוכר שדה לחבירו, לא קנה את המקום
 73 על ידי שטר, עַד שִׁיתֵּן לוֹ לְמוֹכַר דָּמִים וְדָמֵי הַקְּרָעוֹ, כפי שסיכמו
 74 ביניהם, כיון שאין המוכר גומר בדעתו להקנות כל עוד שלא קיבל
 75 את הכסף. מתיב – מקשה רב הַמְּנוּנָא מבריייתא, בְּשֵׁטֶר בְּיַד –
 76 כיצד נעשה שטר ששדות נקנות בו, קָבַח לוֹ הַמוֹכֵר לְלוֹקַח עַל
 77 הַיָּד אוֹ עַל הַתְּרָם אֶף עַל פִּי שְׂאֵין דָּהֵם, בשטר או בחרס, שָׁנוּ
 78 פְּרוּקָה, 'שְׂדֵי מְכוּרָה לָךְ', וכן הנותן מתנה כותב בשטר שנותן
 79 למקבל, 'שְׂדֵי נְתוּנָה לָךְ', על ידי שטרות אלו הרי זו מְכוּרָה וְנְתוּנָה,
 80 ולמדנו מכאן ששטר מועיל לקנות בין במכר ובין במתנה, ואין
 81 אמר שמואל שבמכר אין די בשטר בכדי לקנות. הוּא – רב
 82 המנונא, מוֹתִיב לָהּ – (הקשה קושיא זו, והוא מְפָרֵק לָהּ – תירצה,
 83 שמדובר בבריייתא זו בְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי דַעְתָּהּ – מפני שהיא
 84 גרועה, ולפיכך גמר בדעתו להקנותה לו גם קודם שנתן את דמי
 85 הקרקע, כדי שלא יוכל לחזור בו. אבל בשאר המכירות, סבר
 86 שמואל שאין השטר קונה לבדו, משום שהמוכר אינו גומר בדעתו
 87 להקנות עד שישלם.
 88 רב אשי אִמְר תירוץ אחר לקושיא מהבריייתא על שמואל, שאין
 89 הבריייתא מדברת בשני מעשים שונים, מכר או מתנה, אלא
 90 במקרה אחד שְׂמִיתָהּ בִּיקָשׁ לִיתָהּ לוֹ – שנותן את השדה לחבירו
 91 במתנה, וְלָמָּה קָבַח לוֹ בשטר גם לְשׁוֹן מְכָר, 'שְׂדֵי מְכוּרָה לָךְ', כִּי
 92 לְשׁוֹת אֵת בּוֹחַוּ שֶׁל מִקְבַּל הַמַּתְנָה, ולפרש שנותנה לו באחריות,
 93 שאם יבוא בעל חובו ויגבה את הקרקע, יחזור המקבל ויגבה ממנו
 94 את דמי המתנה הכתובים בשטר.
 95 למדנו במשנה: "נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר
 96 ובחזקה". מנלן – מנין לנו שקרקע נקנית בחזקה. אִמְר הַנִּקְיָה, אִמְר
 97 קָרָא בירמיה (מ י) שגדליהו בן אחיקם אמר לאלו שנתרו בארץ
 98 אחר גלות בבל, 'וַיִּשְׁבוּ בְּעֵרִיבָם אֲשֶׁר תִּפְשָׁתֶם, ומפרשים את
 99 הפסוק, בְּמָה תִּפְשָׁתֶם את עריכם וזכיתם בהם, בְּיִשְׁבָּה, שהישיבה
 100 בערים היא גרמה לקנייתן, ומכאן שחזקה, דיינו שימוש וישיבה
 101 בקרקעות, קונה. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל תְּנָא, בדברי משה לישראל
 102 אודות כיבוש הארץ נאמר 'וַיִּרְשָׁתֶם אֶתָּהּ וַיִּשְׁבַּתֶּם בָּהּ, ויש לדרוש
 103 את הפסוק בְּמָה תִּפְשָׁתֶם את הארץ, בְּיִשְׁבָּה, שהוא קנין חזקה,
 104 ומכאן למדנו שקנין חזקה מועיל בקרקעות.
 105 למדנו במשנה, וְנִכְסִים שְׂאֵין לָהֶם אַחֲרֵיטוֹ וְמִטְּלָטְלִין, אין נקנין
 106 אלא בְּמִשְׁכָּה. מנלן שמתטלטלין נקנים במשיכה. דְּכָתִיב 'וְבִּמְכֹר
 107 מִמֶּכָר לְעִמְיָתָךְ אוֹ קָנָה מִיַּד עִמְיָתָךְ' (ויקרא כה יד). דְּבַר הַנִּקְיָה
 108 בהעברתו מִיַּד לְיָד, וזהו קנין משיכה שעניינו העברת החפץ
 109 מרשות המוכר לרשות הקונה. וכל זה לדעת ריש לקיש שמשכיכה
 110 מועילה במטלטלין מן התורה. וְלִרְבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר דְּבַר תּוֹרָה – מדין
 111 תורה, מְעֻט קוֹנוֹת – נתינת הכסף היא הקונה את החפץ, ואין
 112 משיכה קונה, מֵאֵי אִיכָא לְמִימַר – האם המשנה מלמדת שבקנין
 113 משיכה קונה מן התורה, ושלא כדבריו. מתרצה הגמרא: לדעת
 114 רבי יוחנן, הַתְּנָא במשנה תִּפְשָׁתֶם דְּרַבְּנָן קָתִיב – שנה את תקנת
 115 חכמים שְׁעָקְרוּ קִנְיִן כֶּסֶף מִן הַמִּטְּלָטְלִין, ואמרו שמשכיכה תקנה
 116 בהם.
 117 למדנו במשנה, וְנִכְסִים שְׂאֵין לָהֶם אַחֲרֵיטוֹ וְמִטְּלָטְלִין, נקנים עם

1 אֵי נְפִי – ואפשר לקנות פיל, גם בְּהִבְלִי וְמוֹרוֹת – חבילות של ענפי
 2 גפנים, שיניח ערימה מהם על הקרקע בגובה שלושה טפחים,
 3 ויעלהו עליהם, וכיון שהוא מוגבה מן הקרקע שלושה טפחים הרי
 4 זו הגבהה ונקנה בה.

משנה

5 משנתנו באה לבאר כיצד נקנים קרקעות ושאר חפצים:
 6 נְכָסִים שֵׁישׁ לָהֶם אַחֲרֵיטוֹ – קרקעות, שהם נכסים שמהווים אחריות
 7 ובטחון לחובותיו של אדם, נְקִינֵין בְּכֶסֶף, בְּכֶסֶף, הניתן עבור הקרקע,
 8 ובשטר שכותב המוכר לקונה שהקרקע קנויה לו, וְכִתְּוָה, דיינו
 9 פעולה המוכיחה בעלות בקרקע, כגון עידור, פריצת גדר, וכדומה.
 10 נכסים שְׂאֵין לָהֶם אַחֲרֵיטוֹ – מטלטלין, שהם יכולים להאבד מן
 11 העולם ואין בהם אחריות עבור חובותיו של אדם. אין נְקִינֵין אֵלָּא
 12 בְּמִשְׁכָּה – שמשכן לרשות שיש לו חלק בה.
 13 המשנה מביאה דרך קנין נוספת למטלטלים: נְכָסִים שְׂאֵין לָהֶם
 14 אַחֲרֵיטוֹ, וְמִטְּלָטְלִים, נְקִינֵין כִּאֲשֶׁר הֵם נִמְכָּרִים עִם נְכָסִים שֵׁישׁ לָהֶם
 15 אַחֲרֵיטוֹ וְקִרְקָעוֹתוֹ, בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר וּבְחֻזְקָה, שהם קנינים המועילים
 16 בקרקעות. וקנין זה נקרא 'קנין אגב' שהמטלטלין נקנים אגב
 17 הקרקעות.
 18 ומוסיפה המשנה שלפעמים הקרקעות נטפלים למטלטלין: וְזוֹקְקִין
 19 – ומצריכים המטלטלין אֵת הַנְּכָסִים שֵׁישׁ לָהֶם אַחֲרֵיטוֹ וְ
 20 הקרקעות, לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶן, שאף ששינו שאין נשבעין על
 21 הקרקעות, כלומר שאם נתחייב אדם שבועה אודות תביעת
 22 קרקעות אינו נשבע, מכל מקום אם נתחייב שבועה גם על תביעת
 23 מטלטלין, הרי הוא נשבע אגב המטלטלין אף על הקרקעות.

גמרא

24 שנינו במשנה שקרקע נקנית בכסף, הגמרא מבררת את המקור
 25 לקנין זה: בְּכֶסֶף, מְנַלְן – מהיכן למדנו קנין זה בקרקע. אִמְר חִזְקִיָּה,
 26 אִמְר קָרָא 'שְׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ' (ירמיה לב מד). הגמרא מקשה: וְאִמְר
 27 עַד דְּאִיכָא שְׂטָר – ושמא אין הקרקע נקנה בכסף לבדו אלא אם כן
 28 המוכר נותן לקונה גם שטר קנין. דְּכָתִיב – שהלא בהמשך הפסוק
 29 כתוב, 'וְכָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹמֵס' ויש ללמוד מזה שיש צורך בשני
 30 הקניינים יחדיו. הגמרא מתרצה: אֵי פְּתִיב 'קִנְיִן לְכֶסֶף – אילו
 31 היתה נכתבת המילה 'קנין' לאחר שהוכר השטר, והיה נאמר
 32 'שדות בכסף וכתוב בספר וחתום יקנו' בְּדִקְוֵאמְרָה – היה כדבריו,
 33 שהקרקע נקנית בכסף ובשטר יחדיו. הַשְּׂטָר דְּכָתִיב 'קִנְיִן מְעִקְרָא
 34 – עתה שנכתב בפסוק 'קנין' קודם הזכרת קנין השטר ואחר הזכרת
 35 קנין הכסף, יש ללמוד מכך. שְׂכֶסֶף קִנְיִ – הכסף לבדו קונה, ואילו
 36 הַשְּׂטָר הַנּוֹכַח בְּפִסְוִק, רֵאיוֹהָ בְּעֵלְמָהּ הוּא, שהמוכר מוסר לקונה
 37 לראיה על הקנין.
 38 אִמְר רב, לֹא שָׁנוּ שכסף לבדו קונה בקרקעות אֵלָּא בְּמִקְוִים שְׂאֵין
 39 בְּתִבְיָן אֵת הַשְּׂטָר – במקום שאין רגילים לכתוב שטר אלא מכירת
 40 קרקע נעשית בכסף בלבד, אֲבָל בְּמִקְוִים שְׂבוֹתִיבֵין אֵת הַשְּׂטָר, לֹא
 41 קָנָה בכסף עד שיכתב את השטר, שכן אין הלוקח גומר בדעתו
 42 לקנות את הקרקע בלא שטר. ואף במקום שרגילים לכתוב שטר,
 43 אֵי פְּרִישׁ – אם פירש הלוקח שתהיה הברירה בידו לקנות בכסף או
 44 בשטר, פְּרִישׁ – מועיל פירושו וקונה בכסף לבד או בשטר לבד, כפי
 45 שיחפוץ. כִּי הָא – כמעשה זה דְּבַר אִידִי בַר אִבִּי, כִּי וְכִין אִיעָא –
 46 כאשר קנה קרקע, אִמְר למוכרים, אֵי בְּעִינָא בְּכֶסֶף אִיקְנִי אֵי
 47 בְּעִינָא בְּשֵׁטֶר אִיקְנִי – אם אחפוץ אקנה אותה בכסף ואם אחפוץ
 48 אקנה אותה בשטר שתכתבו לי. וכוונת דבריו היתה, 'אֵי בְּעִינָא
 49 בְּכֶסֶף אִיקְנִי, כלומר, דֵּאֵי בְּעִינָה לְמִיתְדָר לֹא מְצִיתוּ הַדְרִיתוֹ –
 50 שאם תרצו לחזור בכסף ובטל את המקח אחר ששלמתי כסף,
 51 וקודם שהגיע השטר לידי, אוכל לומר שאני רוצה לקנות את
 52 הקרקע בכסף ששלמתי עבורה, ואין אתם יכולים לבטל את המקח
 53 לאחר שחל. וְנִבְמָה שהוסיף ואמר 'אֵי בְּעִינָא בְּשֵׁטֶר אִיקְנִי, כוונתו
 54 דֵּאֵי בְּעִינָה לְמִיתְדָר הַדְרִינָא כִּי – שאם ארצה לחזור בי לבטל את
 55 המקח, אוכל לומר שרצוני הוא שהקנין יתבצע בשטר, וכיון

קצג **קידושי** **האשה נקנית** – **פרק ראשון דף כו עמוד א** – **מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ)** **תוספות**

1 **אי נמי** – משכחת לה הגבהה אצל פיל. כחבילי זמורות – הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים, ומוליקין (ומעלות) עליהם. דהגבתה שלשה טפחים הגבהה היא, דנפקא ליה מתורת לבד. **משנה** שיש להם אחריות – היינו קרקעות. שאחריות כל אדם, הלזה והנושה בחבירו, עליהן, לפי שקיימין ועומדין. לפיכך נסמכין עליהן. בחוקה – רפך ביה פורתא, או דיש אמציה, או נעל, או פרץ כל

2 שהוא. נקנין עם נכסים בו" – אם מכר מטלטלין עם קרקע, כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קנינים – נקנים מטלטלין עמו. וזוקקים – נכסים הללו שאין להם אחריות, דקמיירי בהו תנא, את הנכסים שיש להן כו. אף על גב דאין נשבעין על הקרקעות לבדן, כדנפקא לן בשבועות (מבב), היבא דטענו כלים וקרקעות, ונתחייב לישבע על המטלטלין – זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן, האי זוקקין – אנכסים קאי שאין להם אחריות, ולא אבית דין. **גמרא** ואימא עד דאיכא שטר – בהדי כסף, דכתיב קרא (וימיה לב) "וכתוב בספר וחתום". לא שנו – דקני בכספא לחודיה אלא במקום שאין גרילין לכתוב שטר מכירה. לא קנה דכיון דגרילין בהכי לא סמכא דעתיה דלוקח עד דנקט שטרא, ועיקר דעתו לקנות – לא השטר הוא. **ואם פריש** – אף רצוני – יקנה לי כסף, או יקנה שטרי. **אי בעינא בו"** – להכי אמר תרוייהו, שיהא הוא יכול לחזור בו. אבל המוכר לא יחזור, כדמפרש אוהלי, שאם בא המוכר לחזור – יאמר לו: אי רוצה שיקנה לי כסף, וכאם הוא בא לחזור – יאמר לו: איני רוצה שיהא כספי קונה עד שיבא השטר, וכל זמן שלא קבלתי השטר – אחזור בי. את ספר המקנה – אלמא: יש קנין אף בספר לבדו. עד שיתן דמים – דלא נגמז מוכר ומקנה עד דקביל דמים, ואף על גב דקביל דמים – בעי שטרא, אלא היבא דפריש, וכדאמרין לעיל, הרי זו מכורה ונתנה – קא סלקא קנה דעתך: או או קתני מפני רעתה – דניחא ליה דלקנייה ליה שטרא ללוקח, כי היכי דלא מצי למיהדר ביה. רב אשי אמר – הך מתניתין בנותן מתנה מיירי וכולה חדא היא, ולא או או קתני. אלא כן וכך כתב לו: שדי מכורה ונתנה לך. לייפות את כחו. שאם יבגנה בעל חוב של נותן ממנה – ישוב עליו לחבוט ממנו דמים המפורשים. ושנו בעריכם – גדליה בן אחיקם קאמר ליה. כשיביבא – ד"תפשתם" א"שבו" קאי. מיד ליד – דהיינו משכבה. ולרבי יוחנן דאמר – בפרק "הוחבב", דבר תורה מעות קונות – כדאשכחן גבי הקדש "נותן חכספי וקם לוי". אמר לך – מתניתין לא תקשי לי, דתקנתא דרבנן קתני תנא דמתניתין. שעקר חכמים אלא המעות, ואמרו לא תקנה אלא משכבה. גזירה שמוא יאמר לו "נשרפו חזיקין בעליה". ויתן להם אביהם – בבני יהושפט כתיב, וסיפיה דקרא "עם ערי מצורות ביהודה". צבורין בו – שיהו אותן מטלטלין מונחין באותו קרקע. "ובידווי" – לא גרסינן, דאף מי שאין לו קרקע מתוודה על המשעשרות, ויכול לומר "וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו". ולא דמי לבכורים, דבעי למימר "אשר נתת לי". ולכתוב

1 **אי נמי** כחבילי זמורות – פירש בקונטרס: משכחת לה להגבתה פיל כחבילי זמורות הגבוהים מן הארץ שלשה, ומעלות עליהן. דהגבתה שלשה הגבהה היא, דנפיק לה מתורת לבד. ולפירושו, בכלים לא מצי למימר דליקני מדין הגבהה. שניח כלים תחת רגלי – דסתמייהו אין בעוביין שלשה טפחים. ולפירושו רבינו תם דמפרש דהגבהה בטפח קני – צריך לומר סתם כלים אין בעוביין טפח. וקשה: אמאי נקט חבילי זמורות? לנקוט אבנים או עצים? ומפרש הרב משולם: דלהכי נקט חבילי זמורות – לפי שחן מאכל פיל, כדאמרין פרק "מפנין" (שבת קכח.א): מטלטלין חבילי זמורות בשבת מפני שחן מאכל לפילין, ומגביהין לפיל חבילי זמורות למעלה, והוא קופץ ומגביה את עצמו מן הארץ ואוכלן. ואין לתמהא אי חשיבא הגבהה בחבי, דכהאי גוונא אשכחן בפרק "שילוח הקן" (חולין קמב.א): כי היכי דליגבינהו ולקנינהו. **אמר** קרא שדות בכסף יקנו – הא דלא איתי מקרא דכתיב גבי עפרון (בראשית כג) – משום דדילמא הני מילי מנכרי, שכל קנינו בכסף. **על** הנייר או על החרס – פירשתי לעיל (ט.א), ולמה כתב בלשון מכר כדי לייפות כחו – ואם תאמר: ולמה כתב לו בלשון מתנה? בשלמא מכר – משום אחריות, אלא מה יפה מח יש במתנה? אי משום דבמתנה ביה לית משום דינא דבר מצרא – הא אמר בפרק "דמקבל" (בבא מציעא קחב), דמתנה דאית בה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא! ויש לומר: דשני שטרות כותב לו, אם צריך לאחריות – מראה של מכר, ואם צריך לדינא דבר מצרא – מראה של מתנה ומוציא על מכר. ונתעד רגאה: דמיירי שפיר בשטר אחד, והא דכתב ליה בלשון מתנה – לפי שהאמת הוא כך וכו'. תוספות ושינים. ובירושלמי בפירקין מפרש דפי' כח של מתנה היינו לגבי בור דרות, דמוכר שדה בסתם לא מכר בור דרות, אבל מתנה – בעין יפה נותן הכל. **קרקע** – כל שהוא חייבת בפאה – בירושלמי דמכסת פריך על דך משנה: עד שלא קצרה אינה חייבת בפאה ומשקצרה אין כאן שיוור ומשני: תפטר שהיה שם קנה אחד ובו תמשה שיבולות. מדרחיק לומר כן משמע דבכל שהוא חייבת בפאה. וכן משמע בסמוך, דרחיק לאוקמא במחט ותלה בה מרגליות. ובפרק "לא חפור" (בבא בתרא כזב), מוקי לה בתרה, דאי באילן – לא מייחיד בבכורים אלא אם כן היה לו שש עשרה אמה לכל רוח, כשיעור יניקה. ותימה: דהא חטה נמי יונקת שלשה טפחים, כדמוכח בשמעתא דערוגה בפרק "רבי עקיבא" (שבת פה.א) ויש לומר: אף על גב דיניקה עד שלשה טפחים – מכל מקום אין עיקר יניקתה אלא כנגדו. ובהאי אשכחן גבי אילן גופיה, אף על גב שהשרשים מתפשטים חוץ לשש עשרה אמה, כדמוכח ב"לא חפור" (בבא בתרא שם) אפילו הכי לא בעי אלא שש עשרה אמה, וכך הוא עיקר יניקתו. **ובידווי** – פירש בקונטרס דלא גרסינן "ובידווי", דאף מי שאין לו קרקע מתוודה על המעשה, ויכול לומר "וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו". ולא דמי לבכורים, דבעי למימר "אשר נתת לי". וכן פירש רבינו יצחק דלא גרסינן "ובידווי". ולא מטעם דרש"י, אלא משום דבירושלמי (דפאה פרק ג) ולכתוב

2 **אי נמי** כחבילי זמורות – פירש בקונטרס: משכחת לה להגבתה פיל כחבילי זמורות הגבוהים מן הארץ שלשה, ומעלות עליהן. דהגבתה שלשה הגבהה היא, דנפיק לה מתורת לבד. ולפירושו, בכלים לא מצי למימר דליקני מדין הגבהה. שניח כלים תחת רגלי – דסתמייהו אין בעוביין שלשה טפחים. ולפירושו רבינו תם דמפרש דהגבהה בטפח קני – צריך לומר סתם כלים אין בעוביין טפח. וקשה: אמאי נקט חבילי זמורות? לנקוט אבנים או עצים? ומפרש הרב משולם: דלהכי נקט חבילי זמורות – לפי שחן מאכל פיל, כדאמרין פרק "מפנין" (שבת קכח.א): מטלטלין חבילי זמורות בשבת מפני שחן מאכל לפילין, ומגביהין לפיל חבילי זמורות למעלה, והוא קופץ ומגביה את עצמו מן הארץ ואוכלן. ואין לתמהא אי חשיבא הגבהה בחבי, דכהאי גוונא אשכחן בפרק "שילוח הקן" (חולין קמב.א): כי היכי דליגבינהו ולקנינהו. **אמר** קרא שדות בכסף יקנו – הא דלא איתי מקרא דכתיב גבי עפרון (בראשית כג) – משום דדילמא הני מילי מנכרי, שכל קנינו בכסף. **על** הנייר או על החרס – פירשתי לעיל (ט.א), ולמה כתב בלשון מכר כדי לייפות כחו – ואם תאמר: ולמה כתב לו בלשון מתנה? בשלמא מכר – משום אחריות, אלא מה יפה מח יש במתנה? אי משום דבמתנה ביה לית משום דינא דבר מצרא – הא אמר בפרק "דמקבל" (בבא מציעא קחב), דמתנה דאית בה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא! ויש לומר: דשני שטרות כותב לו, אם צריך לאחריות – מראה של מכר, ואם צריך לדינא דבר מצרא – מראה של מתנה ומוציא על מכר. ונתעד רגאה: דמיירי שפיר בשטר אחד, והא דכתב ליה בלשון מתנה – לפי שהאמת הוא כך וכו'. תוספות ושינים. ובירושלמי בפירקין מפרש דפי' כח של מתנה היינו לגבי בור דרות, דמוכר שדה בסתם לא מכר בור דרות, אבל מתנה – בעין יפה נותן הכל. **קרקע** – כל שהוא חייבת בפאה – בירושלמי דמכסת פריך על דך משנה: עד שלא קצרה אינה חייבת בפאה ומשקצרה אין כאן שיוור ומשני: תפטר שהיה שם קנה אחד ובו תמשה שיבולות. מדרחיק לומר כן משמע דבכל שהוא חייבת בפאה. וכן משמע בסמוך, דרחיק לאוקמא במחט ותלה בה מרגליות. ובפרק "לא חפור" (בבא בתרא כזב), מוקי לה בתרה, דאי באילן – לא מייחיד בבכורים אלא אם כן היה לו שש עשרה אמה לכל רוח, כשיעור יניקה. ותימה: דהא חטה נמי יונקת שלשה טפחים, כדמוכח בשמעתא דערוגה בפרק "רבי עקיבא" (שבת פה.א) ויש לומר: אף על גב דיניקה עד שלשה טפחים – מכל מקום אין עיקר יניקתה אלא כנגדו. ובהאי אשכחן גבי אילן גופיה, אף על גב שהשרשים מתפשטים חוץ לשש עשרה אמה, כדמוכח ב"לא חפור" (בבא בתרא שם) אפילו הכי לא בעי אלא שש עשרה אמה, וכך הוא עיקר יניקתו. **ובידווי** – פירש בקונטרס דלא גרסינן "ובידווי", דאף מי שאין לו קרקע מתוודה על המעשה, ויכול לומר "וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו". ולא דמי לבכורים, דבעי למימר "אשר נתת לי". וכן פירש רבינו יצחק דלא גרסינן "ובידווי". ולא מטעם דרש"י, אלא משום דבירושלמי (דפאה פרק ג) ולכתוב

פרך "ובידווי"? אלמא משמע דלא גרסינן ליה. וגם משמע מי שאין לו קרקע מתוודה, כגון פירות לקוחין.

ולכתוב

ולכתוב עליה פרוסבול - דאמר במסכת גיטין (לז,א): אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע, אבל אמטלטלין - לא, מפני שיכול לבלותן, אבל אם יש לו קרקע כל שהוא ללוה - כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול, ושוב לא תשמטנו שביעית. וכי אין לו קרקע - אין כותבין עליו, משום מלתא דלא שכיח שמלוין לאדם שאין לו קרקע, ומלתא דלא שכיח לא עבדו רבנן תקנתא.

ורבינו תם פירש: הדיינו טעמא שכותב פרוסבול על הקרקע - משום דראוי לגבות חובו. ואף על גב דליכא אלא קרקע כל שהוא - חזי לגבות כל חובו. כי הדיא דקטינא דאביי דכתובות בפרק "מי שדחה נשוי" (נב,ב), דגבי והדר גבי, הכי גרסינן: אלא מאי לדמי נקניננהו ניהליה במשיכה. דליתיה למקבל מתנה. ונקניננהו ניהליה אגב אחר. לא סמכה דעתיה סבר שמיט ואכיל - כיון הגיה רש"י בפרוש חתיבת ידו. ולפי גירסתו זו וכן לקיים "הכי נמי מסתברא". דלעולם מיירי לדמי, ובעינן צבורים. דאי בחביות - נקניננהו בחליפין אגב אחר. דליכא לממנר שמיט ואכיל - כיון שלא יבואו לידו. אבל המעות, שצריך שיבואו לידו למשוך - יכול לומר "אשמרם", ושמיט ואכיל. אבל ברוב ספרים כתוב גירסת אחרת: אלא מאי לדמי - ונקניננהו ניהליה במשיכה אלא מאי אית לך למימר, דליתיה למקבל מתנה דליקניה, הכא נמי - דליתיה למקבל מתנה דליקניננהו בחליפין. ונקניננהו ניהליה אגב אחר! לא סמכה דעתיה. ולפי גירסת זו אינה עמודת "הכי נמי מסתברא". ומכאן מודקק הרב רבינו שמעיה דאין מועיל קנין סודר אלא בפני הקונה. שלכך לא הקנה לו בחליפין על ידי אחר - שלא היה מועיל כלום כיון דליתיה למקבל מתנה בפנינו. ופלא גדול היא בעיני רבינו יהודה בן נתן: שהרי מעשים בכל יום שקונין בסודר שלא בפני הקונה המקבל מתנה ועוד: תדע, שבכל הגמרא משמע שמועיל קנין סודר שלא בפני הקונה על ידי אחר - שהעדים קונין מן המקנה עבורו. כדאמר "וקנינא מיניה במנא וכשר למיקניא ביה" (בבא מציעא מז,א), ובכמה דוכתיין אמרינן "שקנו מידך" "הוא דקנו מידך" - משמע בכל מקום שהעדים ריליין לקנות מן המקנה לצורך הקונה. ואם אין מועיל קנין העדים אלא בפניו - למה עשאוהו עיקר, והגידו קנין הקונה דמועיל לעולם, אבל של עדים אין מועיל אלא כשיעשה בפני הקונה? וגם למה הורגלו לעשות בסודר של עדים, כיון שאין מועיל כלום אלא בפני הקונה, ואו הוא יכול לעשות, כמו עדים! ומיהו יש ליישב גירסתו זו לפי מה שפירש בקונטרס, דפירש: הכי נמי דליתיה למקבל מתנה, ולכך לא הקנה לו בחליפין על ידי אחר - שלא היה שם שום אדם שהיה חפץ בתגאולתו של קונה ליתן סודרו עבורו. משום דאי בעי מקנה פסיק ליה. אבל אמת הוא - אי היה משכה, הוה מתיב. מעשה ברבן גמליאל לא תרם, ושכח ולא נתן רשות לתרום, והיה ממחר לתרום בעודו בספינה - שהיה ירא שמא יאכלו בני ביתו הכל ואף העשור עצמו! מיהו, יש לתרץ בן שלא היה לו חששא בכך, שהיה הרבה תבואה בכר והיה יודע שלא יאכלו בני ביתו הכל קודם שיבא, ומן המותר יפירש מעשר. ומיהו, קשה: איך יצא מביתו עד שלא תיקנו ושלח הודיעם שאינו מתוקן הוא אמרינן: חזק על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן! ועוד קשה: למה היה צריך ליתן להם ולהשכיר להם מקום? בקריאת שם סגו! ועוד קשה: והלא לא עשה כלום, כיון שלא אמר שיהא מעשרו! ועוד: היה לו לפרש כמה מעשר, כי הדיא דהלוקח יין מבין הבתים (דמאי פרק ז' משנה ד') דאמר: עשרה מעשר ראשון, תשעה מעשר שני ועוד קשה: (דבסיפא) תני: אמר רבי יהושע: תרומת מעשר שאני עתיד למוד נתן לרבי אלעזר בן עזריה שזיה ביה. למה הוצרך לזה? והלא לא היה לו לירא שמא יאכלו בני ביתו ממנו, שהרי התבואה היתה בביתו רבן גמליאל ולא היו יודעים שנתנו לו! ועוד קשה: כיון שלא קבע מקום לצפוננו או לדרומו - מה הועיל בהפרשתו? דהא תניא בתוספתא: מעשר שני שבחפץ זה מחולל על איסור זה ולא קבע לו מקום, חכמים אומרים: לא קרא לו שם עד שיקבע לו מקום לצפוננו או לדרומו, ומייתי עלה הדיא עובדא דרבן שמעון בן גמליאל ורבי יהודה רבי יוסי שנתארחו אצל בעל הבית, אמרו: נראה הדין מעשר בעל הבית הזה פירותיו. והיה אומר: פירות שבבלין זה יהיו מחוללין על מעות שבדלוסקמא. אמרו לו: צא ואכול מעותיך, השכרת מעות ואיברת נפשוחו ואמר רבינו תב: ששעת הביעור היה, שהיה צריך לבער מעשרותיו מתוך ביתו ליתנם לבעליהן. וכן משמע בתוספתא דמסכת מעשר שני, דקתני: כיצד מצות ביעור - נותנין תרומה ותרומת מעשר לכהן, מעשר ראשון ללוי, מעשר שני ומעשר עני לעני, ומתבערין בכל מקום. ורבי שמעון אומר: הבהורים נותנים לכהן בתרומה. וקתני בתר הכי: מי שהיו פירותיו צבורים ורחוקים ממנו

ולכתוב עליה פרוסבול - דאמרין במסכת גיטין (לז,א): אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע, ואם יש קרקע כל שהוא ללוה - כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול, ושוב לא תשמטנו שביעית. דכי תקון הלל פרוסבול - אשיעבור קרקעות תקון, דמלוא המצויה היא. למאי חזי - כמה מטלטלין יצבור בה, שענין בה מחוב - ואותה מחט היה מוכר לו עם הקרקע, קבסתו = ציערתי. איכפיל תנא - הוצרך תנא לטרוח ולהשמיע קנייני מחסותי? מדוני - מאותו מקום, כדכתיב (יהושע יב) "מלך מדין אחד". אין לך תקנה - דאניא בת זריעה (והיא, ולקניננהו במשיכה או בחליפין. שיקנם על גבי קרקע - ולא היה לו קרקע, ולקח לו בית סלע אחד - גרסינן. וקא סלקא דעתך קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע. לשון אחר: סלע ממש, שהוא גבוה וחודר, ואין להעמיד עליו צאן חביות. דקשי בי סלע - דאניא בת זריעה (והיא, ולקחה בזול, שחלה בירושלים - ומאן דתני חלה - סבר לה כרבי אליעזר, דאמר בבבא בתרא: אחד בריא ואחד מסוכן - אין דבריו קיימין בדיבור אלא בקנין, דלית ליה "דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמרי". לפיכך אמרו אין לו תקנה להקנותו אלא על גבי קרקע, ולקמה פריך: ונקניננהו במשיכה או בחליפין? ואמרי לה: שהיה בריא - אבל חלה לא אצטרך לחכי, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין, כרבנן דפליגי אדברי אליעזר. בית זובען - בית זריעת רובע הקב, לפי חשבון סאתים בחצר המשכן. לדמי - מעות היו בידו ליתן מתנה, וצבר דמי מאה צאן ומאה חביות עליו. הכי נמי מסתברא - דמעות היו, ולפיכך לא יכול לקנותו בחליפין, דקיימא לן בפרק "הזהב" (בבא מציעא מז,א): אין מטבע נקנה בחליפין, במשיכה - יבא המקבל וימשרו. הכא נמי ליתיה למקבל - שיתן כליו למקנה - דכלים של קונה בעי, שהקונה פרש כליו למקנה. ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו. וינזיבניהו ניהליה - במשיכה על ידי אחר: "זכה באלו לפלוני". לא ספקה דעתיה - דהאיו נתון, ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין, מפני שהמטלטלין בידי הדיה קיימים בביתו. מאי אין לו תקנה - הא יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה. שהיו רבנן בספינה - ושכח, ולא נתן רשות לתרום.

ולכתוב עליה פרוסבול, ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות, ואי אמתה פועלין צבורים - כל שהוא למאי חזי? - תרגומא רב שמואל פר ביסנא קמיה דרב יוסף: כגון שענין בה מחטא. - אמר ליה רב יוסף: קבסתו! איכפל תנא לאשמועינן מחטא? - אמר רב אשי: מאן לימא לן דלא תלה בה מרגיניה דשוויא אלפא וזוי? תא שמע, אמר רבי אלעזר: מעשה במדוני אחד שהיה בירושלים, שהיו לו מטלטלין הרבה, וביקש ליתנם במתנה, אמרו לו: אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע. מה עשה? הלך ולקח בית סלע סמוך לירושלים, ואמר: צפוני זה לפלוני, ועמו מאה צאן ומאה חביות, ומת, וקיימו את דבריו. ואי אמתה פועלין צבורים בה - בית סלע למאי חזי? - מי סברת בית סלע סלע ממש? מאי סלע - דנפיש טובא, ואמאי קרו ליה סלע - דקשי בפלע. תא שמע, דאמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שחלה בירושלים - פרבי אלעזר, ואמרי לה: בריא היה - פרבנו, שהיו לו מטלטלין הרבה, וביקש ליתנם במתנה. אמרו לו: אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע. מה עשה? הלך ולקח בית רובע סמוך לירושלים, ואמר: טפח על טפח לפלוני, ועמו מאה צאן ומאה חביות, ומת, וקיימו חכמים את דבריו. ואי אמתה פועלין צבורים - טפח על טפח למאי חזי? - הכא במאי עסקינן - לדמי. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך מאה צאן ומאה חביות ממש - ניקניננהו ניהליה בחליפין! - ואלא מאי - לדמי, ניקניננהו ניהליה במשיכה! אלא - דליתיה למקבל מתנה, הכי נמי - דליתיה למקבל מתנה. - וינזיבניהו ניהליה אגב אחר? - לא סמכה דעתיה, סבר: שמיט ואכיל להו. - ואלא מאי "אין לו תקנה"? - הכי קאמר: למאי דלא סמכה דעתיה - אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע. תא שמע: מעשה ברבן גמליאל וקנינים שהיו באים בספינה, אמר להם רבן גמליאל לזקנים: עישור שאני עתיד למוד נתן

ולכתוב עליה פרוסבול - דאמרין במסכת גיטין (לז,א): אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע, ואם יש קרקע כל שהוא ללוה - כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול, ושוב לא תשמטנו שביעית. דכי תקון הלל פרוסבול - אשיעבור קרקעות תקון, דמלוא המצויה היא. למאי חזי - כמה מטלטלין יצבור בה, שענין בה מחוב - ואותה מחט היה מוכר לו עם הקרקע, קבסתו = ציערתי. איכפיל תנא - הוצרך תנא לטרוח ולהשמיע קנייני מחסותי? מדוני - מאותו מקום, כדכתיב (יהושע יב) "מלך מדין אחד". אין לך תקנה - דאניא בת זריעה (והיא, ולקניננהו במשיכה או בחליפין. שיקנם על גבי קרקע - ולא היה לו קרקע, ולקח לו בית סלע אחד - גרסינן. וקא סלקא דעתך קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע. לשון אחר: סלע ממש, שהוא גבוה וחודר, ואין להעמיד עליו צאן חביות. דקשי בי סלע - דאניא בת זריעה (והיא, ולקחה בזול, שחלה בירושלים - ומאן דתני חלה - סבר לה כרבי אליעזר, דאמר בבבא בתרא: אחד בריא ואחד מסוכן - אין דבריו קיימין בדיבור אלא בקנין, דלית ליה "דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמרי". לפיכך אמרו אין לו תקנה להקנותו אלא על גבי קרקע, ולקמה פריך: ונקניננהו במשיכה או בחליפין? ואמרי לה: שהיה בריא - אבל חלה לא אצטרך לחכי, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין, כרבנן דפליגי אדברי אליעזר. בית זובען - בית זריעת רובע הקב, לפי חשבון סאתים בחצר המשכן. לדמי - מעות היו בידו ליתן מתנה, וצבר דמי מאה צאן ומאה חביות עליו. הכי נמי מסתברא - דמעות היו, ולפיכך לא יכול לקנותו בחליפין, דקיימא לן בפרק "הזהב" (בבא מציעא מז,א): אין מטבע נקנה בחליפין, במשיכה - יבא המקבל וימשרו. הכא נמי ליתיה למקבל - שיתן כליו למקנה - דכלים של קונה בעי, שהקונה פרש כליו למקנה. ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו. וינזיבניהו ניהליה - במשיכה על ידי אחר: "זכה באלו לפלוני". לא ספקה דעתיה - דהאיו נתון, ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין, מפני שהמטלטלין בידי הדיה קיימים בביתו. מאי אין לו תקנה - הא יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה. שהיו רבנן בספינה - ושכח, ולא נתן רשות לתרום.

ולכתוב עליה פרוסבול, ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות, ואי אמתה פועלין צבורים - כל שהוא למאי חזי? - תרגומא רב שמואל פר ביסנא קמיה דרב יוסף: כגון שענין בה מחטא. - אמר ליה רב יוסף: קבסתו! איכפל תנא לאשמועינן מחטא? - אמר רב אשי: מאן לימא לן דלא תלה בה מרגיניה דשוויא אלפא וזוי? תא שמע, אמר רבי אלעזר: מעשה במדוני אחד שהיה בירושלים, שהיו לו מטלטלין הרבה, וביקש ליתנם במתנה. אמרו לו: אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע. מה עשה? הלך ולקח בית סלע סמוך לירושלים, ואמר: צפוני זה לפלוני, ועמו מאה צאן ומאה חביות, ומת, וקיימו את דבריו. ואי אמתה פועלין צבורים בה - בית סלע למאי חזי? - מי סברת בית סלע סלע ממש? מאי סלע - דנפיש טובא, ואמאי קרו ליה סלע - דקשי בפלע. תא שמע, דאמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שחלה בירושלים - פרבי אלעזר, ואמרי לה: בריא היה - פרבנו, שהיו לו מטלטלין הרבה, וביקש ליתנם במתנה. אמרו לו: אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע. מה עשה? הלך ולקח בית רובע סמוך לירושלים, ואמר: טפח על טפח לפלוני, ועמו מאה צאן ומאה חביות, ומת, וקיימו חכמים את דבריו. ואי אמתה פועלין צבורים - טפח על טפח למאי חזי? - הכא במאי עסקינן - לדמי. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך מאה צאן ומאה חביות ממש - ניקניננהו ניהליה בחליפין! - ואלא מאי - לדמי, ניקניננהו ניהליה במשיכה! אלא - דליתיה למקבל מתנה, הכי נמי - דליתיה למקבל מתנה. - וינזיבניהו ניהליה אגב אחר? - לא סמכה דעתיה, סבר: שמיט ואכיל להו. - ואלא מאי "אין לו תקנה"? - הכי קאמר: למאי דלא סמכה דעתיה - אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע. תא שמע: מעשה ברבן גמליאל וקנינים שהיו באים בספינה, אמר להם רבן גמליאל לזקנים: עישור שאני עתיד למוד נתן

ולכתוב עליה פרוסבול - דאמרין במסכת גיטין (לז,א): אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע, ואם יש קרקע כל שהוא ללוה - כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול, ושוב לא תשמטנו שביעית. דכי תקון הלל פרוסבול - אשיעבור קרקעות תקון, דמלוא המצויה היא. למאי חזי - כמה מטלטלין יצבור בה, שענין בה מחוב - ואותה מחט היה מוכר לו עם הקרקע, קבסתו = ציערתי. איכפיל תנא - הוצרך תנא לטרוח ולהשמיע קנייני מחסותי? מדוני - מאותו מקום, כדכתיב (יהושע יב) "מלך מדין אחד". אין לך תקנה - דאניא בת זריעה (והיא, ולקניננהו במשיכה או בחליפין. שיקנם על גבי קרקע - ולא היה לו קרקע, ולקח לו בית סלע אחד - גרסינן. וקא סלקא דעתך קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע. לשון אחר: סלע ממש, שהוא גבוה וחודר, ואין להעמיד עליו צאן חביות. דקשי בי סלע - דאניא בת זריעה (והיא, ולקחה בזול, שחלה בירושלים - ומאן דתני חלה - סבר לה כרבי אליעזר, דאמר בבבא בתרא: אחד בריא ואחד מסוכן - אין דבריו קיימין בדיבור אלא בקנין, דלית ליה "דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמרי". לפיכך אמרו אין לו תקנה להקנותו אלא על גבי קרקע, ולקמה פריך: ונקניננהו במשיכה או בחליפין? ואמרי לה: שהיה בריא - אבל חלה לא אצטרך לחכי, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין, כרבנן דפליגי אדברי אליעזר. בית זובען - בית זריעת רובע הקב, לפי חשבון סאתים בחצר המשכן. לדמי - מעות היו בידו ליתן מתנה, וצבר דמי מאה צאן ומאה חביות עליו. הכי נמי מסתברא - דמעות היו, ולפיכך לא יכול לקנותו בחליפין, דקיימא לן בפרק "הזהב" (בבא מציעא מז,א): אין מטבע נקנה בחליפין, במשיכה - יבא המקבל וימשרו. הכא נמי ליתיה למקבל - שיתן כליו למקנה - דכלים של קונה בעי, שהקונה פרש כליו למקנה. ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו. וינזיבניהו ניהליה - במשיכה על ידי אחר: "זכה באלו לפלוני". לא ספקה דעתיה - דהאיו נתון, ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין, מפני שהמטלטלין בידי הדיה קיימים בביתו. מאי אין לו תקנה - הא יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה. שהיו רבנן בספינה - ושכח, ולא נתן רשות לתרום.

קידושין דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצה

57 בית רובה יהיה נתון לפלוני, ויחד עמו יקנה מאה צאן ומאה חביות,
58 וקנה בלא שנעשה קנין נוסף, וקנינו חכמים את דבריו, שאכן הצאן
59 והחביות נקנו לאותו פלוני אגב הקרקע, ואי אמרת – ואם תאמר,
60 שבעיני – שצריכים אנו, שהמטלטלים יהיו צבורים בקרקע שנקנים
61 עמה, הרי שיש לשאול, שטח בגודל טפח על טפח, למאי הוי –
62 למה הוא ראוי, וכי כיצד יכנסו בו מאה צאן ומאה חביות, אלא
63 מוכח מבריייתא זו שאין צורך שיהיו המטלטלים צבורים בקרקע,
64 הגמרא דוחה: הלא אמרינן שביקש לתת במתנה לדמי – את
65 המעות שהיו בידו בשווי מאה צאן ומאה חביות, ויתכן לומר
66 שצברם בשטח של טפח על טפח. הרי נמי מסתברא – כך גם
67 מסתבר, שהמעשה היה במעות, דאי סלקא דעתך – שאם עלה על
68 דעתך לומר שהמעשה היה במאה צאן ומאה חביות ממש, למה
69 אמרו שאין לו תקנה כי אם להקנותם אגב קרקע, ויגביהו ניהליה
70 – שיקנה לו אותם בחליפין – שיקבל חפץ מהקונה וימשכנו אליו,
71 ותמורתו ובחליפיו נקנים המטלטלים לאותו אדם, ואם היה אותו
72 אדם עושה כן, לא היה נזקק לקנות קרקע ולהקנות את
73 המטלטלים עמה, אולם אם מדובר במעות לא יכול היה להקנותם
74 בחליפין, שהדין הוא שאין מטבע נקנה בחליפין.
75 הגמרא דוחה את הראיה שהקנה לחבירו מעות בלבד: ואלא מאי
76 – מה הנך חפץ להוכיח, כי מדובר לדמי – שהקנה לו את המעות,
77 עדיין יש להקשות, ויגביהו ניהליה שיקנה אותם במשיכה, ומדוע
78 הוצרך להקנותם אגב קרקע. אלא על כרחך, הטעם שלא הקנה
79 את המעות במשיכה, הרי זה מפני דליתיה למקבל מתנה – לפי
80 שמקבל המתנה לא היה שם, ולא היה באפשרותו למשכמו, הרי
81 נמי – כך גם ניתן לומר, שאפילו אם נעמיד שאכן היו צאן וחביות
82 ממש, לא היה באפשרותו להקנותם בחליפין, משום דליתיה
83 למקבל מתנה – שמקבל המתנה לא היה שם, ולא היה יכול לתת
84 סודר לקנין החליפין.
85 שואלת הגמרא: ויגביהו ניהליה אגב אחר – והלא יכול הנותן
86 לזכותם לו על ידי אדם אחר שימשוך אותם, ויאמר לו זכה בהם
87 עבור מקבל המתנה. משיבה הגמרא: לא ספקה דעתיה – לא סמכה
88 דעתו על אחר שימשוך, כיון שפקד שיש לחשוש שמא האדם
89 שימשוך את המטלטלין כדי לזכות בהם למקבל, שמימי ואכיל להו
90 – כשיטלם אליו יאכלם וישתמש בהם שלא כדין, ומתוך חששו
91 הזוקק להקנות את המטלטלים בקנין אגב.
92 הגמרא מבררת: ואלא לפי האמור שאכן יכול היה להקנות
93 בדרכים אחרות, מאי – מהו הפירוש שאמרו חכמים שאין לו תקנה
94 אלא להקנותם בקנין אגב, הלא באמת קיימים קנינים נוספים בהם
95 היה יכול להקנות אלא שחשש להשתמש בהם. מיישבת הגמרא:
96 הרי קאמר – כך אמרו לו חכמים, למאי – לפי מה דלא ספקה דעתיה
97 – שאין סומכת דעתו להיעזר באחרים להקנות במשיכה, אין לו
98 תקנה אחרת במצב זה, עד שיקנה על גבי קרקע בקנין אגב, אמנם
99 אם לא היה חושש שהאחרים ישיקנו במשיכה ישתמשו שלא כדין,
100 יכול היה להקנות לחבירו על ידי משיכת אחרים, ולא היה נזקק
101 בדווקא לקנין אגב.
102 הגמרא מביאה ראיה נוספת האם בקנין אגב יש צורך
103 שהמטלטלים יהיו צבורים בקרקע: תא שמע רביה רביה אמר רב מעשה באדם
104 (מעשר שני פ"ה מט"ו), מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו פאים
105 בספינה, ונוכר רבן גמליאל שיש לו בביתו פירות טבל שלא נתן
106 רשות לבני ביתו להפריש מהם תרומות ומעשרות, וחפץ לעשרם
107 כאן בספינה כדי שלא יטעו בני ביתו ויאכלום, ויכשלו באיסור
108 טבל. אותה שנה היתה שלישייתא שישית לשמיטה והוצרך
109 להפריש מעשר ראשון ומעשר שני. אמר להם רבן גמליאל לזקנים
110 שביניהם היו רבי יהושע בן גנניה ורבי עקיבא, עישור – עשירית,
111 מן הפירות שאני עתיד למוד – למדוד ולהפריש, לאחר מכן
112 כשאבוא לביתך, הרי הוא מעשר ראשון,

1 וכן יכולים לכתוב עליה שטר פרוזבול. שתקנת פרוזבול תוקנה רק
2 כאשר יש ללווה קרקע, משום שכך הדרך שמלווים למי שיש
3 קרקע בידו, וניתן לפרוע ממנה את החוב. ודי בכך שיהיה לו קרקע
4 קטנה ביותר. וכן די בקרקע כל שהיא כדי לקנות עמה בקנין אגב
5 נקנים שאין להם אחריות ו' מטלטלין.
6 רב יוסף מבאר את הראיה מהמשנה: ואי אמרת בעיני – ואם
7 תאמר שצריכים אנו, שהמטלטלים יהיו צבורים בקרקע שהם
8 נקנים בקניינים, הרי שיש לשאול, קרקע כל שהיא, למאי הוי – למה
9 היא ראויה, וכי איזה חפץ ניתן להניח בה. אלא מוכח מכאן שאין
10 צורך שהמטלטלים יהיו צבורים בקרקע, ולכן אפילו בקרקע קטנה
11 ביותר ניתן לקנות מטלטלים גדולים ורבים.
12 הגמרא דוחה את הראיה: תרנומא רב שמואל בר ביבא קאמיה דרב
13 יוסף – רב שמואל בר ביבא יישב והסביר את המשנה ביושבו לפני
14 רב יוסף, שניתן לקנות מעט מטלטלים אגב קרקע כל שהיא, ויגביהו
15 שבעיני מה מתח אאותה מוכר אגב הקרקע. אמר ליה רב יוסף, קבשתן
16 – צערתני, בדחיה זה, וכי איכפל התא לאשמועינן מחט – האם טרח
17 התנא להאריך ולהשמיע לנו כיצד לקנות מחט שהיא דבר שאינו
18 בעל ערך. אמר רב אשי, מאן לימא לן – מי אמר לנו, דלא תלה מה
19 – במחט, מרגינתא דשוויא אלפא וזו – מרגלית השוה אלף זה,
20 ולפיכך טרח התנא והשמיע לנו כיצד לקנות מחט, שהרי על ידה
21 יכול לקנות ממון רב.
22 הגמרא מביאה ראיה נוספת, האם בקנין אגב יש צורך
23 שהמטלטלים יהיו צבורים בקרקע: תא שמע רביה רביה אמר רב
24 הבריייתא, אמר רבי אלעזר, מעשה במדוני אחר – אדם ממקום
25 ששמו מודון, שהיה בירושלים, שהיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם
26 במתנה, אמרו לו חכמים שאין לו תקנה – אין לו דרך להקנותם, עד
27 שיקנה על גבי קרקע, דהיינו שיקנה להם קרקע ואגב הקרקע יקנה
28 את המטלטלים. ומאחר ולא היתה לו קרקע, מה עשה, הלך ולקח
29 וקנה, בית סלע – קרקע קטנה בגודל מטבע הנקרא סלע, סמוך
30 לירושלים, ואמר צד צפוני זה של הקרקע קוני לפלוני, ועמו – ואגב
31 הקרקע יקנה גם מאה צאן ומאה חביות, וקנה בלא שנעשה קנין
32 נוסף, וקנינו חכמים את דבריו, שאכן הצאן והחביות נקנו לאותו
33 פלוני.
34 הגמרא מבארת את הראיה: ואי אמרת בעיני שהמטלטלים יהיו
35 צבורים מה – בקרקע שנקנים עמה, הרי יש לשאול, בית סלע –
36 קרקע בגודל מטבע של סלע, למאי הוי – למה היא ראויה, הלא
37 לא ניתן להכניס בה מאה צאן ומאה חביות, אלא על כרחך שאין
38 צורך שהמטלטלים יהיו צבורים בקרקע שעמה הם נקנים. הגמרא
39 דוחה את הראיה: מי קברת – האם לדעתך, אותו בית סלע שלקח
40 המדוני, היה שטח בגודל סלע ממש, אין זה כך, אלא מאי סלע
41 דנפיש טובא – אותו בית סלע היה שטח שרחב הרבה ויכול
42 להכניס לתוכו מאה צאן ומאה חביות, ואמאי קרו ליה סלע –
43 ומדוע נקרא בשם 'בית סלע', משום דקשי סלע – שהיה השטח
44 קשה כסלע ואינו ראוי לזריעה, ולפיכך קנאו בזול.
45 תא שמע רביה אחרת לספק, דאמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם
46 אחר שהוצרך למעשה קנין כדי להקנות את חפציו לאחר. ונחלקו
47 הדעות מה היה מצבו של אדם זה, יש אומרים שהיה נטה למות
48 בירושלים, ולדעתם הלכה פרבי אלעזר שאפילו שכיב מרע, אינו
49 יכול להקנות דבר ללא מעשה קנין כבריא. ואמרי לה – ויש
50 שאמרו שאדם זה קריא הוי, משום שלדעתם הלכה פרביה
51 הסוברים שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים ואילו היה חולה
52 הנוטה למות לא היה נצרך למעשה קנין. והמעשה באדם זה היה,
53 שהיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה לאדם אחר. אמרו
54 לו חכמים שאין לו תקנה ודרך להקנותם עד שיקנה על גבי קרקע
55 בקנין אגב, ומאחר ולא היתה לו קרקע, מה עשה, הלך ולקח בית
56 רובע סמוך לירושלים, ואמר, ששטח בגודל טפח על טפח מאותו

62 האם צריכים אנו, בקנין אגב, שיאמר המוכר ללוקח במפורש, קנה
 63 את הקרקע וקנה את המטלטלין אגב הקרקע, או לא נצרך הוא
 64 לכך, וקונה את המטלטלין אף ללא אמירה זו.
 65 הגמרא מביאה ראיה לפשוט ספק זה: **תא שמע, דקתני - ששנו כל**
 66 **הני - כל אלו המשניות והברייתות והממירות שהובאו בסוגיא**
 67 **הקודמת, ולא קתני - ולא שנינו בשום מקום שאמר במפורש**
 68 **שיקנה את המטלטלין אגב הקרקע. הגמרא דוחה: וילמעמיך -**
 69 **ולשיתן, שאין צורך באמירה זו, 'קני' מי קתני - וכי שנינו בהן**
 70 **שאמר המוכר לקונה, 'קנה את המטלטלין, והלא אם לא אמר כן,**
 71 **הדבר ברור שאין הקונה זוכה במטלטלין. אלא בהכרח יש לפרש,**
 72 **שבכל קנין אגב אינו קונה עד דאמר 'קני' - עד שיאמר לו במפורש**
 73 **'קנה את המטלטלין, הלא נמי - כך גם נאמר לגבי אמירת 'אגב,**
 74 **שאין הקנין חל, עד דאמר אגב - עד שיאמר לו במפורש 'קנה את**
 75 **המטלטלין אגב הקרקע, או שאין זה מוזכר בברייתא. והלכתא,**
 76 **צבורים לא בעינן - שאין צריכים שיהיו המטלטלין צבורים בשדה**
 77 **שהם נקנים עמה. אולם לומר 'אגב' ו'קני', דהיינו שיאמר במפורש**
 78 **'קנה את המטלטלין אגב הקרקע, בעינן - צריכים אנו, ובלא**
 79 **אמירת אלו אין המטלטלים נקנים עם השדה.**
 80 ספק נוסף בהלכות קנין אגב: **איבעיא להו - נתפסק בני הישיבה,**
 81 **כאשר אדם נותן לחבירו שדה בכתב ומוטלטלין בפה, אגב השדה,**
 82 **מהו, שיתכן שאין אגב קונה אלא אם מכר את שניהם, המטלטלין**
 83 **השדה, או שנתן את שניהם בתנא, אבל אם מועיל קנין אגב את**
 84 **אחד במכר והשני במתנה. תא שמע, מהמעשה שהובא לעיל**
 85 **בעמוד הקודם, שאמר רבן גמליאל עישור - עשירית מהפירות**
 86 **שאני עתיד למוז, נתון ליהושע ומקומו של העישור מושקף לו לרבי**
 87 **יהושע לקנות בו באגב את העישור, והרי כאן העישור פירות**
 88 **שהוא מטלטלין ניתן במתנה והקרקע בשכירות, ומכאן שגם באופן**
 89 **זה קונים בקנין אגב. שמע מינה - אכן מוכח הדבר.**
 90 הגמרא מביאה ספק נוסף: **איבעיא להו, המקנה שדה לאדם אחר**
 91 **ומטלטלין לאדם אחר, מהו - האם קונה השני את המטלטלין אגב**
 92 **קנין השדה של הראשון, או שמא דווקא כשאדם אחד קונה את**
 93 **שניהם, יכול להקנות באגב. תא שמע - מהמעשה ברבן גמליאל**
 94 **שאמר עישור - מעשר עני שאני עתיד למוז, נתון לעקיבא בן יוסף**
 95 **שהיה גבאי עניים כדי שיוזבחו בו לעניים, ומקומו מושקף לו. הרי**
 96 **שאפשר להקנות את העישור לעניים ואת המקום לרבי עקיבא.**
 97 הגמרא דוחה את הראיה, **מאי - מהו הפירוש של דברי רבן**
 98 **גמליאל ומקומו מושקף לו. הביאור הוא, שהמקום מושקף**
 99 **למעשר, כלומר, שרבן גמליאל השכיר את המקום לעניים כדי**
 100 **שיוזבו במעשר המונח בו, ונמצא שגם העישור וגם המקום נקנים**
 101 **לאחד. דחיה נוספת, ואי בעית אימא שאני רבי עקיבא דיד עניים הוה**
 102 **- הרי הוא נחשב כיד עניים, מאחר שהוא גבאי עניים, וגם המקום**
 103 **וגם המעשר נקנו לרבי עקיבא. ונמצא שספק הגמרא לא הוכרע.**
 104 רבא מחדש דין בהלכות קנין אגב:
 105 **אמר רבא לא שנו שנקנים מטלטלין אגב קרקע, אלא שנתן ושילם**
 106 **הלוקח למוכר דמי פולין - את כל דמי המטלטלין והקרקע, אבל**
 107 **לא נתן דמי פולין, לא קנה הלוקח מהמטלטלין אגב הקרקע, אלא**
 108 **בגגד שווי מעותיו בלבד. תניא בנותיה דרבא - שנינו בברייתא**
 109 **כדברי רבא. יפה בך קנין הכסף מכתב קנין השטר, וכן יפה בך קנין**
 110 **השטר מכתב קנין הכסף, כלומר, שבכל אחד מהקנינים יש מעלה**
 111 **שאין בחבירו. יפה בך הכסף מכח השטר, שהכסף פודין בו**
 112 **הקרזות ומעשר שני, והכסף נתפס בקדושה, וההקדש או המעשר**
 113 **שני יוצאים לחולין, מה שאין כן בשטר, שאין פדיון מועיל בשטר**
 114 **כלל. ויפה בך השטר מכח הכסף, שהשטר מוציא בבת ישראל**
 115 **שמתגרשת על ידי גט, מה שאין כן בכסף שאין אשה מתגרשת**
 116 **בכסף. ויפה בך שניהם - כסף ושטר, מכתב קנין חזקה וכן יפה בך**
 117 **קנין חזקה מכתב שניהם. יפה בך שניהם מקנין חזקה, ששניהם קונים**
 118 **בעקב עברי, שהוא נקנה בכסף ובשטר, מה שאין כן בחזקה, שאינו**
 119 **נקנה בה. ויפה בך חזקה מכח קנין כסף ושטר, שבקנין חזקה אם**
 120 **מכר לו עשר שדות בעשר מדינות, כלומר, במקומות נפרדים, בין**
 121 **שהחזיק - שעשה קנין חזקה, בשדה אחת מהם קנאם פולין - קנה**
 122 **את כל השדות.**

1 והמעשר נתון לו ליהושע, הוא רבי יהושע בן חנניה, שהיה לוי,
 2 ובכך תתקיים נתינת מעשר ראשון ללוי, ומקומו - המקום
 3 שהפירות שעתיד להפריש מונחים שם עכשיו, מושקף לו לרבי
 4 יהושע, ובכך שיתן פרוטה לרבן גמליאל יקנה את שכירות המקום
 5 בקנין כסף, ואגב הקנין של הקרקע, יקנה גם את המעשר שהוא
 6 מטלטלין. ועוד אמר רבן גמליאל ועישור אחר - עשירית נוספת מן
 7 הפירות, שאני עתיד למוז - למדוד ולהפריש כאבוא לביתי, הרי
 8 הוא מעשר עני, והוא נתון לו לעקיבא בן יוסף, הוא רבי עקיבא,
 9 שהיה גבאי של עניים, כדי שיוזבחו בו לעניים, ומקומו של העישור,
 10 מושקף לו בקנין כסף, ויקנה את המעשר עני בקנין אגב. ומכך
 11 שהקנה דוקא את מקום המעשרות, שמע מינה בעינן שיהיו
 12 המטלטלים צבורים בה - בקרקע, ולכן היה צריך לדקדק להקנות
 13 דוקא את מקום המעשרות, ולא הקנה קרקע במקום אחר. הגמרא
 14 דוחה: **שאני הים - שונה הוא המקרה שם, שרבן גמליאל קנה:**
 15 **להם את המקום עצמו, הרי הים דלא ליפרחינהו - כדי שכשיגיעו**
 16 **חזרה לביתם לא יצטרכו למחר ולהוציא את המעשרות המונחים**
 17 **במקום שאינו שלהם, לפיכך הקנה להם את מקום המעשרות,**
 18 **ומעתה יוכלו להניחם שם כל זמן שירצו, אבל כדי לקנות בקנין**
 19 **אגב, די היה בכך שיקנה להם אפילו קרקע במקום אחר.**
 20 הגמרא מביאה ראיה נוספת לספק: **תא שמע דאמר רבא בר יצחק**
 21 **אמר רב, שני שטרות הן, כלומר שני דינים שונים יש בכתבית שטר**
 22 **על קניית שדה. הדין האחד, שאם אדם אמר לעדים זכו בשדה זו**
 23 **לפלוגי, כתיב שטר, עזר בה קנין חזקה עבור פלוני, וכתבו לו את**
 24 **השטר לראיה על הקניה. אחר שעשו כן, חזר בשטר - יכול הוא**
 25 **להתחרט מהסכמתו לכתבית שטר הראיה, ולא יוכלו עוד לכתובו,**
 26 **ואינו חזר בשטר - אינו יכול להתחרט מעיקר ההקנאה, כיון שכבר**
 27 **החזיקו בשדה עבור אותו פלוני, וזכה בה. הדין השני, שאם אמר**
 28 **זכו בשדה לפלוני על מנת שתכתבו לו את השטר, דהיינו שתלה**
 29 **את הקנין בתנאי שיכתב עליו שטר, חזר - יכול הוא להתחרט בין**
 30 **בשטר - שלא יקנה בשטר אלא בקנין אחר. בין בשטר - וכן יכול**
 31 **הוא להתחרט מעיקר הנתינה, שכיון שלא נכתב השטר לא נתקיים**
 32 **התנאי, ועדיין לא חל הקנין.**
 33 **ורב חייא בר אבין אמר רב הונא, שלשה שטרות הן, שלושה דינים**
 34 **יש בכתבית שטר על קניית שדה. תרי הא דאמרן - שנים הם אלו**
 35 **שאמרנו, איך - והדין הנוסף, שאם קדם מוכר וכתב לו את השטר**
 36 **ללוקח קודם שעשו קנין על השדה בכסף או בחזקה, באתיה**
 37 **שמינו - כפי שלמדנו במשנה במסכת בבא בתרא (סזו): פותרים**
 38 **שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו - מותר לכתוב את השטר**
 39 **קודם הקנין, כדי שיהיה מוכן למסרו לקונה מיד לאחר מעשה**
 40 **הקנין, ואם אירע כן שנכתב השטר קודם לקנין השדה, בין**
 41 **שהחזיק עמו הלוקח בקרקע, וקנאה בחזקה, נקנה לו השטר בכל**
 42 **מקום שהוא, אגב קניית הקרקע, ומאחר שלמדנו שהקונה את**
 43 **השדה, נקנה לו אגב הקרקע גם השטר שנכתב עליו, שמע מינה**
 44 **לא בעינן - שאיננו זקוקים, שהמטלטלים הנקנים אגב הקרקע יהיו**
 45 **צבורים בה, כפי שהשטר אינו צבור בקרקע ואף על פי כן הוא**
 46 **נקנה.**
 47 הגמרא מנסה לדחות את הראיה: **שאני שטר ראיה או שטר קנין על**
 48 **הקרקע, דאפסירא דאיעא הוא - כאפסר לבהמה שבו מוליכים**
 49 **אותה, כן הוא כביכול בית אחיזתה של הקרקע, ונחשב כגוף**
 50 **הקרקע כיון שבו מבורר ענין קנייתה, ויתכן שדוקא הוא אינו צריך**
 51 **להיות צבור בה, אולם שאר מטלטלים שאין להם שייכות עם**
 52 **הקרקע, צריכים להיות צבורים בתוכה. הגמרא מבארת שאין**
 53 **לדחות כן, והא עלה קתני - שהרי על הלכה זו שהשטר נקנה אגב**
 54 **הקרקע, אמר רב חייא בר אבין בשם רב הונא שזו היא שמינו**
 55 **במשנתנו, נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם**
 56 **אחריות בכסף בשטר ובחזקה, דהיינו שרב הונא למד שהשטר נקנה**
 57 **אגב השדה ממשנתנו, ומכאן שאין הברל בין שטר לשאר**
 58 **המטלטלין. שמע מינה - האם יש ללמוד מזה שלא בעינן**
 59 **שהמטלטלים הנקנים אגב קרקע יהיו צבורים בה. שמע מינה, אכן**
 60 **יש ללמוד כן מהברייתא.**
 61 הגמרא מבררת ספק נוסף אודות קנין אגב: **איבעיא להו, מי בעינן -**

נתון ליהושע - רבי יהושע בן חנניא, כדאמר במסכת ערכין (יא.ב). מעשה רבי יהושע רבי חנניא שהלך לסייע את רבי יוחנן בן גודגא בהגפת דלתות. אמר לו: חזור בך, שאתה מן המשוחררים ואני מן השוערים. אלמא לוי הוה. ספרי (פרשת קרח): וכבר בקש רבי יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן גודגא, אמר ליה: חזור לאחורייך, אתה מדייב בבשך, שאתה מן המשוררין ואני מן השוערין.

ומקומו מושכר - ונתן לו רבי יהושע פרוטה בשכר המקום, ונמצא מטלטלין נקנין עם הקרקע בבסך. והכי מסקנא דרף מילתא במסכת מעשר שני (פרק ה משנה ט): ונתקבלו שכר זה מזה. ואף על פי שדידין לא הופרש - קריית שם הוא, שאסור לשהות לחברים דבר שאינו מתוקן. ואפילו אכלו ממנו אין כאן חיוב מיתה משום טבל, ואין המותר לפרש מעשרותיו. נתון לעקיבא בן יוסף - שנת מעת עני היתנה, ורבי עקיבא ובאי עניים היה. ובספרי היו שנינו עמו. צבורים בעיני - מדקאמר "מקומר" ולא מקום אחר. ולא ליטרחינהו - ולהוציא משם כל זמן שרצו להנחותו שם. שני שטרות הן - שני דינין חלוקין בשטר. וכו' בשדה זו - החזיקו בו לצרכו, וכתבו לו את השטר לראיה בעלמא. חזרו בשטר - אם אמרו: אין רצוני שתהא לו ראייה בידו. על מנת וכו' - חזרו את השטר, שהרי לא עשאו שלוחין לזכות אלא עם השטר, והרי חזרו לו בשטר. אם קדם - קודם תנית הבסך, או קודם שהחזיק. כותבין שטר למוכר - שדי מכורה לפלוני. ולא אמרינן שטר מוקדם הוא, כיון דקני מיניה מהשתא. אי נמי כותבין דאמר (בבא מציעא יא.א): עריו בחתומי וכן כו'. כיון שהחזיק בו - רבי חייא בר אבין אמר לה, ואינה מן המשנה. נקנה השטר - כגון שאמר לו זה: קני קרקע בחזקה והשטר עמה. אפסר = *קבישטיר. כלומר, בית אחיזה. ובגון קרקע דמי. וזו היא כו' - אלמא: שאר נכסים בשטר. אגבה. כל הני - ועמו מאה צאן, ולא קתני "אגבן מאה צאן". עד דאמר קני - הוצרך לומר לאחר "זכה בטבח על טבח לפלוני, ועמו מאה צאן שבידי" - שלא אוכל לחזור בי. מושכר - היינו מוכר, והמעשר היה מתנה. ושמע מינה נקנו מטלטלין דמתנה אגב קרקע של מוכר. שיה לאחר ומטלטלין לאחר - ואמר לבעל השדה קני השדה לעצמך, ואגבה יקנו מטלטלין לפלוני. ריח עניים הוא - הואיל ובגאי של עניים היה - הרי הוא כידו. מה שאין כן באחר. לא שנו - דמטלטלין נקנין בחזקה דקרקע - אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין והקרקע, דכי אחזיקה בקרקע - ארעתא למיגני כוליה אחזיקה. אבל לא נתן לו דמי כל המטלטלין - לא קנה מטלטלין בחזקה דקרקע, אלא כנגד מעותיו. שטר אין פירין בו הקרשות ומעשר שני - בבכורות נפקא לן בפרק "ש כבוד לנחלה" (גא.) דכתיב בהו כסף הקדש - כדכתיב "ונתן הכסף וקם לו", ומעשר שני - דכתיב "וצאת הכסף" - דבר שיש בו צורה. היינו מטבע. מוציא כבת ישראל - גט אשה. כסף ושטר קונין עבד עברי - בפרקין ילפינן לעיל (יד.ב).

ממנו צריך לקרות להם שם. ומעשה ברבן גמליאל חקנים שהיו באים בספינה וכו'. וקריאת שם הדתם - היינו שם בעלים. שיברור הבעלים למי יתנום. דהיינו ביעור. אבל לא היה חושש לא לקבוע מקום ולא להוכיח סוכו, שהיה יודע בודאי שלא יאכלו ממנו בני ביתו - שכבר הזהירים שלא יאכלו, כי לא היה מתוקן. ואם תאמר: למה אינו מוכיח תרומה גדולה בהזאה מעשה דרבן גמליאל? ויש מפרשים: משום דחטה אחת פוטרת את הכרי מן התורה ושמה הפרישה קודם שיצא מביתו, כדי לצאת ידי איסורא דאורייתא. ונתנה לבחן, ולא נהירא: וכי לא היה לו לרבן גמליאל לחוש לאיסורא דרבנן? ויש מפרשים: דלחיה לא חזירי תרומה גדולה - לפי שאינה חייבת בביעור, דבתנן במסכת בכורים (פרק ב משנה ב) ומייתי לה בפרק "הערל" (יבמות ע.א). יש במעשר שני ובבכורים מה שאין כן בתרומה וכו', וחשיבי ריעות. משמעם התרומה לא מחייבא בביעור. אבל קשה: דעל כרחך תרומה גדולה חייבת היא בביעור, כדקתני במתניתין דמעשר שני שהבאתי לעיל: כיצד מצות ביעור? תרומה נתנה לבחן. אלמא: חייבת היא בביעור, ולכל הפחות מדרבנן, וגם במשניות (דמעשר שני פרק ה משנה ה) מפי לה מקרא "וגם נתתו ללוי" - לרבות תרומה ותרומת מעשר. ואין להקשות מזהידי דיש במעשר שני ובבכורים מה שאין כן בתרומה, דמשמע תרומה אינה חייבת בביעור. ויש לומר: דמייתי להם לבערם מן העולם כשהגיע זמן הביעור, כגון מעשר שני ובכורים, שאי אפשר לאוכלם חוץ לירושלים. לכך צריך לבערם מן העולם כשיגיע זמן הביעור אם לא יביאם בירושלים. אבל תרומה, שנאכלת בכל מקום - אין צריך לבערה מן העולם, אלא צריך ליתנה לבחן - והיינו ביעור שלה. מכל מקום הדיא קושיא לדוכותה אמאי לא ביער התרומה? ויש לומר: דודאי תרומה הפריש בעודה בשדה, דריגילות הוא להפריש בגורן, ואית לן למימר שהפריש בעוד היתה התבואה בגורן, מיד אחר המירוה, כדאמר התם (ירושלמי דמעשרות פרק ג.) חזקה לגורן שלא תעקר עד שהפרישו ממנה תרומה גדולה. והכי נמי איתא בירושלמי דמסכת מעשרות: מצא פירות צבורים - אסורין משום גול, והייבין משום תרומה. מפחרים - מותרים משום גול, ופטורים מן התרומה גדולה, שאי אפשר לגורן שתיעקר אלא אם כן נתרמה תרומה גדולה.

נתון לו ליהושע, ומקומו מושכר לו. ועישור אחר שאני עתיד למוד, נתון לו לעקיבא בן יוסף כדי שייקנה בו לעניים, ומקומו מושכר לו. שמע מינה: בעינין צבורים בה! - שאני התם, פי היכי דלא ליטרחינהו. תא שמע: דאמר רבא בר יצחק אמר רב: שני שטרות הן: "זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר" - חזרו בשטר, ואינו חזרו בשדה. "על מנת שתכתבו לו את השטר" - חזרו, בין בשטר בין בשדה. ורב חייא בר אבין אמר רב הונא: שלשה שטרות הן: תרי - הא דאמרן, אידך: אם קדם מוכר וכתב לו את השטר. באתה ששנינו: פותכים שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו - כיון שהחזיק עמו בקרקע - נקנה שטר בכל מקום שהוא. שמע מינה: לא בעינין צבורים בה! - שאני שטר, דאפסירא דארעא הוא. - והא עלה קתני: זו היא ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה! שמע מינה: לא בעינין צבורים בה! - שמע מינה. איבעיא להו: מי בעינין אגב? או לא? תא שמע: דקתני פל הגי, ולא קתני "אגב". - ולמעמידי "קני" מי קתני? אלא - עד דאמר "קני", הכא נמי - עד דאמר "אגב". - והלכתא: צבורים - לא בעינין, "אגב" ו"קני" - בעינין, איבעיא להו: שדה במקור ומטלטלין במתנה מהו? תא שמע: עישור שאני עתיד למוד, נתון ליהושע ומקומו מושכר לו, שמע מינה. איבעיא להו: שדה לאחר ומטלטלין לאחר מהו? תא שמע: עישור שאני עתיד למוד נתון לו. - מאי מושכר - מושכר למעשר. ואי בעית אימא: שאני רבי עקיבא דיר עניים הוה. אמר רבא: לא שנו אלא שנתן דמי פולין, אבל לא נתן דמי פולין - לא קנה אלא כנגד מעותיו. הניא קוותיה דרבא: יפה פח הכסף מוכח השטר, וכח השטר מוכח הכסף; יפה פח הכסף - שהכסף פורין בו הקדשות ומעשר שני, מה שאין כן בשטר. ויפה פח השטר - שהשטר מוציא כבת ישראל, מה שאין כן בכסף. ויפה פח שניהם מוכח חזקה, וכח חזקה מוכח שניהם; יפה פח שניהם - ששניהם קונים בעבד עברי, מה שאין כן בחזקה. יפה פח חזקה - שחזקה, מוכר לו עשר שדות בעשר מדינות, כיון שהחזיק באחת מהם - קנאם כולם.

במה (ביבמות פ.ב.) קנסא לכהנים - איכא למימר דיהיב ליה כרבי עקיבא, דאמר: מקמי קנסא היה ללוי ולא לבחן, ולבתר קנסא היה אף לבחן. ומקומו מושכר לו - כסיפא קתני: ונתקבלו שכר זה מזה. ותימה: למה לא הקנה לו המקום בחליפין? ושמה שכירות אין נקנה בחליפין, דאמר התם (בבא מציעא ט.ב.) כשם שהקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה - כך שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה, ובחליפין לא קתני. חזרו בשטר ואינו חזר בשדה - ואם תאמר: ומה ריחך בזה הוא יחזור בשטר, כיון שלא יחזור בשדה? ויש לומר: דלא ניחא ליה דליפוק שטר עילויה, דאיכא קלא בשטר טפי מבעידי, ויאמרו שהוא עני שמוכר הכל, ולא ימצא מלוח.

במה

במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולם - ואם תאמר: בלא חזקה נמי קנה מטעם כסף ויש לומר: דמיירי באתרא דלא קנו בכסף. ואם תאמר: ומאי קאמר "יפה כח חזקה מכח כסף"? והלא חזקה אינה מועלת בלא כסף ואומר הרב רבינו חיים בדמותה מיהא קנה כולם, כשהחזיק באתר מהן בלא כסף. והרב רבינו שמואל מאיברא פירש: שנתן דמי כולם - כגון שהמכר היה חייב ללווק מעות כבד.

השתא ניתא. הבאותם מעות לא היה קונה, כי היכי דלא מצי לקדשי בהן איתתא לפי שהוא מלוח - הכי נמי לא מצי למיקני בהן קרקע. ובהאי נמי איכא פיה כח החזקה, שקונה בלא כסף. **עשר** בהמות באפטר אחד - נראה דאיירי שכולן קשורין באפטר אחד, והוא אתו בטלפיים או בשערה של אתר מהן, ועלה קאמר "מי לא קני השאר". והוא הדין בשדות - בחזקה של אתר מהם קונה, ולהא דמיא. דאי החזיק באפטר המש - מאי מיייתי מהא? דילמא הכא שאני שהחזיק בכולן. ונראה דרדוק שנתן דמי כל הבהמות, כי היכי דבעינן בשדות שנתן דמי כולן. ומשני: התם איגודו בידו, כלומר: ראי היה להיות בידו, אם ירצה לאחז באפטר, שכולן קשורים באפטר אחד וקנה כולן - השתא נמי הוי כמחבורת יחד. כבא שדות - אינו יכול לאחז כולן כאחד. **אמן** מאיש זה אמן מאיש אחר - ואם תאמר: מנא לן כל הני? הא לא כתיב אלא תרי אמן ויש לומר: מחד "אמן" מפיק שפיר אלה ושבועה ואיש זה ואיש אחר. שהרי אבל מה דכתיב בפרשה קאי, ואלה ושבועה בהדיא כתיב בפרשה, וכתיב נמי "תחת אישך" - דנמשע מען מאיש זה בין מאיש אחר. ואיך "אמן" קאי אארסה ושומרת יבם, דלא כתיבי בפרשה. **אלא** דקני לה כשהיא ארוסה וקא משקי לה כשהיא נשואה - ו"תחת אישך" דקאמר רחמנא הכי משמע: כלומר, שאת עבשוי תחת אישך. ואם תאמר: מנא לן לפרושי קרא הכי? הא "טומאה תחת אישך" משמע שסתירה היתה בנישואין ויש לומר, דהכי קאמר: דהכי דמריבי מאיש קיני דאירוסין בריש פרק "ארוסה" (סוטה כד,א). - הכי נמי נרבה סתירה. ו**נקבה** האיש מעון אמר רחמנא - ואם תאמר: לוקמה גנון שבא עליה בשוגג, שלא ידע עד לאחר מהכאן דנסתרה, דכתיב גוננא "מנוקה מעון" חשיב ליה, דהא כי מוקף לה על ידי לגלול - לא מנוקה מעון הוא אם ינתה באירוסין, אלא כיון דשוגג הוא - מנוקה

מעון קרינא ביהו ויש לומר: דשאני הכא, כיון שבשעת השקאה יודע שבא עליה באיור, בין שבא עליה בשוגג בין שבא עליה במוזד - לאו מנוקה מעון הוא. אבל על ידי לגלול, שאינו יודע בשעת השקאה - מנוקה מעון קרינא ביה. **הכי** גרסינן: אלא לאו על ידי לגלול - ולא גרסינן: דקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה ונכנסה לחופה וכו', אלא הכי גרסינן: אלא על ידי לגלול: שקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה, ונלגל עליה שבועה על ידי אירוסין, אף על פי שלא היו ראויין לשבועה בפני עצמן, שהרי לא קינא לה. וכמו כן מנגלגין שבועה דקרקע, אף על פי שלא שייך בהו שבועה. ואי קשיא: הוה ליה לאוקמיה בדקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה, ומשקי לה כשנכנסה לחופה, דקרינא בה "תחת אישך" וכגון שלא בא עליה, דהוה ליה מנוקה מעון? הא בעי לאוקמיה הכי במסכת יבמות (נח,א). ואותיבנא עלה: "מבלעדי אישך" - שקדמה שכיבת בעל לבעול, ולא שקדמה שכיבת בעל לבעול. הילכך, אין לך שבועה על גנות של אירוסין בשום ענין אלא על ידי לגלול - דנות אירוסין קדמה שכיבת בעל הוא. וביבמות (שם) איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס בבית אביה, ועולא לא סבירא ליה האי שניוא, דשינויא דחיקא הוא. כן פירש הקונטרס. וקשי: דהא בשמעתין נמי על כרחך סמך אההיא שניוא, דקאמר: אילימא דקני לה כשהיא ארוסה ומשקי לה כשהיא ארוסה - "תחת אישך" אמר רחמנא, פרט לארוסה. ולמה ליה האי קרא? הוה ליה למימר "מבלעדי אישך" - ולא שקדמה שכיבת בעל לבעול? אלא שמע מינה סמך אההוא שניוא דבא עליה ארוס בבית אביה, אם כן הורא קשיא לדוכתייהו לכן נראה לי דהיינו טעמא דלא רצה לאוקמי בבנסה לחופה ולא נבעלה - דסבר לה כשמואל, דאמר: אין חופה לפסולת, וכיון שנבעלה - אין חופה תופסת בה, ולא קרינא בה "תחת אישך". ואם תאמר: לרב, דאמר: יש חופה לפסולת, אם כן יכול לאוקמה דקני לה כשהיא ארוסה. ונכנסה לחופה ולא נבעלה. אם כן לגלול שבועה מנא ליה? ויש לומר: דנפקא ליה מ"אמן" מאיש זה אמן מאיש אחר". כלומר, שאינה חייבת שבועה על אחר, שהרי לא קינא לה, ומנגלג עליה על ידי אחר. ואם תאמר: ועולא אמאי לא מפיק לגלול שבועה מ"אמן" מאיש זה ומאיש אחר? ויש לומר: דמנא לא נפקא דמנגלגין על קרקעות. דהא דמנגלגין שבועה מאיש אחר - היינו משום דאורו איש אחר שייך בו שבועה אם קינא, אבל קרקע דלא שייך בה שבועה כלל - אימא לא מנגלגין. אבל השתא דמדמינן לגלול שבועה דקרקע לגלול דארוסה - ניחא שפיר, דלגבי ארוסה נמי לא שייך בה שבועה אלא על ידי לגלול ודיקא, כדפרישית. ואם תאמר: לרב, היכי מפיק לגלול שבועה מאיש אחר? הא לא דמי לה, כדפרישיתו ויש לומר: דסבר "מאיש אחר" דקאמר - היינו אפילו מקטן, שאין מקנאין לה על ידו, דלא שייך בו שבועה - אפילו הכי מנגלגין. ועולא לית ליה האי סברא.

במה דברים אמורים - דקנה בחזקה דשדה זו את שדה אחרת שאינה סמוכה לה - בזמן שנתן לו כו'. ומטלטלין הנקנין עם קרקע נמי כשדה שאינה סמוכה לה דמי, והיינו דרבא. **מסייע ליה לשמואל** - דך דקנתי: כיון שהחזיק באחת מהן קנאן כולן, אגודו בידו - כולן אגודות באגד זה שבידו. **איכא דאמר תדע דלא קני** - וליתא דשמואל, וזו לא תינקי - לא גרסינן. **ואמר ליה זו קני מי קני** - לשארא, הא אמר "זו", הכא נמי, כי אחזקה בהא ואין השאר ניכרות עמה - "זו קני" הוא. **נפיש מוחלקין** - וכו' אמר ליה "זו קני" - הוא משמע, ולא קנה השאר. הכא - לא "זו קני" הוא. **דסנא דארעא חד הוא** - דהא כולה מחוברת. **סנא = *טרינק**, כמו סוך של נפחים. כלומר, עשת וחיבור הקרקע חד הוא. דהא כולה מחוברת. **אמן אמן** - יתירא, למידרש ביה גלגול, כדקא מסיים ואילו: אמן שלא סתייה ארוסה ונשואה, ולא אפשר לאוקמה אלא בגלגול. על האלה - "ירכך נופלת" וגו'. **השבועה** - שהיה משביעה הבהן, ואומר: משביעני עליך שלא נטמאת, כדכתיב (מגדבר ז) "והשביע אותה". **כופסה** - שייך למיתני גבי יבמה. **שומרת יבם** - במתנתה ומצפה ליבום, כמו "שמר את הדרב" (מראשית לו), להכי שייך לשון כופסה כדכתיב (ירמיהו כח) "לא תהיה אשת המת החוצצה לאיש זר" אלא יבמה יקנהה לאשה בביתו. **אי נימא כיו ומשקה לה כשהיא ארוסה** - ומילי מילי קנינא, ולא שתשבע על כולם כאחד. והכי קאמר: בין שהיא ארוסה בין שהיא נשואה יכול להשביעה ולהשקותה. **לא שותות** - אם נסתרו, דבעינן "תחת אשה". **ולא נטולות** - כותבה - שהיא גרמה לעצמה ליאסר עליו. **וקא משקה לה כשהיא נשואה** - על סתירת אירוסין. **ונקח האיש** - שלא בא עליה אחר שנסתרה, שנאסרה עליו בסתירה זו. **הכי גרסינן: אלא לאו על ידי לגלול** - ולא גרסינן "דקני לה כשהיא ארוסה ואסתתרה ונכנסה לחופה כו". **לגלול** - שקינא לה כשהיא נשואה, ונסתרה, ומגלגל עליה שבועה על אירוסין, אף על פי שלא היו ראויין לשבועה בפני עצמן, שהרי לא קינא. ואי קשיא: הוה ליה לאוקמה בדקני לה ארוסה ואסתתרה ומשקה לה משנכנסה לחופה, וקרינא ביה "תחת אישך" ובגון שלא בא עליה, דהוה ליה מנוקה מעון - הא בעי לאוקמה הכי במסכת יבמות (נח,א), ואותיבנא עלה "מבלעדי אישך" - שקדמה שכיבת בעל לבעול ולא שקדמה שכיבת בעל לבעול. הילכך, אין לך להשביעה על גנות של אירוסין בשום ענין אלא על ידי לגלול, דנות אירוסין קדמה שכיבת בעל הוא. וביבמות איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס בבית אביה, ועולא לא סבירא ליה ההוא שניוא.

אישך - שקדמה שכיבת בעל לבעול ולא שקדמה שכיבת בעל לבעול. הילכך, אין לך להשביעה על גנות של אירוסין בשום ענין אלא על ידי לגלול, דנות אירוסין קדמה שכיבת בעל הוא. וביבמות איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס בבית אביה, ועולא לא סבירא ליה ההוא שניוא.

במה דברים אמורים - דקנה בחזקה דשדה זו את שדה אחרת שאינה סמוכה לה - בזמן שנתן לו כו'. ומטלטלין הנקנין עם קרקע נמי כשדה שאינה סמוכה לה דמי, והיינו דרבא. מסייע ליה לשמואל - דך דקנתי: כיון שהחזיק באחת מהן קנאן כולן, אגודו בידו - כולן אגודות באגד זה שבידו. איכא דאמר תדע דלא קני - וליתא דשמואל, וזו לא תינקי - לא גרסינן. ואמר ליה זו קני מי קני - לשארא, הא אמר "זו", הכא נמי, כי אחזקה בהא ואין השאר ניכרות עמה - "זו קני" הוא. נפיש מוחלקין - וכו' אמר ליה "זו קני" - הוא משמע, ולא קנה השאר. הכא - לא "זו קני" הוא. דסנא דארעא חד הוא - דהא כולה מחוברת. סנא = *טרינק, כמו סוך של נפחים. כלומר, עשת וחיבור הקרקע חד הוא. דהא כולה מחוברת. אמן אמן - יתירא, למידרש ביה גלגול, כדקא מסיים ואילו: אמן שלא סתייה ארוסה ונשואה, ולא אפשר לאוקמה אלא בגלגול. על האלה - "ירכך נופלת" וגו'. השבועה - שהיה משביעה הבהן, ואומר: משביעני עליך שלא נטמאת, כדכתיב (מגדבר ז) "והשביע אותה". כופסה - שייך למיתני גבי יבמה. שומרת יבם - במתנתה ומצפה ליבום, כמו "שמר את הדרב" (מראשית לו), להכי שייך לשון כופסה כדכתיב (ירמיהו כח) "לא תהיה אשת המת החוצצה לאיש זר" אלא יבמה יקנהה לאשה בביתו. אי נימא כיו ומשקה לה כשהיא ארוסה - ומילי מילי קנינא, ולא שתשבע על כולם כאחד. והכי קאמר: בין שהיא ארוסה בין שהיא נשואה יכול להשביעה ולהשקותה. לא שותות - אם נסתרו, דבעינן "תחת אשה". ולא נטולות - כותבה - שהיא גרמה לעצמה ליאסר עליו. וקא משקה לה כשהיא נשואה - על סתירת אירוסין. ונקח האיש - שלא בא עליה אחר שנסתרה, שנאסרה עליו בסתירה זו. הכי גרסינן: אלא לאו על ידי לגלול - ולא גרסינן "דקני לה כשהיא ארוסה ואסתתרה ונכנסה לחופה כו". לגלול - שקינא לה כשהיא נשואה, ונסתרה, ומגלגל עליה שבועה על אירוסין, אף על פי שלא היו ראויין לשבועה בפני עצמן, שהרי לא קינא. ואי קשיא: הוה ליה לאוקמה בדקני לה ארוסה ואסתתרה ומשקה לה משנכנסה לחופה, וקרינא ביה "תחת אישך" ובגון שלא בא עליה, דהוה ליה מנוקה מעון - הא בעי לאוקמה הכי במסכת יבמות (נח,א), ואותיבנא עלה "מבלעדי אישך" - שקדמה שכיבת בעל לבעול ולא שקדמה שכיבת בעל לבעול. הילכך, אין לך להשביעה על גנות של אירוסין בשום ענין אלא על ידי לגלול, דנות אירוסין קדמה שכיבת בעל הוא. וביבמות איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס בבית אביה, ועולא לא סבירא ליה ההוא שניוא.

קצט קידושין דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום תמישי)

50 שהשביע אותה הכהן שלא זינתה, אָמַן – שמקבלת את דברי הכהן
 51 אַם זינתה מֵאִישׁ זֶה שְׁקִינָא לה בעלה ממנו, אָמַן - שמקבלת את
 52 דבריו אַם זינתה מֵאִישׁ אַחֵר, וכן אָמַן שְׁלֵא סְמִיטָי בהיותי אַרְיֶסָה
 53 ובהיותי נְשׂוּאָה, ובהיותי שׂוֹמְרֵת יָבֵם - אלמנה הממתינה ליבום או
 54 לחליצה מאחיה בעלה אחר מות בעלה בלא בנים, ובהיותי כְּנֻסָה
 55 – אחר שכנסתי יבמי, אלו דברי המשנה.
 56 הגמרא דנה בפירוש המשנה, ומבארת את הראיה מהמשנה לדין
 57 גלגול שבועה: האי 'אַרְיֶסָה' היכי דָּמִי - ארוסה זו שאמורה במשנה,
 58 במה מדובר, אֵילִימָא - אם נאמר דְּקֵנִי לָהּ – שהזהירה שלא
 59 להתייחד עם פלוני כְּשֵׁחִיא אַרְיֶסָה, וְקָא מְשַׁקֵּי לָהּ – ויש עדים
 60 שנסתרה, והוא מביא אותה לירושלים להשקותה כְּשֵׁחִיא עֵדִין
 61 אַרְיֶסָה, הדבר לא יתכן, וְהִתְנַן – שהרי שנינו (סוטה בנז), אַרְיֶסָה
 62 וְשׂוֹמְרֵת יָבֵם, שקינא להן הארוס או היבם ונסתרו, לֹא שְׁתוּת –
 63 שאין מביאים אותם לירושלים להשקותן, ומכיון שאין אפשרות
 64 לברר שלא זינתה חייב להוציאה בגט, וכשיצאו מבועליהן, לֹא
 65 נִזְמְלוּת כְּתוּבָה, שמאחר ונאסרה על בעלה באשמתה, שנסתרה
 66 אף שהתרה בה, ואין אפשרות להתירה על ידי שתית מי סוטה,
 67 מפסידה כתובתה. ומבארת הגמרא, מֵאִי מְעִימָא ארוסה ושומרת
 68 יבם אינן שותות, משום שִׁזְתָּן כִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁוֹ אִמְרֵי רַחֲמָנָא
 69 – נאמר בתורה (במדבר ה ב), ודורשים מפסוק זה שהשקאת סוטה
 70 נאמרה דווקא באשה היושבת תחת בעלה, וְלִיבָא – ואין הדבר
 71 מתקיים בארוסה ושומרת יבם שאין הן נחשבות יושבות תחת
 72 איש.
 73 הגמרא מנסה לבאר את המשנה באופן אחר: אֵלִיא נצטרך לומר
 74 שמדובר במשנה דְּקֵנִי לָהּ כְּשֵׁחִיא אַרְיֶסָה וְנִסְתְּרָה כְּשֵׁחִיא אַרְיֶסָה
 75 וְקָא מְשַׁקֵּי לָהּ כְּשֵׁחִיא נְשׂוּאָה – שהתתרה שלא תסתר עם פלוני,
 76 וכן הסתירה שהיא הייחוד, היה בעודה ארוסה, אולם הוא בא
 77 להשקותה עתה כשהיא נשואה שהיא נחשבת כבר תחת אישה.
 78 דוחה הגמרא גם ביאור זה: מֵי דְּקֵנִי לָהּ מֵאִי – האם באופן זה יבדקו
 79 אותה המים, הלא וְנִקְּה רַחֲמָנָא מְעוֹן אִמְרֵי רַחֲמָנָא (במדבר ה לא),
 80 ודורשים מפסוק זה שרק בְּזִמְן שְׁהֵאִישׁ – הבעל, כְּנֻסָה מְעוֹן, שלא
 81 בא עליה אחר שנסתרה ונאסרה עליו בסתירה זו, או הַמֵּים בְּזִקְיָם
 82 אֶת אִשְׁתּוֹ, אולם אם אֵין הָאִישׁ כְּנֻסָה מְעוֹן, שעבר ובא עליה אחר
 83 שנסתרה, אֵין הַמֵּים בְּזִקְיָם אֶת אִשְׁתּוֹ, ונמצא שאין כלל אפשרות
 84 להשביע אשה על זנות שבזמן האירוסין, שכן בעודה ארוסה אינו
 85 משקה אותה, ולהשביעה בעת הנישואין על זנות שהיתה
 86 באירוסין אי אפשר, שכיון שנשאה ובא עליה אינו נוהק מעוון
 87 ואין המים בודקים אותה. אֵלִיא על כרחך שבועה זו בארוסה, היא
 88 עַל יְדֵי גִלְגוּל, שמתוך שהיא נשבעת על כך שלא זינתה בנישואין,
 89 מגלגלים עליה שבועה שלא זינתה באירוסין, אף שעל האירוסין
 90 מצד עצמן לא היה מקום להשביעה. ומכאן למדנו שניתן לגלגל
 91 שבועה אגב שבועה אחרת.
 92 הגמרא מבררת כיצד ניתן ללמוד גילגול שבועה מסוטה
 93 לקרקעות: אֲשַׁכְּחֵן – מצאנו גלגול שבועה בְּסוּמָה דְּאִיסוּרָא – שהוא
 94 ענין של איסור, אולם גילגול שבועה בְּמַמּוּנָא – ענייני ממון כגון
 95 שבועה על הקרקעות שבכך דנה משנתינו, מְנַלְנֵן – מהיכן למדנו
 96 בהם גלגול שבועה. הַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָא, יש ללמוד גלגול
 97 שבועה בממון מִקְלַ וְחוּמְרָ, וְיָמָה בְּסוּמָה, שהחמירו בשבועתה,

1 כְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שכשעשה חזקה בשדה אחת, קנה בכך שדות
 2 נוספות אף שאינן סמוכות לה, כְּשֵׁנְתָן לוֹ הַקּוֹנֵה לְמוּכַר דְּמֵי בּוּלְן –
 3 תשלום כל השדות, אֲכַל לֹא נִתְּן לוֹ דְּמֵי בּוּלְן, לֹא קָנָה מִהַשְׁדוּת
 4 בחזקה זו שעשה, אֵלִיא כְּנָנְדָּ מְעוֹתָיו – אלא רק כפי שווי הדמים
 5 ששילם. ויש ללמוד מכאן לדברי רבא, שגם קנין חזקה הנעשה
 6 בקרקע לקנות אגבה מטלטלין, שאף הם נפרדים ממנה, אין הקנין
 7 מועיל אלא רק כנגד הדמים ששילם.
 8 וברייתא זו, מְסִיעָא לִיהַ לְשִׁמּוּאֵל – מסייעת גם לשמואל, דְּאִמְרֵי
 9 שְׁמּוּאֵל דִּין זֶה מִמֶּשׁ, שאם מְכַר לוֹ עֶשֶׂר שְׁדוֹת כְּעֶשֶׂר מְדִינּוֹת בְּיַזְן
 10 שְׁחֵחִיק – עשה הקונה קנין חזקה בשדה אחת מְחָה, קָנָה אֶת בּוּלְן
 11 ואינו צריך לעשות בכל שדה קנין חזקה בנפרד, ודברי שמואל הן
 12 הן דברי הברייתא. אִמְרֵי רַב אַחָא בְּרִיהַ דְּרַב אִיקָא תַרְע שֶׁכֵּן הוּא
 13 כדברי שמואל, שקנין בחפץ אחד מועיל לחפצים אחרים, שְׁהֵי
 14 אֵילִי מְכַר לוֹ הַמוּכַר קוֹנֵה עֶשֶׂר כְּהִמּוֹת קְשׁוּרוֹת בְּאַפְסַר אַחֵר,
 15 וְאִמְרֵי לִיהַ קֵנִי, מֵי לֹא קֵנִי – האם לא יקנה במסירה אחת את כל
 16 הבהמות, והוא הדין אם עשה חזקה בשדה אחת, שקונה בחזקה זו
 17 את כל השדות. הגמרא דוחה: אִמְרוּ לִיהַ לְרַב אַחָא בְּרִיהַ דְּרַב
 18 אִיקָא, מֵי דְּמֵי – האם יש לדמות זה לזה, הלא הָתָם, במסר עשר
 19 בהמות באפסר אחד, אִינוּדוּ – האפסר שכל הבהמות אגודות בו
 20 כאחד, בְּרִדּוּ הוּא, ונחשב שעושה מעשה קנין בכל הבהמות, אבל
 21 הָתָא בעשר השדות, אֵין אִינוּדוּ בְּרִדּוּ – אין הוא אוחד בידו דבר
 22 המאגד אותן, אלא כל שדה נפרדת מחברתה, ולכן אין הם שייך
 23 מעשה הקנין שעשה בשדה זו לשדות האחרות.
 24 אִיקָא דְּאִמְרֵי – יש שאמרו כי רב אחא לא בא להוכיח את דברי
 25 שמואל אלא לסותרם, וכך אִמְרֵי רַב אַחָא בְּרִיהַ דְּרַב אִיקָא, תַרְע
 26 שהדין הוא דִּלָּא קֵנִי, ושלא כדברי שמואל, שהרי אֵילִי מְכַר לוֹ
 27 עֶשֶׂר כְּהִמּוֹת הקשורות בְּאַפְסַר אַחֵר וְאִמְרֵי לוֹ בהמה זו קֵנִי, מֵי קֵנִי
 28 – האם קונה הוא גם את שאר הבהמות, הלא משמעו דבריו
 29 שיקנה רק את זו. ומעתה, גם בקונה עשר שדות, כיון שהחזקה
 30 נעשתה רק בשדה אחת הנבדלת מחברותיה, הדין זה כאילו יחד
 31 לקנין את זו בלבד, ואינו קונה את השאר. הגמרא דוחה: מֵי דְּמֵי –
 32 האם יש לדמות זה לזה, הָתָם בעשר בהמות שנמסרו באפסר אחד,
 33 הרי הבהמות, גּוֹפִים מוֹחֲלָקִים ונבדלים זה מזה, וכשאמר לוֹ קָנָה
 34 בהמה זו, מיעט את הבהמות האחרות. אבל הָתָא במוכר עשר
 35 שדות בעשר מדינות, בְּרִדָּא דְּאִרְעָא חַד הוּא – גוש הארץ ובסיסה
 36 אחד הוא, וכל השדות כגוף אחד הן, ולכן חזקה באחת נחשבת
 37 לחזקה בכלן, ואין זה כמייחד את החזקה על שדה אחת לבדה.
 38 שנינו במשנה, וְיוֹקְדִים' הַמְטַלְטֵל אֶת הַתְּנָקִים וכו' שיש להם
 39 אחריות, להשבע עליהן, שאף שאין נשבעים על תביעת קרקעות,
 40 מכל מקום אם כבר נתחייב הנתבע שבועה על מטלטלים מגלגלים
 41 עליו להישבע אגב המטלטלין גם על הקרקעות:
 42 אִמְרֵי עוּלָא, מִזְן גִּלְגוּל שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה – מנין למדנו מהתורה,
 43 שאפשר להטיל על אדם שבועה, על דבר שאין בו שבועה מצד
 44 עצמו, אגב חיובו בשבועה אחרת, שְׁנַאמְרֵי בפרשת סוטה (במדבר
 45 ה כב), אחרי שהכחן מקלל ומשביע אותה שלא זינתה, וְאִמְרֵיהַ
 46 הָאִשָּׁה אָמַן אָמַן, ובאמירה זו היא מקבלת על עצמה את דברי
 47 הכהן, וְהִנֵּן במשנה (סוטה יח), עַל מַה הִיא אוֹמְרַת אָמַן אָמַן,
 48 פעמיים, אָמַן עַל הָאֵלָה – הקללה שאומר לה הכהן, שיתן ה' את
 49 יריכה ונפלת ואת בטנה צבה, כמבואר בפסוקים, אָמַן עַל הַשְּׁבוּעָה

המשך ביאור מסכת קידושין ליום שבת קודש עמ' א

9 תַּנּוּ רַבֵּנָן (משנה בכורות פ"ח מ"ו), אם הוּא – האב, בכור וזקוק
 10 לְפָדוֹת את עצמו, וְכֵּן אף הוא בכור וזקוק לְפָדוֹת, ואין לו ממון כדי
 11 פדיון שניהם, הוּא קוֹרֵם לְבָנּוֹ להיפדות. רַבִּי יְהוּדָה חולק וְאִמְרֵי, כֵּן
 12 קוֹדֵמוֹ. לפי שֵׁחָה – חיוב פדיון עצמו, עיקר מְצוּתוֹ מוטלת על אָבִיו,
 13 וְזֶה – חיוב פדיון הבן, מְצוּת כֵּן הַמְטַלְטֵל עָלָיו הִיא. לפיכך יקדים
 14 את מצוותו. הגמרא מבארת את מחלוקתם, אִמְרֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, הַכֹּל
 15 מוֹדִין – ת"ק ורבי יהודה,

1 שְׁאֵתְרִים, דהיינו האב, מְצוּיִים לְפָדוֹתוֹ והוא נכלל בציווי 'תְּפָדֶה',
 2 מְצוּתוֹ לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ כפי שמשמע מתיבת תְּפָדֶה, וְכָל שְׂאֵין
 3 אַחֵרִים מְצוּיִים לְפָדוֹת אֵין הוּא מְצוּתוֹ לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ, ומכיון
 4 שהאב אינו חייב לפדות את בנו וכמבואר להלן, אף היא אינה
 5 מצוית לפדות את עצמה. הגמרא מסיפה ושאלת, וּמִזְנֵן שְׂאֵין
 6 אַחֵרִים, האב, מְצוּיִין לְפָדוֹתָהּ את הבת (ובכורה), משיבה הגמרא,
 7 דְּאִמְרֵי קָרָא (שמות לד ב) 'כֹּל כְּבוֹד בְּנֵיךָ תְּפָדֶה', משמע רק את
 8 'בְּנֵיךָ' אתה חייב לפדות, וְלֹא את בְּנוֹתֶיךָ.

50 לו לתובע אצל הנתבע, שלדבריו הוא חייב לו ממון, כלומר שהוא
 51 חייב לו את עבודתו או את דמיה, והרי זו ככל תביעות ממון, ומה
 52 החידוש שמגלגלים שבועה עליה. מתרצת הגמרא. **רְבָא לְמַעְמֵיהָ**
 53 - רבא אמר זאת לשיטתו, **דְאָמַר רְבָא עֲבָד עֲבָרִי גִזְפוּ קְנוֹי** - שאין
 54 העבד כמי שחייב ממון לאדונו, אלא הרי הוא עצמו קנוי לו, ואין
 55 כאן טענת מטלטלין שראוי להשיבע עליה בפני עצמה. הגמרא
 56 חוזרת ומקשה: **אִי הָכִי** - אם כן שתביעה על גופו של אדם אינה
 57 תביעת מטלטלין, הֲיִינוּ כְרִקְעָ - הרי זו תביעת כרקע, ומה
 58 החידוש בדבר שמגלגלים אפילו תביעה כזו. מתרצת הגמרא: **כְּהוּ**
 59 **דְתִיבָא** - יכול היית לומר, כְרִקְעָ הוּא דְעֲבָרִי אִינְשֵׁי דְמוֹנֵי בְצִינְעָא
 60 - כרקע עשויים אנשים למוכרה בצניעה ובלא פרסום, ולכן
 61 מגלגלים שבועה על תביעתה. מכיון שאף אם **אִתְא דְזִבְיָן** - אם
 62 האמת כדבריו שמכר לו את השדה לית ליה קלא - אין קול לדבר
 63 ואין הדבר מפורסם, מפני שנמכרה בהצנע. אולם **הָאִי** - טענה זו,
 64 שנמכרת לטוב בעבד עברי, **אִם אִתְא דְזִבְיָן קְלָא אִית ליה** - אם כן
 65 כדבריו שקנאו בעבד, היה יוצא קול לדבר והיה מתפרסם, וזה
 66 שאין לדבר פרסום הוא ראייה שטענה של שקר היא, והייתי אומר
 67 שאין להשיבע את הנתבע עליה, **קָא מְשַׁמְעָ לָן** - הוה שהשמיענו
 68 רבא, שאף באופן זה מגלגלים עליו שבועה.

משנה

69 המשנה מלמדת קנין נוסף, והוא קנין חליפין. מהפסוק 'לקיים כל
 70 דְבָר, שְׁלַף אִישׁ נַעֲלוּ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ, לַמְדוּ חֻמֵּים קִנְיָן חֲלִיפִין בְּשֵׁנֵי
 71 אֹפְנִים: א. שהמוכר או הנותן מקבל מהקונה חפץ לשם מעשה
 72 קנין, ונקרא קנין סודר לפי שרגילים לעשותו בסודר. ב. 'חליפין
 73 שוה בשוה' שמחליפים דבר בדבר. ומשנתנו מדברת בשניהם:
 74 **כָּל הַנֶּעֱשֶׂה דְמֵים בְּחָרָה** - דהיינו כסף שמשלמים איתו על דבר
 75 אחר, **כִּיּוֹן שְׂוָהָ בּוּ זֶה** - המוכר, בתורת חליפין, ואפילו רק בזו
 76 אחד, **נִתְחַיֵּב זֶה** - הקונה בחליפין של הכסף, שנקנה לו החפץ בכל
 77 מקום שהוא, ובאחריותו הוא, ואפילו יגזוף או יאבד יצטרך לשלם
 78 את שארית דמיו למוכר, על אף שלא הגיע החפץ לידו מעולם.
 79 המשנה מביאה דוגמאות: **כִּיִּצְדָה הֶחָלִיף שׂוֹר בְּפָרָה, אוּ שֶׁהֲחָלִיף**
 80 **חֲמוֹר בְּשׂוֹר, וְנָתַן לְחֲבֵרֵי אֵת הַשׂוֹר אוּ אֵת הַחֲמוֹר, כִּיּוֹן שְׂוָהָ זֶה** -
 81 בעל הפרה בשור או בעל השור בחמור על ידי משיכה, **נִתְחַיֵּב זֶה**
 82 - השני, **בְּחָלִיפֵי, שאם תינזק הפרה או השור, יפסיד, על אף שלא**
 83 **הגיעו לידו, כיון שקנאם בחליפין.**

גמרא

84 שנינו במשנה שהנעשה דמים באחר מועיל גם לקנין חליפין,
 85 ובפשטות מתפרשת המשנה על כסף. הגמרא מבררת דין זה:
 86 **הֲחָלִיפִין מֵאֵי נִיּוּ** - מה הם החליפין שנעשים דמים באחר,
 87 בפשטות היינו מְשַׁמְעֵי, שבו משלמים. וקשה, **שִׁמְעָ מִיָּמָה** - משמע,
 88 שִׁמְעָעָ נַעֲשֶׂה קִנְיָן חֲלִיפִין, ואילו בבבא מציעא (מו.) מסקנת
 89 הגמרא שאי אפשר לעשות קנין חליפין על ידי מטבעות.
 90 מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר** - כך כוונת המשנה, **כָּל**
 91 **הַנִּישׂוּם דְמֵים בְּחָרָה** - כל דבר שצריך להעריך את שווי כשניתן
 92 כתשלום על חפץ אחר, דהיינו לו המטלטלין, מלבד מטבעות
 93 ששומתם ידועה.

1 **שְׁלֵא נִתְּנָה לְהִתְבַּע בְּעַד אָחָד** - שאין משיבעים טוטה על סמך
 2 עדות עד אחד שנסתרה, אלא יש צורך בשני עדים על כך, ובכל
 3 זאת מְגַלְגְּלִין את שבועתה, ומחייבים אותה להשבע גם שלא זינתה
 4 בעודה ארוסה, מִמּוֹן שֶׁהִקְלוּ בִּשְׁבועתו בכך, **שְׁנִיתָן לְהִתְבַּע בְּעַד**
 5 **אָחָד** - שאם עד אחד העיד שהוא חייב ממון עליו להשבע
 6 להכחישו, **אִינוּ דִין** - האין זה קל וחומר, **שְׁמַנְגְּלִין** את שבועתו
 7 כאשר הנתבע כבר חייב שבועה אחרת.
 8 הגמרא מבררת את מקורו של דין גלגול שבועה בתביעות שאינן
 9 אלא טענות שמה:

10 **אֲשַׁכְּחָן** - מיצאנו מקור לגלגל שבועה באופן שהתובע טוען טענת
 11 וְדָאִי על הטענה השנייה, שברור לו שהנתבע מחוייב ממון. אבל
 12 כשרוצה לגלגל שבועה על טענת **כְּסָפָא, מְנָלָן** - מהיכן לנו
 13 שמגלגלין שבועה. וכגון, שהיה הנתבע אריס או שותף אצלו,
 14 ואחר שחלקו הוא תובעו שישבע שלא נטל ממנו יותר מהמגיע לו,
 15 מנין שאפשר לגלגל שבועה זו א"פ שאינו תובעו בודאי. מיישבת
 16 הגמרא: **תִּנְיָא רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן יוֹחָאי אָמַר, שהמקור לגלגול שבועה**
 17 **על טענת ספק, הוא ממה שְׁאָמְרָה בתורה, שְׁבוּעָה בְּחֻזִין** - שבועות
 18 שנשבעין עליהם מחוץ לעזרה, והן כל השבועות שבין אדם
 19 לחבירו על תביעות ממון שנשבעין עליהם בבית דין, וְנִתְּנָה
 20 בתורה גם **שְׁבוּעָה בְּפָנִים** - בעזרה, והיא שבועת הסוטה, הנעשית
 21 בבית המקדש. ויש ללמוד שבועה זו מזה, **מַה שְׁבוּעָה הָאִמְרָה**
 22 **בְּפָנִים** - שבועת סוטה, **עֲשֶׂה כָּה כְּסָפָא בְּדָאִי** - שיחד עם השבועה
 23 שנתחייבה על שנסתרה עם האיש שקנא לה בעלה ממנו, ירתן
 24 לגלגל עליה גם טענות ספק, כגון שלא זינתה מאיש אחר, **אָף**
 25 **שְׁבוּעָה הָאִמְרָה בְּחֻזִין, שבועת ממון, עֲשֶׂה כָּה כְּסָפָא בְּדָאִי** - שיחד
 26 עם השבועה על טענת הוודאי, מגלגלים על הנתבע שבועות גם
 27 על טענות של ספק.

28 הגמרא מבררת את פרטי דין גלגול שבועה: **עַד הֵיכָן כּוּחוֹ שֶׁל**
 29 **גְּלוּל שְׁבוּעָה,** כלומר, עד כמה תהא התביעה כזו שאין נשבעים
 30 עליה, ובכל זאת יוכל לגלגל שבועה על הנתבע ולחייבו להשיבע
 31 ולהכחישו, **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְאָמַר לִיה** - שאמר לו, התובע
 32 לנתבע, **הִישָׁבַע לִי שְׂאִין עֲבָדִי אֶתָּה, שאפילו תביעה כזו יכול הוא**
 33 **לגלגל עליו ולחייבו להשבע עליה ולהכחישו, אגב שבועה אחרת**
 34 **שנתחייב בה כדין. הגמרא מקשה: תהוא שְׁמוֹתֵי מְשַׁמְתִּין לִיה** -
 35 **אדם שתובע דבר כזה יש לנדותו, ואין לחשוש לדבריו ולהשיבע**
 36 **את הנתבע, דְתִנְיָא תְקוּרָא לְחֲבֵרֵי עֲבָד כְּנַעֲנִי, יְהָא בְּנִדְוֵי** - יש
 37 **לכית דין לנדותו, שמכיון שזולל בישראל חבירו, יש לזולל גם בו,**
 38 **ואם קרא לחבירו 'מְמֹר', עונשו הוא שזוּפַג אֵת הָאֲרִבְעִים, כלומר**
 39 **לוקה מכת מרדות. ואם קרא לחבירו 'רִשְׁעָ, אף שאין בית דין**
 40 **נוקקים לו להענישו, אך זה שכונה בשם רשע יורד עִמּוֹ לְחַיִּי -**
 41 **מוותר לו לשנות את המכנה ולמעט את פרנסתו ולהתחרות עמו.**
 42 **אלו דברי הברייתא. ומאחר שמבואר שיש לנדות את הקורא**
 43 **לחבירו עבד, שוב אין לומר שמגלגלין טענה זו לחייבו להשבע**
 44 **עליה.**

45 הגמרא מבררת את דברי רב יהודה אמר רב: **אִלָּא אָמַר רְבָא, כּוּחוֹ**
 46 **שֶׁל גְּלוּל שְׁבוּעָה הוא שיכול התובע לגלגל שבועה, גם על טענת**
 47 **הִישָׁבַע לִי שְׁלֵא נִמְכַרְתָּ לִּי בְעֲבָד עֲבָרִי, שהרי זו תביעת ממון**
 48 **ומגלגלים עליה שבועה. הגמרא מקשה: הָאִי מְעַנְתָּא מַעֲלִייתָא הָאִי**
 49 **- הלא טענה מעולה היא זו, שהרי מְמוֹנָא אִית לִיה גְּבִיה - ממון יש**

המשך ביאור מסכת קידושין ליום רביעי עמ' א

9 המטלטלים **בְּבִירִים** - מונחים בקרקע שהם נקנים עמה, או שמה
 10 לא נזקקים לכך, ואפילו המטלטלים אינם על הקרקע הרי הם
 11 נקנים אגבה. **אָמַר רַב יוֹסֵף, הָא שְׁמַע, שנינו במשנה (פאה פ"ג מ"ו),**
 12 **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, רַב יוֹסֵף, הָא שְׁמַע, אפילו קטנה ביותר, תִּיבָת**
 13 **בְּפָאָה** - שאם גדלה בה הבואה יש להשאיר בה פאה לעניים. וכן
 14 **הייבת בְּבִירִים** - שאם גדלו בה משבעת המינים, אף אם הם
 15 מעטים, חייב להפריש מהם ביכורים ולהעלותם לירושלים.

1 נכסים שיש להם אחריות, וְקִרְקַעוֹת, 'בכסף ובשטר ובחזקה'.
 2 קנין זה נקרא קנין אגב, שאגב הקרקעות נקנים המטלטלים.
 3 מְהֵרָה מִיָּלִי - מהיכן למדנו שמטלטלים נקנים אגב הקרקעות, **אָמַר**
 4 **הַזְקֵנָה דְאָמַר קְרָא** - נאמר בפסוק אורות מה שנתן יהושפט לבניו,
 5 **'וְיָתַן לָהֶם אֲבִיהֶם מִתְּנֻת וְגו'** רבות לְכֶסֶף וְלִזְבָּה וְלִמְגִדוֹת עִם עַרְי
 6 **מְצֻרוֹת בִּיהוּדָה'** (דברי הימים ב' כא ג), שהקנה להם את
 7 המטלטלין על ידי קניית הערים, דהיינו בקנין אגב.
 8 **אִיבְעִיא לָהּ, בְּעִינָן** - האם לצורך קנין אגב אנו זקוקים שיהיו

רא קידושין. האשה נקנית - פרק ראשון דף כח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (רש"י תוספות)

1 שלא ניתנה ליתבע - שבועה שלה בעד אחד, כדאמרין התם (ריש סוטה) דצריך שני
2 עדים שראוה שנסתרה, דליף "דבר" "דבר" מממון. ממון שניתן ליתבע - להשביע בעד
3 אחד. אם טענו מנה וכפר לו בכולו, ועד אחד מעידו שהוא חייב לו - נשבע, שנאמר
4 "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת", לכל עון ולכל חטאת - אינו קם, אבל
5 קם הוא לשבועה (שבועות מ.א.) אינו דין

6 שפגלגלין - את שבועתו, להשביע בגלגול.
7 אשכחן ודאי - שמגלגלין שבועה טענת ברי
8 בדבר שאין חייבין עליו שבועה, כגון קצעות,
9 או שלא הודה במקצת - שמגלגלין אותו אם
10 נתחייב לו שבועה ממקום אחר. ספק מנין -
11 טענת שמא, כגון שבועת השותפין והאריסין
12 שחלקו, דתנן בשבועות (מ.א.): חלקו השותפין
13 והאריסין - אינו יכול להשביעו. וקתני: נתחייב
14 לו שבועה ממקום אחר - מגלגלין עליו את
15 הכל. אלמא: ספק נמי מגלגלין. מגלן - אי מתק
16 חומר - לא דמי, דסוטה כל שבועתו ספק
17 וגלגול נמי ספק. ממון עיקר שבועתו אינו באה
18 אלא בטענת ודאי, דכתב (שמות כב) "כי יתן
19 איש, ושבועת השותפין תקנתא דרבנן היא,
20 משום דמורו בה היתירא, כדאמר התם (שבועות
21 מ.ח.ב.) ויבין דעיקר שבועת ממון ליתא אלא
22 בטענת ודאי - לגלגול דידה נמי בטענת ודאי,
23 ולא בטענת ספק. שבועה בפנים - דסוטה,
24 שמשביעין אותה בעודה. עד היכן - כחה של
25 גלגול לגלגול דבר שאין נשבעין עליו. דאמר ליה
26 עבדי אהה - אפילו זו מגלגלין, אם יתחייב לו
27 שבועה ממקום אחר, ובמסקנא מפרש מאי
28 רבותא מקרקע, דאמר "עד היכן". הקורא
29 לחבירו עבד - עבד כנעני. יהא בנידוי - היו
30 מנדין אותו, שמוחלו בישראל כל כך - אף הם
31 יחלולו בו. סופג את הארבעים - קנס מכות
32 מרדות. וניחא ליה הא מנידוי. רשע וידר עמו
33 לחייו - כלומר, לזו אין בית דין נוקטין, אבל
34 הוא מורא לשפאתו ואף למעט פרנסתו ולידר
35 לאומנתו. טענה מעלייתא היא - ובלא גלגול נמי, אי הוה מודה במקצת, או היה לו עד
36 אחד - היה חייב שבועה, דטענת מטלטלין היא זו, שחובעו פעולתו או גרעונו. ומאי
37 רבותא דהאי משאר לגלול שבועה? גופו קניו - ואינה טענת מטלטלין. היינו קריקע -
38 והא הניחן ליה במנותינן דמגלגלין, ומאי רבותא דרב יהודה לאשמועינן לגלול "עבדי
39 אתה? לית ליה קלא - משום הכי תנן בה גלגול. משנהכל הנעשה דמים באחר -
40 שדרכה לתתו בדמים כשקונין חפץ אחר. והשתא סלקא דעתך דמטבע אתא לאשמועינן,
41 כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין הימא דנתנו בתורת חליפין ולא בתורת דמים, אלא כעין
42 שקונין בסודר, כעין "שלף איש נעלו". כיון שזכה - בו המקנה, ומשך זהו אחד מן הקונה
43 בתורת קנין חליפין - נתחייב הקונה באונסי חליפין בכל מקום שהם, אם מתו או אם
44 נאבדו - עליו לשלם המעות שפוסק לתת לו. לפי שכשמושך המוכר את הסודר או את
45 הוזה בתורת חליפין - נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא. החליף שור בפרה - כיון
46 שמשך בעל הפרה את השור - נקנית פרה ללוקח בכל מקום שהיא, ואונסי עליו.
47 ובגמרא פריך: מאי ביצד? והאילו הוה אתי לאשמועינן דמטבע נעשה חליפין, שאף על
48 פי שבתורת דמים קיימא לן (בבבא מציעא מ.ד.א.) דמעוה אינן קנות אלא משיבת המקד,
49 כי היבניהו ניהליה בתורת קנין סודר - קני כי סודר, הוה ליה למיתני: כיצד, החליף מעות
50 בפרה? גמרא מאי ניהו מפבע - שהוא הניתן דמים באחר בכל מקום. ואשמועינן
51 מתינתין דאף על גב דבתורת דמים קיימא לן דלא קני, כי יחביה ליה בתורת חליפין -
52 קני. שמע מינה בו - ואנן קיימא לן בפרק "הוהב" (בבא מציעא מ.א.) דאין מטבע נעשה
53 חליפין: אמר רב יהודה הכי קאמר כל הנישום דמים באחר - כל דבר שאם בא לתתו
54 דמים באחר צריך לשומו בדמים. דדידכו כל המטלטלין בר ממטבע.

שלא ניתנה להיתבע בעד אחד - מגלגלין, כמון שניתן
להיתבע בעד אחד - אינו דין שמגלגלין? אשפתן
בדאי, ספק מגלן? - הניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר:
נאמרנה שבועה בחוץ, ונאמרנה שבועה בפנים, מה
שבועה האמורה בפנים - עשה בה ספק בודאי, אף
שבועה האמורה בחוץ - עשה בה ספק בודאי. עד
היכן גלגול שבועה? אמר רב יהודה אמר רב: דאמר
ליה: הישבע לי שאין עבדי אהה. - ההוא שמותי
משמתינן ליה! דתניא: הקורא לחבירו "עבד" - יהא
בנידוי, "ממור" - סופג את הארבעים, "רשע" - יורד
עמו לחייו. - אלא אמר רבא: הישבע לי שלא נמכרת
לי בעבד עברי. - האי מענתא מעלייתא היא, ממונא
אית ליה גביה! - רבא למעמיה, דאמר רבא: עבד
עברי גופו קניו. - אי הכי היינו קרקע! - מהו דתימא:
קרקע הוא דעברי אינשי דמונני ביציעא, אם איתא
דובין - לית ליה קלא. האי, אם איתא דובין - קלא
אית ליה, קא משמע לן. משנה כל הנעשה דמים
באחר, כיון שזוכה זה - נתחייב זה בחליפין. כיצד?
החליף שור בפרה, או חמור בשור, כיון שזוכה זה -
נתחייב זה בחליפין. גמרא חליפין מאי ניהו - מטבע,
שמע מינה: מטבע נעשה חליפין! - אמר רב יהודה,
הכי קאמר: כל הנישום דמים באחר,
כיון

1 ספק מגלן - פירש בקונטרס: טענת שמא, כגון שבועת השותפין והאריסין שחלקו, דתנן
2 בפרק "הנשבעין" (שבועות מ.ח.א.) חלקו האריסין והשותפין - אינו יכול להשביעו.
3 וקתני: נתחייב לו שבועה ממקום אחר - מגלגלין עליו את הכל. אלמא: ספק נמי מגלגלין.
4 ואם תאמר: מאי בעי לן מנא לן? נילף קל וחומר מוסטה שהיא ספק, ומגלגלין עליה, אף
5 על גב דלא ניתנה ליתבע בעד אחד - אם כן
6 ילפינן ספק מספק! ויש לומר: דלא דמי: דהתם כל
7 שבועות שלה ספק - ולכך מגלגלין עליה ספק.
8 אבל מצינו: דהכא - לא מציינו למילף, דממנא
9 - אימא דלא מגלגלין עליה ספק.
10 נאמרנה שבועה בפנים - ואם תאמר: למה
11 לי קל וחומר דלעיל לומר שמגלגלין,
12 נילף מהא דרשה גופיה שמגלגלין בממון, משום
13 דנאמרנה שבועה בפנים ונאמרנה שבועה בחוץ,
14 בימה מציינו! ויש לומר: דאי לאו קל וחומר בהאי
15 "מה מציינו" דהכא - לא מציינו למילף, דממנא
16 מאיסורא לא ילפינן, אבל בתר דגלי לן האי
17 קל וחומר, דילפינן ממנא מאיסורא - אם כן
18 מהשתא ממקינן שפיר בהא "מה מציינו" לעשת
19 ספק בודאי. ואומר רבי: שלא על כל ספיקות
20 מגלגלין, שאם נתחייב אדם לחבירו שבועה -
21 אינו יכול לגלגול לו ולומר: השביע לי שלא
22 נגבת לי שום דבר מעולם. אלא דוקא בספק
23 שיש לנו לחוש קצת, כגון נעשה לו שותף או
24 אריס, דכחאי גוונא אמרינן בסוק "כל הנשבעים"
25 (שבועות מ.ח.ב.) דמגלגלים.

הקורא לחבירו עבד יהא בנידוי - מכאן
מדקדק רבינו עד דכל היבא דאמר
כחאי גוונא, כי הדיא נדריים (ב.ב. שבוועא אוכרה
מפי חבירו - חייב לנדומו, ואם לא נידהו - הוא
עצמו יהא בנידוי - לא שיהא ממילא, אלא בית
דין חייבין לנדומו, כדאמר הכא: שמותי משמתינן
ליה. ודיינו מדה כנגד מדה, כלומר הוא קרא
לחבירו עבד והוא ארור - כך מקללין אותו
בארור, דהיינו נידוי, וכן הקורא לחבירו ממוה,
הוא אומר שחבירו עבר בלאו - לפיכך סופג את הארבעים, כדי שיעבר בלאו. כל הנעשה
דמים באחר - פירש בקונטרס: כל שדרכו לתתו בדמים כשקונין חפץ, דהיינו מטבע, וקא
סלקא דעתך דמטבע נעשה חליפין אתא לאשמועינן, דמיידי שנתן בתורת חליפין, ולא
בתורת דמים, אלא כעין שקונין בסודר, דכתיב (רות ד) "שלף איש נעלו" - כיון שזכה
זה נתחייב זה בחליפין. רב ולוי פליגי פרק "הוהב" (בבא מציעא מ.א.) אי חליפין בכליו
של קונה או בכליו של מקנה, דרב סובר בכליו של קונה, ולוי סובר בכליו של מקנה.
לרב ניחא שפיר אי גרסינן, כיון שזכה זה נתחייב זה הקונה. והכי נפרשי: כיון שזכה זה
- דהיינו המקנה, שזוכה במטבע של קונה, נתחייב זה - הקונה באונסי חליפין שהם
ברשות המקנה בכל מקום שהם, ואם נאבדו - יאבדו לו, ואי לא גרסינן "זה" פירושו
הכי: כיון שזכה זה - קנה בחליפין, כלומר: כיון שזכה המקנה במטבע או בסודר של
קונה - נתחייב המקנה להשיב לקונה חליפין, ולא מצי הדר ביה. וללוי דאמר: בכליו
של מקנה, כלומר שיתן המקנה פריטה לקונה, אי גרס "נתחייב זה" - צריך לומר: כיון
שזכה זה - הקונה, נתחייב זה - דהיינו המקנה, להשיב לו חליפין, שאינו יכול לחזור
בו, ואי לא גרסינן "זה" הכי נפרשי: כיון שזכה זה - דהיינו הקונה - נתחייב הוא עצמו
באונסי חליפין, כדפרישית.

ביצד החליף שור בפרה או חמור בו - לרב ניהא שפיר, דהכי פירושא: החליף הקונה
שורו בעבור הפרה, כדי לקנות הפרה בכל מקום שהיא, אבל ללוי קשה: היאך
יפרש לוי החליף שור בפרה? והלא גם השור וגם הפרה נתון המקנה לקונה, דתרייהו
של מקנה! ואומר רבינו יצחק, שיש לפרשי: החליף המקנה את השור בהנאת קבלת הפרה,
שהקונה מקבלה הימנו בעבור דבר הוא נתן לו.

שמע מינה דמעוה אינן קנות, אלא משיבת המקד, אבל מעות אינן קנות אלא למיסק
מ.ד.א.) דמעוה אינן קנות, אלא משיבת המקד, אבל מעות אינן קנות אלא למיסק
ב"מי שפרע" - כי היבניהו מהיא ניהליה בתורת קנין סודר - נעשה חליפין, וקני כי סודר, כדפריש
בקונטרס. ואם תאמר: ומה טעם שמשבע נעשה חליפין למאן דאמר: פירי לא עבדי חליפין,
אלא נעל דוקא? דהא מטבע לאו כלי הוא! ואומר רבינו תם: דמטבע כעין כלי, שראוי לתלותו
בצואר בתו, ועוד אומר רבינו יצחק: משום שראוי לשלוק בו משקלות, ועוד יש לומר: דמה
שראוי להוציאו ולקנות בו כל דבר - מחשבין ליה כלי. הכי קאמר כל הנישום דמים באחר -
היינו כל מטלטלין, בר ממטבע, כיון שזכה בו חי, ואם נתנו בתורת חליפין - נקנו חליפין ללוקח
במשיכה שמשך בעל המקח את זה, ואשמועינן תורת חליפין במטלטלין, ולמימר דאף על גב
דיתנתו כלי אלא מטלטלין

1 מטלטלין בעלמא הוו חליפין, ולא מטבע אתא לאשמועינן. דיקא נמי דלאו מטבע אתא
2 לאשמועינן כו'. מאי כיצד? הוה ליה למיתני: כיצד? החליף מעות בפרה. ומשני: הכי קאמר
3 וכו'. ותרתי אתא לאשמועינן: נקט ברישא מטבע, והדר אשמועינן שאר מטלטלי. ופירי נמי
4 כו' - כל מידי דלא הוי כלי, פירי קרי ליה לענין חליפין, ומשום דפירי שכחיז נקט פירי, ולא
5 אמרינן נעל דוקא. כיצד? החליף שור בפרה,
6 פירוש: בשר שור בפרה, וכל שכן שור חי דחשיב
7 טפי, ודמי לכלי שמשתמשים בו. הניחא לרב
8 ששת דאמר פירי עבדי חליפין - איכא לתרוצי
9 כולה מתניתין, בין למאי דסליק אדעתין מעיקרא,
10 בין למאי דתרוצין כל הנישום. אלא לרב נחמן
11 מאי "כיצד", למאי דסלקא דעתך מעיקרא? ואף
12 למאי דאוקימנא השתא! ומשני: הכי קאמר: יש
13 דמים שהם בחליפין. וכולה מתניתין חדא הוא,
14 ובמטבע עסקינן. והכי קאמר: כל הניעשה דמים
15 באחר - הדיינו מטבע, פעמים שדמים קונות כמו
16 חליפין דנעל, ואף בשנתגורו בתורת דמים. כיצד:
17 החליף דמי שור בפרה. כלומר, מכר לו שור במנה,
18 ומשכו, ותתחייב לו המנה. אמר לו המוכר: יש לך
19 פרה ליתן בדמיו, אמר לו: הן, שנמא לו במנה.
20 אמר לו מוכר השור: המעות שאתה חייב לי
21 נתונים לך בדמיה - מעות הללו קונים את
22 משיכת הפרה. בחליפין, עד כאן לשוננו. ויש משני
23 סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת, ומפרשי דרב
24 נחמן ורב ששת פליגי בפירי דוקא. כגון פירות
25 ממש או בשר שור, ולא בשאר מטלטלין. ומוליכין
26 הסוגיא בטר מאי דסלקא דעתך מעיקרא. דלמאי
27 דאוקימנא השתא - מיתוקמא כרב נחמן שפיר,
28 דמדמה הוי בשאר מטלטלין דעבדי חליפין - אם
29 כן בשור חי קאמר רב נחמן דעבדי חליפין. ולא
30 מילתא היא, דטעמא דרב נחמן מפורש בפרק
31 "הזהב" (בבא מציעא מזא), דאמר קרא "ועל",
32 נעל - אין, מידי אחרינא - לא. משמע דבעינא
33 דוקא נעל, אבל כל דבר אחר, אפילו שור חי -
34 לא עבדי חליפין. ורבינו חיים ורבינו יצחק מקימין
35 פירוש זה. והתיא דפרק "הזהב" דקאמר רב נחמן:
36 נעל אין - רוצה לומר: כל דדמי לנעל - דהיינו
37 כלים שמשתמשים בהם. ושור וחמור גופיהו
38 כנעל דמו, ועושין חליפין, אפילו למאן דאמר פירי
39 לא עבדי חליפין. ומטעם שפירש בקונטרס דדמו
40 לכלים, הואיל שמשתמשים בו והוי חזי למלאכה. והשתא, הא דפריך לרב נחמן דאמר: פירי
41 לא עבדי חליפין - כולה סוגיא קאי למאי דסלקא דעתין מעיקרא, כמו שפירש בקונטרס.
42 אבל לרב יהודה דאמר: כל הנישום - אתי שפיר אפילו לרב נחמן, דאמר: כיצד החליף שור
43 בפרה ולא בשר שור. ומשני: הכי קאמר רב נחמן, דיש דמים שהן בחליפין. והשתא ניהא ליה
44 למאי דסלקא דעתין מעיקרא, ולמאי דאוקימנא השתא. אבל לפירוש הקונטרס קשה:
45 דמשמע מתוך פירושו דגוף השור וגוף הפרה היינו פירות, ועלייהו קאמר רב נחמן דפירי לא
46 עבדי חליפין. אם כן קשה: דתנן תאן דפרק "השואל" (בבא מציעא קא), המחליף פרה בחמור
47 וילדה וכו' - אלמא קונה האחד במשיכת חבריו, ושייך שפיר חליפין בחמור ופרה! ומיהו,
48 מצניח למיהודי דלא דאמר: פירי לא עבדי חליפין, מפרש דמי פרה בחמור, וקאי "וילדה"
49 אחמור. אבל עוד קשה: דתנן פרק "הזהב" (שם מזא), פרתך בכמה - בכך וכך, אחמור
50 בכמה - בכך וכך. וקתני דקני לה לחמור במשיכת הפרה! לכך נראה: דדוקא בשר שור הוא
51 דחשבנין פירי, אבל שור וחמור גופיהו - כנעל דמו, כדפירשתי לעיל. **שמא** יאמר לו
52 נשרפו חטיף בעלייה - ואם תאמר: אמאי עקרו קניית מעות, שהם מדאורייתא. לגמרי,
53 ותקנו שתהא משיכה קונה ולא מעות? הוה ליה ליתוקני שיקנו המעות עם המשיכה, דהשתא
54 לא מעיקרא קנייה אדורייתא לגמרי, ולישא נמי למיחש שמא יאמר המוכר "נשרפו חטיף"
55 כיון דמצי למיהודי ביה כל כמה דלא משיך ויש לומר: דשמא לפעמים היה הלוקח מושך חטיף,
56 נמי, כיון דמעות אינן קונות, לפעמים יתן הלוקח מעות למוכר קודם שימושך החטיף, ויאמר המוכר "נשרפו מעותיך"
57 חנם, דמעות וכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, והתם לא שייך למימר "נשרפו מעותיך".

1 כיון שזכה בו' - אם נתנו תורת חליפין - נקנו חליפין ללוקח במשיכה שמשך בעל
2 המוקח את זה. ואשמועינן תורת חליפין במטלטלין. ולמימר, דאף על גב דליתנהו כלי
3 אלא מטלטלין בעלמא - הוו חליפין. ולא מטבע אתא לאשמועינן. **ויקא נמי** - דלאו
4 מטבע אתא לאשמועינן. **מאי כיצד** - הוה ליה למיתני: כיצד החליף מעות בפרה! **הכי**
5 **קאמר בו'** - תרתי אתא לאשמועינן: נקט
6 ברישא מטבע, והדר אשמועינן שאר מטלטלין.
7 **ופירי נמי בו'** - כל מידי דלא הוי כלי - פירי
8 קרי ליה לענין חליפין. ומשום דפירי שכחיז -
9 נקט פירי. **עבדי חליפין** - עושין תורת חליפין,
10 ולא אמרינן נעל דוקא. **בשר שור** - וכל שכן
11 שור חי, דערך טפי, דדמי לכלי שמשתמשין בו.
12 התיחא לרב ששת - איכא לתרוצי למתניתין בין
13 למאי דסלקא דעתין מעיקרא, בין למאי
14 דתרוצינא: כל הנישום. **אלא לרב נחמן** - מאי
15 כיצד, למאי דסלקא דעתך מעיקרא? ואף למאי
16 דאוקימנא נמי ליתא פלוגתא דרב ששת ורב
17 נחמן בפרק "הזהב" (בבא מציעא מזא). **הכי**
18 **קאמר יש דמים שהן בחליפין** - כולה מתניתין
19 חדא מילתא קאמר, ובמטבע עסקינן. והכי
20 קאמר: כל הניעשה דמים באחר, הדיינו מטבע -
21 פעמים שדמים קונים כמו חליפין דנעל, ואף
22 כשנתגורו בתורת דמים. **עושין חליף דמי שור**
23 **בפרה** - מכר לו שור במנה, ומשכו, ותתחייב לו
24 זה המנה - אמר לו המוכר: יש לך פרה ליתן
25 בדמיו? אמר לו: הן, שנמא לו במנה או בפרס.
26 אמר לו מוכר השור: הרי מעות שאתה חייב לי
27 נתונים לך בדמיה - מעות הללו קונים בלא
28 משיכת פרה. בחליפין דכלים, **מאי פנמא** -
29 שאני משאר מעות? **כבר לה** - תנא דמתניתין
30 כריבי יוחנן דאמר כו', ומשיכה מדרבנן איתא.
31 **שמא יאמר לו** - המקבל מעות "נשרפו חטיף";
32 אי מותרמי ליה דליקה - לא טרח לאצולינהו,
33 סבר: לא בשריפתן אפסיד ולא בהצלתן
34 אשתכר. להכי אוקימנאו ברושותיה, ליהות
35 הפסד שריפה עליו. והוכר לחזור אם נתייקר,
36 דלימסר נפשיה לאצולינהו. **במילתא דשביחא**
37 - שאר תניתין מעות במקח. **מילתא דלא שביחא**
38 - שיהא חייב לו הדמים קודם לכן. **משיכה**
39 **מפורשת** - ויליף לה מ"א קנה מיד עמיתך",
40 ולא שנא לא שביחא מדשכיחא. הניחא **אי כבר לה כרב ששת** - דשאר מטלטלין שאינן
41 כלי נעשה חליפין - מוקי למתניתין כרב ששת: כל הנישום, כדאוקימנא, דהא אתא
42 לאשמועינן. **אלא אי כבר לה כרב נחמן** - דאמר: נעל דוקא. דהוא כלי. **ומטבע לא קני**
43 - לריש לקיש מדאורייתא, דנימא: יש דמים שהם בחליפין - לאוקימי אדאורייתא
44 במלתא דלא שכיח, כדאוקמא רב נחמן, דהכי מתרין לה למתניתין, בין דסליק אדעתין
45 מעיקרא בין למאי דאוקימנא? יש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת, ואמרי:
46 פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בפירי דוקא, ולא בשאר מטלטלין. ומוליכין שיטת הסוגיא
47 בטר מאי דסליק אדעתא מעיקרא, דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כרב נחמן שפיר,
48 דמדמה הוי בשאר מטלטלין. ולא מילתא היא. וטעמא דרב נחמן מפורש ב"הזהב" (מזא),
49 דאמר קרא "נעל", "נעל" - אין, מידי אחרינא - לא. וטעמא דרב ששת מ"לקיים כל
50 דבר" - בכל דבר. ומטבע היינו טעמא דלא עבדי חליפין - משום דדעתיה אצורתא,
51 וצורתא עבידא דביטלה, שהמלכות פוסלתה ואינה כלום. **משנה** רשות הגבוה בכסף
52 - בגמרא מפרש דמעות הקדש קונות. בחוקה - משיכה. **אמירתו לגבוה בו'** - מפרש
53 בגמרא. **גמרא** **בבהמה** - קרבן צבור.

עד

1 והשתא, הא דפריך לרב נחמן דאמר: פירי
2 לא עבדי חליפין - כולה סוגיא קאי למאי דסלקא דעתין מעיקרא, כמו שפירש בקונטרס.
3 אבל לרב יהודה דאמר: כל הנישום - אתי שפיר אפילו לרב נחמן, דאמר: כיצד החליף שור
4 בפרה ולא בשר שור. ומשני: הכי קאמר רב נחמן, דיש דמים שהן בחליפין. והשתא ניהא ליה
5 למאי דסלקא דעתין מעיקרא, ולמאי דאוקימנא השתא. אבל לפירוש הקונטרס קשה:
6 דמשמע מתוך פירושו דגוף השור וגוף הפרה היינו פירות, ועלייהו קאמר רב נחמן דפירי לא
7 עבדי חליפין. אם כן קשה: דתנן תאן דפרק "השואל" (בבא מציעא קא), המחליף פרה בחמור
8 וילדה וכו' - אלמא קונה האחד במשיכת חבריו, ושייך שפיר חליפין בחמור ופרה! ומיהו,
9 מצניח למיהודי דלא דאמר: פירי לא עבדי חליפין, מפרש דמי פרה בחמור, וקאי "וילדה"
10 אחמור. אבל עוד קשה: דתנן פרק "הזהב" (שם מזא), פרתך בכמה - בכך וכך, אחמור
11 בכמה - בכך וכך. וקתני דקני לה לחמור במשיכת הפרה! לכך נראה: דדוקא בשר שור הוא
12 דחשבנין פירי, אבל שור וחמור גופיהו - כנעל דמו, כדפירשתי לעיל. **שמא** יאמר לו
13 נשרפו חטיף בעלייה - ואם תאמר: אמאי עקרו קניית מעות, שהם מדאורייתא. לגמרי,
14 ותקנו שתהא משיכה קונה ולא מעות? הוה ליה ליתוקני שיקנו המעות עם המשיכה, דהשתא
15 לא מעיקרא קנייה אדורייתא לגמרי, ולישא נמי למיחש שמא יאמר המוכר "נשרפו חטיף"
16 כיון דמצי למיהודי ביה כל כמה דלא משיך ויש לומר: דשמא לפעמים היה הלוקח מושך חטיף,
17 נמי, כיון דמעות אינן קונות, לפעמים יתן הלוקח מעות למוכר קודם שימושך החטיף, ויאמר המוכר "נשרפו מעותיך"
18 חנם, דמעות וכספים אין להם שמירה אלא בקרקע, והתם לא שייך למימר "נשרפו מעותיך".

משכו

47 מצוי, כגון שבא לשלם את חובו בהקנאת הפרה או השור, לא נזרו
48 פה רבנן לבטל קנין כסף.
49 הגמרא מבררת כיצד יבאר ריש לקיש הסובר שמישיבה
50 מדאורייתא את משנתני: שואלת הגמרא, וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר
51 מְשִׁיבָה מְפֹרָשֶׁת מִן הַתּוֹרָה, ולא כסף, ולכן אין לפרש שיש אופן
52 שדמים יקנו, הַנִּיחָא – מובן אִי כִּבְרָ לָהּ כִּרְבַּ שְׁשֶׁת דְּאָמַר פִּירוֹת עֲבָדֵי
53 וְ עוֹשִׂים חֲלִיפִין, שאו מְתָרִין – מבאר את המשנה כִּרְבַּ שְׁשֶׁת,
54 שברישא מלמדת שכל המטלטלין הצריכים שומה, קונים
55 בחליפין, ובסיפא מלמדת שאף בפירות אפשר לעשות חליפין. אֵלָּא
56 אִי כִּבְרָ לָהּ רִישׁ לְקִישׁ כִּרְבַּ נֶחְמָן דְּאָמַר פִּירוֹת לֹא עֲבָדֵי וְ אִינֵם
57 עוֹשִׂים חֲלִיפִין, ואין להעמיד את המשנה בבשר שור, וּמְטַבֵּעַ סוֹבֵר
58 הוא שלא קני, ואי אפשר להעמיד את המשנה שיש דמים שוין
59 בחליפין, כִּמְאֵי מוֹכְרֵי לָהּ – באיזה אופן מעמיד את המשנה.
60 מתרצת הגמרא, עַל פְּרָרְחָה צִרְיָ לומר, שריש לקיש כִּרְבַּ שְׁשֶׁת
61 כִּבְדִּירָא לִיה – טובר הוא, שפירות עושים חליפין, ופרש את המשנה
62 כמותרו.נמצאנו למדים שלושה אופנים בפירוש במשנה: א. כל
63 הנעשה דמים באחר, דהיינו מטבע, נעשה חליפין, ופירות גם כן
64 עושים חליפין, כשמחליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור.
65 ונדחה פירוש זה לפי שלהלכה אין מטבע נעשה חליפין. ב. כל
66 הנישום דמים באחר, דהיינו מטלטלין, נעשים חליפין, כגון
67 המחליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור. ופירוש זה הוא
68 לשיטת רב ששת שפירות עושים חליפין, וכך סובר גם ריש לקיש.
69 ג. כל הנעשה דמים באחר, דהיינו מטבע, מועיל בקנין כסף כאשר
70 בא כפרעון חוב, וכגון שבחוב של מכירת שור קונה פרה. ופירוש
71 זה הוא לשיטת רב נחמן שפירות אינם עושים חליפין, ואינו יכול
72 לפרש כפירוש הקודם, וסובר הוא כרבי יוחנן שמדאורייתא מעות
73 קונות.

משנה

74 דרכי הקנין להקדש שונות מדרכי הקנין להדיוט. המשנה מלמדת
75 את דרכי הקנין להקדש: רְשׁוּת הַנְּבִיחָה – הקדש, קונה פְּקָנִין פְּסָף,
76 וְרְשׁוּת הַהֲדִיּוֹת קונה פְּחֻקָה – במשיבה. אֲמִירָתוֹ לִיתֵן דָּבָר לְנִבְיָה –
77 להקדש, נחשבת כְּמִסְרָתוֹ – כהקנאתו לְהֲדִיּוֹת, ועליו לקיים
78 דבריו.
79

גמרא

80 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את המשנה: תִּנּוּ רַבָּנָן, כִּיצַד מַה
81 שאמרו שְׂרִישׁוֹת הַנְּבִיחָה קונה כְּבִקָּה, וְיִזְבֵּר שְׁתֵּי מְעוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ
82 כְּבִקָּה לַקְּרָבָן צִיּוּר, אֲפִילוּ אִם הַכֹּהֵן עוֹמֵד בְּסוֹף
83 הַעוֹלָם ולא משכּוּה, קִנְיָה, וּבְהֲדִיּוֹת – במקום וממכר שבין בני אדם,
84 לֹא קִנְיָה עַד שֶׁיִּמְשׁוֹף הַקּוֹנֵה אֶת הַחֶפֶץ, וכפי ששינושנכסים שאין
85 להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה.
86 כִּיצַד מַה שאמרו אֲמִירָתוֹ לְנִבְיָה כְּמִסְרָתוֹ לְהֲדִיּוֹת, האומר שור זה
87 יהיה לקרבן עוֹלָה, בֵּית זֶה יהיה הַקֹּדֶשׁ, אֲפִילוּ הַשּׁוֹר וְהַבַּיִת נִמְצְאִים
88 בְּסוֹף הַעוֹלָם ולא עשה הגיזבר קנין, קִנְיָה הַהַקְדָּשׁ, אך בְּהֲדִיּוֹת לֹא
89 קִנְיָה באמירה,
90

1 כִּינּוּ שְׁזָבָה זֶה – המוכר, בחפץ שניתן לחליפין, נִתְחַיֵּב הַקּוֹנֵה
2 כְּחֲלִיפִין, שנעשה החפץ שלו, ואם יאבד או יזנז יפסיד, ואף שאינו
3 כלי.

4 דִּיקָא נָמִי – מדויק כדברינו בלשון המשנה, דְּקָתְנִי בהמשך
5 המשנה, כִּיצַד הַחֲלִיפָה שׁוֹר כְּפָרָה או הַמּוֹר כְּשׁוֹר, ואם ברישא מדובר
6 במטבע, אף בסיפא היה צריך להיות דוגמא של מטבע, ומכך
7 שהדוגמא היא בעלי חיים, שְׁמַע מִיָּנָה שְׁגַם הַרִישָׁא אֵינָה עוֹסֶקֶת
8 במטבע.

9 מקשה הגמרא, וְלִמְאִי דְּחֲלִיפִין אֲדַעְתִּין מְעִיקְרָא – ולמה שעלה
10 בדעתנו בתחילה דְּמְטַבֵּעַ נַעֲשֶׂה חֲלִיפִין משמיעה המשנה, מֵאִי – מה
11 הפירוש כִּיצַד החליף שור בפרה וכו', הרי אין זו דוגמא של חליפי
12 מטבע.

13 מתרצת הגמרא, הֲכִי וְ כִרְבַּ דְּאָמַר, פִּירוֹת נָמִי עֲבָדֵי חֲלִיפִין – גם
14 בפירות אפשר לעשות חליפין, ולא רק בכלי, כִּיצַד עוֹשִׂים חֲלִיפִין
15 בפירות, הַחֲלִיפָה כְּשׁוֹר כְּפָרָה או כְּשׁוֹר כְּמּוֹר כְּשׁוֹר, שאינם
16 נחשבים כלים אלא פירות, כִּינּוּ שְׁזָבָה זֶה נִתְחַיֵּב כְּחֲלִיפִין. ולפי זה
17 המשנה מלמדת גם שמתבע וגם שפירות – כגון בשר שור וחמור,
18 עושים חליפין. אמנם כבר דחתה זאת הגמרא מחמת ההלכה
19 שמתבע אינו עושה חליפין.נחלקו רב נחמן ורב ששת אם אפשר
20 לעשות חליפין בפירות, לרב ששת פירות עושים חליפין, ולשיטתו
21 פירשה הגמרא את משנתניו. אך רב נחמן לומד מהפסוק שֶׁלֶף
22 אִישׁ נַעֲלוֹ, שרק בכלי עושים חליפין, שהוא דומה לנעל. הגמרא
23 מבררת את פירוש המשנה לדעת רב נחמן: מקשה הגמרא, הֲנִיחָא
24 – מובן הדבר לְרַב שְׁשֶׁת דְּאָמַר פִּירוֹת עֲבָדֵי וְ עוֹשִׂים חֲלִיפִין, בין
25 לסברת המקשו, שבסיפא משמיעה המשנה שפירות עושים
26 חליפין, ובין לתירוץ שבאה לומר שכל הנישום עושה חליפין, וגם
27 פירות בכלל. אֵלָּא לְרַב נֶחְמָן דְּאָמַר פִּירוֹת לֹא עֲבָדֵי וְ אִינֵם עוֹשִׂים
28 חֲלִיפִין, מֵאִי אִיכָּא לְמִימַר – כיצד תתפרש המשנה, הרי שור נחשב
29 פרי ואיך נעשה חליפין.

30 מתרצת הגמרא, הֲכִי וְ כִרְבַּ דְּאָמַר, יֵשׁ דָּמִים שְׁתֵּי מוֹעִילִים לַקְּנִין
31 כְּחֲלִיפִין, ואף בלא למשוך את החפץ קונה, וְכֵן הַנְּעִשָׂה דָּמִים
32 באחר, דהיינו מטבע, שמשולם עבור אחר, כִּינּוּ שׁוֹכֵה זֶה –
33 המוכר, במטבע, נִתְחַיֵּב זֶה – הקונה, באחריות החפץ, לא
34 מתפרש בתורת חליפין, אלא מטעם קנין כסף, כִּיצַד, אִם הַחֲלִיפָה
35 דְּמֵי שׁוֹר – דמים שחייב לו תמורת קניית שור כְּפָרָה, או דְּמֵי הַמּוֹר
36 – דמים שחייב לו תמורת קניית חמור כְּשׁוֹר, והעמיד לו פרה או
37 שור בדמי החוב, קונה בכסף שחייב לו בלא משיכה. מבארת
38 הגמרא מֵאִי מְעִיקָא – מה הטעם שמועיל קנין כסף זה, משום שֶׁכֶּבֶר
39 לָהּ הַתְּנָא שֶׁל מִשְׁנַתְנִי כִּרְבַּי וְיִזְבֵּר, דְּאָמַר דְּכִרְבַּ תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנֵה,
40 וְמָה מְעִים אָמְרוּ שֶׁמְשִׁיבָה קוֹנֵה ולא מעות, וְיִזְבֵּר שְׁמָא אַחַר שְׁקִיבַל
41 אֶת דְּמֵי הַחֲטִיטִים, יֹאמְרוּ לוֹ לַקּוֹנֵה, נִשְׂרָפוּ חֲטִיטֵי פְּעֻלְיָה, שאם תיפול
42 דליקה בעליית ביתו שמונחים בה החטטים, לא יטרח להצילם,
43 ולכן תקנו שבסף אינו קונה כדי שיוכל הקונה לחזור בו אם ישרף
44 החפץ, ואם יתייקרו יוכל המוכר לחזור בו, ולכן יטרח להצילם.
45 וכיון שרק מדרבנן אינו קונה, בְּמִילָתָא דְּשִׁבְחֵי וְ בַדְּבַר הַמְצִיּוֹ, נִזְרוּ
46 פֶּה רַבָּנָן שִׁמְעוֹת לֹא יִקְנוּ, אך בְּמִילָתָא דְּלֹא שְׂכִיחַ – בדבר שאינו

אגרות קודש

[אדר תשכ"א]

לפלא אז מ'רעט און מ'רעט וכשמגיע לפועל - כאו"א חושב שהכוונה למי שהוא אחר לא אליו!

כו"כ פעמים מובא פתגם - הוראת רבותינו נשיאנו טראכט גוט, וועט זיין גוט (שהכוונה שהמח'

תועיל בזה) - ובהיפך מזה "ממציא" מחשבות באופן הפכי, ולמרות שנמצאים בחודש אדר שנצטוינו

להרבות בשמחה, שרוי בעצבות (עיין תניא בזה) וכו'.

וחותמים בדבר מלכות: טראכט גוט וועט זיין גוט - בנראה ובנגלה.

57 'איש אמו ואביו תיראו' בלשון רבים, הרי כאן שנים – משמע
 58 שהציווי נאמר לשנים, לאיש ולאשה. הרי שאף נשים חייבות
 59 במצוות אלו. אלא, אמר רב יהודה הכי קאמר – כך תתפרש
 60 המשנה, כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו, אנשים –
 61 האב תיביין, ונשים – האם פטורות. מוסיפה הגמרא, תניא – שנינו
 62 במשנתנו סויע ליה דתנו רבנן – למה ששנו חכמים בברייתא. וכך
 63 שנינו בברייתא, האב חייב לעשות בבנו מצוות אלו, למולו,
 64 ולפדותו אם הוא בכור, וללמדו תורה, ולתשאו אשה, וללמדו
 65 אומנות. ויש אומרים שהאב חייב אף להשימו – ללמדו לשחות
 66 במים, כדי שאם טבע ספינתו ינצל. רבי יהודה אומר, כל שאינו
 67 מלמד את בנו אומנות הרי הוא מלמדו ליסבות. הגמרא תמדה על
 68 דברי רבי יהודה, מלמדו ליסבות סלקא דעתך לומר, הרי הוא אינו
 69 מלמדו כלום. מבאר הגמרא, אלא כוונת רבי יהודה לומר כאילו
 70 מלמדו ליסבות, מאחר ששאינו מלמדו אומנות הוא אינו יודע
 71 להתפרנס בעצמו, ומלמטט את הבריות.
 72 הגמרא מבארת את המקור לכך שהאב חייב לעשות מצוות אלו
 73 לבנו, ושואלת על הדין הראשון למולו מנלן – מנין שהאב חייב.
 74 משיבה הגמרא, דקתיב (בראשית כא ד) 'וימל אברהם את יצחק
 75 בנו', כמאן שהאב חייב למול את בנו. הגמרא מוסיפה, שישנם עוד
 76 שחייבים במילת הבן. והיא דלא מהליה אביו – ואם לא מלו אביו,
 77 מתיביין בי דינא למימחליה – חייבים בית דין למולו, דקתיב
 78 (בראשית יז י) 'המול לכם כל זכר', ופטוק זה נאמר לבית דין. והיא
 79 דלא מהליה בי דינא – ואם לא מלוהו בית דין, אינו נפטר בכך אלא
 80 מתיבי איהו למימחל נפשיה – חייב הבן למול את עצמו כשיגדל,
 81 דקתיב (בראשית יז יד) 'וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו
 82 ונקרחה'. מבררת הגמרא, ואיהי – האם, מנלן דלא מתיביא – מנין
 83 שאינה חייבת למול את בנה. משיבה הגמרא, דקתיב (בראשית כא
 84 ד) דאברהם שמל את יצחק 'כאשר צוה אתו אלהים', ומשמע
 85 שדווקא 'אותו', כלומר את אברהם האב, צוה אלוקים כן, ולא
 86 אותה ולא את שרה האם. שואלת הגמרא, אשכחן מי – בפסוק זה
 87 למדנו שהאם (שרה) היתה פטורה באותה שעה, אך לדורות
 88 הבאים מנלן שהאם פטורה. משיבה הגמרא, תנא דבי רבי ישמעאל,
 89 כל מקום שנאמר 'צו' אינו אלא זיוו – שיהא זריו לעשותו, וכן
 90 שהדבר נוהג מיך ולדורות הבאים. לשון זיוו יש ללמוד מדקתיב
 91 (דברים ג כח) 'וצו את יהושע ותקחו ואמציחו', כלומר זרוהו
 92 בעשיית הדבר. והשדבר נוהג מיך ולדורות הבאים, יש ללמוד
 93 מדקתיב (במדבר טו כג) 'מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם',
 94 שהציווי הוא לאותה עת ולדורות הבאים. ומכיון שבפסוק אשה
 95 ממילת בנה נאמר 'כאשר צוה', אף לדורות הוא.
 96 הגמרא ממשיכה לברר את המקור לשאר חיובי האב לבנו,
 97 ושואלת לפדותו מנלן שהאב חייב. משיבה הגמרא, דבר זה מפורש
 98 בתורה דקתיב (שמות לד ב) 'כל בכור בנך תפדה'. מוסיפה הגמרא,
 99 והיא דלא פקיה אביו – ואם לא פדאו אביו, מתיבי איהו
 100 למפקיה – חייב הבן לפדות את עצמו, דקתיב (במדבר יח טו) 'אך
 101 פדה תפדה את בכור האדם, ותיבת 'תפדה' נהגת אף בלשון
 102 'תפדה', כלומר תפדה את עצמך. מבררת הגמרא, ואיהי – היא,
 103 האם, מנלן דלא מיפקיה – מנין שאינה מצוית לפדות את בנה.
 104 משיבה הגמרא, דקתיב 'תפדה תפדה', כלומר תיבת 'תפדה'
 105 שמשמעותה תפדה אחרים, אפשר אף להגות אותה כאילו נאמר
 106 'תפדה' שמשמעותה תפדה בעצמך. לפיכך יש להקיש שני
 107 משמעויות אלו זו לזו ולומר שכל שמצווה לפדות את עצמו ונכלל
 108 בציווי תפדה, דהיינו האב ואילו היה בכור, מצווה אף לפדות את
 109 אחרים – את בנו, כפי שמשמע מהלשון 'תפדה'. וכל שאינו מצווה
 110 לפדות את עצמו, כלומר האם וכמבואר להלן, אינו מצווה לפדות
 111 את אחרים – את בנה. שואלת הגמרא, ואיהי – האשה, מנלן דלא
 112 מתיביא למיפק נפשיה – מנין שאינה חייבת לפדות את עצמה ואם
 113 היא בכורה, משיבה הגמרא, דקתיב 'תפדה תפדה', כלומר יש
 114 להקיש את המשמעות העולה מתיבת תפדה ולפדות את אחרים
 115 למשמעות העולה מתיבת תפדה ותפדה את עצמך, ולומר כל

1 עד שימשוך את השור ויחוקק בבית, ובכך יקנם.
 2 הברייתא מפרשת דיני פדיון הקדש: הבא לקנות חפץ מהקדש,
 3 ומשכו מהגובר גהיתו שוה מנה – מאה זוז, ולא הספיק לפדותו –
 4 לשלם את דמיו עד שהתייקר ועמד ערכו כמאתים זוז, נוהן להקדש
 5 מאתים זוז, כערכו עתה.
 6 מפרשת הגמרא: מאי מעמא – מה הטעם שחייב לשלם יותר
 7 מערכו בשעת המשיכה, משום שנאמר בפדיון שדה מהקדש
 8 (ויקרא כו יט), 'נתן תקפה וקם לו', שרק בנתינת הכסף קם החפץ
 9 להיות שלו, ובמשיכה אינו קונה, והתייקר ברשות הקדש, ועליו
 10 לשלם כערכו כעת, שזה שעת הקניין.
 11 ומפרשת הברייתא אופן נוסף בפדיון הקדש: הבא לקנות חפץ
 12 מהקדש, ומשכו מהגובר גהיתו שוה מאתים זוז, ולא הספיק
 13 לפדותו – לשלם את דמיו עד שהחול ועמד ערכו כמנה, נוהן
 14 להקדש מאתים זוז כערכו בעת המשיכה.
 15 שואלת הגמרא, מאי מעמא – מה הטעם שמשלם יותר מערכו
 16 בעת התשלום, הרי התבאר בדין הקודם שהתשלום כפי שעת
 17 התשלום. עונה הגמרא, כדי שלא יהא פח הדינא המוכר לחבירו,
 18 חמור מהקדש, ובהדיט אילו הוול החפץ אחר המשיכה, היה
 19 הקונה משלם כמחירו בעת המשיכה, והחפץ הוול ברשותו, ולכן
 20 אף בהקדש משלם כשעת הדיוקר.
 21 ומפרשת הברייתא אופן נוסף בפדיון הקדש: אם פדאו לחפץ
 22 כמאתים זוז, ששילם להקדש, ולא הספיק למושכו עד שהחול ועמד
 23 ערכו כמנה, נוהן להקדש מאתים זוז, כלומר, אינו מקבל מנה
 24 בחורה.
 25 שואלת הגמרא, מאי מעמא – מה הטעם שנשאר ערכו מאתיים זוז,
 26 הרי בעת המשיכה שווה רק מנה. עונה הגמרא, משום שנאמר
 27 'נתן תקפה וקם לו', שבנתינת הכסף קם החפץ להיות שלו, ואז היה
 28 ערכו מאתיים, והוול ברשותו.
 29 ומפרשת הברייתא אופן נוסף בפדיון הקדש: אם פדאו לחפץ כמנה,
 30 ושילם להקדש, ולא הספיק למושכו עד שהתייקר ועמד ערכו
 31 כמאתים זוז, מה שפקדה במנה פדיו, ואין נוהן להקדש אלא מנה,
 32 כלומר, אינו צריך להוסיף.
 33 מקשה הגמרא, אמאי – מדוע אינו מוסיף, הקא נמי נימא – גם כאן
 34 נאמר, שלא יהא פח הדינא חמור מהקדש, ובמכירה רגילה, אם
 35 שילם ולא משך והתייקר החפץ, יכול המוכר לחזור בו ולדרוש
 36 כפי היוקר.
 37 מתרצת הגמרא, אטו הדינא – וכי נשאר מכירות, אם שילם ולא
 38 משך, והמוכר חוזר בו, לאו כמי שפרע קא – וכי אינו מקבל עליו
 39 קללת 'מי שפרע'. וכיון שגם הדיוט אינו רשאי לחזור בו, אף
 40 הקדש לא יחזור בו.
 41 **משנה**
 42 המשנה שלפנינו מלמדת אילו מצוות אף נשים חייבות, ומאילו הן
 43 פטורות. כל מצות הבן המוטלות על האב לעשותן לו, אנשים תיביין
 44 נשים פטורות. וכל מצות האב המוטלות על הבן לעשותן לאביו,
 45 אחד אנשים ואחד נשים תיביין. וכל מצות עשה שהיומן נרמא –
 46 שחובה היא בזמנים מסוימים, אנשים תיביין ונשים פטורות. וכל
 47 מצות עשה שלא היומן נרמא, אלא נוהגת בכל עת, אחד האנשים
 48 ואחד הנשים תיביין. וכל מצות לא תעשה, בין שהיומן נרמא בין שלא
 49 היומן נרמא, אחד האנשים ואחד הנשים תיביין, חוץ מפל תקוף וכל
 50 תשחית וכל תטמא למתים שנשים פטורות מהן.
 51 **גמרא**
 52 מאי הפירוש 'כל מצות הבן על האב'. אילימא – אם נפרש כל מצות
 53 דמתיביי קרא למיעבד לאבא – שחייב הבן לעשות לאביו, ככבוד
 54 אב ודומיהו, וכי נשים פטורות מהן, ותניא, נאמר בפסוק (ויקרא
 55 יט ג) 'איש אמו ואביו תיראו', אין לו אינו לומד מכאן אלא שהאיש
 56 חייב במורה אב ואם, אשה מנלן, אך כשהוא אומר בסיום

1 עד שימשוך - בשור. ויחוק - בבית. משכו - הדיוט, חפץ של הקדש, מיד הגובר במנה.
2 ולא הספיק לפדותו - כלומר, לתת דמיו לגובר. נותן מאתיים - דכי אייקר - ברשות
3 הקדש אייקר, הואיל ולא נתן המעות. לא ירא כח הדיוט בו - שאם משכו מיד הדיוט
4 ישלם כל מעותיו. דקנאו במשיכה וברשותו הוא דול. פדאו - נתן את המעות. משנה

5 כל מצות האב כו' - בגמרא מפרש ככולה
6 במתניתין. שהומן גרמא - שהומן גרם לה
7 שתבא. חוץ מכל תקוף - פאת הראש. וכל
8 תשחית - פאת זקן. וכל תמטא - דכחניס.
9 גמרא אי נימא דמחייב ברא למיעבר לאבא
10 - והכי משמע: כל מצות שהבן מצווה על אביו
11 - נשים פטורות? בתמיה. איש אביו ואביו תיראו
12 - ר' כהן שנים - לשנים הוא אומר. המוטלות
13 (עליו) על האב - כגון חנך דמפרש בברייתא:
14 ללמדו תורה, ולמולו, ולפדותו בחמשה סלעים
15 אם בכור הוא, ולהשיאו אשה. וכולה יליף ואויל
16 מקראי. אף להשיבו בנה - שמא יפרש
17 בספינה ותטבע, ויסתכן אם אין יודע לשוט.
18 ליספות סלקא דעתך - והלא ישב ולא למדו
19 כלום. מאלו מלמדו ליספות - דכיון דאין לו
20 אומנות, ויחסר לחמו - ילך בפרשת בבריתא:
21 וילסטם את הבריות. כאשר צוה אותו - ולא
22 את שרה. מחייב איהו - כשיגדל. אשבחן מיד
23 - לאברהם נאמר כן. אינו אלא לשון זיוון -
24 שהא מהיר חרוץ בדבר, ונודג מיד, ונודג
25 לדורות. תיפדה תפדה כו' - כלומר קרי ביה
26 תפדה. ואיהו מנלן דלא מיפקדא - איהו, אמר
27 מנן שאינה מצווה לפדות את בנה? דכיון
28 דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא - בעי קרא
29 למעוטה. לפדות את עצמו - כשהוא בכור, ולא
30 פדאו אביו. ואיהו מנלן דלא מיחייב - נה
31 דאביה אינו מצווה לפדותה, דכתיב "כבור
32 בניך", אימא איהו תפדה נפשה לכשתגדל. דהא
33 קריתין ביה תפדה, אלמא מצוה אברא גמי רמיא.
34 ודך מצות עשה שאין הזמן גרמא היא כל
35 שאחרים כו' - האב. הוא לפדות - שלא פדאו
36 אביו.

1 משכו במאתים ולא הספיק וכו' נתן מאתיים מאי טעמא לא ירא כח הדיוט חמור מהקדש
2 - ואם תאמר: תיפוק ליה מטעם דאמירתו לגובה כמסירתו להדיוט, וכיון דמשכו
3 במאתים - אינו יכול לחזור בו ויש לומר: כיון דבטעות היה, כמו בכא. שלא היה סבור
4 שישתנה השער - לא הוי כמסירה להדיוט. וקשה: דאמר בפרק "יש לחלוק" (בבא בתרא
5 קלג.) גבי בנו של יוסף בן יעזר דאשכח
6 מרגניזא, אמרה ליה דביתיה: זיל מוכרה לגובר
7 דהקדש, ולא תשיימא את, דאמריה לגבה
8 כמסירה להדיוט. ואמאי הא שומא בטעות הוא,
9 אם יאמר לתתה פחותה משויה ויש לומר: בדבר
10 שאין שמונו יודעה, כגון מרגניזא, גומר בדעתו
11 אפילו תשוה יותר. שהרי כמו כן מסופק שמא
12 שוה פחות. אי נימי יש לומר: דהתם כשקם אותה
13 בפתות משויה מתוכוין לוותר מהקדש, אם כן
14 שייך לומר אמירתו לגובה כמסירתו להדיוט. אבל
15 הבא - לא נתכוין לוותר כלל כשמשכו במאתים,
16 שכך היה שוה באותה עשה. ולא שייך אמירתו
17 לגובה כמסירה להדיוט. אמר הדיוט לאו בני
18 שפרע קאי - וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו
19 בלא "מי שפרע" היכא דהיזיב לו רמי - כמו כן
20 הקדש לא חוזר בו. וקשה: דאמר פרק "הנידוקך"
21 (גיטין נבא), דימתה הרי הן כהקדש, ולא מיקנן
22 אלא בכספים, דקא הייב דמי ליתמי אפירי חול -
23 אין לוקח יכול לחזור בו, אייקור - יתמי יכלו
24 לחזור בהם, שלא ירא כח הדיוט חמור מכח
25 הקדש. ואמאי? הא בהדיוט גמי איכא בימי
26 שפרע? ויש לומר: דלא דמי, דהתם גבי יתמי
27 מדאורייתא דינם כהדיוט, ואם כן אינם קונים
28 בלא משיכה, אלא שייפו חכמים כחם לעשות
29 כהקדש, שיהו קונים בכסף. הילכך במקום הפסדם
30 של יתומים - אורקימנא אדינא, אף על גב דהדיוט
31 קאי בימי שפרע, כדי שלא יהיה כח הדיוט
32 מרובה משלהו, ולא יבואו לידי הפסד על ידי
33 תקנת חכמים. כו' לולי התקנה - היו חוזרים אלא
34 אפילו בקבלו המעות, כיון שלא משך. אבל הקדש,
35 דמדאורייתא הוא דמקני בכספא, אבל רבנן תקנו
36 משיכה להרווחן שלא ירא כח הדיוט חמור מכח
37 הקדש, וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא אם
38 כן מקבל עליו "מי שפרע" - נוקמיא אדיניה
39 בכסף, ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל, כיון שקיבל
40 הכסף.

1 **עַד שְׁמִישׁוּף וַיְחִיזֵק. מִשְׁכּוֹ בְּמִנְהָ וְלֹא הִסְפִּיק לְפָדוֹתוֹ**
2 **עַד שְׁעָמַד בְּמַאתִים - נֹתֵן מַאתִים. מֵאֵי טַעְמָא -**
3 **”וַיִּתֵּן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ”. מִשְׁכּוֹ בְּמַאתִים וְלֹא הִסְפִּיק**
4 **לְפָדוֹתוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמִנְהָ - נֹתֵן מַאתִים, מֵאֵי טַעְמָא -**
5 **לֹא יֵהָא כַּח הַדְיוּט חְמוֹר מִהַקְדָּשׁ. פְּדָאוֹ בְּמַאתִים וְלֹא**
6 **הִסְפִּיק לְמוֹשְׁכּוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמִנְהָ - נֹתֵן מַאתִים, מֵאֵי**
7 **טַעְמָא - ”וַיִּתֵּן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ”. פְּדָאוֹ בְּמִנְהָ וְלֹא הִסְפִּיק**
8 **לְמוֹשְׁכּוֹ עַד שְׁעָמַד בְּמַאתִים - מַה שְׁפָדָה פְּדוּי, וְאֵין**
9 **נֹתֵן אֶלָּא מִנְהָ. אֲמַאי? הֲכִי נִמְי נִימָא: לֹא יֵהָא כַּח**
10 **הַדְיוּט חְמוֹר מִהַקְדָּשׁ! - אֲפֹה הַדְיוּט לֹא בִ”מִי שְׁפָרַע”**
11 **קָאִי? מִשְׁנַה כֹּל מִצְוֹת הֵבֵן עַל הָאֵב - אֲנָשִׁים תְּיִבִין**
12 **וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת, וְכֹל מִצְוֹת הָאֵב עַל הֵבֵן - אֶחָד אֲנָשִׁים**
13 **וְאֶחָד נָשִׁים תְּיִבִין. וְכֹל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁהִזְמֵן גְּרָמָא**
14 **אֲנָשִׁים תְּיִבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת, וְכֹל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֵא**
15 **הִזְמֵן גְּרָמָא - אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים תְּיִבִין. וְכֹל**
16 **מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שְׁהִזְמֵן גְּרָמָא בֵּין שְׁלֵא הִזְמֵן**
17 **גְּרָמָא - אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים תְּיִבִין, חוּץ מִ”בֵּל**
18 **תִּקְרָף” ו”בֵּל תִּשְׁחִית” ו”בֵּל תִּקְמָא לְמַתִּים”. גְּמֵרָא**
19 **מֵאֵי ”כֹּל מִצְוֹת הֵבֵן עַל הָאֵב”? אֵילִימָא כֹּל מִצְוֹת**
20 **דְּמִיחַיִּיב בְּרָא לְמִיעֵבֵד לְאַבָּא נָשִׁים פְּטוּרוֹת - וְהַתְנַיָּא:**
21 **”אִישׁ” - אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנִּין? מִשְׁהוּא אֹמֵר**
22 **”אִישׁ אֲמֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ” - הָרִי פֶּאן שְׁנַיִם. - אֲמֹר רַב**
23 **יְהוּדָה: הֲכִי קְאָמְרִי: כֹּל מִצְוֹת הֵבֵן הַמוֹטְלוֹת עַל הָאֵב**
24 **לַעֲשׂוֹת לְבָנוּ - אֲנָשִׁים תְּיִבִין, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת. תִּנְיָנָא**
25 **לְהָא, דְּתַנּוּ רַבְנֵן: הָאֵב תְּיִיב בְּכַנּוּ לְמוֹלֵו, וְלְפָדוֹתוֹ,**
26 **וְלְמִלְדוֹ תוֹרָה, וְלְהַשְׁיֵאוֹ אִשָּׁה, וְלְמִלְדוֹ אֹמְנוֹת. וַיֵּשׁ**

27 **אוֹמְרִים: אֵף לְהַשְׁיֵמוֹ בְּפִינִים. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: כֹּל שְׂאִינוֹ כֹּלְמִיד אֶת בְּנוֹ אוֹמְנוֹת - מְלַמְדוֹ**
28 **לְיִסְמוֹת. - לְיִסְמוֹת סִלְקָא דְעֵתְךָ? אֶלָּא: פְּאִילוֹ מְלַמְדוֹ לְיִסְמוֹת. ”לְמוֹלוֹ” מְנַלְן? דְּכִתְיִב: ”וַיִּמְלֵךְ**
29 **אֲבָרְהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ”. וְהִיכָא דְלֹא מְהַלִּיחַ אָבוּה - מִיחַיִּיבֵי בִי דִינָא לְמִימְהַלִּיחַ, דְּכִתְיִב ”הַמּוֹל**
30 **לְכֶם כֹּל זָכָר”, וְהִיכָא דְלֹא מְהַלִּיחַ בִּי דִינָא - מִיחַיִּיב אִיהוֹ לְמִימְהַלִּיחַ נְפִשְׁהוּ, דְּכִתְיִב ”וְעָרַל זָכָר**
31 **אֲשֶׁר לֹא יְמוֹל אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ וּנְכָרְתָּה”. אִיהוֹ מְנַלְן דְּלֹא מִיחַיִּיבָא? - דְּכִתְיִב ”כַּאֲשֶׁר צִוָּה**
32 **אֹתוֹ אֱלֹהִים”, אוֹתוֹ - וְלֹא אוֹתָהּ. אֲשַׁפְחֵן מִיד, לְדוֹרוֹת מְנַלְן? תִּנָּא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: כֹּל**
33 **מְקוֹם שְׁנַאֲמַר ”צוֹ” - אִינוֹ אֶלָּא זִירוּו, מִיד וְלְדוֹרוֹת. זִירוּו - דְּכִתְיִב ”וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהַזְקִיחוּ**
34 **וְאִמְצוּהוּ”, מִיד וְלְדוֹרוֹת - דְּכִתְיִב ”מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלָּאָה לְדוֹרֵתִיכֶם”. לְפָדוֹתוֹ. מְנַלְן?**
35 **דְּכִתְיִב ”כֹּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה”. וְהִיכָא דְלֹא פְּרָקִיָּה אָבוּה - מִיחַיִּיב אִיהוֹ לְמִפְּרָקִיָּה, דְּכִתְיִב**
36 **”פְּדֵה תִּפְדֶּה”. וְאִיהוֹ מְנַלְן דְּלֹא מִיפְּקְדָה - דְּכִתְיִב ”תִּיפְדֶּה” תִּפְדֶּה, כֹּל שְׁמִצְוּוָה לְפָדוֹת**
37 **אֶת עֲצֻמוֹ - מִצְוּוָה לְפָדוֹת אֶת אַחֲרִים, וְכֹל שְׂאִינוֹ מִצְוּוָה לְפָדוֹת אֶת עֲצֻמוֹ - אִינוֹ מִצְוּוָה**
38 **לְפָדוֹת אַחֲרִים. וְאִיהוֹ מְנַלְן דְּלֹא מִיחַיִּיבָא לְמִפְּרָק נְפִשָּׁה - דְּכִתְיִב - ”תִּיפְדֶּה” - כֹּל**
39 **שְׂאֲחֲרִים מִצְוּוּיִם לְפָדוֹתוֹ מִצְוּוָה לְפָדוֹת אֶת עֲצֻמוֹ, וְכֹל שְׂאִין אַחֲרִים מִצְוּוּיִם לְפָדוֹתוֹ - אֵין**
40 **מִצְוּוָה לְפָדוֹת אֶת עֲצֻמוֹ. וּמִנֵּין שְׂאִין אַחֲרִים מִצְוּוּיִן לְפָדוֹתָהּ - דְּאֲמֹר קְרָא ”כֹּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ**
41 **תִּפְדֶּה”. בְּנֵיךָ וְלֹא בְּנֵי תוֹךְ. תַּנּוּ רַבְנֵן: הוּא לְפָדוֹת וּבְנֵו לְפָדוֹת - הוּא קוֹדֵם לְבָנוּ. רַבִּי יְהוּדָה**
42 **אֹמֵר: בְּנוֹ קוֹדְמוֹ, שְׂזָה - מִצְוֹתוֹ עַל אָבִיו. וְזָה - מִצְוֹת בְּנוֹ עָלָיו. אֲמֹר רַבִּי יְרֵמְיָה: הַפֶּל מוֹדִין**

כל

כל

ואויל

1 כהן וטרף להו משעבדי. כלומר בני חניי פריק ליה לבריה שאם היה פודה עצמו
2 בבני חרי לא היה פודה בנו ממשעבדי דמיירי שנשעבדו קודם שנולד הבן ולכן
3 מקדים פדיון בנו ואין כאן אנואה ללקוחות דמצות בנו עליו יותר ממצות גופו כפ"ה וק'
4 דאדרבה יש אנואה ללקוחות דמצות גופו עדיף ויאמרו פדה את עצמך בתחלה ואם יאמרו
5 אפרה את עצמי ממשעבדי יאמרו אין פנרעך
6 מנכסיים משועבדים במקום בני חרי ואפי' פדה
7 בנו בכור מבני חרי יאמרו לכהן הנחנו לך מקום
8 לגבות ממנו אותם חמש בני חורין ולכן פירש
9 ר"י דמיירי כגון דאיכא חמש משועבדי מ"צחק
10 שעשאן אפתיקי לכהן בעבור יעקב בנו ואח"כ
11 מכרה ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא
12 ובנו לפדות ואין להם אלא ה' סלעים מבני חרי
13 ור"י יורדה סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה
14 בשטר דמי יהוי לו אפותקאות בשטר לכהן קודם
15 ולכן גובה מהן א"ע"פ שיש בני חרי יעקב לפי
16 שמצותו על נכסי אביו יותר מעל נכסי עצמו
17 דדוב האב על נכסי האב ולא על נכסי הבן
18 ואינם יכולים לומר הנחנו לך מקום נכסי יעקב
19 שאין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו
20 כלום וכן משמע עליו הלשון דקתני שזה מצותו על
21 אביו: **ה"ל** לו הוא לכו פי' בקונטרס בני בכל
22 היו הולכין וגורסין משניות התנאים ב"י ומתוך
23 שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטל
24 עליהם נושא אשה דהיה ליה בלא הדרור ואח"כ
25 לומד תורה הא לכו לבני א"י הלומדים במקומם
26 אם נושא אשה יהו כל צרכי הבית מוטלין עליו
27 ויבטלוהו וקשה לר"ת דמשמע דקאמר שמואל
28 דנושא אשה תחלה כדי להיות בלא הדרור ומיך
29 לה למלתיה בבני בכל אי"כ אכתי איכא הדרור
30 כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומן ועוד קשה
31 אדרי שנשא אשה היאך יבא חוץ למקומן ללמוד
32 הלא הוא צריך לחזור אחר מונות אשתו ובני
33 ובפ"ק דגיטין (דף ו) אשבחן דשלה רבי אביתר
34 בני אדם הבאים משם לכהן הם מקיימין בעצמם
35 ויתנו את הילד בוזנה ואת הילדה מכרו בין
36 פירוש שצריכין בני ובנותיה להתמשכן בעבור
37 מונותיהן משמע שאין עושים יפה שהולכים
38 ללמוד חוץ למקומן על כן נראה לר"ת איפכא
39 דר' יוחנן דאמר ריחים בצוארו ויעסק בתורה
40 לבני בכל דיבר שאינו יכול להניח אשתו וילך
41 וילמוד תורה ועוד שהם עניים ושמואל דאמר
42 נושא אשה תחלה לבני א"י אמר שיכולים
43 ללמוד במקומם וגם הם עשירים וטוב לו שישא
44 אשה וילמוד תורה בטרה ומיהו פעמים שגם
45 בני א"י היו יוצאים חוץ למקומם לבבל ללמוד
46 תורה אלא רובם היו לומדים במקומם ואין יתנה
47 אם שמואל שהיה מבני בכל דמורה לבני א"י
48 שהיו לפני תלמידים מבני א"י שהיה מדבר
49 להם ור' יוחנן א"ע"פ שהיה מא"י היה מדבר
50 לתלמידים שלפניו מבבל וכן מצינו בפ"ק דשבת
51 (דף ט) גבי נאימתי התחלת אכילה רב אמר
משיעול

1 **כָּל הַיּוֹכָב דְּלִיפָא אֶלְא חָמֵשׁ סְלָעִים הוּא קוֹדֵם לְבָנוּ**
2 **מֵאי טַעְמָא מְצוּה דְגוּפִיה עֲרִיפָא פִי פְלִיגֵי הַיּוֹכָב**
3 **דְּאִיפָא חָמֵשׁ מְשׁוּעַבְדִּים וְחָמֵשׁ בְּנֵי חוֹרִין ר' יְהוּדָה**
4 **סָבַר מְלוֹה דְכֶתִיב בַּתּוֹרָה בְּכִתּוּבָה בְּשֵׁטֶר דְּמֵינָא**
5 **בְּהַנֵּי חָמֵשׁ פְּרִיק לְבִרְיָה וְאוּיֵל בְּהַנֵּי וְטָרִיף לִיה לְחָמֵשׁ**
6 **מְשׁוּעַבְדִּים לְדִירֵיה וְרַבֵּן סָבַר מְלוֹה דְכֶתִיב בְּאוּרִייתָא**
7 **לְאו בְּכִתּוּבָה בְּשֵׁטֶר דְּמֵינָא וְהִילֵכְף מְצוּה דְגוּפִיה עֲרִיף**
8 **ת"ר לְפָדוֹת אֶת בָּנוּ וְלְעֹלֹת לְרַגְלָא פוּדָה אֶת בָּנוּ וְאַחַר**
9 **כֶּף עוֹלָה לְרַגְלָא ר' יְהוּדָה אָמַר עוֹלָה לְרַגְלָא וְאַח"כ**
10 **פוּדָה אֶת בָּנוּ שְׁזוּ מְצוּה עוֹבְרַת וְזוּ מְצוּה שְׂאִינָה**
11 **עוֹבְרַת בְּשֵׁלְמָא לר' יְהוּדָה כִּדְקָאָמַר טַעְמָא אֶלְא רַבֵּן**
12 **מֵאי טַעְמִיהוּ דְאַמַר קְרָא כָּל בְּכוֹר בְּנִיךְ תַּפְדֶּה וְתִרְד**
13 **לֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָת ת"ר מִיָּנֵן שְׂאֵם הוּוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בְּנִים**
14 **מִחָמֵשׁ נָשִׁים שְׁחִיב לְפָדוֹת כּוֹלֵן ת"ל כָּל בְּכוֹר בְּנִיךְ**
15 **תַּפְדֶּה פְּשִׁיטָא בְּכַסֵּר רַחֵם תְּלָא רַחֲמָנָא מַהוּ דְתִימָא**
16 **נִלְחָף כְּכוֹר כְּכוֹר מִנְחֻלָּה מַה לְחֻלְן רְאִשִׁית אוּנוֹ אָף**
17 **פָּאן רְאִשִׁית אוּנוֹ קמ"ל: לְלָמַדוּ תוֹרָה: מִנְלָן דְכֶתִיב**
18 **וְלִמְדַתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם וְהִכָּא דְלָא אָנֻמְרִיה אַבוּה**
19 **מִיחֵיב אִיהוּ לְמִיגְמַר נַפְשִׁיה דְכֶתִיב וְלִמְדַתֶּם אִיהוּ**
20 **מִנְלָן דְלָא מִיחֵיבָא דְכֶתִיב וְלִמְדַתֶּם כָּל שְׂמִצּוּתָא לְלָמַדוּ וְכָל שְׂאִינָה**
21 **מְצוּתָא לְלָמַדוּ אִינוּ מְצוּתָא לְלָמַדוּ וְאִיהוּ מִנְלָן דְלָא מִיחֵיבָה לְמַלְחָ נַפְשִׁיה דְכֶתִיב וְלִמְדַתֶּם**
22 **וְלִמְדַתֶּם כָּל שְׂאִחֵרִים מְצוּתָא לְלָמַדוּ מְצוּתָא לְלָמַדוּ אֶת עַצְמוֹ וְכָל שְׂאִין אַחֵרִים מְצוּתָא לְלָמַדוּ**
23 **אִין מְצוּתָא לְלָמַדוּ אֶת עַצְמוֹ וּמַנֵּן שְׂאִין אַחֵרִים מְצוּתָא לְלָמַדָה דְאַמַר קְרָא וְלִמְדַתֶּם אוֹתָם אֶת**
24 **בְּנֵיכֶם וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם תִּגְנוּ רַבֵּן: הוּא לְלָמַדוּ וּבָנוּ לְלָמַדוּ - הוּא קוֹדֵם לְבָנוּ, רַבֵּי יְהוּדָה אָמַר:**
25 **אִם בָּנוּ זְרוּ וּמְכוּלָה וְתִלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוּ - בָּנוּ קוֹדְמוֹ. פִּי הָא דְרַב יַעֲקֹב גְּרִיָּה דְרַב**
26 **אַחָא בְּר יַעֲקֹב, שְׂדֵרְיָה אַבוּה לְקַמְיָה דְאַבְבִּי. פִּי אַתָּא, חֲזִייה דְלָא הָוָה מִיחֵידָדִין שְׂמַעְתִּיה.**
27 **אַמַר לִיה: אֲנָא עֲרִיפָא מִיָּנֵךְ, תּוֹב אָת, דְּאִזִּיל אָנָּא. שְׂמַע אַבְבִּי דְקָא הָוָה אֲתִי. הָוָה הָוָה**
28 **מְזִיק בֵּי רַבֵּן דְאַבְבִּי, דְכִי הוּוּ עִיילֵי בְּתָרִין אַפִּילוּ בִּימִינָא הוּוּ מִיתְזַקֵי. אַמַר לְהוּ: לֹא לִיתִּיב**
29 **לִיה אִינֵשׁ אוּשְׁפִיזָא, אֶפְשֶׁר דְמִתְרַחֵישׁ נִיסָא. עַל, בַּת בַּהּוּא בֵּי רַבֵּן, אִידִמִּי לִיה כִּתְנִינָא**
30 **דְּשִׁבְעָה רִישׁוֹתִיה, כָּל פְּרִיעָה דְכֶרַע נִתְר חַד רִישִׁיה. אַמַר לְהוּ לְמַחֵר: אִי לֹא אִיתְרַחֵישׁ**
31 **נִיסָא סְפִינְתִין. תִּגְנוּ רַבֵּן: לְלָמַדוּ תוֹרָה וְלִישָׂא אִשָּׁה - יְלָמַדוּ תוֹרָה, וְאַחַר כֶּף יִשָּׂא אִשָּׁה.**
32 **וְאִם אִי אֶפְשֶׁר לוֹ בְּלֹא אִשָּׁה - יִשָּׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֶּף יְלָמַדוּ תוֹרָה. אַמַר רַב יְהוּדָה אַמַר**
33 **שְׂמוּאֵל: הִלְכָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֶּף יְלָמַדוּ תוֹרָה. רַבֵּי יוֹחָנָן אַמַר: רִיתִיִם בְּצוּאָרוֹ וְיַעֲסוֹק**
34 **בַּתּוֹרָה!?! וְלֹא פְלִיגֵי: הָא - לָן, וְהָא - לְהוּ. מִשְׁתַּבַּח לִיה רַב חֲסָדָא לְרַב הוֹנָא דְרַבֵּי חֲנִינָא**
35 **דְּאַדָּם נְדוּל הוּא. אַמַר לִיה: פְּשִׁיבָא לְרֵדֵךְ הַבִּיאָהוּ לְדִי. פִּי אַתָּא חֲזִייה דְלָא פְרִים סוּדְרָא. -**
36 **אַמַר לִיה: מֵאי טַעְמָא לֹא פְרִיסַת סוּדְרָא? אַמַר לִיה דְלָא נְסִיבָנָא. אַתְרַדְרִינְהוּ לְאַפִּיה מִיָּנֵיה,**
37 **אַמַר לִיה: חַזִּי דְלָא חַזִּית לְהוּ לְאַפִּי עַד דְנִסְבַּת. רַב הוֹנָא לְטַעְמִיה, דְאַמַר: בְּן עֶשְׂרִים שְׁנָה**
38 **וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה - כָּל יְמֵי בְעֵבְרִיה. - בְּעֵבְרִיה סְלָקָא דְעַתְדָּה?! אֶלְא אִימָא: כָּל יְמֵי בְּהַרְהוּר**

1 כל היוכב. דלית ליה נכסי אלא ה' סלעים: ככתובה בשטר דמיא. ובפדיון עצמו היה
2 מחייב קודם ששיעבד קרקעותיו ויטרפו את הלקוחות הילכך בחמש בני חרי דאיכא פריק
3 לבריה דאין זה אנואה שהרי מצות בנו עליו יותר ממצותו: ואויל כהן וטרף. לקחות על
4 פדיון עצמו: לאו ככתובה בשטר דמי. ואינו גובה ממשועבדים: דכתיב ולמדתם. קרא
5 אחרתא הוא ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם
6 (ברם) הו': דלא מתייבחה. ללמד את בנה דכתיב
7 ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם
8 לאקושיננהו דלא מפקדא ללמוד: אחרים. האב
9 אם היה בנו זריו. והאב רואה שיצליח ממנו ואין
10 לו סיפוק נכסים שילמדו שניהם ילמדו בנו והוא
11 שריח אחר מונות וסיפקנה: כי רבנו. בהמ"ד
12 רחוק מן היישוב הוה: לא ליתבי ליה אינש
13 אושפיזא. לרב אתא ועל כרחו ילין בבית
14 המדרש ומתוך חסידותו יעשה לו נס והדרג את
15 המזיק. בת. לן: ארמי ליה. מזיק: כתיבנא דשבע
16 רישיה. שהיו לו שבע גולגולות: כל כריעה
17 דכרע. רב אחא מתפלל על אותו מזיק נתר חד
18 רישא: ספינתין. סכתנא אותי: הא לן הא לחו.
19 בני בכל היו הולכין וגורסין משניות התנאים
20 בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי
21 הבית מוטלים עליו נושא אשה דהיה בלא
22 הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה: לחו. לבני א"י
23 הלומדים במקומם אם נושא אשה יהו צרכי
24 הבית מוטלין עליו ויבטלוהו: חזייה. רב הונא
25 לרב חנינא: דלא פריס סודר. כדרך הגדוואן
26 שהיו גרילין לכסות ראשו:
הוה

1 **מִנְלָן דְלָא מִיחֵיבָא דְכֶתִיב וְלִמְדַתֶּם אִיהוּ מִנְלָן דְלָא מִיחֵיבָה לְמַלְחָ נַפְשִׁיה דְכֶתִיב וְלִמְדַתֶּם**
2 **וְלִמְדַתֶּם כָּל שְׂאִחֵרִים מְצוּתָא לְלָמַדוּ מְצוּתָא לְלָמַדוּ אֶת עַצְמוֹ וְכָל שְׂאִין אַחֵרִים מְצוּתָא לְלָמַדוּ**
3 **אִין מְצוּתָא לְלָמַדוּ אֶת עַצְמוֹ וּמַנֵּן שְׂאִין אַחֵרִים מְצוּתָא לְלָמַדָה דְאַמַר קְרָא וְלִמְדַתֶּם אוֹתָם אֶת**
4 **בְּנֵיכֶם וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם תִּגְנוּ רַבֵּן: הוּא לְלָמַדוּ וּבָנוּ לְלָמַדוּ - הוּא קוֹדֵם לְבָנוּ, רַבֵּי יְהוּדָה אָמַר:**
5 **אִם בָּנוּ זְרוּ וּמְכוּלָה וְתִלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוּ - בָּנוּ קוֹדְמוֹ. פִּי הָא דְרַב יַעֲקֹב גְּרִיָּה דְרַב**
6 **אַחָא בְּר יַעֲקֹב, שְׂדֵרְיָה אַבוּה לְקַמְיָה דְאַבְבִּי. פִּי אַתָּא, חֲזִייה דְלָא הָוָה מִיחֵידָדִין שְׂמַעְתִּיה.**
7 **אַמַר לִיה: אֲנָא עֲרִיפָא מִיָּנֵךְ, תּוֹב אָת, דְּאִזִּיל אָנָּא. שְׂמַע אַבְבִּי דְקָא הָוָה אֲתִי. הָוָה הָוָה**
8 **מְזִיק בֵּי רַבֵּן דְאַבְבִּי, דְכִי הוּוּ עִיילֵי בְּתָרִין אַפִּילוּ בִּימִינָא הוּוּ מִיתְזַקֵי. אַמַר לְהוּ: לֹא לִיתִּיב**
9 **לִיה אִינֵשׁ אוּשְׁפִיזָא, אֶפְשֶׁר דְמִתְרַחֵישׁ נִיסָא. עַל, בַּת בַּהּוּא בֵּי רַבֵּן, אִידִמִּי לִיה כִּתְנִינָא**
10 **דְּשִׁבְעָה רִישׁוֹתִיה, כָּל פְּרִיעָה דְכֶרַע נִתְר חַד רִישִׁיה. אַמַר לְהוּ לְמַחֵר: אִי לֹא אִיתְרַחֵישׁ**
11 **נִיסָא סְפִינְתִין. תִּגְנוּ רַבֵּן: לְלָמַדוּ תוֹרָה וְלִישָׂא אִשָּׁה - יְלָמַדוּ תוֹרָה, וְאַחַר כֶּף יִשָּׂא אִשָּׁה.**
12 **וְאִם אִי אֶפְשֶׁר לוֹ בְּלֹא אִשָּׁה - יִשָּׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֶּף יְלָמַדוּ תוֹרָה. אַמַר רַב יְהוּדָה אַמַר**
13 **שְׂמוּאֵל: הִלְכָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֶּף יְלָמַדוּ תוֹרָה. רַבֵּי יוֹחָנָן אַמַר: רִיתִיִם בְּצוּאָרוֹ וְיַעֲסוֹק**
14 **בַּתּוֹרָה!?! וְלֹא פְלִיגֵי: הָא - לָן, וְהָא - לְהוּ. מִשְׁתַּבַּח לִיה רַב חֲסָדָא לְרַב הוֹנָא דְרַבֵּי חֲנִינָא**
15 **דְּאַדָּם נְדוּל הוּא. אַמַר לִיה: פְּשִׁיבָא לְרֵדֵךְ הַבִּיאָהוּ לְדִי. פִּי אַתָּא חֲזִייה דְלָא פְרִים סוּדְרָא. -**
16 **אַמַר לִיה: מֵאי טַעְמָא לֹא פְרִיסַת סוּדְרָא? אַמַר לִיה דְלָא נְסִיבָנָא. אַתְרַדְרִינְהוּ לְאַפִּיה מִיָּנֵיה,**
17 **אַמַר לִיה: חַזִּי דְלָא חַזִּית לְהוּ לְאַפִּי עַד דְנִסְבַּת. רַב הוֹנָא לְטַעְמִיה, דְאַמַר: בְּן עֶשְׂרִים שְׁנָה**
18 **וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה - כָּל יְמֵי בְעֵבְרִיה. - בְּעֵבְרִיה סְלָקָא דְעַתְדָּה?! אֶלְא אִימָא: כָּל יְמֵי בְּהַרְהוּר**

19 **עֲבִירָה. אַמַר רַבָּא, וְכֵן תִּנָּא דְכִי רַבֵּי יִשְׁמַעֲלָא: עַד עֶשְׂרִים שְׁנָה יוֹשֵׁב תְּקוּדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְצַפֶּה לְאַדָּם מִתִּי יִשָּׂא אִשָּׁה, פִּינָן שְׁהִיגַע**
20 **עֶשְׂרִים וְלֹא נָשָׂא - אִמַר: תִּיחַף עַצְמוֹתָיו. אַמַר רַב חֲסָדָא: הָא דְעֲרִיפָנָא מִתְבְּרָא - דְנְסִיבָנָא בְּשִׁיתְסַר. וְאִי הָוָה נְסִיבָנָא בְּאַרְבַּיְסַר**
הוה

60 ללמוד בעצמה. משיבה הגמרא, דכתיב 'ולמדתם' ו'למדתם' ויש
 61 להקישם אף לענין זה ולומר שכל שאחרים וכלומר אביו מצווין
 62 ללמוד מצווה אף ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמוד
 63 ודהיינו אשה כמבואר להלן אין מצווה ללמד את עצמו. ומנן שאין
 64 אחרים וכלומר האב מצווין ללמד את הבת, דאמר קרא (דברים יא
 65 יט) 'ולמדתם אתם את בניכם', משמע שרק את בניכם עליכם ללמד
 66 ולא את בנותיכם.
 67 תנו רבנן, הוא צריך ללמוד ובנו צריך ללמוד, ואין האב יכול לפרנס
 68 את שניהם אם ילמדו, הוא קודם לבנו. רבי יהודה אומר, אם בנו רצו
 69 – מהיר להבין ונמולח ותלמודו מתקיים בידו שאינו משכחו, יותר
 70 מהאב, בנו קודמו, ויפרנס אותו האב. כי הא – כמעשה שאירע
 71 ומשמע ממנו כדעת רבי יהודה. דרב יעקב בריה – בנו דרב אחא בר
 72 יעקב שדריה אביה לקמיה דאביו – שלחו אותו ללמוד תורה לפני
 73 אביו, כי אהא – כאשר חזר רבי יעקב, הויה דלא הוה מיתדדין
 74 שמייעתיה – ראה אביו ששמועותיו אינן מחודדות אצלו. ואמר ליה
 75 אנה עדיפא מינך – אני רצוי וממולח יותר ממך, ומכיון שכן טוב את
 76 דאזיל אנה – שוב אתה ופרנס את עצמך, ואני אלך ללמוד תורה.
 77 הגמרא מביאה את המשך המעשה, שמיע אביו דקא הוה אתי – שרב
 78 אחא בא אליו, הוה ההוא מויק ביי רבנן דאביו – היה שרוי מויק בבית
 79 מדרשו של אביו, דכי הוה עילוי בתרין אפילו ביממא הוה מיתנוקי –
 80 שאפילו כאשר נכנסו לשם שני אנשים יחד וביום היו ניזוקים,
 81 שלא כשאר מויקים שאינם מויקים לשנים ואינם מויקים ביום.
 82 לפיכך אמר להו אבי לאנשי העיר, שלא ליתבי ליה אינש אושפיא
 83 – שלא יתן לו אדם אכסניה ללון, ובלית ברירה הוא ילון בבית
 84 המדרש, ואפשר דמתרחיש ניסא – יתכן ובזכותו יתרחש נס ויהרג
 85 המויק. על בת – נכנס רב אחא בר יעקב וישן בכהוא ביי רבנן –
 86 באותו בית מדרש, ואדמי ליה – נראה לו המויק כתינא דשבעה
 87 רישוניה – כתנן בעל שבעה רבתיים, והיה רב אחא מתפלל
 88 וכורע, וכל פריעה דרבע רב אחא באפילו להינצל מהמזיק, נתר
 89 חד רשיה – נשר מהמזיק ראש אחד, עד שנשרו כולם ומת. אמר
 90 להו רב אחא לקמך, אי לא איתרחיש ניסא ספינתין – אם לא היה
 91 מתרחש נס, הייתם מביאים אותי לידי סכנה.
 92 תנו רבנן, מי שצריך ללמוד תורה ולישא אשה, ילמוד תורה ואחר כך
 93 ישא אשה. כי אם ישא אשה תחילה, יהיה טרוד בפרנסתו ולא יוכל
 94 ללמוד תורה. ואם אי אפשר לו בלא אשה לפי שיצרו מתגבר עליו
 95 בהרהורי עבירה, ישא אשה ואחר כך ילמוד תורה. הגמרא מביאה
 96 פסוק הלכה בענין זה, אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה, נישא אשה
 97 ואחר כך ילמוד תורה. רבי יוחנן אמר, וכי מי שריתים תלויים
 98 בצוארו, כלומר שעטוק הוא בפרנסתו בכל שעה, ויעסוק בתורה,
 99 בתמיהה. הרי אם ישא אשה ויצטרך לפרנסה לא יוכל לעסוק
 100 בתורה, לפיכך תחילה ילמד תורה ורק אח"כ ישא אשה. מבארת
 101 הגמרא, ולא פליגי – לא נחלקו שמואל ורבי יוחנן, כיון שהא לן –
 102 דברי שמואל נאמרו לבני בבל, שהיו רגילים לצאת ממקומם כדי
 103 ללמוד תורה בארץ ישראל, ולא היה מוטל עליהם עול הפרנסה.
 104 לפיכך עדיף שישאו אשה תחילה כדי שישוה ללא הרהורי עבירה.
 105 והא להו – דברי רבי יוחנן נאמרו לבני ארץ ישראל שהיו לומדים
 106 תורה במקומם, ואם ישאו אשה תחילה יהיו עסוקים בפרנסתם
 107 ולא יוכלו ללמוד תורה. לפיכך עדיף שלמדו תורה תחילה.
 108 הגמרא מביאה מעשה אודות נישואין בגיל מוקדם. משתבח ליה רב
 109 חסדא לרב הונא ברבך הקנוניא – רב חסדא היה משבח את רב
 110 המנונא לפני רב הונא, דאדם גדול הוא. אמר ליה רב הונא, כשיבא
 111 רב המנונא לידך – אצלך הכיאהו לדי. כי אהא – כאשר בא רב
 112 המנונא לפני רב הונא, הויה דלא פרים סוודא – ראהו רב הונא
 113 שאינו מכסה את ראשו כסודר כפי שנהגו הנשואים, ואמר ליה מאי
 114 טעמא לא פריסת סוודא – מדוע אינך חובש סודר. אמר ליה רב
 115 המנונא, מכיון דלא נסיבנא – עדיין לא נשאתי אשה. אהדיניהו
 116 לאפיה מיניה – החזיר רב הונא את פניו מרב המנונא בקפידה, ואמר
 117 ליה חוי דלא תוית להו לאפי עד דנקבת – ראה שלא תבוא לפני עד
 118 לאחר שתשא אשה. הגמרא מבארת שקפידתו היתה משום שרב

1 שכל חיבא דליבא – שאין לאב נכסים אלא בשווי המש קלעים שהוא
 2 שיעור פדיון בכור, הוא קודם לבנו – האב פודה את עצמו תחילה.
 3 מאי טעמא – מה הטעם, משום שמצוה דנופיה – הנעשית בגופו
 4 צריפא ממצוה הנעשית בגופם של אחרים. כי פליגי – המקרה בו
 5 נחלקו ת"ק ור"י, הוא חיבא דאיבא – שיש לאב המש משועבדים –
 6 קרקע בשווי חמש סלעים המשועבדת לכהן עבור פדיון עצמו,
 7 ועוד נכסים בשווי המש סלעים בני חורין – שאינם משועבדים.
 8 רבי יהודה כבר, מלך דכתיב בתורה, כל חיוב ממון האמור בתורה,
 9 הרי היא כמלוהה הכתובה בשטר דמיא, וכל נכסי החייב משועבדים
 10 לפריעת חיובו כפי שהדין במלוה בשטר. ומכיון שיכול האב
 11 לפדות את עצמו מהנכסים המשועבדים, יקדים וכהני המש –
 12 באותן חמש סלעים בני חורין פריק לבריה – יפדה את בנו, שהרי
 13 אינו יכול לפדותו מהמשועבדים, ורק אחר כך אויל פתן ופריה ליה
 14 לחמש משועבדים לדידיה – הולך הכהן וגובה מהלקוחות את
 15 חמשי הסלעים המשועבדים, עבור פדיון האב. ורבנן סברי, מלך
 16 דכתיב פאורייתא – חיוב ממון האמור בתורה לאו בכתובה בשטר
 17 דמיא, ואפילו עבור פדיונו אינו גובה אלא מבני חורין. נמצא שאינו
 18 יכול לפדות אלא את אחד מהם, והליך מצוה דנופיה עדיף – מצוה
 19 הנעשית בגופו (פדיון עצמו) עדיפה, ויפדה את עצמו
 20 תחילה. הגמרא מביאה דין נוסף בענין סדרי הקדימה במצות פדיון
 21 הבן.
 22 תנו רבנן, מי שמוטל עליו לפדות את בנו ולעלות לרגל, ואין לו כדי
 23 לקיים את שניהם, פודה את בנו ואחר כך, כשתמצא ידו, עולה
 24 לרגל. רבי יהודה אומר, עולה לרגל ואחר כך פודה את בנו. מפני שזו,
 25 מצות עליה לרגל, מצוה עוברת, שאינה אלא ברגל זה, וזו, מצות
 26 פדיון הבן, מצוה שאינה עוברת, וזמנה הוא לעולם. שואלת
 27 הגמרא, בשלמא לרבי יהודה, בקראמר טעמא – כפי שביאר את
 28 טעמו בברייתא, שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת, אלא
 29 רבנן מאי טעמיהו – מה הטעם שנחלקו על רבי יהודה. מבארת
 30 הגמרא, משום דאמר קרא תחילה (שמות לד ב) 'כל בכור בןך
 31 תפדה' והדר – ורק אחר כך נאמר 'ולא יראו פני ריבם', לפיכך
 32 משמע תקדים לפדות את בנו ורק אחר כך תעלה לרגל.
 33 תנו רבנן, מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים, וכל אחד מהם
 34 בכור לאמו, שחייב לפדות את בולן, תלמוד לומר – לכן נאמר 'כל
 35 בכור בןך תפדה', כלומר את כולם עליך לפדות. הגמרא תמהה,
 36 פשיטא – פשוט שהוא חייב לפדות את כולם, שהרי בפסוק רחם
 37 תלא רחמנא – התורה תלתא את חיוב הפדיון במי שפטר את רחם
 38 האם ונולד ראשון ממנה, אף על פי שאינו בכור מהאב. מיישבת
 39 הגמרא, מהו דתימא – הייתי סבור לומר, גילף – נלמד דין פדיון הבן
 40 בגזירה שוה 'בכור' 'בכור' מנחלה – מירושת האב, שבפדיון הבן
 41 נאמר 'בכור בןך' ובירושת האב נאמר (דברים כא יז) 'כי את
 42 הכבר וגו' יכיר', ונאמר, מה להלן, בירושת האב, דין בכורה
 43 (שהבכור נוטל פי שנים) נאמר במי שהוא 'ראשית אנו' (שנולד
 44 ממנו ראשון), אף כאן בפדיון הבן, אינו חייב לפדות אלא את מי
 45 שהוא גם ראשית אנו, קא משמע לן – לפיכך השמיעה התורה
 46 שהאב חייב לפדות את כולם.
 47 הגמרא מבררת את המקור לחיוב האב לבנו ללמוד תורה, ושואלת
 48 מנלן שהאב חייב בכך. משיבה הגמרא, שחיובו מפורש בתורה
 49 דכתיב (דברים יא יט) 'ולמדתם אתם את בניכם'. מוסיפה הגמרא,
 50 והיבא דלא אנמריה אבה – אם לא לימדו אביו, מתייב איהו למימר
 51 נפשיה – חייב הוא ללמוד בעצמו, דכתיב (דברים ה א) 'ולמדתם
 52 אותם ושמרתם לעשותם'. מבררת הגמרא, איהו, האם, מנלן דלא
 53 מתייבא – שאינה חייבת ללמד את בנה. משיבה הגמרא, דכתיב
 54 'ולמדתם אתם את בניכם' היתביה נהיגת אף בלשון 'ולמדתם'
 55 שמשמעותה שתלמדו בעצמכם, לפיכך יש להקיש את שתי
 56 המשמעותות ולומר שכל שמצווה ללמוד בעצמו ודהיינו האב
 57 מצווה אף ללמד את בנו, וכל שאינו מצווה ללמוד בעצמו ודהיינו
 58 האם כמבואר להלן, אינו מצווה ללמד את בנו. שואלת הגמרא,
 59 ואיהו, האשה, מנלן דלא מתייבא למילף נפשה – שאינה מצווה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ז בְּכֵל מְקוֹם שְׁאִין צְרִיךְ לְחַזֵּר בְּשִׁבְלֵי שְׁשֻׁכָּה לְהַזְכִּיר הַבְּדֵלָה אַף אִם נִזְכָּר מִיָּד שֶׁהַזְכִּיר הַשֵּׁם ³² שְׁפָסִים
 2 בְּרַכַּת אֲתָה חוֹנֵן אוֹ מִיָּד שְׁפָסִים בְּרַכָּה זוֹ אַף-עַל-פִּי שְׁלֵא פִתַּח עֲדוּן בְּבְרָכָה שְׁלֵא-חֲתִירָהּ לֹא יִחְזֹר לְרֹאשׁ
 3 בְּרַכַּת אֲתָה חוֹנֵן אַף אִם רוֹצֵה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ שְׁאִסּוּר לְבָרֵךְ בְּרַכָּה שְׁאִינָה צְרִיכָה ³³ וְאִף אִם רוֹצֵה לִּזְמַר
 4 אֲתָה חוֹנֵנְתָנוּ בְּלֹא חֲתִימָה אִינוּ רְשָׁאֵי מִשּׁוּם הַפֶּסֶק בְּתַפְלָה ³⁴ וְכֵן תְּדוּן בְּכֵל מְקוֹם שְׁנִזְכָּר בְּתוֹךְ הַתַּפְלָה.
 5 אָבֵל אִם סִיִּים תַּפְלָתוֹ וְרוֹצֵה לְחַזֵּר וּלְהַתְפַּלֵּל מִרֹאשׁ הַתַּפְלָה בְּתוֹרַת נְדָבָה הַרְשׁוּת בִּידוֹ ³⁵ וְעַל דְּרָךְ שְׁנִתְבָּאָר
 6 בְּסִימָן ק"ז ³⁶.
 7 וְאִם נִזְכָּר קֳדָם שֶׁהַזְכִּיר הַשֵּׁם שְׁפָסִים בְּרַכַּת אֲתָה חוֹנֵן יִתְחִיל מִיָּד אֲתָה חוֹנֵנְתָנוּ וְיִגְמֹר מִשֵּׁם עַל הַסֵּדֶר
 8 וְחֲנִנּוּ מֵאַתָּדָּ וְכו' בְּרוּךְ אַתָּה ה' וְכו' ³⁷:

חלק ב סימן רצד דין הבדלה בתפלה סעיף ז
 מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

יח] הרשות בידו - ואין צריך לחדש דבר בתפלת הנדבה ³⁵.
 יט] בא"י וכו' - יום-טוב שחל במוצאי שבת ושכח הסדר ³⁷.

צינונים והוספות

אבל אדמו"ר ז"ל ישב את זה שכ' וז"ל ואף אם רוצה לומר אתה חוננתנו בלא חתימה אינו רשאי משום הפסק בתפלה עכ"ל, כלומר שאם רוצה לומר אתה חוננתנו אחר שגמר חונן הדעת הוא הפסק דהאיסור להתפלל חצי בתורת נדבה הוא רק כשמתפלל בברכה, אבל לומר א"ח בלא ברכה - אין בזה רק איסור הפסקה (וראה שו"ת צ"צ או"ח סי' ג אות ז).

35) קצות השלחן סי' צג בדה"ש ס"ק ז: ואדמו"ר ז"ל אחר שכתב שאם רוצה לחזור בתורת נדבה הרשות בידו סיים וע"ד שנתבאר בסי' ק"ז, אין ראייה דכוונתו שצריך לחדש בה דבר דלא הוה שתיק מלפרש את זה אלא מסתבר דכוונתו למ"ש בסי' ק"ז דהרוצה להתפלל נדבה צריך שיהיה מכיר א"ע שיוכל לכוין בתפלתו מראש ועד סוף ואם לאו לא יתפלל.

36) ראה הערה הקודמת.

37) במטה אפרים (סי' תקצט ס"ב) כתב שכיון שהתחיל 'ותתן לנו ה' אלוקיננו' וכו' שוב אין לו לחזור, וכנראה משום שהחל מ'ותתן לנו' עובר לענין אחר, אמנם בשו"ע משמע שהעיקר הוא הזכרת השם שבסיום הברכה ותו לא (וראה שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' כג).

32) עד"ז לקמן סי' תקפב ס"ו (לענין מי ששכח לומר ההוספות דעשיית ההזכרת השם נחשבת כסיום הברכה שלאחריה אין לחזור לראש הברכה משום ברכה לבטלה). ועד"ז בסי' תעז ס"ט (כשהזכיר 'השם' בברכה שלאחר הלל הגדול של ליל פסח - נחשב כהשלים הברכה, ואינו רשאי להפסיק כעת כדי להשלים האפיקומן שהחסיר).

33) עד"ז לעיל סי' קיד ס"ז: כל שלא התחיל בברכה שלאחריה לא נקרא סיום ברכה זו לגמרי לענין דברים שמחזירין אותו אע"פ שנקרא סיום לענין דברים שאין מחזירין אותו כגון הבדלה בחונן הדעת ויעלה ויבוא בערבית ראש חודש שאין לאמרם כשסיים הברכה אע"פ שלא התחיל ברכה שלאחריה כמו שיתבאר בסי' רצ"ד ותכ"ב.

34) קצות השלחן סי' צג בדה"ש ס"ק ה: בטור כתב בשם הרא"ש שאחר שסיים תפלתו יכול לחזור בתורת נדבה אבל באמצע תפלה כיון שאינו חוזר לראש נ"ל דהוי הפסק אם חוזר עכ"ל, ונתעוררתי דלמה ל' לתת טעם דהוי הפסק, כיון דאינו רשאי לחזור רק בתורת נדבה, ממילא אינו רשאי לחזור באמצע התפלה ברכה א' בתורת נדבה דאין מתפללין בתפלה אחת חצי חובה וחצי נדבה כמ"ש לעיל סי' כ"א....

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

1 **לט** ...ומן הפס עד הכותל אמצעי של המבוי צריך לעשות
 2 שם צורת הפתח אפילו אין שם יותר מעשרה לפי
 3 ששם מפולשים ב' מבואות אלו כל אחד לחבירו ופילוש זה
 4 דינו כפילוש לרשות הרבים כמו שיתבאר בסימן שס"ד
 5 במבוי עקום ויש אומרים שאין צריך לעשות שם צורת
 6 הפתח אלא אם כן יש שם יותר מעשרה ויש להחמיר כסברא
 7 הראשונה:
 8 **מ** אבל אם ירצה להעמיד רוחב הפס לרוחב המבוי אף על
 9 פי שנשאר רוחב המבוי פחות מעשרה הרבה מצד זה
 10 ופחות מעשרה הרבה מצד זה אינו מועיל כלום לפי שהאור

מחיצותיה ודומה במקצת לרשות הרבים אבל כאן אין שום
 דמיון כלל לרשות הרבים אלא כשרבים בוקעים עליו בלבד.
 ולהאומרים שאין בקיעת הרבים חשובה לעשות רשות
 הרבים אלא אם כן הם ששים רבוא כמו שנתבאר בסי'
 שמ"ה אף כאן אין בקיעת הרבים מבטל ממנו שם מחיצה
 (מדברי סופרים) אלא אם כן בוקעים בו ששים רבוא בכל
 (יום):

מג (וכל זה כשהתל הוא מחיצה רביעית למבוי אבל) אם
 כל העיר מוקפת תל והיקף זה היה קודם בנין העיר
 אין תל זה עולה למחיצה למבואות העיר לפי שהיקף התל
 לא הוקף לדירה כיון שהיה קודם בנין הבתים ואם כן כל
 העיר היא יושבת בתוך היקף שאינה לדירה שאסור לטלטל
 בו כשהוא יותר מבית סאתים.

וכתלי החצרות שנעשו אחר בנין הבתים אינם מועילים אלא
 לעשות מה שבתוכם מוקף לדירה דהיינו החצרות עצמן
 אבל המבואות שבהן אינם נקראים מוקפים לדירה על ידי
 כתלי החצרות שהם כתלי המבוי.

(שאינו דומה לתל יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה
 ואחר כך בנה או פתח לו בית דירה ואח"כ עשה על גבה
 מחיצה יותר מעשר אמות לדירה שעל ידי מחיצה זו נעשה
 כולו מוקף לדירה כמ"ש בסי' שנ"ח לפי שמחיצה זו עשאה
 כדי שיתבטל ממנו היקף הראשון שלא היה לדירה וע"י כן
 יעשה מוקף לדירה כמ"ש שם אבל כתלי החצרות לא נעשו
 בשביל שיהיו המבואות מוקפים לדירה ויתבטל מהם היקף
 הראשון של התל שלא היה לדירה.)

ולכן צריך לבטלו על ידי צורת פתח שהיא מועלת לעשות
 על ידה מוקף לדירה כמו על ידי מחיצה גמורה כמ"ש שם
 וכמו שיתבאר בסי' ת"א.

או אפילו על ידי פס ד' או ב' פסין של ב' משהויין שאף
 שהם אינם מועילים לעשות על ידם מוקף לדירה מכל-מקום
 הם מועילים לחלק רשויות כמו מחיצה גמורה כמו שנתבאר
 למעלה ואם כן נחלקים המבואות מהיקף התל על ידי פסים
 אלו כמו שהם נחלקים ממנו אילו היו מוקפים מכל צדדיהם
 בכתלי חצרות אע"פ שגם כתלי החצירות אינן מועילות
 לעשות המבואות מוקפים לדירה מטעם שנתבאר):

מד (וכן הדין בנהר שמקיף כל העיר קודם שנבנית).

ואפילו תל ונהר שאינן מקיפים כל העיר אינן עולין אלא
 למחיצה רביעית למבוי שאינו מפולש אבל מבוי המפולש
 משני ראשיו לנהר או לתל שאינו עשוי בידי אדם אינן
 מועילות להתירו בלא תיקון בשום אחד מראשיו לפי שאם
 היו ששים רבוא בוקעים במבוי זה היה רשות הרבים גמורה
 וכיון שאין לו אלא ב' מחיצות מב' צדדיו שמחיצות הנהר
 מבטלות אותן בקיעת הרבים שבמבוי שהואיל ואינן עשויות
 בידי אדם אינן חשובות מחיצה כל כך שלא תבטל אותן
 בקיעת הרבים שבמבוי.

של רוחב המבוי שמצד זה ומצד זה מבטלים את הפס
 שבאמצעם ואלא כיצד יעשה ירחיק שני אמות מכותל זה
 ויעמיד שם פס רחב שלשה אמות וגבוה עשרה טפחים וכן
 יעשה אצל כותל השני וישאר פתח רחב י' אמות בין פסים
 הללו שאז אין האויר שבין הפסים עם האויר שבין פסים
 לכותלים באים ומבטלים הפסים שביניהם הואיל וכל פס
 מרובה על האויר שבינו לכותל שאצלו או ירחיק אמה
 ויעשה פס אמה ומחצה וירחק אמה ויעשה פס אמה ומחצה
 וכן יעשה בצד השני או ירחיק ב' אמות וב' טפחים ויעשה
 פס ב' אמות וד' טפחים וכן בצד השני וכן כל כיוצא בזה
 ובלבד שהפס יהא יתר על האויר שבינו לכותל שאצלו
 מטעם שנתבאר.

ולבד מפסים אלו צריך לעשות גם כן לחי למבוי שהפסים
 אינם נחשבים ללחי הואיל והם רחוקים מהכתלים ג'
 טפחים.

וצריך לזוהר שלא יניחו בני המבוי את פתח הגדול שבין
 הפסים שהלחי מתוקן בו וילכו להם דרך פתח קטן שבין
 פס לכותל שא"כ נתבטל תורת הפתח מן הגדול ובטלה
 הלחי המתוקן בו ונמצא מבוי זה בלא תיקון אלא א"כ
 יעשה צורת הפתח להקטן אבל מן הסתם אין חוששין שמה
 יניחו הגדול וילכו בקטן שחזקה אין אדם מניח פתח גדול
 ונכנס בקטן:

מא פסים אלו אינם צריכין להיות פסים שלמים אלא
 שיהא כל אחד עשוי מקנים קנה קנה פחות מג'
 טפחים שכסתום ושלם הוא מתורת לבוד:

מב מבוי ששורה מתוכו ונעשה מדרון בפתיחתו לרשות
 הרבים דהיינו שקרקע המבוי גבוה מרשות הרבים
 והוצרך לשפיע אצל פתחו לצד רשות הרבים או ששורה
 לרשות הרבים ונעשה מדרון לתוכו דהיינו שקרקע רשות
 הרבים גבוה מקרקע המבוי ותחלת כניסת המבוי מן הפתח
 ולפנים ג"כ גבוה מרשות הרבים ואח"כ משפיע ויורד לצד
 דופן האמצעי ונעשה מדרון הרי מבוי זה א"צ שום תיקון
 בפתחו לפי שתל זה שבפתחו נחשב לו למחיצה והוא
 שיהיה בשפועו גבוה י' טפחים מתלקט מתוך ד' אמות
 כמ"ש בסימן שמ"ה.

ומכל-מקום אם רבים בוקעים עליו אסור (ואף על פי שמן
 התורה אין בקיעת רבים מבטלת ממנו שם המחיצה ואילו
 היה [ברחבון ד' על ד' גבוהים י'] טפחים מן הארץ מכל
 צדדיהם היתה שם רשות היחיד גמורה מן התורה והזורק
 לשם מרשות הרבים חייב מכל-מקום מדברי סופרים אסור
 לטלטל כשרבים בוקעים שם ולכן אין נידון ג"כ משום
 מחיצה למבוי מדברי סופרים.

ומכל-מקום לא אסרו חכמים אלא בבקיעת רבים כעין רשות
 הרבים אבל כשאין רבים בוקעים כל כך בתל זה מותר ולא
 גזרו בו משום תל שרבים בוקעים בו כמו שגזרו בכל
 כרמלית שאין רבים בוקעים בה משום רשות הרבים גמורה
 שרבים בוקעים בה לפי שכל כרמלית היא שלא נגמרו מנין

מפולשים לרשות הרבים בשני ראשיהם והרבים נכנסין
מכאן ויוצאים מכאן די להם בתיקון החצר מכאן ומכאן:

ג ומבואות שלנו אף על פי שדינם כחצר שאינן ניתרים
בלחי וקורה הואיל ואין בתים וחצרות פתוחים לה כראוי
מכל-מקום לענין פילוש אינם כחצר אלא כמבוי המפולש
שצריך צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן ולא די להם
בתיקון החצר מכאן ומכאן הואיל ולעולם הם קרובים
לרשות הרבים או לכרמלית יותר מהחצר שרוב החצרות הם
פתוחות למבוי והמבוי לרשות הרבים או כרמלית לפיכך
החמירו בתיקונם יותר מתיקון החצר לענין פילוש כמו
שמטעם זה החמירו בתיקונם יותר מבתיקון החצר לענין
ארכם יתר על רחבם כמו שנתבאר בסימן ש"ג:

ד (אע"פ שצורת פתח היא כמחיצה גמורה ואם עשה
צורת פתח על גבי ד' קונדיסין רשות היחיד גמורה היא
מן התורה אפילו עשה כן באמצע רשות הרבים גמורה כמו
שנתבאר בסי' שפ"ב אע"כ מדברי סופרים אין צורת פתח
מועלת לרשות הרבים גמורה אם נשלמו בה כל תנאי רשות
הרבים שנתבאר בסי' שמ"ה אלא) הבא להכשיר רשות
הרבים להתיר בה הטלטול צריך לעשות לה דלת מכאן
ודלת מכאן והוא שננעלות בלילה שנעילת הדלתות עושה
אותה כחצר אחת של רבים ומערבין את כולה על דרך
שיתבאר בסי' שצ"ב ושוב אין מבואותיה צריכין שום
תיקון.

ו יש אומרים שא"צ שיהיו נעולות בלילה רק שיהיו ראויות
לינעל שאם משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן שיהיו
ראויות לינעל ויש להחמיר כסברא הראשונה אף על פי
שהעיקר כסברא האחרונה.

ז וכבר נתבאר בסי' שמ"ה שיש אומרים שעכשיו אין לנו
רשות הרבים גמורה:

ח מבוי עקום כמין ד' ומפולש בב' ראשיו לרשות הרבים
או לכרמלית דינו כאלו היה מפולש בעקמומיתו לרשות
הרבים או לכרמלית וצריך לעשות לו תיקון בעקמומיתו לפי
שהתיקון של מבוי מפולש צריך שיהא נראה לכל בני המבוי
וא"כ התיקון שבראש זה אינו מועיל להדריים בראש זה
וצריך שיעשה צורת פתח בעקמומיתו כדי שיהא הצורת
פתח שהוא תיקון של מבוי מפולש נראית להדריים כאן
ולהדריים כאן ובשני ראשיו יעשה לכל א' לחי או קורה
וכל-שכן אם יעשה צורת פתח בכל אחד מב' ראשיו ולחי
או קורה בעקמומיתו ואם עשוי כמין ח' צריך צורת פתח
בשני עקמומיותיו ולחי או קורה בשני ראשיו.

ולאחר שעשה צורת פתח בעקמומית יכולין לחלק עירובם
שהדריים מצד זה של צורת פתח יערבו לעצמן והדריים מצד
זה יערבו לעצמן או אם שבני צד זה עירבו ביניהם ובני צד
זה לא יערבו אין אוסרים אלו על אלו אלא אלו אוסרים
בחלקם ואלו מותרים בחלקם שצורת פתח חולקת רשויות
כמ"ש בסי' ש"ג:

א שאף שבמקומן הן מחיצה גמורה ואין עליהם דין רשות
הרבים אף אם רבים בוקעים עליהם כמו שנתבאר למעלה
מכל-מקום אינן חשובות כל כך לבטל המבוי שרבים
בוקעים בו מדין רשות הרבים ואם כן אף אם אין רבים
בוקעים במבוי אסור מדברי סופרים גזרה משום רבים
בוקעים בו כמו שאסרו כל כרמלית שאין רבים בוקעים בה
גזרה משום רשות הרבים שרבים בוקעים בה.

ב אבל מחיצה רביעית של מבוי הקילו בה חכמים להיות דיה
בנהר ותל כיון שבמקומן הן מחיצות גמורות ואינם גרועים
מלחי כל שהוא שמועיל ברוח רביעית של מבוי משום
מחיצה שהרי הלחי אינו מועיל לחלוק רשויות כמו שנתבאר
למעלה והתל מועיל וכיון שהוא מועיל לחלוק רשות המבוי
מרשות הרבים שלפניו דיו בכך שהרי הקורה אינה מועלת
למבוי אלא מפני שעל ידה ניכר ונראה שהמבוי חלוק
מרשות הרבים שלפניו וכל-שכן התל שבאמת הוא חלוק
ביניהם:

חלק ב סימן ששג דיני מבוי ולחי:

א מבוי המפולש בשני ראשיו לרשות הרבים והוא עצמו
אינו רשות הרבים כגון שאין רבים בוקעים בו או שאין
ברחבו ט"ז אמה וע"ד שנתבאר בסימן שמ"ה וכן המפולש
בראשו א' לרשות הרבים ובראשו השני לכרמלית או אפילו
שני ראשיו פתוחים לכרמלית אינו ניתר בלחי וקורה מכאן
ולחי וקורה מכאן אלא צריך צורת פתח מכאן ולחי או קורה
מכאן אם אינו רחב מעשר אמות לפי שצורת פתח היא
כמחיצה גמורה ונמצא שאינו פתוח אלא מצד אחד ואינו
נקרא מפולש.

ב אבל אם ראשו אחד פתוח לרשות הרבים וראשו השני לחצר
שאינה מעורבת א"צ אלא לחי או קורה בשני ראשיו שהרי
ראשו הפתוח לחצר אינו מחוסר מחיצה שם שמחיצות
החצר מתירות אותו וא"צ תיקון שם אלא מפני שפרוץ שם
במילואו למקום האסור מחמת חסרון עירוב ולא מחמת
חסרון מחיצות לפיכך די שם בתיקון כל שהוא.

ג יש אומרים שבראש הפתוח לחצר צריך שיהא שם לחי ולא
קורה כדי שיהא נראה שם כסתום שהלחי נידון משום
מחיצה מה-שאינ-כן בקורה (ולענין הלכה בדברי סופרים
הלך אחר המיקל).

ד וכל זה כשהחצר אינה רגילה במבוי זה כגון שיש לה פתח
למבוי אחר אבל אם היא רגילה בו אפילו צורת פתח
ודלתות אינן מועילות להתיר שם אם לא נשתתפה במבוי
זה עם שאר החצירות הפתוחות לו.

ה ואם נשתתפה בו אין צריך לערב כלל כמו שיתבאר בסימן
שפ"ז:

ו וכל זה במבוי אבל חצר שאין ארכה יתר על רחבה
שאינה ניתרת אלא בפס ד' או בב' פסין של משהו וכן
מבוי שחסר אחד מתנאי מבוי בענין שאינו ניתר בלחי וקורה
אלא בתיקון החצר אין פילוש אוסר בהם אלא אפילו הם

מבוי שפתוח אליו חשוב כפתוח לרשות הרבים או לכרמלית
 מטעם שנתבאר במבוי אחד שמתעקם וכן מבוי הפתוח
 לאותו מבוי וכן כולם:

חלק ב סימן ססד דין מבוי המפולש ועשוי כנדל:

מבואות הפתוחים אלו לאלו הרי כולם במקום פתיחתן
 זה לזה דינם כמבוי עקום וצריכים שם תיקון שנתבאר
 שכיון שהחיצון פתוח לרשות הרבים או לכרמלית הרי אותו

לקוטי תורה

[לאחרי שנתבאר תוכן ענין שביתת הקב"ה -
 יובן הטעם ששמירת שבת שייכת רק לנשמות
 ישראל:]

ולפי שישראל עלו במחשבה.

הפירוש הפנימי במאמר רז"ל "ישראל עלו
 במחשבה" הוא, שנשמות ישראל נמשכו
 ממחשבתו ית', דלא כשאר כל הנבראים כולם
 (אפילו מלאכים עליונים) שנבראו רק מדיבורו ית'
 - דזה מורה על העילוי שבנשמות ישראל, שמקורן
 הוא מה"פנימיות" של אלקות. שכן, המעלה
 במחשבה על הדיבור היא, שכח הדיבור הוא רק
 כח חיצוני של הנפש, שעל ידו מוציא האדם את
 רעיונות שכלו או רגשי לבבו אל הזולת שחוץ
 ממנו, היינו שהדיבור הוא מה שהאדם מגלה את
 עצמו לאחרים, משא"כ המחשבה היא בתוך האדם
 עצמו, ושם מתגלה פנימיות האדם ואמיתותו
 לעצמו.

וכך, בחינת דיבורו של הקב"ה הוא מה
 שהקב"ה מצמצם את אורו בשביל התהוות
 נבראים, משא"כ נשמות ישראל מושרשות בהקב"ה
 בכבודו ובעצמו שהוא למעלה מגדר "זולת",
 כמשל מחשבת האדם להבדיל שהיא בתוך האדם
 עצמו.

וכמאמר ואתה נפתח בי ומאן דנפח בו'.

וזהו מ"ש בבריאת האדם "ויפח באפיו נשמת
 חיים", ואמרו רז"ל "מאן דנפח מתוכו נפח". דהנה
 יש שני אופנים שאדם מוציא הבל מפיו - על ידי
 דיבור או על ידי נפיקה, ו"כמו שיש הפרש והבדל
 גדול באדם התחתון עד"מ, בין ההבל שיוצא מפיו
 בדיבורו להבל היוצא על ידי נפיקה, שביוצא
 בדיבורו מלובש בו כח וחיות מעט מזעיר והוא
 בחינת חיצוניות מנפש החי' שבקרב, אבל ביוצא
 בכח הנופח דמתוכו נפח מלובש בו כח וחיות

פנימי' . . ככה ממש . . יש הפרש עצום מאד
 למעלה בין כל צבא השמים . . שנבראו מאין ליש
 וחיים וקיימים מבחינת חיצוניות החיות והשפע
 שמשפיע אין-סוף ב"ה להחיות העולמות, ובחינה
 זו נקראת בשם רוח פיו עד"מ כמ"ש וברוח פיו כל
 צבאם . . ובין נשמת האדם שנמשכה . . מבחינת
 פנימיות החיות והשפע שמשפיע אין-סוף ב"ה".
 כלומר:

כשם שבנפיקה גשמת מלובש כח פנימי של
 האדם, כך הוא בנמשל אצל הקב"ה, דלשון "ויפח"
 שנאמר כלפי מעלה בבריאת נשמת האדם מורה על
 כך שבהמשכה זו (לברוא נשמה) מלובשת "תוכיות
 ופנימיות" של הקב"ה כביכול.

ואמרו רז"ל מאין באת בו'.

ועל זה אמרו רז"ל "מאין באת", שהפירוש
 הפנימי בזה הוא, שהנשמה שרשה מבחינת "אין",
 כלומר, "אין" הוא תואר על אור אין-סוף ב"ה
 שלמעלה לגמרי מגדר הנבראים, כי מאחר שאין
 לנבראים שום השגה ותפיסה בו ית' לכן קוראים
 אותו בשם "אין".

והיות והנשמה היא "חלק אלקה ממעל ממש",
 ומושרשת במהותו ועצמותו ית' - בחינת "אין",
 לכן אמרו חז"ל "מאין באת".

שבחינת ומדרגת ישראל גבוה מאד נעלה
 מבחינת התפשטות חיצונית מלכותו ית'.

אשר מכל זה מובן, שנשמות ישראל הן "גבוהה
 מאד נעלה" מהאור והחיות המתפשטים ממנו ית'
 להחיות העולמות ושאר הנבראים, משום שאותה
 חיות היא רק מבחינת "חיצוניות המלכות",
 משא"כ נשמות ישראל מושרשות בפנימיות אור
 אין-סוף ב"ה עצמו.

ולכן נאמר ושמרו בני ישראל את השבת,
 להתקדש בקדושתו ית'.

29 - השבת" הוא "אות" "ביני ובין בני ישראל" -
 30 שישראל וקב"ה אחד הם כביכול, עד שהקב"ה
 31 אומר על בני ישראל "כמוני כמוהם כביכול".

32 וזהו ששת ימים תעבוד כו', בבחינת חיצונית
 33 עשי' כדי פרנסתו, וביום השביעי שבת לה',
 34 להיות מתעלה במקורא דכולא, להבטל אליו
 35 ולדבקה בו ית':

36 היות שנשמות ישראל הן בבחינת "כמוני
 37 כמוהם כביכול", על כן גם עבודתן עלי אדמות
 38 היא דומה לבוראן, דכשם שבששת ימי המעשה
 39 משפיל הקב"ה את עצמו כביכול ומצמצם את אורו
 40 וחיותו ב"עשרה מאמרות" להוות ולהחיות את
 41 העולמות, שחיות זו היא רק התפשטות חיצונית
 42 ממנו ית' (הנק' חיצונית מלכותו ית') - כך נצטוו
 43 ישראל "ששת ימים תעבוד", שבמשך ששת ימי
 44 החול הם "משפילים" את עצמם להתעסק בעניני
 45 העולם הזה בשביל פרנסה (לשם שמים), שעשי' זו
 46 היא ענין חיצוני לגמרי (שאינן פנימיות הנשמה
 47 מתגלית בזה).

48 וכשם שבשבת יש "שביתה" למעלה, שהקב"ה
 49 מתעלה כביכול מהשפלה חיצונית זו ואז מתגלה
 50 פנימיות אור אין-סוף ב"ה - כך הוא בבני ישראל,
 51 ש"ביום השביעי" עבודתם היא - "שבת לה'",
 52 להתעלות לגמרי מענייני העולם ולגלות את קדושת
 53 הנשמה כפי שהיא מצד שרשה ומקורה, ועי"ז הם
 54 מתבטלים לאלקות, לדבקה בו ית' בתכלית
 55 הדביקות וההתאחדות.

ושמרו בני ישראל את השבת פרק ראשון

1 ומטעם זה גם קדושת שבת - שהיא גילוי
 2 פנימיות אור אין-סוף ב"ה, כנ"ל - שייכת רק
 3 לנשמות ישראל, לפי שרק הן מושרשות בבחינת
 4 פנימיות אור אין-סוף ב"ה.

5 וזהו הפירוש הפנימי ב"ושמרו בני ישראל את
 6 השבת", שאין הכוונה רק לשמירת מצוות לא-
 7 תעשה שבה, אלא כענין השמירה כפשוטו, שבני
 8 ישראל "שומרים" את השבת, היינו שבכוחם של
 9 ישראל "לשמור" קדושה זו בתוכם, עד שהם עצמם
 10 יתקדשו בקדושתו ית' המאירה ביום השבת.

11 להיות שבת לה' אלקיך כו'.

12 ועל זה נאמר "שבת לה' אלקיך", דקאי על גדר
 13 שביתת האדם, שצריך להגיע לידי בחינת "שבת
 14 לה' אלקיך", כלומר, ענינה של שמירת שבת הוא,
 15 שקדושתו ית' (המאירה בשבת) תשכון בתוך
 16 הנשמה, עד שהו' יהי' "אלקיך" - אלקה שלך,
 17 שהאדם מתקדש "בקדושתו ית'".

18 וכתוב ביני ובין בני ישראל אות היא כו',
 19 כלומר, כמוני כמוהם כביכול.

20 ובזה יובן מה שנאמר בשבת "ביני ובין בני"
 21 אות היא גו', שעצם נתינת השבת לבני"ה היא אות,
 22 מפני שהיא מורה על הקשר הפנימי שבין הקב"ה
 23 לישראל, "כמוני כמוהם כביכול". שהרי עניינה של
 24 שבת הוא גילוי אור אין-סוף ב"ה עצמו שלמעלה
 25 מגדר הנבראים, ורק נשמות ישראל מסוגלות
 26 להכיל ו"לשמור" גילוי אלקות זה, מחמת היותן
 27 מושרשות כביכול במדריגה זו, כנ"ל.

28 ונמצא, דזה גופא ש"ושמרו בני ישראל את

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

8 עכ"ז לא יוכלו מים רבים הללו לכבו' את אור אה"ר
 9 שבעצמות הנפש הנק' בחי' יחידה שלמעלה מבחי' אדם
 10 במוח ולב כנ"ל וקאי זה בזמן הגלות דנשמות ישראל
 11 נזרעו בשעבוד חומר גופני לעבוד עבודת גופם ונבלע
 12 אור ניצוץ אלקי' בעומק מצולת ים (וכמ"ש שכורת ולא
 13 מיין כו' עד מתי תשתכרין כו') וזה מרומז במ"ש יורדי
 14 הים כו' עד יחוגו וינועו כו' וכל חכמתם האלקי תתבלע

1 (כד) ובכל הנ"ל יובן מ"ש מים רבים לא יוכלו לכבות
 2 את האהבה פי' מים רבים הוא כמו ענין
 3 טרדת פרנס' במוח ולב ומעשה עד שמחשיך ומכבה כל
 4 בחי' אור צלם אדם האלקי וכמשל מים רבים שמכבים
 5 את האור. וכמו אדם הנטבע במים רבים שבאו מים עד
 6 הנפש ועד בכלל כך ע"י טרדת האדם בחיי גופו נכבה
 7 אור האלקי המאיר בנשמתו ונמשל ככהמות כו' אך

8 (וכנ"ל דכל בחי' אדם אינו אלא החצי לגבי עצמות
9 הנפש והוא חצי התחתון שבכתר לבד) ואעפ"כ מצד
10 בחי' אדם במוח ולב והעיקר במעשה המצות מזה יהי'
11 העוה"ב שנא' בו להנחיל אוהבי יש חצי העליון דכתר
12 וז"ש ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל
13 הים הקדמוני שקדם לעולם והוא ע"י תשובה ומע"ט
14 בעוה"ז דוקא וד"ל:

הקדמת שער התשובה

1 אך מים רבים לא יכבו לבחי' אה"ר העצמי' כמו ע"י
2 תשובה מעומקא דלבא שנגע עד עצמות הנפש כענין
3 ר"א בן דורדייא שיצא נשמתו בבכיי' כך כתיב בבכיי
4 יבואו ונק' מי בוכין או ע"י קבלת עומ"ש של המצות
5 וע"י שמחה של מצוה שגבוה מגוף מעשה המצוה כנ"ל
6 כ"ז הוא נכלל בבחי' אור אה"ר שמים רבים לא יכבוה
7 ונהרות לא ישטופו מטעם שמעורר למעלה מבחי' אדם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

21 נמצא רק ב' ידות ימינא ושמאלא, אך הע' כי ע' הב'
22 רגלים והב' ידות הוא רק במלאכים וכנ"ל בע' ב'
23 רגלים שהוא המשכת י"ה בו"ה, וב' ידות הוא בחי'
24 המדות פני אר"י אל הימין כו' אל השמאל אבל
25 בנשמות ע"י ההתכללות דב' בחי' רגל וב' בחי' ידות
26 ממשיכים בחי' רגל ג' ויד ג', שהוא בחי' גבוה יותר,
27 כי עיקר בחי' הג' רגלים הוא בחי' המעשה, כי כל הג'
28 בחי' תו' ועבודה וגמ"ח הוא הכל במעשה, ואנו רואים
29 למטה באדם הגם שיש לו שכל ומדות מ"מ עיקר
30 קיומו והעמדתו הוא ברגלים והם נושאים את הראש,
31 נמצא שיש ברגלים בחי' יתירה מה שאין בראש, וכן
32 מצינו במשה ת"ר אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו,
33 וכמארז"ל ע"פ לך רד, כלום נתתי לך גדולה אלא
34 בשבילם, וכך יובן למעלה שדוקא ע"י בחי' המעשה
35 ממשיך בחי' גבוה יותר ממלאכים והוא כמ"ש עד
36 יעבור עמך הוי', שממשיכים מבחי' שלמעלה משם
37 הוי', וזהו ג"כ הג' בחי' הנ"ל, דגמ"ח הוא בחי' ימין,
38 ועבודה הוא בחי' שמאל, ותו' בחי' רגל הג', וזהו
39 בנהר יעברו ברגל שיעברו למעלה מבחי' נהר, וזהו
40 שם נשמחה בו בעצמותו.

כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך

בע"ה, שבת בהעלותך תרס"ו

1 והנה ב' בחי' הליכה ועמידה הוא הכל ברגלים,
2 וזהו"ע שלש רגלים כו' שהוא ג"כ ל' הילוך
3 כמארז"ל חיגר ושאינו יכול לעלות ברגליו פטור כו'
4 שנא' שלש רגלים, והענין יובן בהקדים מ"ש במלאכים
5 ורגליהם רגל ישרה, וילפינן מזה לע' תפלה שצ"ל
6 הרגלים מכוונין זא"ז, ובתוס' בשם הירושלמי פי'
7 ישרה בגימט' תקט"ו, וי"ל ע' תקט"ו, וכן במשה
8 ארז"ל שהתפלל כמנין ואתחנן תקט"ו תפלות כי ע'
9 ת"ק הוא ה' מדות לך ה' הגדולה כו' וההוד, כי העיקר
10 הם ה' מדות ובחי' יסוד היא [בחי' כי כל בשמים
11 ובארץ] כללות של המדות כל ל' כללות, ולכן נמצא
12 ה"פ אור ה"פ מים ה"פ רקיע, כי עיקר ההשתלשלות
13 הוא ע"י בחי' אור מים רקיע, ועבודת המלאכים הוא
14 להמשיך בחי' י"ה בה' מדות וכ"א [כלולה] מי' ויו"ד
15 מיו"ד, וזהו"ע תקט"ו, וכ"ז הוא במלאכים דכתי'
16 ורגליהם ב' רגלים, אבל בנשמות כתי' שלש רגלים
17 שהוא לנגד ג' אבות וכמ"ש בכלעם למה הכינתי זה
18 שלש רגלים אומה כזו כו', וג' בחי' תו' ועבודה
19 וגמ"ח, וע' רגל הג' הוא כמו שמצינו ג"כ בע' כוננו
20 ידיך ג' ידות יד הגדולה יד החזקה יד הרמה, אף שלא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

4 העמדת ע' אומות, א"ל ממך אני מעמיד אותה אומה
5 דכתיב בה כי מי גוי גדול, ולכאורה הלא הם שבעים
6 אומות והם ריבוי יותר, אך הענין כמ"ש השקיפה

1 וביאור הענין דהנה כתיב כמגדל דוד בנוי לתלפיות
2 אלף המגן, כמגדל הוא ע"ד מ"ש באברהם
3 ואעשך לגוי גדול ואי' במד"ר שאמר אברהם מנח לא

20 התורה שנאמר בה אנכי. ובוזה יובן מ"ש מגן הוא לכל
 21 החוסים בו, כי הנה כתיב טוב לחסות בהוי' מבטוח
 22 באדם, כי נגד אדם דקדושה יש אדם דבליעל כמ"ש
 23 עת אשר שלט האדם באדם לכן טוב החסיון בהוי'
 24 מהבטחון באדם, אבל מגן לכל החוסים בו, לא כתיב
 25 ה', כי בו הוא א"ס דלא אתרמיז בשום קוצא ואתא
 26 וזהו בו סתם, וזהו מ"ש אנכי מגן לך שהמגן של
 27 אברהם הוא מאנכי.
 28 וזהו שכרך הרבה מאד בל"ג, כי בגבול יש כמה
 29 מספרים אלף ואלפי אלפים, אבל בבל"ג אין
 30 שום מספר והוא ע"ד מ"ש במד"ר לכל יש סיקוסים
 31 חוץ מדבר א' שאין לו סיקוסים זהו התורה רחבה
 32 מצותך מאד. ופי' בסש"ב שרחב הכלי של מצות לקבל
 33 מאד העליון הבל"ג, וכמ"כ תיבת מאד מורה על
 34 הבל"ג, והראי' ששכרך הרבה מאד בל"ג שאנכי מי
 35 שאנכי מגן לך. ונמצא שע"פ מדת הדין להנבא א"א
 36 להגיע כ"א לשרש הנבראים וע"פ רב חסד התשלום
 37 שכר הוא בל"ג, וע"י שמקיים תומ"צ ע"י נסיון נמשך
 38 מגן הוא לכל החוסים בו.

אנכי מגן לך

בס"ד פ' לך תרל"ב

1 ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך, וכתוב הבט
 2 משמים, כי אוה"ע אומרים רם על כל גוים שהם
 3 מתנשאים א"ע למקום הגבוה אשר אם צדקת מה תתן
 4 לו ולכן הם שולטים על בנ"י, אבל שמים הוא שם
 5 מים, מים הוא חכ"ע ומים הוא תורה כמ"ש כל צמא
 6 לכו למים, וזהו אנו מבקשים שיהי' ההשפעה ע"י
 7 השמים דוקא כי בשמים הוא דוקא נש"י המקיימים
 8 תומ"צ, וזהו שישראל הם הגוי גדול שממשיכים בחי'
 9 גדול הוי' באלקים כמ"ש גדול ה' ומהולל מאד בעיר
 10 אלקינו מפני שנש"י הם דבקים לשם הוי' כמ"ש ואתם
 11 הדבקים בה' וז"ש אשר לו אלקים קרובים שהאלקים
 12 קרובים לנש"י שהם דבוקים בה', ואותה אומה הוא
 13 מעמיד מאברהם.
 14 וזהו כמגדל דוד כי דוד הוא מל' כנס"י מקור נש"י
 15 ושיהי' ההגדלה בדוד הוא ע"י אלף המגן, כי
 16 אלף הוא מספר עצום ומורה על בל"ג, והוא ע"ד מ"ש
 17 נוצר חסד לאלפים, ובמדרש דרשו אלף המגן על משה
 18 שניתנה התורה על ידו לאלף דור שתתקע"ד דורות
 19 עלו במחשבה להבראות ואחר כ"ו דורות ניתנה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

19 הנפש אינו נמשך להחיות את הגוף רק הארתו לבד,
 20 ולכן אינו פועל שינוי בהעצם אם מאיר או אינו מאיר
 21 בו, כלומר, לעצם הנפש לא אכפת כביכול אם היא
 22 בתוך הגוף או שלא, שהרי לא חל בה שום שינוי בכל
 23 מקרה.
 24 וכמו כן מה שמחיה את הגוף בפועל, הרי זה שלא
 25 על-ידי התעסקות שהרי התעסקות זה ענין של שפע,
 26 אלא שעל-ידי התלבשותו בגוף ממילא הגוף חי בו.
 27 ומה שצריך לחיות צמצום של הנפש בכדי להתלבש
 28 בגוף, זהו רק בכדי שיהיה לו שייכות אל הגוף, כי גם
 29 הארת הנפש אין לו שייכות אל הגוף - גם הארת הנפש,
 30 למרות שהיא הארה בלבד ולא עצם, היא גדולה וגבוהה
 31 מדי בשביל להחיות את הגוף ולכן צריכה צמצום.
 32 (וחיות הנפש בדרך כלל הוא בבחינת אור פנימי בו' -
 33 כלומר, באופן כללי כאשר משווים את חיות הנפש
 34 לענינים אחרים, נחשבת חיות הנפש לאור פנימי -
 35 כלומר אור שענינו לבוא ולהתגלות בפנימיות - כיון
 36 שהיא מתלבשת בתוך הגוף, אך כאשר מדברים על אופן

1 במאמר המוסגר, מקשר זאת הרבי נ"ע לאופן המשכת
 2 אור הסובב בעולמות: (צריך לומר שהכוונה כאן כפי
 3 המבואר במקום אחר על אור הסובב, שהוא אור מקיף
 4 (אור הממלא, שהוא אור המתלבש בעולמות ומתגלה
 5 בהם לפי ערכם, שייך לגדר 'שפע', וכפי שיתבאר בפרק
 6 הבא), דאור הסובב הגם שנמשך גם כן על-ידי הצמצום
 7 אין הצמצום פועל בו להיות אור פנימי והרי הוא נשאר
 8 במהותו כמו העצם, ופעולת הצמצום בו היא רק מה
 9 שנעשה בבחינת מקיף לעולמות על-ידי פנים בו' -
 10 כלומר, אופן הימצאות אור הסובב בעולמות, הוא
 11 באופן שאינו מתגלה בפנימיותם אלא מקיף אליהם
 12 (שזה שנעשה מקיף הוא על-ידי פעולת הצמצום) ואין
 13 שינוי במהותו, כאור מעין המאור וכמו שיתבאר).
 14 והנה כמו באור וזיו השמש שהוא משל לבחינת 'אור'
 15 ולא 'שפע' כמו כן הוא יובן ממשל נוסף באור וחיות
 16 הנפש להחיות את הגוף שהוא גם כן לא בחינה של
 17 המשכת מהות דבר, אלא רק הארה לבד, שאין בה מן
 18 העצם כלל ואינה פועלת שינוי בהעצם, שהרי עצם

46 כשהוא חומר דק הרי הוא כלי יותר לקבל אור צורת
 47 השכל שאז מתגלה בו שכלים עדינים יותר מכמו במוח
 48 עב, וכל מה שמזוכך חומרו יותר על-ידי עבודה הרי
 49 מתגלה בו אור השכל ביותר בו.
 50 וכמו ככל אדם אחר האכילה הוא אינו כלי כל כך לאור
 51 השכל והוא מרגיש כבדות ועייפות מפני האידים
 52 העולים מהמאכל שהם אידים מגושמים שמעלימים
 53 ומסתירים על השכל, ואחר כך בשנה נעשה מוחו מזוכך
 54 והוא כלי לקבל את אותם שכלים בו, הרי זה הכנה
 55 ממש בהכלי - היינו באברים הגשמיים - להיות כלי
 56 לקבל את האור והגילוי בו.
 57 וכמו כן יש השערה באור השכל כלומר, השינוי הוא
 58 לא רק מצד הכלי אלא גם מצד הכח הפרטי שבנפש
 59 הנמשך בו איך שיומשך ויאיר בהכלי, דבשם שיש הכנה
 60 בהכלי לקבל אור השכל כמו כן יש השערה גם כן בכח
 61 השכל איך שיומשך בהכלי (וכמו שנתבאר לעיל פרק
 62 ו), שהרי האורות מתלבשים כדי להיות כפי ערך הכלים.
 63 רק שזה - את ההשערה בשכל - אין אנו מרגישים בו,
 64 איננו חשים איך עובר אור השכל המופשט שינוי בשביל
 65 להתלבש בחומר המוח, אך למרות זאת, יש שינוי גם
 66 מצד הכח המתלבש ולא רק מצד הכלי המקבל.
 67 וכמו במשפיע ומקבל שהשינוי הוא גם מצד המשפיע,
 68 שיש השערה בהמשפיע איך להשפיע וכן בהמקבל הכנה
 69 לקבל את האור היינו, שהשינוי הוא משני הכיוונים,
 70 וכמו כן הוא בהכחות הפרטיים של הנפש המתלבשים
 71 באברים הפרטיים בו.
 72 נמצא אם כן, כי המשכת הכוחות הפרטיים שבנפש
 73 בתוך האברים היא באופן של התעסקות והתלבשות,
 74 וכמו שהתבאר באריכות גדולה במאמר הראשון של
 75 המשך זה, וזהו המשל להמשכת שפע.
 76 מה שאין-כן בכללות אור וחיות הנפש המחיה את הגוף
 77 - לא הכוחות הפרטיים, אלא כללות חיות הנפש שמחיה
 78 את הגוף מבלי להתייחס לחילוק בין האברים עצמם,
 79 שזה המשל להארה ולא לשפע, מצדה אין חילוק כלל
 80 בין גוף גם לגוף דק, ולא כחיות הכוחות הפרטיים
 81 המתגלים יותר ככל שהגוף מזוכך יותר.
 82 וכמו שבגוף אחד כשמדברים על עצם המשכת החיות
 83 אין חילוק בהאיברים פרטים שבו כמו הראש שהוא
 84 היותר דק שבאיברים והעקב שהוא היותר גס הרי כולם
 85 חיים מהנפש בשוה. אי אפשר לומר שהראש חי יותר
 86 מהעקב, שהרי שניהם חלקים של גוף אחד חי, כמו כן
 87 אין הפרש בכללות חיות הנפש איזה גוף היא מחיה בין
 88 גוף גם לגוף דק כי מצד עצם הנפש אין התעסקות
 89 פרטית בשביל להחיות את הגוף, אלא זה נעשה בדרך
 90 ממילא.

1 השייכות בין הנפש לגוף, אין זה באופן של התעסקות
 2 כיון שהנפש מחיה ממילא את הגוף, וכמו שנתבאר
 3 (במקום אחר),
 4 ועל כן - כיון שחיות הנפש עצמה היא למעלה משייכות
 5 אל הגוף צריך להיות צמצום בנפש שיהיה לו שייכות
 6 אל הגוף בו, אבל אין הפירוש בזה שהנפש צריכה
 7 להתעסק ולהשתנות בשביל הגוף.
 8 והרי זה כמו שהתבאר במשל לעיל שהנפש נופח במפוח
 9 לחמם את המתכת שלמרות שיש כאן איזו שהיא
 10 פעולה של ניפוח הרי שזהו רק לקרב את האש אל
 11 המתכת בנוכח לעיל, אבל חימום המתכת לאחר שהאש
 12 התקרבה אליה, היא ללא שינוי והתעסקות של האש
 13 עצמה, כמו כן ענין הצמצום בהנפש הוא בכדי לקרב
 14 את הנפש לגוף שיהיה לו שייכות אל הגוף בו, אבל,
 15 וכשמתלבש בהגוף הרי הוא מחיה את הגוף שלא על-ידי
 16 התעסקות בו' אלא בדרך ממילא כביכול.
 17 אלא שעל זה אפשר לשאול לכאורה: ומה שצריך להיות
 18 הכנה בגוף לקבל חיות הנפש, כלומר, כיצד אפשר
 19 להשוות את חיות הנפש לפעולה שלא בדרך התעסקות,
 20 שהרי יש הכנה מצד חומר הגוף בשביל להיות ראוי
 21 לקבל את חיות הנפש - אם כן רואים שיש כאן
 22 התעסקות? על זה מבאר הרבי נ"ע: הרי זה הכנה
 23 כללית מה שנברא כך להיות מוכן לקבל צורת נפש
 24 האדם, בשונה מגוף של בהמה שאינו יכול לקבל נפש
 25 אדם, אך אין זה הכנה שעניינה התעסקות והתלבשות
 26 של השפעת החיות.
 27 ואין זה כמו הכנת הכלים ואיברי הגוף לקבל הכחות
 28 הפרטיים של הנפש, כמו כח הראיה בעין וכח השמיעה
 29 באוזן וכו', שהוא האור הפנימי, שזהו באמת הכנה
 30 פרטית להיות בו גילוי הכח בכחית אור פנימי ממש
 31 שזהו תלוי בזיכרון הכלי בו'. כיון שכל שהכלי יזדכך,
 32 תתלבש בו החיות הפרטית בגילוי יותר.
 33 כלומר, יש הבדל מהותי בין כללות המשכת החיות
 34 להחיות את הגוף, לבין המשכת הכוחות הפרטיים
 35 לאברים המתאימים להם. ההמשכה הכללית להחיות את
 36 הגוף זו המשכת הארה, שהיא מעין המאור ונמשכת
 37 ללא התעסקות והתלבשות ואינה פועלת שינוי. ואילו
 38 המשכת כוחות הנפש הפרטיים באברים זו המשכת
 39 שפע, לכן היא נמשכת על-ידי התעסקות והתלבשות
 40 והכוחות משתנים על-ידי המשכתם באברים.
 41 ומפרט הרבי נ"ע את אופן ההכנה של האברים הפרטיים
 42 כדי לקבל את כוחות הנפש השייכים אליהם, שזה -
 43 כנ"ל - משל להמשכת שפע הבאה ע"י התעסקות
 44 ופועלת שינוי:
 45 וכמו בחומר המוח שמשפיע על השכלים המתגלים בו,

13 אמנם אור הוא שאין בו העצם, רק גילוי העצם, וכמו
14 אור השמש, ולכן אין מזה שינוי בהעצם ולא בהגילוי
15 מאתו, ואינו מוטרד ומתעסק להאיר, וכמו חימום
16 המתכות מהאש שהוא בדרך ממילא ואינו תלוי בהכנת
17 המקבל,
18 והמעלה באור שהוא כמו העצם (רק שבהתגלותו
19 מתמעט), מהשיאין-כן שפע הוא רק לפי אופן העצם,
20 וכמו באור השמש כן הוא באור וחיות הנפש שאינו
21 עושה שינוי בהעצם, ואינו מוטרד בוה, והצמצום הוא
22 רק שיהיה שייך אל הגוף, והכנת הגוף הוא רק הכנה
23 כללית (לא כמו בשפע שצריך להיות הכנה פרטית),
24 לכן מחיה כל הגוף בשוה.

1 והכנת הגוף כדי לקבל את החיות של הנפש הוא רק
2 בכללות, דכמו שגוף הבהמה מוכן לקבל צורת נפש
3 הבהמה, כמו כן גוף האדם מוכן לקבל צורת נפש
4 האדם, אבל אופן החיות אין זה לא על-ידי הכנת הגוף
5 (המקבל) ולא על-ידי התעסקות מהנפש להחיות
6 (המשפיע) כו'.
7 וכל זה שלא צריך התעסקות בחיות הנפש הכללית
8 בשביל להחיות את הגוף, ולא צריך הכנה בשביל
9 פעולת גילוי החיות, הוא לפי שההמשכה מהנפש הוא
10 בכחינת אור לא בכחינת שפע, על כן אינו בכחינת
11 תפיסה והתלבשות כו'.
12 קיצור.

שבת פרשת שופטים

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תש"י

18 איין-סוף למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין
19 תכלית הם שתי בחינות מקיף, מקיף דאור ישר ומקיף
20 דאור חוזר, דמקיף דאור ישר הוא מקיף הקרוב והוא
21 בגדר גלוי על-כל-פנים, ומקיף דאור חוזר הוא מקיף
22 הרחוק ואינו בגדר גלוי כלל. ויובן² ענין זה בהשגה,
23 וכמו על-דרך-משל הרב שהוא משפיע שכל לתלמידו,
24 הנה מה שמתקבל אצל המקבל, הינו חלק השכל
25 והסבא שנתלמיד מקבל הוא בחינת אור פנימי, והוא
26 מה שיתישב בכלי המקבל בכי טוב ובחינת התישבות
27 ממש. אמנם עמק השכל מה שאין ביכולת התלמיד
28 לקבלו הרי נשאר בבחינת מקיף על שכלו בלבד ומקיפו
29 בהעלם, ומפל-מקום הרי זה בבחינת קרוב אל המקבל,
30 דהגם דזהו מה שנשאר בבחינת מקיף על שכלו ונגם
31 בהעלם בלבד ומפל-מקום הרי הוא בבחינת קרוב, לפי

1 אור א"ס למעלה עד אין קץ - אור נעלם ואינו בגדר גלוי למטה, מקיף הרחוק. עד אין
2 תכלית - מקיף הקרוב, בגדר גלוי ושייך לעולמות. משל לזה מהשפעת שכל מרב
3 לתלמידו, שבאה בב' אופנים
4 (טז) והנה שני ענינים אלו דאור איין-סוף למעלה
5 מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין
6 תכלית, הן שתי מדרגות באור איין-סוף ברוף-הוא, ויש
7 הפרש גדול ביניהם, דמה שאור איין-סוף למעלה מעלה
8 עד אין קץ הוא אור הנעלם והסתום שאינו בגדר גלוי
9 והמשכה, ולעולם לא יבוא בגדר גלוי לעולמות,
10 וכמאמר¹ "אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל
11 סתימין"², שהוא סתום בעצם. ומה שאור איין-סוף
12 למטה מטה עד אין תכלית הוא בגדר גלוי על-כל-
13 פנים, והוא השייך אל העולמות, ובכללותו הוא בחינת
14 גלוי בעצמותו, פרוש דבעצמותו גופא הוא בבחינת
15 גלוי בעצמו בכיכול, מה-שיאין-כן מה שלמעלה מעלה
16 עד אין קץ הוא שגם בעצמותו אינו בבחינת גלוי אלא
17 שהוא סתום ונעלם. דשני ענינים אלו, מה שאור

1) אליהו. בהקדמת תיקוני זוהר. וראה תורת חיים פרשת נח
[מאמר] דיבור המתחיל ויהי כל הארץ פרק יא.
2) ראה לקוטי תורה פרשת ראה ביאור על פסוק אני לדודי.
[מאמר] דיבור המתחיל השמים מספרים תרס"ו ואילך.

(* נדפס בספר המאמרים - תש"י עמ' 151 ואילך, והוא המשך
לג' מאמרים שלפני זה - דיבור המתחיל "באתי לגני" דיבור
המתחיל "היושבת בגנים" ודיבור המתחיל "ולבאר זה" ההערות
ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.

31 וְלֹאֵת גַּם הַהֲתַגְלוֹת שֶׁלוֹ הוּא בְּבַחֲנֵינָת הַבְּדֻלָּה
 32 וְהַתְּעַלְמוֹת בְּעֶצֶם, א פֶּאֶרְמֵאֲכַטְעֵר עֲנִינָן, דְּכָל עֲנִינָנוּ הוּא
 33 בְּהַבְּדֻלָּה וְהַתְּעַלְמוֹת, וְהִינוּ דְּאֶצֶל הַמְּשַׁפֵּיעַ עֲצָמוּ הוּא
 34 בְּבַחֲנֵינָת הַתְּעַלְמוֹת וְהַבְּדֻלָּה. וְהִנֵּה נִפְרַז זֶה יוֹתֵר דְּכֹאֲשֵׁר
 35 הַמְּשַׁפֵּיעַ מִשְׁפִּיל וּמִתְחַכֵּם בְּהַשְׁפָּלָה זו (הִינוּ בָּאוֹר
 36 הַנִּבְדָּל), וְזֶהוּ כָּלֵל יְדוּעַ דְּכָל הַשְׁפָּלָה וְהַתְּחַכְמוֹת גּוֹרֵם
 37 תּוֹסֶפֶת אוֹר וְגַלּוּי, דְּכֹאֲשֵׁר הַמְּשַׁפֵּיעַ מִשְׁפִּיל וּמִתְחַכֵּם
 38 הָרִי נְתוּסָף לוֹ אוֹר וְגַלּוּי, אֲמָנָם הָאוֹר וְהַגְּלוּי שְׁנִתּוֹסָף לוֹ
 39 הוּא גַּם כֵּן מִתְּעַלֵּם בְּעֶצְמוֹתוֹ, וְאִינוּ דּוֹמָה כָּלֵל לְכֹמוֹ
 40 שֶׁהוּא בְּהַגְּלוּי אוֹר-שְׁכָל הַשִּׁיף אֶל הַמְּקַבֵּל, דְּהִנֵּה בְּגַלּוּי
 41 אוֹר-שְׁכָל הַשִּׁיף אֶל הַמְּקַבֵּל דְּכֹאֲשֵׁר הַמְּשַׁפֵּיעַ עֲצָמוֹ
 42 מִשְׁפִּיל וּמִתְחַכֵּם בְּזוֹהַ לְעֶצְמוֹ בְּעַמְקַ הָעֲנִינָן יוֹתֵר הָרִי זֶה
 43 בְּבַחֲנֵינָת קְרוּב אֶל הַמְּקַבֵּל, דְּהִגָּם שֶׁזֶּהוּ מֵהַמְּשַׁפֵּיעַ
 44 מִשְׁפִּיל וּמִתְחַכֵּם בּוֹ לְעֶצְמוֹ, מִפְּלִ-מְקוֹם הִנֵּה גַּם
 45 מִהַשְׁפָּלָה וְהַתְּחַכְמוֹת הַחֲדוּשָׁה (שֶׁהַשְׁפִּיל וְהַתְּחַכֵּם הַמְּשַׁפֵּיעַ
 46 עֲצָמוֹ) בָּא מִזֶּה אֶפְסֵי קִצְהוּ לִידֵי גְלוּי בְּהַמְּקַבֵּל (כְּמוֹבֵן לְפִי
 47 עֲרָף כו'), וְכַלּוֹת מֵהוּת הָאוֹר הוּא בְּבַחֲנֵינָת קְרוּב, לְפִי
 48 שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵינָת הַמְּשַׁכָּה, פְּרוּשׁ דְּכַלּוֹת מֵהוּת אוֹר בְּזוֹהַ
 49 הוּא בְּתַנוּעָה דְּהַמְּשַׁכָּה וְהַתְּגַלוּת, לְכֵן כֹּל מֵהַ שְׁמִתְגַּלֶּה
 50 בְּזוֹהַ אֶצֶל הַמְּשַׁפֵּיעַ, הִגָּם שֶׁזֶּהוּ מֵהַמְּשַׁפֵּיעַ מִשְׁפִּיל
 51 וּמִתְחַכֵּם לְעֶצְמוֹ, וְגַם כְּמוֹ שֶׁהוּא לְעֶצְמוֹ הוּא בְּתַכְלִית
 52 הָעַמְקַ, מִפְּלִ-מְקוֹם לְהִיּוֹת דְּכַלּוֹת מֵהוּת הָאוֹר הוּא
 53 בְּתַנוּעָה דְּהַמְּשַׁכָּה וְהַתְּגַלוּת, הָרִי הוּא בְּבַחֲנֵינָת הַמְּשַׁכָּה
 54 וְגַלּוּי, אֲבָל בְּשִׁכְלִים עֲמָקִים יוֹתֵר שְׂאִינָם שִׁכְכִים אֶל
 55 הַמְּקַבֵּל כָּלֵל שֶׁהוּא סְתוּם בְּעֶצֶם, אִם כֵּן הָרִי כַלּוֹת
 56 מֵהוּת הָאוֹר הוּא בְּתַנוּעָה דְּהַתְּעַלְמוֹת, הִנֵּה כֹּל מֵהַ
 57 שְׁמִשְׁפִּיל וּמִתְחַכֵּם הַמְּשַׁפֵּיעַ בְּזוֹהַ, אִף שֶׁהוּא מְשִׁיגוֹ
 58 וּמִשְׁפִּיל בּוֹ, הִנֵּה לְהִיּוֹת דְּכַלּוֹת הַמֵּהוּת דְּאוֹר זֶה הוּא
 59 בְּתַנוּעָה דְּהַתְּעַלְמוֹת, הִנֵּה גַּם מֵהַ שֶׁהוּא מִתְּגַלֶּה אֵלָיו
 60 הוּא הָאוֹר נִבְדָּל וּמִתְּעַלֵּם בְּעֶצְמוֹתוֹ.

1 שְׁבַמְשֻׁף הַזְּמַן יָבוֹא עַל זֶה, וּכְמֵאֲמַר³ "עַד אַרְבָּעִין שָׁנִין
 2 לֹא קָאִים אִינְשׁ אֲדַעְתִּיהָ דְּרַבִּיהָ", אִם כֵּן הָרִי בְּמִשְׁפָּח
 3 הַזְּמַן דְּאַרְבָּעִים שָׁנָה הָרִי יָבוֹא עַל עַמְקַ הַחֲכָמָה, וְלֹאֵת
 4 הָרִי הוּא בְּבַחֲנֵינָת קְרוּב אֵלָיו, וְכֵן מִי שֶׁהוּא לּוֹמֵד אֵינְזָה
 5 עֲנִינָן וְרוּאָה אוֹ מְרַגֵּשׁ שְׂיֵשׁ בּוֹ עַמְקַ גְּדוֹל וְאִינוּ יוֹדֵעַ
 6 מֵהוּ עַמְקַ אֲבָל מְרַגֵּשׁ הוּא שְׂיֵשׁ בְּזוֹהַ עַמְקַ עֲנִינָן, הִנֵּה
 7 הָעֲנִינָן הָעַמְקַ הַהוּא, אִף שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ אוֹתוֹ כָּלֵל, מִפְּלִ-
 8 מְקוֹם מֵאֲחַר דְּרוּאָה שְׂיֵשׁ בְּזוֹהַ עַמְקַ אוֹ גַּם רַק מְרַגֵּשׁ
 9 דִּישׁ בְּזוֹהַ עַמְקַ דְּכָר הָרִי הוּא בְּבַחֲנֵינָת קְרוּב, דְּבְמִשְׁפָּח
 10 הַזְּמַן, דְּכֹאֲשֵׁר יִתְחַכֵּם יַעֲמֵד גַּם עַל הָעַמְקַ הַהוּא, וְזֶהוּ
 11 הַמְּקִיף דְּאוֹר יִשְׂרָאֵל, דְּהִגָּם שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵינָת מְקִיף, וּמִפְּלִ-
 12 מְקוֹם הָרִי הוּא בְּבַחֲנֵינָת מְקִיף הַקְּרוּב שֶׁהוּא בְּקְרוּב אֶל
 13 הַפְּנִימִיּוֹת, דְּאֶפְסֵי קִצְהוּ הָרִי מִתְּגַלֶּה וְגַם הִתְּעַלֵּם יָבוֹא
 14 לִידֵי גְלוּי כּו', אֲבָל שְׁכָל שֶׁהוּא עַמְקַ בְּיוֹתֵר, וְהִינוּ
 15 שֶׁהוּא נִעְלָם בְּעֶצֶם דְּגַם אֶפְסֵי קִצְהוּ אִינוּ מִתְּגַלֶּה, וּכְמוֹ
 16 חֲכָמַת שְׁלֵמָה דְּכֹתִיב "וְהָרִי" נִתֵּן חֲכָמָה לְשְׁלֵמָה כְּאֲשֵׁר
 17 דְּבָר לּו', וְהִינוּ שְׁנִתֵּן לוֹ הַדְּעָה הַעֲלִיּוֹנָה מִמֶּשׁ מֵהַ
 18 שֶׁהוּא לְמַעַל מְגֻדֵר הַשְּׁגָת הַנִּבְרָאִים, דְּגַם אֶפְסֵי קִצְהוּ
 19 אִינוּ מִתְּגַלֶּה, וְלַעוֹלָם לֹא יָבוֹא לִידֵי גְלוּי מִמֶּשׁ, הִנֵּה
 20 הַשְׁפָּלוּת אֵלּוֹ בָּאִים עַל-יְדֵי לְבוּשִׁים הַמְּעַלִּימִים
 21 וּמִסְתִּירִים, כְּמוֹ הַמְּשָׁלִים וְהַחֲדוּת, שְׁבָהֵם הָרִי אִינוּ
 22 נִרְאֶה וְנִכְרַ שְׂיֵשׁ בְּהֵם חֲכָמָה וְשְׁכָל, וּכְמוֹ מִשְׁלֵי שְׁלֵמָה
 23 שְׂאִינוּ נִפְרַז וְנִרְגָּשׁ גְּדָל הַחֲכָמָה דְּחֲכָמַת שְׁלֵמָה, וְרַק
 24 שְׂיִוְדָעִים אוֹתָם מִמְּדֻרְשֵׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל מֵהַ שְׁגָלוֹ לְהֵם
 25 בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְעַט מִהַחֲכָמָה שְׁבַמְשָׁלִים, אֲבָל בְּהַמְּשָׁלִים
 26 עֲצָמוֹן הָרִי אִינוּ נִרְאֶה הָאוֹר-שְׁכָל וְהַחֲכָמָה, לְכֵן בְּסַפְּוּרֵי⁴
 27 מְעַשִּׂיּוֹת שְׁבַתּוּרָה יֵשׁ בְּהֵן סוּדוֹת וְרִזִּין עֲלֵאִינְי הַרְבֵּה
 28 יוֹתֵר מִכְּמוֹ בּוֹדֵינִי הַתּוֹרָה, אֲבָל אִינוּ נִכְרַ כָּלֵל, וְהוּא לְפִי
 29 שְׂעֶצֶם הָאוֹר הוּא סוּד סְתוּם וְאִינוּ בָּא לִידֵי גְלוּי רַק
 30 עַל-יְדֵי הַסֵּתֵר וְהָעֵלֶם, וְהִינוּ דְּעֶצֶם הָאוֹר הוּא אוֹר נִבְדָּל,

ב' ניסן. ה'ש"ת

3) ראה עבודה זרה ה, ב. לקוטי תורה סוף פרשת אחרי.

4) להעיר מזהיר חלק ג קמט, ב. קנב, א. הקדמת הרב רבינו חיים וויטל לשער ההקדמות (נדפסה בסוף קונטרס עץ החיים).

ב. עד ארבעים שנה אין אדם עומד (מבין) על דעת רבו. ג. וסודות עליונים. ד. ענין סגור - סתום.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

6 את ר' משה פויזנער, לומר בפניהם, פעמיים או שלש
 7 פעמים בשבוע, שיעור במסכת נדרים.
 8 כב. סבי - מספר לי הר' יוסף בנימין - סיפר לי,
 9 שחש בכוח הקדוש של הרבי כשהיה עדיין צעיר
 10 לימים, עוד לפני שנעשה חתן.

1 כא. למדני ליאזנא, אחדים מהם בני גילו של
 2 הגאון ר' אברהם הגנן, שני בניו שהיו ידועים
 3 בבקיאותם ובחריפותם, ובראשם הגאון ר' ברוך
 4 שהחזיקוהו לגאון וכתלמידו המובהק של הגאון ר'
 5 אברהם הגנן בסדר נזיקין ובחושן משפט - ביקשו

כד. הרבי אמר לי אז שחשק כזה בלימוד התורה
 כפי שלמדתי אז - הוא מתנה מלמעלה, וכתוב¹⁰⁵
 'ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ד' נתן
 לכם'. ארץ - רצון, ארץ הטובה אשר ד' נתן לכם -
 הרצון והחשק בלימוד תורה וכן הרצון והחשק
 בעבודת השי"ת. הרי כשד' נתן ארץ טובה, חשק
 ורצון בלימוד תורה, צריך להיות 'ואבדתם מהרה', יש
 לאבד את ה"מהרה", וצריכים ללמוד תורה בנעימה,
 לענג את הנשמה בנועם התורה.
 במלים ספורות אלו בפירוש הפסוק 'ואבדתם
 מהרה מעל הארץ הטובה אשר ד' נתן לכם', שינה
 הרי את הטבע שלי. נגזר בי טבע המהירות, והתעורר
 בי חוש המתנות. בהסרת המהירות ובקנין המתנות
 עשה אותי הרבי למאושר לכל ימי חיי.
 כה. יומן תרס"ד מרובה בענינים, שכן בשנת
 תרס"ד היה לי לרשום כל האירועים שאירעו במשך
 השנה, הן בחיי הפרטיים - שנת תרס"ד היתה השנה
 הראשונה שאני ורעייתי הרבנית מרת נחמה דינה תי'
 - כשעברה שנה ממר-חשון תרס"ג שהתחלתי לנהל
 מסחר הסרסרות בקנין ומכירת יערות - ערכנו
 חשבון ההכנסה, ריווח והוצאה, ובשמחה גדולה
 הפרשנו מעשר שהיווה ב"ה סכום משמעותי.
 ענייני הכלל בשנת תרס"ד גם כן היו בהיקף גדול
 יותר. בגלל נסיבות מלחמת יפן נחלשה באופן רשמי
 תעמולת הפוגרומים בחוגי המלוכה, אפילו ראש
 הצוררים סאווארין ימ"ש, עורך ה"נאווי
 וורעמיא"¹⁰⁶, הקפיא את הארס שלו, וכל ענייני הכלל
 שהיו צריכים לבצע אז בפטרבורג עלו בקלות יותר.
 בחוגי המלוכה הגבוהים יותר בפטרבורג הורגשה
 נטיה טובה יותר כלפי האורטודוקסיה.
 נסיעת הוד כ"ק אממו"ר הרה"ק שהיתה קשורה
 בענייני הכלל, ונסיעותיי התכופות למוסקבה,
 פטרבורג, ורשה, שהיו קשורות יותר למשלוח מצה
 ומצרכי פסח לחיילים במזרח הרחוק - כל זה רשום
 במדה ידועה ביומן.
 כן ענייני ישיבת תומכי תמימים התרחבו מאד
 בשנת תרס"ד, בכל מחלקות הישיבה. תוצאות טובות
 גדולות ביותר הניבו בחורף תרס"ד, הקמת החדרים,
 המשך הידיעות הטובות ממקומות שונים עשו רושם
 חזק על תלמידי ה"אולם הגדול", שהתמסרו יותר
 בשמירת זמני לימוד החסידות והתמסרו יותר
 לעבודת התפילה.

בטבעי, סיפר לי סבי, הייתי מעמיד על דעת עצמי
 בעקשנות גדולה. גם המלמדים שלו, למרות שהוא
 העריך אותם מאד, בכל זאת לא יכלו להשפיע עליו
 לשנות טבעו ולא להעמיד הכל על דעת עצמו, ומשנה
 לשנה התחזק אצלו הטבע של להעמיד על דעת עצמו
 ולא תפס אצלו מקום מה שהזולת אומר.
 כשהתבגרתי - מספר הסבא - התחלתי להבין
 שמן ההכרח לשנות את הטבע ולתת מקום גם למה
 שהשני אומר. אך לא יכולתי לפעול על עצמי.
 בטבעי, סיפר לי הסבא, הייתי מהיר, בהיותי בעל
 כשרון טוב עם תפיסא יפה, הנה בהשקפה ראשונה
 הייתי תופס את הסוגיא.
 ל"בר מצוה" של הרבי התאספו הרבה גאונים
 ולמדנים גם מויטבסק, פולוצק ומינסק. היתה זו
 באמת כנסיה של סנהדריה גדולה. שלשה גאונים היו
 מראשי הראשים: דודו של הרבי - גיסו של אביו -
 הגאון ר' יוסף יצחק¹⁰⁴, היה מפורסם [גע'ש'ט] בכל
 הסביבה בשם העילוי מטשארני: הגאון ר' משה
 ראובן בן הגאון האדיר ר' אברהם זאב
 מביעשנקוביץ¹⁰⁴, שמילא מקום אביו בישיבה
 הגדולה שבביעשנקוביץ, והגאון ר' אברהם מאיר,
 תלמידו המובהק של בעל סדר הדורות.
 הגאון הרב ר' ברוך והגאון הרב ר' משה פויזנער
 ערכו שבעת ימי המשתה. כל יום היתה סעודת מצוה
 עם הרבה חידושי תורה.
 חידושי התורה של הרבי עלו על כולם. כל הגאונים
 הסמיכו את הרבי והכתירוהו בתואר "רב". ואת התואר
 הזה רשמו בפנקס החברה קדישא, זכרון לדורות.
 כג. פעם אחרת - מספר הסבא - ישבתי בבית
 מדרשו של ר' משה ולמדתי. באותה תקופה למדתי
 בהתמדה בלתי רגילה, ובטבעי למדתי בקול רם
 ובמהירות עצומה. הבנתי ביסודיות את מה שלמדתי,
 אך למדתי במהירות גדולה.
 הרבי ישב בחדר הספרים. כשעבר הרבי לידי,
 אמר לי, שאני אמנם לומד בחשק, אך במהירות רבה.
 עניתי לו שאני מהיר בטבעי. ואמר לי הרבי: צריכים
 לשנות את הטבע. עניתי לו שאינני יכול לשנות את
 טבעי. ואמר לי הרבי: ליהודי יש כוחות והוא יכול
 לשנות את הטבע בדרך קבלת עול. וכשאדם מרגיל
 את עצמו הרי הרגל נעשה טבע, והטבע שנוצר על
 ידי הרגילות משנה את הטבע שמלידה. קבלת עול -
 אומר הרבי - היא יסוד מוסד בתורה ועבודה.

(106) עתון שהצטיין בשנאתו ליהודים.

(104) ראה אודותיו בזכרונות כ"ק מו"ח אדמו"ר (ברוקלין, ה'תשט"ו).

(105) דברים יא, יז.

13 היה הישוב'ניק החסיד ר' נחום דובער אופה חצי שק
14 קמח לחלות, שוחט עגל או שה, ואת החלות והבשר
15 שולח לקאליסק עבור הרב ותלמידי החכמים.
16 בנו, החסיד ר' זלמן יצחק - אביו של יעקב
17 שמשון - היה למדן די טוב, אך רצה להיות נהנה
18 מיגיע כפיו, ובחר בעבודת הבניה. ר' זלמן יצחק היה
19 לעתים קרובות בשעת עבודתו חוזר בעל-פה על פרק
20 משניות.
21 החסיד ר' זלמן יצחק הבנאי התייחס מאוד על
22 היותו אחד מהבונים היהודיים שהקימו עבור הרבי
23 האמצעי ומשפחת הרב את החצר הגדולה ובתי
24 המדרשים בלויבאוויטש.

שביעי של פסח בסעודת הלילה, ה'ת"ש

1 (היתה כתת תלמידים שהתרשלו בלימוד
2 החסידות, וזה הביא לכך שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
3 כתב ופרסם קונטרס "עץ החיים"¹⁰⁷).
4 כל האירועים הכלליים והפרטיים הללו בהוספת
5 הכירותי עם שני הזקנים מהאראדישץ, ר' יוסף
6 בנימין הגרדי והחסיד ר' יעקב שמשון הבנאי -
7 שניהל עבודת הבניה בחצר הארפאקי, ששני בניו
8 החזיקו בחכירה - הכפילו דפי יומני.
9 כו. החסיד ר' יעקב שמשון הבנאי הוא יהודי
10 פשוט רגיל. אך התגאה מאד ביחוס האבות שלו. סבו
11 נחום דובער הישוב'ניק, ליד קאליסק, היה חסיד של
12 רבנו הזקן, מכניס אורחים גדול. לקראת כל שבת וחג

(107) נרפס, עם מבוא מכ"ק מו"ח אדמו"ר, תש"ו, ברוקלין.

אגרות קודש

21 הלא רק בגלל הישיבה העתקתי מגורי מריגא לפולין, ואם
22 היו אחדים מאנ"ש שי מתעניינים בזה בהתענינות הראוי'
23 בטח כבר הי' בית עבורו ועבור הספרים כנדרש, ואם
24 ישנה התעוררות כזו יעזרם השי"ת בגו"ר.
25 במצב בריאותי אין שינוים. אף כי תי"ל עסקתי
26 בהעבודה העמוסה עלי - במשך ארבעת החדשים שבליתי
27 בביתי - הרגשתי חלישות גדולה, ומפני טעמים שונים לא
28 יכלתי לנסוע קודם, ועכשיו זה שבוע השני שבאתי לפה
29 להסאנאטאריום, אבל טרם התחלתי לעסוק ברפואות כי
30 עלי עוד להנפש איזה ימים עד אשר אתחיל בהרפואות,
31 והשי"ת ישלח לי רפוא"ש בתוך שאר חולי אחב"י
32 [ה]צריכים לרפואה כברכת אנ"ש שי.
33 בטח כבר נתקבלו מכתבי הקודמים וכתוב ישר לפה.
34 אם יודרש להם לשלוח איזה סכומים ישלחו לפאריז
35 כמו עד עכשיו.
36 יפרוש גיני בשלום ידידי אנ"ש והתמימים יחיו ויגיד
37 להם ברכתי שיעזרם השי"ת בגו"ר.
38 ידידו הדו"ש ומברכו בגו"ר
39 יוסף יצחק.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

1 ב"ה, ג' שבט, תרח"ץ
2 פערסטאלדסדארף
3 ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר ישראל
4 שי
5 שלום וברכה.
6 במענה על מכתבו על אודות האברך מוה"ר שלמה
7 זלמן שי הנני נהנה במאד ממעלותיו וטיב כשרונותיו וכבר
8 השבתי לו בזה להתקרב אל הענין בעז"י בשעה טובה
9 ומוצלחת.
10 בהנוגע לשאלה החדשה בענין הזה אין צריכים לחשוש
11 וב[עז]ה"י אין מה לחשוש, ולכל היותר הנה יכולים
12 לקראותה בשם הראשון חייקא תחי' בלבד ואין זה סותר
13 לזה אשר בכל התעודות והשטרות צריכים לכתוב ב'
14 השמות, כי יש כמה אנשים ונשים שנתבים בשני שמות
15 ונקראים בשם אחד, ודברי קדש הקדשים הצדיקים
16 וברכותיהם חיהם וקיימים לעד ולעולמי עולמים,
17 והשי"ת יעזר לו בגו"ר.
18 א[נ]דות קנין בנין בית-דירה עבורנו נחוץ הדבר במאד,
19 הן בהנוגע לבריאות והן בהנוגע לפנימי הענינים, אבל
20 בתנאי שיהי' בסמוך להישיבה היינו חצר אצל חצר, כי

נקודות משיחות קודש – מזמור קיד מתוך "תהילות מנחם"

ג – הים ראה וינס

קריעת ים־סוף בכוח "עצמות יוסף"

איתא במדרש¹ "בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל, הדא הוא דכתיב הים ראה וינס, בזכות ויעזוב בגדו² בידה וינס". ומודגש בלשון חז"ל "עצמותיו (של יוסף)". וכן הוא בלשון הכתוב³ "ויקח משה את עצמות יוסף עמו".

וצריך להבין, הרי אין זה לשון כבוד⁴ (הגם שיוסף בעצמו אמר והשביע את בני "והעליתם את עצמותי מזה אתכם"⁵), והי' מתאים יותר הלשון "ארונו של יוסף"⁶ וכדומה? וי"ל הביאור בזה, בהקדים הטעם עפ"י פנימיות הענינים שארונו של יוסף הי' צריך ללכת עם בני" במדבר, כי זה נתן להם כח בעבודתם, ללכת במדבר ולקריעת ים סוף, ובזה הי' צריך להיות "עצמות יוסף", העצם והתוקף של יוסף⁷, כי עצמות הוא ענין התוקף והחוזק של האדם והבעל־חי⁸. והעצם של יוסף בא לידי ביטוי בשמו⁹ ב"ותקרא את שמו יוסף, לאמר יוסף הוי' לי בן אחר"¹⁰.

והענין בזה, עבודתו של יוסף היא "יוסף הוי' לי בן" – להוסיף בקדושה¹¹, ולא רק זה אלא "לאמר יוסף הוי' לי בן אחר" – שגם יהודי שהנהגתו היא באופן של "אחר", שאינו צד הקדושה¹², מהפך אותו ל"בן", "בנים אתם להוי' אלקיכם"¹³.

ולכן כאשר בני" היו צריכים לצאת ממצרים, שאז התגלה בכל העולם הקיום בפועל של האמירה "שלח את בני"¹⁴, שיהודים הם בניו של הקב"ה, נדרש אז מבני" "מדה כנגד מדה"¹⁵, לגלות אצלם הענין של "יוסף הוי' לי בן", ו"בן אחר", שהו"ע ד"עצמות יוסף" (וזה נפעל ע"י משה, שהוא רועם של ישראל ומוציאם ממצרים)¹⁶.

(1) ב"ר פפ"ז, ח. וראה תנחומא ס"פ נשא. זח"ב מט, א. ח"ג ריד, רע"א. ועוד.

(2) וישב לט, יב.

(3) בשלח יג, יח-יט.

(4) בסוטה יג, ב "מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו כו". אבל מובן שגם לאחר מותו, השם "יוסף" סתם או "ארון" מכובד יותר מלשון עצמות. וראה ש"ך עה"ת (בשלח שם) שמביא ממדרש "מפני מה נקרא יוסף עצמות מפני שלא מיחה כו", ומפרש: הקשה להם ז"ל שיוסף נחנט ודרך החנוטים שאינם כלים ואין הבשר מתעכל, אלא מעמיד אותו בלחותו, א"כ איך אמר ויקח משה את עצמות, אלא לפי שנתעדן בשרו כו'. וראה ראב"ע בשלח שם.

(5) ויחי נ, כה.

(6) ע"ד הלשון (ויחי מז, ל. מט, נט, נ. ה) בהעלאת יעקב "ונשאתני ממצרים גו' קברו אותי גו'" "אקברה את אבי".

(7) כן פירש מגלה עמוקות אופן יז בפסוק זה. וראה גם אוה"ת בשלח (כרך ז) ע' ב'תרג.

(8) להעיר גם מטעמי מצות (בא יב, מו) "ועצם לא תשברו בו". וראה חינוך מצוה טז.

(9) כמארו"ל (יומא פג, ב) "ר' מאיר הוה מדייק בשמא". וראה שם מעשה רב.

(10) ויצא ל, כד.

(11) ראה אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א ואילך. שצ, א ואילך. שצז, ב ואילך. ועוד.

(12) ל' התניא פ"ו.

(13) פ' ראה יד, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 2 ואילך ובהערות שם.

(14) שמות ד, כג.

(15) ראה סוטה ח, ב.

(16) מלקו"ש חכ"ו ע' 85 (משיחות ש"פ בשלח ה'תשכ"ג – ה'תשל"ח, ש"פ וארא ה'תשמ"ה).

אגרות קודש

[ח' ניסן, ה'תשל"ב]

ה"ה שליח ממממה"מ להפיץ יהדות תומ"צ בתוך בניו – בני" שי' ומהו נעלה וקדוש וזכות יותר מזה!?! וימלא השליחות ויצלח.

פרשת תזריע

יב * וידבר יהוה אל-משה לאמר: **ד** דבר אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר ומאוא שבעת ימים כימי גדת דותה תמא: **ג** וביום השמיני ימול בשר ערלתו: **ה** ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא עד-מלאת ימי טהרה: **ו** ואם-נקבה תלד ומאוא שבעים כגדתה ושלשים יום ושלשת ימים תשב על-דמי טהרה: **ז** ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא פבש בן-שנתו לעלה ובן-יונה או-תר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן: **ח** והקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה ממקד דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה: **ט** ואם-לא תמצא ידה די שח ולקחה שתיתרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה: **פ** (שד"ל) **יג** * וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: **ג** אדם כיר יהיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או בהרת והיה בעור-בשרו לנגע צרעת והובא אל-אהרן הכהן או אל-אחד מבניו הכהנים: **ד** וראה הכהן את-הנגע בעור-הבשר ושרר בנגע הפך **א** לכן ומראה הנגע עמק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראה הכהן וטמא אתו: **ה** ואם-בהרת לבנה הוא בעור בשרו ועמק איז-מראה מן-העור ושררה לא-הפך לכן והסגיר הכהן את-הנגע שבעת ימים: **ו** וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו לא-פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים שנית: (ע"כ בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב ע' 70. ע"פ ביאורי החומש)

שמה של הפרשה - תזריע
ידוע ששמה של הפרשה מורה על תכנה. ולכאורה שמה של פרשתנו 'תזריע' - שמשמעותו יצירת חיים חדשים -

הפוך מתכנה של הפרשה, המדברת - ברבה - בדיני מצורע, שעליו דרשו חז"ל "מצורע חשוב כמת".
וההסבר לכך: הצרעת היא לא רק ענש שמגיע לאדם בעזר דבור לשון הרע, אלא יש בה תפקיד חיובי שנועד להרגיל את האדם להתרחק מדבור וספור לשון הרע. כך לאחרי שיטהר מהצרעת יוכל לפתח חיים חדשים, נקיים מלשון הרע. לכן שמה של הפרשה מורה על יצירת חיים חדשים, כי זוהי מטרתה האמתית של הצרעת - לזרע וליצור חיים חדשים.

שני וראה הכהן אתו ביום השביעי שנית והנה פה הנגע ולא-פשה הנגע בעור וטהרו הכהן מספחת הוא וכבס בגדיו וטהר: **ו** ואם-פשה תפשה המספחת בעור אחרי הראתו אל-הכהן לטהרתו ונראה שנית אל-הכהן: **ה** וראה הכהן והנה פשתה המספחת בעור וטמא הכהן צרעת הוא: **פ** נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל-הכהן: **ו** וראה הכהן והנה שאת-לבנה בעור והיא הפכה שער לכן ומחית בשר חי בשאת: **ז** צרעת נושנת הוא בעור בשרו וטמא הכהן לא יסגרונו כי טמא הוא: **ח** ואם-פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את-פל-עור הנגע מראשו ועד-רגליו לכל-מראה עיני הכהן: **ט** וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את-פל-בשרו וטהר את-הנגע פלו הפך לכן טהור הוא: **י** וביום הראות בו בשר חי וטמא: **יא** וראה הכהן את-הבשר החי וטמא הבשר החי טמא הוא צרעת הוא: **יב** או כי ישוב הבשר החי ונתפך ללבן ובא אל-הכהן: **יג** וראהו הכהן והנה נתפך הנגע ללבן וטהר הכהן את-הנגע טהור הוא: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א ע' 236. ע"פ ביאורי החומש)

אשה כי תזריע (יב, ב)
ירמז הכתוב על כנסת ישראל אשר מצינו שנקראת אשה . . . 'אשה כי תזריע', פרוש: הזרעת מצוות ומעשים טובים (אור החיים)

שַׁעַר לְבָן וּשְׁפָלָה אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כֹהֵה
וְהַסְגִירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: כ וְרָאָהּ הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשָׂה תִפְשָׂה בְּעוֹר וְטֹמֵא
הַכֹּהֵן אֹתוֹ גִּנַּע צִרְעַת הוּא: כח וְאִם־תַּחֲתִיָּהּ
תַעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא־פָשְׂתָה בְּעוֹר וְהוּא כֹהֵה
שָׂאת הַמִּכּוּה הוּא וְטַהְרוּ הַכֹּהֵן כִּי־צִרְבֹת

הַמִּכּוּה הוּא: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב, עמ' 28)

כלו הפך לכן טהור הוא (יג, יג)

אין בן־דוד בא עד שיתהפך כל המלכות למינות. אמר
רבא: מאי קרא, כלו הפך לכן טהור הוא (סנהדרין צו)
יש לפרש זאת בשתי דרכים:

א) מכיון שהמזבב ירוד וגרוע כל־כך, אין ברידה בככול
אלא שהקדוש־ברוך־הוא יביא את הגאולה.

ב) הפיכת המלכות למינות, מורה שהעולם מתברר
והולך. כלומר, לפני ביאת המשיח יתברר ויתגלה מי שֶׁנֶּחֱדָה
לצד הטוב ומי לרע, כנאמר (דניאל יב): "יתבררו ויתלבנו
ויצטרפו רבים גו'". מוכן אס־כן ששבדה זו, שכל מלכות
שבעולם שאינה קשורה למלכות שמים תרי היא בגדר
'מינות', ורק בני ישראל מאמינים ויוֹדְעִים שה' אֶחָד - היא
חלק מהסתלף של "יתבררו ויתלבנו".

ואז "בן־דוד בא", ובני ישראל יבררו ויתקנו את העולם
כלו לעבד את ה' שכם אָחָד.

חמישי כ וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בוֹ גִנַּע בְּרֹאשׁ
אוֹ בִזְזוֹן: ז וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַגִּנַּע וְהִנָּה מִרְאֵהוּ
עָמַק מִן־הָעוֹר וְבוֹ שַׁעַר צָהָב דָּק וְטֹמֵא אֹתוֹ
הַכֹּהֵן גִּתַּק הוּא צִרְעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן הוּא:
לא וְכִי־יִרְאָה הַכֹּהֵן אֶת־גִּנַּע הַגִּתַּק וְהִנָּה אֵינֶן
מִרְאֵהוּ עָמַק מִן־הָעוֹר וְשַׁעַר שָׁחַר אֵינֶן בוֹ
וְהַסְגִירוֹ הַכֹּהֵן אֶת־גִּנַּע הַגִּתַּק שִׁבְעַת יָמִים:
כג וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַגִּנַּע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנָּה
לֹא־פָשָׂה הַגִּתַּק וְלֹא־תִּיהֶיּה בוֹ שַׁעַר צָהָב וּמִרְאֵה
הַגִּתַּק אֵינֶן עָמַק מִן־הָעוֹר: כד וְהַתְּלַלְחָה וְאֶת־
הַגִּתַּק לֹא יִגְלַח וְהַסְגִירוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַגִּתַּק
שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית: כה וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַגִּתַּק
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנָּה לֹא־פָשָׂה הַגִּתַּק בְּעוֹר

כנסת ישראל נקראת בשם אשה של הקב"ה, שם זה
מבטא את הקשר העצום בין ישראל לקב"ה, והוא מורה על
התשוקה של האדם להתקרב לקב"ה, כשכל הדברים
האחרים טפלים אצלו. במצב כזה יכול האדם להגיע למצב
של 'כלות הנפש', שאיפה להתנתק מהגוף והעולם הזה
הגשמי, ולהדבק בקב"ה.

על־כך אומר הפסוק "אשה כי תזריע": גם כאשר אדם
נמצא במצב של "אשה", שכלו עסוק בלהתקרב לקב"ה,
עליו להיות בבחינת "תזריע" - לעסק בקיום המצוות
הגשמיות והארציות, כמו שזריעה כפשוטה היא בארץ, ורק
כך היא מביאה לצמיחה.

שלישי ה וּבְשַׁר כִּי־יִהְיֶה בוֹ־בְעוֹר שַׁחִין וְנִרְפָּא:
י וְהָיָה בַּמָּקוֹם הַשַּׁחִין שָׂאת לְבָנָה אוֹ בַּהֲרֵת
לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן: כ וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנָּה מִרְאֵה שַׁפַּל מִן־הָעוֹר וְשַׁעֲרָה הַפֶּה לְבָן
וְטֹמֵאוֹ הַכֹּהֵן גִּנַּע־צִרְעַת הוּא בַּשַּׁחִין פָּרְחָה:
כא וְאִם אִ יִרְאָנָה הַכֹּהֵן וְהִנָּה אֵינֶנָּה שַׁעַר לְבָן
וּשְׁפָלָה אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהִיא כֹהֵה וְהַסְגִירוֹ
הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: כג וְאִם־פָּשָׂה תִפְשָׂה בְּעוֹר
וְטֹמֵא הַכֹּהֵן אֹתוֹ גִּנַּע הוּא: כד וְאִם־תַּחֲתִיָּהּ
תַעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא פָשְׂתָה צִרְבֹת הַשַּׁחִין הוּא
וְטַהְרוּ הַכֹּהֵן: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

כל הנגעים אדם רואה, חוץ מנגעי עצמו (נגעים ב, ה)

כלומר: כל הנגעים (ש)אדם רואה (ב)חוץ - (תרי זה)
מנגעי עצמו. וכתורת הפעל־שם־טוב, שפאשר אדם רואה
רע בזולתו, תרי זו הוכחה שאותו רע נמצא בו בעצמו, כי
הזולת הוא כמו ראי (וזהו "כל הפוסל במומו פוסל"). וטעם
הדבר הוא, כי מכיון שכל מארע הוא בהשגחה פרטית, מוכן
שהזמינו לו מלמעלה לראות את הרע בזולתו כדי שידע
שרע זה נמצא בו, ועליו לתקנו.

רביעי כ או בֶּשֶׁר כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר מְכוּת־אֵשׁ וְהִיָּתָה
מַחִית הַמִּכּוּה בַּהֲרֵת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת אוֹ לְבָנָה:
כה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנָּה נִהְפְּךְ שַׁעַר לְבָן
בַּבְּהֵרֶת וּמִרְאֵה עָמַק מִן־הָעוֹר צִרְעַת הוּא
בַּמִּכּוּה פָּרְחָה וְטֹמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן גִּנַּע צִרְעַת
הוּא: כו וְאִם אִ יִרְאָנָה הַכֹּהֵן וְהִנָּה אֵינֶנָּה בַּבְּהֵרֶת

טָהוֹר הוּא: ^כ וְכִי־יְהִי בְקָרְחָתוֹ אוֹ בְנִגְפָתוֹ נִגַע לְבָנָן אֲדָמָדָם צָרַעַת פְּלִחָת הוּא בְקָרְחָתוֹ אוֹ בְנִגְפָתוֹ: ^{כא} וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנִּגַּע לְבָנָה אֲדָמָדָמַת בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בְנִגְפָתוֹ כַּמְרָאָה צָרַעַת עוֹר בְּשָׂר׃ ^{כב} אִישׁ־צְרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טָמֵא יִטְמְאוּנָו הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ: ^{כג} וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר־כֹּו הַנִּגַּע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ וְעַל־שָׁפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא | טָמֵא יִקְרָא: ^{כד} כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הַנִּגַּע כֹּו יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ: ^{כה} וְהִפְגֵּד כִּי־יִהְיֶה כֹו נִגַּע צָרַעַת בְּבִגְדוֹ לְצֹמֵר אוֹ בְּבִגְדוֹ פְשָׁתִים: ^{כו} אוֹ בְשָׂתִי אוֹ בְעֵרֵב לַפְּשָׁתִים וְלְצֹמֵר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְכָל־מְלֹאכֶת עוֹר: ^{כז} וְהִיָּה הַנִּגַּע יִקְרַק | אוֹ אֲדָמָדָם בְּבִגְדוֹ אוֹ בְעוֹר אוֹ־בְשָׂתִי אוֹ־בְעֵרֵב אוֹ בְכָל־בְּלִיעוֹר נִגַּע צָרַעַת הוּא וְהִרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן: ^{כח} וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע וְהִסְגִּיר אֶת־הַנִּגַּע שִׁבְעַת יָמִים: ^{כט} וְרָאָה אֶת־הַנִּגַּע בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי כִּי־פָשָׂה הַנִּגַּע בְּבִגְדוֹ אוֹ־בְשָׂתִי אוֹ־בְעֵרֵב אוֹ בְעוֹר לְכֹל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמְלָאכָה צָרַעַת מִמְאֲרַת הַנִּגַּע טָמֵא הוּא: ^ל וְשָׂרַף אֶת־הַבִּגְד אוֹ אֶת־הַשָּׂתִי | אוֹ אֶת־הָעֵרֵב בְּצֹמֵר אוֹ בְפְשָׁתִים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה כֹו הַנִּגַּע כִּי־צָרַעַת מִמְאֲרַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף: ^{לא} וְאִם יִרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנִּגַּע בְּבִגְדוֹ אוֹ בְשָׂתִי אוֹ בְעֵרֵב אוֹ בְכָל־בְּלִיעוֹר: ^{לב} וְצוּהָ הַכֹּהֵן וְכִבְּסוֹ אֶת־אֲשֶׁר־כֹּו הַנִּגַּע וְהִסְגִּירוֹ שִׁבְעַת־יָמִים שְׁנִית: ^{לד} וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרָי | הַכִּפָּס אֶת־הַנִּגַּע וְהִנֵּה לֹא־הִפְגֵּד הַנִּגַּע אֶת־עֵינוֹ וְהַנִּגַּע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפְנוּ פַחְתָּת הוּא בְקָרְחָתוֹ אוֹ בְנִגְפָתוֹ: ^{לה} וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פַחָה הַנִּגַּע אַחֲרָי הַכִּפָּס אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבִּגְד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשָּׂתִי אוֹ מִן־הָעֵרֵב: ^{לו} וְאִם־

וּמְרָאָהוּ אֵינְנו עֹמֵק מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְכִבְּסוֹ בְּגָדָיו וְטָהַר: ^{לז} וְאִם־פָּשָׂה יִפְשָׂה הַנֶּתֶק בְּעוֹר אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ: ^{לח} וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׂה הַנֶּתֶק בְּעוֹר לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא הוּא: ^{לט} וְאִם־בְּעֵינוֹ עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שְׁחַר צָמַח־כֹּו נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהַרוּ הַכֹּהֵן: ^מ וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרָם בְּהָרַת בְּהָרַת לְכֹנֶת: ^{מא} וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם בְּהָרַת בְּהָרַת לְכֹנֶת בַּהֵק הוּא פָרַח בְּעוֹר טָהוֹר הוּא: ^{מב}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך יו. עמ' 241)

בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ (יג, מה)
מוֹשְׁבוֹ טָמֵא (תורת כהנים)

במשנה (נגעים פי"ג) מבאר, שאם שהה מצרע בבית "כדי הדלקת הנר", נעשה הבית 'מוֹשְׁבוֹ' של המצרע והוא טמא. אומר על כך רבי לוי יצחק שגיאורסון זכרונו לברכה: טמאת מצרע - רומזת ל"הסתלקות אור התקמה" (חסרון בבטול המחלט).

הדלקת הנר - רומזת ל"המשכת אור התקמה". פי אור הוא בחינת תקמה, כמאמר רז"ל (בבא-בבא כה) "הרוצה שיחכים - ידרים", והמנוחה היתה עומדת בדרום (ואלו הפסיל בחשך יתלך).

מוכן אפוא שהדלקת הנר מונעת את ההתפשטות של טמאת המצרע.

(תורת לוי יצחק עמ' שנה)

מוסיף כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

במפרשי המשנה מבאר ש"הדלקת הנר" הינו גרות שבת-קדש. ואכן - גרות שבת-קדש וטמאת מצרע הם "זה לעמת זה":

טמאת מצרע - טמאה זו באה פענש על חטא לשון הרע, שהיא מביאה בסופו של דבר לעבודה-זרה, כפי שכתב הרמב"ם (סוף הלכות טמאת מצרע): "מתוך כך באין כו' לדבר באלקים וכופרין בעקר".

גרות שבת-קדש - גרות אלה מרחיקים את האדם מעבודה-זרה. כי הגרות הללו שומרים על האדם שלא יפשל פעץ או באבן, רמז למה שכתוב (ירמיה ב) "אמרים לעץ אבי אמה ולאבן את ילדתני".

שישי ^מ וְאִישׁ כִּי יִמְרַט רֹאשׁוֹ קָרַח הוּא טָהוֹר הוּא: ^{מא} וְאִם מִפְּאֵת פָּנָיו יִמְרַט רֹאשׁוֹ גִבַּח הוּא

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֹלַת
הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
כַרְעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכּוֹן וּבְיוֹמֵיכּוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְכּוֹזֵן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלַם
לְעֵלַם וּלְעַלְמֵי עֻלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלַם
וּלְעַלְמֵי עֻלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֶלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

מפטיר **יב** « ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן
בארץ מצרים לאמר: הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ
חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:
וַדַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עַדְתַּת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר
לְחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית־אִבְתּוֹ
שֶׁה לְבַיִת: וְאִם־יִמְעַט הַבָּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׁה
וְלָקַח הוּא וּשְׂכָנּוֹ הִקְרִיב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת
נִפְשַׁת אִישׁ לְפִי אִכְלוּ תִכְסּוּ עַל־הַשֶּׁה: הַשֶּׁה
תָּמִים זָכָר בֶּן־שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַפְּבָשִׁים
וּמִן־הָעִזִּים תִּקְחוּ: וַהֲיֶה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד
אַרְבַּעַה עֶשֶׂר יוֹם לְחֲדָשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטּוּ אֹתוֹ כָּל
קָהַל עַדְת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים: וְלָקַחוּ מִן־
הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמְּשֻׁקּוֹף עַל
הַבָּתִּיּוֹם אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: הַ וְאִכְלוּ אֶת־
הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מִרְדֵּיִם
יֹאכְלוּהוּ: « אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָא וּבָשָׂל מְבָשָׂל
בְּמָיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעֵיו וְעַל־
קַרְבּוֹ: וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַתִּהְיֶה
מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר פֶּאֶשׁ תִּשְׂרְפוּ: « וְכָכָה תֹאכְלוּ

תִּרְאֶה עוֹד כְּפָגַד אוֹ־בִשְׂתֵי אוֹ־בְעֶרְב או
בְּכָל־כְּלִי־עוֹר פִּרְחַת הוּא פֶּאֶשׁ תִּשְׂרְפֵנוּ אֶת
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּנֶע: הַ וְתִפְגַּד אוֹ־הִשְׁתִּי אוֹ־הָעֶרֶב
אוֹ־כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבֹּס וְסָר מֵהֶם הַנֶּנֶע
וְכִבֶּם שְׁנִית וְמָהֵר: וְזֹאת תוֹרַת נְגַע־צֹרְעַת
בְּגַד הַצֵּמֶר | אוֹ הַפְּשָׁתִים אוֹ הַשְּׂתִי אוֹ הָעֶרֶב
אוֹ כָּל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות כרך יב, עמ' 66)
לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ (יג, נט)

יֵשׁ קֶשֶׁר בֵּין תַּחֲלַת פִּרְשָׁנֵנוּ ("אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ") לְסוּפָה
("לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ") - שְׁכֵן בְּשִׁנְיָהֶם מִדְּגֵשׁ הִיתְרוֹן שֶׁל
עֲבוּדַת הַתַּחְתּוֹנִים:
"אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ" - רַק הַמְּשָׁכָה וְהַתְּעוֹרְרוֹת מִצַּד עֲבוּדַת
הָאָדָם, "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ" (פִּידוּעַ שֶׁהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְכִנְסַת
יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְאִישׁ וְאִשָּׁה), מְבִיאָה לִידֵי "וַיִּלְדָה זָכָר"
(הַמְּשָׁכַת אוֹר קְבוּעַ וְחֶזֶק).

"לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ" - רַז"ל אָמְרוּ (בבא־מציעא פו)
שֶׁהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּמְתִיבְתָא דְרַקִּיעַ נִחְלָקוּ כְּכֹזֵל בְּסַפֵּק
נִנְעַ: הַקֶּבֶ"ה מְטַהֵר, מְתִיבְתָא דְרַקִּיעַ מְטַמְּאִים, וְרַבָּה בַר
נַחֲמַנִי הַכְרִיעַ שֶׁהוּא טְהוֹר, דְּכַתִּיב "לְטַהֲרוֹ (וְרַק אַחֶר־כֵּן)
אוֹ לְטַמְּאוֹ". הַרִי שְׂדוּקָא רַבָּה, שֶׁהִיא נְשִׁמָּה בְּגוּף כְּעוֹלָם
הַזֶּה, הַכְרִיעַ אֶת מְתִיבְתָא דְרַקִּיעַ.

ס"ו פסוקים, בני"ה סימן.

שביעי וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תָּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלַת
הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ « וּבְרֹאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ
עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שֶׁבַע תָּמִימִם: וְשִׁלְשָׁה
עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד
וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל
הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְכַבֵּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה
לַיהוָה: וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לֶפָר
וּשְׁלִישֵׁת הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַהֵין לְכַבֵּשׁ יֵין
זֹאת עֹלַת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

השבעי: ^א וביום הראשון מקרא־קֹדֶשׁ וביום השביעי מקרא־קֹדֶשׁ יהיה לכם פֶּל־מְלֹאכָה לא־יעֲשֶׂה בהם אִךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכֹל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: ^ב ושמרתם את־המצוֹת פִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבֹאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם ושמרתם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ^ג בְּרֹאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּעֲרֹב תֹּאכְלוּ מִצֶּמֶת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בַּעֲרֹב: ^ד שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתֵיכֶם פִּי | פֶּל־אֲכֹל מִחֻמֶּצֶת וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מַעֲדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֹרֶחַ הָאֶרֶץ: ^ה פֶּל־מִחֻמֶּצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: ^ו

אֹתוֹ מְתַנִּיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמְקַלְכֶם בְּיַדְכֶם וְאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין פֶּסַח הוּא לַיהוָה: ^ז וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפֵּיתִי כָל־כְּבוֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: ^ח וְהָיָה הַיּוֹם לָכֶם לְאֹת עַל הַתֵּימִם אֲשֶׁר אָתֶם שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת־הַיּוֹם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִי בְכֶם נִגְף לְמוֹשְׁחִית בְּהִפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ט וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְנְגְּהוּ: ^י שִׁבְעַת יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אִךְ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבְּתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם פִּי | פֶּל־אֲכֹל חֻמֶּץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד־יוֹם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים היא לַמְּחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַכְתִּיהָ שְׁלוֹם. אִךְ יָמִים בְּמִינָהּ, בְּשִׂמְלָה עֹשֶׂר וְכְבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוזן. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

עטרת מרים

מִזֶּה כָּל הָעַם הָאֲרֶץ כּוֹלֵם יִהְיוּ חַיִּיבִים לַחֵת אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת וְאִף לְנִשְׂיָא עַל הַנְּשִׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל עַל־יָד לַחֵת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: יוֹעֵל־הַנְּשִׂיָא יִהְיֶה מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה הָעוֹלוֹת וְהַמְנַחָה וְהַנְּסֻךְ הַבָּאִים בְּחַגִּים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻחוֹת כְּכַל־מוֹעֲדֵי כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם נֹעֲדִים וּמְתַסַּפִּים בֵּית יִשְׂרָאֵל לְכוּא אֵת הַמִּקְדָּשׁ הוּא יַעֲשֶׂה מִשְׁלוֹ יָבִיא אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמְנַחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בַּחֲדָשׁ הַרְאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בִּן־בְּקָר תָּמִים וְחַטָּאת חֲסִידָה אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּדֶם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַ הַבַּיִת הוּא הַחִיָּל וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעוֹרָה לְמִזְבֵּחַ וְיִזֵּחַ דָּבָס בֵּינוֹ עַג הַמִּזְבֵּחַ וְעַל מִזְבֹּחַת שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוּא עוֹרַת אֲנָשִׁים: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה וְכֵן תִּחַדֵּד בְּקִרְבָּנֹת בְּשִׁבְעָה בַחֲדָשׁ יִקְרִיב שְׁנֵית פֶּר חֲטָאֹת וְיִרְמָא מִמֶּנּוּ כְמוֹ כֶּפֶר הַרְאשׁוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה נִכְסֵם בְּשִׁנַּת הַדָּרָה בְּמִקְדָּשׁ בְּמִקּוֹם הָאֶסוּר לֹא וּמִפְתֵּי אוּ נִכְסֵם מִפְּנֵי חֲסוֹן יְדִיעָה וְכִפְרָתֵם וּבְשֵׁנֵי פָרִים אֵלֶּה תִּכְפְּרוּ אֶת־הַבָּיִת: כא בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְזֶמן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע־עוֹת שְׁבַעַת יָמִים שְׁבָהֶם מִצּוֹת יֵאָכְל: כב חִיץ מִקְרָבָנֹת הַיּוֹם כְּפִי תוֹרַת מֹשֶׁה וְעֲשֶׂה הַנְּשִׂיָא בַּיּוֹם הַזֶּהוּא קִרְבָּנֹת שְׁהוּוּ הַדָּרָה שְׁעָה, לְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאֲרֶץ פֶּר חֲטָאֹת: כג וְשִׁבַּעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיָא מִשְׁלוֹ עוֹלָה לַיהוָה שְׁבַעַת פָּרִים וְשִׁבַּעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים לְכָל יוֹם מִשְׁבַּעַת הַיָּמִים שְׁבַעַת פָּרִים וְחַטָּאֹת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם לַחֲנוּד: כד וּמְנַחָה אֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשִׁמֹן תִּזֵּן שֵׁם מִדָּה לְאֵיפָה כָּל זֶה הוּא מִצְוֹת לַשְּׁעָה בְּעֶבֶר הַחֲנוּד לְכָד: כה בְּשִׁבְעֵי

שי למורא

מִזֶּה לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל, הַתְּרוּמָה הַזֹּאת הָאֲמוּרָה לְמַעַלָּה (שְׁנוֹכֵר שֵׁם עַל דְּבַר הַפְּרִשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת) הִיא חוֹבַת כָּל הָעַם, וְגַם הַנְּשִׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל גַּם עַל־יָד לַחֵת אֵת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת. יו וְעַל הַנְּשִׂיָא יִהְיֶה וְגו', מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה, יִתֵּן עוֹד עַל הַנְּשִׂיָא לְהִבִּיא הַקְּרָבָנֹת שְׁמוֹכֵר כֵּאֵן. הוּא יַעֲשֶׂה וְגו', כְּלוּמַר, מִשְׁלוֹ יָבִיא אֵת כָּל אֵלֶּה יח בְּרֵאשׁוֹן, בַּחֲדָשׁ הַרְאשׁוֹן, בַּחֲדָשׁ יִסֹּף. וְחַטָּאֹת אֵת הַמִּקְדָּשׁ, כֹּהֵה חֲסִידָה אֵת הַמִּקְדָּשׁ. יט מִזְבֹּחַת הַבַּיִת, מִזְבֹּחַת הַחִיָּל. פְּנוֹת הָעוֹרָה לְמִזְבֵּחַ, פְּנוֹת שֶׁמַּח עַג הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁעַר עוֹרַת יִשְׂרָאֵל. כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַחֲדָשׁ, וְכֵן תִּחַדֵּד בְּקִרְבָּנֹת בְּשִׁבְעָה בְּכָל מוֹשֶׁד שְׁבַעַת יָמִים. מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְתֵּי וּמִפְתֵּי שְׁנִכְנֵם לְמִקְדָּשׁ הַבַּיִת, הַקְּרָבָנֹת הָאֵלוּ יָבִוא לְחִסוּר הָעוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה וּמִפְתֵּי שְׁנִכְנֵם לְמִקְדָּשׁ בְּמִקּוֹם שְׂאֵן לֹא רְשׁוּת לְהַכְנִים. כא שְׁבַע־עוֹת יָמִים, שְׁבַעַת יָמִים. וְקִרְבֵּא "שְׁבַע־עוֹת" עַל שֵׁם שְׁמַת־חִלּוּם מִמֶּנּוּ לְכַפֵּר שְׁבַעַת שְׁבַע־עוֹת. כב וְעֲשֶׂה הַנְּשִׂיָא, שְׁבִיב מִשְׁלוֹ. בַּיּוֹם הַהוּא, בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר בְּנִסָּן. וְהַקְּרָבָנֹת הָאֵלוּ הֵם קִרְבָּנֹת מְלוּאִים, וְהֵם מְלַבֵּד הַקְּרָבָנֹת הַרְאוּיִים לְהִקְרִיב בְּחַג כה בְּשִׁבְעֵי, בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, בַּחֲדָשׁ

הפטרת פרשת החודש לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מה

כ"ק ארמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז"ז) כל העם - בית ישראל - ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה אמר:

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

מה מִזֶּה כָּל הָעַם הָאֲרֶץ יִהְיוּ אֶל־ הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל: יו וְעַל־הַנְּשִׂיָא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמְנַחָה וְהַנְּסֻךְ בְּחַגִּים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻחוֹת כְּכַל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמְנַחָה וְאֶת־ הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

"צריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה אמר:

יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בִּן־בְּקָר תָּמִים וְחַטָּאת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּדֶם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַ הַבַּיִת הוּא הַחִיָּל וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעוֹרָה לְמִזְבֵּחַ וְיִזֵּחַ דָּבָס בֵּינוֹ עַג הַמִּזְבֵּחַ וְעַל מִזְבֹּחַת שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוּא עוֹרַת אֲנָשִׁים: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה וְכֵן תִּחַדֵּד בְּקִרְבָּנֹת בְּשִׁבְעָה בַחֲדָשׁ יִקְרִיב שְׁנֵית פֶּר חֲטָאֹת וְיִרְמָא מִמֶּנּוּ כְמוֹ כֶּפֶר הַרְאשׁוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה נִכְסֵם בְּשִׁנַּת הַדָּרָה בְּמִקְדָּשׁ בְּמִקּוֹם הָאֶסוּר לֹא וּמִפְתֵּי אוּ נִכְסֵם מִפְּנֵי חֲסוֹן יְדִיעָה וְכִפְרָתֵם וּבְשֵׁנֵי פָרִים אֵלֶּה תִּכְפְּרוּ אֶת־הַבָּיִת: כא בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְזֶמן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע־עוֹת שְׁבַעַת יָמִים שְׁבָהֶם מִצּוֹת יֵאָכְל: כב חִיץ מִקְרָבָנֹת הַיּוֹם כְּפִי תוֹרַת מֹשֶׁה וְעֲשֶׂה הַנְּשִׂיָא בַּיּוֹם הַזֶּהוּא קִרְבָּנֹת שְׁהוּוּ הַדָּרָה שְׁעָה, לְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאֲרֶץ פֶּר חֲטָאֹת: כג וְשִׁבַּעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיָא מִשְׁלוֹ עוֹלָה לַיהוָה שְׁבַעַת פָּרִים וְשִׁבַּעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים לְכָל יוֹם מִשְׁבַּעַת הַיָּמִים שְׁבַעַת פָּרִים וְחַטָּאֹת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם לַחֲנוּד: כד וּמְנַחָה אֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשִׁמֹן תִּזֵּן שֵׁם מִדָּה לְאֵיפָה כָּל זֶה הוּא מִצְוֹת לַשְּׁעָה בְּעֶבֶר הַחֲנוּד לְכָד: כה בְּשִׁבְעֵי

מִזֶּה כָּל הָעַם הָאֲרֶץ כּוֹלֵם יִהְיוּ חַיִּיבִים לַחֵת אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת וְאִף לְנִשְׂיָא עַל הַנְּשִׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל עַל־יָד לַחֵת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: יוֹעֵל־הַנְּשִׂיָא יִהְיֶה מְלַבֵּד הַתְּרוּמָה הָעוֹלוֹת וְהַמְנַחָה וְהַנְּסֻךְ הַבָּאִים בְּחַגִּים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻחוֹת כְּכַל־מוֹעֲדֵי כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם נֹעֲדִים וּמְתַסַּפִּים בֵּית יִשְׂרָאֵל לְכוּא אֵת הַמִּקְדָּשׁ הוּא יַעֲשֶׂה מִשְׁלוֹ יָבִיא אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמְנַחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בַּחֲדָשׁ הַרְאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ־בִּן־בְּקָר תָּמִים וְחַטָּאת חֲסִידָה אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּדֶם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַ הַבַּיִת הוּא הַחִיָּל וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעוֹרָה לְמִזְבֵּחַ וְיִזֵּחַ דָּבָס בֵּינוֹ עַג הַמִּזְבֵּחַ וְעַל מִזְבֹּחַת שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוּא עוֹרַת אֲנָשִׁים: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה וְכֵן תִּחַדֵּד בְּקִרְבָּנֹת בְּשִׁבְעָה בַחֲדָשׁ יִקְרִיב שְׁנֵית פֶּר חֲטָאֹת וְיִרְמָא מִמֶּנּוּ כְמוֹ כֶּפֶר הַרְאשׁוֹן מֵאִישׁ שְׁנָה נִכְסֵם בְּשִׁנַּת הַדָּרָה בְּמִקְדָּשׁ בְּמִקּוֹם הָאֶסוּר לֹא וּמִפְתֵּי אוּ נִכְסֵם מִפְּנֵי חֲסוֹן יְדִיעָה וְכִפְרָתֵם וּבְשֵׁנֵי פָרִים אֵלֶּה תִּכְפְּרוּ אֶת־הַבָּיִת: כא בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְזֶמן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח חֹג שְׁבַע־עוֹת שְׁבַעַת יָמִים שְׁבָהֶם מִצּוֹת יֵאָכְל: כב חִיץ מִקְרָבָנֹת הַיּוֹם כְּפִי תוֹרַת מֹשֶׁה וְעֲשֶׂה הַנְּשִׂיָא בַּיּוֹם הַזֶּהוּא קִרְבָּנֹת שְׁהוּוּ הַדָּרָה שְׁעָה, לְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאֲרֶץ פֶּר חֲטָאֹת: כג וְשִׁבַּעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיָא מִשְׁלוֹ עוֹלָה לַיהוָה שְׁבַעַת פָּרִים וְשִׁבַּעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים לְכָל יוֹם מִשְׁבַּעַת הַיָּמִים שְׁבַעַת פָּרִים וְחַטָּאֹת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם לַחֲנוּד: כד וּמְנַחָה אֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשִׁמֹן תִּזֵּן שֵׁם מִדָּה לְאֵיפָה כָּל זֶה הוּא מִצְוֹת לַשְּׁעָה בְּעֶבֶר הַחֲנוּד לְכָד: כה בְּשִׁבְעֵי

עטרת מרים

בהדש תשרי בחמשה עשר יום להדש בהג יעשה כאלה וביא קרבנות למלואים כל שבועת הימים כחמאת פעלה וכמנחה וכשמן כל אלה יביא בסבות כמספר האמור בפסח: א כה אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים שער המזרחי של עזרת אנשים, יהיה סגור ששת ימי המעשה לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבית המקדש בימות החול לא העם ולא הנשיא. וביום השבת יפתח ובוים ההדש בראש הדש יפתח כי אז יהיו רגילין לבוא להשתחוות לה' מול פתח ההיכל ובית קדש הפרשים: ב ובא הנשיא דרך אולם השער לעמוד על קרבנות החינוך מרחוץ לעזרה כלומר

יגנס בדרך שער מזרחי שהוא משמש כניסה ויציאה ועמד על-מזות השער בפשפש (פתח קמון*) הדרומי משער ההיכל ועשו הפהלים בהיותו עומד שם את-עולתו ואת-שלמיו והשתחוה על-מפתן על סף השער ויצא והשער המזרחי הנפתח לא יסגר עד-הערב: ג ושער המזרחי לא יסגר כי והשתחוו עס-הארץ מול ההיכל דרך פתח השער שהוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: ד ותעלה אשר-יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת כמשך זמן ימי המלואים ששה כבשים תמימים ואיל תמים מלבד הקרבנות שצותה התורה הפאים חוכה ליום: ה ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו כפי נתינת ידו ונדבת לבבו ושמן הין לאיפה: ו וביום ההדש פר בן-בקר תמימם כמו תמים וששת כבשים ואיל תמימם יהיו: ז ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים יביא מנחה כאשר תשיג ידו כפי השנת ידו ושמן הין לאיפה: ח ובבוא הנשיא לעמוד בשעת הקרבת קרבנותיו, דרך אולם השער בשער הגדול יבוא ובדרך בדרך השער שבא יצא: ט ובבוא עס-הארץ לפני יהוה במועדים כי אז הקרוב על כל ישראל להיות נראה בעזרה, תבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך-שער נגב והבא דרך-שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר-בא בו כי נכחו ממול המקום שבא יצא: י והנשיא

בחמשה עשר יום להדש בהג יעשה כאלה שבועת הימים כחמאת פעלה וכמנחה וכשמן: מו א כה אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום ההדש יפתח: נ ובא הנשיא דרך אולם השער מרחוץ ועמד על-מזות השער והשתחוה על-מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד-הערב:

שי למורא

תשרי. א) שער החצר הפנימית, שער עזרת ישראל. וביום ההדש, בראש הדש. ב) ועמד על מזות השער, משני צדי שער ההיכל היו שני פשפשים (= שערים קמנים). והנשיא עומד בפשפש הדרומי של שער ההיכל. ד) ביום השבת ששה כבשים וגו', קרבנות של ימי מלואים הם. ה) מתת ידו, כפי תרובת ידו ונדבת לבבו. ח) ובבוא הנשיא, כשנבוא הנשיא בשבת או בראש הדש. דרך אולם השער יבוא וגו', באותו שער שבא בו, באותו שער יצא, ואינו צריך לתקוף את העזרה כפי הנאמר בפסוק שאחר זה לענין המועדים. י) והנשיא בתוכם, במועדים גם הנשיא צריך לתקוף את

ג והשתחוו עס-הארץ פתח השער שהוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: ד והעלה אשר-יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימם ואיל תמים: ה ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן הין לאיפה: ו וביום ההדש פר בן-בקר תמימם וששת כבשים ואיל תמימם יהיו: ז ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאיפה: ח ובבוא הנשיא אולם השער יבוא ובדרך יצא: ט ובבוא עס-הארץ לפני יהוה במועדים תבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך-שער נגב והבא דרך-שער נגב יצא דרך-שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר-בא בו כי נכחו

גם בתוכם בתוך העם ועמקם יחד, כבואם יבוא עמקם ובצאתם יצאו עמו:

* (מסכת מדות) שני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בדרום ואחד בצפון, שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ופתח לעתיד לבא:

שי למורא

עטרת מרים

העוֹרָה וְלִצְאֵת בְּשֵׁעַר שְׂלֵא נִכְנַם דְּרָכּוֹ, וְלֹא יִכְנַם דְּרֹךְ הַשְּׁעַר הַמּוֹרָחַי שְׂאֵן שֶׁעַר כְּנָדוֹ כְּעוֹרָה. (ב) וְכִי יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא נְדָבָה, בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. (ד) לָרֶם אֵת הַסֵּלֶת, לָרֶם אֵת הַסֵּלֶת בְּשִׁמּוֹן.

(א) הַשְּׂמִימִים כְּסֵאֵי, כְּלוּמֵר, מִן הַשְּׂמִימִים תְּבַאֲנָה הַגּוֹרוֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ,

כְּמוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּשִׁבְחוֹ עַל כְּסֵאוֹ תִצְאָנָה

הַגּוֹרוֹת מִלְּפָנָיו. וְהָאֶרֶץ הָדָם

רַגְלֵי, כְּלוּמֵר, כָּל הָעוֹלָם הוּא שְׂלִי

וּבְרִשׁוֹתַי. אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ

לִי, אִם כֵּן מִה שֶׁנֶּדְרָה לִּי בֵּית

וּמְקוֹם מְנוּחָה. (ג) מִדֵּי הַדָּשׁ

בְּחֶדְשׁוֹ, בְּכָל הַדָּשׁ בְּיוֹם רֹאשׁ

הַחֹדֶשׁ. וּמִדֵּי שֶׁבֶת בְּשִׁבְתוֹ, בְּכָל

שִׁבְעֵי בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת. כָּל בְּשָׂר, כָּל בְּנֵי

אָדָם, וְאִפְלוּ שְׂאֵר הַעַמִּים. לְפָנָי,

בְּבוֹאֶם יָבוֹא וּבִצְאֵתֶם יֵצְאוּ: יֵא וּבְחַגִּים

וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמְּנַחָה אֵיפָה לְפָר

וְאֵיפָה לְאִיל וְלִכְבָּשִׁים מִתֵּת יָדוֹ וְשִׁמּוֹן

הֵינ לְאֵיפָה: יֵב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא נְדָבָה

עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה לִיהוָה וּפְתַח

לוֹ אֶת־הַשְּׁעַר הַפְּנֵה קָדִים וַעֲשֵׂה אֶת־

עֲלֹתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת וַיֵּצֵא וְסָגַר

אֶת־הַשְּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: יֵב וְכִבֵּשׁ בְּיוֹם־שְׁנֵיתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה

לְיוֹם לִיהוָה בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יֵד וּמְנַחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו

בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשִׁמּוֹן שְׁלִישִׁית הֵהֵן לָרֶם

אֶת־הַסֵּלֶת מְנַחָה לִיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תְּמִיד: טו יַעֲשׂוּ אֶת־

הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמְּנַחָה וְאֶת־הַשְּׁמִימִים בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר עוֹלֹת תְּמִיד:

כ"ק ארמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טזי"ח) כה-אמר - מאחותו, "ואינו

שייך לאחרים, שצריכים לומר [=לסיים ההפמרה כאן, פסוק טז] תמיד".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

טו כה־אמר אֲדַנִּי יִהְיֶה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂיא מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו

נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אַחֲזָתָם הִיא בְּנִחְלָה: יז וְכִי־יִתֵּן

מִתְּנָה מִנִּחְלָתוֹ לְאַחַד מֵעַבְדָּיו וְהִיתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרֹר

וְשֶׁבֶת לְנִשְׂיָא אֲדָךְ נִחְלָתוֹ בְּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: יח וְלֹא־יִקַּח הַנְּשִׂיא

מִנִּחְלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאַחֲזָתָם מֵאַחֲזָתוֹ יִנְחַל אֶת־בְּנָיו לְמַעַן

אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאַחֲזָתוֹ: (עד כאן)

רק בציבור בישיעהו פרק טו

טו א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה

בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי: כג והיה מדי־הדש

א פה אמר יהוה השמים כסאי אני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הדם ענו שרפרר רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו ליחד

יא וּבְחַגִּים חַג הַשְּׂבוּעוֹת וּבְמוֹעֲדִים רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל ק"ץ יָמֵי

הַחִינוּךְ תִּהְיֶה הַמְּנַחָה אֵיפָה לְפָר הָאֶחָד וְאֵיפָה לְמִנְחָה לְאִיל הָאֶחָד

וְלִכְבָּשִׁים כִּפִּי מִתֵּת יָדוֹ נְדָבָה לְבוֹ, שֶׁשָׁה כְּבֻשִׁים כְּמוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשִׁמּוֹן הֵינ

לְאֵיפָה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־

שְׁלָמִים נְדָבָה לִיהוָה וּפְתַח לוֹ

אֶת־הַשְּׁעַר הַפְּנֵה קָדִים לְבוֹא דְרֹךְ

כּו וַעֲשֵׂה שְׁלָמָיו בְּהֵיחַת הַעוֹבֵד אֶת־עֲלֹתוֹ

וְאֶת־שְׁלָמָיו בְּהֵיחַת הַנְּשִׂיא עוֹמֵד שָׁם

כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת וְרֹאשׁ

חֹדֶשׁ וַיֵּצֵא וְסָגַר הַסּוּמֵר אֶת־הַשְּׁעַר

מִדֵּי אַחֲרֵי צֵאתוֹ כִּי בְּיָמֵי חֹחַל לֹא

יְבוֹאוּ הָעַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת כְּמוֹ שֶׁבֶת וְרֹאשׁ

חֹדֶשׁ: יג מְלַכְדֵּי הַתְּמִידִים הַקְּצוּבִים יָבִיא

עוֹד וְכִבֵּשׁ בְּיוֹם־שְׁנֵיתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה

עוֹלָה לְיוֹם לִיהוָה בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר

תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּשִׁבּוֹל הַמְּלוּאִים:

יד וּמְנַחָה נֹסֵף בְּשִׁבּוֹל הַמְּלוּאִים

תַּעֲשֶׂה עָלָיו עַל הַכֶּבֶשׂ בְּבֶקֶר

בְּבֶקֶר שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשִׁמּוֹן

שְׁלִישִׁית הֵהֵן לָרֶם לְרֹכֵד אֶת־

הַסֵּלֶת בְּשִׁמּוֹן חֲרָבָה, וְהָיָה מְנַחָה

לִיהוָה מְלַכְדֵּי מְנַחַת הַתְּמִיד הַנּוֹסֵף

בַּתּוֹרָה, כִּי חֲקוֹת עוֹלָם תְּמִיד יַעֲשׂוּ

אֵת הַכֶּבֶשׂ וְכו' כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפֶסֶק הַבַּא:

טו יַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתְּמִיד וְאֶת־

הַמְּנַחָה וְאֶת־הַשְּׁמִימִים בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר

בְּכָל בֶּקֶר יִקְרִיבוּ וְהִיא עוֹלֹת תְּמִיד:

טז כה־אמר אֲדַנִּי יִהְיֶה כִּי־יִתֵּן כִּי־יִתֵּן

הַנְּשִׂיא בְּתוֹי מִתְּנָה מִנִּחְלָתוֹ לְאִישׁ

מִבְּנָיו נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו שֶׁל בְּנֵי

תִּהְיֶה וְאֵינָה חוֹזֶת אֶל הָאִמִּים בְּיָבֹל

כִּי אַחֲזָתָם הִיא בְּנִחְלָה אִם כֵּן מִה

לִי בְּתוֹי מִה לִי אַחֲרֵי מוֹתוֹ: יז וְכִי־

יִתֵּן הַנְּשִׂיא מִתְּנָה מִנִּחְלָתוֹ לְאַחַד

מֵעַבְדָּיו וְהִיתָה לוֹ לְעַבְדֵי הַיָּד

עַד־שְׁנַת הַדְּרֹר עַד הַיָּבֹל וְשֶׁבֶת

וְהָשׁוּב לְנִשְׂיָא בְּיָבֹל, אֲדָךְ נִחְלָתוֹ

שֶׁל הַנְּשִׂיא רֹאֵי אֲדָךְ לְבָנָיו כִּי לָהֶם

תִּהְיֶה נִחְלָתוֹ אַחֲרֵי מוֹת הַנְּשִׂיא, וְלֹא

תִּשָּׂאֵר בְּיַד הָעַבְדִּ: יח וְלֹא־יִקַּח

הַנְּשִׂיא מִנִּחְלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם

מֵאַחֲזָתָם מֵאַחֲזָתוֹ יִנְחַל אֶת־

בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עַמִּי

אִישׁ מֵאַחֲזָתוֹ:

בבית המקדש. (כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב, אותם הזוים שיבואו להשתחות לה, וצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה וחסבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם.

(וזה יהיה בתוך שבועה חדשים בשעור לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבוערת בהם לא תכבה. ויהיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הפאים להשתחות לפני ה'. (כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

בעת מנוחתו להשרות שכנתו, אינו כראי ל: כג והיה מדי-חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים

לעמק יהושפט וראו העכו"ם הפאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפושעים ב, בפגרי מחנה גוג ומגוג ב, תולעתם הרמה האוכלת בשר החרוגים בהם לא תמות הנם ואשם והאש הבוערת בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג דראון לחרפה ולבזיון לכל-בשר: כג והיה מדי-חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב, כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל-בשר: כג והיה מדי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בכניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע - החודש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:42	18:45	19:32	19:28	19:06	19:02	10:35	10:38	09:29	09:34	08:54	08:59	06:20	06:27	באר שבע (ק)
19:43	18:38	19:33	19:28	19:09	19:05	10:34	10:37	09:28	09:32	08:52	08:57	06:18	06:25	חיפה (ק)
19:41	18:28	19:31	19:26	19:09	19:05	10:33	10:37	09:27	09:32	08:52	08:57	06:17	06:25	ירושלים (ק)
19:43	18:46	19:33	19:29	19:07	19:03	10:35	10:38	09:29	09:33	08:54	08:59	06:19	06:26	תל אביב (ק)
20:25	19:17	20:11	20:02	19:37	19:28	10:43	10:48	09:34	09:41	08:47	08:55	06:16	06:28	אוסטריה, וינה (ק)
18:41	17:46	18:30	18:38	18:03	18:11	10:28	10:27	09:29	09:27	08:53	08:51	06:41	06:36	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:24	19:18	20:10	20:02	19:37	19:29	10:46	10:51	09:38	09:45	08:52	09:00	06:21	06:32	אוקראינה, אודסה (ק)
19:59	18:51	19:45	19:36	19:11	19:02	10:17	10:23	09:09	09:16	08:21	08:29	05:51	06:03	אוקראינה, דונייצק (ק)
20:11	19:03	19:57	19:48	19:22	19:14	10:28	10:33	09:19	09:26	08:32	08:40	06:01	06:13	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
20:41	19:31	20:27	20:17	19:51	19:41	10:53	10:58	09:44	09:51	08:53	09:02	06:24	06:37	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
20:34	19:24	20:20	20:09	19:43	19:34	10:45	10:51	09:36	09:43	08:46	08:54	06:16	06:29	אוקראינה, קייב (ק)
20:48	19:45	20:35	20:26	20:04	19:57	11:13	11:18	10:05	10:11	09:20	09:28	06:48	06:59	איטליה, מילאנו (ק)
18:50	18:01	18:41	18:42	18:19	18:20	10:14	10:16	09:12	09:14	08:43	08:45	06:12	06:14	אקוודור, קיטו (ח)
19:14	18:21	19:04	19:12	18:38	18:46	11:01	11:00	10:02	10:00	09:27	09:26	07:13	07:08	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:04	19:06	19:52	20:02	19:23	19:33	11:54	11:53	10:56	10:54	10:18	10:15	08:10	08:03	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:20	19:20	20:08	20:02	19:39	19:33	10:58	11:02	09:51	09:56	09:12	09:18	06:38	06:47	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:11	19:10	19:59	19:53	19:29	19:23	10:47	10:51	09:40	09:45	08:59	09:06	06:26	06:35	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:12	19:11	20:00	19:53	19:30	19:24	10:47	10:52	09:40	09:46	09:00	09:06	06:26	06:36	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:51	19:49	20:38	20:31	20:08	20:01	11:23	11:27	10:15	10:21	09:33	09:40	07:00	07:10	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:21	19:27	20:11	20:07	19:46	19:42	11:16	11:19	10:10	10:14	09:36	09:40	07:01	07:08	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:57	19:00	19:46	19:42	19:19	19:15	10:45	10:49	09:39	09:44	09:03	09:08	06:28	06:36	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:16	19:23	20:06	20:04	19:42	19:39	11:16	11:19	10:11	10:15	09:38	09:42	07:03	07:09	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:08	19:07	19:56	19:49	19:26	19:20	10:43	10:47	09:35	09:41	08:54	09:01	06:21	06:31	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:35	19:34	20:23	20:17	19:53	19:47	11:11	11:15	10:04	10:09	09:24	09:30	06:50	07:00	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:08	19:06	19:56	19:49	19:25	19:19	10:41	10:46	09:34	09:40	08:52	08:59	06:19	06:29	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:00	18:11	18:51	18:55	18:28	18:32	10:36	10:37	09:35	09:35	09:05	09:06	06:40	06:39	בוליביה, לה-פס (ח)
21:21	20:10	21:06	20:56	20:29	20:19	11:29	11:35	10:20	10:27	09:28	09:37	06:59	07:13	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:20	20:09	21:05	20:55	20:29	20:19	11:30	11:35	10:20	10:28	09:29	09:38	07:00	07:13	בלגיה, בריסל (ק)
18:31	17:45	18:22	18:27	18:02	18:08	10:11	10:12	09:11	09:11	08:40	08:40	06:18	06:16	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:20	17:29	18:10	18:16	17:46	17:52	09:59	10:00	08:59	08:59	08:28	08:28	06:06	06:04	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
20:40	19:33	20:25	20:14	19:49	19:39	10:47	10:53	09:38	09:45	08:46	08:55	06:17	06:30	בריטניה, לונדון (ק)
20:55	19:43	20:39	20:27	20:00	19:49	10:55	11:01	09:45	09:53	08:49	08:59	06:22	06:37	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
20:49	19:37	20:34	20:22	19:57	19:46	10:53	10:59	09:43	09:51	08:49	08:59	06:22	06:36	גרמניה, ברלין (ק)
21:01	19:51	20:47	20:36	20:11	20:01	11:13	11:18	10:04	10:11	09:14	09:22	06:44	06:57	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:31	17:46	18:21	18:28	18:03	18:09	10:13	10:13	09:12	09:12	08:41	08:40	06:20	06:18	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:27	18:36	19:18	19:16	18:54	18:53	10:35	10:38	09:31	09:34	09:00	09:04	06:26	06:31	הודו, מומבאי (ח)
19:23	18:32	19:14	19:12	18:50	18:49	10:32	10:34	09:27	09:30	08:57	09:00	06:22	06:27	הודו, פונה (ח)
20:13	19:06	19:59	19:50	19:25	19:17	10:32	10:38	09:24	09:31	08:37	08:45	06:06	06:18	הונגריה, בודפשט (ק)
20:16	19:15	20:04	19:57	19:34	19:28	10:52	10:56	09:44	09:50	09:04	09:10	06:30	06:40	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:36	19:37	20:24	20:19	19:56	19:50	11:17	11:21	10:10	10:16	09:32	09:38	06:58	07:07	יוון, אתונה (ק)
20:32	19:26	20:19	20:10	19:45	19:37	10:54	10:59	09:45	09:52	08:59	09:07	06:28	06:39	מולדובה, קישינב (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:22	06:27	09:01	08:57	09:31	09:28	10:32	10:35	18:52	18:51	19:16	18:34	19:25	
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:57	06:50	08:58	09:01	09:39	09:42	10:40	10:38	18:04	18:15	18:36	17:48	18:48	
נפאל, קטמנדו (ח)	05:45	05:52	08:24	08:20	08:57	08:53	10:02	09:59	18:26	18:22	18:51	18:07	19:01	
סינגפור, סינגפור (ח)	07:02	07:04	09:35	09:33	10:04	10:02	11:05	11:07	19:10	19:12	19:32	18:52	19:41	
פולין, ורשא (ק)	05:52	06:05	08:29	08:20	09:21	09:13	10:23	10:28	19:24	19:14	20:02	19:05	20:18	
פרו, לימה (ח)	06:13	06:13	08:41	08:40	09:10	09:09	10:11	10:12	18:06	18:10	18:29	17:49	18:38	
צרפת, ליאון (ק)	07:05	07:16	09:44	09:37	10:28	10:22	11:30	11:35	20:20	20:12	20:53	20:01	21:06	
צרפת, פריז (ק)	07:11	07:24	09:50	09:41	10:37	10:30	11:39	11:44	20:36	20:27	21:09	20:16	21:23	
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:52	05:54	08:26	08:24	08:55	08:53	09:56	09:58	18:04	18:05	18:27	17:46	18:35	
קנדה, טורונטו (ק)	06:44	06:55	09:24	09:17	10:06	10:00	11:08	11:12	19:57	19:50	20:26	19:38	20:39	
קנדה, מונטריאול (ק)	06:19	06:30	08:58	08:51	09:42	09:35	10:44	10:48	19:35	19:27	20:06	19:15	20:19	
קפריסין, לרנקה (ק)	06:21	06:29	09:01	08:56	09:37	09:32	10:39	10:42	19:13	19:08	19:41	18:54	19:52	
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	06:07	06:22	08:43	08:33	09:39	09:31	10:41	10:47	19:49	19:37	20:30	19:29	20:46	
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:39	05:55	08:14	08:03	09:12	09:03	10:14	10:20	19:27	19:15	20:06	19:07	20:23	
רוסיה, ווסטוב-על-הדון (ח)	05:44	05:56	08:23	08:15	09:08	09:02	10:10	10:15	19:02	18:54	19:27	18:43	19:49	
שוויץ, ציריך (ק)	06:48	07:00	09:27	09:19	10:13	10:06	11:15	11:20	20:11	20:03	20:41	19:52	20:55	
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:09	06:13	08:46	08:43	09:15	09:12	10:16	10:19	18:31	18:30	18:53	18:13	19:03	

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציענו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי זוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי זוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי זוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus

Issue # 00520

03/04/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

